

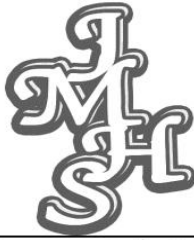
วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2564
Vol. 4 No. 2 May - August 2021

ISSN: 2697-6471 (Online)

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

Journal of Multidisciplinary in Humanities and
Social Sciences

ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2564

Vol. 4 No. 2 May – August 2021

ISSN: 2697-6471 (Online)

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยวารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านการศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับ สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ ด้านการศึกษาเชิงประยุกต์และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

วารสารมีกระบวนการประเมินคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ทั้งนี้บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร ส่วนบทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารที่มีความเชี่ยวชาญในสาขา และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน) คือ	ฉบับที่ 1	มกราคม – เมษายน
	ฉบับที่ 2	พฤษภาคม – สิงหาคม
	ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

ที่ปรึกษา

ดร.จักร์พงษ์ เปี่ยมเมตตา ประธานสมาคมหลวงพ่อกใหญ่

บรรณาธิการ

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

Prof. ZHOA Shulan

Institute of Southeast Asian Studies Yunnan

Academy of Social Sciences, China

Dr. Chai Ching Tan

Mae Fah Luang University, Thailand

ศ.ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. เสรี วงษ์มณฑา

มหาวิทยาลัยพะเยา

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ
รศ.ดร.วันชัย ปานจันทร์
รศ. สิทธิพันธ์ พุทธน
ผศ.ดร. ภูมิภควัฒ์ ภูมิพงศ์คชศร

ผศ.ดร. ญาณกร ไท่ประยูร
ดร. ณัฐพัชร มณีโรจน์
ดร. รุ่งโรจน์ สรวงสมบูรณ์
ดร. ธัญญนันท์ จันทร์ทรงพล
ดร.ทักษิณา แสนเย็น
ดร. จันทนา อุดม
ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข
ดร.พงศ์สฎา เฉลิมกลิ่น

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ณัฐมน นานโพธิ์ศรี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

สมาคมหลวงพ่อกใหญ่

39/21 ม.9 ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ 10130

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
รัตนโกสินทร์
สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสยาม
สถาบันรัชต์ภาคย์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม ขอนแก่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

สถาบันรัชต์ภาคย์

บทบรรณาธิการ

วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences) โดย สมาคมหลวงพ่อกว้างใหญ่ สำหรับฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา บทความในวารสารฉบับนี้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของโรคระบาดที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของโลกรวมทั้งประเทศไทย กองบรรณาธิการขอแนะนำบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น โดย **วินัย อินเสมียน, พระมหามิตร ฐิตปัญญา และ พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ)** บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักภาวะนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็น ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) เคราะห์ข้อมูลและนำเสนอเชิงพรรณนา

สังเขปนิยสถาน: วิสัยทัศน์เพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน โดย **ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล** บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการองค์กรพุทธศาสนา 2) ศึกษาแนวคิดการวางรากฐานเผยแพร่พุทธศาสนา และ 3) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กรที่แฝงอยู่ในสังเขปนิยสถาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวคิดการจัดการเป็นกรอบวิจัย สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยแบบเจาะจง จำนวน 3 คน ประกอบด้วยพระธรรมวิทยากร และอธิบดีกรมการศาสนา เครื่องมือวิจัย คือแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสังเคราะห์แนวคิดและนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเนื้อหาในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบตรงตามประเด็นที่ศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดย จำเริญ ถาดะนาน, วิจิตรา ศรีสอน และ สันฐาน ชยนนท์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อข้าวตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดย สุมาลย์ ปานคำ และ ญัฐุพา ทิวากรโกมล บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อข้าวตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อข้าวตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 298 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และโมเดลสมการโครงสร้าง

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดย ณฐมน ชมจันทร์ และ จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาญจนาภิเษก จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 36 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) คู่มือการจัดการเรียนรู้ 2) แบบประเมินความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ในและการวิเคราะห์เนื้อหา องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนได้ เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะด้านการสื่อสารจากสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้น

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาวารสารเข้าสู่การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารไทย (TCI) ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พระปลัดสมชาย ปิโยโค (ดำเนิน), ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

I – VI

บทความวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น	399 – 416
วิწყ อินเสมียน, พระมหามิตร สุตปญญ และ พระโสภณพัฒน์ บัณฑิต (สุกัณยา อรุณ)	
แนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุสสนาสติปฏฐานในการแก้ปัญหา ความเครียดผู้สูงอายุของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอรส์ซิงโฮม	417 – 428
พระรุ่งธรรม โชติธมฺโม, พระมหามิตร สุตปญญ และ พระโสภณพัฒน์บัณฑิต (สุกัณยา อรุณ)	
พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรณะวัดพุทธาวาสกุสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์	429 – 443
พระมหาวิรุทธ กุศลจิตโต, พระโสภณพัฒน์บัณฑิต (สุกัณยา อรุณ) และ พระมหามิตร สุตปญญ	
สังเขปนิยสถาน: วิสัทัศน์เพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน	444 – 457
ทวิวัฒน์ จิตติเวทย์กุล	
การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร	458 – 471
จำริญ ถาตะนาน, วิจิตรา ศรีสอน และ สันฐาน ชยนนท์	
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บน อินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	472 – 489
สมชาย เล็กเจริญ และ กัญญานันท์ กุลกนก	

สารบัญ

หน้า

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ ซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สุมามาเลย์ ปานคำ และ เสรีย์ หล้าชนบท	490 – 505
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่าน เว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล สุมามาเลย์ ปานคำ และ ณัฐยุพา ทิวกกรโกมล	506 – 520
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการความตั้งใจในการใช้ บริการรับออกแบปตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สุมามาเลย์ ปานคำ และ กรรณิการ์ ไพบุลย์	521 – 535
การพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ณัฐมน ชมจันทร์ และ จิตณรงค์ เอี่ยมล้ำวงศ์	536 – 549
การพัฒนาโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับ ประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและ จัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กนิษฐา เชาว์วัฒนกุล และ เมธาสิทธิ์ ธัญรัตน์ศรีสกุล	550 – 567
องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ชนัสสมั่นก แสงลุน, สุวิมล ตีรกานันท์ และ กมลทิพย์ ศรีหาเศษ	568 – 580

สารบัญ

หน้า

การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร	581 – 594
<i>เครือมาศ ชาวไร่เงิน, เบญจวรรณ บุญยะประพันธ์ และ ชนัดดา เพ็ชรประยูร</i>	
ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี	595 – 606
<i>จรรยา ศิริโต และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์</i>	
ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย	607 – 621
<i>สมชาย เล็กเจริญ และ นพสิทธิ์ เลิศศิริสมบัติ</i>	
การยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา	622 – 634
<i>วรยุทธ วุฒิมงาม, บุญมาก กันหาสาย และ รัฐชฎา ฤาแรง</i>	
การศึกษาการประเมินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร	635 – 649
<i>อานนท์ณัฐ ศิริวงศ์, วิจิตรา ศรีสอน และ สุริยะ ประกายสาธก</i>	
การจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลปราชญ์บุรี อำเภอเมืองปราชญ์บุรี จังหวัดปราชญ์บุรี	650 – 665
<i>พลอยตะวัน สุภาพงษ์ และ กรเอก กาญจนโกศล</i>	
รูปแบบการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการชุมชนในอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี	666 – 677
<i>ปรียาภรณ์ ฤทธาพรหม, พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุโณ) และ พระมหามิตร สุตปัญโญ</i>	

สารบัญ

	หน้า
การศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	678 – 693
<i>กัญยาภรณ์ กิ่งไทร, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และ สุวิมล ตีรกานันท์</i>	
The Impact of Socio–Demographic Factors on Employee Engagement at Multinational Companies in Thailand	694 – 711
<i>Ngaochai Sungmala and Amara Verawat</i>	
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร	712 – 726
<i>เชาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอน และ ศิโรตม์ ภาควสุวรรณ</i>	
การศึกษาปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเลือกเมืองจุดหมายปลายทางและความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ	727 – 743
<i>ต้นติกร โคตรชาวี, จินณพัช ปทุมพร, ราณี อิลิชัยกุล</i>	
บทความวิชาการ	
การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม	744 – 756
<i>สุชาดา แสงดวงดี</i>	
การลอกเลียน: The Mask Singer การซ่อนทับการสื่อความหมายของการแต่งหน้าของกรรมการภายใต้วัฒนธรรมในยุคหลังสมัยใหม่	757 – 771
<i>กฤษณ์ คำนนท์</i>	
มรรคาแห่งผู้นำตามแนวทางปณิธานของพระพุทธศาสนามหายาน	772 – 781
<i>พระสมชาย สิกขาสโร และ สุวิญ รักษัตย์</i>	

สารบัญ

	หน้า
การเสริมสร้างสันติสุขในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนามหายาน ภาคที่สมวิณห์ ไศศุรยัยพสุธีร์ และ สุวิญญ รักษัตย์	782 – 790
วิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมาธิษฐานของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคัมภีร์มหาวิสตุอวทาน วรารัตน์ พัฒนวรเศรษฐ์	791 – 800
ศึกษาความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตร ภิกษุณีโสภิตา มะลิกุล	801 – 811
บทวิจารณ์หนังสือ	
การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์ พระสุนทร ปภสฺสโร (แพรมณี)	812 – 817
ศาสนาสำคัญของโลก พระประเทือง ขนฺติโก (ศรีสมบุญ)	818 – 820
งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1 สังข์वाल เสริมแก้ว	821 – 825

**การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4
ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น
The Development of the Quality of Life of the Visually Impaired According to
the 4 Prayers of the Khao Suan Kwang Association for the Blind,
Khao Suan Kwang District, Khon Kaen Province**

วินัย อินเสมียน, พระมหามิตร ฐิตปัญโญ และ พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกัญญา อรุณ)

¹Winai Insamian, Phramaha Mit Thitapanyo, and

Phra Sophonphatthanabandit (Sukanya Aruno)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: naikaina@gmail.com

Received February 22, 2021; **Revised** March 30, 2021; **Accepted** May 10, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็น ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท: เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สภาพของคนพิการทางการเห็น ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น: คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในด้านการพัฒนาเนื่องจากคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง แม้ว่าจะมีกฎหมายจะเอื้อต่อการพัฒนามากก็ตาม ในขณะที่เดียวกันคนพิการทางการเห็นมักให้เหตุผลที่ต่างกันในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น: การนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นพบว่าพวกเขามีความสุขเพิ่มขึ้น สามารถลดความทุกข์ทางใจลงได้ เป็นผู้มีเหตุผลในการรับฟังคนอื่นมากขึ้น

คำสำคัญ: คนพิการทางการเห็น; ภาวนา 4; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Four Bhāvanā Dhammas (Development) in Theravada Buddhist scriptures; 2) to study the conditions of people with visual disabilities of the Khao Suan Kwang Association of the Blind, Khon Kaen Province; and 3) to study the development of quality of life of people with visual disabilities according to the Four Bhāvanā Dhammas of the Khao Suan Kwang Association of the Blind. This study was carried out by means of the qualitative research methodology by studying the documents, conducting in-depth interviews, and participatory observation. The obtained data were presented by the descriptive analysis.

The research results were as follows: The Four Bhāvanā Dhammas in Theravada Buddhist scriptures: it is the development of the quality of life to being a perfect human. The conditions of people with visual disabilities of the Khao Suan Kwang Association of the Blind, Khon Kaen Province: the majority of people with visual disabilities have developmental limitations. This is because people with disabilities do not accept themselves and give the opportunity to develop themselves, even if there is a law conducive to development. At the same time, people with visual disabilities often give different reasons for rehabilitation and vocational training.

Keywords: People with visual disabilities; prayer 4; development of quality of life

บทนำ

มนุษย์เราที่เกิดมา โดยธรรมชาติแล้วล้วนมีความต้องการที่ไม่ต่างกัน ต้องการชีวิตที่สมบูรณ์แบบและเปรียบพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความเป็นอยู่ตลอดจนความมั่นคงในชีวิต จนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายของแต่ละคน แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น สิ่งที่มีมนุษย์ได้คาดหวังอาจไม่เป็นที่ไปตามความต้องการ เนื่องจากมีเหตุปัจจัยที่ทำให้ชีวิตผิดแปลกไปจากเดิมนั้นคือความพิการ องค์การสหประชาชาติ (United Nations, UN) ให้คำนิยามของคำว่า “คนพิการ” (Disabled Persons) ไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Declaration on the Rights of Disabled Persons) ไว้ว่า หมายถึงบุคคลซึ่งไม่สามารถสร้างหลักประกันให้แก่ตนเอง ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนในด้านสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในฐานะปัจเจกบุคคลหรือในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมทั่วไป เนื่องจากความสามารถทางร่างกายและจิตใจที่ไม่สมบูรณ์ไม่ว่าจะเป็นมาแต่กำเนิดหรือไม่ (วิริยะ นามศิริ-พงศ์พันธุ์, มณฑิรา บุญตัน, อัศวพรพรณ ขวัญชื่น, 2556) การเปลี่ยนแปลงของชีวิตจากคนปกติ

กลายเป็นคนพิการ เมื่อกลายเป็นคนพิการจะมีปัญหาทางจิตใจมาก เพราะยังรับสภาพของความพิการไม่ได้ บางครั้งจำเป็นต้องมีคนเข้ามาให้ความช่วยเหลือในการปรับตัว ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ คือมนุษย์ที่มีสมรรถภาพที่ดีทั้งร่างกาย และจิตใจ สังคมและสติปัญญา ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด ย่อมทำให้บุคคลซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคมและประเทศด้อยคุณภาพไป ผู้ที่มีความพิการทางการเห็นถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติเช่นเดียวกัน และแม้ว่าจะพิการทางการเห็น ก็ตามก็จะต้องช่วยเหลือให้มีความเป็นอยู่ที่ดีได้ (อารีย์ เพลินชัยวาณิช, 2544)

สำหรับคนพิการทางการเห็นหรือคนตาบอดนั้น จะมีเรื่องราวปรากฏมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จนถึงปัจจุบัน ดังเช่นเรื่องพระสังกัจจะเป็นตัวอย่ง เป็นที่รู้กันว่า พระสังกัจจะเถระมีปัญหาเกี่ยวกับตา จะว่าตาบอดก็ไม่แน่ชัดนัก มีเรื่องเล่าไว้ว่า พระสังกัจจะเถระรูปนี้ เมื่อท่านยังอยู่ในครรภ์ และมารดาใกล้จะคลอด มารดาของท่านได้เสียชีวิตลงอย่างกะทันหัน ทำให้ญาตินำศพมารดาของท่านไปเผาที่ป่าช้า ในขณะที่กำลังเผายู่นั้น ท่านได้ถูกปลายหลาวที่มิดา ขณะที่ยกไปมา เด็กจึงรู้ว่ามิได้ตาย ไม่ตาย และญาติ ได้เลี้ยงดูเด็กผู้นั้นเรื่อยมา จนอายุ 7 ปีเนื่องจากถูกปลายหลาวที่มิดา เด็กผู้นี้มีชื่อว่า สังกัจจะ เมื่อบวชเป็นสามเณรและบวชเป็นภิกษุ ก็มีชื่อเช่นนั้น (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล เล่ม 4: 117–118) และยังมีผู้พิการอีกประเภทหนึ่ง คือผู้พิการภายหลังมิใช่โดยกำเนิด พวกที่ตาบอดที่กล่าวถึงบ่อย ก็คือมารดา บิดาของสุวัณณสามดาบส ซึ่งเป็นคนตาบอด เพราะถูกพิษร้ายของงู ทำให้สุวัณณสามดาบส ลูกชาย ต้องเลี้ยงดูมารดาบิดาตาบอด (ช. ช. (ไทย) เล่ม 28 ข้อ 296–420: 229–245)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาตนเพื่อเปลี่ยนเจตคติอารมณ์ของคนในเชิงลบเป็นเจตคติอารมณ์ในเชิงบวก สามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้ อีกทั้งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความคิด ทักษะ ความชำนาญให้มีคุณค่าที่สอดคล้องกับความรู้ ความคิด ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น “จิต” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิต เพราะผู้ที่มีการพัฒนาจิตแล้วย่อมสามารถควบคุมตนเอง เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง และยังทำให้ผู้อื่นมีความรู้สึกที่ดีกับตนได้ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีการประพฤติปฏิบัติในการฝึกอบรมพัฒนาจิตที่เรียกว่า จิตตภาวนา เป็นรากฐานให้คนได้รู้จักการพัฒนาปัญญาตน อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพทั้งจิตใจและร่างกาย เพื่อไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดี

ความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเรา ถ้าเรามีความสุขรู้เท่าทันกับการใช้ชีวิตการพัฒนาคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จะทำให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในชีวิตดีขึ้น พระพุทธศาสนามีคำที่มีความหมายว่าทำให้เจริญงอกงาม ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับพัฒนาที่ใช้กับการทำชีวิตให้เจริญงอกงาม ได้แก่คำว่า ภาวนา มี 4 ประเภท (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 79: 121) คือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับกายภาวนา หมายถึง การพัฒนาฝึกฝนอบรมกายด้วยอินทรีย์ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ให้มีอินทรีย์สังวรความรู้จักระมัดระวังรักษาดนไม่ให้ก่อโทษทางกายและต้องรู้จักปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสม 2) การพัฒนา คุณภาพ

ชีวิตกับศีลภาวนา หมายถึง ความประพฤติเรียบร้อยดีงาม มีระเบียบวินัย มีกติกาทาสังคมร่วมกัน

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับจิตตภาวนา หมายถึง การฝึกฝนอบรมจิตใจ ให้มีความมั่นคงเข้มแข็ง มีความเจริญไพบูลย์ด้วยคุณธรรมทั้งปวง ฝึกฝนตนให้มีความรัก ความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พัฒนาจิตของตนให้มีความสงสารอยากจะช่วยเหลือเพื่อน มนุษย์ที่กำลังประสบปัญหาความทุกข์ นานาประการอยู่ในสังคมปัจจุบันและฝึกฝนจิตของตนให้มีความผ่องใสเบิกบาน ดำเนินชีวิตด้วยความสุขใจและ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตกับปัญญา ภาวนา หมายถึง การพัฒนาฝึกฝนอบรมตนจากการได้ศึกษาเล่าเรียน การสวดรับฟังมาาก และการลงมือปฏิบัติตามทฤษฎีที่ศึกษามาแล้วนั้นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่น (พระมหากัศิษฐ์ มหาวิริโย และ พระหามิตร ฐิตปัญญา, 2560)

ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง สังคมมนุษย์จะมีหลักธรรมคำสอนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นๆ ยึดถือและปฏิบัติตามไปในทางที่ดีที่ถูกต้อง หลักธรรมคำสอนมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ทุกคนกระทำแต่ความดี สอนให้มองเรื่องโลกและชีวิตตามความเป็นจริงหรือยึดหลักความจริงเป็นสำคัญ มิใช่มองตามที่ปรากฏให้เห็น หลักคำสอนที่สำคัญ คือ ให้ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี และทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว และเมื่อมนุษย์มีโอกาสได้รับการพัฒนาที่ถูกต้องจะทำให้คุณภาพชีวิตของมนุษย์มีความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะการพัฒนาตนตามหลักภาวนาทางพระพุทธศาสนาเป็นหนทางสู่ความเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูงขึ้น มีคุณภาพทางปัญญาที่ดีงาม และมีภูมิคุ้มกันตนเอง สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข อีกทั้งเป็นหนทางสร้างคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ต่อไป

ข้อจำกัดหรือสภาพของคนพิการทางการเห็น ซึ่งมีอุปสรรคในด้านต่างๆ และมีความจำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อให้สามารถปฏิบัติวัตรในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างคนทั่วไป สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางเป็นอีกองค์กรของคนพิการทางการเห็น มีบทบาทหน้าที่ในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้คนพิการทางการเห็นที่มารับบริการ โดยสภาพปัญหาของคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการนั้นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละด้าน เช่น ด้านสุขภาพ, ด้านการศึกษา, ด้านการประกอบอาชีพ, ด้านการมีรายได้ และด้านสังคมซึ่งจากประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปี ของผู้วิจัยในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพให้กับคนพิการทางการเห็น ผู้วิจัยได้สังเกตและพบว่าคนพิการทางการเห็น ที่เข้ารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าแสดงออก คิดว่าตัวเองไร้คุณค่า ไม่มีประโยชน์ต่อครอบครัว ไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งความรู้สึกของผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ หากไม่มีการดำเนินการแก้ไข ความรู้สึกนั้นจะบั่นทอนจิตใจ และเป็นอุปสรรคในการฟื้นฟูและฝึกอาชีพต่อไปได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงตรัสไว้ดีแล้ว มาเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการทางการเห็นให้ดีขึ้น โดยจะทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักภาวนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็นของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

พระวิชัย อธิโก (ชัยเจริญวรรณ) (2561) กล่าวว่า 1) ชาวอาข่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นที่อยู่บนดอยแม่ฟ้าหลวง ได้อพยพ มาจากแถบเทือกเขาในธิเบตหรือจีน และเข้ามาตั้งรกรากที่ อ.แม่สาย ของประเทศไทยมีทั้งหมด 8 กลุ่ม ทั้งนี้จะเน้นเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวงเป็นหลัก ลักษณะโครงสร้างการอยู่ร่วมกันจะมีประเพณีปฏิบัติและวัฒนธรรมที่ชัดเจน การปกครองจะเน้นการเคารพผู้นำและลำดับ ความอาวุโสเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน และสภาพปัญหาวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า บนดอยแม่ฟ้าหลวง ประกอบด้วยปัญหา 2 ระดับ ระดับที่ 1 ระดับปัจเจก คือ ปัญหาด้านสิทธิ พลเมือง คือ การไม่มีสัญชาติซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาเรื่องสุขภาพร่างกายที่ไม่ได้รับการดูแลรักษา อย่างทั่วถึง ตลอดจนด้านโภชนาการที่ถูกต้อง และปัญหาของผู้สูงอายุและเด็กที่ขาดความรู้ ความ เข้าใจที่ถูกต้องต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จนนำไปสู่ปัญหาระดับที่ 2 ระดับสังคม คือ การขาดความร่วมมือของคนในชุมชนในการดูแลรักษาธรรมชาติในพื้นที่และสภาพแวดล้อมของชุมชน เพราะเกิด จากการขาดจิตสำนึกส่วนรวม จนนำไปสู่การสร้างปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการขาดค่านิยมที่ดีต่อส่วนรวม เช่น การไม่มีจิตอาสาในการร่วมมือกันพัฒนาชุมชน จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัว และต่างคนต่างก็ต้องการผลประโยชน์เฉพาะตัว 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักภาวนา 4 หมายถึง การทำให้เกิดความเจริญของชีวิต 4 ด้าน คือ (1) ความเจริญทางกาย คือ การพัฒนาร่างกายให้มี ความสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ (2) ความเจริญด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเองควบคุมตนเองไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุข (3) ความเจริญด้านจิต คือ การสร้างความมั่นคงและ ความเจริญให้เกิดขึ้นภายในจิตใจด้วยการใช้หลักคุณธรรมสากล คือ ความรักและการมีจิตอาสา (4) ความเจริญด้านปัญญา คือ ผลอันเกิดจากการพัฒนาทั้งสามด้านที่ทำให้เกิดความสุขขึ้นมา และ ปัญญาที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาคุณภาพให้มีความสมบูรณ์ และเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภาวนา 4 สามารถทำให้ เกิดขึ้นได้ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมได้ในเวลาเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ทฤษฎีลำดับ ขั้นแรงจูงใจของมาสโลว์ 5 ขั้น สำหรับเป็นกรอบสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นถือว่าเป็น ธรรมชาติพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งเมื่อบูรณาการกับหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาแล้วจะถือว่าเป็น การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างตรงตามความหมายอย่างแท้จริง 3)

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการในกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง ซึ่งได้รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม 4 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การพัฒนาด้านกาย คือ การมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรงและสภาพแวดล้อม รวมถึงที่อยู่อาศัย สาธารณูปโภคที่เหมาะสม (2) การพัฒนาด้านศีล คือ การมีวินัยต่อตนเองและการมีประเพณีวัฒนธรรมที่ดีในการนำมาเป็นหลัก ปฏิบัติ รวมถึงกฎเกณฑ์ของสังคมที่ดีและเหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกัน (3) การพัฒนาด้านจิต คือ การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในจิตใจด้วยการใช้คุณธรรมสากลสำหรับทุกความเชื่อ ทุกศาสนาและ ทุกวัฒนธรรมสามารถยอมรับร่วมกันได้ ซึ่งก็คือ ความรัก และ ความเห็นใจต่อผู้อื่นและสังคม จนนำไปสู่การสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้น (4) การพัฒนาด้านปัญญา คือ ความสุข อันเป็นผลที่เกิดจาก การพัฒนาทั้งสามขั้น และปัญญาที่เป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการเข้าใจการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริงจนนำไปสู่การสร้างความสุขที่ยั่งยืน ซึ่งเรียกรูปแบบการพัฒนานี้ว่า “จัดรัสการพัฒนาคุณภาพชีวิต”

พระปลัดธัญวัฒน์ อโศโก (รักษ์เพ็ชร) (2563) กล่าวว่า 1) การจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา 2) หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏหรือจารึกใน พระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้ว มี ความสำคัญทั้งในด้านการพัฒนาตน, การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม 3) การประยุกต์ใช้หลักกายภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ผักผ่อนพัฒนาตนด้านพฤติกรรมการบริโภคและอุปโภค ใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกิน การประยุกต์ใช้หลักศีลภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ การพัฒนาความพฤติกรรมของตน และฝึกฝนอบรมตนเอง ให้อยู่ในระเบียบวินัย การประยุกต์ใช้หลักจิตภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ยกระดับจิตตนให้สูงขึ้น ยึดมั่นในความไม่ประมาท สำรวมระวัง อินทรีย์และมีคุณธรรม การประยุกต์ใช้หลักปัญญาภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ การพัฒนาปัญญา และอธิปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อที่จะได้เข้าใจสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่ เกิดขึ้นในโลก

สรุปแนวคิด และแนวทางการนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยเรื่องนี้

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะพิการตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัว อีกทั้งพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้นคนพิการทางการเห็นถึงแม้จะมีข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวนา 4 คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้นหากเกิดปัญหามากระทบ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเกตการเพื่อให้ได้มาซึ่ง การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น, ผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น

และคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง เลขที่ 261 หมู่ 2 ตำบลคำม่วง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

3. ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observations) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ ซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างในลักษณะของบุคคลเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น กล่าวคือ ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับคนพิการทางการเห็นและเต็มใจให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมทั้งสิ้น 30 รูป/คน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสัมภาษณ์ จะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น จำนวน 5 คน, กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น จำนวน 5 รูป/คน และกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง จำนวน 20 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยที่ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้บริหารซึ่งมีส่วนในการช่วยเหลือคนพิการด้านการเห็นในขณะเดียวกันก็ได้เลือกกลุ่มคนพิการด้านการเห็นที่มีผลกระทบทางกายและจิตที่เข้าอบรมตามโครงการที่ศูนย์ได้จัดการอบรมแล้วและนำหลักภาวะนา 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยรวบรวมจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) โดยรวบรวมจากเอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวกับ ทฤษฎีการพัฒนาคุณภาพชีวิต, คนพิการทางการเห็น และหลักภาวะนา 4 เช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

3. รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ (Interview) จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม และสังเกต (Observation) พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างคนพิการทางการเห็นที่มารับบริการฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้การสังเกต โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation)

4. รวบรวมข้อมูลจากการ สันทนากลุ่ม (Focus group) ที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำและผู้เข้าร่วม สัมมนา

5. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการเก็บแบบสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ข้อมูล

6. รวบรวมเรียบเรียงข้อมูลทั้งที่ได้จากภาคทฤษฎีและภาคสนามมาจัดหมวดหมู่

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าตำรา จาก เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนามโดยใช้การวิเคราะห์และการสังเกตการณ์จากการ สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ จากนั้นนำมาวิเคราะห์แล้วนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนา (interpretations) แล้วจึงสรุปผลการวิจัยเป็นลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อ การค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วยแฟ้มข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยหรือสัมมนากลุ่มย่อยประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

1) ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์

2) ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมมนากลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ เนื้อหาการสัมภาษณ์ เหตุการณ์/สถานการณ์ และการ ตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวะนา 4 ของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น” พบว่า

1. หลักภาวะนา 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาได้ข้อมูลว่า ภาวะนา หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา ได้แก่ 1). กายภาวะนา คือ การเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้ เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ, การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ 2) สิลภาวะนา คือ การเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบ วินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน 3) จิตต ภาวะนา คือ การเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงาม ด้วยคุณธรรม ทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส

เป็นต้น 4). ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

2. สภาพของคนพิการทางการเห็น สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารองค์กรของคนพิการทางการเห็น, กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ และกลุ่มผู้พิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของคนพิการทางการเห็น ดังนี้

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารองค์กรคนพิการทางการเห็น ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าสภาพคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่อาจมีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร คนพิการทางการเห็นอาจมีสาเหตุที่พิการต่างกัน เมื่อมาฟื้นฟูและฝึกอาชีพหลังจบไปจะทำงานได้ แต่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในช่วงนี้ทำให้มีรายได้น้อยลง

ในมุมมองของกลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลจากข้อมูลการสัมภาษณ์ได้ดังนี้ สภาพคนพิการทางการเห็นในมุมมองของผู้มีส่วนส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น มองว่าคนพิการหากยอมรับตัวเองในปัจจุบันก็มีโอกาสที่จะพัฒนาจนมีอาชีพได้ อยู่ในสังคมได้ แต่สภาพคนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชนท้องถิ่น และในส่วนการศึกษาสภาพของคนพิการทางการเห็น จากกลุ่มคนพิการที่เข้าร่วมกิจกรรมที่สมาคมผู้วิจัยจะแบ่งการศึกษาสภาพคนพิการทางการเห็นออกเป็น 2 ด้าน คือ สภาพทั่วไปของคนพิการทางการเห็น และสภาพการเรียนรู้หลักภาวนา 4 ซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

สภาพทั่วไปของคนพิการทางการเห็น สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านได้แก่

ด้านสุขภาพ พบว่า มีคนพิการทางการเห็นทั้งเพศชายและเพศหญิงที่เข้ามารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ มีอายุตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป สาเหตุของความพิการแตกต่างกันมีหลายสาเหตุ เช่น ต้อหิน, จอประสาทตาเสื่อมหรือหลุดลอก, ต้อกระจก, และอุบัติเหตุ เป็นต้น สภาพของการมองเห็นมีทั้งสายตาสั้นและตาบอดสนิท ระยะเวลาของความพิการแตกต่างกัน มีบางรายที่เกิดความพิการตั้งแต่กำเนิดและบางรายเกิดความพิการภายหลัง ส่วนปัญหาด้านสุขภาพหรือการเจ็บป่วย มีบางรายพบว่า มีโรคประจำตัวคือเป็นโรคเบาหวาน เป็นโรคความดันโลหิตสูง มีบางรายที่เคยผ่าตัดหัวใจจากลิ้นหัวใจรั่ว บางรายมีอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย และบางรายมีอาการปวดหลังร้าวลงไปขาจากภาวะที่มีน้ำหนักตัวมากและจากการทำงาน

ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ พบว่า คนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคม มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน คนพิการภายหลังจะมีวุฒิการศึกษาเดิมมาก่อนที่จะพิการและหลังจากนั้นจะพัฒนาเพิ่มเติมทางด้านการศึกษาด้วยการเรียน กศน. หรือเรียนในระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยเปิด ของรัฐ ส่วนคนที่พิการตั้งแต่กำเนิดจะมีบางรายที่ผ่านระบบการศึกษาโดยเคยเรียนที่โรงเรียน การศึกษาคนตาบอดมาก่อน และมีบางรายที่ไม่เคยผ่านระบบการศึกษาใด ๆ มาเลย การเรียนรู้และการพัฒนาส่วนใหญ่จะได้รับโอกาสจากองค์กรของคนพิการและองค์กรเพื่อคนพิการในลักษณะการเข้าร่วมการอบรมเพื่อฟื้นฟูและฝึกอาชีพ รวมถึงเข้าร่วมการประชุมหรือสัมมนาตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์กรจัดขึ้น ส่วนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้ได้จากสมาร์ทโฟนโดยผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ไลน์, เฟซบุ๊ก, ยูทูบ รวมถึงบางรายที่มีพื้นฐานในการเขียนอ่านอักษรเบรลล์ได้ก็จะอ่านโดยใช้อักษรเบรลล์ นอกจากนั้นก็ยังมีการเรียนรู้ผ่านห้องสมุดหนังสือเสียง 1414 ของสมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย และฟังผ่านวิทยุ, โทรศัพท์ และ Mp3 เป็นต้น

ด้านการประกอบอาชีพและการมีงานทำ พบว่า คนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมส่วนใหญ่จะสามารถประกอบอาชีพได้ โดยส่วนมากจะเป็นหมอนวดเพื่อสุขภาพเป็นหลัก ส่วนอาชีพเสริมบางรายจะเป็นหมอดูโหราศาสตร์ และบางรายจะเป็นผู้แสดงความสามารถ คือ ร้องเพลงหรือเล่นดนตรีตามตลาดหรือสถานที่ต่าง ๆ เพื่อหารายได้เพิ่ม นอกจากนั้นยังมีบางรายที่ได้ทำงานประจำในลักษณะการจ้างงานจากมาตรา 33 และมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ส่วนผู้สูงอายุหรือคนที่มีปัญหาด้านสุขภาพบางราย จะอยู่ที่บ้านกับครอบครัวทำหน้าที่เลี้ยงลูกหลาน ไม่ได้ทำงานที่จะก่อให้เกิดรายได้เพิ่มเติม

ด้านการมีรายได้ พบว่า นอกจากคนพิการจะได้รับเบี้ยความพิการเดือนละ 800 บาท/เดือน ทุก รายแล้ว สำหรับคนพิการที่เป็นผู้สูงอายุก็ได้รับเบี้ยผู้สูงอายุเพิ่มเติม และคนพิการที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ก็จะได้รับสวัสดิการจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มเติมด้วย ส่วนคนที่ทำงานด้าน การนวดเพื่อสุขภาพแล้ว ส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลเหมือนกันว่าในช่วงนี้ลูกค้าจะลดลงมาก ส่งผลทำให้มีรายได้น้อยลงตามไปด้วย ซึ่งถือว่ารายได้ที่มาจากการให้บริการนวดถือเป็นรายได้หลักที่จะใช้เลี้ยงตนเองและครอบครัว และผู้ที่ทำงานตามมาตรา 33 และมาตรา 35 เช่นกัน ต่างก็วิตกว่าจะได้รับการต่อสัญญาจ้างงานในปีถัดไปหรือไม่ เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ตกต่ำ

ด้านสังคมและครอบครัว พบว่า คนพิการทางการเห็นที่ผ่านการฟื้นฟูและฝึกอาชีพแล้ว การยอมรับของสังคมและครอบครัวจะได้รับการยอมรับมากขึ้น ได้รับโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น มีบางรายหลังจากผ่านการฟื้นฟูและฝึกอาชีพแล้วสามารถกลับไปเป็นหัวหน้าครอบครัวทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้ครอบครัวเช่นเดิมเหมือนก่อนที่จะเกิดความพิการ ซึ่งก่อนได้รับการฟื้นฟูมีสภาพที่สิ้นหวัง ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง

สภาพการเรียนรู้หลักภานา 4 ของคนพิการทางการเห็นที่เข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น ผลจากการศึกษาดังนี้

ด้านการเรียนรู้หลักภาวนา 4 พบว่า การศึกษาเรียนรู้หลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะฟังและเรียนรู้ผ่านสมาร์ทโฟน ส่วนคนที่ยังใช้สมาร์ทโฟนไม่เป็นจะฟังและเรียนรู้ผ่านวิทยุ และยังมีบางคนที่มีโอกาสไปร่วมกิจกรรมที่วัด ทำให้ได้เรียนรู้หลักธรรมต่าง ๆ แต่ไม่ได้ระบุว่า เป็นหลักภาวนา 4 นอกจากในช่วงที่เข้ามาอบรมในโครงการที่ทางสมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางจัดขึ้น และได้เพิ่มกิจกรรมการอบรมธรรมะให้ระหว่างการฝึกอบรม

ด้านความเข้าใจหลักภาวนา 4 พบว่า ความเข้าใจในหลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะตอบคล้ายๆกันคือ เคยได้ยินมาแต่จำไม่ได้ การฟังธรรมะก็ฟังเพื่อความสบายใจหรือเพื่อความผ่อนคลายในช่วงขณะที่ทุกข์ใจหรืออยากจะทำอะไร แต่หากจะให้อธิบายตามความเข้าใจในหลักภาวนา 4 ส่วนใหญ่ไม่สามารถอธิบายหรือบอกได้

ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมหลักภาวนา 4 ของกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและพัฒนา นั้น อาจมีหลายช่องทาง เช่น การไปทำบุญที่วัดในช่วงอยู่ที่บ้าน การไปปฏิบัติธรรมในโอกาสที่มีการจัดปฏิบัติสำหรับคนพิการทางการเห็นบางคน แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีโอกาสร่วมกิจกรรมในองค์กรที่นำหลักธรรมมาให้อบรม ในระหว่างอบรมในโครงการ ซึ่งนอกจากอบรมที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวางแล้ว อาจมีองค์กรอื่นของคนตาบอดที่เคยจัดปฏิบัติธรรมด้วย แต่ไม่ได้จัดอย่างสม่ำเสมอและมีเพียงบางคนเท่านั้นที่เคยเข้าร่วม

ด้านการนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ พบว่า การนำหลักภาวนา 4 มาใช้ในกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะนำมาใช้กับตัวเองในกรณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเกิดความเครียด เกิดความทุกข์ทางใจ ซึ่งลักษณะวิธีการที่คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่นำไปใช้ จะมีตั้งแต่การทำบุญ การสวดมนต์ไหว้พระและทำสมาธิ โดยเฉพาะการสวดมนต์ไหว้พระจะเป็นจำนวนมาก และกิจกรรมการทำสมาธิจากทำนอยลงมา แต่การเดินจงกรมมีคนปฏิบัติค่อนข้างน้อย

3. การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 ของสมาคมคนตาบอด เขาสวนกวาง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบว่า เมื่อแบ่งตามหัวข้อในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นตามหลักภาวนา 4 สามารถสรุปได้ ดังนี้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นทางด้านกาย พบว่า ในส่วนของคนที่มารับการฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นคือ ด้านการรับประทานอาหารจะเริ่มทานผักและผลไม้มากขึ้น ลดการทานเนื้อสัตว์ลงสำหรับบางคน เกือบทุกคนมีอาชีพและได้เคลื่อนไหวตัวเองอยู่ตลอดจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นอาชีพให้บริการนวดเพื่อสุขภาพ หรือการทำงานบ้านสำหรับบางคน ด้านการออกกำลังกาย ส่วนใหญ่มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอ แต่อาจมีส่วนน้อยที่ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็นด้านศีล พบว่า สำหรับกลุ่มคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีความเข้าใจและรู้ถึงความสำคัญของการรักษาศีลห้า บางรายในทุกวันพระจะรักษาศีลแปด

อีกด้วย แต่ในการปฏิบัติเพื่อรักษาศีลห้าแล้ว ส่วนใหญ่จะรักษาได้ไม่ครบ เนื่องจากจะต้องอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่น มีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ด้านวาจาอาจมีหลุดบ้าง หรือศีลข้อที่ 5 อาจรักษาไม่ได้เมื่อมาพบเจอกัน และหากถามว่าในกรณีที่ไปเข้าร่วมกิจกรรมในองค์กรหรือไปทำกิจกรรมอื่นใดกับหมู่คณะแล้ว ส่วนใหญ่จะตอบได้ว่าหากให้ปฏิบัติตามกฎกติกาขององค์กรหรือสังคมนั้น จะทำได้อย่างไม่มีปัญหาสามารถที่จะปฏิบัติได้

การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านการพัฒนาจิต พบว่า จะมีความแตกต่างในการปฏิบัติบ้าง บางคนก็มีโอกาสเริ่มต้นที่ได้ทำบุญตักบาตรทุกวัน แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้ตักบาตร ส่วนการสวดมนต์ไหว้พระ พบว่าคนพิกการส่วนใหญ่ทำและทำเป็นประจำ ด้านการทำสมาธิ พบว่ามีบางส่วนที่ทำเป็นประจำ และบางส่วนทำเป็นบางโอกาส ด้านการเดินจงกรม มีส่วนน้อยที่ทำเป็นประจำ ส่วนใหญ่จะขาดการเดินจงกรม โดยให้เหตุผลสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ต่อการเดินจงกรม กลัวเดินชนสิ่งของในบริเวณที่จะใช้สำหรับเดินจงกรม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิกการทางการเห็นด้านปัญญา พบว่า ในปัจจุบันมีสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับคนพิกการทางการเห็นหลายอย่าง โดยคนพิกการทางการเห็นส่วนใหญ่ที่มาฟื้นฟูต่างก็มีและใช้งานสมาร์ทโฟนได้ จึงสามารถเข้าถึงความรู้ผ่าน ยูทูบและช่องทางต่าง ๆ ทางโซเชียลเน็ตเวิร์กได้ หากต้องการทบทวนหรืออยากรู้เรื่องราวใดก็เปิดฟังได้ อีกทางคือการฟังทางวิทยุ การดูโทรทัศน์ การฟังหนังสือเสียงผ่านระบบ 1414 ของห้องสมุดคนตาบอดแห่งประเทศไทย ที่กล่าวมาก็จะเป็นช่องทางและโอกาสให้คนพิกการทางการเห็นได้พัฒนาทางด้านปัญญา

สรุปผลของการทำกิจกรรมนำหลักภavana 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิกการทางการเห็น ผลที่เกิดขึ้นหลังจากนำหลักภavana 4 ไปใช้ กลุ่มคนพิกการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็น่าจะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กล่าวคือจากที่มีฐานะยากจนและลำบาก เมื่อปฏิบัติธรรมมาเรื่อย ๆ ชีวิตจะเปลี่ยนแปลงดีขึ้น มีกินมีใช้ชีวิตมีความสุขสบายขึ้นกว่าเดิม

คนพิกการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิกการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้ อีกทั้งคนพิกการทางการเห็นยังพร้อมปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสมาร์ทโฟนและเทคโนโลยีอื่น ๆ มีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้น ความพิการทางการเห็นถึงแม้จะเป็นข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของคนพิกการทางการเห็นเลย หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ

ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวะนา 4 คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และนำไปใช้ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้นหากเกิดปัญหากระทบ

คนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่อาจมีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวคนพิการไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร คนพิการทางการเห็นอาจมีสาเหตุที่พิการต่างกัน เมื่อมาฟื้นฟูและฝึกอาชีพหลังจบไปจะทำงานได้ คนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชนท้องถิ่น

การนำหลักภาวะนา 4 ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการ ข้อมูลที่ได้คือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็น่าจะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มผู้บริหารองค์กรของคนพิการทางการเห็น มองว่า สภาพคนพิการทางการเห็นส่วนใหญ่มีข้อจำกัดในด้านการพัฒนา เนื่องจากตัวคนพิการหรือครอบครัวไม่ยอมรับและเปิดโอกาสที่จะมาพัฒนาตัวเอง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาในทุกด้าน เช่น ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคนพิการทางการเห็น มองว่าคนพิการทางการเห็นหากยอมรับและเปิดโอกาสให้ตัวเอง สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพของตัวเองจนมีอาชีพได้ อยู่ในสังคมได้ ส่วนสภาพคนพิการทางการเห็นในท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ไม่ค่อยได้เรียนหนังสือสูง มีฐานะค่อนข้างลำบาก อยู่กับครอบครัวของตัวเองในชุมชน

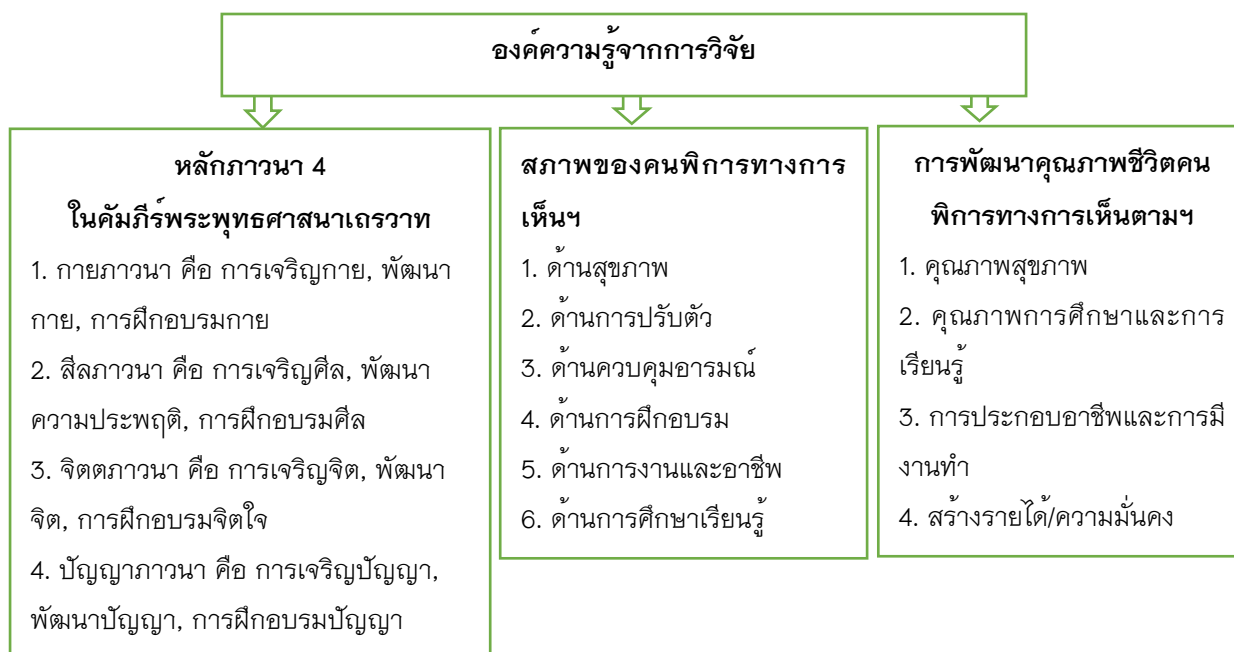
กลุ่มผู้พิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพที่สมาคมคนตาบอดเขาสวนกวาง ส่วนมากประกอบอาชีพนวดเพื่อสุขภาพ แต่รายได้ในปัจจุบันน้อยลงเนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ และมีบางรายที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ทำงานได้ไม่เต็มที่ ส่วนคนตาบอดที่มีอายุมากและต้องเลี้ยงลูกและหลานซึ่งยังเล็กอยู่ เนื่องจากพ่อแม่ของหลานไปทำงานที่ต่างจังหวัด หรือแม่แต่ทัศนคติจากครอบครัว จากคนในชุมชนหรือสังคมบางที่ก็ยังมองคนพิการทางการเห็นเป็นคนที่ยึดคุณค่า เป็นภาระของคนในครอบครัว และยังปิดกั้นโอกาสในการให้มีส่วนร่วมในสังคม สอดคล้องกับ สามารถ รัตนสาคร (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาทักษะการมีวิถีชีวิตอิสระในกลุ่มผู้ใหญ่ที่พิการทางการมองเห็นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ 72.0% มีทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวได้มากที่สุด รองลงมาคือทักษะทางสังคม 66.0% ทักษะการ

ดำรงชีวิตประจำวัน 59.6% และทักษะการสื่อสาร 49.7% ตามลำดับ ในด้านปัจจัยพบว่าปัจจัยที่ช่วยให้มีวิถีชีวิตอิสระมากที่สุดคือไม่ต้องการเป็นภาระของครอบครัวหรือพึ่งพาผู้อื่น จากความจำเป็นในชีวิตและเพื่อความอยู่รอด จากความต้องการออกมาเผชิญสิ่งต่าง ๆ และต่อสู้ด้วยตนเอง ทักษะที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าสำคัญที่สุดคือ ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง ทักษะการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหว ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ได้อย่างถูกต้องและเต็มศักยภาพของเครื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการดำรงชีวิตของคนพิการทางการมองเห็น คือการประกอบอาชีพ ปัญหาการใช้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะไม่สะดวก ทักษะการติดต่อคนพิการทางการมองเห็น

จากการนำหลักทฤษฎี 4 ไปใช้กับกลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็น่าจะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลายด้าน เช่น ด้านกาย ด้านสติ ด้านการพัฒนาจิต และด้านปัญญา ในปัจจุบันมีสื่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับคนพิการทางการเห็นหลายอย่าง เช่น สมาร์ทโฟนคนพิการสามารถเข้าถึงความรู้โดยการฟังผ่านยูทูบ และช่องทางต่าง ๆ ทางโซเชียลได้ หากต้องการทบทวนหรืออยากรู้เรื่องราวใดก็เปิดฟังได้ อีกทางคือการฟังทางวิทยุ การดูโทรทัศน์ การฟังหนังสือเสียงผ่านระบบ 1414 ของห้องสมุดคนตาบอดแห่งประเทศไทย เป็นต้น สอดคล้องกับ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ (2561) ทำการวิจัยเรื่องสุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการศาสนารัฐเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ของจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการศาสนารัฐชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง ได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมของพระสงฆ์ ด้านโภชนาการ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ปัญหาด้านความรับผิดชอบต่อสุขภาวะของพระสงฆ์ปัญหา ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคี 2) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการศาสนารัฐชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง ได้แก่ กระบวนการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์กับการบูรณาการกับระบบการสาธารณสุข บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์และกระบวนการบริหารจัดการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ร่วมกับภาคี 3) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการศาสนารัฐชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง มีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักทฤษฎี 4 2) การดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการรักษาพยาบาล การฟื้นฟู 3) กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 4) สุขภาวะพระสงฆ์ที่ดี

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้อีกทั้งคนพิการทางการเห็นยังพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ

คนพิการทางการเห็นถึงแม้จะเกิดความพิการไม่ว่าจะเกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือเกิดความพิการในภายหลังก็ตาม คนพิการทางการเห็นเหล่านี้สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ สามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแบ่งเบาสภาพเศรษฐกิจช่วยครอบครัวได้อีกทั้งคนพิการทางการเห็นยังพร้อมที่จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ของการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านสมาร์ทโฟนและเทคโนโลยีอื่น ๆ มีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาหากมีโอกาส ดังนั้น ความพิการทางการเห็นถึงแม้จะเป็นข้อจำกัดในทางกายภาพ แต่ไม่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตนเองของคนพิการทางการเห็นเลย หากสังคมให้โอกาสและมีความเข้าใจ ส่วนการพัฒนาความรู้ด้านหลักภาวนา 4 คน หลังจากนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ กลุ่มคนพิการทางการเห็นที่มาฟื้นฟูและฝึกอาชีพ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลไปในทางเดียวกันคือ มีความสุขเพิ่มขึ้น ความทุกข์ทางใจลดน้อยลง บางคนจากที่เคยใจร้อนและมีทิฐิมาก ความรู้สึกดังกล่าวก็จะลดลง รู้จักรับฟังคนอื่นมากขึ้น ใจเย็นลงกว่าเดิม ส่วนหากช่วงไหนมีความทุกข์ใจหรือไม่สบายใจ หากได้ฟังธรรมะก็จะเกิดความรู้สึกดีขึ้น บางคนถึงกับมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหลังจากที่ได้รับการพัฒนาแล้ว กล่าวคือจากที่มีฐานะยากจนและลำบาก เมื่อปฏิบัติธรรมมาเรื่อย ๆ ชีวิตจะเปลี่ยนแปลงดีขึ้น มีกินมีใช้ชีวิตมีความสุขสบายขึ้นกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรเข้ามาดูแลในเรื่องระบบของการศึกษาให้มากกว่าในปัจจุบัน
2. องค์การด้านคนพิการทางการเห็น ควรมีนโยบายการจัดให้มีการอบรมความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรเสนอการศึกษาหรือการพัฒนางานวิจัยนี้ต่อสาธารณะ
2. ควรจัดทำบทความวิชาการนี้เป็นเอกสารความรู้เพื่อแจกจ่ายเผยแพร่องค์ความรู้ไปยังหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง
3. สามารถที่จะนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นหลักสูตรที่เหมาะสมเพื่อนำไปอบรมหรือให้คนพิการทางการเห็นและคนทั่วไป ได้เรียนรู้พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิถีชีวิตคนพิการทางการเห็นในแต่ละท้องถิ่น
2. ศึกษาถึงความต้องการและสิ่งที่พึงประสงค์ในการเรียนรู้ของคนพิการทางการเห็น
3. ศึกษาเกี่ยวกับหลักธรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการทางการเห็น

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ. (2561). *สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการศาสนาสงฆ์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของจังหวัดลำปาง* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิจิตร อธิโก (ชัยเจริญวรรณ). (2561). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มชาติพันธุ์ อาข่าบนดอยแม่ฟ้าหลวง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภคศิษฐ์ มหาวีริโย และ พระมหามิตร ลีตปญโญ. (2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana 4. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(1), 42-54
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ 2525*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มณฑิยา บุญตัน และอัศรพรรณ ขวัญชื่น. (2546). การแก้ไขกฎหมายที่กีดกัน
คนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคน
พิการในการประกอบอาชีพ” (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
กฤษฎีกา.

สามารถ รัตนสาคร. (2545). ศึกษาทักษะการมีวิถีชีวิตอิสระในกลุ่มผู้ใหญ่วัยที่พิการทางการมองเห็น
ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.

อารีย์ เพลินชัยวาณิช. (2544). การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา.
วารสารกองการศึกษาเพื่อคนพิการ ฉบับปฐมฤกษ์, 5(2), 4-7.

แนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ปัญหา
ความเครียดของผู้สูงอายุของศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม
Deployment Guidelines of Cittanupasanatipasthanana for Solving the
Stress of an Elderly People of Khon Kaen Nursing Home

¹พระรุ่งธรรม โชติธมฺโม, พระมหามิตร จิตปัญโญ และ พระโสภณพัฒน์บัณฑิต (สุกันยา อรุณ)

¹Phra Rungtham Jodidhammo, Phramaha Mit Thitapanyo and

Phra Sophonphatthanabandit (Sukanya Aruno)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: rungtham6460@gmail.com

Received February 22, 2021; Revised March 26, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

ภาวการณ์ปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ต่างก็ตระหนักและให้ความสำคัญ มีมาตรการในการช่วยเหลือ การแก้ไขปัญหาการหาแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตเป็นอยู่ที่ดี บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ปัญหาคความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการ หนังสือ งานวิจัยต่างๆ รวมทั้งทำการวิจัยภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือ การทำสติรู้เท่าทันกายจิต รู้ตัวรู้รอบ รู้ชอบ ในอารมณ์ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จิตสัมผัสรู้กับปฏิกิริยา การฝึกจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นกระบวนการฝึกจิตให้รู้ตัวทั่วพร้อม ไม่หมองมัวในอารมณ์ จิตพ้นจากมลทิน สู้ถิ่นแห่งพระนิพพาน

2) สภาพปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการดำเนินชีวิต ที่จะต้องคอยระมัดระวังในการใช้ชีวิตจะต้องมีคนคอยดูแล

3) แนวทางการปรับใช้ ด้านกาย นำกิจกรรมการฟังธรรมเทศนา การสนทนาธรรม บริการมอสุกะ ผัก/บริการมออารมณ์ เติมน้ำจืดเพื่อปลงสังขาร ด้านสังคม การนำกิจกรรมทำบุญ กิจกรรมสันทนาการ ด้านจิต การนั่งสมาธิใช้ในการบำบัดจิตใจให้มีสติระลึกรู้ตามพิจารณาในบริบทรอบตัวรู้แจ้ง

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; ความเครียด; จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน

Abstract

The current situation in Thai society is entering an aging society. Government agencies and agencies that are involved with the elderly both realized and valued there is a measure to help. Solving the problem of finding ways to promote health for the elderly to provide the elderly with good quality of life. The purposes of this study were: 1) to study the principles of consciousness and sanitation, according to the Theravada Buddhism guidelines; 2) to study the stress problems of the elderly in the Khon Kaen Nursing Home Care Center; and 3) to study the method of applying Cittanupasanatipasthanana principles in solving stress problems of the Elderly in Khon Kaen Nursing Home Care Center. It was a documentary research by studying and researching documents, academic textbooks, research books, including conducting field research by going into the in-depth interview data storage area. The data were analyzed by descriptive methods.

The research results were found as follows: 1) Cittanupasanatipasthanana is the consciousness of the body, the mind, the awareness, the awareness of the emotions that affect the eyes, ears, nose, tongue, body and mind, and senses the reaction. Mindfulness practice is a process of training the mind to be aware of the whole mind. Not dull in the mood the mind is free from contamination to the area of Nirvana.

2) These problems were obstacles or problems in life. To be careful in life, there must be someone to take care of it.

3) Guidelines for physical adaptation, bringing activities for listening to sermons, discussions, Dharma Walk to meditate for social well-being, bringing merit-making activities Mental recreational activities: Meditation is used to treat mental consciousness in the context of enlightened awareness.

Keywords: The Elderly; Strain; Cittanupasanatipasthanana

บทนำ

การสูงอายุของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรทั่วโลก อยู่ในปัจจุบันและในอนาคตข้างหน้า สำหรับประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุมาตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุระดับสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 หมายถึง สังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด โดยคาดการณ์ว่าใน พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (กระทรวงการพัฒนาลังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย ภาพสะท้อนสังคมจากการสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 ดำเนินการสำรวจข้อมูลในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2551 ด้วยการสัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทั่วทุกภาคของประเทศด้วยแบบสอบถาม นอกจากจะสอบถามสภาวะทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประชากรตัวอย่างแล้ว ยังได้ผนวกข้อคำถามเกี่ยวกับสุขภาพจิตเข้าไปด้วย ข้อมูลสุขภาพจิตจากโครงการสำรวจที่นำมาใช้วิเคราะห์สุขภาพจิตครั้งนี้ ได้มาจากประชากรตัวอย่างอายุ 15 ปีขึ้นไปที่ตอบแบบสอบถามสุขภาพจิตด้วยตนเองจำนวน 27,099 คน จากทั่วทุกภาคของประเทศ แบ่งเป็นเพศชาย 10,836 คน เพศหญิง 16,263 คน แบ่งเป็นตัวอย่างที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร 3,657 คน ภาคกลาง 6,285 คน ภาคเหนือ 5,089 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8,626 คน และภาคใต้ 3,441 คน (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์, ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัญญา ชูเลิศ, 2553) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภาคที่ประชากรมีความเสี่ยงต่อปัญหา สุขภาพจิตสูงเป็นอันดับที่สองรองจากภาคกลาง ประชากรที่อาศัยในเขตชนบทจะเสี่ยงที่จะมีปัญหสุขภาพจิตมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ถึงกว่าร้อยละ 6 ซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างพื้นที่ที่มากกว่าภาคอื่นๆ ผู้หญิงจะเสี่ยงมากกว่าผู้ชาย ประชากรสูงอายุจะเสี่ยงที่จะมีปัญหสุขภาพจิตมากกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ และประชากรที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและกรรมกรจะเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555)

ผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอร์สซิ่งโฮม เป็นกลุ่มเสี่ยงที่เข้าข่ายบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาสุขภาพที่มีความสำคัญมากขึ้นจากสภาวะเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศได้รายงานภาระโรคและการบาดเจ็บของประชากรไทยในปี พ.ศ. 2554 พบว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นสาเหตุหลักของการสูญเสียปีสุขภาวะอันดับสองในผู้ชายรองจากอุบัติเหตุและเป็นอันดับ 4 ในผู้หญิงรองจากโรคหัวใจ และหลอดเลือด โรคมะเร็ง และโรคความผิดปกติทางการรับรู้ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าความสำคัญของปัญหาสุขภาพจิตที่จะก่อให้เกิดภาระสุขภาพอย่างมาก (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2559) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากสภาวะของจิตใจที่แปรปรวนไปตามกระแสของสังคมและวิถีในการดำเนินชีวิต ที่จะต้องดิ้นรนแข่งขันกับเวลาในการทำงาน และการประกอบอาชีพต่าง ๆ อันเป็นต้นเหตุให้ผู้คนละเลยไม่ให้ความสนใจในเรื่องของสุขภาพ

ด้วยเหตุผลที่มุ่งเน้นในการที่จะสร้างฐานความมั่นคงของชีวิตให้เกิดขึ้น และดำรงชีวิตอยู่สังคมได้อย่างปกติสุขในแนวทางของตนเอง (Punwasuponchat et al., 2021)

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเรื่องหลักมหาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณา กาย เวทนา จิต และธรรม มาเป็นที่ตั้งเพื่อใช้สติตามระลึกรู้และกำกับให้จิต อบรมจิต พัฒนาจิต ให้รู้ตามสภาวะความจริง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2558) เพราะสติเป็นธรรมที่ทำประโยชน์ให้แก่จิตอย่างเดียวน่าจะมีโทษ คอยกำกับชี้ให้จิตรู้ว่าอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ว่าสิ่งไหนดี ไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพื่อให้จิตรู้ และเข้าใจเห็นแจ้งตามความเป็นจริง (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2560) มีการพัฒนาตนเองในแนวทางที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงบริบทที่ตนเองต้องการเป็นสำคัญ (นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ และ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์, 2563) ผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม จะมีความเครียดเริ่มจากความกังวลใจ เมื่อมีความกังวลใจมากขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อทางความคิด เมื่อคิดมากเข้าก็เป็นเหตุให้เกิดความเครียด เมื่อความเครียดเพิ่มมากขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อระบบทางกายภาพทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้น

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการนำเสนอแนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม โดยการบูรณาการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อจัดการความเครียด และเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอส์ซิงโฮม

การทบทวนวรรณกรรม

มหาสติปัฏฐาน คือ การพิจารณา กาย เวทนา จิต และธรรม มาเป็นที่ตั้งเพื่อใช้สติตามระลึกรู้และกำกับให้จิต อบรมจิต พัฒนาจิต ให้รู้ตามสภาวะความจริง เพราะสติเป็นธรรมที่ทำประโยชน์ให้แก่จิตอย่างเดียวน่าจะมีโทษ คอยกำกับชี้ให้จิตรู้ว่าอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ว่าสิ่งไหนดี ไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพื่อให้จิตรู้ และเข้าใจเห็นแจ้งตามความเป็นจริง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2558)

ผู้สูงอายุคือ บุคคลที่มีสภาพร่างกายเนื้อหนังเหี่ยวแห้ง ผมหงอกขาว เป็นต้น แต่การนิยามให้ความหมายของผู้สูงอายุตามทัศนะของนักวิชาการก็มีหลากหลายเช่นกัน ความหมายของผู้สูงอายุของ

กระทรวงสาธารณสุขกล่าวว่า “เป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งถือเอาวัยเกษียณอายุราชการเป็นเกณฑ์” (กระทรวงสาธารณสุข, 2555)

ข้อมูลจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2554 ได้แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม เนื่องจากมีวิธีการดูแลสุขภาพที่แตกต่างกันตามความเหมาะสมของสภาวะร่างกาย จิตใจและสภาวะพึ่งพิง โดยกลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุวัยต้น อายุ 60-69 ปี สภาวะร่างกายยังถือว่าแข็งแรง สุขภาพดียังสามารถดำรงชีวิตได้ตามลำพัง ช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งช่วงอายุนี้ควรมีการจรรโลงสุขภาพที่ดีไว้ กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุวัยกลาง อายุ 70-79 ปี หากไม่มีโรคประจำตัวและดูแลสุขภาพดีก็แข็งแรงดีอยู่ แต่เริ่มจะต้องการ การพึ่งพิงจากครอบครัวและสังคมบ้างแล้ว และควรเฝ้าระวังทางสุขภาพ กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุวัยปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป ต้องการผู้ดูแลสุขภาพในชีวิตประจำวัน และควรได้รับการดูแลทางการแพทย์ตามสาเหตุซึ่งอาจจะเป็นที่บ้านหรือสถานพยาบาล (นริสา วงศ์พนารักษ์ และ สายสมร เฉลย กิตติ, 2557)

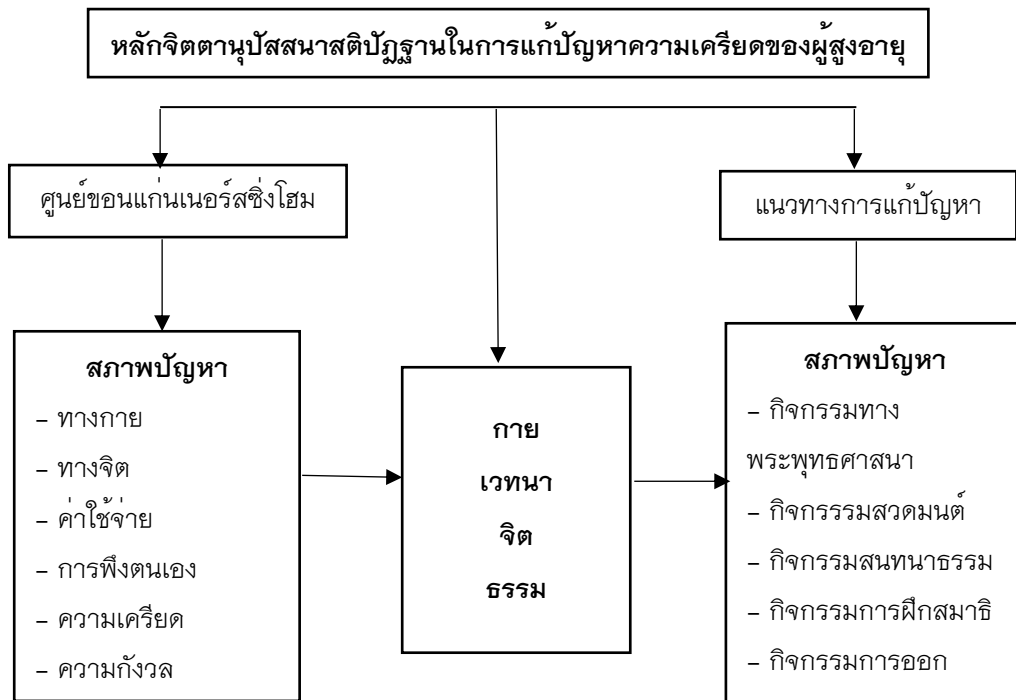
ภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุผู้ที่มีสุขภาพจิตไม่ดีจะเป็นคนไม่มีความสุขซึ่งอาจมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น นอนไม่หลับ เสียสมาธิไม่ยอมรับประทานอาหาร ไม่อยากทำงาน ถือเป็นความเปราะบางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ภาวะอารมณ์และจิตใจในทางลบของผู้สูงอายุ อารมณ์เป็นการแสดงออกของภาวะจิตใจที่ได้รับการกระทบหรือกระตุ้นให้เกิดการแสดงออกต่อสิ่งที่มากระตุ้น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ อารมณ์สุข หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความสบายใจหรือได้รับความสมหวัง และอารมณ์ทุกข์ หมายถึง อารมณ์ที่เกิดขึ้นจากความไม่สบายใจหรือได้รับความไม่สมหวัง ผู้ที่มีความไม่สบายใจหรือภาวะอารมณ์และจิตใจทางลบอาจทำให้เกิดการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อสุขภาพได้ ภาวะอารมณ์และจิตใจทางลบ ได้แก่ คิดมาก วิตกกังวลใจ หงุดหงิดรำคาญใจ เหม่อ ไม่มีความสุข เศร้าหมอง หดหู่ในชีวิต และรู้สึกว่าชีวิตไม่มีคุณค่า (กัญญาณัฐ ไพฑำ, 2561)

หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เป็นกุศโลบายในการบำบัดความเครียดที่เกิดขึ้นในการฝึกปฏิบัติ (ธานี สุวรรณประทีป, ชัยชาญ ศรีหาญ, พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, 2563) เพื่อจัดการกับความวิตกกังวลใจ หงุดหงิดรำคาญใจ หดหู่ในชีวิต และรู้สึกว่าชีวิตไม่มีคุณค่า ในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่า หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนา จะเป็นแนวทางที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เป็นกุศโลบายในการบำบัดความเครียดที่เกิดขึ้นในการฝึกปฏิบัติ ผู้วิจัยจะได้นำไปสนับสนุนการอธิบายในรายละเอียดต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาแนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องในพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบการพัฒนา กระบวนการสร้างแนวทางการปรับใช้สติปัฏฐานตามหลักจิตตานุปัสสนา และนำเสนอรูปแบบการสร้างคุณภาพชีวิตเพื่อให้เข้าใจความเป็นจริงที่จะแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ความสำคัญ บทบาท คุณลักษณะ และหลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นกรอบในการศึกษา

2) ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างแนวทางในการปรับใช้หลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุ ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการนำหลักจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานไปปรับใช้ในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุ

2. การศึกษาเชิงคุณภาพ ในภาคสนาม เพื่อทราบ ถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ความสำคัญ และแนวทางการนำหลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐานไปปรับใช้ในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุ ดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือก โดยการสุ่มแบบเจาะจง ตามความสำคัญของเรื่อง คือ บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ, กลุ่มผู้ดูแลผู้สูงอายุ และ กลุ่มญาติของผู้สูงอายุ

2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ บุคคลผู้ให้ข้อมูลเพื่อทราบทัศนคติและสร้างแนวทางการนำหลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐานไปปรับใช้ในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุ

3) ดำเนินการศึกษาวិเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการ บทบาท ความสำคัญ การประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ และสร้างแนวทางการนำหลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐานไปปรับใช้ในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นการแสดงทัศนคติและสร้างแนวทางการนำหลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐานไปปรับใช้ในการแก้ไขความเครียดให้แก่ผู้สูงอายุ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

4) สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ บทบาท ความสำคัญ และการปรับใช้หลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐาน ในการแก้ไขความเครียดของผู้สูงอายุ

5) สรุปผลการศึกษาวิจัย และขอเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. หลักจิตตานุสสนาสติปัฏฐานตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท คือ การนำเอาหลักมหาสติปัฏฐาน คือ กาย เวทนา จิต และธรรม มาเป็นที่ตั้งเพื่อใช้สติตามระลึกถึงและกำกับให้จิต อบรมจิต พัฒนาจิต ให้รู้ตามสภาวะความจริง เพราะสติเป็นธรรมที่ทำประโยชน์ให้แก่จิตอย่างเดียวไม่มีโทษ คอยกำกับชี้ให้จิตรู้ว่าอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ว่าสิ่งไหนดี ไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพื่อให้จิตรู้และเข้าใจเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ด้วยการพัฒนาจิต การที่จะพัฒนาจิตให้เข้าใจได้นั้นจะต้องเอาสติสัมปชัญญะมาเป็นเครื่องมือในการฝึก เพื่อให้จิตได้เข้าใจ สภาวะความเป็นจริง ภาวะความเครียดเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกับจิต ทำให้จิตเกิดความวิตก กังวล กระสับกระส่าย กลัว หวาดระแวง เหตุเพราะขาดสติสัมปชัญญะ หากมีสติสัมปชัญญะ ระลึก รู้ตัว แล้วพิจารณาอารมณ์ที่จิตเข้าไปรู้ว่ามีอะไรของเราเป็นแค่เพียงอารมณ์ที่เข้ามากระทบจิตแล้วก็หายไป จิตคลายความยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์ ปัญญาเกิดขึ้นเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริง ความเครียดก็ทุเลาเบาบางลงจนในที่สุดก็หายขาด ด้วยอำนาจการฝึกจิตตานุสสนาสติปัฏฐาน

2. สภาพปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอร์สซิ่งโฮม พบว่าผู้สูงอายุจะมีปัญหาในด้านสุขภาพร่างกายมาเป็นอันดับแรก ปัญหาในด้านอื่นๆ เช่น ปัญหาการใช้จ่าย ปัญหาในกลุ่มสังคมของผู้สูงอายุไม่เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดมากกว่าปัญหาในด้านกาย ในส่วนของญาติและพนักงานดูแลผู้สูงอายุนั้น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือรายได้และการใช้จ่ายเป็น

ปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดได้มากกว่า ปัญหาในด้านกลุ่มสังคมของตน ด้วยเหตุนี้ปัญหาความเครียดจึงมีอยู่ได้ในตัวทุกคน เพียงแต่ว่าคนนั้นจะรู้ตัวหรือไม่ หรือรู้จักว่าตนเองเครียดหรือไม่ เครียดอย่างไร ปัญหาในส่วนองค์ประกอบภายนอกก็เป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความเครียดขึ้นได้ ความเครียดเริ่มจากความกังวลใจ ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้น ปัญหาในด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาการใช้จ่าย ปัญหาในกลุ่มสังคมของผู้สูงอายุไม่เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดมากกว่า ปัญหาในด้านกาย ในส่วนของญาติและพนักงานดูแลผู้สูงอายุนั้น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือรายได้ และการใช้จ่ายเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดได้มากกว่า ปัญหาในด้านกลุ่มสังคมของตน ด้วยเหตุนี้ปัญหาความเครียดจึงมีอยู่ได้ในตัวทุกคน เพียงแต่ว่าคนนั้นจะรู้ตัวหรือไม่ หรือรู้จักว่าตนเองเครียดหรือไม่ เครียดอย่างไร ปัญหาในส่วนองค์ประกอบภายนอกก็เป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดความเครียดขึ้นได้ ความเครียดเริ่มจากความกังวลใจ เมื่อมีความกังวลใจมากขึ้น ก็ส่งผลกระทบต่อทางความคิด เมื่อคิดมาก ๆ เข้าก็เป็นเหตุให้เกิดความเครียด เมื่อความเครียดเพิ่มมากขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อระบบทางกายภาพ ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยทางกายเกิดขึ้น

3. แนวทางการปรับใช้หลักจิตตานุสัสสนาสติปัฏฐานในการแก้ปัญหาคความเครียดของผู้สูงอายุ ในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุขอนแก่นเนอรัลซิงโฮม พบว่า ด้วยการนำเอาหลักสติปัฏฐานเข้าไปแทรกในขณะที่ผู้สูงอายุทำกายภาพบำบัด ด้วยการฝึกให้จิตมีสติระลึกรู้อาการทางกาย แทนการเดินจงกรมเพื่อฝึกสติ เป็นการปรับให้เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุที่ลุกเดิน ยืนนานๆไม่ได้ เพื่อให้มีจิตจดจ่ออยู่กับอาการทางกาย พิจารณาถึงร่างกายสังขาร ที่เป็นไปตามธรรมชาติไม่สามารถบังคับบัญชาตามใจนึกได้ ลดทอนการคิดไปในอดีต ลดการตำหนิจนเกิดการเบื่อหน่ายในสังขารตนเอง จนเข้าใจและสามารถแยกกายกับใจได้ว่า กายเป็นกาย ใจเป็นใจ แต่กายและใจอาศัยกันและกัน เมื่อผู้สูงอายุเข้าใจตามความเป็นจริงของสภาวะร่างกายเช่นนี้ ย่อมเป็นเกราะป้องกันอาการทางความเครียดที่จะเกิดขึ้นเนื่องเพราะร่างกายที่เจ็บไข้ได้ป่วยของตนเอง เมื่อเกิดปัญหามีสติระลึกรู้สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดีแล้วจะส่งผลก่อให้เกิดการประสานรูป-นาม ทำให้ผู้สูงอายุช่วยกันประดับครองเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันในสภาพร่างกายที่เจ็บป่วยเหมือนกันด้วยการให้กำลังใจแก่กัน มีกำลังใจในการเข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความสนใจและตั้งใจปฏิบัติการพูดคุยระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันจะเป็นผลที่สื่อถึงความเข้าใจเห็นใจกันมากขึ้น การจัดกิจกรรมทำให้เกิดความรู้และทำความเข้าใจให้แก่ผู้สูงอายุตลอดจนผู้เกี่ยวข้องโดยผ่านกิจกรรมการไหว้พระสวดมนต์ การทำบุญตักบาตร การสนทนาธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักของสติปัฏฐาน ในการบำบัดจิตผู้สูงอายุด้วยการให้สติระลึกรู้ตามพิจารณาในบริบทรอบตัวรู้แจ้งชัดว่ามีใช้เพียงแต่ตัวเราที่มีสภาพทางกายเกิดการเจ็บป่วย มีความแก่ชราที่มาปรากฏเฉพาะเราคนเดียว เป็นต้น จึงเกิดปัญญารู้แจ้งในจิต ความวิตกกังวลในสภาพทางกายก็จะค่อยๆผ่อนคลาย ความเครียดลดทอนลงจนไม่ปรากฏแก่ เมื่อจิตมีปัญญารู้ชัดตามความเป็นจริง จิตก็หมดจดในความเครียด มีสมาธิมากขึ้นส่งผลให้การพักผ่อนหลับดีขึ้น การฟื้นฟูสภาพทางกายก็ดีขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

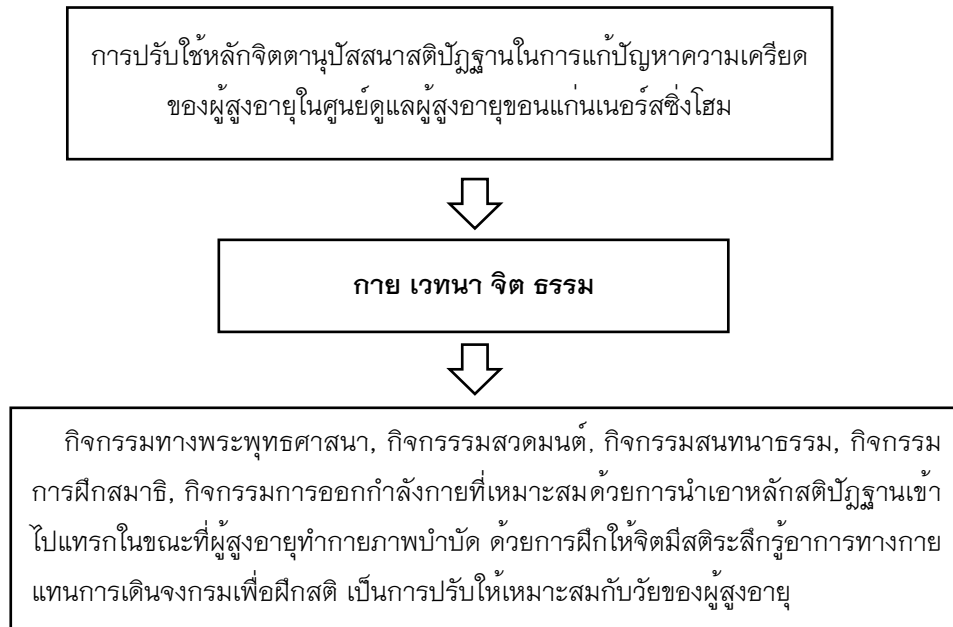
การนำเอาหลักมหาสติปัฏฐาน คือ เอากาย เวทนา จิต และธรรม มาเป็นที่ตั้งเพื่อใช้สติตามระลึกและกำกับให้จิต อบรมจิต พัฒนาจิต ให้รู้ตามสภาวะความจริง เพราะสติเป็นธรรมที่ทำให้ประโยชน์ให้แก่จิตอย่างเดียวไม่มีโทษ คอยกำกับชี้ให้จิตรู้ว่าอารมณ์ต่างๆ ที่มากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ว่าสิ่งไหนดี ไม่ดี ถูกหรือผิด เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ เพื่อให้จิตรู้ และเข้าใจเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ด้วยการพัฒนาจิต ดังผลการวิจัยพบว่าซึ่งสอดคล้องกับ “การเสริมสร้างสุขภาพจิตผู้สูงวัยไทยด้วยวิปัสสนากรรมฐานตามคำสอนทางพุทธศาสนา กล่าวว่า ขั้น 5 เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎแห่งกฎจลสมุปบาท คือมีอยู่ในรูปกระแสแห่งปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์เนื่องอาศัยสืบต่อกัน ไม่มีส่วนใดในกระแสที่อยู่นิ่ง มีแต่การเกิดขึ้นแล้วสลายตัวไป พร้อมกับปัจจัยให้มีการเกิดขึ้นแล้วสลายตัวต่อไปอีก พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทุกขณะตามวิถีทางแห่งธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกมาเป็น ชาติ ชรา มรณะ การยึดมั่นถือมั่นด้วยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน จึงเป็นการขวางกระแสแห่งธรรมชาติ และเป็นที่มาของความทุกข์กาย และทุกข์ใจ” (ยุวดี พนารวรรต, 2559)

ผู้สูงอายุจะมีปัญหาในด้านสุขภาพร่างกายมาเป็นอันดับแรก ปัญหาในด้านอื่นๆ เช่น ปัญหาการใช้จ่าย ปัญหาในกลุ่มสังคมของผู้สูงอายุไม่เป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดมากกว่าปัญหาในด้านกาย ในส่วนของญาติและพนักงานดูแลผู้สูงอายุนั้น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคือรายได้และการใช้จ่ายเป็นปัจจัยหลักที่จะนำไปสู่ภาวะความเครียดได้มากกว่า ปัญหาในด้านกลุ่มสังคมของตน ด้วยเหตุนี้ปัญหาความเครียดจึงมีอยู่ได้ในตัวทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2555) “ผู้สูงอายุที่อายุมากๆ จะมีความเปราะบางด้านต่าง ๆ สูง ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ หรือสังคมเนื่องจากมีความจำกัดของการทำหน้าที่ของร่างกาย เกิดความยากลำบากในการดูแลตนเอง ผู้สูงอายุที่เปราะบางจึงเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลอย่างมาก หากมองถึงความเปราะบางด้านสุขภาพแล้วสามารถแบ่งออกได้ 2 ด้าน คือ ความเปราะบางด้านร่างกาย ที่ประกอบด้วย ความจำกัดด้านร่างกายหรือความพิการ และการประเมินสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุ และความเปราะบางด้านจิตใจ ประกอบด้วย ภาวะสุขภาพจิต และอารมณ์และภาวะจิตใจในทางลบ”

การนำเอาหลักสติปัฏฐานเข้าไปแทรกในขณะให้ผู้สูงอายุทำกายภาพบำบัด ด้วยการฝึกให้จิต มีสติระลึกอาการทางกาย แทนการเดินจงกรมเพื่อฝึกสติ เป็นการปรับให้เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุที่ลูกเดิน ยืนนาน ๆ ไม่ได้ เพื่อให้มีจิตจดจ่ออยู่กับอาการทางกาย พิจารณาถึงร่างกายสังขาร ที่เป็นไปตามธรรมชาติไม่สามารถบังคับบัญชาตามใจนึกได้ ลดทอนการคิดไปในอดีต ลดการตำหนิจนเกิดการเบื่อหน่ายในสังขารตนเอง จนเข้าใจและสามารถแยกกายกับใจได้ว่ากายเป็นกาย ใจเป็นใจ แต่กายและใจอาศัยกันและกัน เมื่อผู้สูงอายุเข้าใจตามความเป็นจริงของสภาวะร่างกายเช่นนี้ ย่อมเป็นเกราะป้องกันอาการทางความเครียดที่จะเกิดขึ้นเนื่องจากเพราะร่างกายที่เจ็บไข้ได้ป่วยของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ (เชียง เกาซิด, 2559) “การส่งเสริมสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับสภาพการดำรงชีวิต (Living Condition) ที่หมายความว่า พฤติกรรมสุขภาพนั้นไม่ใช่มุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ

โดยตรง แต่จะหมายรวมถึง พฤติกรรมในลักษณะที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม บรรทัดฐานของสังคม และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้จะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต (Life Style) ของบุคคล”

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า การนำเอาหลักสติปัฏฐานเข้าไปแทรกในขณะให้ผู้สูงอายุทำกายภาพบำบัด ด้วยการฝึกให้จิต มีสติระลึกรู้อาการทางกาย แทนการเดินจงกรมเพื่อฝึกสติ เป็นการปรับให้เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ ความวิตกกังวลในสภาพทางกายก็จะค่อยๆผ่อนคลาย ความเครียดลดทอนลงจนไม่ปรากฏแก่ เมื่อจิตมีปัญญา รู้ชัดตามความเป็นจริง จิตก็หมดจดใน ความเครียด มีสมาธิมากขึ้นส่งผลให้การพักผ่อนหลับดีขึ้น การฟื้นฟูสภาพทางกายก็ดีขึ้น

สรุป

การทำสติรู้เท่าทันกายจิต รู้ตัวรู้รอบ รู้ชอบในอารมณ์ที่มากระทบทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จิตสัมผัสรู้กับปฏิภิกิริยา การฝึกจิตตานุสสนาสติปัฏฐานเป็นกระบวนการฝึกจิตให้รู้ตัวทั่วพร้อม ไม่หมองมัวในอารมณ์ จิตพ้นจากมลทิน สู่ถิ่นแห่งพระนิพพาน สภาพปัญหาความเครียดของผู้สูงอายุพบว่า ความเครียดในเรื่องสุขภาพกายของผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาในด้านของกายภาพ เช่น ไขข้อเสื่อม ตาฝ้าฟาง หูไม่ค่อยได้ยิน และความจำที่เสื่อมไปตามวัย สุขภาพร่างกายของสูงวัยมักเผชิญกับความเครียด เจ็บป่วย สภาพปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคหรือปัญหาในการดำเนินชีวิต ที่จะต้องคอยระมัดระวังในการใช้ชีวิตจะต้องมีคนคอยดูแล แนวทางการปรับใช้ในการแก้ปัญหาคความเครียดพบว่า

ด้านกาย นำกิจกรรมการฟังธรรมเทศนา การสนทนาธรรม บริกรรมอสุภะ ฝึก/ บริกรรมอารมณ์ เดินจงกรมเพื่อปลงสังขาร ด้านสังคม การนำกิจกรรมทำบุญ กิจกรรมสันตนาการ ด้านจิต การนั่งสมาธิใช้ในการบำบัดจิตให้มีสติระลึกรู้ตามพิจารณาในบริบทรอบตัวที่แท้จริง กิจกรรมเหล่านี้เป็นแนวทางที่นำมาปรับใช้ภายในศูนย์ให้ผู้สูงอายุขอนแก่นเนอร์สซิ่งโฮม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เมื่อผู้สูงอายุทำกายภาพบำบัด ทำกิจกรรมสันตนาการ ควรเตือนสติผู้สูงอายุด้วยการให้ความรู้ตัวในขณะเดิน ยืน นั่ง อยู่ตลอดเวลาในขณะที่ผู้ดูแลพาทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้จิตใจของผู้สูงอายุจดจ่ออยู่ในอากัปกริยาที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนั้นๆ ซึ่งจะเป็นการลดทอนความคิดเหม่อลอย ความวิตกกังวลใจ ในสภาพร่างกายอันเนื่องด้วยอาการของโรคภัย และความชราภาพของตน เป็นการฝึกจิตให้มีสติในกาย เวทนา จิต และธรรม ตามหลักของมหาสติปัฏฐาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ ด้านกาย นำกิจกรรมการฟังธรรมเทศนา การสนทนาธรรม บริกรรมอสุภะ ฝึก/ บริกรรมอารมณ์ เดินจงกรมเพื่อปลงสังขาร ด้านสังคม การนำกิจกรรมทำบุญ กิจกรรมสันตนาการ ด้านจิต การนั่งสมาธิใช้ในการบำบัดจิตให้มีสติระลึกรู้ตามพิจารณาในบริบทรอบตัวที่แท้จริง ที่สำคัญ คือ การค้นพบตนเอง สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ โดยควรให้ความสำคัญกับสุขภาพกายของผู้สูงอายุ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมสถานปฏิบัติธรรมให้เข้าไปในทุกองค์กร และ ให้เฝ้าต่อผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงวัยสามารถเข้าฝึกอบรมพัฒนาจิตปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *ความชุกของโรคจิตเวชและปัญหาสุขภาพจิต: การสำรวจระดับชาติของประเทศไทยระดับชาติ ปี พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: ปิยะพันธ์พับลิชชิ่ง.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- กัญญาณัฐ ไผ่คำ. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี*, 7(2), 92–110.
- เชียง เกาซิด. (2559). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 30(94), 155–167.

ธานี สุวรรณประทีป, ชัยชาญ ศรีหานู, พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์.

(2563). มิติของการตีความคำสอนของศาสนาส่งผลต่อจุดยืนและวิธีการเข้าถึงความจริง

สูงสุด. *พุทธมัตถ์*, 5(2), 88–97.

นริสา วงศ์พนารักษ์ และ สายสมร เฉยยกิตติ. (2557). คุณภาพชีวิต: การศึกษาในผู้สูงอายุไทย.

วารสารพยาบาลทหารบก, 15(3), 100–113.

นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกลัยานสิทธิวัฒน์ และ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์.

(2563). การวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา.

วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 16(2), 79–91.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่

26). กรุงเทพฯ: ผลิตivism.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2555). *รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.*

2555. กรุงเทพฯ: พงษ์พานิชย์เจริญผล.

ยุวดี พนาวรรต. (2559). *การเสริมสร้างสุขภาพจิตผู้สูงอายุไทยด้วยวิปัสสนากรรมฐาน* (วิทยานิพนธ์

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2560). แนวคิดสุขภาพในพุทธศาสนาเถรวาท. *ศรีนครินทร์เวชสาร*, 32(3), 86–

98.

อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รักษ์, ปราโมทย์ ประสาทกุล และ ปัญญา ชูเลิศ. (2553). *สถานการณ์สุขภาพจิต*

คนไทย: ภาพสะท้อนสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ:

จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

Punwasuponchat, N., Meechai, P., Somruay, P., & Srichan, P. W. (2021). A Study of Forest

Dwelling and Meditation Practice. *Psychology and Education*, 58(2), 10567–10571.

พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์

The Dynamic of Buddhist Integrative Devorohana of Wat Buddhawasphusingha, Kalasin Province

¹พระมหาวิริยยุทธ กุศลจิตฺโต, พระโสภณพัฒน์บัณฑิต (สุกัญญา อรุณ) และ
พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

¹Phramaha Weerayuth Kusalacitto, Phra Sophonphatthanabandit (Sukanya Aruno) and
Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: Thuakkong1993@gmail.com

Received February 21, 2021; Revised March 18, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาพลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) เพื่อวิเคราะห์พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยนี้ดำเนินการโดยการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยภาคสนาม เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลที่ได้มาตีความโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดงานตักบาตรเทโวปี ครั้งที่ 16 เริ่มจากที่มีผู้ร่วมงานจำนวนหลักร้อยคน จนในปัจจุบันมีผู้เดินทางร่วมงานนับแสนคน ระยะการจัดงาน 7 วัน เป็นการจัดงานที่ส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

2) พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะ นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงจากสมัยพุทธกาล: ในครั้งพุทธกาลเป็นการรับเสด็จพระพุทธเจ้าในคราวเสด็จลงมาจากเทวโลกนั่นเอง แต่ในปัจจุบันมีการปรับรูปแบบโดยมีการใช้พระพุทธรูปปางเปิดโลก ตามด้วยนางฟ้าเทวดา และพระภิกษุสงฆ์ มีความน่าสนใจเพราะเป็นอัตลักษณ์วิถีของชุมชนที่โดดเด่นสู่ประเพณีระดับประเทศ

3) การวิวัฒนาการในการจัดงานตักบาตรเทโวของวัดพุทธาวาสภูสิงห์ คณะสงฆ์พุทธศาสนิกชน ได้มาร่วมกันในการจัดประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะครั้งที่ 16 ประจำปี โดยมีความวิวัฒนาการของพระภิกษุสงฆ์ที่ร่วมรับอาหารบิณฑบาต จากในอดีต 20 รูป เป็น 300 รูป มีวิวัฒนาการ

ของพุทธศาสนิกชนจาก 500 คน เป็น 80,000 คน ถนนในการตักบาตรในอดีตเพียง 200 เมตร มีวิวัฒนาการเป็น 1 กิโลเมตร ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: พลวัต; การจัดงาน; ตักบาตรเทโวโรหณะ

Abstract

The objectives of this research, a qualitative research, were: 1) to study the arrangement of Devorohana Alms Giving at Phutthawas–Phusing Temple, Kalasin Province; 2) to study the dynamics of the arrangement of Devorohana Alms Giving at Phutthawas–Phusing Temple; and 3) to analyze the dynamics of the arrangement of the Devorohana Alms Giving of the temple. This research was carried out by means of the documentary research and field research to conduct the in–depth interview. The obtained data were interpreted by means of the descriptive analysis.

The research results were as follows: 1) The status of the arrangement of Devorohana Alms Giving at Phutthawas–Phusing Temple, Kalasin Province: now it is the 16th Devorohana Alms Giving at the temple. In the past, the event started with hundreds of participants but currently hundreds of thousands of participants. This 7–day event is an event that very well promotes Buddhism.

2) The dynamics of the arrangement of Devorohana Alms Giving at Phutthawas–Phusing Temple: Devorohana offering alms is a day for the Lord Buddha who descended from the heaven. Nowadays, the style has been adjusted by using the open–world–posture–Buddha image, followed by angels and monks. There is an interesting identity, a distinctive way of the community to a national tradition.

3) The analysis of the dynamics of the arrangement of the Devorohana Alms Giving of the temple: the Devorohana Alms Giving is integrated with tourism and the economy, changed since the year 2005. The first event was organized with only a few participants and now with the evolution of communication technology and development of social media, it becomes a great event.

Keywords: Dynamics; Organization; Offering Alms to Devorohana

บทนำ

วันออกพรรษาซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันปวารณา” ประเพณีที่เกี่ยวกับวันออกพรรษาที่เป็นที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ ประเพณีตักบาตรเทโว หรือ “วันตักบาตรเทโว” หรือชื่อเต็มว่า “วันเทโวโรหณะ” หมายถึง วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ในเวลาเช้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 หลังจากที่พระองค์ทรงจำพรรษาที่นั่นเป็นเวลา 3 เดือน ความสำคัญ วันเทโวโรหณะ เป็นวันที่มีการทำบุญตักบาตรที่พิเศษวันหนึ่ง กล่าวคือ ในพรรษาหนึ่ง พระพุทธเจ้าได้เสด็จไปยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์แสดงพระอภิธรรมโปรดพระมารดา และทรงจำพรรษาที่นั่น พอออกพรรษาก็เสด็จลงจากเทวโลกนั้นมายังโลกมนุษย์ กล่าวกันว่าในวันนี้ได้เกิดเหตุอัศจรรย์ คือ เทวดา มนุษย์ และสัตว์นรก ต่างมองเห็น ซึ่งกันและกัน จึงเรียกววันนี้อีกชื่อหนึ่งว่า วันพระเจ้าเปิดโลก คือ เปิดให้เห็นกันทั้ง 3 โลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) การตักบาตร รับเสด็จพระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาเป็นประเพณีจนถึงเมืองไทย จึงเรียกประเพณีว่า การตักบาตรเทโว เทโวโรหณะ “การลงจากเทวโลก” และพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงธรรม มีผู้บรรลุคุณวิเศษจำนวนมาก ชาวพุทธในภายหลังได้ประารมเหตุการณ์พิเศษครั้งนี้ ถือเป็นกาลกำหนดสำหรับบำเพ็ญการกุศล ทำบุญตักบาตรคราวใหญ่แด่พระสงฆ์ เป็นประเพณีนิยมสืบมา ดังปรากฏในประเทศไทย เรียกกันว่า ตักบาตรเทโวโรหณะ หรือนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า ตักบาตรเทโว บางวัดก็จัดพิธีในวันออกพรรษา คือวันมหาปวารณา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 บางวัดจัดถัดจากนั้น 1 วัน คือในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11

ปัจจุบันงานตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาลของวัดพุทธาวาสกุสินทร์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ นำโดยพระครูสิริพัฒนเทตก์ ร่วมกับชุมชน ด้วยพลังจากชุมชนที่ร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดขึ้นจนเป็นรูปธรรม และได้รื้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รัชกาลที่ 9 มาปรับใช้ให้เกิดพลังของชุมชน สามารถประสานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความยั่งยืน (Payago, Phumphonkhochasorn, Songsraboon and Thongtao, 2021) ทั้งนี้ประเพณีการตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาล คือการที่พุทธศาสนิกชนร่วมตักบาตรถวายข้าวสารอาหารแห้งแด่พระภิกษุสงฆ์จำนวน 300 รูป ในวันเสาร์แรกหลังวันออกพรรษาและเป็นประเพณีที่ได้จัดทำต่อกันมาเป็นระยะเวลา 16 ปี ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาล ได้นำเอากิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับวันออกพรรษาของทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมารวมกัน (ร้อยบุปผา สุภาพร, 2563)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพลวัตการจัดงานประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาลวัดพุทธาวาสกุสินทร์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อค้นหาคำตอบของการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การมีความพยายามในการการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน เพื่อนำเสนอแนวทางเป็นต้นแบบสำหรับการนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคมอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาพลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อวิเคราะห์พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การทบทวนวรรณกรรม

พระครูปราโมทย์ศีลคุณ (2558) ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจาก ประเพณีการทำบุญออกพรรษา คำว่า “เทโว” มาจากคำว่า “เทโวโรหณะ” แปลว่าการหยั่งลงจาก เทวโลก หมายถึง การเสด็จลงจากเทวโลกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากเสด็จเทศนาโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตลอดพรรษาที่ 7 หลังจากทรงตรัสรู้ เรื่องราวดังกล่าวมีตำนานเล่าว่า หลังจากพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว พระองค์ได้เสด็จไปประกาศศาสนาทั่วชมพูทวีป ตั้งแต่เมืองราชคฤห์ พาราณสี สวรรคตตลอดถึงเมืองกบิลพัสดุ์ ซึ่งเป็นราชบิดาของพระองค์ ทรงเทศนาโปรดพุทธสาวกและพระประยูรญาติทั้งหลายให้บรรลุมรรคผลตามสมควรแก่อุปนิสัยของแต่ละบุคคลมาเป็นลำดับถึง 6 พรรษา จากนั้นพระองค์ทรงรำลึกถึงพระนางสิริมหามายาพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ดังนั้นในพรรษาที่ 7 หลังจากทรงตรัสรู้ พระองค์จึงได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษา ทรงเทศนาพระอภิธรรมปิฎกโปรดพุทธมารดาตลอดพรรษา ครั้นถึงวันออกพรรษา พระพุทธองค์ได้ทรงเสด็จลงสู่โลกโดยเสด็จสถิตเหนือยอดเขาสิเนรุราช เมื่อทรงทอดพระเนตรเห็นเครื่องสักการบูชาของเหล่าเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายแล้วจึงทรงเปิดโลกให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหมดได้มองเห็นสวรรค์ โลกมนุษย์และนรกภูมิโดยตลอด ดังนั้นในวันนี้จึงเรียกว่าวัน “พระเจ้าเปิดโลก” อีกชื่อหนึ่ง

พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) (2551) ได้กล่าวถึง การทำบุญในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น วัน วิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา เป็นต้น โดยกล่าวถึงความเป็นมาของการทำบุญในวัน ดังกล่าว่ามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย และในสมัยรัตนโกสินทร์พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้โปรดให้มี การทำบุญเป็นพิธีกรรมเช่นเดียวกัน อาทิ ในสมัยรัชกาลที่ 2 โปรดให้ตามประทีปโคมไฟ ประดับ ประดาพระอารามต่าง ๆ ด้วยดอกไม้ และให้ราษฎรทั้งหลายถือศีลฟังธรรม ในสมัยรัชกาลที่ 4 โปรดให้มีการตั้งโต๊ะเครื่องบูชาตามระเบียบรอบวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และโปรดให้เจ้านายและ ข้าราชการนำดอกไม้ตั้งหรือแขวนได้ตามศาลาภายในวัดพระแก้ว ส่วนในรัชสมัยที่ 5 โปรดให้พระบรม วงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่ายในเดินเวียนเทียน และมีการสวดมนต์เพิ่มขึ้น สำหรับปัจจุบันวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวเป็นวันหยุดราชการพุทธศาสนิกชนผู้ใฝ่บุญ ต่างทำบุญตักบาตร ฟังพระ ธรรมเทศนาตอนเช้า ครั้นพลบค่ำก็มีเวียนเทียนเพื่อความเป็นสิริมงคล ส่วนการทำบุญในวันเข้าพรรษา มีการถวายเทียนพรรษา รวมทั้งทำบุญตักบาตรกันทั่วไป ขนบที่นิยมถวายพระในวันนี้ คือ

ขนมเทียน สำหรับวันออกพรรษา พุทธศาสนิกชนชาวไทยก็ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์บางแห่งมีการทำบุญตักบาตรเทโว (ย่อมาจากเทโวโรหณะ) เพื่อรำลึกถึงความสำคัญในอดีตกาลที่ถือกันว่า ทำบุญตักบาตรต้อนรับพระพุทธองค์ในคราวเสด็จกลับลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

ธนาภรณ์ ไกลชิด และคณะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนกุฎีจีน (ซอยวัดช่างตาครุส) เขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร” พบว่า ในด้านกระบวนการทางสังคม ความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนกุฎีจีนมีการพบปะและร่วมทำกิจกรรมด้วยกันอยู่เสมอ ซึ่งกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเป็น กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา นอกจากประชากรในชุมชนจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แล้ว ยังมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนใกล้เคียงถึงแม้จะมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนาแต่ก็ยังคง ติดต่อกันช่วยเหลือกันอยู่เสมอ สังคมโดยภาพรวมของชุมชนกุฎีจีนประชากรในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ประองคองกันจึงทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสงบสุข

สรุป โดยภาพรวมกระบวนการทางสังคม ความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนมีการพบปะและร่วมทำกิจกรรมด้วยกันอยู่เสมอ ซึ่งกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเป็น กิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา นอกจากประชากรในชุมชนจะมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แล้ว ยังมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชุมชนใกล้เคียงถึงแม้จะมีความแตกต่างกันทางด้านศาสนาแต่ก็ยังคง ติดต่อกันช่วยเหลือกันอยู่เสมอ ประชากรในชุมชนมีความรัก ความสามัคคี ประองคองกันจึงทำให้ชุมชนเข้มแข็งและสงบสุข

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินทร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้านประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถให้ข้อมูลได้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1. ฝ่ายบรรพชิต 1) รักษาการเจ้าคณะภาค 13 จำนวน 1 รูป 2) เจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ จำนวน 1 รูป 3) รองเจ้าคณะอำเภอสหัสขันธ์ จำนวน 1 รูป 4) เจ้าคณะตำบล, เลขานุการเจ้าคณะตำบล จำนวน 8 รูป 2. ฝ่ายคฤหัสถ์ 1) นายอำเภอสหัสขันธ์ จำนวน 1 คน 2) ปลัดเทศบาลตำบลโนนบุรี (ปฏิบัติหน้าที่แทนนายกเทศมนตรี) จำนวน 1 คน 3) ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลตำบลโนนบุรี จำนวน 1 คน 4) กำนันตำบลโนนบุรี 1 คน 5) ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 21 คน 6) พระภิกษุ, บุคคลทั่วไปที่มาร่วมงานตักบาตรเทโวโรหณะสักการะวัดพุทธาวาสกุสินทร์ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 9 รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 45 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มเป้าหมายได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ในอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. รวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 2. รวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำรา เอกสารที่เกี่ยวกับประเพณีการบวชเณรคณหลังช้าง งานวิจัยและเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ 3. รวบรวมข้อมูลจากภาพสนามซึ่งเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์จากการลงพื้นที่ในการทำวิจัย 1) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย 2) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ ไปสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายเลือกแบบเจาะจง และรับคืนมาด้วยตนเองทั้งหมดแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ 3) นำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย 4) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้เข้าร่วมประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ปราชญ์ชาวบ้าน ประชาชนอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 5) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเอกลักษณ์และประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาลวัดพุทธาวาสกุสินทร์ และรูปแบบที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชนในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด รูปแบบ กระบวนการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี

วัฒนธรรม เพื่อแสดงตัวชี้วัดความสำเร็จในประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะสักการะพระประชาชนบาล
วัดพุทธาวาสกุสินห์ จังหวัดกาฬสินธุ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนา
ตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่าง ๆ 2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์
จากการลงพื้นที่ในการทำวิจัย 3. ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป 4. สรุป
และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการ
วิจัยพบว่า เริ่มจากที่มีผู้ร่วมงานจำนวนหลักร้อยคน จนในขณะนี้ มีผู้เดินทางมาร่วมหลักแสนคนแล้ว
ถือว่ามีความยิ่งใหญ่ อลังการมาก ระยะเวลาจัดงาน 7 วัน 7 คืน ซึ่งถือว่าเป็นการจัดงานเต็มรูปแบบที่มี
พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศให้ความสนใจมาร่วมเป็นจำนวนมาก เป็นการจัดงานที่ส่งเสริมให้
พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ทำให้จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในระดับประเทศ
ปัญหาและอุปสรรคขบวนการจำลองเหตุการณ์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ค่อนข้างช้า ทำให้เวลา
ในการรับบิณฑบาตรช้ามากขึ้น ยิ่งสายอากาศก็ยิ่งร้อนอุปกรณ์ในการจัดเตรียมยังไม่เพียงพอ วัสดุ
อุปกรณ์ในการจัดน้อย ถ้าเทียบกับเนืองานแล้วก็ถือว่ายังไม่เพียงพอต่อการทำงาน และในปีนี้มีการจัด
งานหลายวัน ปัญหาที่พบเห็นหลังงานก็คือในเรื่องของการเก็บขยะเนื่องจากว่ามีขยะเป็นจำนวนมากที่
อยู่ภายในบริเวณงาน มีขยะมากมายเกิดขึ้น บุคลากรในการเก็บกวาดน้อย ถึงขยะน้อย

2. พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการ
วิจัยพบว่า งานประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะเป็นวันแห่งการสร้างกุศล บุญใหญ่ที่เหล่าพุทธศาสนิกชน
มาร่วมกันทำบุญใหญ่ แสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ของญาติโยมก่อให้เกิดแต่สิ่งที่ดีงามเพื่อจะได้สอน
ลูกสอนหลานให้สืบสานต่อ ประเพณีวันสำคัญให้คงอยู่และยังมีการชุมนุมเพื่อพัฒนาวันสำคัญให้ดี
ยิ่งขึ้น เพื่อเป็นบุญกุศลสืบต่อไป การจัดการจำลองเหตุการณ์เทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินห์มีความ
น่าสนใจเพราะเป็นอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรม ที่ให้ความรู้ ความระลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล และ
สะท้อนการร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จนเป็นประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของ
จังหวัด เป็นความร่วมมือ ประชุมวางแผนกันล่วงหน้าหลายเดือน มีเกือบทุกหน่วยงานทั่วทั้งจังหวัด
กาฬสินธุ์ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้บรรยากาศทั้งหลายใกล้เคียง ในสมัยพุทธกาลนั้นจริง ๆ นอกจาก
การได้เห็นถึงพลังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นภาพสะท้อนอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรมของจังหวัด
ยังเป็นประเพณีที่มีคุณค่าด้านอื่นอีกด้วย เช่น เป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และทำให้เกิดความ
สามัคคีระหว่างชาวบ้านกับวัดอีกด้วย เกิดวิวัฒนาการ เริ่มจากการจัดงานภายในวัด ภายในชุมชน

ใกล้เคียง จึงได้จัดงานทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะขึ้น เนื่องด้วยภูสิงห์มีทางเดินบันไดขึ้นลงเก่า เหมาะแก่การจัดจำลองเหตุการณ์วันเทโวโรหณะ และอยากให้เกิดเป็นประเพณีขึ้นประจำท้องถิ่น จนพัฒนาการจัดจำลองเหตุการณ์ได้สวยงามขึ้น พร้อมกับมีการสร้างบันไดสวรรค์แห่งใหม่ จึงทำให้เกิดเป็นประเพณีที่สวยงาม ยิ่งใหญ่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจัดงานมาจนเป็นประเพณีครั้งที่ 16 ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงอยู่ที่ความพร้อมในช่วงกำหนดการในแต่ละปี เมื่อสร้างบันไดสวรรค์แห่งใหม่ 654 ขั้นเสร็จ จึงให้สมมติบันไดสวรรค์ เป็นสรวงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แล้วนิมนต์พระสงฆ์จาก อารามต่าง ๆ มารับอาหาร บิณฑบาต วิวัฒนาการเชิงพุทธบูรณา เพื่อบ่งบอกถึงลักษณะโดดเด่นของแต่ละพื้นที่ และปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงพุทธก็เป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นิยมเดินทางไปวัด เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา การปฏิบัติธรรมฯ กิจกรรมสำคัญต่าง ๆ ในวันตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นส่วนสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพลังของชาวพุทธ โดยเฉพาะบทบาทของ “บ้าน วัด และโรงเรียน” หรือ “บวร” เป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง การบูรณาการมีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่เป็นกลไกสนับสนุนชุมชนในกระบวนการพัฒนาและมีส่วนร่วมดูแลรักษาสีงามแวดล้อมและธรรมชาติที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ พื้นฟูและสืบทอดศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกนัยหนึ่งถือเป็นวันร่วมญาติ ซึ่งเป็นการรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ ทำให้เกิดความรู้สึกสำนึกรักบ้านเกิด ทำให้เกิดความสามัคคีจนกลายเป็นปึกแผ่น รวมถึงเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น มีนันทนาการ และการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของประเพณีในแง่ของพระพุทธศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาควบคู่กับการท่องเที่ยว ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าและการอนุรักษ์ ในการจัดงานมีอิทธิพลต่อชุมชนเชิงพุทธบูรณาการต่อการท่องเที่ยวเป็นการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการจัดตั้งเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งการจัดกิจกรรม ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจ นับว่าเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดได้เป็นอย่างดี

3. วิเคราะห์พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดงาน จากครั้งแรกในการเริ่มจัดงานด้วยคนภายในชุมชนที่ร่วมกันระดมสมองในการพัฒนาต่อยอด และด้วยการพัฒนาของสื่อในแต่ละแขนงที่ถือว่าเป็นปัจจัยหลักในการช่วยส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานให้ยิ่งใหญ่อขึ้น โดยเริ่มมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้พุทธศาสนิกชนจากระดับหมู่บ้าน เป็นระดับตำบล เป็นระดับอำเภอ เป็นระดับจังหวัด และสู่ระดับประเทศในที่สุด และด้วยศรัทธาของพุทธศาสนิกชนภาคอีสานที่มีในพระพรหมภูมิปาโล พระพุทธรูปปางมารวิชัยที่ประดิษฐานบนยอดเขาภูสิงห์ ซึ่งเป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีมาช้านาน มีความเหนียวแน่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น จำนวนของพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาร่วมงานจากสถิติของการท่องเที่ยวอำเภอสหัสขันธ์ จึงยิ่งทำให้

เห็นความเปลี่ยนแปลงในด้านผู้เข้าร่วมงานยิ่งขึ้น จากครั้งแรก 500 คน จนปัจจุบันนี้ มีผู้เข้าร่วมงาน 80,000 คน โดยประมาณ ในส่วนของประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินธุ ได้มีการบูรณาการหลาย ๆ อย่าง เข้าด้วยกัน เช่น การบูรณาการประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เข้ากับด้านเศรษฐกิจ โดยการนำสินค้าที่เป็นสินค้าพื้นเมืองของคนในท้องถิ่นนำมาจัดจำหน่ายในประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ การบูรณาการประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เข้ากับการท่องเที่ยว โดยประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินธุ มีพุทธศาสนิกชนหลายหมื่นคนมาร่วมประเพณี โดยผู้ที่มาร่วมในประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ จะมีการวางแผนในการท่องเที่ยวไว้อยู่แล้ว เมื่อเสร็จจากงานตักบาตรเทโวโรหณะ ก็กระจายการท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่ได้วางแผนไว้ จึงเป็นการบูรณาการการตักบาตรเทโวโรหณะเข้ากับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินธุ จังหวัดกาฬสินธุ์ การจัดงานตักบาตรเทโวปีนี้ ครั้งที่ 16 ประจำปี 2563 นี้ เริ่มจากที่มีผู้ร่วมงานจำนวนหลักร้อยคน จนในขณะนี้ผู้เดินทางมาร่วมเรือนแสนคนแล้ว ถือว่ามีความยิ่งใหญ่ อลังการมาก เป็นการจัดงานเต็มรูปแบบ ระยะการจัดงาน 7 วัน 7 คืน ซึ่งถือว่าการจัดงานเต็มรูปแบบที่มีพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศให้ความสนใจมาร่วมเป็นจำนวนมาก เป็นการจัดงานที่ส่งเสริมให้พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ทำให้จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นในระดับประเทศ ข้อดีก็คือ 1. เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนา 2. เพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม 3. สร้างความสามัคคีให้กับชุมชน 4. ส่งเสริมเศรษฐกิจให้กับชุมชน เป็นกิจกรรมมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ ความสามัคคีภาครัฐ เอกชน ชุมชน เป็นการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของคนไทยที่ต้องสืบทอด เยาวชนสามารถเรียนรู้สืบต่อไปได้ และเป็นการสร้างรายได้ให้กับสังคม และเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัด ในการตักบาตรที่ได้สามารถนำไปช่วยเหลือ เพิ่มโอกาสให้ผู้ที่ด้วยโอกาสสำหรับผู้ที่ยากไร้ และทำให้อำเภอสหัสขันธ์เป็นที่เลื่องลือการเป็นเมืองการท่องเที่ยวชื่อเสียง คือ ปัญหาที่พบเห็นหลังงานก็คือในเรื่องของการเก็บขยะเนื่องจากว่ามีขยะเป็นจำนวนมากที่อยู่ภายในบริเวณงาน มีขยะมากมายเกิดขึ้น บุคลากรในการเก็บกวาดน้อย ถึงขยะน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่มาร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับ (พระพรทอง แก้วทองมี, 2562: 128) ได้ศึกษาพลวัตประเพณีสงกรานต์ภูพานตามคติแบบเดิมจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตรงกับวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ซึ่งสัมพันธ์กับบุญสงกรานต์ตามฮีตสิบสองของชาวอีสาน ชุมชนบริเวณรอบภูพานต่างมารวมกันที่ภูพาน เพื่อประกอบพิธี โดยมีองค์ประกอบที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น ซึ่งมีผู้นำ คือ มัคคทายก ต่อมาเมื่อมีหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะรูปแบบกิจกรรมที่มีหลากหลายมากขึ้น

โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2544 เริ่มมีการบวงสรวง พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์ รำบวงสรวง จุดบั้งไฟเสี่ยงทาย บูชาเทวรูป และมีหรรสพตลอดคืน รวมทั้งการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงประเพณีบวงสรวงที่ถูกปรับให้สอดคล้องกับวิถีความเชื่อและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชนเป็นอย่างมาก

2. พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสกุสินห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การจำลองสถานการณ์วันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากเทวโลกชั้นดาวดึงส์ คือจะมีขบวนเทวดา และนางฟ้าจากสรวงสวรรค์ นำคณะสงฆ์ถือบาตรเดินลงมาจากยอดเขากุสินห์ ทางบันไดสวรรค์ 654 ขั้น มีการจำลองเหตุการณ์ในครั้งพุทธกาล มีขบวนเทวดา นางฟ้า อัญเชิญพระพุทธรูป ประดับตกแต่งสวยงามตามท่ายขบวนของพระสงฆ์ ยังมีกลุ่มที่แต่งตัวเป็นจำพวก เปอตี นรกกุมิ ด้วย โดยได้ตัวแทนเด็กนักเรียนในชุมชนเข้าร่วมแต่งตัวในเหตุการณ์จำลองนี้ ประชาชนจะนั่งหรือยืนสองฝั่งทางลงจากบันไดสวรรค์ พระสงฆ์จะรับบาตรตรงกลาง โดยมีมัคคนายก เดินอัญเชิญพระพุทธรูปนำหน้าแถวพระสงฆ์ มีการอาราธนาศีล สมาทานศีล และรักษาศีล พังฆกรรมและทำสมาธิตามโอกาส เพื่อให้จิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใส แผ่เมตตา และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติ ผู้ล่วงลับ และสรรพสัตว์ เป็นงานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของจังหวัด เป็นอัตลักษณ์วิถีวัฒนธรรม ที่ให้ความรู้ ความระลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล และสะท้อนการร่วมมือร่วมใจของทุกภาคส่วนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จนเป็นประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัด อีกนัยหนึ่งถือเป็นวันร่วมญาติ ซึ่งเป็นการรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ ทำให้เกิดความรู้สึกลำบากกันเกิด ทำให้เกิดความสามัคคีจนกลายเป็นปึกแผ่น สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงพุทธระหว่างหน่วยงานภาครัฐ บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันส่งเสริมกิจกรรมในทุกวันสำคัญทางพุทธศาสนา ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ให้ความสำคัญต่อ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโว โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการจัดตั้งเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน ได้แก่ เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งการจัดกิจกรรม ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโว ของจังหวัดกาฬสินธุ์ สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้พื้นที่อ.สหัสขันธ์ มีความคึกคักก็นับว่าเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ (พระครูอุทัยสังฆกิจ เดชธมโม, 2559) ได้ศึกษาความสำคัญของประเพณีตักบาตรเทโว ในจังหวัดอุทัยธานี การจัดพิธีกรรมที่ย้อนรำลึกถึงวันที่พระพุทธองค์ ทรงเสด็จกลับจากการโปรดพระมารดาบนชั้น ดาวดึงส์ โดยจัดขึ้น ณ วัดสังกัสรัตนคีรี เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเขาสะแกกรัง ซึ่งมีศาสนสถานที่สำคัญ หลายแห่ง คือ พระมณฑปทรงไทยสวยงามมีนามว่า “สิริมหายากฎาการ” ที่มีลักษณะเปรียบเสมือนกับสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนา โปรดพระพุทธมารดาบน สรวงสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ งานประเพณีตักบาตรเทโว ของจังหวัดอุทัยธานีที่มีชื่อเสียง และยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โดยจุดเด่นของงานอยู่ที่การ

พระภิกษุ เติมนิมนต์มาเป็นแถวลงมาจากยอดเขาสะแกกรัง เป็นการจำลองการเสด็จลงจากสวรรค์ของ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามตำนานการ “ดักบาตรเทโว” หรือ “เทโวโรหนะ” ในการจัดกิจกรรมประเพณีดักบาตรเทโวของจังหวัด อุทัยธานีนั้น ได้รับความร่วมมือจากส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา สมาคม และชมรมต่าง ๆ แต่ในส่วนของงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมมาจากการสนับสนุนของกอง การศึกษา แผนงานการศาสนา วัฒนธรรม และนันทนาการ งานศาสนาวัฒนธรรมท้องถิ่น สังเกต เทศบาลเมืองอุทัยธานีเป็นส่วนใหญ่ การอันเชิญพระพุทธรูปปางลีลาเสด็จลงจากพระมณฑปบนยอดเขาสะแกกรัง ลงมาตามบันไดพระ มณฑป พร้อมด้วยด้วยพระสงฆ์ 500 รูปที่ตามขบวนมาตามบันไดกว่า 444 ขั้น เพื่อบรรจุบาตรจาก พุทธศาสนิกชน โดยพระพุทธรูปปางลีลาเสด็จลงจากพระมณฑปบนยอดเขาสะแกกรัง ข้าวสาร อาหารแห้ง ข้าวต้มลูกโยน อันเป็นภาพที่สวยงามเหมือนการเสด็จลงมาจากสวรรค์ นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมประเพณีดักบาตรเทโวของจังหวัดอุทัยธานียังมีกิจกรรมที่น่าสนใจอีกหลายอย่าง เช่น นิทรรศการของดีเมืองอุทัยธานี โดยนำสินค้าโอท็อปและสินค้าภายในจังหวัดมาจัดแสดง เพื่อ ส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชน การจัดโต๊ะบูชาประดับงาช้าง เพื่อบำเพ็ญกุศลถวายเป็นพุทธบูชาแด่ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุทัยธานี การทำบุญถวายสังฆทาน การเมืองอุทัยธานี ที่มีลักษณะเป็นริ้วขบวนแห่ถวายเป็นพุทธบูชา มหาสังฆทาน พระพุทธรูปปาง ประจำวันที่ยิ่งใหญ่ และการแสดงพุทธตำนานของแต่ละขบวนจากทั้ง 8 อำเภอของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งการทำบุญถวายสังฆทานนี้นับได้ว่าการทำบุญในการทำทานที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นการบำเพ็ญบุญอัน เป็นเหตุผลให้เกิดอานิสงส์ในเรื่องบุญไว้ตั้งบุญกิริยาวัตถุ 3 ประการคือ 1) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย ทาน 2) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีล 3) บุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนา

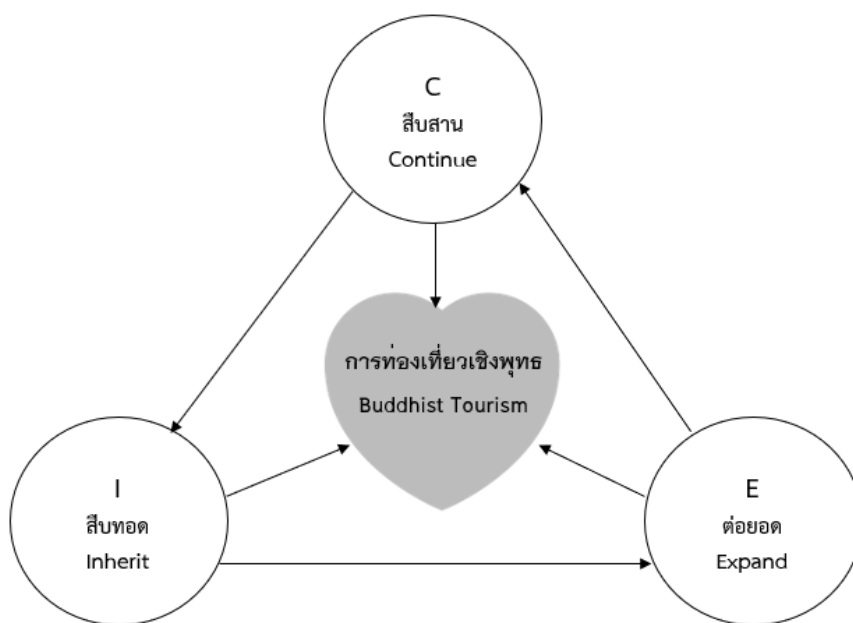
3. วิเคราะห์พลวัตการจัดงานดักบาตรเทโวโรหนะวัดพุทธาวาสกุสินทร์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเพณีดักบาตรเทโวโรหนะครั้งนี้เป็นครั้งที่ 16 มีความเปลี่ยนแปลงในด้านของความยิ่งใหญ่ความงดงามและความพร้อมต่าง ๆ ในการจัดงานดักบาตรเทโวโรหนะจากงานของชุมชนกลายเป็นงานตำบลและงานตำบลกลายเป็นงานอำเภออำเภอกลายเป็นงานจังหวัดและตอนนี้ก็เป็นหน่วยงานระดับประเทศ ซึ่งเห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดคือมีพุทธศาสนิกชนจากทั่วทุกสารทิศเดินทางมาร่วมงานนับแสนคนและทำให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านมหรสพ ด้านสินค้า ด้านที่พักอาศัยในชุมชนสถานที่ที่มีการพัฒนาตามไปด้วย ในอีกมิติหนึ่งในงานดักบาตรเทโวโรหนะ วัดพุทธาวาสกุสินทร์ มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมในกิจกรรม ยกตัวอย่างในปีนี้มี การร่วมของนักปั่นจักรยาน มีการวิ่ง เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นการวิวัฒนาการขึ้นอีกระดับ ประเพณีดักบาตรเทโวโรหนะวัดพุทธาวาสกุสินทร์มีการบูรณาการเข้ากับการท่องเที่ยวอย่างดียิ่งเนื่องจากผู้ที่มาภายในอำเภอห้วยซันในวันดักบาตรเทวอก็ยังสามารถเดินทางไปเที่ยวได้อีกหลายที่เช่นวัดพุทธนิมิตภูคาวพิพิธภัณฑสถานสิรินธรสะพานเทพสุดา เป็นต้น จึงถือว่าเป็นการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจและศาสนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ (วรเมธ ยอดบุญ, 2562) ได้ศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในกระแสอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: พลวัตและ

การปรับเปลี่ยนของประเพณีแห่งปราสาทผึ้งในยุคโลกาภิวัตน์ พบว่า ประเพณีแห่งปราสาทผึ้งมีพัฒนาการและการปรับตัวตลอดช่วงประวัติศาสตร์ ทั้งในแง่ของรูปแบบปราสาทผึ้งและการจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้ง โดยปัจจุบันนิยมการสร้างปราสาทผึ้งทรงจตุรมุขและการจัดขบวนแห่ปราสาทผึ้งที่เน้นความยิ่งใหญ่อลังการและการมีส่วนร่วมของประชาชน ปราสาทผึ้งมีการเปลี่ยนแปลงความหมาย จากบริบทของศาสนาไปสู่บริบทของการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สุดท้ายการจัดงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งต้องอาศัยผู้คนจากหลายภาคส่วนเข้ามาช่วยในการจัดงานมีทั้งการใช้ทุนทางสังคมและเครือข่ายทางสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและขับเคลื่อนความเป็นชุมชนท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

CIE Model = Buddhist Tourism

จากตารางแผนภาพ เป็นรูปแบบ “พลวัต” จะเห็นได้ว่าการจัดงานดังกล่าวตระหนักรู้ว่าประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ที่เห็นได้ชัดคือการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมกิจกรรม สถานที่ในการจัดงาน กิจกรรมภายในงาน และระยะเวลาในการจัดงาน เป็นการเน้นการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว การผสมผสาน การกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมการพัฒนาของชุมชน ทำให้เห็นพลวัตวิถีชุมชนที่ได้เปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดองค์ความรู้ CIE Model (C-Continue สืบสาน I-Inherit สืบทอด E-Expand ต่อยอด) สู่การท่องเที่ยวเชิงพุทธ Buddhist Tourism ซึ่งมีผลต่อโครงสร้างสังคมของแต่ละชุมชนในวิถีดำรงชีวิตของชุมชนเป็นอย่างมาก ปรากฏผลที่สำคัญแนวคิดหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต

เนื่องจากแต่ละครอบครัวมีอาชีพอื่นๆ มากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ตามอิทธิพลของทุนนิยมที่เข้าไปในหมู่บ้านเป็นอย่างมาก ส่วนลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้แก่ โครงสร้างครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไป

C-Continue สืบสาน ความสำคัญในการสืบสานประเพณี ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อใน พระพุทธศาสนาเกี่ยวกับพุทธตำนานเรื่อง “วันเทโวโรหนสูตร” ซึ่งจากความเป็นมาในวันที่พระพุทธเจ้า เสด็จลงมาสู่มนุษยโลกนั้น ประชาชนพร้อมกันไปทำบุญตักบาตรเป็นจำนวนมาก มีพิธีที่กระทำกัน เหมือนการทำบุญตักบาตรรับเสด็จพระพุทธเจ้าในคราวเสด็จลงมาจากเทวโลก กล่าวคือ เป็นการ ทำบุญครั้งใหญ่ที่ระลึกความกตัญญูตเวทีขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่มีต่อพระมารดา อีกทั้งยังเป็นการ ส่งผลบุญให้กับเหล่าเทวดาที่อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ตลอดจนบุพการี และผู้มีพระคุณบนโลก มนุษย์และยังเป็นการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลถึงสัตว์นรก ดังนั้น จึงได้มีการถือปฏิบัติต่อกันมาจน กลายเป็นประเพณีสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับพุทธศาสนิกชน

I-Inherit สืบทอด วัดพุทธาวาสกุสินห์ จังหวัดกาฬสินธุ์เองก็เช่นเดียวกัน มีการจัดกิจกรรม ประเพณีตักบาตรเทโวเป็นประจำทุกปี ตามความเชื่อที่ว่า กิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโวเป็นการ ทำบุญด้วยการให้ทานอย่างหนึ่ง เมื่อกระทำแล้วช่วยกล่อมเกลาคิดใจพุทธศาสนิกชนให้อยู่ร่วมกันใน สังคมได้อย่างปกติสุข จะเกิดความเป็นสิริมงคลให้กับตนเอง และครอบครัว อีกนัยหนึ่งถือเป็นวันร่วม ญาติ ซึ่งเป็นการรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เครือญาติ ทำให้เกิดความรู้สึกสำนึก รักบ้านเกิด ทำให้เกิดความสามัคคีจนกลายเป็นปึกแผ่น และที่สำคัญกิจกรรมการจัดงานตักบาตรเทโว โรหณะวัดพุทธาวาสกุสินห์สามารถบูรณาการเข้ากับสังคม บูรณาการเข้ากับวัฒนธรรม บูรณาการเข้า กับการท่องเที่ยว และบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจได้

E-Expand ต่อยอด ความสำคัญในการสืบทอดต่ออายุพุทธศาสนา จากประเพณีสำคัญ ดังกล่าวนี้นักพุทธศาสนิกชนได้บำเพ็ญบุญในทางพระพุทธศาสนาตามความเชื่อในเรื่องของกรรม ว่า กระทำของกรรมเป็นอยู่จริง ทำสิ่งใดย่อมได้สิ่งนั้น และความเชื่อในหลักคำสอนของพระพุทธองค์ กล่าวคือ เชื่อในการของอานิสงส์ในการทำบุญทำทาน การรักษาศีล เจริญภาวนา ว่าทำแล้วจะเกิด ความเป็นสิริมงคลกับชีวิตตนเอง และครอบครัว จึงให้เป็นที่ยึดปฏิบัติต่อเนื่องกันมาจากบรรพบุรุษจน กระทั่งปัจจุบันนี้ ส่วนทางด้านพระสงฆ์ก็ได้ปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งการบิณฑบาตถือเป็นกิจอันประเสริฐ เพราะการบิณฑบาตเป็นการเปิดโอกาสให้คนทั่วไปรู้จักทำทาน เสียสละสิ่งของของตนที่มีอยู่เพื่อผู้อื่น เป็นการฝึกขจัดความโลภออกจากใจตัวเอง และเป็นวิธีหนึ่งในการเผยแผ่ศาสนา เพราะเวลาที่พระ ได้รับอาหารจากผู้ให้พระสงฆ์จะตอบแทนด้วยการให้ความรู้หรือหลักธรรมแก่ผู้ให้ซึ่งก็คือ พุทธศาสนิกชนนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสอนุโมทนาบุญ หรือแสดงธรรมทุกครั้ง เมื่อได้รับอาหารหรือ ได้รับการบิณฑบาต รวมทั้งอธิบายอานิสงส์ที่ผู้ทำบุญจะได้รับหลังจากทำทานว่า จะก่อให้เกิดผลคือ ความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ซึ่งนับได้ว่า เป็นการเผยแผ่ศาสนาโดยตรง

การท่องเที่ยวเชิงพุทธ (Buddhist Tourism) มีความสำคัญในฐานะการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่ให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการจัดกิจกรรม ประเพณีตักบาตรเทโว โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการจัดตั้งเป็นแผน ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งการจัดกิจกรรม ตลอดจนปรับปรุงพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ขึ้น เพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโวของจังหวัด กาฬสินธุ์ รวมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักทั่วประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีแนวทางการพัฒนาให้ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ตามแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาให้ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของจังหวัดกาฬสินธุ์ และสอดคล้องกับองค์ประกอบทางพุทธศาสนา

สรุป

เป็นการบูรณาการในส่วนของศาสนาและในส่วนของเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี เนื่องจากว่า ภายในงานมีการปฏิบัติธรรมมีการฟังธรรมนอกจากนี้ยังมีการเปิดให้ประชาชนได้มีการค้าขายเป็นการ ช่วยเหลือสังคมอีกด้านหนึ่งจึงถือว่าการบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจและศาสนาได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่นภายในงานมีมหรสพในช่วง 7 วันทำให้ผู้ที่ค้าขายสามารถมีรายได้ในส่วนนี้ ทางด้าน เศรษฐกิจเพื่อที่จะให้ชุมชนได้มีการต่อยอดในส่วนต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดก็คือในด้านของเศรษฐกิจเพราะทำ ให้การค้าขายสินค้าภายในอำเภอสหัสขันธ์ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเนื่องจากมีผู้คนเดินทางเข้ามาที่อำเภอ สหัสขันธ์และนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปได้หลายๆจุดด้วยกันถือว่าการกระตุ้นในด้านการ ท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์ได้อย่างดี ได้มีการมอบหมายภารกิจต่างๆให้กับชุมชนได้มีหน้าที่ไม่ว่าจะ เป็นในด้านของสินค้า OTOP ส่วนการช่วยเหลือสังคมนั้นในการตักบาตรเทโวโรหณะมีสิ่งของมากมาย หลังจากตักบาตรเสร็จเรียบร้อยแล้วทางวัดพุทธาวาสภูสิงห์มีการนำสิ่งของเหล่านี้ไปช่วยเหลือผู้คน ในสังคมที่ได้รับความเดือดร้อนตามสมควร อีกด้านคือการมีส่วนร่วมของเยาวชนการมีส่วนร่วมของ ภาคเอกชนการมีส่วนร่วมของประชาชนภายในพื้นที่ได้มีการให้ทุกส่วนได้เข้ามีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมถือว่าเป็นงานของคนทั้งจังหวัดด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) คณะสงฆ์ได้นำวิจัยนี้ไปบูรณาการปรับใช้ในพื้นที่อำเภอสหัสขันธ์ โดยนำข้อมูลจาก งานวิจัยนี้ไปอบรมให้ความรู้สำหรับพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ปกครองของตน

2) หน่วยงานราชการได้นำแนวคิดได้นำหลักการในงานดักบาตรเทโวโรหณะไปบูรณาการนำเสนอต่อองค์กรพระพุทธศาสนาและองค์กรรัฐเพื่อให้มาขับเคลื่อนกิจกรรมการดักบาตรเทโวให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประเพณีดักบาตรเทโวโรหณะ
- 2) ควรนำผลการศึกษาวิจัย เรื่อง พลวัตการจัดงานดักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านหลัก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธนาภรณ์ ไกลชิด และคณะ. (2554). *วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน ภูฏีจีน (ชอยวัด ขางตาครูส) เขตธนบุรีกรุงเทพมหานคร* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระครูปราโมทย์สีลคุณ. (2558). ดักบาตร เทโวโรหณะ การหยั่งลงจากเทวโลก. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูฏา*, 4(1), 355–360.
- พระครูอุทัยสังฆกิจ เตชธมโม. (2559). *การศึกษาความสำคัญของประเพณีดักบาตรเทโว ในจังหวัดอุทัยธานี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). (2551). *ทางแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์ 50.
- พระพรหมทอง แก้วทองมี. (2562). พลวัตประเพณีสงฆ์บัวมาศ ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(1), 128–142.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- ร้อยบุปผา สุภาพร. (2563). *กาฬสินธุ์จัดพาแลงรับนักท่องเที่ยวถนนไดโนโรดที่สหัสขันธ์*. สืบค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2563, จาก <https://www.77kaoded.com/content/348>.
- วรเมธ ยอดบุญ. (2562). วัฒนธรรมท้องถิ่นในกระแสอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว: พลวัตและการปรับเปลี่ยนของประเพณีแห่ปราสาทผึ้งในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. 45(2), 269–301.
- Payogo, P.S.D., Phumphongkhochasorn, P., Songsraboon, R., & Thongtao, J. (2021). The Development of a Large Schools Management According the King's Philosophy Model. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 1615–1621.

สังเขปนิยสถาน: วิสัยทัศน์เพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน

The Four Holy Places of Buddhism: Vision for Sustainable Organization Management

ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล

Taweewat Jittiwetkul

วิทยาลัยช่างศิลป์

College of Fine Arts, Thailand

E-mail: taweewatgm@gmail.com

Received January 29, 2021; Revised March 3, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการองค์กรพุทธศาสนา 2) ศึกษาแนวความคิดการวางรากฐานเผยแพร่พระพุทธศาสนา และ 3) ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กรที่แฝงอยู่ในสังเขปนิยสถาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวความคิดการจัดการเป็นกรอบวิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยแบบเจาะจง จำนวน 3 คน ประกอบด้วยพระธรรมวิทย์กร และอธิบดีกรมการศาสนา เครื่องมือวิจัย คือ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสังเคราะห์แนวคิดและนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเนื้อหาในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบตรงตามประเด็นที่ศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. วิสัยทัศน์การจัดการองค์กรพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย การมองการณ์ไกลด้านการจัดการ มีความสามารถจัดการธุระด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีภาวะผู้นำในการสร้างทีมงาน และมีความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถใช้คนตรงกับงาน

2. แนวความคิดการวางรากฐานเผยแพร่ความรู้ในพุทธศาสนา กำหนดวัตถุประสงค์องค์กรเพื่อช่วยคนให้พ้นความทุกข์ยากลำบาก โดยไม่สร้างความขัดแย้งกับองค์กรที่มีอยู่ก่อนอย่างลงตัว

3. แนวคิดจากสังเขปนิยสถานประกอบด้วย ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติ เป็นจุดเริ่มต้นการกำหนดวัตถุประสงค์องค์กรอย่างเข้าใจสังคม พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ บริหารจัดการตนเองด้วยความเพียรพยายาม สารนาถ สถานที่แสดงปฐมเทศนา กำหนดเป้าหมายและสร้างทีมงาน กุสินารา สถานที่นิพพาน ให้ความสำคัญกับทุกชนชั้น

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัยนี้คือ แนวคิดการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน (BODHI Concept: แนวคิดต้นโพธิ์) ประกอบด้วย BO: Be objective กำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสังคม

D: Director บริหารจัดการตนเอง ฟังตนเอง H: Have a goal มีเป้าหมายหลักที่ให้ความสำคัญกับบุคลากร มีภาวะผู้นำ I: Interestingness การสร้างองค์กรที่น่าสนใจ ลดเงื่อนไขความขัดแย้ง

คำสำคัญ: สังคมนิยมสถาน; การวางเงื่อนไข; ภาวะผู้นำ

Abstract

The purposes of this study were as follows: (1) to study the vision and guidelines for the management of Buddhist organizations; (2) to study the concept of laying the foundations for the dissemination of Buddhism; and (3) to remove the body of knowledge hidden in the misanthropy of The Four Holy Places of Buddhism. The study was a qualitative research using the concept of management as a research framework. The research area was The Four Holy Places of Buddhism, 4 sub-districts with Phra Dhammayakorn. Director-General and Advisors of the Department of Religious Affairs, totaling 4 persons who gave information by selecting specific information. The instrument for collecting data was semi-structured interviews, observation, and synthesis. Analysis data by content analysis and write a descriptive narrative.

The research results were found as follows:

1. Vision of the Buddha It consists of 3 aspects of Buddhism which are foresight, planning, organizational management, Vithuro, able to manage business with specific expertise, leadership, build a strong team, Nisayasampanno, and good human relations. Good work of others.

2. The concept of laying the foundation for disseminating knowledge in Buddhism. To save the common people from hardships by reducing the conditions of conflict with the existing organization perfectly.

3. What is hidden in the 4 synagogues: 1) the birthplace, it is the starting point for defining corporate objectives with an understanding of society, 2) a place for enlightenment, it is self-management, 3) the place of orientation, place goals for the organization and choose a team, and 4) location nirvana creates interest. The main condition is to reduce conflicts.

Research findings were: The visionary concept of sustainable organizational management is Bodhi (Bodhi tree) concept, consisting of be objective, set objective, understand society, director, manage self diligently, try to be self-reliant, have a goal, the main goal is people with leadership, team building, and interestingness that makes the organization more attractive.

Keywords: The Four Holy Places of Buddhism; Conditional; Leadership

บทนำ

“ถ้าจะมีศาสนาใดๆ ที่เข้ากันได้กับความต้องการทางวิทยาการสมัยใหม่ ศาสนานั้นคือศาสนาพุทธ” อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ ได้นิยามความเป็นวิทยาศาสตร์ของพุทธศาสนาเพราะเห็นว่า ศาสนาในอนาคต ต้องมีความเป็นสากลที่อยู่เหนือพระเจ้าที่มีตัวตน ละเว้นคำสอนสำเร็จรูปที่ให้เชื่อตามเพียงอย่างเดียวและละเว้นเทววิทยาที่พึ่งพาแต่เทวดาเป็นหลัก ทั้งต้องมีรากฐานอยู่บนสามัญสำนึกที่เกิดจากประสบการณ์ต่อธรรมชาติและต่อจิตใจอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งพุทธศาสนาไม่ยึดติดกับพระเจ้า ไม่ได้ส่งเสริมความเชื่อที่มงาย ไม่เกี่ยวข้องกับเทววิทยา แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติและจิตวิญญาณ ไม่ได้สอนให้ศรัทธาอย่างไม่มีสัมมุติโดยไม่ได้ตรอง แต่เน้นการปฏิบัติด้วยความพากเพียร ตามความรู้ที่มีเหตุมีผล ด้วยวิธีการวางระบบความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล โดยเฉพาะในด้านรูปแบบการบริหารงาน การจัดโครงสร้างองค์กร และการพัฒนาบุคลากรที่ให้ความสำคัญกับพุทธบริษัทและสมาชิกขององค์กรทุกระดับ ผลการศึกษาเรื่องพุทธวิธีการบริหารของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549) พบว่า พระพุทธเจ้าได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับระบบการบริหารงานภายในขององค์กรพุทธศาสนา โดยองค์กรแห่งนี้เริ่มต้นอย่างเป็นรูปธรรม หลังจากวันที่พระองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ ทำให้เกิดมีพระสงฆ์ขึ้นเป็นสมาชิกใหม่จนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารพุทธอาณาจักร และได้ดำรงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ระบบการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นของพระพุทธเจ้านั้น สอดคล้องกับตัวแบบนักบริหารตามบทบาทหน้าที่ หรือ POSDC ในปัจจุบันทั้ง 5 ประการ คือ Planning หมายถึงพระองค์ทรงมีวิสัยทัศน์กำหนดทิศทางสู่ความสำเร็จขององค์กร Organization ด้านการจัดรูปองค์กรในพุทธศาสนาได้กำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรหรือพุทธบริษัท 4 (ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) จัดสายบังคับบัญชา แบ่งงานกันทำ กระจายอำนาจตามบทบาทหน้าที่ Staffing ด้านงานบุคลากร มีสรรหาคัดเลือกคนเข้าสู่องค์กร วางระบบการพัฒนาคน ใช้คนให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ Directing ด้านภาวะผู้นำ และอำนวยความสะดวกให้เกิดการดำเนินการตามแผน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และ Controlling ด้านการกำกับดูแล ควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงานภายในองค์กร มีกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กรในรูปแบบองค์คณะแห่งหมู่สงฆ์

รูปแบบการจัดการองค์กรที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารพุทธศาสนานั้น ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่อง มั่นคงและสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาออกไปได้ทั่วแผ่นดิน จนพระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นศาสดาที่สำคัญองค์หนึ่งแห่งยุคสมัย คือการจัดรูปองค์กรภายในออกเป็นหมู่เหล่าหรือที่เรียกว่าพุทธบริษัททั้ง 4 เหล่า ให้ช่วยกันขับเคลื่อนหลักธรรมคำสอนโดยมีพระองค์เป็นผู้นำ แต่เมื่อใกล้ดับขันธปรินิพพาน ความปริวิตกอย่างหนึ่งได้บังเกิดขึ้นกับพระอานนท์ ผู้ที่อุปฐากรับใช้ใกล้ชิด และได้ทูลถามให้ทรงวินิจฉัย เพื่อให้คลายสงสัยเกี่ยวกับสิ่งแทนพระองค์ เมื่อไม่

ทรงดำรงพระชนม์ชีพอยู่แล้วว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อก่อนพวกภิกษุผู้อยู่จำพรรษาในทิศทั้งหลาย ย่อมมาเพื่อเฝ้าพระตถาคต พวกข้าพระองค์ย่อมได้เห็น ได้เข้าไปนั่ง ใกล้ภิกษุเหล่านั้นผู้ให้เจริญใจ ก็โดยกาลล่วงไปแห่งพระผู้มีพระภาค พวกข้าพระองค์จึงมิได้เห็น มิได้เข้าไปนั่งใกล้ พวกภิกษุผู้ให้เจริญใจฯ”

“ดูกรอานนท์ สังฆนียสถาน 4 แห่งเหล่านี้ เป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธา สังฆนียสถาน ๔ แห่ง เป็นไฉน คือ สังฆนียสถานอันเป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาด้วยมาตามระลึกว่า พระตถาคตประสูติ ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงยังอนุตตรธรรมจักรให้เป็นไป และเสด็จปรินิพพานแล้วด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุในที่นี้ และสังฆนียสถาน ๔ แห่งนี้แล เป็นที่ควรเห็นของกุลบุตรผู้มีศรัทธาฯ” (พระไตรปิฎกฉบับหลวง เล่มที่ 10 ที่มณิกาย มหาวรรค มหาปรินิพพานสูตร ข้อที่ 131 หน้า 113-114) ซึ่งสังฆนียสถานทั้ง 4 ตำบล อันสมเด็จพระบรมศาสดาตรัสแนะนำไว้เมื่อกาลก่อนที่ยังคงอยู่จนถึงในปัจจุบันนี้ประกอบด้วย สังฆนียสถานแห่งที่ 1 เป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า ปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศเนปาล ภาษาราชการเรียกว่า รุมินเด แต่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า ลุมพินี แห่งที่ 2 เป็นสถานที่ตรัสรู้ ในสมัยพุทธกาล คือ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เมืองคยา แคว้นมคธ ปัจจุบันเรียกว่าตำบลพุทธคยา จังหวัดคยา รัฐพิหาร แห่งที่ 3 คือ สถานที่แสดงปฐมเทศนา ตั้งอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กับเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ อยู่ห่างจากเมืองพุทธคยา ประมาณ 200 กิโลเมตร แห่งที่ 4 คือ กุสินารา สถานที่ดับขันธปรินิพพาน ในอดีตเป็นที่ตั้งของศาลาโนทยาน แคว้นมัลละ ปัจจุบันอยู่ที่ตำบลมถากัรว อำเภอกุสินคร จังหวัดเทวริยา รัฐอุตตรประเทศ

ความยั่งยืนและความเชื่อถือศรัทธาต่อพุทธศาสนาที่เกิดจากการวางกลยุทธ์การจัดการองค์กรผ่านสถานที่แทนพระองค์ คือ สังฆนียสถาน 4 ตำบล ซึ่งเป็นเสมือนสถานที่สร้างแรงบันดาลใจที่จะทำความดีเมื่อได้ไปสัมผัส สถานที่แห่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้า และสถานที่สร้างความรู้สึกชื่นชมชื่นบานใจ ผลจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีการศึกษาแนวคิดและวิสัยทัศน์การจัดการองค์กรที่อยู่ในสังฆนียสถาน ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาและถอดองค์ความรู้ด้านการจัดการองค์กรเพื่อให้ทราบวิสัยทัศน์ และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กรจากสังฆนียสถาน รวมทั้งสังเคราะห์ความรู้จากสถานที่อันเป็นที่ตั้งแห่งความสังเวชนี และนำเสนอรูปแบบแนวคิดการจัดการของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจากสังฆนียสถาน 4 ตำบล

บทความวิจัยนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ คือ แนวคิดการจัดการองค์กรพุทธศาสนาที่แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดของพระพุทธเจ้า ที่ได้ทรงแนะนำให้พุทธศาสนิกชนใช้สังฆนียสถาน 4 ตำบลเป็นสถานที่ในเชิงสัญลักษณ์แทนความนึกถึงพระพุทธเจ้าหลักธรรมคำสอน แนวทางประพฤติปฏิบัติที่ดี รวมทั้งแนวทางการจัดการองค์กรสู่ความยั่งยืน เมื่อไม่ทรงพระชนม์ชีพอยู่แล้ว เพื่อให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการจัดการให้เกิดประโยชน์ในด้านการบริหารต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิสัยทัศน์และแนวทางการจัดการองค์กรพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการวางรากฐานเผยแพร่พุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการองค์กรที่อยู่ในสังฆเวชนียสถาน

การทบทวนวรรณกรรม

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, 2549) ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ และพระครูกิตติญาณ วิสิฐ (2558) และนwor เรืองสกุล (2548) ได้ศึกษาวิสัยทัศน์และแนวคิดการจัดการองค์กรพุทธศาสนาของพุทธเจ้าและอธิบายเพิ่มเติมในประเด็นที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จในการจัดการองค์กรของพระพุทธเจ้า คือ การมีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล หยั่งรู้ว่อนาคตข้างหน้าจะเป็นอย่างไรทั้งนี้ด้วยภาวะผู้นำของพระองค์ จึงทรงบอกกล่าวถึงสถานที่อื่นที่เป็นที่ระลึกนึกถึงพระองค์และสัญลักษณ์แห่งศาสนาพุทธ วิสัยทัศน์ของพระพุทธเจ้า คือมีภูมิความรู้และความสามารถในการนำองค์กร มีศักยภาพในการมองการณ์ไกลในอนาคตอย่างหยั่งรู้ด้วยพุทธญาณ คือกำหนดรู้ในส่วนอดีต ปัจจุบัน อนาคต เป็นคุณสมบัติของผู้นำที่สามารถประกอบประโยชน์ให้เกิดผลสำเร็จได้ พระองค์มีปัญญามองการณ์ไกล มีความสามารถจัดการธุระให้สำเร็จด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ฟังพาอาศัยใช้งานคนอื่นได้ หรือมี Human relation skill

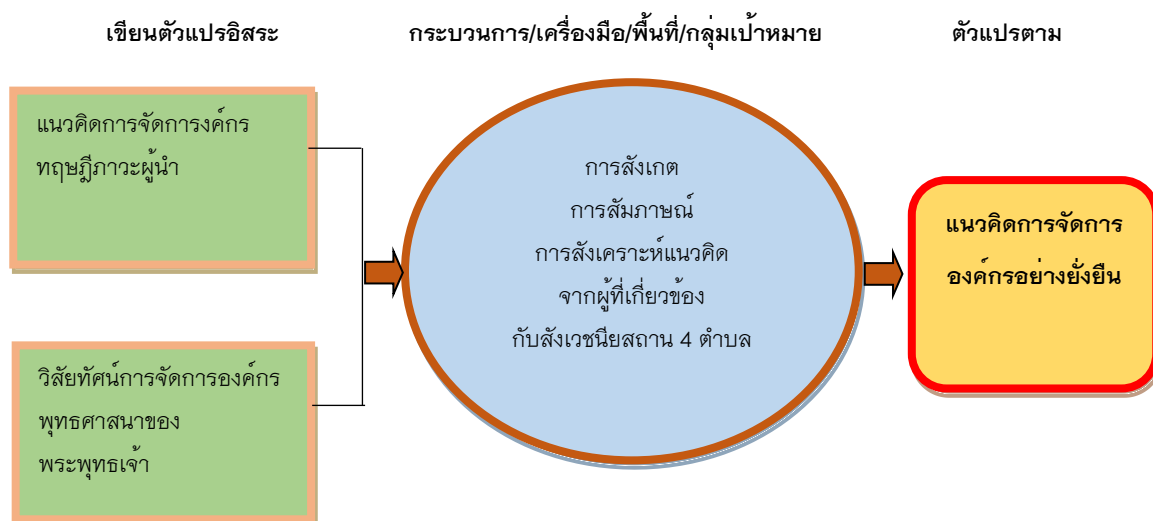
การบริหารองค์กรพุทธศาสนาเริ่มต้นขึ้นหลังการตรัสรู้และได้ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชา ทำให้มีสมาชิกในศาสนาเกิดขึ้นทั้ง 3 คือ มีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระองค์ทรงวางแผนให้พระอรหันต์ จำนวน 60 รูป ออกไปประกาศพระศาสนา โดยให้ไปคนละทิศละทางกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลแก่บุคคลทั้งหลายให้มากที่สุด ส่วนในด้านประเด็นการบริหารงานบุคคล การรับคนเข้ามาบวชต้องได้รับการเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในการประกอบพิธีอุปสมบท เมื่อบวชแล้วต้องอยู่ในความดูแลของพระอุปัชฌาย์ เป็นผู้ยังต้องศึกษาถูกยัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มีการจัดระบบอาวุโส ให้ความเคารพผู้ที่บวชก่อน เมื่อมีสาวกมากขึ้นพระองค์ทรงแบ่งออกเป็นบริษัท 4 กลุ่ม คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา การแบ่งงานโดยการมอบหมายพุทธบริษัทให้มีหน้าที่รับผิดชอบ พระพุทธศาสนาร่วมกันและมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ และการมอบอำนาจแก่คณะสงฆ์ดำเนินการให้การอุปสมบท หรือเมื่อเกิดอธิกรณ์อะไรขึ้นก็ทรงมอบอำนาจให้คณะสงฆ์เป็นผู้จัดการแก้ปัญหา ส่วนการกระจายอำนาจและการใช้คนให้เหมาะสมกับงานนั้น พระองค์ได้แต่งตั้งบุคลากรให้เป็นเอตทัคคะ ซึ่งเป็นการยกย่องชมเชย คนเก่ง คนมีความสามารถแต่ละด้าน เช่น ทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดี อยู่ในลำดับถัดมาจากพระพุทธเจ้า มีฐานะอัครสาวกเบื้องขวา ผู้มีปัญญาเลิศ รับผิดชอบงานด้านวิชาการ พระมหาโมคคัลลานะผู้มีฤทธิ์ แต่งตั้งเป็นอัครสาวกเบื้องซ้าย ดูแลงาน

ด้านบริหาร พระอานนท์ เป็นพหูสูตรทรงจำเรื่องราวต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ได้เป็นจำนวนมาก แต่งตั้งให้เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ พระมหากัสสปะ ผู้รักษารุกขฉัตร์ เป็นแบบอย่างให้กับคนรุ่นหลัง พระอุบาลี ผู้ทรงจำพระวินัยได้เป็นเลิศ พระปณณมานดาณี เป็นผู้ชำนาญการด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปฐาจารา เป็นผู้ชำนาญการด้านวินัย จิตคหบดี เป็นผู้ชำนาญด้านแสดงธรรม เป็นต้น

สังเวชนียสถาน 4 ตำบลเป็นสถานที่สำคัญ เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นถึงการมีอยู่จริงของหลักธรรม และการมีตัวตนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การจะดำรงรักษาหรือเผยแพร่องค์ความรู้ ต้องสร้างความศรัทธาหรือความเชื่อที่แสดงให้เห็นถึงการมีอยู่จริงและสิ่งเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ความเชื่อถือศรัทธาเกิดจากความเข้าใจที่ซาบซึ้ง และเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานที่ ซึ่งจัดไว้สำหรับระลึกถึงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ทำให้เพิ่มความเข้าใจขึ้นตามสิ่งที่ได้เห็น เช่น ที่นี้คือที่เกิดขึ้นของพุทธองค์ หรือที่นี้เป็นสถานที่ตรัสรู้ นอกจากนั้นยังได้รับทราบ ได้เห็นความเพียรของพระโพธิสัตว์กว่าจะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการเพื่อนำมาสั่งสอนสาธุศิษย์และพุทธศาสนิกชนไม่ใช่เรื่องที่ย่ายเลย ประกอบกับสภาพสังคมอินเดียในอดีตที่มีความหลากหลาย มีความคิด ความเชื่อที่มากมายแตกต่างกัน ย่อมต้องใช้ความพยายาม สติปัญญาอย่างมากในการวางรากฐานพระพุทธศาสนาลงในแผ่นดินชมพูทวีป การได้เห็นสิ่งที่เห็นรอยเท้า เส้นทาง ที่มาของเรื่องราวต่าง ๆ มากมายนับไม่ถ้วน นับเป็นพระกรุณาธิคุณของพระเจ้าอโศกมหาราช พระอึ้งซัมจิ้ง จันกระทั่งมาถึงท่านธัมมะปาละ หรือเซอร์คั่นนึ่งแฮม ที่พยายามจุดประกาย สืบทอด บอกต่อ ขุดคุ้ย ร่องรอยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ขึ้นมาให้ชาวโลกได้รับรู้รับทราบ การได้รับฟังธรรมกถาในฐานะชาวพุทธ ได้ฟังธรรมะจากพระธรรมวิทยากร ได้สวดมนต์ ได้รับฟังบรรยาย เรื่องพระพุทธศาสนา เรื่องพระพุทธประวัติ เรื่องเกี่ยวกับแผ่นดินอินเดีย เรื่องพระพุทธเจ้า เรื่องธรรมบท และได้เห็นแดนดินถิ่นกำเนิดแห่งพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดจิตสำนึกจากภาพและจินตนาการ สอดคล้องตามคัมภีร์ ตำราที่ได้ศึกษาเรียนรู้มา และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เห็นอยู่ด้วยสายตาตนเอง ทำให้เกิดความตระหนักว่าการได้เห็นสถานที่อันเกี่ยวข้องกับพุทธประวัติของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยตาของตัวเอง ก่อให้เกิดความซาบซึ้งและเพิ่มพูนความศรัทธาในพระพุทธศาสนา อันจะเป็นแสงสว่างทำให้เกิดแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น และทำให้การสืบสานความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวพุทธเจริญมั่นคงยั่งยืนสืบไป สะท้อนความชาญฉลาดของพระพุทธเจ้าในการแนะนำให้ใช้สังเวชนียสถานเป็นสถานที่อันควรระลึกนึกถึงพระองค์ตั้งแต่เมื่อครั้งพุทธกาล แต่ยังไม่มียานที่ศึกษาเกี่ยวกับวิสัยทัศน์และแนวคิดการจัดการองค์กรจากสังเวชนียสถานแต่ละแห่ง ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาในครั้งนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการจัดการ โดยวางกรอบการศึกษาไว้แบบกว้าง ๆ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตและจดบันทึก (Observation and field-note) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์แนวคิดและสรุปเนื้อหาในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบให้ตรงตามประเด็นที่ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการจัดการองค์กรของพระพุทธเจ้า

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้ แบ่งขั้นตอนการดำเนินงานออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมเอกสาร เนื้อหา ทฤษฎีภาวะผู้นำ แนวคิดการจัดการองค์กร แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อนำมาใช้เป็นในการสร้างเครื่องมือและนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการเตรียมตัวทั้งก่อนและระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม เป็นการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยจากหลายแหล่ง คือ ห้องสมุด และฐานข้อมูลงานวิจัยอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 4 เลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ประกอบด้วย หัวหน้าพระธรรมวิทยากร

และพระธรรมวิทยากรสายประเทศอินเดีย-เนปาล อธิปติกรมการศาสนา ซึ่งข้อมูลที่ได้มีความครบถ้วน

ขั้นตอนที่ 5 การสังเกตและจดบันทึก ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลด้วยการสังเกตโดยเลือกใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและแบบมีส่วนร่วม และได้จัดการข้อมูลในรูปแบบแนวความคิดและโครงสร้างต่าง ๆ โดยจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 6 นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเนื้อหา ในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบตรงตามประเด็นที่ศึกษา และสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการวิจัยพบว่า วิสัยทัศน์ในการจัดการองค์กรของพระพุทธเจ้า คือ หลักในการมองภาพอนาคตที่ชัดเจน เล็งเห็นความหลากหลายทางความคิดที่จะต้องเกิดขึ้น และได้ใช้ความสามารถในวางแผนจัดการองค์กร ความสามารถในการจัดการธุระด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ใช้ภาวะผู้นำในการสร้างทีมงานที่เข้มแข็ง มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการใช้งานคนอื่นให้ทำงานแทนได้เป็นอย่างดี เพื่อวางแผนเป้าหมายนำองค์กรสู่อนาคตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2. ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการวางรากฐานเผยแพร่ความรู้ในพุทธศาสนา เพื่อช่วยคนทั่วไปให้พ้นความยากลำบาก โดยลดเงื่อนไขความขัดแย้งกับองค์กรที่มีอยู่ก่อน อาทิ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดูหรือลัทธิความเชื่ออีกมากมายอย่างลงตัว

วัตถุประสงค์ที่ 3. ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่แฝงไว้ในสังเขปสถานทั้ง 4 แห่ง คือ 1) สถานที่ประสูติ เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการกำหนดวัตถุประสงค์องค์กรอย่างเข้าใจสังคม 2) สถานที่ตรัสรู้ เป็นการจัดการตนเอง เพียรพยายามด้วยตนเอง 3) สถานที่ปฐมเทศนา วางเป้าหมายองค์กร เลือกทีมงาน 4) สถานที่นิพพานสร้างความน่าสนใจ โดยวางเงื่อนไขหลักคือการลดความขัดแย้ง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิสัยทัศน์ในการจัดการองค์กรของพระพุทธเจ้า คือ การมองการณ์ไกลในวางแผนจัดการองค์กร มีความสามารถในการจัดการธุระด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีภาวะผู้นำ สร้างทีมงานที่เข้มแข็ง มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการใช้งานคนอื่นให้ทำงานแทนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแข่งขันในการเป็นผู้นำทางความคิดในยุคสมัยมีความหลากหลายเป็นอย่างยิ่ง แต่ด้วยรูปแบบที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารจัดการองค์กรพุทธศาสนานั้นมีความเหมาะสมกับกาลสมัยส่งผลให้ได้รับความเชื่อถือศรัทธาสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาออกไปได้ทั่วโลก ด้วยรูปแบบการจัดองค์กรเป็นหมู่เหล่าเรียกว่า พุทธบริษัททั้ง 4 ช่วยขับเคลื่อนหลักธรรมคำสอนโดยมีพระองค์เป็นจอมทัพสำคัญ วางอัครสาวกผู้มีความเชี่ยวชาญชำนาญ

การด้านต่างๆ ให้เป็นผู้นำแต่ละเรื่อง สะท้อนการใช้งานบุคลากรที่เหมาะสมกับแต่ละภาระหน้าที่ ซึ่งจากความสำคัญของสังฆเนยสถาน 4 ตำบลที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประเทศต่างๆ ที่นับถือพุทธศาสนาทั่วโลกได้มีการส่งเสริมให้พุทธบริษัทและศาสนิกชนในประเทศเดินทางไปศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้เข้าถึงสถานที่จริงอันควรระลึกนึกถึงพระพุทธเจ้า โดยประเด็นความสำคัญและการส่งเสริมเกี่ยวกับการศึกษาสังฆเนยสถานในประเทศไทยกิตติพนธ์ พานสุวรรณ (อธิบดีกรมการศาสนา, สัมภาษณ์) อธิบายเพิ่มเติมว่า ในประเทศไทยมีหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม โดยกองทุนส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกให้พระสงฆ์และประชาชนพุทธบริษัทได้เดินทางไปประกอบศาสนกิจได้อย่างถูกต้องตามหลักของพุทธศาสนา ณ สังฆเนยสถาน 4 ตำบลในประเทศอินเดียและเนปาล เพื่อให้เกิดประโยชน์ในทางการปฏิบัติและสืบต่อพระพุทธศาสนา ที่สำคัญการได้มาศึกษาเรียนรู้จากสถานที่จริง จะทำให้เกิดความเข้าใจ การเห็นสถานที่จริง จะเกิดความแน่ใจว่าพุทธศาสนาไม่ใช่สิ่งเลื่อนลอย แต่มีสิ่งมีอยู่จริงพิสูจน์ได้จะได้เห็นถึงวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่และประกาศศาสนาในดินแดนที่มีความหลากหลายทางศิลปวิทยาการ ส่งผลให้เกิดความศรัทธามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของจันทร์น มั่นวิเชียร (2560) ที่พบว่า การไปจาริกแสวงบุญ ณ สังฆเนยสถาน 4 ตำบล เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการพัฒนาปัญญาเพราะสอดคล้องหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนให้เริ่มจากการคบหากัลยาณมิตร การฟังธรรมจากกัลยาณมิตร การคิดวิเคราะห์และตรวจสอบด้วยตนเองอย่างเป็นกระบวนการที่เป็นสัมมาทิฐิ และการจาริกแสวงบุญไปยังสังฆเนยสถานเป็นความสำคัญที่ควรได้เดินทางไปเมื่อมีโอกาสเพราะจะได้พิจารณาถึงสังฆธรรมเพื่อน้อมนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวคิดการวางรากฐานเผยแผ่ความรู้ในพุทธศาสนาเพื่อช่วยคนทั่วไปให้พ้นความยากลำบาก โดยลดเงื่อนไขความขัดแย้งกับองค์กรที่มีอยู่ก่อนอย่างลงตัว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคสมัยของพระองค์ มีศาสตร์และศิลปวิทยาการแขนงต่างๆ อยู่อย่างมากมาย ซึ่งส่วนมากมาจากการสังเคราะห์จากลัทธิความเชื่อทางศาสนาต่างๆ โดยชนชั้นสูงคือ พราหมณ์และกษัตริย์ ส่วนชนชั้นล่างซึ่งเป็นแรงงานและชาวบ้านทั่วไปมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบาก ซึ่งสอดคล้องกับพระครูปลัดเฉลิมชาติ ชาติโว ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “สังคมอินเดียในพุทธกาลนั้น เป็นสังคมที่แบ่งเป็นชนชั้นวรรณะอย่างเข้มงวด โดยมี 4 วรรณะ ประกอบด้วย วรรณะพราหมณ์ เป็นพวกที่ศึกษาคัมภีร์พระเวท ทำหน้าที่ด้านพิธีกรรมของศาสนา วรรณะกษัตริย์ คือ ชนชั้นเจ้านาย ผู้ปกครอง เป็นนักรบ ทำหน้าที่ป้องกันรักษาบ้านเมือง วรรณะแพศย์หรือไวยาละ คือประชาชนทั่วไป เป็นคนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น พาณิชยกรรม เกษตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม รวมถึงพวกพ่อค้าวานิชทั้งหลาย และวรรณะศูทร หมายถึงกรรมกรผู้ใช้แรงงาน รับจ้างทั่วไป นอกจากนั้นยังมีจัณฑาล ถือเป็นชนชั้นต่ำ เป็นคนนอกวรรณะเพราะกำเนิดมาจากบิดา มารดา ที่ถือวรรณะต่างกัน ทำให้ชนพวกนี้ถูกเหยียดหยามจากวรรณะอื่น ไม่มีสิทธิใด ๆ ในสังคม ระบบวรรณะของอินเดียนั้นถูกกำหนดไว้ตายตัว

โดยพระผู้เป็นเจ้า คนที่เกิดมาในวรรณะโดยอ้อมมีลัทธิและแนวทางดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนที่ได้วางไว้อย่างเคร่งครัด จะขัดแย้งไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมด้วยระบบการศึกษาหรือด้วยการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจก็ทำไม่ได้ หากแต่พฤติกรรมเช่นนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิดมีองค์กรทางพุทธศาสนา เพราะพระพุทธเจ้ากำหนดให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่มีชนชั้น โดยตั้งความมุ่งหวังจะช่วยแก้ปัญหาของทุกคนในสังคมทุกระดับและเปิดโอกาสให้คนทุกชั้นวรรณะมีความเท่าเทียม เสมอภาคกัน นับถือศาสนาได้ รวมทั้งสามารถเป็นนักบวชในศาสนาได้ทุกคน“

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า องค์ความรู้แนวคิดการจัดการองค์กรที่ฝากแฝงไว้ในสังเวชนียสถานแต่ละแห่งมีความหมายอันเป็นนัยยะที่แฝงอยู่ อาทิ ต้นโพธิ์ หรือโพธิ์ (Bodhi Tree) เป็นต้นไม้เชิงสัญลักษณ์ที่มีความหมายว่า เป็นต้นไม้แห่งการเป็นที่รู้หรือเป็นที่ตรัสรู้ และยังเป็นต้นไม้ที่ชาวพุทธ พราหมณ์ และฮินดูให้ความเคารพนับถือกันอย่างสูงอีกด้วย ซึ่งสามารถอธิบายความหมายของสัญลักษณ์แห่งสังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล ดังนี้

1. ลุมพินีวัน เป็นสังเวชนียสถานแห่งแรก ทำให้เห็นวิสัยทัศน์ในการวางรากฐานแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาของสมเด็จพระพุทธเจ้า จากวิสัยทัศน์ที่เป็นวาจาบุพนิมิตว่า “เราเป็นผู้เลิศในโลก เราจักเป็นใหญ่และประเสริฐที่สุดในโลก การเกิดของเราครั้งนี้ เป็นครั้งสุดท้าย การเกิดต่อไปคงไม่มีอีกแล้ว” แสดงความหมายให้เห็นถึงความตั้งใจจริงและความยิ่งใหญ่ของก้าวแรกที่ย่าง เป็นการตั้งปณิธานเพื่อการหลุดพ้นความทุกข์ เป็นจุดเริ่มต้นในการแสวงหาหนทางในการดับทุกข์ให้หมดจดโดยสิ้นเชิง นับเป็นตัวอย่างที่ดีที่แต่ละองค์กรในปัจจุบันจะนำไปวางแนวทางเพื่อให้เกิดความสำเร็จ โดยการให้ความสำคัญกับการวางวิสัยทัศน์และจุดหมายปลายทางอันเป็นเป้าหมายสำคัญขององค์กร

2. พุทธคยา เป็นสถานที่แสดงให้เห็นความตั้งใจจริง ความเพียรที่จะเอาชนะอุปสรรคจนประสบความสำเร็จ เมื่อพุทธบริษัทได้เห็นจะมีความระลึกถึงหลักธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ และนำออกเผยแผ่สั่งสอน เพราะพระองค์ทรงให้เราระลึกถึงในสิ่งหนึ่งที่เป็นองค์แทนคือธรรมะ นอกจากนั้น การบูชาสักการบูชาจะทำให้ได้พบความปิติยินดี เกิดความศรัทธาต่อศาสนา เมื่อศรัทธาแล้ว หากเกิดความสั่นคลอนของจิตใจกับข้อมูลข่าวสารเรื่องราวไม่ดี ก็จะได้สนใจใฝ่ใถ่มากนัก เพราะจะสนใจแต่พระธรรมคำสอน และคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า ซึ่งทำให้เห็นข้อยุติประการสำคัญคือความศรัทธาทำให้เกิดความผูกพันต่อองค์กรอย่างเหนียวแน่น สามารถนำความเชื่อถือศรัทธามาเป็นกลยุทธ์ในการจัดการองค์กรทั่วไปได้หากมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

3. สารนาถ คือ ความพยายามในการวางรากฐานองค์กรพุทธศาสนาเริ่มต้นจากที่แห่งนี้ และเป็นสถานที่แสดงให้เห็นถึงการมีภาวะผู้นำในการสร้างทีมงานที่เข้มแข็งรู้จักการบริหารอัตรากำลัง ใช้คนที่เหมาะสมกับงานซึ่งสอดคล้องกับ นพพร เทพสิทธา (2557) ที่อธิบายว่า ในมุมมองการบริหารจัดการ ถือว่าการแสดงโอวาทปาติโมกข์ เป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าของพุทธบริษัท และแสดงถึงภาวะผู้นำของพระพุทธเจ้า ทรงเป็น CEO ที่ทรงธรรมสามารถบูรณาการระหว่าง ภาวะผู้นำทางโลก ที่ทรงเรียนรู้มาอย่างเชี่ยวชาญจากครูที่เก่งที่สุดในสมัย

นั้น เมื่อครั้งยังทรงเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ที่ได้รับการวางตัวให้สืบทอดพระราชบัลลังก์ต่อจากพระบิดา และเต็มเต็มด้วย ภาวะผู้นำทางธรรม เมื่อทรงตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้า ทรงเป็นสุดยอดผู้นำในการพัฒนาบุคลากร ทรงรับและบ่มเพาะพระสาวกให้เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ (Talent) และมีความเป็นผู้นำ (Leader) ทำให้พุทธบริษัทเริ่มมีรากฐานมั่นคงและขยายตัวมากขึ้น บุคลากรก็เพิ่มมากขึ้น ทั้งพระภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา พระราชา อำมาตย์ เศรษฐี พ่อค้า ประชาชนทั่วไป

4. กุสินารา เป็นสถานที่ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับชนชั้นต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน ทรงเห็นว่าชนกลุ่มใหญ่ในชมพูทวีปขณะนั้น คือกลุ่มรากหญ้าที่อาศัยอยู่ในชนบท มีปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมปรากฏอยู่ทั่วไป พระองค์ไม่ได้ให้ความสำคัญแต่เฉพาะกับกลุ่มวรรณะที่ครองอำนาจเท่านั้น แต่เน้นความเท่าเทียมกันในองค์กรของพระองค์ แม้แต่การบวชเข้ามาในศาสนา ก็ให้บวชอุทิศจากลำดับการเป็นสมาชิกขององค์กรโดยไม่ต้องย่นมองดูชั้นวรรณะชาติกำเนิดเผ่าพงศ์เดิมแต่อย่างใด ทำให้สามารถรวบรวมกลุ่มผู้สนับสนุนจากทุกวรรณะในสังคม นอกจากนั้นได้ทรงย้ำให้เห็นว่าไม่มีใครเหนือกว่า หรือยิ่งใหญ่กว่า แม้แต่ศาสดาก็ไม่ได้ทรงแต่งตั้งผู้ใด ไม่ทรงแต่งตั้งบุคคลใดเป็นผู้สืบทอด ทรงบัญญัติให้ใช้พระธรรมและพระวินัยเป็นผู้สืบทอด “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” สอนแนวทางใช้ชีวิตแก่พุทธบริษัทในปัจฉิมโอวาทว่า “ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนเธอทั้งหลาย สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำ หน้าที่ให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาทเถิด”

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สังเขปนิยสถาน เป็นสถานที่ซึ่งมีความสำคัญทางพุทธศาสนา โดยมีแนวคิดที่แฝงอยู่ภายในจากการสังเคราะห์ความรู้ในมิติเพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน พบว่าวิสัยทัศน์ในการจัดการองค์กรพุทธศาสนาจากผลการวิจัยนี้ คือ การใช้ความถนัดหรือความสามารถของบุคลากรให้เกิดความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ และสร้างความน่าสนใจ สร้างผลประโยชน์ร่วมขององค์กร โดยให้ความสำคัญกับตลาดที่เหลืออยู่ หรือตลาดล่างที่ยังไม่มีผู้ใดไปถึง เจกเช่นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่มองเห็นชั้นข้างล่างในสังคมอินเดียเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเผยแผ่พุทธศาสนา ทำให้องค์กรศาสนาของพระองค์ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรมคำสอน แนวทางการประพฤติปฏิบัติตน และพุทธบริษัท ได้แพร่กระจายเข้าถึงกลุ่มชนชั้นต่างๆ ไปทั่วโลกและยังยืนคงอยู่จนถึงปัจจุบัน

สรุปองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสังเคราะห์มาจากการวิจัยเชิงเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์และการถอดแนวความคิดวิสัยทัศน์เพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในสังเขปนิยสถาน 4 ตำบล ออกมาเป็นแนวคิดการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน หรือแนวคิดการจัดการแบบต้นโพธิ์ (BO-D-H-I Concept) ดังแผนภาพ

BO-D-H-I Concept

BO: Be objective

กำหนดวัตถุประสงค์หลักขององค์กร เพื่อช่วยเหลือผู้คน
ให้พ้นจากความทุกข์ด้วยตนเอง ไม่ใช่โดยการอ้อนวอนขอ

I: Interestingness

การสร้างองค์กรให้มี
ความน่าสนใจ

D: Director

การจัดการตนเอง
พึ่งตนเองด้วยความเพียรพยายาม

H: Have a goal

กำหนดเป้าหมายหลักสำคัญ
ขององค์กรไว้ที่บุคลากร

ภาพที่ 2 แนวคิดต้นโพธิ์

BO – Be objective: แนวคิดที่สังเคราะห์จากสถานที่ประสูติ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์หลักขององค์กรพุทธศาสนาที่ชัดเจน ในการช่วยเหลือผู้คนให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบากด้วยตนเอง ไม่ได้เน้นให้พุทธศาสนิกชนผู้นับถือพระองค์ต้องสวดอ้อนวอน แต่ทรงเน้นให้ฝึกปฏิบัติเอง

D – Director: แนวคิดที่ได้จากสถานที่ตรัสรู้ คือ การจัดการตนเอง ด้วยความเพียรพยายาม โดยทรงแนะนำให้ดูตัวอย่างความสำเร็จจากพระองค์ ซึ่งกว่าจะบรรลุธรรมได้ ต้องให้ความเพียรทดลองปฏิบัตินานถึง 6 ปี และมีอุปสรรคขัดขวางมากมายแต่ไม่ท้อถอยต่อความยากลำบาก

H – Have a goal: แนวคิดที่สังเคราะห์จากสถานที่แสดงปฐมเทศนา คือ การวางเป้าหมายหลักสำคัญขององค์กรพุทธศาสนา โดยให้ความสำคัญกับบุคลากร ทรงคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม ค้นหาความถนัดและความเชี่ยวชาญของผู้ร่วมงาน

I – Interestingness: แนวคิดที่สังเคราะห์ได้จากสถานที่ดับขันธปรินิพพาน คือ การสร้างความน่าสนใจ การสร้างความน่าเชื่อถือน่าจดจำให้แก่องค์กร พระพุทธเจ้าได้พิจารณาโดยแยบคายในวาระสุดท้ายแห่งการมีพระชนม์ชีพอยู่ โดยการเลือกสถานที่ปรินิพพานในเมืองกุสินาราคือเป็นเมืองเล็ก ด้วยเหตุผลที่พระองค์ไม่ต้องการให้เกิดสงครามแย่งชิงพระบรมสารีริกธาตุ และสะท้อนเจตนาที่ทรงให้ความสำคัญกับทุกชนชั้น ในด้านการบริหารจัดการ การสร้างความน่าสนใจให้แก่ผู้คนทุกระดับชั้น จะ

ทำให้องค์กรมีทางเลือกในการนำเสนอที่หลากหลายมากกว่าการเลือกกลุ่มเป้าหมายเพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น

สรุป

ผลการวิจัยเรื่องสังเขปสถาน: วิสัยทัศน์เพื่อการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาแนวคิดการจัดการองค์กรของพระพุทธเจ้าที่อยู่ในสังเขปสถาน หรือสถานที่ซึ่งพระองค์ตรัสมอบไว้แก่ชาวพุทธทั่วไปให้ได้ประสิทธิ์ถึง จำนวน 4 แห่ง โดยสังเคราะห์ออกมาเป็นแนวคิดการจัดการองค์กรอย่างยั่งยืน หรือแนวคิดต้นโพธิ์ (BODHI Concept) ประกอบด้วย Be objective การกำหนดวัตถุประสงค์หลักขององค์กร Director การบริหารจัดการแบบพึ่งตนเอง Have a goal วางเป้าหมายสู่ความสำเร็จขององค์กรไว้ที่บุคลากร และ Interestingness สร้างองค์กรให้น่าเชื่อถือแก่สังคมทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิสัยทัศน์การจัดการองค์กรพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้า ประกอบด้วย การมองการณ์ไกลด้านการจัดการ มีความสามารถจัดการธุระด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีภาวะผู้นำในการสร้างทีมงาน และความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถใช้คนตรงกับงาน ดังนั้นในด้านการบริหารจัดการองค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทองค์กร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวคิดการวางรากฐานเผยแพร่ความรู้ในพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยคนให้พ้นความทุกข์ยากลำบาก ลดเงื่อนไขความขัดแย้งกับองค์กรที่มีอยู่ก่อนอย่างลงตัว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการวางเงื่อนไขตามพันธกิจขององค์กร โดยพิจารณาถึงประเด็นที่อาจเป็นความขัดแย้ง หาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างสันติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวคิดจากสังเขปสถานประกอบด้วย ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติ เป็นจุดเริ่มต้นการกำหนดวัตถุประสงค์องค์กรอย่างเข้าใจสังคม พุทธคยา สถานที่ตรัสรู้ เป็นการจัดการตนเองด้วยความเพียรพยายาม สารนาถ สถานที่แสดงปฐมเทศนา การวางเป้าหมายองค์กรและสร้างทีมงาน กุสินารา สถานที่นิพพาน สร้างความน่าสนใจด้วยเงื่อนไขลดความขัดแย้ง ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการองค์กรเพื่อยั่งยืนคือ ควรมีวัตถุประสงค์ที่เข้าใจสภาพสังคม ลดการพึ่งพิงภายนอกและพึ่งพาตนเองอย่างเหมาะสม ให้ความสำคัญกับบุคลากรภายในทุกระดับ และมุ่งเน้นประโยชน์ขององค์กรโดยหาแนวทางลดประเด็นที่อาจเป็นเงื่อนไขความขัดแย้งต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ คือแนวคิดการจัดการองค์การพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าที่สังเคราะห์มาจากสังเขปนิยสถาน 4 ตำบล คือแนวคิดต้นโพธิ์ หรือ BO-D-H-I Concept ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญขององค์การ การบริหารจัดการตนเอง การมีเป้าหมายสู่ความสำเร็จ และการสร้างองค์การให้มีน่าสนใจลดเงื่อนไขความขัดแย้ง ซึ่งสามารถใช้กับหน่วยงานราชการ สถานศึกษา หรือองค์กรธุรกิจ โดยควรให้ความสำคัญกับการประยุกต์ให้เหมาะสมของบริบทขององค์การ สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับความเหมาะสม ความสอดคล้องของการใช้แนวคิดการจัดการหรือแนวคิดต้นโพธิ์กับองค์กรประเภทต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์ตัน มั่นนิเชียร. (2560). *กระบวนการพัฒนาปัญญาจากการจาริกแสวงบุญ ณ สังเขปนิยสถาน 4 ตำบล*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นพพร เทพสิทธิ์า. (2557, 14-20 กุมภาพันธ์). *คู่มือชีวิต: โอวาทปาติโมกข์-วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และพันธกิจของพุทธบริษัท*. เนชั่นสุดสัปดาห์, 22(1133). 69.
- นพพร เรืองสกุล (2548). *หลักการในการสร้างและบริหารองค์การของพระพุทธเจ้า*. กรุงเทพฯ: ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ และ คณะ. (2552). *ศึกษาวิเคราะห์พุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย*. คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีบริหาร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่ และ พระครูกิตติญาณวิสิฐ. (2558). *เทคนิคการบริหารตามแนวพุทธ*. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2(2), 24-32.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- กิตติพนธ์ พานสุวรรณ. (2563). *อธิบดีกรมการศาสนา, ลุมพินีวัน ประเทศเนปาล*. สัมภาษณ์. 3 มีนาคม.
- พระครูปลัดเนติเมธีชาติ ชาตวิโร. (2563). *หัวหน้าคณะพระธรรมวิทยากร, เมืองกุสินารา สาธารณรัฐอินเดีย*. สัมภาษณ์. 1 มีนาคม.
- พระปลัดวรญาณ อุดมศิริ, (2563). *พระธรรมวิทยากร, เมืองพุทธคยา สาธารณรัฐอินเดีย*. สัมภาษณ์. 28 กุมภาพันธ์.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเล

บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

Public Participation in Community Development Activities in Bang Khun Thian Seaside Area Bangkok

¹จำเริญ ถาตะนาน, วิจิตรา ศรีสอน และ สันฐาน ชยนนท์

¹Chamroen Thatanan, Wijittra Srisorn and Sunthan Chayanon

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: s61463825041@ssru.ac.th

Received March 24, 2021; Revised April 5, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในพื้นที่ชายทะเลเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานครด้วยวิธีของ ทาโร ยามาเน่ ที่ค่าความเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 267 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งทำการพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านอนามัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจตามลำดับ การทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” “อายุ” “อาชีพ” “รายได้เฉลี่ยต่อเดือน” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ส่วน “ระดับการศึกษา” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน

กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน และ “สถานภาพสมรส” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะแนวทางในการมีส่วนร่วมนั้น ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ

องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้กล่าวคือ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความต้องการของชุมชน เข้าร่วมตัดสินใจในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นให้ดีขึ้นในแต่ละด้าน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรและชุมชนสามารถเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การพัฒนาชุมชน; ทะเลบางขุนเทียน

Abstract

The purposes of this study were: 1) to study the level of public participation in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok; 2) to compare the participation of people in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok, classified by personal factors; and 3) to propose problems and solutions to public participation in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok. The study was a quantitative research. Data were collected from population and sample groups of households with domicile living in Bang Khun Thian seaside areas, Bangkok, by Taro Yamane at the sample displacement of 0.05, a total of 267 subjects were obtained and analyzed the data by using the mean and standard deviation, as well as proving the research hypothesis.

It was found that the factors affecting public participation in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok, had a high average health had the highest average followed by physical and environmental, psychological, social, and economies. Hypothesis testing, the results of the study revealed that different personal factors, “gender”, “age”, “occupation”, “average monthly income” influenced people's participation in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok, had not different. The different levels of education, the people involved in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok, was different and “marital status” that differed affecting the participation of people in community development activities in Bang Khun Thian seaside area, Bangkok. Differ in Health and psychological aspects. Suggestions for guidance on how to participate the community should be involved in decision-making on projects or activities. According to the needs of the

community and participated in decision-making in determining community development approach to better solve local problems in each area. This was because people in the area will understand the problems and needs of development more than any other agency in the area. Allocate budget for better community development and participate in planning for the systematic development of resources in the community so that everyone can access resources in a common community.

Knowledge / findings from this research, namely. The community should be involved in decision-making on projects or activities. To the needs of the community, participate in making decisions in determining community development approaches to better address local problems in each area. Encourage the community to participate in resource mobilization and the community can attend policy-setting meetings. Allocate budget for a better community development.

Keywords: Participation; Community Development; Bang Khun Thian Sea

บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหาในการตอบสนองความต้องการของตนเอง การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โครงการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบทั้งสามด้านนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นมากกว่าเพียงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการเปลี่ยนโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อลดการบริโภคนิยมและสิ่งแวดล้อมลงไปในระดับที่ยังรักษาความสมดุลที่ดี ทำให้คนอยู่ร่วมกับธรรมชาติโดยไม่ทำลายล้างอย่างที่ผ่านมาและทำกันอยู่หลายแห่ง ให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอยู่ดีกินดีและอยู่เย็นเป็นสุข (พรชวรณ เพิ่มพูน, 2554) การให้ถือเอาผู้ชายผู้หญิงโดยเฉพาะคนจนและคนที่อยู่ในภาวะยากลำบากเสี่ยงอันตรายเป็นศูนย์กลางของกระบวนการพัฒนา รายงานของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) (UNDP, 2000) ได้แสดงให้เห็นว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้เป็นหลักประกันการพัฒนาที่ยั่งยืนและไม่ได้ช่วยจัดปัญหาความยากจนให้หมดไป

ชุมชนในพื้นที่ชายทะเลของกรุงเทพฯ เป็นชุมชนชานเมือง ซึ่งกรุงเทพมหานครได้ให้นิยามของชุมชนชานเมือง หมายถึง ชุมชนที่กรุงเทพมหานครได้จัดทำเป็นประกาศกำหนดชุมชนโดยมีพื้นที่ดำเนินการด้านเกษตรกรรมในเขตกรุงเทพฯ รอบนอกเป็นส่วนใหญ่ มีบ้านเรือนไม่แออัด แต่ขาดการวางแผนทางด้านผังชุมชน เช่น ทางระบายน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาน้ำท่วมขัง การสัญจรไปมาของประชาชนในชุมชนพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ บริเวณที่ติดทะเล มีความยาวประมาณ 5 กิโลเมตร อำเภอบางขุนเทียนเป็นอำเภอที่เก่าแก่สันนิษฐานว่าก่อตั้งในปี

พ.ศ. 2410 เดิมขึ้นอยู่กับจังหวัดธนบุรี ซึ่งต่อมาพื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอ (บริเวณริมคลองด่าน คลองดาวคะนอง และคลองบางขุนเทียน) มีความเจริญและมีชุมชนเพิ่มขึ้น ทางราชการจึงได้จัดตั้งเทศบาลนครธนบุรี ขึ้นในปี พ.ศ. 2479 โดยให้ตำบลบางค้อซึ่งอยู่ในท้องที่ที่ด้วยจัดตั้งสุขาภิบาลบางขุนเทียนขึ้นในพื้นที่บางส่วนของตำบลบางขุนเทียน และตำบลบางมด ในปี พ.ศ. 2508 ภายหลังได้มีการรวมจังหวัดธนบุรีและจังหวัดพระนคร เป็นนครหลวงกรุงเทพมหานคร และเปลี่ยนเป็น “กรุงเทพมหานคร” แบ่งพื้นที่ออกเป็นเขตและแขวง แทนอำเภอและตำบล อำเภอบางขุนเทียน จึงได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ต่อมาในพื้นที่เขตมีประชากรหนาแน่นขึ้นมากเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง กรุงเทพมหานคร จึงตั้งสำนักงานเขตบางขุนเทียน สาขา 1 ดูแลพื้นที่ 4 แขวง ซึ่งได้แยกออกไปเป็นเขตจอมทอง ในปี พ.ศ. 2532 และเมื่อปี พ.ศ. 2540 ได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย แยกแขวงบางบอนออกไปตั้งเป็นเขตบางบอน พื้นที่ดังกล่าวมีลักษณะเป็นกึ่งชนบทและเมือง (Rurban) จึงมีการผสมผสานสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมระหว่างประชากรชนบทและประชากรเมือง และไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรทำให้ขาดบริการพื้นฐานที่จำเป็นบางประการและประสบกับปัญหาบางอย่าง เช่น การกัดเซาะชายฝั่งของน้ำทะเล การทำลายป่าชายเลน การเปลี่ยนพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อใช้พื้นที่ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ น้ำเน่าเสียจากชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น พื้นที่นี้เป็นพื้นที่บริเวณเดียวของกรุงเทพฯ ที่อยู่ติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งในอดีตภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ซึ่งทำให้ยังอยู่ในสภาพด้อยพัฒนาเช่นเดิม (สุเทพ พันประสิทธิ์, 2554)

นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ยังเน้นให้บุคคลมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างความตระหนัก และให้ความรู้ความเข้าใจในการฟื้นฟู อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและระบบนิเวศวิทยา เพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนและการพัฒนาประเทศในระยะยาว การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมตามโครงการหรือนโยบายของรัฐหรือองค์กรต่าง ๆ ในระดับใด พิจารณาจากความเสียสละ เช่น แรงกาย เวลา กำลังทรัพย์ เป็นต้น ให้กับโครงการต่างเหล่านั้น โดยการส่งเสริมและกระตุ้นเตือนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยเน้นความร่วมมือระหว่างข้าราชการกับประชาชนตามโครงการที่รัฐกำหนดให้ โดยอาศัยหลักปรัชญาของการพัฒนาชุมชนซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาว่า “คน” เป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุดในบรรดาทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระบบนิเวศธรรมชาติ การพัฒนาชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสุขและความเจริญให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การค้นหาค้นหาปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การร่วมปฏิบัติ การดำเนินการ แก้ไขปัญหา การร่วมรับผิดชอบ และการ

ติดตามประเมินผล ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนที่ส่งผลให้การดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล

ดังนั้นการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน และปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ผลการศึกษานี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนงาน โครงการ พัฒนาพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน และพื้นที่ชายทะเลอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมถึงการนำความคิดเห็นไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและตัดสินใจของภาครัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสื่อสารสองทาง คืออย่างหนึ่งเป็นการและไม่ใช่เป็นการซึ่งประกอบด้วย การแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกทั้งหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าใน กรณีที่ร้ายแรงที่สุดช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม และช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชนและค่านิยมของสาธารณชน รวมทั้งเป็นการพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2556)

Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 4 แบบประกอบด้วย 1). การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 3). การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4). การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

(Evaluation) นอกจากนี้ Cohen and Uphoff (1980) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้บริหารเพิ่มเติม คือ การร่วมประชุมกลุ่มผู้ทำกิจกรรมในสถานประกอบการนั้น ๆ การร่วมวางแผนในการประกอบธุรกิจ การร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม การร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ และการร่วมได้รับประโยชน์

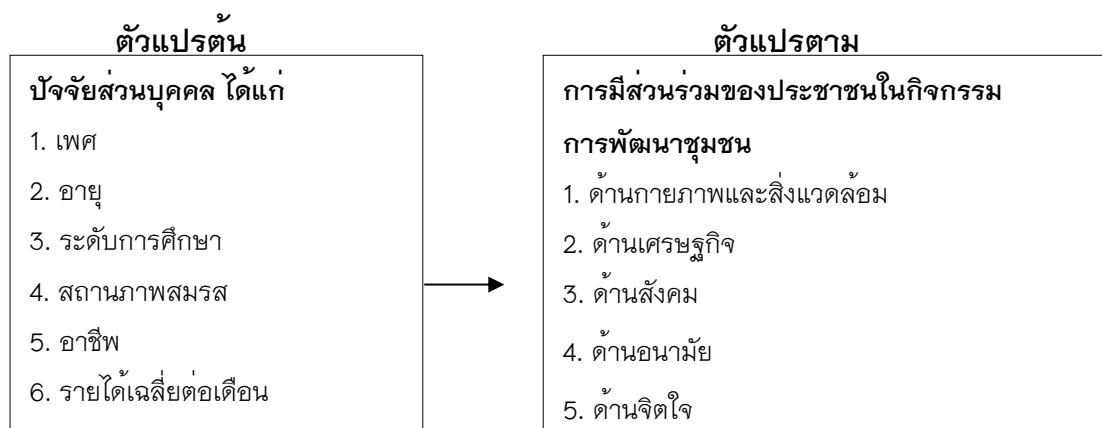
จากการประกอบกิจการ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเป็นกระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์การ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Erwin อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545) “การมีส่วนร่วมของประชาชน” คือการที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมในกระบวนการพัฒนาซึ่งจะบังเกิดผล คือ สามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้ และผลของกิจกรรมจะต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ในอดีตการมีส่วนร่วมของประชาชนมักหมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง (อรรถัย กักพล, 2552) เป็นกระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยการร่วมคิดร่วมลงมือปฏิบัติร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามประเมินผล สำหรับประเด็นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งประเด็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมที่แตกต่างจากแนวคิดดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในการศึกษานี้มีลักษณะเกี่ยวกับบริบทการพัฒนาในชุมชนโดยผ่านกิจกรรมด้านต่าง ๆ (วารีย์ กังใจ, 2562) ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการพัฒนาชุมชนด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัยและด้านจิตใจซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือได้ว่าเป็นขั้นตอน และกระบวนการที่สำคัญที่พลังส่งผลให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากประชาชน รวมถึงประชาชนมีความสนใจร่วมในการเป็นเจ้าของโครงการด้วย ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เข้ามาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ไขปัญหาร่วมกันพัฒนานั้น

สรุปจากความหมายของการมีส่วนร่วมผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” เป็นกิจกรรมที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมหลักที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจนโยบายของรัฐบาลในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ซึ่งประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในฐานะผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อนำมาสร้างเป็นตัวแปรในการศึกษา โดยได้ทำการ

ทบทวนแนวคิดปัจจัยการพัฒนาชุมชนตามแผนการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2556–2575)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา พื้นที่วิจัยคือพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครั้วเรือนที่อาศัยและมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ชายทะเลเขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ จำนวน 800 ครั้วเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากประชากร จำนวน 800 คน โดยวิธีของทาร์โยมาเน่ ที่ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 267 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม ซึ่งสร้างมาจากศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดขอบเขต คำถามให้ครอบคลุมแนวคิด วัตถุประสงค์และปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอนได้แก่ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายทะเล เขตบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ได้แก่ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย และด้านจิตใจ โดยใช้รูปแบบสอบถามและแบบคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert' Scale) มี 5 ระดับและตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ เมื่อสร้างแบบสอบถามแล้วเสร็จ ได้นำเสนอต่อที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและแก้ไขปรับปรุง พร้อมทั้งนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน ค่าความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.75 และนำข้อมูลมา

วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยหาค่าสถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

สำหรับผลการวิจัยผู้วิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้
วัตถุประสงค์ที่ 1. ผลการศึกษานำเสนอได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ในภาพรวม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน	$\bar{X}$	S.D	ระดับการมีส่วนร่วม
1. ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม	3.67	1.15	มาก
2. ด้านเศรษฐกิจ	2.54	0.95	น้อย
3. ด้านสังคม	3.28	1.24	ปานกลาง
4. ด้านอนามัย	3.72	1.21	มาก
5. ด้านจิตใจ	3.30	1.06	ปานกลาง
รวม	3.75	0.55	มาก

จากตารางพบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$) ด้านอนามัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.72$) รองลงมาคือด้านด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.67$) ด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.30$) ด้านสังคม ($\bar{X} = 3.28$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 2.54$) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2. พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “อายุ” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “ระดับการศึกษา” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “สถานภาพสมรส” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “อาชีพ” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “รายได้เฉลี่ยต่อเดือน” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3. สำหรับแนวทางการนำเสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ดังนี้

1. แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่มีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความต้องการของชุมชน ได้รับบรรจุในโครงการหรือกิจกรรม และได้เข้าร่วมตัดสินใจในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นให้ดีขึ้นในแต่ละด้าน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่จะเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนา มากกว่าหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ควรส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร และชุมชนสามารถเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรในชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกัน

2. ในการจัดทำแผนงาน โครงการการพัฒนาในพื้นที่นั้น ควรมีพื้นที่ในการจัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวกับงานด้านสาธารณูปโภคงานด้านศาสนา ด้านการศึกษา และต้องให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และมีการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนเข้าร่วมในการจัดทำแผนงานและกิจกรรมย่อย พร้อมทั้งมีการแต่งตั้งให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการประเมินผล ตรวจสอบความโปร่งใสเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของชุมชนมากที่สุด พร้อมทั้งแต่งตั้งกรรมการในการทำหน้าที่ยื่นรับฟังและเสนอข้อเรียกร้องปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการเข้าไปรับฟังแนวทางการแก้ปัญหาชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ซึ่งผลการศึกษาได้นำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีค่าระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ท่านมีส่วนร่วมในการติดตั้งไฟฟ้าและแสงสว่างทางเดินของชุมชน ท่านมีส่วนร่วมในการกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน และท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงทางเท้า และทางระบายน้ำของชุมชน ตามลำดับดังงานวิจัยที่พบว่า แนวทางและมาตรการการนำนโยบายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จะเป็นกลไกสนับสนุนในการกระจายอำนาจ ประสานพลังภาคีร่วม ร่วมกันสร้างกติกาข้อตกลงร่วมของชุมชน หรือธรรมนูญชุมชน

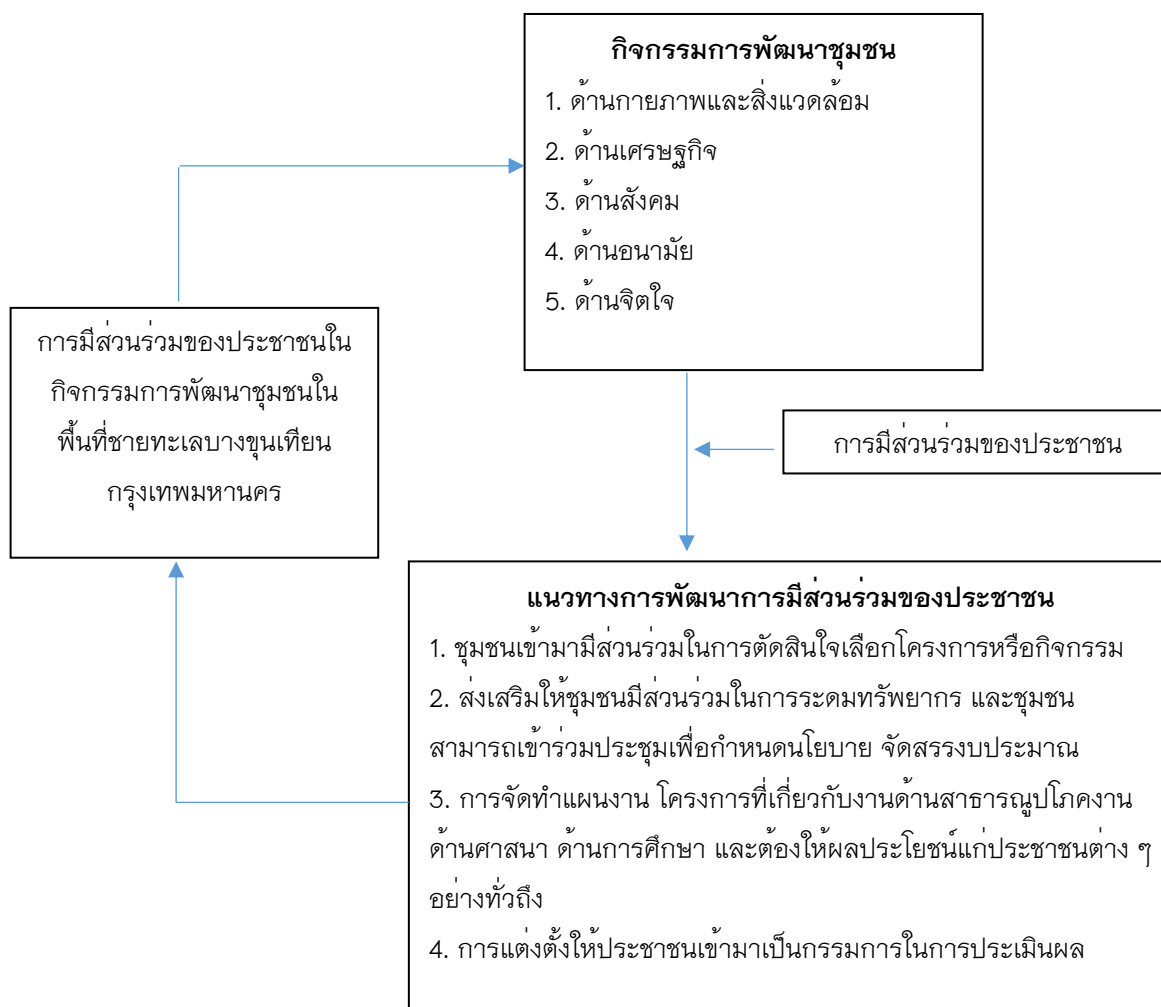
และผลักดันนโยบายชุมชนท้องถิ่นเพื่อการจัดการตนเองเพื่อเป็นนโยบายสาธารณะต่อไป (ปัญญาวัฒน์ กระทุมเขต, 2556)

ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผลการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” “อายุ” “อาชีพ” “รายได้เฉลี่ยต่อเดือน” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยทั้ง 4 ด้านนั้นมีมุมมองในการพัฒนาพื้นที่คือ ทุกส่วนต้องเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหมือนกัน ทุกกิจกรรมจัดขึ้นต้องมีส่วนร่วมด้วยกันโดยไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ หรือแม้กระทั่งรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ดังงานวิจัยที่พบว่าการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้นเป็นไปด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากทุกภาคส่วนโดยไม่จำกัดเพศ อายุ อาชีพ และเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นจากบริบทชุมชนคือ 1) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน 2) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง 3) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน (วิทยา จันทรแดง, 2556)

ผลจากการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 3. พบว่า ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของชุมชนมีพื้นที่ในการจัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวกับงานด้านสาธารณูปโภคงานด้านศาสนา ด้านการศึกษา และต้องให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และมีการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนเข้าร่วมในการจัดทำแผนงานและกิจกรรมย่อย มีการแต่งตั้งให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการประเมินผล ตรวจสอบความโปร่งใสเกี่ยวกับการ จัดทำบัญชีแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของชุมชนมากที่สุด พร้อมทั้งแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่ยื่นรับฟังและเสนอข้อเรียกร้องปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการเข้าไปรับฟังแนวทางการแก้ปัญหาชุมชน ดังงานวิจัยที่พบว่าการมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องเกิดจากการร่วมเข้าไปกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนา การร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนา ร่วมกับภาคจิตอาสา เกิดพื้นที่การเรียนรู้ และมีการบริหารจัดการโครงการต่างๆ จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (สิริกมล นาเมืองรักษ์ ,2556)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมการพัฒนาด้านต่างๆ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่ ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียนสามารถอธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ ควรมุ่งเน้นกิจกรรมการพัฒนาชุมชนทั้งในด้านของกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านอนามัย และด้านจิตใจ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องเกิดการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ผลของการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความสำคัญของการของชุมชน ได้รับบรรจุในโครงการหรือกิจกรรม และได้เข้าร่วมตัดสินใจในการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นให้ดีขึ้นในแต่ละด้าน เนื่องจากประชาชนในพื้นที่จะเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนามากกว่าหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร และชุมชนสามารถเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ เพื่อนำมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น และมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรใน

ชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกัน และต้องให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนต่างของชุมชนมากที่สุด พร้อมทั้งแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่ยื่นรับฟังและเสนอข้อเรียกร้องปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการเข้าไปรับฟังแนวทางการแก้ปัญหาชุมชน

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน มากที่สุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ การมีส่วนร่วมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีส่วนร่วมในการติดตั้งไฟฟ้าและแสงสว่างทางเดินของชุมชน การกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชน การปรับปรุงทางเท้า และทางระบายน้ำของชุมชน เมื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันนั้น ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้คนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานะเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเป็นอิสระ และมีเสรีภาพในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ สิ่งที่เป็นแนวทางเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในพื้นที่มากขึ้นนั้นควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการของชุมชนมีพื้นที่ในการจัดทำแผนงาน และต้องให้ผลประโยชน์ต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และมีการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนเข้าร่วมในการจัดทำแผนงานและกิจกรรมย่อย มีการแต่งตั้งให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการประเมินผล ตรวจสอบความโปร่งใสเกี่ยวกับการ จัดทำบัญชีแผนงานหรือโครงการพัฒนาชุมชนมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของชุมชนมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าในภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน มากที่สุด คือ ด้านอนามัย รองลงมา คือ ด้านด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และทำการสำรวจความต้องการของประชาชนในการจัดกิจกรรม หรือการให้เข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเอง เพื่อให้แนวทางร่วมกันในการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้มีความเหมาะสม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” “อายุ” “อาชีพ” “รายได้เฉลี่ยต่อเดือน” ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางกำหนดระเบียบของสังคมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พร้อมทั้งให้ประชาชนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางแก้ไขการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ความต้องการของชุมชน มีพื้นที่ในการจัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวกับงานด้านสาธารณูปโภคงานด้านศาสนา ด้านการศึกษา และต้องให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และมีการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนเข้าร่วมในการจัดทำแผนงานและกิจกรรมย่อย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการคือ ควรมีการจัดตั้งกลุ่ม เครือข่ายต่างๆ ที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่แสดงความคิดเห็นและพื้นที่ในการแสดงออกและการมีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นปรองดองกับขยายกลุ่ม หรือเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้ประชาชนตระหนักเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ คือ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโครงการหรือกิจกรรม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากร การจัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวกับงานด้านสาธารณูปโภคงานด้านศาสนา ด้านการศึกษา และต้องให้ผลประโยชน์แก่ประชาชนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และการแต่งตั้งให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการในการประเมินผล

ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาต่างๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันโดยควรให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านอื่น ๆ เปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้ยั่งยืนต่อไป และทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทราบข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ การดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ถวิลวดี บุรีกุล. (2556). *วัดระดับการบริหารจัดการที่ดี*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

- ปัญญาวัฒน์ กระทุ่มเขต. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองมาปฏิบัติในจังหวัดจันทบุรี: กรณีศึกษาการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบล(ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พรชวรรณ เพิ่มพูน. (2554). *พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาประธานชุมชนเทศบาลเมืองชลบุรี(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบราชการ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วารี กังใจ. (2562). *การพัฒนาชุมชนชายทะเลต้นแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง(รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิทยา จันท์แดง. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สิริกมล นาเมืองรักษ์. (2556). *ประสิทธิผลโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนในเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุเทพ พันประสิทธิ์. (2554). *การศึกษาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง(รายงานการวิจัย)*. คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรทัย กักพล. (2552). *คู่มือ คู่มือ การมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. J. (1980). *Effective Behavior in Organizations*. New York: Richard D. Irwin Inc.
- United Nations Development Programme (UNDP). (2000). *Changing Policy and Practice from Below: Community Experiences in Poverty Reduction: An Examination of Nine Case-Studies*. Krishna, A. (ed.) et al. New York: The Civil Society Team, UNDP.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภค
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

The Confirmatory Factor Analysis of Factors Influencing to Buying Behaviors Keracosmetic Cosmetic in Body Lotion on Instagram of Consumers in Bangkok and Its Vicinity

¹สมชาย เล็กเจริญ และ กัญญานันท์ กุลกนก

¹Somchai Lekcharoen and Kanyanee Kulkanok

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology, Rangsit University, Thailand

Email; ¹somchai.l@rsu.ac.th, ²Kanyanee.k@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เคยซื้อ เครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม และพักอาศัยเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 300 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยของพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 98.555, ค่าองศาอิสระ (df) = 82, ค่า CMIN/df = 1.20, ค่า GFI = 0.96, ค่า AGFI = 0.94, ค่า SRMR = 0.02, ค่า RMSEA = 0.03 ซึ่งประกอบด้วย 3 องค์ประกอบเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค และองค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค โดยองค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภคส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมมากที่สุด เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลิน

และชื่นชอบทุกครั้งที่ได้รับชมโฆษณาเครื่องสำอาง Keracosmetic บนอินสตาแกรมก่อนการซื้อสินค้า จึงส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ

คำสำคัญ: อินสตาแกรม; พฤติกรรมการซื้อ; การรับรู้; การโฆษณา; การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

Abstract

The objective of this research was to analyze the confirmatory influencing of buying behaviors Keracosmetic cosmetic in body lotion on Instagram of consumers in Bangkok and its vicinity. This research was a quantitative research. The tools used in the research were online questionnaires. The sample group consisted of 300 people by simple random sampling who have been buying Keracosmetic cosmetic in body lotion on Instagram and who have lived in Bangkok and its vicinity.

The findings were as follows: The model was consistent with the empirical evidence to a great extent. The statistic showed the Chi-square statistics with goodness fit test (χ^2) = 98.555, degrees of freedom (df) = 82, CMIN/df = 1.20, GFI = 0.96, AGFI = 0.94, SRMR = 0.02, RMSEA = 0.03 with 3 factors by the order of importance from following components: advertising, consumer awareness, and consumer perception. The confirmatory factor of perception consumer affected the most to consumer buying behaviors Keracosmetic in body lotion on Instagram. Because consumers felt happy, Enjoy, and like it every time they watch Keracosmetic in body lotion advertisements on Instagram before making a purchase. Thus, resulting in consumer buying behavior.

Keywords: Instagram; Buying Behaviors; Perception; Advertising; The Confirmatory Factor Analysis

บทนำ

ในปัจจุบันพฤติกรรมผู้บริโภคได้เปลี่ยนไป จากในอดีตคำว่า “ความสุข” ผู้คนจะให้ความสำคัญกับการมีเงินที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น แต่ปัจจุบันสิ่งที่ผู้บริโภคมองหาและให้ความสำคัญคือ “การมีสุขภาพที่ดี” ขณะเดียวกันธุรกิจความงามก็ไม่ได้มุ่งไปที่กลุ่มลูกค้าเฉพาะผู้หญิงอีกต่อไป เมื่อยุคนี้มีลูกค้าผู้ชายที่ใส่ใจภาพลักษณ์และดูแลตัวเองเพิ่มขึ้นจำนวนมาก จึงเป็นโอกาสดีสำหรับธุรกิจในการขยายไลน์ผลิตภัณฑ์สำหรับผู้ชาย และผลิตภัณฑ์ความงามแบบ Personalization หรือ Customization ก็กำลังเติบโตในปี ค.ศ. 2020 จากรายงาน Beauty Trends in Asia ของ Kantar บริษัทด้านข้อมูลเชิงลึกและที่

ปรึกษาทางการตลาดกล่าวถึงสิ่งที่จะขับเคลื่อนการเติบโตของตลาดความงามในทวีปเอเชียของปีหน้าว่าความเป็นธรรมชาติที่ช่วยให้ผู้บริโภคมีสุขภาพผิวที่ดี เครื่องสำอางเป็นธรรมชาติและผลิตภัณฑ์ความงามสำหรับผู้ชายมียอดขายผลิตภัณฑ์ด้านความงามเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 8 สำหรับคำว่าความเป็นธรรมชาติของคนไทยไม่ใช่แค่เรื่องของส่วนประกอบจากธรรมชาติ แต่ยังคำนึงถึงควมมีประสิทธิภาพที่ล้ำลึกและมีสารปรุงแต่งน้อยที่สุด ผลิตภัณฑ์ยังต้องปรับเปลี่ยนให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคเฉพาะเจาะจงยิ่งขึ้น เช่น ป้องกันปัญหามลพิษฝุ่น PM 2.5 ที่มีต่อผิวตอบสนองต่อความต้องการถึงระดับตัวบุคคล (Positioningmag, 2019)

จากสถานการณ์โควิด-19 ได้ทำให้หลาย ๆ ธุรกิจต้องตกอยู่ในภาวะชะงักงัน ไปจนถึงติดลบแล้วตลาดความงามที่ก่อนหน้านี้แม้ภาวะเศรษฐกิจจะชะลอตัวหรือตกต่ำก็ยังมี การเติบโต ซึ่งอินเนสคาลโดรา กรรมการผู้จัดการ บริษัท ลอริอัล (ประเทศไทย) จำกัด กล่าวว่า ภาพรวมของตลาดความงามในปี พ.ศ.2562 จากการอ้างอิงข้อมูลของ Euro monitor พบว่า ตลาดความงามในไทยมีการเติบโตจากปีก่อนหน้าร้อยละ 6.7 คิดเป็นมูลค่าตลาดรวม 2.18 แสนล้านบาท โดยกลุ่มผลิตภัณฑ์ดูแลผิวยังคงครองส่วนแบ่งการตลาดเป็นอันดับ 1 ด้วยสัดส่วนร้อยละ 42 รองลงมา คือผลิตภัณฑ์ผมร้อยละ 15 เครื่องสำอางร้อยละ 12 ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทำความสะอาดร่างกาย (Hygiene) ร้อยละ 14 น้ำหอม ร้อยละ 5 และผลิตภัณฑ์ดูแลช่องปากร้อยละ 12 (Marketingoops, 2020)

ปัจจุบันตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ในประเทศไทยเติบโตต่อเนื่องอย่างก้าวกระโดด ซึ่งเกิดจากปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารที่สะดวกและครอบคลุมมากขึ้น ช่วยให้ผู้คนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้นจนนำไปสู่การเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล ผลการสำรวจการใช้งานดิจิทัล ปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อประชากรทั้งประเทศคิดเป็นร้อยละ 70 และมีการใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยสูงถึง 10 ชั่วโมง 22 นาที ซึ่งกิจกรรมยอดนิยมของคนไทยคือการใช้โซเชียลมีเดีย (Social Media) คิดเป็นร้อยละ 91.2 การสำรวจของ We are social และ Hootsuite ผู้ให้บริการการตลาดบนโซเชียลมีเดีย พบว่า ประเทศไทยมีมูลค่าตลาดอีคอมเมิร์ซสูงที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน แสดงให้เห็นถึงโอกาสทางเศรษฐกิจมากมาย โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้สำหรับซื้อขายสินค้า ช่วยอำนวยความสะดวกและช่วยลดข้อจำกัดด้านต่าง ๆ ทั้งเรื่องของเวลา สถานที่ ค่าใช้จ่าย ฯลฯ อีกทั้งยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่ามหาศาล ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย รวมถึงกลุ่มธุรกิจในระบบนิเวศพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

จากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563 ของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พบว่า กิจกรรมที่ใช้อินเทอร์เน็ตใช้เวลาในการเข้าถึงมากที่สุด คือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook), ทวิตเตอร์ (Twitter), อินสตาแกรม (Instagram) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ใช้สื่อเหล่านี้ในการซื้อ-ขายสินค้าและบริการออนไลน์ ดังนั้นการทำการตลาดออนไลน์จึงเป็นช่องทางการตลาดที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ตอบโจทย์พฤติกรรมของ

ผู้บริโภคในยุคดิจิทัล จึงเกิดข้อได้เปรียบในการนำเสนอสินค้าและบริการได้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2563)

อินสตาแกรมเป็นแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมจากประชากรทั่วโลกเป็นอย่างมาก โดยประชากรส่วนใหญ่ใช้แพลตฟอร์มนี้ในการแบ่งปันและอัปเดตเรื่องราวในชีวิตประจำวันให้ผู้อื่นได้รับรู้ ดังนั้นการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแอปพลิเคชันอินสตาแกรมในการทำการตลาด หรือสร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มของผู้บริโภคทั่วไปจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากการประชาสัมพันธ์ด้วยตราสินค้าให้กับผู้บริโภคที่มีความจงรักภักดีต่อตราสินค้า ยังสามารถกระจายข่าวสารเกี่ยวกับตราสินค้าผ่านการบอกต่อในโลกของสังคมออนไลน์และสามารถติดตามพฤติกรรมของผู้บริโภคได้ ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อตามมา (สิริชัย ดีเลิศ และ เยาวลักษณ์ รวมอยู่, 2560) ในปี พ.ศ. 2563 อินสตาแกรมได้เปิดตัวฟีเจอร์ Instagram Shopping ซึ่งเป็นฟีเจอร์ที่จะช่วยธุรกิจตั้งแต่ระดับเอสเอ็มอีไปจนถึงธุรกิจขนาดใหญ่และครีเอเตอร์ให้สามารถเชื่อมต่อกับผู้บริโภคได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และไร้รอยต่อ โดยติดแท็กรายละเอียดสินค้า (Shopping Tags) บนหน้าฟีดอินสตาแกรมสตอรี่ เพื่อให้ผู้บริโภคทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ซึ่งธุรกิจยังสามารถเข้าถึงโฆษณาที่มีแท็กสินค้า (Shopping Ads) เพื่อโปรโมทโพสต์บนหน้าแพลตฟอร์มของตราสินค้าเพื่อให้กระจายสู่กลุ่มผู้บริโภคในวงกว้างขึ้น (ประชาชาติธุรกิจ, 2563)

การเปลี่ยนทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ทำให้ประชากรในประเทศได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพที่คนส่วนใหญ่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ธุรกิจส่วนใหญ่เล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้จึงได้ผลิตเครื่องสำอางหรือครีมบำรุงผิวออกมาเพื่อแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพผิว Keracosmetic เป็นอีกหนึ่งตราสินค้าที่ผลิตเครื่องสำอางบำรุงผิว เพื่อให้ตอบโจทย์ผู้บริโภคโดยมองถึงหลักความปลอดภัยด้วยการใช้ส่วนผสมประกอบหลักจากธรรมชาติ เพื่อกลุ่มผู้บริโภคที่มองหาผลิตภัณฑ์ที่ใช้ส่วนผสมหลักจากธรรมชาติและคำนึงถึงความปลอดภัยที่ล้ำลึกและมีสารปรุงแต่งน้อยที่สุด

จากองค์ประกอบของตัวแปร พบว่า การโฆษณาเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค การศึกษาของ Fatima and Lodhi (2015) ยังพบว่า พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคมีผลมาจากองค์ประกอบปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา (Advertising) องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception) และองค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค (Consumer Awareness) จากการศึกษาพบว่า การตระหนักรู้ของผู้บริโภคและการรับรู้ของผู้บริโภคจะกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อเนื่องจากมีความสัมพันธ์เชิงบวก

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจบนสื่ออินสตาแกรมสามารถนำข้อมูลไปพัฒนาสินค้าหรือบริการบนสื่อให้มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของ

ผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น ตลอดจนพัฒนาแผนการตลาด สามารถช่วยเพิ่มยอดขายได้ และผู้บริโภคกลับมาซื้ออีกครั้งในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการโฆษณา (Advertising)

ชูชัย สมิทธิไกร (2561) กล่าวว่า การโฆษณาคือการทำให้ผู้บริโภคได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน และมีความรู้สึกเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์หรือบริการที่น่าเสนอ นอกจากนี้ Fatima & Lodhi (2015) กล่าวว่า โฆษณาถูกนำมาใช้เป็นเวลาหลายปีมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค โฆษณามีประโยชน์ในการสร้างการรับรู้และการตระหนักรู้ในกลุ่มผู้บริโภค อีกทั้ง ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ (2548) กล่าวว่า โฆษณามีความสำคัญ 3 ประการ คือ 1. โฆษณาเป็นการติดต่อสื่อสารไปยังผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก 2. โฆษณาสามารถใช้เพื่อสร้างภาพลักษณ์ของตราสินค้าและสัญลักษณ์ของบริษัท ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการขายสินค้าและสามารถสร้างความแตกต่างโดยอาศัยคุณสมบัติของสินค้า 3. โฆษณาสามารถกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้บริโภคและยังสร้างแรงจูงใจของผู้บริโภคให้เกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าหรือบริการ

กล่าวโดยสรุป โฆษณาที่มีสีสันสวยงามจะสร้างความดึงดูดใจ และสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้บริโภคต้องการซื้อสินค้าหรือบริการ และยังสามารถสร้างความรู้สึกเชิงบวกต่อสินค้าหรือบริการที่น่าเสนอ

แนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้ของผู้บริโภค (Consumer Awareness)

ผณินทร สุทธิสารากร (2559) กล่าวว่า การตระหนักรู้ หมายถึง ผู้บริโภคเกิดการจดจำข้อมูลต่าง ๆ ที่มีต่อตราสินค้า ทำให้ผู้บริโภคสามารถระบุหรือแยกแยะตราสินค้าที่มีความแตกต่างกันได้โดยการทำการตลาดผ่านรูปแบบของการสื่อสาร เช่น การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้ พรณทิพา สำนวนดี (2554) กล่าวว่า ความตระหนักรู้เป็นผลมาจากกระบวนการทางปัญญา กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือได้รับการสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วจะเกิดการรับรู้ เมื่อรับรู้ในขั้นต่อไปก็จะเข้าใจในสิ่งเร้านั้น คือ เกิดความคิดรวบยอดและนำไปสู่การเรียนรู้ คือ มีความรู้ในสิ่งนั้นและนำไปสู่การเกิดความตระหนักรู้ในที่สุด ซึ่งความรู้และความตระหนักรู้ต่างก็นำไปสู่การกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลต่อสิ่งเร้านั้น ๆ การที่บุคคลจะเกิดความตระหนักรู้ขึ้นได้นั้น บุคคลนั้นจะต้องมีความรู้มาก่อน ดังนั้น การใช้สื่อโฆษณาเพื่อตอกย้ำการตระหนักรู้ของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคมองเห็นความสำคัญ และผลที่จะเกิดขึ้นตามมาส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักรู้ต่อสิ่งนั้น ๆ ต่อไป

ในที่สุด อีกร่าง เบรกเลอร์ (1986) อ้างอิงใน วรณา เจียรตันศิริกุล (2531) กล่าวว่า ความตระหนักรู้เกิดจากทัศนคติที่มีต่อสิ่งเร้าอันได้แก่ บุคคล สถานการณ์ กลุ่มสังคม และสิ่งต่าง ๆ ที่โน้มเอียง หรือที่จะตอบสนองในทางบวกหรือทางลบ เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ โดยองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดความตระหนักรู้มีอยู่ด้วยกัน 3 ประการ ดังนี้ 1. ความรู้ความเข้าใจ 2. อารมณ์ความรู้สึก 3. พฤติกรรม

กล่าวโดยสรุป การตระหนักรู้ของผู้บริโภคเกิดจากการมีประสบการณ์ที่ดีในการซื้อสินค้าหรือบริการ ซึ่งผู้บริโภคจะมีความรู้ความเข้าใจในสินค้าหรือบริการนั้น ๆ จนเกิดเป็นพฤติกรรมและนำไปสู่การซื้อสินค้าหรือบริการในอนาคตอีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception)

จันทน์ รุ่งเรืองทนาผล และ เมธสิทธิ์ พูลดี (2561) กล่าวว่า การรับรู้ คือ การที่บุคคลได้รับข้อความ ข้อมูล และสามารถแปลความหมายของการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ จากความเข้าใจ ความสนใจ ประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ นอกจากนี้ รุ่งทิวา จินดาศรี และลินจง โพธาร (2559) กล่าวว่า การรับรู้และสิ่งเร้ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ต่อสิ่งเร้าในภายหลัง โดยจะกลายเป็นความคาดหวังในการรับรู้ที่เกิดขึ้น หรือมีแนวโน้มในการสรุปผลการรับรู้ไวล่วงหน้า ส่วนมากจะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน หากว่าบุคคลได้รับการชี้นำให้มีความคาดหวังในทางบวกต่อสิ่งนั้นๆ เมื่อได้รับประสบการณ์จริงในทางที่ดีก็จะเกิดการรับรู้ในทางบวกสูงกว่าผู้ที่ถูกชี้นำให้มีความคาดหวังในทางลบเนื่องจากบุคคลมักจะคาดหวังในสิ่งที่ตนเองต้องการอยากจะทำหรืออยากจะทำเห็นหรืออยากจะได้บนพื้นฐานของความคุ้นเคยประสบการณ์ และสภาวะที่กำลังเผชิญอยู่ อีกร่าง นิตยาพร เสมอใจ (2550) กล่าวว่า การรับรู้เกิดขึ้นตามมุมมองของผู้บริโภคซึ่งแตกต่างกัน โดยผู้บริโภคจะมองข้ามสิ่งที่ตนไม่สนใจและจะรับรู้สิ่งที่มีความสอดคล้องตามพื้นฐานของตน การรับรู้เกิดขึ้นแบบเลือกสรร เนื่องจากผู้บริโภคมีขีดความสามารถในการรับรู้ที่จำกัด จึงเลือกรับรู้เฉพาะสิ่งที่ตนต้องการหรือที่คิดว่าเหมาะสมกับตน

กล่าวโดยสรุป การรับรู้ของผู้บริโภคเป็นกระบวนการแรกๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งผู้บริโภคสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของความสุข ความเพลิดเพลิน และความชื่นชอบ จนนำไปสู่พฤติกรรม การซื้อ การบอกต่อ และการกลับมาซื้ออีกครั้งในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค (Consumer Buying Behavior)

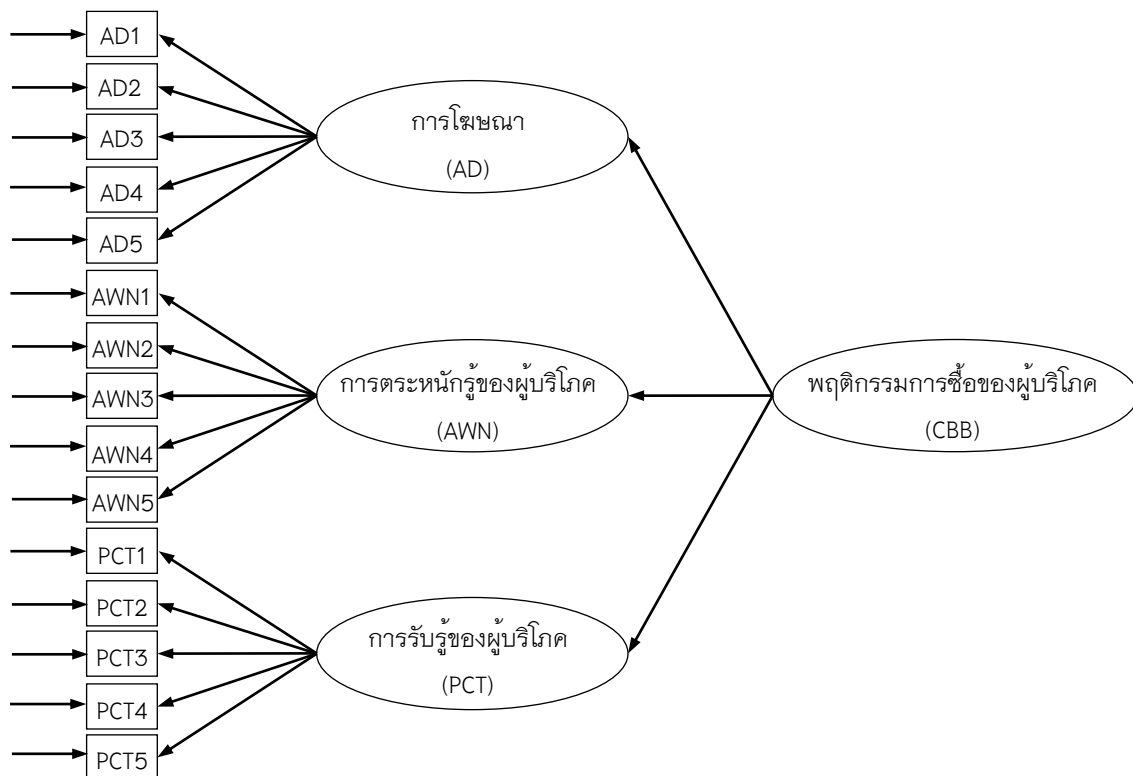
ชุตติกาญจน์ สรรประเสริฐ และคณะ (2563) กล่าวว่า พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคเป็นกระบวนการหรือพฤติกรรมการตัดสินใจ การซื้อ การใช้ และการประเมินผลการใช้สินค้าหรือบริการของบุคคล ซึ่งจะมีความสำคัญต่อการซื้อสินค้าหรือบริการ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ วันวิสา ก่อนนาค (2562) กล่าวว่า พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคเป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าหรือบริการไปเพื่อตนเองใช้เองหรือใช้ภายในครัวเรือน ผู้บริโภคทุกคนที่ซื้อสินค้าหรือบริการไปเพื่อวัตถุประสงค์เช่นว่านี้รวมกันเรียกว่าตลาดผู้บริโภค และความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคต่อสินค้าแตกต่าง

กันออกไป ทำให้มีการซื้อ การบริโภคสินค้าและบริการหลาย ๆ ชนิดที่แตกต่างกันออกไปจากประสบการณ์ที่ได้รับ อีกทั้ง ชัยฤทธิ์ ทองรอด และ วราภรณ์ สารอินมุล (2559) กล่าวว่า พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นการกระทำของบุคคลหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการหาให้และการใช้ซึ่งสินค้าหรือบริการ ส่วนพฤติกรรมผู้ซื้อนั้นหมายถึงการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการด้วยเงิน รวมถึงการตัดสินใจซื้อ

กล่าวโดยสรุป คือ พฤติกรรมผู้บริโภคซื้อผู้บริโภคเป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้บริโภคแสดงออกมาในการตัดสินใจ การซื้อ การใช้ และการประเมินผลการใช้สินค้าหรือบริการของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่ผู้บริโภคเคยได้รับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา (Advertising) องค์ประกอบปัจจัยรับรู้ของผู้บริโภค (Consumer Perception) และองค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค (Consumer Awareness) ผู้วิจัยจึงนำมากำหนดเป็นโมเดลสมมติฐานการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม และพักรักษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 5,497 คน (อินสตาแกรม Keracosmetic ณ วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2563)

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม และพักรักษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 300 คน ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้เสนอว่า ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมควรอยู่ในอัตราส่วน 10–20 ต่อ 1 ตัวแปร และตัวอย่งน้อยที่สุดที่ยอมรับได้ดูจากค่าสถิติ Holster ที่ต้องมีค่ามากกว่า 200 จึงจะถือว่าองค์ประกอบเชิงยืนยันมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 15 ตัวแปร ซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 คำถามคัดกรองเบื้องต้น ได้แก่ ท่านเคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมหรือไม่ สถานที่พักรักษา จำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ จำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 7 ระดับ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา 2) องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค 3) องค์ประกอบปัจจัยรับรู้ของผู้บริโภค จำนวน 15 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Congruence หรือ IOC) ได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 รวมทั้งตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ พบว่าข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อคำถามเหล่านั้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาโดยวิธีการคำนวณของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่าข้อคำถามด้านการโฆษณามีค่าความเชื่อมั่น 0.94 ด้านการตระหนักรู้ของผู้บริโภคมีค่าความ

เชื่อมั่น 0.98 และด้านการรับรู้ของผู้บริโภคมีค่าความเชื่อมั่น 0.90 โดยพิจารณาเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ที่เคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม และพักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีข้อคำถามคัดกรองจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) ท่านเคยซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมหรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่เคย ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์และ 2) สถานที่พักอาศัย ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าต่างจังหวัดผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากการแบ่งปันลิงก์ URL ของแบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางอินสตาแกรม ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 350 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 300 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่า KMO (Kaiser–Meyer–Okin Measure of Sampling Adequacy) ค่า Bartlett's Test of Sphericity และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation) ของตัวแปรสังเกตได้ เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลมีความเหมาะสมในการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป

การวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อตรวจสอบความตรงขององค์ประกอบปัจจัยพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (Second Order Confirmatory Factor Analysis) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Joreskog & Sorbom, 1988) โดยมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) โดยพิจารณาค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้อง ได้แก่ ค่าสถิติไคแอสควร์ (χ^2) ค่าไคแอสควร์สัมพัทธ์ (CMIN /df) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) ค่ารากค่าเฉลี่ยของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (RMSEA) เพื่อตรวจสอบว่าองค์ประกอบของปัจจัยพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ (กริช แรงสูงเนิน, 2554)

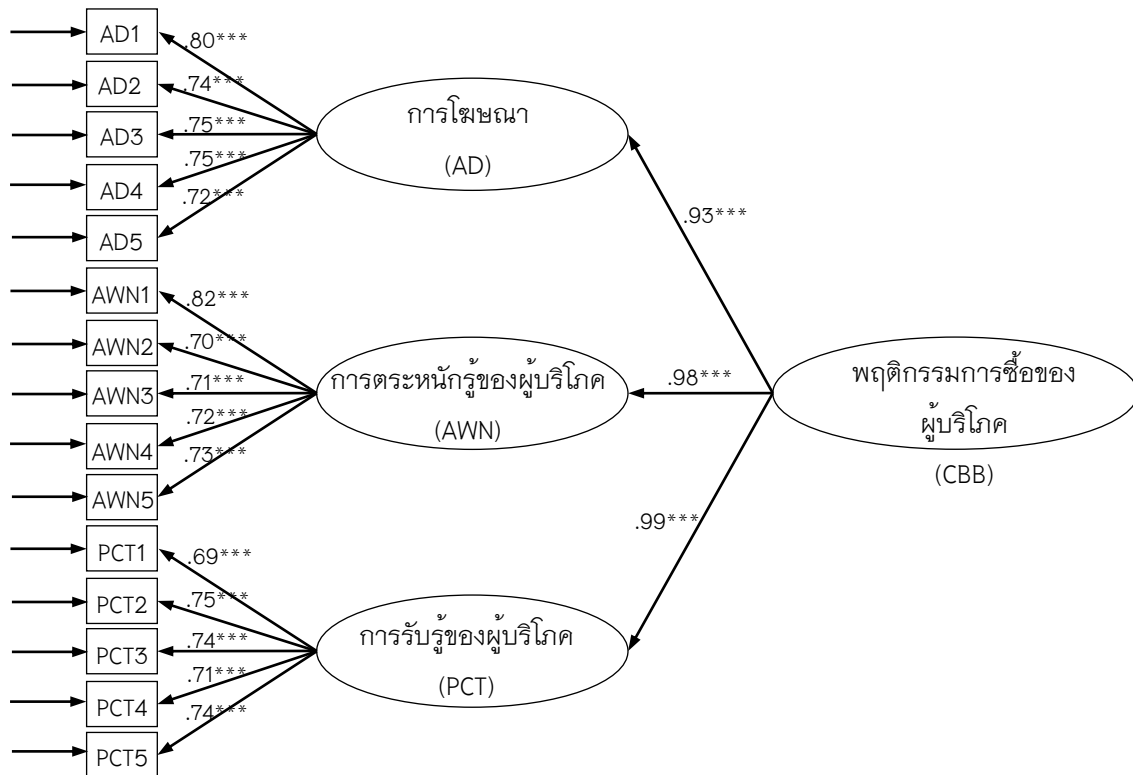
ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์ของตัวแปรสังเกตได้ มีความสัมพันธ์ทางบวกทั้งหมดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่าความสัมพันธ์ระหว่าง 0.32 ถึง 0.78 ซึ่งในการวิเคราะห์องค์ประกอบมีค่า Bartlett's Test of Sphericity = 3946.95, $df = 190$, $p = 0.00$ และค่า KMO = 0.96 แสดงว่าตัวแปรสังเกตได้มีความเหมาะสมในการวิเคราะห์องค์ประกอบอยู่ในเกณฑ์ดีและสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต่อไป

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าสถิติบ่งชี้ความสอดคล้องและกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	ค่าสถิติที่ได้	ผลการวิเคราะห์
CMIN/df	< 2.00	1.86	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.93	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.91	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.97	ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.90	0.97	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.08	0.05	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.08	0.04	ผ่านเกณฑ์
HOELTER	> 200	203	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่า CMIN/df = 1.86 มีค่าน้อยกว่า 2.00 ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน GFI = 0.93, AGFI = 0.91, CFI = 0.97, TLI = 0.97 มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่าความคลาดเคลื่อนของการประมาณค่า RMSEA = 0.05, SRMR = 0.04 มีค่าน้อยกว่า 0.08 สรุปได้ว่าโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี (กริช แรงสูงเนิน, 2554) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพฤติกรรมซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จากภาพที่ 2 โมเดลตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยองค์ประกอบพฤติกรรมซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา 2) องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค และ 3) องค์ประกอบปัจจัยรับรู้ของผู้บริโภค มีค่าน้ำหนักอยู่ในเกณฑ์สูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และสามารถนำไปวัดองค์ประกอบของพฤติกรรมซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมได้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของโมเดล	เมตริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R ²
	b	SE	t	
องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา	0.93	0.04	15.38***	0.87
AD1: ท่านคิดว่าโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมที่มีสีสันสวยงามช่วยสร้างความดึงดูดใจ	0.80	-	-	0.64

องค์ประกอบ และตัวบ่งชี้ของโมเดล	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R ²
	b	SE	t	
AD2: ท่านคิดว่าโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมสร้างความเข้าใจในคุณสมบัติของสินค้า	0.74	0.06	13.80***	0.55
AD3: ท่านคิดว่าโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมสร้างความกระตือรือร้นให้ท่านต้องการซื้อและใช้สินค้า	0.75	0.06	13.94***	0.56
AD4: ท่านคิดว่าโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมสร้างความสนใจให้เกิดความสนใจที่จะซื้อสินค้า	0.75	0.07	14.04***	0.57
AD5: ท่านคิดว่าโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมสร้างความตอกย้ำความทรงจำของท่าน	0.72	0.07	13.29***	0.52
องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค	0.98	–	–	0.96
AWN1: ท่านมีประสบการณ์ที่ดีในการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.82	–	–	0.68
AWN2: ท่านรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.70	0.06	14.09***	0.50
AWN3: ท่านเข้าใจรายละเอียดคุณสมบัติของเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic จากการชมโฆษณาบนอินสตาแกรม	0.71	0.06	14.39***	0.51
AWN4: ท่านเข้าใจส่วนประกอบของเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic จากการชมโฆษณาบนอินสตาแกรม	0.72	0.07	14.04***	0.51
AWN5: โฆษณาบนอินสตาแกรมทำให้ท่านนึกถึงตราสินค้า Keracosmetic เมื่อคิดจะซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว	0.73	0.07	14.91***	0.53
องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค	0.99	–	–	0.98
PCT1: ท่านรับชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมเป็นประจำ	0.69	–	–	0.47
PCT2: ท่านรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.75	0.08	15.08***	0.56
PCT3: ท่านรู้สึกเพลิดเพลิน เมื่อได้ชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.74	0.08	14.98***	0.55
PCT4: ท่านรู้สึกพึงพอใจ เมื่อได้ชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.71	0.08	14.13***	0.51
PCT5: ท่านรู้สึกชื่นชอบ เมื่อได้ชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม	0.74	0.08	14.72***	0.54

หมายเหตุ: *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม พบว่าทุกค่าน้ำหนักองค์ประกอบมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยเรียงค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนี้ องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค (PCT) องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค (AWN) และองค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา (AD) โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.99, 0.98 และ 0.93 ตามลำดับ โดยพบว่า องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภคมีความเที่ยงตรงในการวัดพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภคและองค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา โดยมีค่าเที่ยงตรง (R^2) เท่ากับ 0.98, 0.96 และ 0.87 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม ตามสมมติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี เป็นการยืนยันได้ว่าปัจจัยที่พัฒนาขึ้นมี 3 องค์ประกอบ ตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ 1) องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค 2) องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค 3) องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา โดยนำมาอภิปรายได้ดังนี้

องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภคส่งผลมากที่สุดต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลิน และชื่นชอบทุกครั้งที่ได้รับชมโฆษณาเครื่องสำอาง Keracosmetic บนอินสตาแกรมก่อนการซื้อสินค้า จึงส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิวา จินดาศรี และ ลินจง โพชาร (2559) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยาของนักท่องเที่ยวที่มีต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พบว่า การรับรู้มีอิทธิพลในทางบวกซึ่งสร้างแรงจูงใจที่เกิดจากความจำเป็น ความต้องการ และความสนใจทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกต่าง ๆ เช่น ความชื่นชอบต่อสิ่งนั้น ๆ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิดชนก ทองไทย (2556) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้ และทัศนคติ ที่มีต่อความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียน ของนักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า การรับรู้เป็นขั้นตอนแรกของการมีพฤติกรรม แต่การรับรู้เป็นเพียงตัวแปรหนึ่งเท่านั้นในการเกิดพฤติกรรม การรับรู้มีความสำคัญต่อพฤติกรรมในแง่ที่ว่าถ้าบุคคลรับรู้ถูกต้องแม่นยำการแสดงพฤติกรรมก็จะออกมาในรูปแบบหนึ่ง เช่น ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ รู้สึกมีความสุข รู้สึกรัก รู้สึกเพลิดเพลิน เป็นต้น

องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภคส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม เนื่องจากผู้บริโภคตระหนักถึงประสบการณ์ที่ดีในการซื้อเครื่องสำอาง

บำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม และผู้บริโภคส่วนใหญ่ตระหนักถึงตราสินค้า Keracosmetic เมื่อคิดจะซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิวในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผณินทร สุทธิสารากร (2559) ได้ศึกษาเรื่องการตระหนักรู้ในตราสินค้าจากมุมมองของผู้บริโภค: กรณีศึกษาการแปดอยช้างในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การตระหนักรู้เกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาที่ผู้บริโภคเกิดการจดจำข้อมูลต่าง ๆ ที่มีต่อตราสินค้า ทำให้ผู้บริโภคสามารถระบุหรือแยกแยะตราสินค้าที่มีความแตกต่างกันได้ และยังสามารถสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vidhya & Tamizhhyothi (2013) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง พบว่า ประสบการณ์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งคนวัยกลางคนมีทัศนคติเชิงบวกต่อเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์เสริมความงามเพราะพวกเขาต้องการที่จะดูแลตัวเองที่นั่น ประสบการณ์ที่ดีต่อตราสินค้าจะทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อและกลับมาซื้อซ้ำในอนาคต

องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณาส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรม เนื่องจากการรับชมโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมมีสีสันสวยงามสร้างความดึงดูดใจและสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้บริโภคต้องการซื้อและใช้สินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยนันท์ ธันวารชร (2560) ได้ศึกษาเรื่องการโฆษณาสินค้าผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้ากรณีศึกษา ร้าน ฟาร์ม ดีไซน์ ไทยแลนด์ พบว่า การโฆษณามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของผู้บริโภค โดยการโฆษณาที่พอดีจะมีผลกระทบหรือทัศนคติเชิงบวกต่อทัศนคติของผู้บริโภค อีกทั้งเมื่อผู้บริโภคได้รับชมโฆษณาที่ตรงตามคุณสมบัติที่ผู้บริโภคต้องการแล้วจะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดทัศนคติที่ดีต่อโฆษณานั้น สามารถสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อได้ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shallu & Gupta (2013) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของกิจกรรมส่งเสริมการขายที่มีต่อพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค: ศึกษาอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง พบว่า โฆษณามีอิทธิพลต่อแรงจูงใจของผู้บริโภคในการซื้อผลิตภัณฑ์ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้ผลิตภัณฑ์ในใจของผู้บริโภค โฆษณาที่ดึงดูดใจสามารถกระตุ้นแรงจูงใจทางจิตวิทยาของผู้บริโภคทำให้เกิดพฤติกรรมการซื้อ อีกทั้งยังส่งผลต่ออารมณ์ของผู้บริโภคก่อนการซื้อสินค้า

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ 3 องค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา การโฆษณาที่สามารถดึงดูดใจผู้บริโภคและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าประเภทเครื่องสำอางบำรุงผิวต้องมีลักษณะเป็นการจูงใจด้วยเหตุผลจริง จูงใจด้วยคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์จริง
2. องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค ความตระหนักรู้ของผู้บริโภคก่อให้เกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าประเภทเครื่องสำอางบำรุงผิว หากผู้ประกอบการสร้างประสบการณ์ที่ดีในการ

ซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิวให้กับผู้บริโภค เมื่อผู้บริโภคคิดจะซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิวในอนาคต ผู้บริโภคก็จะคิดถึงตราสินค้านั้น ๆ

3. องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค การรับรู้กระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ ผู้บริโภคสินค้าประเภทเครื่องสำอางบำรุงผิว ผู้ประกอบการต้องสร้างประสบการณ์ที่ดีให้ผู้บริโภคทำให้ผู้บริโภครู้สึกมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลิน และชื่นชอบในสินค้าและบริการนั้น ๆ

สรุป

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า โมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิว Keracosmetic บนอินสตาแกรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบปัจจัยการโฆษณา 2) องค์ประกอบปัจจัยการตระหนักรู้ของผู้บริโภค 3) องค์ประกอบปัจจัยการรับรู้ของผู้บริโภค และโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันอินสตาแกรมควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการโฆษณา ในเรื่องของโฆษณาเครื่องสำอางบำรุงผิวบนอินสตาแกรมสามารถต่อยอดความทรงจำ รวมทั้งสร้างความเข้าใจในคุณสมบัติและสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจ อันจะนำไปสู่การซื้อเครื่องสำอางบำรุงผิวอีกครั้งในอนาคต และยังสามารถบอกต่อบนแอปพลิเคชันอื่นอีกด้วย

1.2 ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันอินสตาแกรมควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ เนื่องจากการรับรู้เป็นขั้นตอนแรกของการเกิดพฤติกรรมการซื้อ ซึ่งผู้บริโภคจะรู้สึกมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลิน และชื่นชอบทุกครั้งที่ได้รับชมโฆษณาเครื่องสำอางบนอินสตาแกรมก่อนการซื้อสินค้า จึงส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อ

1.3 ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางบนแอปพลิเคชันอินสตาแกรม ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการรับรู้ ในเรื่องของประสบการณ์ที่ดีในการซื้อ/ใช้สินค้าที่ผ่านมาจะทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่มุ่งมั่นถึงสินค้านั้น ๆ เมื่อจะซื้อซ้ำในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรการศึกษาปัจจัยที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น ส่วนผสมทางการตลาด การรับรู้คุณประโยชน์ทัศนคติ ภาพลักษณ์ตราสินค้า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการขายสินค้าประเภทเครื่องสำอางบำรุงผิวบนแอปพลิเคชันอินสตาแกรมได้ตรงความต้องการของผู้บริโภคให้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2563). การสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2563. สืบค้นเมื่อ 21 มกราคม 2563, จาก <https://www.etda.or.th/th/NEWS/ETDA-Revealed-Thailand-Internet-User-Behavior-2019.aspx>
- กริช แรงสูงเนิน. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS AMOS เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- จันทน์ รุ่งเรืองทนาผล และ เมธสิทธิ์ พูลดี. (2561). การรับรู้การเป็น Thailand 4.0 ของอาจารย์คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. ตาก: โพธิ์เจ็ดทิศ-โพธิ์.
- ชัยฤทธิ์ ทองรอด และ วราภรณ์ สารอินมุล. (2559). พฤติกรรมทางเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(3), 197–210.
- ชัยนันท ธีรवारุข. (2560). การโฆษณาสินค้าผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้ากรณีศึกษา ร้าน ฟาร์ม ดีไซน์ ไทยแลนด์. วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ, 4(1), 51–69.
- ชิดชนก ทองไทย. (2556). การรับรู้และทัศนคติที่มีต่อความพร้อมในการเข้าสู่ตลาดแรงงานประชาคมอาเซียนของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชุดิภาณจน์ สรรประเสริฐ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเลือกใช้บริการร้านอาหารประเภทฟู้ดทรัค. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 15(52), 30–41.
- ชูชัย สมितिไกร. (2561). พฤติกรรมผู้บริโภค. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสม์: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). อินสตาแกรมเปิดฟีเจอร์ช่วยช้อปปิ้งช่วยธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2564, จาก <https://www.prachachat.net/ict/news-552492>

- ผณินทร สุทธิสารการ. (2559). การตระหนักรู้ในตราสินค้าจากมุมมองของผู้บริโภค: กรณีศึกษาจากแพคเกจจิ้งในจังหวัดเชียงใหม่(การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- พรณทิพา สารวันดี. (2554). การศึกษาการตระหนักรู้ต่อการใช้อินเตอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองน้ำขุ่นที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง ทักษะการใช้อินเตอร์เน็ต(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่งทิพา จินดาศรี และลินจง โพธาร. (2559). การรับรู้องค์ประกอบด้านจิตวิทยาของนักท่องเที่ยวที่มีต่อภาพลักษณ์ของพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม. *WMS Journal of Management*, 5(2), 77–97.
- วันวิสา ก้อนนาค. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าในตลาดนัดธนบุรีเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร(การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสยาม.
- วรรณา เจียรตันศิริกุล. (2531). อิทธิพลของรายการโทรทัศน์ที่มีต่อความตระหนักในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม(วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์. (2548). การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด. กรุงเทพฯ: ท้อป.
- สิริชัย ดีเลิศ และเยาวลักษณ์ รวมอยู่. (2560). การใช้สื่อสังคมออนไลน์อินสตาแกรมเพื่อสร้างความสำเร็จในการรับรู้ภาพลักษณ์ตราสินค้าของธุรกิจ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 10(1), 1422–1438.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2562). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก <https://www.etda.or.th/publishing-detail/thailand-internet-user-behavior-2019-slides.html>
- Fatima, S., & Lodhi, S. (2015). Impact of Advertisement on Buying Behaviors of the consumers: Study of Cosmetic Industry in Karachi City. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 4(10), 125–137.
- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1988). *Prelis – A Program for Multivariate Data Screening Data Summarization: A Preprocessor for LISREL*. (2nd ed.) Chicago: Scientific Software.
- Marketingoops. (2020). อัปเดตมูลค่า-เทรนด์ ตลาดความงาม. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563, จาก <https://www.marketingoops.com/reports/industry-insight/value-and-trend-beauty-market-2020/>
- Positioningmag. (2019). สองเทรนด์ตลาดความงามเอเชีย 2020 โอกาสเครื่องสำอางผู้ชายยุคธรรมชาติ. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563, จาก <https://positioningmag.com/1258620>

- Shallu, M., & Gupta, S. (2013). Impact of Promotional Activities on Consumer Buying Behavior: A Study of Cosmetic Industry. *International Journal of Commerce, Business and Management*, 2(6), 379–385.
- Vidhya, J. J., & Tamizhjyothi, K. (2013). Consumer Attitude towards Cosmetic Products. *International Journal of Engineering and Management Research*, 3(6), 1–7.

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้อง
มือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภค
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

Causal Relationship Model of Used Cameras Purchase Intention on Facebook
Page Konkaiklong-CameraTown of Consumers in Bangkok and Its Vicinity

¹สุมาลย์ ปานคำ และ เสรีฯ หล้าชนบท

¹Sumaman Pankham and Seree Lachonnabot

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology, Rangsit University, Thailand

E-mail; ¹sumaman.p@rsu.ac.th

Received March 14, 2021; Revised March 31, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 310 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสื่อสังคมออนไลน์ 2) ด้านความไว้วางใจ 3) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 4) ด้านความตั้งใจซื้อ และสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 184.98, ค่า CMIN/df เท่ากับ 1.46, ค่าองศาอิสระ (df) = 127, ค่า GFI = 0.95, ค่า AGFI = 0.91, ค่า SRMR = 0.04, ค่า RMSEA = 0.04 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.72 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ได้ร้อยละ 72 และปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลทางตรงมากที่สุดต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจ

เฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown สามารถนำผลการวิจัยไปวางแผนการตลาดและสร้างกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับผู้บริโภค อันเป็นผลให้เกิดความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊กต่อไป

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์; ความไว้วางใจ; การรับรู้ประโยชน์; ความตั้งใจซื้อ; กล้องมือสอง

Abstract

This article aimed to study 1) develop a causal relationship model of used cameras purchase intention on Facebook page Konkaiklong-CameraTown of consumers in Bangkok and its vicinity, and 2) validate the consistency a causal relationship model of used cameras purchase intention on Facebook page Konkaiklong-CameraTown of consumers in Bangkok and its vicinity. This study was a quantitative research. The sample was people who have bought used cameras on Facebook page Konkaiklong-CameraTown of consumers in Bangkok and its vicinity of 310 people. The tools used in the research were online questionnaires. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, and Structural equation Model.

The results of this research were the development of the causal relationship models consisted of consisting of 4 components were 1) Social Media, 2) Trust, 3) Perceived Usefulness, and 4) Purchase Intention and the model was consistent with the empirical data to a greater extent. The statistic showed the Chi-square statistics goodness fit test (χ^2) = 184.98, degrees of freedom (df) = 184.98, CMIN / df = 1.46, GFI = 0.95, AGFI = 0.91, SRMR = 0.04, RMSEA = 0.04. The final was predictive coefficient of 0.72 indicating that the variables in the model can explain the variance of the Purchase Intention to buy used cameras on Facebook page Konkaiklong-CameraTown by 72 percent and Perceived Usefulness were the most direct influence on Purchasing Intention to buy used cameras on Facebook page Konkaiklong-CameraTown of consumers in Bangkok and its vicinity. The results of this research were useful to entrepreneurs or those interested in selling products used cameras on Facebook page. The information can be applied in marketing planning, creating strategies to suit and meet the needs of customers in the future.

Keywords: Social Media; Trust; Perceived Usefulness; Intention to buy; Used cameras

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เป็นสิ่งจำเป็นที่ขาดไม่ได้เมื่อต้องทำงานร่วมกับคนจำนวนมากในสังคม จะเห็นได้ชัดจากโทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟนที่ปัจจุบันกลายเป็นอุปกรณ์สื่อสารที่ต้องมีใช้ติดตัวเกือบทุกคน สืบเนื่องมาจากปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ถูกพัฒนาใช้เชื่อมโยงการกับการติดต่อสื่อสารเรื่องงานและเรื่องธุรกิจ เป็นอุปกรณ์สื่อสารที่ถูกนำใช้ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคลและในระดับองค์กร ทั้งเพื่อการแสวงหา การวิเคราะห์ การประมวลผล การจัดเก็บข้อมูล การเรียกใช้ การแลกเปลี่ยน เผยแพร่และเชื่อมต่อสารสนเทศถึงกันได้อย่างรวดเร็วในรูปแบบภาพ เสียง ตัวอักษร หรือภาพเคลื่อนไหว มีความถูกต้องความแม่นยำและรวดเร็วทันต่อการนำมาใช้ประโยชน์ (พณัฐญา รักษาผล, 2554)

สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ถูกสร้างขึ้นมาควบคู่กับเทคโนโลยีสารสนเทศ ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ ใช้เป็นพื้นที่แสดงออกทางความคิดโดยรวมตัวกันเป็นกลุ่มคนหรือสังคมผ่านทางเว็บไซต์ ตัวอย่างเช่น กลุ่มคน รักกีฬา คนรักรถ คนรักสุนัข การรณรงค์ในเรื่องต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการรวมกลุ่มของผู้ชื่นชอบชนิดของสินค้า หรือแบรนด์ของสินค้า โดยในยุคปัจจุบันคงไม่มีใครปฏิเสธได้แล้วว่า เครื่องมือชนิดนี้มีประโยชน์อย่างมากที่ช่วยให้คนเรานั้นติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น การได้รับข่าวสารได้ทันทั่วถึง ถ้าพูดถึงจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) ที่ทำให้ได้รับความนิยมอย่างมากคือ การที่ทุกคนสามารถเป็นได้ทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร ทุกคนสามารถบอกถึงความคิด ความต้องการ จุดประสงค์ของตัวเองได้อย่างอิสระ ไม่ถูกจำกัดไว้เหมือนในอดีตที่สามารถรับฟังได้เพียงอย่างเดียว ทำให้หลาย ๆ หน่วยงานมักนำสื่อสังคมออนไลน์ (Social media) มาปรับใช้เพื่อสร้างช่องทางสื่อสารให้กับตัวธุรกิจและยังสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ลูกค้า (จักรกฤษ ปิยะ, 2557)

เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นเว็บไซต์ในกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ที่ถูกนิยมใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน มีการนำเฟซบุ๊กมา ใช้ติดต่อสื่อสารและร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือหลาย ๆ กิจกรรมกับผู้ใช้เฟซบุ๊กคนอื่น ๆ ได้ เช่น การถามตอบในเรื่องที่สนใจ โพสต์รูปภาพ โพสต์คลิปวิดีโอ เขียนบทความหรือบล็อก ถ่ายทอดสดวิดีโอ ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นเครือข่ายหรือสังคมขนาดใหญ่ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลรวมไปถึงในเชิงธุรกิจด้วย (Takraonlinetraining, 2561)

นอกจากนี้ เฟซบุ๊กยังสร้างพื้นที่ให้ผู้ใช้งานนำเสนอสิ่งที่ต้องการให้แก่คนทั่วไปได้รับรู้ เรียกว่าเพจ (Page) หรือแฟนเพจ (Fanpage) ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของเฟซบุ๊กที่มีไว้เพื่อช่วยให้ผู้ใช้งานได้สร้างพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็น หรือรวบรวมผู้ใช้งานเฟซบุ๊กที่มีความชอบในเรื่องต่าง ๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่คล้ายกัน ได้เข้ามาพบปะพูดคุยร่วมกัน โดยปัจจุบันสินค้าและบริการต่าง ๆ ในประเทศไทยนิยมใช้เพจหรือแฟนเพจเปิดเป็นร้านค้าออนไลน์สำหรับจำหน่ายและจัดแสดงสินค้าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้แฟนเพจเป็นช่องทางสื่อสารชั้นเยี่ยมในการประชาสัมพันธ์ กระจายข่าวสาร เพื่อให้กลุ่มคนจำนวนมากได้รับรู้และได้เห็นสิ่งที่เจ้าของแฟนเพจได้แสดงออกมา เมื่อจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงกลายเป็นแรงดึงดูดที่ทำให้ผู้ใช้งานอีกมากมายเข้ามาติดตาม (จุฑามาศ ทองแก้ว, 2560)

สินค้ามือสอง เป็นสินค้าที่กำลังได้รับความนิยมในภูมิภาคเอเชียในปัจจุบัน สำหรับสินค้ามือสองที่คนไทยนิยมซื้อมากที่สุด อ้างจากผลการศึกษาปี 2019 ของ Mintel บริษัทวิจัยด้านการตลาดของอังกฤษ ได้ชี้ว่า มีสินค้าอยู่ 7 ประเภทหลัก ๆ ที่คนไทยเลือกที่จะซื้อเป็นสินค้ามือสองมากที่สุด ได้แก่ รถยนต์, รถจักรยาน, หนังสือ, สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ (กล้องถ่ายรูป, โทรศัพท์มือถือ), เฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ภายในบ้าน (ตู้เย็น, โทรทัศน์, เครื่องซักผ้า), ของใช้ส่วนตัว (เสื้อผ้า, กระเป๋า, นาฬิกา, รองเท้า) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Global Market Insite (GMI) ของสหรัฐอเมริกาที่ชี้ว่า สินค้ามือสองได้แผ่อำนาจไปหลายประเทศเอเชียในปัจจุบัน เช่น ประเทศจีน, ญี่ปุ่น, เกาหลีใต้, ไทย, เวียดนาม, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, สิงคโปร์ เป็นต้น (Marketingoops, 2563)

กล้องมือสอง ซึ่งเป็นสินค้าที่จัดอยู่ในหมวดจำพวกเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ก็เป็นอีกหนึ่งประเภทสินค้าที่เริ่มมีการใช้เพจเพชบุ๊คเปิดเป็นร้านค้าออนไลน์มากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายผู้ซื้อสินค้าประเภทกล้องมือสองในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่นิยมค้นคว้าหาข้อมูลเรื่องกล้องและอุปกรณ์ถ่ายภาพผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จึงทำให้เพจเพชบุ๊คเป็นช่องทางที่สะดวกและสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายผู้บริโภคที่สนใจซื้อกล้องมือสองได้เป็นอย่างดี และเนื่องจากในปัจจุบันกล้องถ่ายภาพมีราคาถูกลงมาก ค่ากล้องต่าง ๆ ก็เปิดตัวกล้องรุ่นใหม่ ๆ ออกมาประชันกันอย่างมากมาย ซึ่งปัจจัยที่ตามมาคือ มีคนเปลี่ยนกล้องกันอย่างมากมาย ทำให้ตลาดซื้อขายกล้องมือสองก็คึกคักมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งกล้องมือสองก็เป็นทางเลือกสำหรับผู้ที่มีงบจำกัดแต่อยากได้กล้อง หรือผู้ที่มีกล้องอยู่แล้วแต่อยากได้กล้องสำรองอีกตัว ทำให้การมองหาหรือเลือกซื้อกล้องมือสองเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจเช่นกัน (Dolensshop, 2560)

กลุ่มลูกค้าที่นิยมซื้อกล้องมือสองในปัจจุบัน ได้ขยายเข้าถึงกลุ่มผู้ใช้งานหลากหลายกลุ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มต้นใช้งานมือใหม่ ด้วยความที่กล้องในปัจจุบันจำเป็นสำหรับการใช้งาน เช่น นักเรียนนักศึกษาในบางสาขาวิชา จำเป็นมีกล้องเพื่อการเรียนการสอน สำหรับคนที่ทำงานและมีการเลื่อนตำแหน่งด้วยผลงาน การมีกล้องไว้ถ่ายภาพจะให้ผลงานออกมาสวยและดูน่าเชื่อถือ หรือนักเดินทางที่ชื่นชอบการถ่ายภาพเป็นที่ระลึกก็ต้องมีกล้องดี ๆ ไว้ใช้สักตัว เป็นต้น แต่ก็ทราบกันดีว่ากล้องมีราคาสูง ดังนั้นในโลกออนไลน์จึงมีการประกาศตามหากกล้องมือสองมากมายและก็มีผู้เสนอขายเช่นกัน (maddoxart.net, 2021)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเพชบุ๊คมีหลายอย่าง โดยเฉพาะ 1) ด้านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นพื้นที่ให้บริการและให้คำแนะนำเพื่อให้ลูกค้า

ทราบข้อมูลรายละเอียดของสินค้าและบริการ 2) ปัจจัยด้านความไว้วางใจ (Trust) เป็นความเชื่อมั่นของลูกค้าเมื่อสั่งซื้อหรือใช้บริการจะได้รับสินค้าและการบริการตรงตามที่คาดหวัง และ 3) ปัจจัยการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) เป็นปัจจัยที่เปรียบเทียบความคาดหวังของลูกค้าและผู้รับบริการที่ได้รับจริง สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของ Hqjli (2014) ซึ่งถ้าผู้ประกอบการธุรกิจจัดจำหน่ายกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊กสามารถสร้างความตั้งใจซื้อให้กับผู้บริโภคได้ จะส่งผลต่อธุรกิจกล้องมือสองที่ขายบนเพจบุ๊กทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

จากข้อมูลและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาเพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีโดยผ่านแอปพลิเคชันเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล จากเอกสารหลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

แนวความคิดและทฤษฎีด้านสื่อสังคมออนไลน์

อดิเทพ บุตรราช (2553) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือกลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมและมีการทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่ง อยู่ในรูปแบบของเว็บไซต์มีการแพร่ขยายออกไปเรื่อย ๆ โดยใช้รูปแบบของการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีการสร้างเครือข่ายชุมชนเสมือนจริงบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการใช้ประโยชน์ ทางด้านการศึกษา ธุรกิจ และความบันเทิง คนในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตอยู่กับสังคมออนไลน์เพิ่มมากขึ้น มีการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อบอก

เล่าเรื่องราว ประสบการณ์ รูปภาพ และวิดีโอ ที่ผู้ใช้จัดทำขึ้นเอง หรือพบเจอจากสื่อต่าง ๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับเพื่อนและผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตนได้ทราบผ่านทางเว็บไซต์ของเครือข่ายสังคมออนไลน์

แนวความคิดและทฤษฎีความไว้วางใจ

Morgan & Hunt (1994) กล่าวว่าไว้วางใจมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดลักษณะข้อผูกมัดเพื่อแสดงสัมพันธภาพระหว่างลูกค้าและองค์กร ความไว้วางใจ คือ สภาพความเป็นจริงเมื่อคนจำนวนหนึ่งเกิดความเชื่อมั่น โดยเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความเชื่อถือ (Reliability) และความซื่อสัตย์จริงใจ (Integrity) โดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและยาวนานกับกรอบแนวคิดทางการตลาดที่ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพและจิตวิทยา นอกจากนี้การให้บริการอย่างตรงไปตรงมาและเป็นประโยชน์ รวมทั้งความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริการให้ทันต่อความต้องการต่อไปในอนาคตได้ โดยองค์ประกอบทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีเชิงทัศนคติในด้านความเข้าใจ ความรู้สึก พฤติกรรม และการกระทำ

แนวความคิดและทฤษฎีการรับรู้ประโยชน์

ณัฐนันท์ พิธิวัตโชติกุล (2560) กล่าวว่า การรับรู้ประโยชน์จากการใช้งานในการซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้บริโภค มีการซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันทำให้สามารถค้นหาสินค้าที่หลากหลายได้ การที่แอปพลิเคชันช่วยให้สามารถซื้อสินค้าออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันทำให้ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น การคิดว่าแอปพลิเคชันซื้อสินค้าออนไลน์ช่วยให้ลดเวลาในการเลือกซื้อสินค้าได้ การคิดว่าแอปพลิเคชันซื้อสินค้าออนไลน์ทำให้การซื้อสินค้าง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wati (2014) ที่กล่าวว่า การรับรู้ความมีประโยชน์ของการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต คือ มีสินค้าให้เลือกเป็นจำนวนมาก สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้รวดเร็ว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ทำให้การซื้อสินค้ามีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวความคิดและทฤษฎีความตั้งใจซื้อ

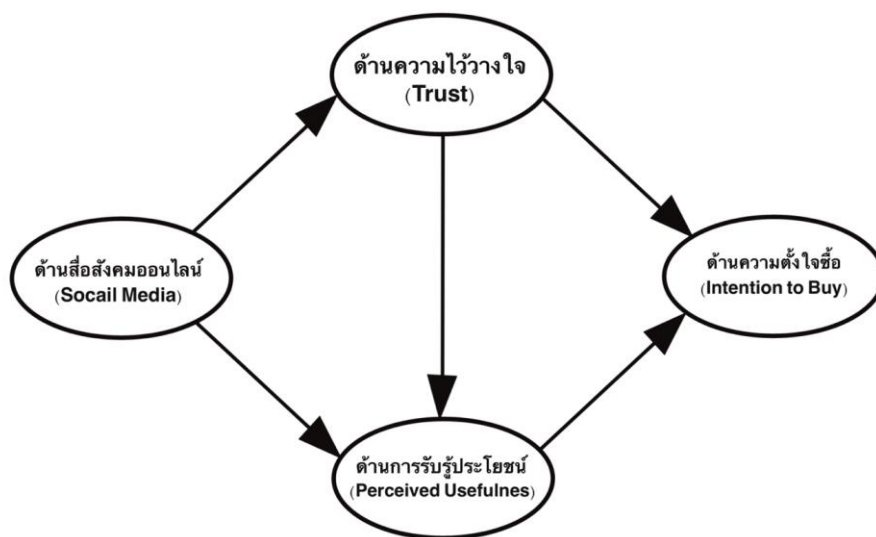
Das (2014) กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อเป็นความพยายามในการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภค โดยจะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ราคาสินค้า ผู้จัดจำหน่าย และเวลา การซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ เป็นประสบการณ์ที่เฟลิดเฟลีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Herrero, Rodriguez & Garcia (2009) ที่กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ตจากร้านค้าออนไลน์ มักเกิดจากอิทธิพลทัศนคติเชิงบวก

จากการศึกษาเอกสารหลักการแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น นำมาใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองที่บนเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-Camera Town ซึ่งถ้าผู้ประกอบการธุรกิจจัดจำหน่าย

กล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊กสามารถสร้างความตั้งใจซื้อให้กับผู้บริโภคได้ ก็จะส่งผลต่อธุรกิจกล้องมือสองที่ขายบนเฟซบุ๊กทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบการวิจัยตามแนวคิด/ทฤษฎีของ Hajli (2014) ประกอบด้วย ด้านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ด้านความไว้วางใจ (Trust) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) ด้านความตั้งใจซื้อ (Intention to Buy) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Method) มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อกล้องมือสอง บนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 310 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบ มีตัวแปรแฝง (Causal Structural- Models with Latent Variable) Kline,(2011); นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้เสนอว่า ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม ควรอยู่ในอัตราส่วน 10-20 เท่าของ 1

ตัวแปรสังเกตได้ และตัวอย่างน้อยที่สุดที่ยอมรับได้ดูจากค่าสถิติ Holster ที่ต้องมีค่ามากกว่า 200 (Hoelter, 1983) จึงจะถือว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการศึกษานี้มีตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 20 ตัวแปร ซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 200 คนเป็นอย่างน้อยและเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูลผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 310 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามคัดกรอง ได้แก่ เคยซื้อกล้องมือสอง บนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown หรือไม่ ท่านอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลหรือไม่ จำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 4 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 7 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสื่อสังคมออนไลน์ 2) ด้านความไว้วางใจ 3) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 4) ด้านความตั้งใจซื้อ จำนวน 20 ข้อ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Congruence หรือ IOC) ได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาโดยวิธีการคำนวณของครอนบัท (Cronbach's Alpha) พบว่าข้อคำถามด้านการสื่อสังคมออนไลน์ มีค่าความเชื่อมั่น 0.80 ด้านความไว้วางใจ มีค่าความเชื่อมั่น 0.93 และด้านการรับรู้ประโยชน์มีค่าความเชื่อมั่น 0.74 โดยพิจารณาเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (ซีโอมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ที่เคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และพักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีข้อคำถามคัดกรองจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) ท่านเคยเคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown หรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่เคย ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์และ 2) สถานที่พักอาศัย ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าต่างจังหวัด ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากการแบ่งปันลิงก์ URL ของแบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-

CameraTown ซึ่งเก็บข้อมูลในเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 1 เดือน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 350 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 310 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

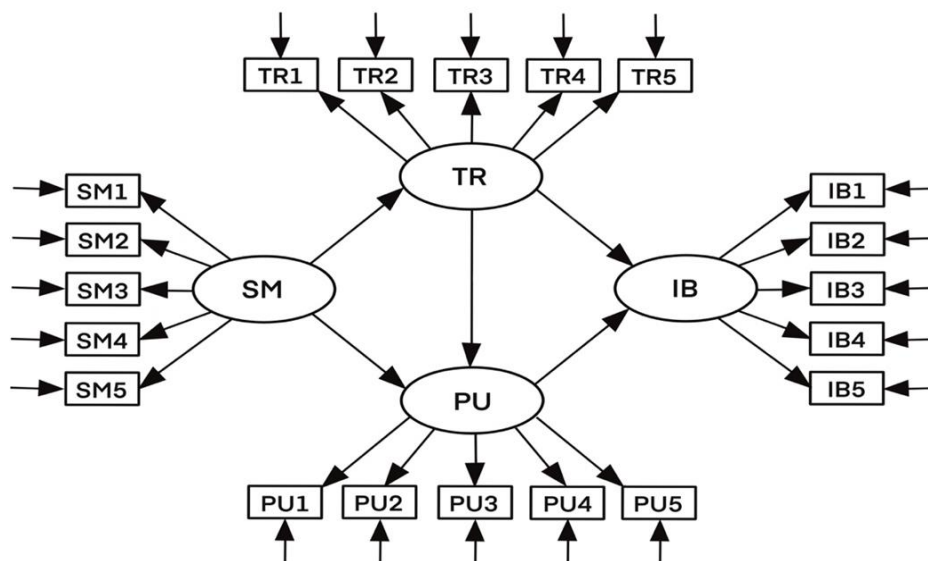
การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาขนาดอิทธิพล และทิศทางว่าเป็นอย่างไร จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างรูปแบบสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ CMIN/DF น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่า RMSEA, SRMR น้อยกว่า 0.08 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (กริช แรงสูงเนิน, 2554)

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 310 คนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 165 คน คิดเป็นร้อยละ 53 มีอายุระหว่าง 27–37 ปี จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 56.1 สถานภาพโสดจำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 82.6 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าจำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 67 และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1. ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 4 ตัวแปร จำแนกเป็นตัวแปรแฝงภายนอกจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านสื่อสังคมออนไลน์ คือ สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม และตัวแปรแฝงภายใน 3 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ประโยชน์ คือ การที่บุคคลรับรู้ว่ารระบบสารสนเทศที่นำมาใช้นั้นก่อให้เกิดประโยชน์ 2) ด้านความไว้วางใจ คือ ความเชื่อที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีให้กับบุคคลอื่น ว่าบุคคลนั้นจะซื่อสัตย์ต่อเขาไม่ทำร้ายหรือเอาเปรียบเขา 3) ด้านความตั้งใจซื้อ คือ การแสดงออกในการรับรู้เกี่ยวกับความพร้อมของบุคคลที่จะกระทำ หรือการตัดสินใจในการที่จะซื้อสินค้า โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและยกร่างโมเดลโดยยึดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นหลักการในการสร้างและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังภาพที่ 2

หมายเหตุ SM หมายถึง ด้านสื่อสังคมออนไลน์, TR หมายถึง ด้านความไว้วางใจ,
PU หมายถึง ด้านการรับรู้ประโยชน์, IB หมายถึง ความตั้งใจซื้อ

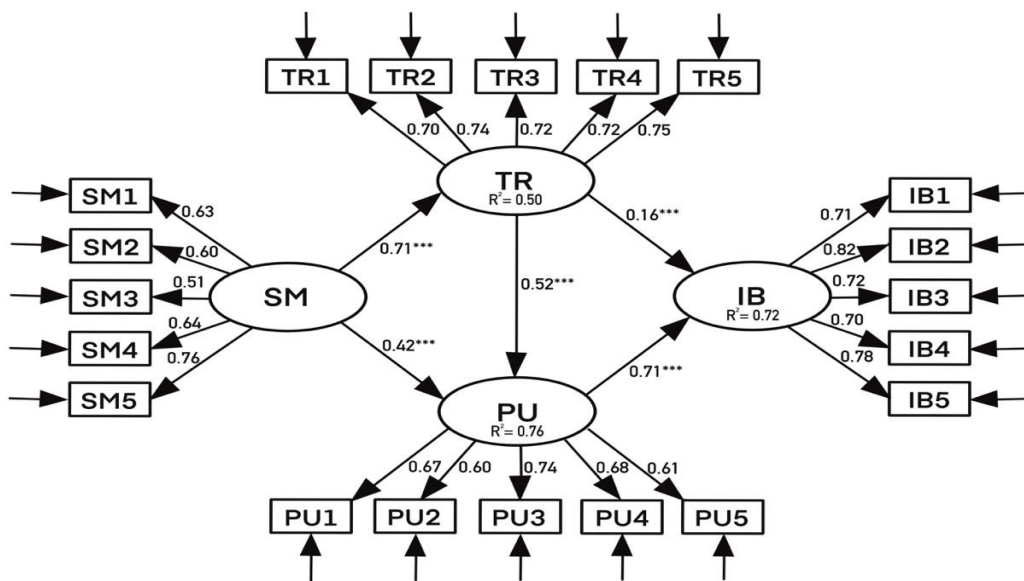
ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อของลูกค้าสองบนเพจเฟซบุ๊ก
คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปรโดยการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ค่าดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้พิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการตรวจสอบ
ค่า CMIN/df	< 3.00	1.46	ผ่านเกณฑ์
ค่า GFI	≥ 0.90 (เข้าใกล้ 1.00)	0.95	ผ่านเกณฑ์
ค่า AGFI	≥ 0.90 (เข้าใกล้ 1.00)	0.91	ผ่านเกณฑ์
ค่า CFI	≥ 0.90 (เข้าใกล้ 1.00)	0.98	ผ่านเกณฑ์
ค่า TLI	≥ 0.90 (เข้าใกล้ 1.00)	0.97	ผ่านเกณฑ์
ค่า RMSEA	< 0.08 (เข้าใกล้ 0)	0.04	ผ่านเกณฑ์
ค่า SRMR	< 0.08 (เข้าใกล้ 0)	0.04	ผ่านเกณฑ์
ค่า Hoelter	> 200	258	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ามีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/df) มีค่าเท่ากับ 1.46 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.04 ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.04 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า SRMR และ ค่า RMSEA ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.08 และในส่วนของค่าดัชนี GFI, AGFI และ CFI มีค่าเท่ากับ 0.95, 0.91 และ 0.98 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า GFI, AGFI, CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.95-0.98 และ ค่า Hoelter ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ต้องมีค่าที่สูงกว่า หรือเท่ากับ 200 ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สามารถแสดงค่าสถิติจากโมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 3

$$\chi^2 = 184.98, \chi^2 / df = 127, p\text{-value} = 0.01, GFI = 0.95, AGFI = 0.91,$$

$$CFI = 0.98, SRMR = 0.04, RMSEA = 0.04$$

ภาพที่ 3 ค่าสถิติจากโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊กคนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์)

จากภาพที่ 3 พบว่า ความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown อิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านด้านการรับรู้ประโยชน์ เท่ากับ 0.71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และการรับรู้ประโยชน์ ได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.77 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown

ตัวแปรแฝงภายนอก	ตัวแปรแฝงภายใน								
	ด้านความไว้วางใจ (TR)			ด้านการรับรู้ประโยชน์ (PU)			ด้านความตั้งใจซื้อ (IB)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ด้านสื่อสังคมออนไลน์ (SM)	.71***	-	.71***	.42***	-	.42***	-	.41***	.41***
ด้านความไว้วางใจ (TR)	-	-	-	.52***	-	.52***	.16**	.37**	.53***
ด้านการรับรู้ประโยชน์ (PU)	-	-	-	-	-	-	.71***	-	.71***
ค่าสัมประสิทธิ์การ พยากรณ์ (R ²)		.50			.76			.72	

หมายเหตุ***p ≤ 0.001 DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม

จากตารางที่ 2 พบว่า ความตั้งใจซื้อกล้องมือสองได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านสื่อสังคมออนไลน์ เท่ากับ 0.71 และ ด้านการรับรู้ประโยชน์ เท่ากับ 0.71 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุดจากด้านสื่อสังคมออนไลน์ มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.41 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รองลงมา ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.37 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกถึงความสะดวกสบายและความ

รวมเร็วในการชื้อกล่องมือสองผ่านเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown อันเป็นที่มาที่ทำให้เกิดการรับรู้ประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิการ์ สุภพล และ เพ็ญศรี เจริญวานิช (2554) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคชาวไทย พบว่า การรับรู้ความมีประโยชน์ในการซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ตมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ตทุกประเด็น ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านความสะดวก ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ที่ไม่จำหน่ายตามร้านค้า และความคุ้มค่าในการซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wu & Wang (2005) ที่พบว่าการรับรู้ความมีประโยชน์ในการใช้ระบบพาณิชย์บนโทรศัพท์เคลื่อนที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ ใช้ระบบพาณิชย์บนโทรศัพท์เคลื่อนที่

ปัจจัยด้านสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลทางตรงต่อด้านความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีต่อเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown เนื่องจากผู้คนที่เคยชื้อกล่องมือสองผ่านเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown ให้รีวิวและคำแนะนำที่ดี อันเป็นที่มาที่ทำให้เกิดความไว้วางใจของผู้บริโภคที่มีต่อเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตภา ทัดหอม (2558) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การตลาดผ่านสังคมออนไลน์และคุณภาพของระบบสารสนเทศที่มีผลต่อความไว้วางใจ การตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดของเฟซบุ๊ก (Facebook Live) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความไว้วางใจการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กของผู้บริโภคออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยการตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ด้านความบันเทิง ปัจจัยความไว้วางใจ ปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศ ด้านคุณภาพระบบและการบริการ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ (2562) ที่พบว่า การตลาดดิจิทัลด้านสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ Facebook Line มีอิทธิพลสำคัญและส่งผลกระทบเชิงบวกต่อประสิทธิภาพทางการตลาดนำไปสู่ความไว้วางใจของลูกค้าและผลการดำเนินงานของกิจการ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับ 3 ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านสื่อสังคมออนไลน์ ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจชื้อกล่องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown เนื่องจากรีวิวที่ดี และคำแนะนำของลูกค้าท่านอื่นบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown ก่อนตัดสินใจชื้อกล่องมือสอง ส่งผลต่อความตั้งใจชื้อกล่องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown ของผู้บริโภค
2. ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ผู้บริโภคสามารถศึกษาข้อมูลรายละเอียดกล่องมือสองได้เป็นอย่างดีผ่านเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown ก่อนการชื้อสินค้า และผู้บริโภครู้สึกถึงความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นเมื่อชื้อกล่องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล่อง-CameraTown

3. ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ผู้บริโภครู้สึกมีความไว้วางใจเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown เนื่องจากผู้ซื้อได้รับสินค้าตรงตามที่ท่านคาดหวัง เจ้าของเพจ/แอตมินเพจเฟซบุ๊ก ดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ เจ้าของเพจ/แอตมินเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown สามารถให้ข้อมูลรายละเอียดของสินค้าชัดเจน จึงส่งผลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภค

สรุป

โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสื่อสังคมออนไลน์ 2) ด้านความไว้วางใจ 3) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 4) ด้านความตั้งใจซื้อ 5) ด้านความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของลูกค้า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก คนขายกล้อง-CameraTown ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของลูกค้า และปัจจัยด้านความไว้วางใจ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ประกอบการจำหน่ายกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก ควรให้ความสำคัญในด้านการรับรู้ประโยชน์ เพราะสามารถช่วยให้ซื้อกล้องมือสองผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้อย่างรวดเร็ว สะดวกสบาย รวมทั้งช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปซื้อกล้องมือสอง อันจะนำไปสู่ความตั้งใจซื้อกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพิ่มการศึกษาปัจจัยที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณประโยชน์ทัศนคติ ภาพลักษณ์ของสินค้าและบริการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการขายสินค้าประเภทกล้องมือสองบนเพจเฟซบุ๊ก ได้ตรงความต้องการของผู้บริโภคให้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ตาก: โปรเจ็คท์ไฟฟ์-โรว์.
- จักรกริช ปิยะ. (2557). *การศึกษาการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social media) เพื่อการบริหารงานก่อสร้างกรณีศึกษาห้างหุ้นส่วน จำกัด เทคโนโลยี (2001) อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จิตภา ทัดหอม. (2560). *การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ความไว้วางใจและคุณภาพของระบบสารสนเทศที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคออนไลน์ในกรุงเทพมหานคร(การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- จุฑามาศ ทองแก้ว. (2560). *เพชบุ๊คแฟนเพจ: อัตลักษณ์ของวัยรุ่นในมิติทางสังคม(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฉัตรชัย อินทสังข์ และคณะ. (2562). *หลักการตลาด (ปรับปรุงฉบับที่ 2)*. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- ณัฐนันท์ พิธิวัตโชติกุล. (2560). *การยอมรับเทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ การตลาดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชัน ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร(การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นงลักษณ์ วัชรชัย. (2542). *โมเดลลิสม์: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธุ์ญา รักษาพล. (2554). *การนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุพรรณิการ์ สุพล และ เพ็ญศรี เจริญวานิช. (2554). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ทางอินเทอร์เน็ตของผู้บริโภคชาวไทย*. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 10(1), 22-41.
- อดิเทพ บุตรราช. (2553). *อินเทอร์เน็ตในงานธุรกิจ*. สืบค้นเมื่อ 13 ธันวาคม 2563, จาก <https://monnapablog.wordpress.com/สังคมออนไลน์-social-network-2>.
- Das, G. (2014). Linkages of Retailer Personality, Perceived Quality and Purchase Intention with Retailer Loyalty: A Study of Indian Non-Food Retailing. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 21(3), 407-414.

- Dolensshop. (2560). *พื้นฐาน 5 ข้อ ในการเลือกซื้อกล่องมือสอง*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2563, จาก www.dolensshop.com/article/117/พื้นฐาน-5-ข้อ-ในการเลือกซื้อกล่องมือสอง.
- Hajli, M. N. (2014). A Study of the Impact of Social Media on Consumers. *International Journal of Market Research*, 56(3). 387–404.
- Herrero, A., Rodriguez, I., & Garcia, M. M. (2009). The Influence of Perceived Risk on Internet Shopping Behavior: A Multidimensional Perspective. *Journal of Risk Research*, 12(2), 259–277.
- Hoelter, J. W. (1983). The Analysis of Covariance Structures: Goodness-of-Fit Indices. *Sociological Methods and Research*, 11(3), 325–344.
- Maddoxart. (2564). *กล่องมือสอง: พื้นฐานที่ควรรู้ในการเลือกกล่องส่วนตัวแล้วให้ตรงกับความต้องการ*. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2564, จาก <https://maddoxart.net/archives/1979>.
- Marketingoops. (2563). *ทำไมสินค้ามือ2 บูมในเอเชียสวนทางเศรษฐกิจโลก*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2564, จาก www.marketingoops.com/reports/behaviors/second-hand-stores-boom-in-asia-europe/.
- Morgan, R. M., & Hunt, S.D. (1994). The Commitment–Trust Theory of Relationship Marketing. *Journal of Marketing*, 58(3), 20–38.
- O’Cass, A., & T. Fenech. (2003). Web Retailing Adoption: Exploring the Nature of Internet Users Web Retailing Behavior. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 10(2), 81–94.
- Takraonlinetraining. (2561). *ไขข้อสงสัยสำหรับมือใหม่ “เฟซบุ๊กส่วนตัวกับเพจ ต่างกันหรือไม่”*. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2563, จาก www.takraonlinetraining.com/blog/ไขข้อสงสัยสำหรับมือใหม่_เฟซบุ๊กส่วนตัวกับเพจ_ต่างกันหรือไม่-blog.aspx.
- Wati, J. (2014). Influence of Percieved Usefulness, Ease of Use, Risk on Attitude and Intention to Shop Online. *European Journal of Business and Management*, 6(27), 218–228.
- Wu, J. H., & Wang, S. C. (2005). What Drives Mobile Commerce?: An Empirical Evaluation of the Revised Technology Acceptance Model. *Information & management*, 42(5), 719–729.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์
สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
Causal Factors Affecting Air Ticket Repurchasing Intention on Nok Airlines
Website of The Consumers in Bangkok and Its Vicinity

¹สุมาลย์ ปานคำ และ ณัฐยุพา ทิวกกรโกมล

¹Sumaman Pankham and Nattayupa Thiwakornkomol

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology, Rangsit University, Thailand

E-mail: ¹sumaman.p@rsu.ac.th

Received March 14, 2021; Revised March 29, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยซื้อตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 298 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์ที่เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความไว้วางใจ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 3) ด้านความเพลิดเพลิน 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 5) ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 264.31, ค่า CMIN/df = 1.16, ค่าองศาอิสระ (df) = 227, ค่า GFI = 0.93, ค่า AGFI = 0.90, ค่า SRMR = 0.05, ค่า RMSEA = 0.02 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.64 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อซ้ำตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ได้ร้อยละ 64 พบว่า ด้านการรับรู้ประโยชน์ ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ด้านความไว้วางใจ และด้านความเพลิดเพลิน มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตามลำดับ ซึ่ง

บริษัทสายการบินนกแอร์สามารถนำผลวิจัยไปวางแผนสร้างกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับลูกค้าเพื่อให้เกิดความตั้งใจซื้อซ้ำในครั้งต่อไป

คำสำคัญ: นกแอร์; ตัวเครื่องบิน; ความตั้งใจซื้อซ้ำ; เว็บไซต์

Abstract

The purposes of this study were as follows: (1) to develop and a causal of relationship model of air ticket repurchasing intention via Nok Airlines website of consumers in Bangkok and its vicinity; (2) to study causal factors affecting air ticket repurchasing intention via Nok Airlines website of consumers in Bangkok and its vicinity. This study was a quantitative research. The sample was people who have bought an air ticket via Nok Airlines website and live in Bangkok and its vicinity of 298 people. The tools used in the research were online questionnaires. The statistics used in data analysis were frequency, percentage and structural equation model.

The results of this research were the development of the causal relationship models consisted of 5 components: 1) Trust 2) Perceived Ease 3) Enjoyment 4) Perceived Usefulness and 5) Repurchase Intention and the model is consistent with the empirical data to a great extent. The statistic shows the Chi-square statistics goodness fit test (χ^2) = 264.31, degrees of freedom (df) = 227, CMIN/df = 1.16, GFI = 0.93, AGFI = 0.90, SRMR = 0.05, RMSEA = 0.02. The final was predictive coefficient of 0.64, indicating that the variables in the model can explain the variance of the Repurchase Intention via Nok Airlines website by 64 percent. It was found that the Perceived Usefulness, Perceived Ease, Trust and Enjoyment were respectively influenced on Repurchase Intention. The results of this research were useful for entrepreneurs, airline businesses are utilized to a marketing plan and create marketing strategies that are suitable for consumer behavior. Resulting in Repurchasing Intention via Nok Airlines website the future.

Keywords: NokAir; Air Ticket; Repurchasing Intention; Website

บทนำ

การขนส่งทางอากาศของไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ปีพ.ศ.2553 – 2562) มีอัตราการขนส่งผู้โดยสารเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ย (Compound Annual Growth Rate – CAGR) ร้อยละ 11.4 ต่อปี จากข้อมูลส่วนแบ่งทางการตลาดเส้นทางบินภายในประเทศของสายการบินสัญชาติไทยโดยสำนักงาน

การบินพลเรือนแห่งประเทศไทย ปีพ.ศ. 2562 ระบุว่า สายการบินสัญชาติไทยที่มีการขนส่งผู้โดยสารในเส้นทางบินแบบประจำมีกำหนดมากที่สุด ได้แก่ สายการบินไทยแอร์เอเชีย ซึ่งมีการขนส่งผู้โดยสารภายในประเทศจำนวน 24.45 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.27 รองลงมาได้แก่ สายการบินนกแอร์ที่มีการขนส่งผู้โดยสารจำนวน 13.55 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.88 และสายการบินไทยไลอ้อนแอร์ที่มีการขนส่งผู้โดยสารจำนวน 12.81 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 16.90 ขณะที่สายการบินไทยเวียดเจ็ทแอร์เป็นสายการบินที่มีการขนส่งผู้โดยสารน้อยที่สุดจำนวน 4.33 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.72 ของปริมาณการขนส่งผู้โดยสารภายในประเทศทั้งหมด (สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย, 2562)

อุตสาหกรรมการบินได้รับผลกระทบในทางลบอย่างต่อเนื่องและรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จากวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั่วโลก อาทิ ภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซา การเกิดความไม่สงบทางการเมืองในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิกฤติโควิด-19 เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคที่ส่งผลให้จำนวนผู้โดยสารสายการบินในประเทศลดลงอย่างมาก จนทำให้สายการบินอาจประสบภาวะการขาดทุนและนำไปสู่การล้มละลาย ทำให้สายการบินต่าง ๆ ได้มองหาแนวทางการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และรูปแบบการบริการ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในอุตสาหกรรมการบิน (วรรณวิมล ปิภักดิ์, 2558)

ในช่วงที่ผ่านมา การตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย มีความเติบโตขึ้นอย่างมาก จากปัจจัยเสริมต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็นตัวเร่ง อาทิ นโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐบาลไทย ที่มุ่งจะพัฒนาประเทศในหลากหลายด้าน ซึ่งการพัฒนานี้รวมถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมดิจิทัล ที่ส่งผลดีโดยตรงมาจากการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และ ส่งเสริมให้การตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เข้าถึงประชาชนชาวไทยอย่างทั่วถึง รวมไปถึง พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทย ซึ่งใช้เวลาเฉลี่ยในการใช้อินเทอร์เน็ตในแต่ละวัน ที่สูงถึง 9 ชั่วโมง อีกทั้งการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ซึ่งปัจจัยนี้คงไม่มีใครอยากให้เกิดขึ้น แต่เมื่อมีการแพร่ระบาดจริง ๆ แล้ว ผลกระทบของมันต่อธุรกิจก็เกิดขึ้นอย่างมหาศาล ทำให้หลายกิจการจึงหันมาพึ่งพาช่องทางดิจิทัล สร้างช่องทางทำรายได้จากการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อต่อยอดธุรกิจแม้ในยามสถานการณ์ไม่เป็นใจ ทั้งนี้สถิติการตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ในช่วงที่ผ่านมาของประเทศไทยด้านการบริการเกี่ยวกับการเดินทางและท่องเที่ยว สามารถทำเงินได้ 1.93 แสนล้านบาท และมีอัตราการเติบโตอยู่ที่ร้อยละ 10 ต่อปี (IH Digital, 2563)

บริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด (มหาชน) หรือ บมจ.สายการบินนกแอร์ ซึ่งอยู่ภายใต้ชื่อทางการค้า “นกแอร์” จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2547 ในชื่อบริษัท สกายเอเชีย จำกัด (Sky Asia Ltd.) ต่อมาวันที่ 16 มกราคม 2549 เปลี่ยนชื่อเป็น “บริษัท สายการบินนกแอร์ จำกัด” ภายหลังได้แปรสภาพเป็นบริษัทจำกัดมหาชนและเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2556

ปัจจุบัน บมจ.สายการบินนกแอร์ ได้ทำการยื่นคำขอร้องขอฟื้นฟูกิจการต่อศาลล้มละลายกลาง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบธุรกิจที่รัฐบาลประกาศเคอร์ฟิว และหลายประเทศไม่สามารถทำการบินได้ ทำให้รายได้ของบริษัทหายไปทันที ขณะที่นกแอร์ยังมีภาระค่าใช้จ่าย โดยยังทำการบินจากสนามบินดอนเมืองเพื่อช่วยเหลือในการขนส่งบุคลากรทางการแพทย์ พยาบาล และอุปกรณ์ ทำให้สูญเสียกระแสเงินสด และประสบผลขาดทุน ขณะที่เกิดผลขาดทุนสะสมจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม บริษัทมีความเชื่อมั่นว่าแผนฟื้นฟูมีความเป็นไปได้ที่จะสำเร็จสูง อันเนื่องมาจากความคล่องตัวของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 รวมถึงมาตรการต่างๆ ของทางภาครัฐที่จะกระตุ้นให้เกิดการเดินทางและท่องเที่ยวในช่วงครึ่งหลังของปีรวมถึงฤดูกาลท่องเที่ยว (High Season) นกแอร์ที่มีเส้นทางบินครอบคลุมมากกว่า 23 เส้นทางบินทางบินในประเทศ ซึ่งมากที่สุดอีกทั้งจากสถิติในช่วงที่ผ่านมา นกแอร์ไม่เคยหยุดทำการบิน โดยมีเที่ยวบินกว่า 640 เที่ยวบิน/สัปดาห์ ถึงแม้ว่าจะเป็นช่วงที่อยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ก็ตาม จนปัจจุบันธุรกิจเริ่มฟื้นตัว ประกอบกับมาตรการรักษาความสะอาด และความปลอดภัยที่นกแอร์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นนกแอร์ยังมีการพัฒนาช่องทางการสำรองที่นั่งและชำระเงินผ่านช่องทางต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อครอบคลุมทุกความต้องการของกลุ่มลูกค้า โดยช่องทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุด (บมจ. สายการบินนกแอร์, 2562)

ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์มีหลายปัจจัย โดยเฉพาะ 1) ด้านความไว้วางใจ (Trust) คือความเชื่อมั่นของลูกค้าต่อการบริการที่มีความซื่อสัตย์จากผู้ให้บริการ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease) คือการที่ลูกค้าไม่ต้องใช้ความพยายามมากนักในการเรียนรู้การใช้งานการซื้อตัวเครื่องบินบนเว็บไซต์ 3) ด้านความเพลิดเพลิน (Enjoyment) คือความสุข สนุกสนานที่ลูกค้าได้รับในขณะที่ซื้อตัวเครื่องบินบนเว็บไซต์ 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) คือการที่ลูกค้าตระหนักถึงคุณค่าที่ได้รับผ่านซื้อตัวเครื่องบินบนเว็บไซต์ สอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของ Moyu Li (2018) ซึ่งถ้าผู้ประกอบการธุรกิจจัดจำหน่ายตัวเครื่องบินบนเว็บไซต์สายการบินสามารถสร้างความตั้งใจซื้อซ้ำให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้ จะส่งผลต่อธุรกิจขายตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้ประกอบการสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการตลาดและสร้างกลยุทธ์ทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพและขยายไปสู่ผู้บริโภคในภูมิภาคอื่นๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความไว้วางใจ (Trust)

รัศมีลภัส วรเดชธนกุล (2558) กล่าวว่า ความไว้วางใจ คือ ความเชื่อมั่น ความเชื่อถือ หรือ คาดหวังในแง่บวกของบุคคลๆ หนึ่งที่มีต่อบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าจะปฏิบัติกับบุคคลนั้นตามที่ได้คาดหวังหรือเชื่อมั่นไว้ ความไว้วางใจจะเพิ่มขึ้นเมื่อความคาดหวังในแง่บวกได้รับการสนองตอบหรือเป็นจริง แต่ความไว้วางใจจะลดลง หากความคาดหวังในแง่บวกนั้นไม่ได้รับการตอบสนอง หรือ ตอบสนองได้ในระดับต่ำกว่าที่คาดหวัง

แนวคิดเกี่ยวกับด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease)

เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ (2556) กล่าวว่า การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน หมายถึงระดับความเชื่อที่ผู้ใช้คาดหวังต่อระบบสารสนเทศที่มีการพัฒนาขึ้นมาใหม่และเป็นเครื่องมือที่จะใช้งานในอนาคต ต้องมีความง่ายในการเรียนรู้ที่จะใช้งานและมีความเป็นอิสระจากประสบการณ์ โดยไม่ต้องใช้ความพยายามในการทำความเข้าใจเทคโนโลยีใดที่ใช้งานง่ายและสะดวกไม่ซับซ้อน

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความเพลิดเพลิน (Enjoyment)

ธัญยา ศิริลาภพานิช (2558) กล่าวว่า ความเพลิดเพลินยังหมายถึงความสนุกที่ได้จากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ความสุขกับการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และความเพลิดเพลินกับการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้งาน อาทิ ผู้ประกอบการธุรกิจอาจพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ให้มีความสนุกสนาน เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความสุขมีความเพลิดเพลินในการใช้งาน เพื่อเป็นเครื่องมือที่พึงประสงค์สำหรับผู้บริโภคและจะนำมาซึ่งการใช้งานอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกันกับการที่สายการบินนกแอร์ซึ่งมีภาพลักษณ์ที่สนุกสนาน สามารถนำแนวคิดไปพัฒนาเว็บไซต์ที่ทำให้ผู้บริโภคมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลินที่รับรู้ถึงโปรโมชั่นต่างๆ ที่นำเสนออยู่ในเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ทำให้การเดินทางของลูกค้ามีความตื่นเต้นและน่าประทับใจตั้งแต่การเริ่มวางแผนจองตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์

แนวคิดเกี่ยวกับด้านการรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness)

กมลวรรณ เก่งสารกิจ (2559) กล่าวว่า การรับรู้ประโยชน์ประกอบด้วย การรับรู้ด้านสังคม การรับรู้ด้านจิตใจอารมณ์ และ การรับรู้ทางด้านการเงิน หมายถึงความรู้สึกรู้สึกของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะมีผลต่อการประเมินสิ่งที่ได้รับว่ามีประโยชน์มากน้อยแค่ไหน และ จะนำไปสู่การตัดสินใจว่าสินค้า หรือ บริการนั้น มีประโยชน์ต่อตนเองหรือไม่

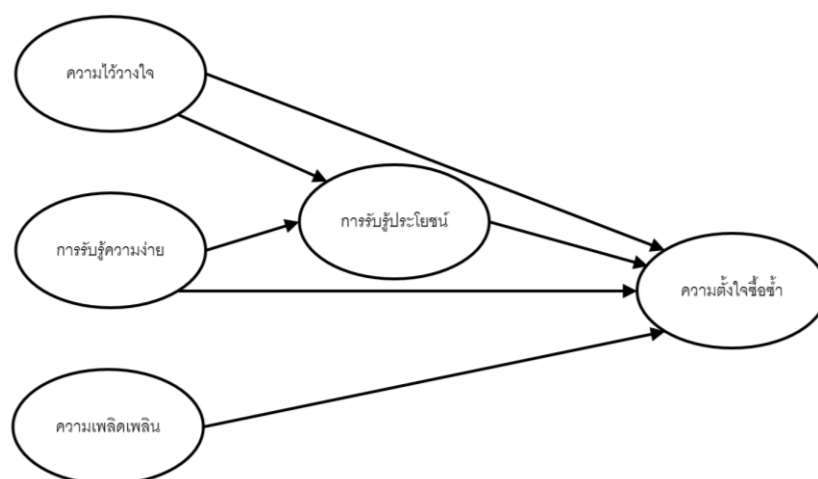
แนวคิดเกี่ยวกับด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ (Repurchasing Intention)

วรสิริญา ศุภธนโชติพงศ์ (2562) กล่าวไว้ว่า การตั้งใจซื้อซ้ำ คือ การที่ลูกค้ามีความต้องการใช้บริการหรือกระทำซ้ำอีกครั้งหนึ่งหลังจากการใช้บริการในครั้งแรกไปแล้ว หรือการใช้บริการอีกครั้งในอนาคต และบอกเล่าถึงคุณประโยชน์หรือประสบการณ์ดีจากการใช้บริการนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป คือ ความตั้งใจซื้อซ้ำ หมายถึงการที่ผู้บริโภคได้ตระหนักถึงคุณค่าสินค้าและการใช้บริการแล้วเกิดความพึงพอใจ รวมถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าและบริษัท ส่งผลให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรมในเรื่องการซื้อสินค้า และบริการนั้นซ้ำๆ โดยเลือกที่จะใช้บริการจากผู้ให้บริการรายเดิมเป็นตัวเลือกแรก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้จะศึกษาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ Moyu Li (2018) มาปรับปรุง และพัฒนา โดยปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ (Trust) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease) ด้านความเพลิดเพลิน (Enjoyment) ด้านการรับรู้ประโยชน์ (Perceived Usefulness) ว่ามีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : Li (2018)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 298 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างด้วยแบบสะดวก (Convenience Sampling) ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบมีตัวแปรแฝง (Causal Structural- Models with Latent Variable) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้เสนอว่า ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม 10-20 เท่าของ 1 ตัวแปรสังเกตได้ หรือตัวอย่างน้อยที่สุดที่ยอมรับได้ดูจากค่าสถิติ Holter ที่ต้องมีค่ามากกว่า 200 (Hoelter, 1983) ในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 25 ตัวแปรซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 250 คนเป็นอย่างน้อยและเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 298 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามคัดกรองเบื้องต้น ได้แก่ ท่านเคยซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปหรือไม่ ท่านอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครหรือปริมณฑลหรือไม่ จำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ จำนวนทั้งสิ้น 4 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 7 ระดับ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความไว้วางใจ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 3) ด้านความเพลิดเพลิน 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 5) ด้านความตั้งใจซื้อ จำนวน 25 ข้อ

การหาคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Congruence หรือ IOC) ได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ได้ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.84 จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาโดยวิธีการคำนวณของครอนบัค (Cronbach's Alpha) พบว่า ความเชื่อมั่นด้านความไว้วางใจ = 0.80, ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้

งาน = 0.93, ด้านความเพลิดเพลิน = 0.93, ด้านการรับรู้ประโยชน์ = 0.83, ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ = 0.86 โดยพิจารณาเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (ซีโอมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) แสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ที่เคยซื้อตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไปและพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีข้อคำถามคัดกรองจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ (1) ท่านเคยซื้อตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไปหรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่เคย ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์และ (2) ท่านพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลหรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่ใช่ ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากการแบ่งปันลิงก์ URL ของแบบสอบถามออนไลน์ผ่านช่องทางเฟซบุ๊กส่วนตัว, เฟซบุ๊ก Wingtips (<https://web.facebook.com/WingtipsTH>), เฟซบุ๊กกลุ่มท่องเที่ยวทั่วไทยไปไกลทั่วโลก (<https://web.facebook.com/groups/1414972425393254>), เฟซบุ๊กกลุ่มซื้อ-ขายตามหาตั๋วเครื่องบินราคาโปรโมชั่น (<https://web.facebook.com/groups/524860964818025>), เฟซบุ๊กสายการบินนกแอร์ (<https://web.facebook.com/nokairlines>), เฟซบุ๊กจองตั๋วแอร์เอเชีย นกแอร์ โลว์คอสต์ ไทยสมายล์ (<https://web.facebook.com/lowcostby1>) ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2564 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 320 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 298 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

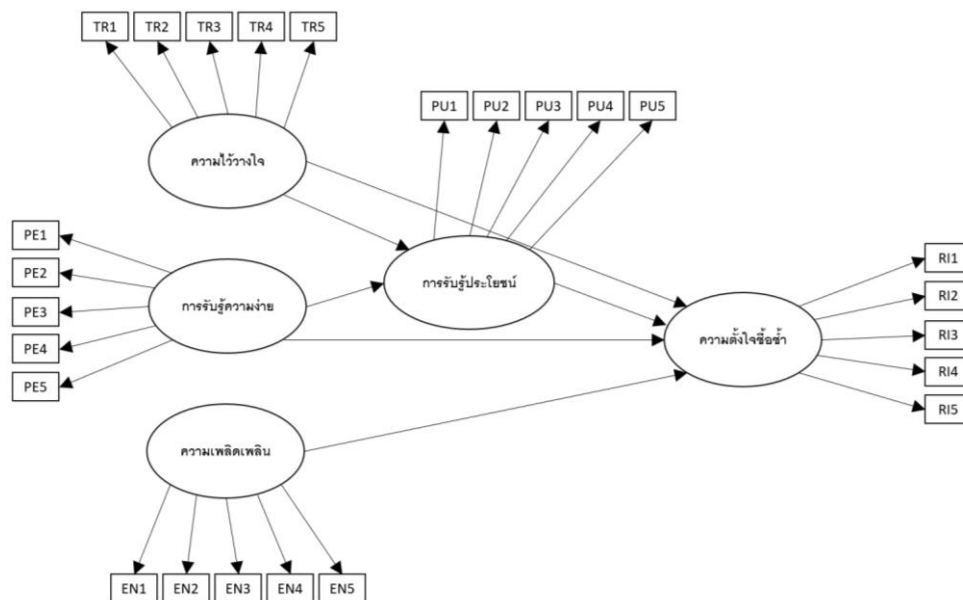
สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาขนาดอิทธิพล และทิศทางว่าเป็นอย่างไร จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ CMIN/DF น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่า RMSEA, SRMR น้อยกว่า 0.08 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (กรีซ แร่งสูงเนิน, 2554)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 298 คน พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 57 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 46 สถานภาพโสด จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 55 อาชีพพนักงานบริษัท/รับจ้าง จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 38.9 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 50,001-70,000 บาท จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยซื้อตั๋วเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์

1. ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.1 ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ Moyu Li (2018) มาพัฒนาและปรับปรุง พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความไว้วางใจ หมายถึง ความเชื่อมั่นหรือคาดหวังในเชิงบวกของบุคคลหนึ่งที่มีต่ออีกบุคคลหนึ่ง 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน หมายถึง ความสะดวก ไม่ซับซ้อนและไม่ต้องใช้ความพยายามในการใช้งานนั้น ๆ 3) ด้านความเพลิดเพลิน หมายถึง ความสนุกสนาน น่าประทับใจ 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ หมายถึง การรับรู้ในคุณค่าและคุณประโยชน์ในด้านต่าง ๆ และ 5) ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ หมายถึง การที่ผู้บริโภคตั้งใจจะกลับมาซื้อสินค้าในอีกครั้งในอนาคต โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังภาพที่ 2

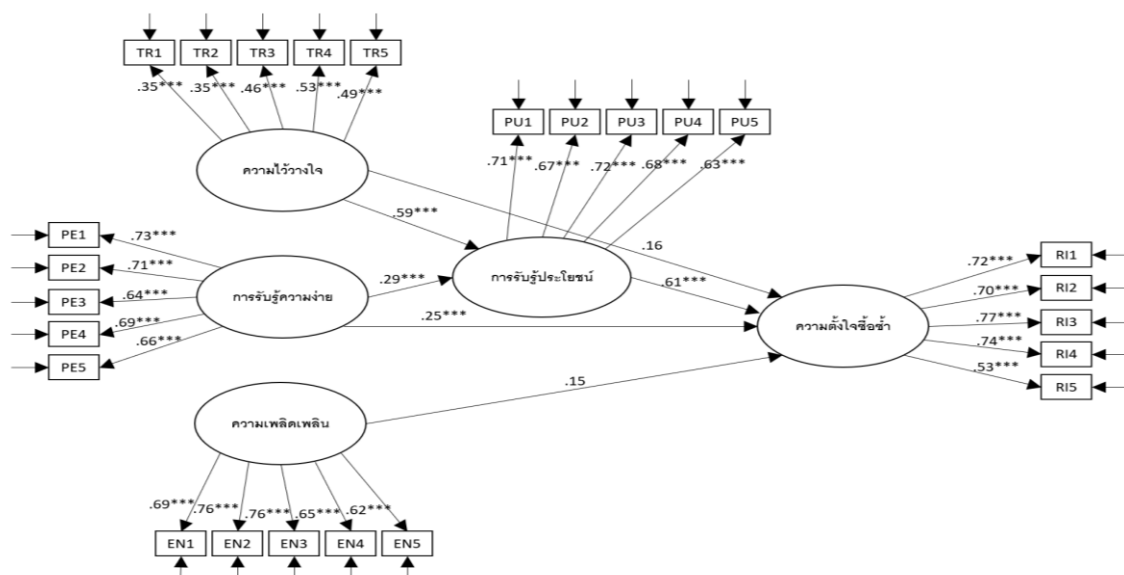
ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/df) = 1.16 ค่าดัชนี GFI = 0.93, AGFI = 0.90, CFI = 0.99 และ TLI = 0.98 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า GFI , AGFI , CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.90-1.00 ค่า RMSEA = 0.02 ค่า SRMR = 0.05 เป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า RMSEA และ ค่า SRMR ต้องมีค่าน้อยกว่า

0.08 และค่า Hoelter = 298 เป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า Hoelter ต้องมีค่ามากกว่า 200 ซึ่งบ่งชี้ได้ว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2.1 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.61 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ด้านการรับรู้ประโยชน์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านความไว้วางใจ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.59 และด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งานขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.29 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ดังภาพที่ 3

$$\chi^2 = 264.31, \text{CMIN/df} = 1.16, \text{GFI} = 0.93, \text{AGFI} = 0.90,$$

$$\text{CFI} = 0.99, \text{SRMR} = 0.05, \text{RMSEA} = 0.02$$

ภาพที่ 3 ค่าสถิติของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์)

2.2 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุ อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์

ตัวแปรแฝงภายนอก	ตัวแปรแฝงภายใน					
	ด้านการรับรู้ประโยชน์ (PU)			ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ (RI)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ด้านความไว้วางใจ (TR)	.59***	–	.59***	.16	.36	.52
ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (PE)	.29***	–	.29***	.25***	.18***	.43***
ด้านความเพลิดเพลิน (EN)	–	–	–	.15	–	.15
ด้านการรับรู้ประโยชน์ (PU)	–	–	–	.61***	–	.61***
ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)		.79***			.64***	

หมายเหตุ *** $p \leq 0.001$ DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม

จากตารางที่ 2 พบว่า ความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากการรับรู้ประโยชน์ เท่ากับ 0.61 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และได้รับอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุดจากด้านความไว้วางใจ เท่ากับ 0.36 ส่วนด้านการรับรู้ประโยชน์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากด้านความไว้วางใจ มีขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความไว้วางใจ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 3) ด้านความเพลิดเพลิน 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ และ 5) ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Li (2018) และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 264.31, ค่า CMIN/df เท่ากับ 1.16, ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 227, ค่า GFI เท่ากับ 0.93, ค่า AGFI เท่ากับ 0.91, ค่า SRMR เท่ากับ 0.05, ค่า RMSEA เท่ากับ 0.02 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ กริช แรงสูง-เนิน (2554)

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของลูกค้ามากที่สุด เนื่องจากลูกค้ารับรู้ว่าจะสามารถซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์ของสายการบินนกแอร์ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปซื้อตัวเครื่องบินที่สนามบิน เพราะลูกค้าสามารถเข้าถึงเว็บไซต์สายการบินได้ทุกสถานที่ตลอด 24 ชั่วโมง ส่งผลให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ประโยชน์ในระบบการจำหน่ายตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ เมื่อลูกค้าเกิดการรับรู้ถึงประโยชน์ในการซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์แล้ว มีแนวโน้มที่ผู้บริโภคจะกลับมาซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์อีก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรวิทย์ ชูพันธ์ (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการทรานเซอร์ออนไลน์: กรณีศึกษาเฟซบุ๊ก พบว่าปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำมากที่สุด

2.2 ปัจจัยด้านความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ได้รับอิทธิพลทางตรงรองลงมาจากปัจจัยด้านการรับรู้ความง่าย เนื่องจากลูกค้าได้เรียนรู้การใช้งานการซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์แล้ว จะเริ่มเข้าใจความไม่ซับซ้อนของเว็บไซต์และทราบถึงบริการต่าง ๆ บนเว็บไซต์ขายตัวเครื่องบินของสายการบินนกแอร์ที่ไม่มีความยุ่งยาก การที่เว็บไซต์สายการบินนกแอร์ทำให้ลูกค้ารู้สึกถึงความง่ายต่อการใช้งานนั้นทำให้ส่งผลถึงการรับรู้ประโยชน์ในการซื้อตัวเครื่องบิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตริเนตร ดันตระกูล (2563) ได้ศึกษาอิทธิพลของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์กับพฤติกรรมซื้อสบู่สมุนไพรออนไลน์ พบว่าการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อการซื้อซ้ำ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับ 4 ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ลูกค้ากลับมาซื้อตัวเครื่องบินซ้ำ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านความเพลิดเพลิน ทำให้ผู้บริโภคมีความสุข รู้สึกเพลิดเพลินที่รับรู้ถึงโปรโมชั่นต่างๆ ที่นำเสนออยู่ในเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ทำให้การเดินทางของลูกค้ามีความตื่นเต้นและน่าประทับใจตั้งแต่การเริ่มวางแผนจองตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์

2. ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่าย ลูกค้าได้เรียนรู้การใช้งานการซื้อตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์แล้ว จะเริ่มเข้าใจความไม่ซับซ้อนของเว็บไซต์และทราบถึงบริการต่าง ๆ บนเว็บไซต์ขายตัวเครื่องบินของสายการบินนกแอร์ที่ไม่มีความยุ่งยาก เมื่อลูกค้าไม่ต้องใช้ความพยายามมากและสามารถเรียนรู้การซื้อตัวเครื่องบินได้ด้วยตัวเองแล้ว ก็จะทำให้ลูกค้าจดจำความง่ายและอยากกลับมาใช้บริการในเว็บไซต์อีกครั้งต่อไป

3. ปัจจัยด้านความไว้วางใจ ลูกค้าได้ตระหนักถึงรายละเอียดเงื่อนไขที่ระบุชัดเจน รวมถึงความซื่อสัตย์ในการประกอบธุรกิจขายตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ที่ไม่นำข้อมูลส่วนตัวของลูกค้าไปเปิดเผย ทำให้เกิดประสบการณ์ที่ดีแก่ตัวลูกค้า

4. ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ ลูกค้าเกิดการรับรู้ประโยชน์ที่ลูกค้าได้รับและเชื่อมั่นว่าเว็บไซต์บริษัทสายการบินนกแอร์มีความเชี่ยวชาญในการจำหน่ายตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์ มีระบบที่ดีที่สามารถรักษาความปลอดภัยข้อมูลส่วนตัวของลูกค้า ทำให้จดจำและกลับมาซื้อซ้ำในอนาคต

ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจขายตัวเครื่องบินออนไลน์บนเว็บไซต์หรือนักการตลาดออนไลน์ ควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบทั้ง 4 ข้อนี้

สรุป

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความไว้วางใจ 2) ด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน 3) ด้านความเพลิดเพลิน 4) ด้านการรับรู้ประโยชน์ 5) ด้านความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้ประโยชน์ของลูกค้า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความตั้งใจซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์ได้แก่ ปัจจัยด้านความพึงพอใจของลูกค้า และปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพเว็บไซต์ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

บริษัทที่ประกอบธุรกิจขายตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์ของสายการบิน ควรให้ความสำคัญและพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้ลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ ความเพลิดเพลิน การรับรู้ความง่าย ความไว้วางใจและการรับรู้ประโยชน์ ดังนั้น การนำเสนอตัวเครื่องบินและโปรโมชั่นต่าง ๆ บนเว็บไซต์ ควรสอดแทรกความสนุกสนานน่าสนใจ สามารถใช้งานได้ง่าย และต้องสร้างความไว้วางใจแก่ลูกค้า จึงจะสามารถทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงประโยชน์และก่อให้เกิดการกลับมาซื้อซ้ำอีกครั้ง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากที่ปรากฏในงานวิจัยครั้งนี้ว่ามีปัจจัยใดอีกบ้างที่สามารถส่งผลต่อการซื้อซ้ำตัวเครื่องบินผ่านเว็บไซต์สายการบินนกแอร์

เอกสารอ้างอิง

- กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- กรวิทย์ ชูพันธ์. (2560). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการเทรนเนอร์ออนไลน์: กรณีศึกษาเฟซบุ๊ก(วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กมลวรรณ เก่งสารกิจ. (2559). *การรับรู้ประโยชน์ ความเชื่อมั่นในคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ(การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ตาก: โพธิ์เจ็ดไฟ-ไฟว์.
- ตรีเนตร ตันตระกูล. (2563). *อิทธิพลของตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์กับพฤติกรรมซื้อสบู่มะพร้าวออนไลน์. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(7), 328-344.*
- ธัญญา ศิริลาภพานิช. (2558). *ความพึงพอใจ ความเพ็ดเพลิน สิ่งเราทางสภาวะแวดล้อม และการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร(การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิสม์: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัศมีลภัส วรเดชธนกุล. (2542). *ความไว้วางใจ การสื่อสารแบบปากต่อปากเชิงบวก และการรับรู้ถึงประโยชน์ที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อแพ็คเกจทัวร์ผ่านเว็บไซต์ท่องเที่ยวของผู้บริโภคในจังหวัดระยอง(การค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วรรณวิมล ปิยะระโทก. (2558). *การศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้โดยสารชาวไทยที่มีต่อการให้บริการสายการบินต้นทุนต่ำเส้นทางภายในประเทศ กรณีศึกษา สายการบินนกแอร์ (การศึกษาค้นคว้าอิสระ)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรสิริญา ศุภธนโชติพงศ์. (2562). *คุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจที่จะใช้บริการซ้ำของลูกค้าธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) กรณีศึกษาพื้นที่ส่วนกลางกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย. (2562). รายงานสภาวะอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย พ.ศ. 2562. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://www.caat.or.th/wp-content/uploads/2020/06>
- เอกพงศ์ มุสิกะเจริญ. (2556). *A Technology Acceptance Model หรือ TAM*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563, จาก www.clinictech.most.go.th
- IH Digital. (2563). *ส่องตลาด E-Commerce ในไทยเป็นอย่างไรกันบ้าง?*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://www.ihdigital.co.th/thailand-commerce-2020/>
- Li, M. (2561). *Factors Influencing Customer Repurchase Intention by using Third-party Platform Booking Flight Ticket in China* (Thesis of Master of Business Administration). The University of the Thai Chamber of Commerce.
- NOK Investor Relations. (2562). *รายงานประจำปี 2562*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://nok.listedcompany.com>

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ
รับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภค

ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

Causal Factors Affecting Behavior Service Intention of Home Interior
Decoration Service on Facebook of Consumers in Bangkok and Its Vicinity

¹สุมาลย์ ปานคำ และ กรรณิการ์ ไพบูลย์

¹Sumaman Pankham and Kannika Paiboon

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology, Rangsit University, Thailand

E-mail: ¹sumaman.p@rsu.ac.th, ²kanniha.p63@rsu.ac.th

Received March 20, 2021; Revised April 2, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 385 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพการบริการ 2) ด้านการรับรู้คุณค่า 3) ด้านความพึงพอใจ และ 4) ด้านพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 297.03, ค่าองศาอิสระ (df) = 164, ค่า CMIN/df = 1.81, ค่า GFI = 0.93, ค่า AGFI = 0.91, ค่า SRMR = 0.05, ค่า RMSEA = 0.05 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.96 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้ร้อยละ 96 นอกจากนี้ยัง

พบว่า ด้านการรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลมากที่สุดต่อพฤติกรรมการความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

คำสำคัญ: คุณภาพการบริการ; การรับรู้คุณค่า; ความพึงพอใจ; พฤติกรรมการความตั้งใจ; ออกแบบตกแต่งภายในบ้าน

Abstract

The purposes of this study were as follows: 1) to develop and validate the consistency a causal of relationship model of behavior service intention of home interior decoration service on Facebook of consumers in Bangkok and its vicinity; and 2) to study causal factors affecting behavior service intention of home interior decoration service on Facebook of consumers in Bangkok and its vicinity. This study was a quantitative research. The tools used in the research were online questionnaires. The sample group consisted of 385 people who have behavior service intention of home interior decoration service on Facebook page Mi-Six and live in Bangkok and its vicinity. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, and structural equation model.

The results of this research were the development of the causal relationship models consisted of 4 components: 1) Service Quality 2) Perceived Value 3) Satisfaction and 4) Behavior Service Intention and the model was consistent with the empirical data to a great extent. The statistic showed the Chi-square statistics goodness fit test (χ^2) = 297.03, degrees of freedom (df) = 164, CMIN/df = 1.81, GFI = 0.93, AGFI = 0.91, SRMR = 0.05, RMSEA = 0.05. The final is predictive coefficient of 0.96, indicating that the variables in the model can explain the variance of the behavior service intention of home interior decoration service on Facebook by 96 percent. It was found that the perceived value was the most influence on behavior service intention on Facebook of the consumers in Bangkok and its vicinity.

Keywords: Service Quality; Perceived Value; Satisfaction; Behavior Service Intention; Home Interior Design

บทนำ

ปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ตได้เข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ผู้คนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้ง่ายขึ้นผ่านอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน ฯลฯ ส่งผลทำให้มีจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 2020 มีจำนวนคนไทยที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตอยู่ที่ 52 ล้านคน จากจำนวนคนไทยทั้งหมด 69.7 ล้านคน ซึ่งถือว่ามีจำนวนคนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่สูงมาก (We Are Social, 2020)

ในการทำธุรกิจซื้อขายสินค้าหรือโฆษณาผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากผลสำรวจพบว่า ธุรกิจเฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้านมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2019 มียอดขายการใช้จ่ายทั้งหมดอยู่ที่ 2 หมื่นล้านบาท และในปี ค.ศ. 2020 มียอดขายการใช้จ่ายทั้งหมดอยู่ที่ 2 หมื่นสามพันล้านบาท ซึ่งมีอัตราที่เพิ่มขึ้นแม้หลายธุรกิจต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจที่ค่อนข้างซบเซาจากพิษของสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 (Nattapon Muangtum, 2020)

เฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นสื่อหนึ่งของสังคมออนไลน์ที่จัดได้ว่าเป็นสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้งานมากเป็นอันดับ 1 ของกลุ่มสื่อโซเชียลมีเดีย โดยเป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ข้อความ รูปภาพสินค้าหรือบริการ คลิปวิดีโอ รวมทั้งการนำเสนอสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ผ่านบนสื่อเฟซบุ๊ก ดังนั้นการสื่อสารทางการตลาดผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก จึงถือได้ว่าเป็นโอกาสในการเพิ่มยอดขายและเริ่มสร้างให้ธุรกิจของเรานั้นให้เป็นที่รู้จัก (วรมน เนาวรัตน์ภาส, 2561)

MI-SIX (เอ็มไอ-ซิกซ์) เป็นบริษัทให้บริการรับตกแต่งภายใน ออกแบบและติดตั้งเฟอร์นิเจอร์ บิวอิน ครบวงจร ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น ออฟฟิศ บ้าน คอนโด โรงงาน ฯลฯ ด้วยประสบการณ์จากทีมงานมืออาชีพที่มีประสบการณ์ในการทำงานตกแต่งภายใน และงานบิวอินมากกว่า 10 ปี จึงทำให้เข้าใจถึงความสำคัญของลูกค้า จึงสามารถถ่ายทอดงานออกแบบให้มีความสร้างสรรค์และทันสมัย ซึ่งบริษัทเอ็มไอ-ซิกซ์ได้ใช้เพจเฟซบุ๊กเป็นเครื่องมือในการทำการตลาดและโปรโมทสินค้าหรือบริการต่าง ๆ มีการนำเสนอภาพผลงานการออกแบบตกแต่งภายในบ้านบนเพจเฟซบุ๊ก ทำให้ลูกค้าสามารถติดตามข้อมูลข่าวสารและติดต่อสื่อสารกับผู้ที่ให้บริการบนเพจเฟซบุ๊กได้ โดยบริษัทเอ็มไอ-ซิกซ์เน้นให้บริการรับตกแต่งภายใน บ้าน ออกแบบและติดตั้งเฟอร์นิเจอร์ บิวอินในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลัก

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กมีหลายปัจจัย โดยเฉพาะ 1) ด้านคุณภาพการบริการ (Service Quality) เป็นการให้บริการที่ดีเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายในบ้าน 2) ด้านการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) เป็นการที่ผู้ใช้บริการรู้สึกรับรู้คุณค่าต่อการได้รับบริการที่ดี 3) ด้านความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นการที่ผู้ใช้บริการแสดงออกถึงความรู้สึกในเชิงบวกที่เกิดจากการใช้บริการ และ 4) ด้านพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ (Behavior Service Intention) เป็นการที่ผู้ใช้บริการมีความต้องการใช้บริการออกแบบตกแต่งภายในบ้านของเพจเฟซบุ๊ก สอดคล้องกับแนวคิดวิจัยของ Prajitmutita, Perenyi & Prentice (2016) ซึ่งถ้าผู้ประกอบการ

ธุรกิจบริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กสามารถสร้างพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการให้เกิดกับผู้ให้บริการได้ จะส่งผลต่อธุรกิจบริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยครั้งนี้ผู้ประกอบการธุรกิจรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดบนเพจเฟซบุ๊กต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับด้านคุณภาพบริการ (Service Quality)

Kitapci, Akdogan & Dortyol (2014) กล่าวว่า คุณภาพบริการ หมายถึง การดำเนินงานด้านบริการให้ไม่เกิดข้อบกพร่อง เพื่อตอบสนองตรงตามความต้องการของผู้รับบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ กนกวรรณ นาสมปอง (2555) กล่าวว่า คุณภาพการให้บริการเป็นความสามารถในการตอบสนองความต้องการของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการ รวมทั้งคุณภาพของบริการเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะสร้างความแตกต่างทางธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่งได้

แนวคิดเกี่ยวกับด้านการรับรู้คุณค่า (Perceived Value)

Hellier, et al., (2003) กล่าวว่า การรับรู้คุณค่าคือการรับรู้ค่าใช้จ่าย โดยการประเมินผลของคุณภาพของสินค้าและบริการ ซึ่งจะมีการเปรียบเทียบกันระหว่างค่าใช้จ่ายกับสินค้าหรือการบริการที่ผู้บริโภคได้ใช้จ่ายเงินไปเพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าหรือการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Zeithaml (1988) กล่าวว่า การรับรู้คุณค่าเกิดจากการประเมินจากผู้บริโภคว่าสินค้าหรือการบริการนั้นมีคุณประโยชน์รวมอย่างไรหรือได้ประโยชน์จากสินค้าหรือการบริการนั้นมากน้อยแค่ไหน

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความพึงพอใจ (Satisfaction)

Royo-Vela, & Casamassima (2011) กล่าวว่า ความพึงพอใจมีความเชื่อมโยงกับทัศนคติของผู้บริโภค ในปัจจัยต่าง ๆ ของคุณค่าที่ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งส่งผลต่อการบอกต่อ และการ

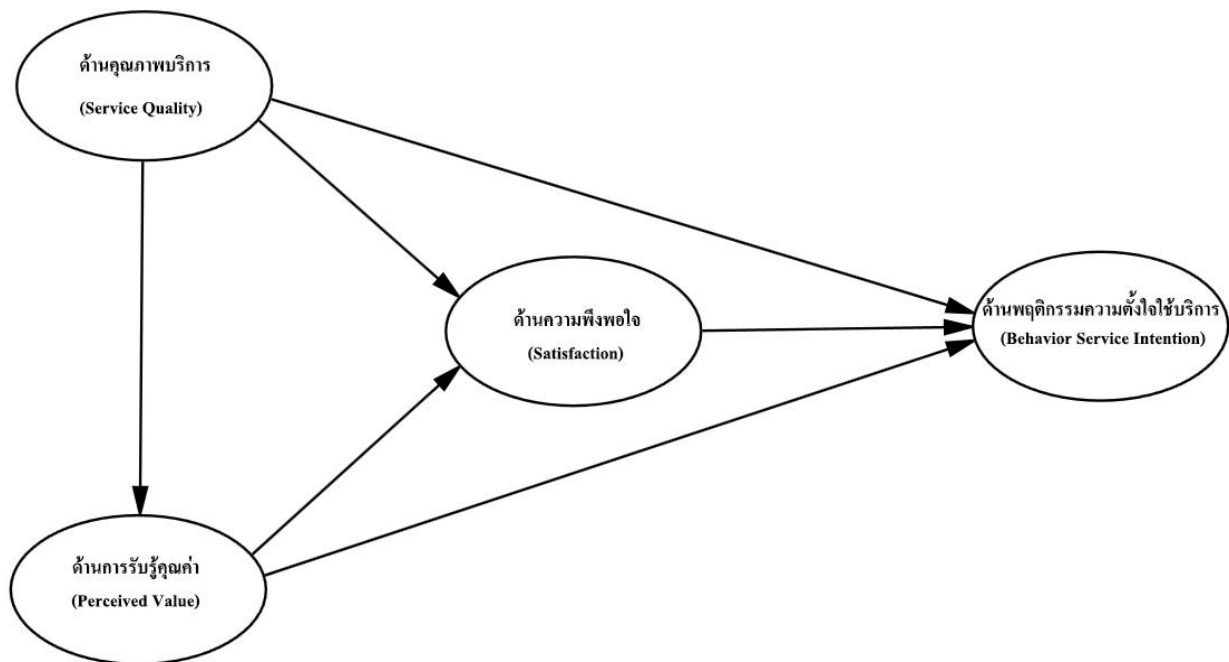
กลับมาซื้อสินค้าหรือการใช้บริการซ้ำอีกครั้งในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Lahap, Ramli, Said, Radzi & Zain (2016) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นการรับรู้ของผู้บริโภคแต่ละคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการทำงานของผลิตภัณฑ์และการให้บริการที่เป็นไปตามสิ่งที่คาดหวังไว้

แนวคิดเกี่ยวกับด้านพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ (Behavior Service Intention)

Mowen & Minor (1998) กล่าวว่า พฤติกรรมความตั้งใจที่จะใช้บริการเกิดจากความคิดในการที่จะใช้บริการของตัวบุคคล ที่กระทำบางอย่างเพื่อให้ได้มาด้วยความตั้งใจ ซึ่งแสดงออกมาจากพฤติกรรมและกระบวนการทางความคิดและสอดคล้องกับ Howard (1994) กล่าวว่า พฤติกรรมตั้งใจใช้บริการจะเกิดขึ้นมาจากทัศนคติที่ดีต่อสินค้าหรือบริการและความมั่นใจของผู้บริโภคในการประเมินสินค้าหรือบริการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ Prajitmutita, Perenyi & Prentice (2016) มาปรับปรุง และพัฒนา โดยปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้แก่ ด้านคุณภาพบริการ (Service Quality) ด้านการรับรู้คุณค่า (Perceived Value) ด้านความพึงพอใจ (Satisfaction) ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: Prajitmutita, Perenyi, & Prentice (2016)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 385 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบมีตัวแปรแฝง (Causal Structural- Models with Latent Variable) Kline, (2011); นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้เสนอว่า ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม 10-20 เท่าของ 1 ตัวแปรสังเกตได้ หรือตัวอย่างน้อยที่สุดที่ยอมรับได้จากค่าสถิติ Holster ที่ต้องมีค่ามากกว่า 200 (Hoelter, 1983) ในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 20 ตัวแปรซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 200 คนเป็นอย่างน้อยและเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 385 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามคัดกรองเบื้องต้น ได้แก่ ท่านเคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six หรือไม่ ท่านพักอาศัยในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลหรือไม่ จำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนทั้งสิ้น 5 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 7 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพบริการ 2) ด้านการรับรู้คุณค่า 3) ด้านความพึงพอใจ และ 4) ด้านพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการ จำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Congruence หรือ IOC) ได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) พบว่าด้านคุณภาพบริการ = 0.73, ด้านการ

รับรู้คุณค่า = 0.80, ด้านความพึงพอใจ = 0.86, และด้านพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการ = 0.84 โดยพิจารณาเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบสอบถามนั้นมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ที่เคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six และพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีข้อคำถามคัดกรองจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ (1) ท่านเคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six หรือไม่ (2) ท่านพักอาศัยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลหรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่ใช่ ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเก็บข้อมูลจากการแบ่งปันลิงก์ URL ของแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2564 รวมระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 1 เดือน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 385 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

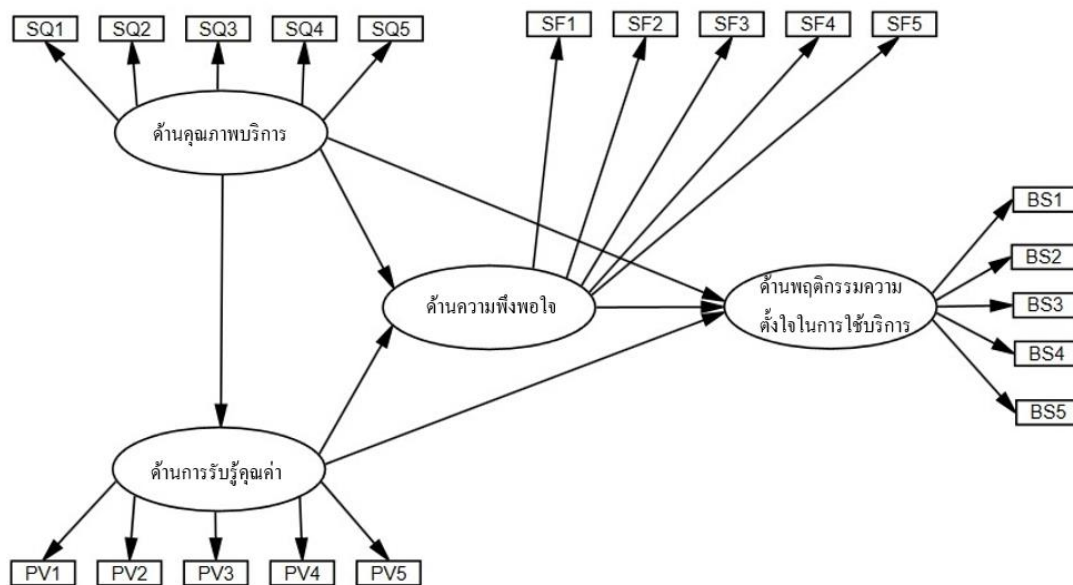
สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาขนาดอิทธิพล และทิศทางว่าเป็นอย่างไร จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ CMIN/DF น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI ตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป และค่า RMSEA, SRMR น้อยกว่า 0.08 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (กริช แรงสูงเนิน, 2554)

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน พบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 58.6 มีอายุอยู่ในช่วง 33 – 40 ปี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 สถานภาพสมรส จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 222 คน คิดเป็นร้อยละ 57.7 อาชีพเจ้าของกิจการ จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 41.8 และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กบิวอิน ตกแต่งภายใน สร้างบ้าน ออกแบบ ต่อเติม Interior design by Mi-six

1. ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.1 ผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดของ Prajitmutita, Perenyi & Prentice (2016) มาพัฒนาและปรับปรุงข้อคำถามในแต่ละข้อเพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัย พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านคุณภาพการบริการ 2) ด้านการรับรู้คุณค่า 3) ด้านความพึงพอใจ และ 4) ด้านพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ โดยผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังภาพที่ 2

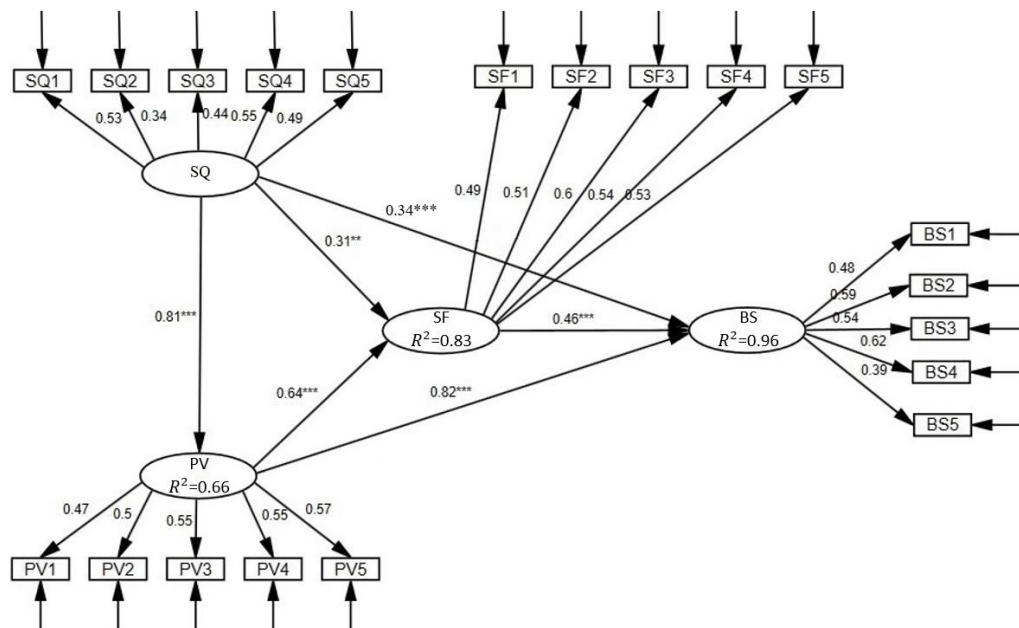

ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

1.2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (CMIN/df) = 1.81 ค่าดัชนี GFI = 0.93, AGFI = 0.91, และ CFI = 0.92 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า GFI , AGFI , CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.90–1.00 ค่า RMSEA = 0.05 ค่า SRMR = 0.05 เป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า RMSEA และ ค่า SRMR ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.08 และค่า Hoelter = 252 เป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า Hoelter ต้องมีค่ามากกว่า 200 ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

2.1 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้รับอิทธิพลทางตรงจากปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจ และปัจจัยด้านการรับรู้คุณภาพบริการ ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.82, 0.46, 0.34 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ดังภาพที่ 3

$$\chi^2 = 297.03, \text{CMIN/df} = 1.81, \text{GFI} = 0.93, \text{AGFI} = 0.91,$$

$$\text{CFI} = 0.92, \text{SRMR} = 0.05, \text{RMSEA} = 0.05$$

หมายเหตุ***SQ หมายถึง คุณภาพการบริการ, PV หมายถึง การรับรู้คุณค่า, SF หมายถึง ความพึงพอใจ

BS หมายถึง พฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ

ภาพที่ 3 ค่าสถิติของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์)

2.2 ผลการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มี อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก

ตัวแปรแฝงภายนอก	ตัวแปรแฝงภายใน								
	ด้านการรับรู้คุณค่า			ด้านความพึงพอใจ			ด้านพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการ (BS)		
	(PV)			(SF)					
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ด้านคุณภาพบริการ (SQ)	.81***	-	.81***	.31**	-	.31**	-.34**	.14**	-.20**
ด้านการรับรู้คุณค่า (PV)	-	-	-	.64***	-	.64***	.82***	.29***	1.11***
ด้านความพึงพอใจ (SF)	-	-	-	-	-	-	.46***	-	.46***
ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R ²)		.66			.83			.96	

หมายเหตุ *** $p \leq .001$ DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้รับอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมมากที่สุดจากด้านการรับรู้คุณค่า เท่ากับ 0.82 และ 0.29 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านความพึงพอใจได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านการรับรู้คุณค่า มีขนาดอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ส่วนด้านการรับรู้คุณค่าได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านคุณภาพบริการ เท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพการบริการ 2) ด้านการรับรู้คุณค่า 3) ด้านความพึงพอใจ และ 4) ด้านพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prajitmutita, Perenyi & Prentice (2016) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการค้นหาพฤติกรรมของผู้บริโภค 6 Ws และ 1 H การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Analyzing consumer behavior) เป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การซื้อและการใช้บริการของผู้บริโภคเพื่อทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรม การซื้อและการใช้บริการของผู้บริโภคในการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคจะอาศัยคำถาม 6 Ws และ 1 H ซึ่งประกอบด้วย Who, What, Why,

When, Where และ How เพื่อดันหาลักษณะที่เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค 7 ประการ หรือ 7 O's ซึ่งประกอบด้วย Occupants, Objects, Objectives, Organization, Occasions, Outlet และ Operations (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2541) และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ $\chi^2 = 297.03$, CMIN/DF = 1.81, GFI = 0.93, AGFI = 0.91, CFI = 0.92, SRMR = 0.05, RMSEA = 0.05 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ กริช แรงสูงเนิน (2554) กล่าวว่า การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเกณฑ์วัด ความสอดคล้องของโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ CMIN/df น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป ค่า SRMR, RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.08

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่ามีอิทธิพลทางตรงมากที่สุดต่อปัจจัยด้านพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก เนื่องจากผู้ใช้บริการรับรู้ถึงคุณค่าการบริการและเชื่อมั่นว่าผู้ให้บริการมีความเชี่ยวชาญสามารถให้คำแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายในบ้านได้ตรงตามความต้องการและมีราคาคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป ส่งผลให้ผู้ใช้บริการเกิดการรับรู้คุณค่าที่ดีของการให้บริการและราคาที่เหมาะสมเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ได้รับ เมื่อผู้ใช้บริการเกิดการรับรู้คุณค่าที่ดีกับการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กแล้ว มีแนวโน้มที่จะกลับมาซื้อสินค้าหรือบริการผ่านเพจเฟซบุ๊กอีก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริมงคล ราชสันเทียะ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยคุณค่าส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองโรงแรมออนไลน์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่ที่สนใจที่จะใช้บริการจองโรงแรมออนไลน์ ให้ความสำคัญในเรื่องคุณค่าทางด้านคุณภาพของโรงแรม ราคาค่าบริการที่เหมาะสม และการประหยัดเวลาในการติดต่อ หรือเดินทางไปจองโรงแรม นอกจากนี้งานวิจัยของ กชพรรณ รักษิ (2561) ได้ศึกษาความต้องการของแต่ละบุคคล การมีส่วนร่วม การรับรู้ด้านคุณค่า และความคาดหวังด้านบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน ของประเทศไทยในจังหวัดปทุมธานี พบว่า การรับรู้คุณค่าส่งผลต่อความตั้งใจกลับมาใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ปัจจัยด้านความพึงพอใจมีอิทธิพลทางตรงรองลงมาต่อปัจจัยด้านพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก เนื่องจากผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกพึงพอใจในผลงานการออกแบบตกแต่งภายในและการให้บริการของเพจเฟซบุ๊ก และรู้สึกเพลิดเพลินในการรับชมวีดิโวลงานการออกแบบตกแต่งภายในของเพจเฟซบุ๊ก รวมถึงพึงพอใจในการให้ข้อมูลรายละเอียด เกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายใน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กษิตศ พันธ์ารีย์ (2562) ศึกษาการเปิดรับสื่อการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อแฟนเพจเฟซบุ๊ก “อยุธยา กินอะไรดี By Wongnai” ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

การเปิดรับสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น วิดีโอ รูปภาพ หรือแม้กระทั่งบทความ สามารถกระตุ้นให้คนตั้งใจที่จะไปใช้บริการร้านอาหารได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อีสเรศ คักดีวีระเดชกุล (2559) ได้ศึกษาสื่อสังคมออนไลน์ ทำเลที่ตั้งของที่พัก คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองที่พักผ่านแอปพลิเคชัน Airbnb ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ความพึงพอใจมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการความตั้งใจใช้บริการ

2.3 ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยด้านพฤติกรรมการความตั้งใจใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก เนื่องจากผู้ใช้บริการรับรู้ถึงคุณภาพของผู้ให้บริการมีความชำนาญเป็นอย่างมากในการออกแบบตกแต่งภายในบ้าน และสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายในได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีณวัตร์ ทรัพย์ปราชญ์ (2561) ได้ศึกษาการรับรู้คุณภาพการให้บริการ การประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาด และการรับรู้ประโยชน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจเข้าชมงานแสดงสินค้า และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นนฐรจุ อุปถัมภ์ (2560) ได้ศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพเว็บไซต์ ความต้องการส่วนบุคคล กลุ่มอ้างอิงทางสังคม และภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเว็บไซต์จัดหางานของกลุ่มมิลเลนเนียล (อายุ 21 – 25 ปี) ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพเว็บไซต์ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเว็บไซต์จัดหางานของกลุ่มมิลเลนเนียล (อายุ 21 – 25 ปี) ในเขตกรุงเทพมหานคร

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจบริการรับออกแบบตกแต่งภายใน บ้าน ควรให้ความสำคัญกับการรับรู้คุณค่า โดยกำหนดราคาที่เป็นมาตรฐานทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกถึงความคุ้มค่ากับเงินที่จ่ายไป และให้ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายในอย่างชัดเจน นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ โดยทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกชื่นชอบในผลงานการออกแบบและการให้บริการ นอกจากนี้ควรทำรูปรีวิวลผลงานการออกแบบให้สวยงามจะทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความเพลิดเพลินในการรับชม

สรุป

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุพฤติกรรมความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพการบริการ 2) ด้านการรับรู้คุณค่า 3) ด้านความพึงพอใจ และ 4) ด้านพฤติกรรมการความตั้งใจในการใช้บริการ และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการความตั้งใจในการใช้บริการรับออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ได้แก่ ปัจจัยด้านการรับรู้คุณค่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจ และปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ประกอบการธุรกิจออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊กควรคำนึงถึงการรับรู้คุณค่าของการให้บริการ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาให้มีความเหมาะสม และมีการแนะนำเกี่ยวกับการออกแบบตกแต่งภายในให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

2. ผู้ประกอบการธุรกิจออกแบบและตกแต่งภายในบ้านผ่านเพจเฟซบุ๊ก ควรคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ดังนั้น การนำเสนอบริการผ่านเพจเฟซบุ๊ก ควรมีความหลากหลายของการออกแบบตกแต่งภายในบ้าน นอกจากนี้ผู้ให้บริการควรมีความน่าเชื่อถือ เพื่อเพิ่มความมั่นใจและนำไปสู่การกลับมาใช้บริการอีกในอนาคต ซึ่งจะทำให้การเพิ่มรายได้ที่เติบโตขึ้นอย่างยั่งยืนเหนือคู่แข่งได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยกับช่องทางโซเชียลมีเดียอื่น ๆ เช่น Youtube, Twitter Instagram เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กชพรรณ รักปี. (2561). ความต้องการของแต่ละบุคคลการมีส่วนร่วมการรับรู้ด้านคุณค่าและความคาดหวังด้านบริการที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการ ที่ศูนย์สร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้เกษียณอายุงาน ของประเทศไทยในจังหวัดปทุมธานี(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- กนกวรรณ นาสมปอง. (2555). สภาพการให้บริการการศึกษาทางอินเทอร์เน็ต งานส่งเสริมวิชาการ และงานลงทะเบียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ(การค้นคว้าอิสระเทคโนโลยีมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กริช แรงสูงเนิน. (2554). การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- กษิต ศันธรีย์. (2562). การเปิดรับสื่อ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจต่อแฟนเพจเฟซบุ๊ก “อยุธยา กินอะไรดี By Wongnai” ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา(การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. ตาก: โพรเจกต์โฟล์-โฟล์.

- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *โมเดลลิซเรล: สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนนรุจ อุปถัมภ์. (2560). *ปัจจัยด้านคุณภาพเว็บไซต์ ความต้องการส่วนบุคคล กลุ่มอ้างอิงทางสังคม และภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเว็บไซต์จัดหางานของกลุ่ม มิลเลนเนียล (อายุ 21 – 25 ปี) ในเขตกรุงเทพมหานคร(การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปวีณ์วัตร์ ทรัพย์ปราชญ์. (2561). *การรับรู้คุณภาพการให้บริการ การประชาสัมพันธ์เพื่อการตลาด และการรับรู้ประโยชน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจเข้าช้ทีมงานแสดงสินค้า(การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วรมน เนาวรัตน์ภาส. (2561). *กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ JBofficial.th ของ รองเท้า JELLY BEANS(การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริมงคล ราชสันเทียะ. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองโรงแรมออนไลน์ของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร(การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์.
- อิสเรศ คักดีวีระเดชกุล. (2559). *สื่อสังคมออนไลน์ ท่าเลที่ตั้งของที่พัก คุณภาพการให้บริการและความพึงพอใจอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองที่พักผ่านแอปพลิเคชัน Airbnb ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล(การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Hellier, P. K., Geursen, G. M., Carr, R. A., & Rickard, J. A. (2003). Customer Repurchase Intention: A General Structural Equation Model. *European Journal of Marketing*, 37(1), 1762–1800.
- Hoelter, D.R. (1983). The Analysis of Covariance Structures: Goodness of Fit Indices. *Journal of Sociological Methods and Research*, 11(3), 325–344.
- Howard, J. A. (1994). *Buyer Behavior in Marketing Strategy*. (2nd ed.). Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Kitapci, O., Akdogan, C., & Dortyol, I. T. (2014). The Impact of Service Quality Dimensions on Patient Satisfaction, Repurchase Intentions and Word-of-Mouth Communication in the Public Healthcare Industry. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 148(1), 161–169.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (3rd ed). New York: Guilford Press.
- Lahap, J., Ramli, N. S., Said, N. M., Radzi, S. M., & Zain, R. A. (2016). A Study of Brand Image Towards Customer's Satisfaction in the Malaysian Hotel Industry. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 224(6), 149–157.

- Mowen, J. C., & Minor, M. (1998). *Consumer Behavior*. (5th ed.). New Jersey: Prentice–Hall.
- Muangtum, N. (2020). วิเคราะห์ Digital Thailand 2020 We Are Social เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับ 2019. สืบค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2564 จาก <https://www.everydaymarketing.co/trend-insight/digital-thailand-2020-we-are-social/>
- Prajitmutita, L. M., Perenyi, A., & Prentice, C. (2016). Quality, Value? – Insights into Medical Tourists’ Attitudes and Behaviors. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 31(1), 207–216.
- Royo–Vela, M., & Casamassima, P. (2011). The Influence of Belonging to Virtual Brand Communities on Consumers' Affective Commitment, Satisfaction and Word–of Mouth Advertising: The ZARA case. Emerald. *Online Information Review*, 35(4), 517–542.
- We Are Social. (2020). *Digital In 2020*. สืบค้นเมื่อ 24 มกราคม 2564, จาก <https://wearesocial.com/digital-2020>
- Zeithaml, V. A. (1988). Consumer Perceptions of Price, Quality and Value: A Meansend Model and Synthesis of Evidence. *Journal of Marketing*, 52(1), 2–22.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน
เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

The Development of Task-based Integrated Local Learning to enhance
English communication ability for Matthayomsuksa Three students

¹ณฐมน ชมจันทร์ และ จิตณรงค์ เขียมสำอางค์

¹Nathamon Chomjan and Chitnarong Iamsamang

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: Nathamon.cho@kn.ac.th

Received November 17, 2020; Revised January 22, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ 2) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาญจนาภิเษกแห่งจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 36 คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 3 ชนิด คือ 1) คู่มือการจัดการเรียนรู้ 2) แบบประเมินความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที ในและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีชื่อว่า SESIE Learning Steps ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ (S) ขั้นอธิบายบทเรียน (E) ขั้นเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (S) ขั้นการนำไปใช้ (I) ขั้นประเมินผลการใช้ภาษา (E) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.62/82.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนได้ เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะด้านการสื่อสารจากสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้น

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบเน้นภาระงาน; บูรณาการท้องถิ่น; ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ

Abstract

The purposes of this study were as follows: (1) to develop and find the effectiveness of task-based integrated local learning to enhance English communication ability for Matthayomsuksa 3 students; (2) to compare the students' English communication ability before and after using developed learning steps; and (3) to study students' satisfaction toward learning. The sample consisted of 36 Matthayomsuksa three students of Kanchananukroh School, Kanchanaburi. They were selected by simple random sampling. The instrument for collecting data was a learning management manual, an English communication ability assessment form, a questionnaire on the opinions of students. Analysis data by percentage, mean, standard deviation, dependent t-test, and Content Analysis. The research results were found as follows:

1. Developed activities of task-based integrated local learning called SESIE learning activity steps was composed of 5 steps: 1) stimulate, 2) explain, 3) study, 4) implement, and 5) evaluate. The effectiveness of the learning activity met the criterion of 87.62/82.33, higher than the required criterion.

2. Students' communication ability after using the activities was higher than before using, with a statistical significance at the level of 0.01.

3. The students' satisfaction toward learning activity was at the highest level.

New knowledge gained from this research, it was found that workload-based learning management was found to be a method of teaching and learning that can help develop students' communication skills in English because students learn through practice by themselves. They practice communication skills from classroom simulations through a teacher-organized learning process.

Keywords: Task-based learning; Integrated Local; English communication abilities

บทนำ

ในสังคมโลกปัจจุบัน การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่างๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าการจัดการศึกษาปัจจุบันได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง ซึ่งการที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้นผู้เรียนจะต้องได้รับการปลูกฝังให้มีเจตคติที่ดีต่อการเรียน ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมคุณภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษจะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ภาษาอังกฤษได้ในชีวิตประจำวัน โดยนำกลวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง พูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ในศตวรรษที่ 21 กลวิธีการเรียนรู้ภาษา แบ่งเป็น กลวิธีทางตรงและกลวิธีทางอ้อม ซึ่งเป็นกลวิธีที่มุ่งเน้นบทบาทของผู้เรียนให้ได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาให้มากที่สุด ผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้และบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมทักษะการฟัง พูดของผู้เรียน และใช้กลวิธีที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ กลวิธีการจำ กลวิธีการเรียนรู้ทางปัญญา กลวิธีการควบคุมอารมณ์ความรู้สึก และกลวิธีทางสังคม กลวิธีเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ด้วยตนเองร่วมกับเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ศราครณ์ หมั่นปรุ และ สุภาวดี ในเสนา, 2562)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวแทนโดยการเจาะจงใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวนทั้งสิ้น 102 ห้องเรียน ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี โดยจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ ในปีการศึกษา 2562 พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยในรายวิชาภาษาอังกฤษ ร้อยละ 31.56 ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยทั้งในระดับจังหวัด ระดับสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับประเทศ ซึ่งเป็นผลมาจากการบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่จากการรายงานการปฏิบัติงาน (Self-Assessment Report: SAR) ประจำปี 2562 โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ ด้านคุณภาพผู้เรียนพบว่า ผู้เรียนยังต้องได้รับการพัฒนาในด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อส่งเสริมผู้เรียนสู่ความเป็นเพชรกาญจนาต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนโรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ประกอบไปด้วยกลุ่มชาติ

พันธุ์ต่าง ๆ หลายเชื้อชาติ ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยเชื้อสายมอญ ชาวพม่า ชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากในปัจจุบันมีการรับนักเรียนโควตาความสามารถพิเศษด้านกีฬาเข้ามาศึกษา ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้เป็นนักเรียนที่มาจากหลายอำเภอ หลายท้องถิ่น ซึ่งมีเชื้อชาติและมีพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและต้องการที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นขึ้น โดยจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการเนื้อหาสาระท้องถิ่นกับการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ

บทความวิจัยนี้นำเสนอ ปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปัจจุบันและวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นภาระงาน ซึ่งผลของการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้กับครูผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาผลการเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยมีการทบทวนและศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเฉพาะสาระการเรียนรู้สาระที่ 2: ภาษาและวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงเข้ากับการวิจัยโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นสื่อกลางในการจัดการเรียนรู้แทนเนื้อหาตามตำราจากสำนักพิมพ์ต่าง ๆ ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานจากเนื้อหาดังกล่าว

วไลลักษณ์ พัสตร (2553) ให้แนวคิดที่ว่า จุดมุ่งหมายในการสอนแบบบูรณาการ ต้องการให้นักเรียนตระหนักว่าทุกอย่างในโลกมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้และนำความรู้ไปแก้ปัญหาในชีวิตจริง การแก้ปัญหาหนึ่ง ๆ ต้องมองความเกี่ยวข้องเป็นองค์

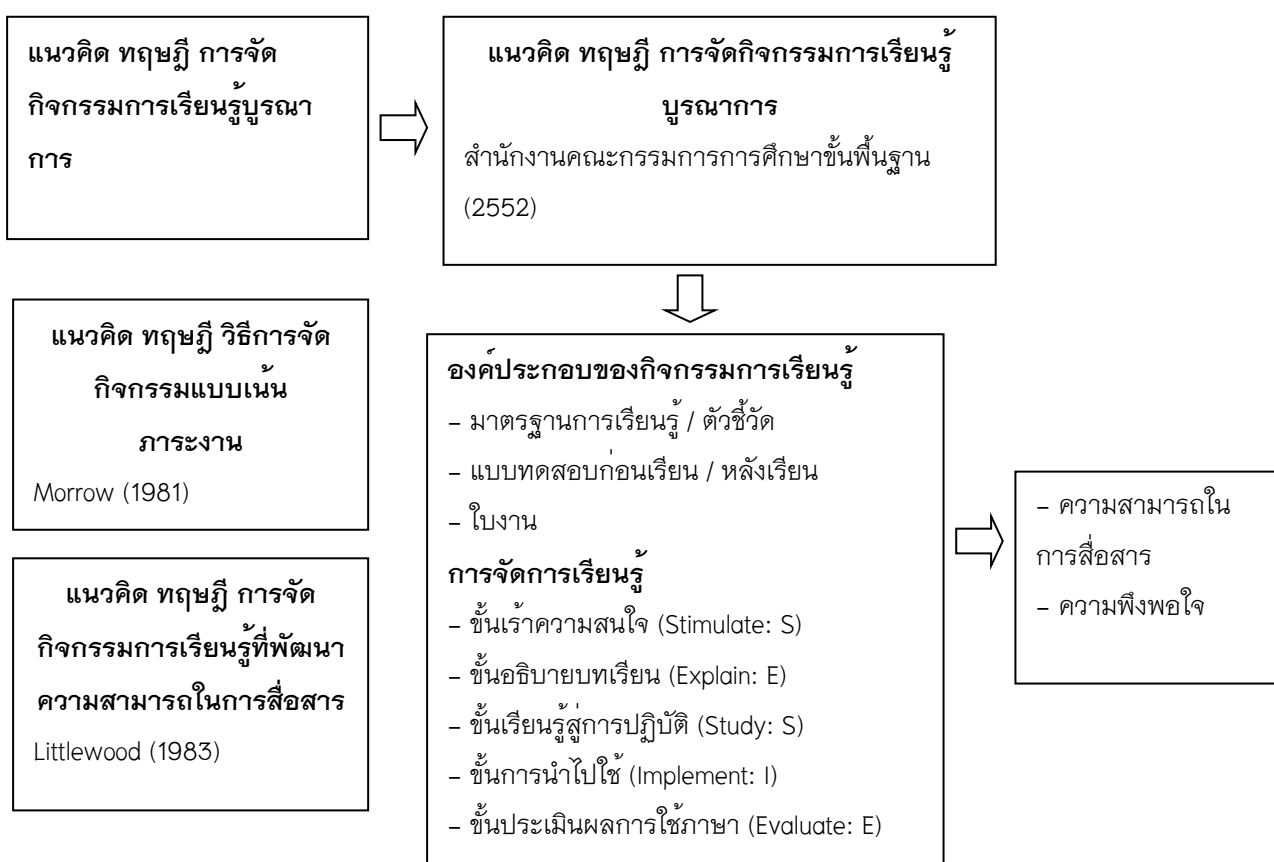
รวม จึงต้องใช้ความรู้หลายสาขามาโยงสัมพันธ์กันจึงจะแก้ปัญหาได้ดี ดังนั้น การสอนแบบบูรณาการ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะมีความคิดเป็นระบบเพื่อการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข

อุษา มะหะหมัด (2557) ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นภาระงานไว้ว่า คือ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมให้เสร็จสมบูรณ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่ง กิจกรรมเหล่านั้นมีการระบุขั้นตอนของการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยผู้เรียนจะดำเนินกิจกรรมโดยมี ปฏิสัมพันธ์ต่อกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้ภาษาเป้าหมายที่เน้นความหมาย มากกว่ารูปแบบของภาษาหรือเน้นผลของกิจกรรมมากกว่ารูปแบบภาษา

วรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์ (2556) กล่าวว่า แนวคิดพื้นฐานของการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร นั้นต้องการเน้นให้เห็นว่าเป้าหมายของการสอนภาษา คือ ต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้ ภาษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม โดยเป็นความสามารถ ที่จะรู้ได้ว่าเมื่อใดควรพูดและควรพูดอะไร กับใคร ที่ไหน และในลักษณะใด

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) ผู้วิจัยกำหนดกรอบ แนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) โดยมีการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานโดยศึกษาวิเคราะห์สิ่งที่คาดหวังและสภาพปัจจุบัน (Research (R1) : Analysis)

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในขั้นตอนนี้ ได้แก่ 1) บุคคล ประกอบด้วย ครูผู้สอนในรายวิชาภาษาอังกฤษ และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ 2) เอกสาร ประกอบด้วย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การสอนโดยเน้นภาระงานความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์ผู้สอนภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา (2) แบบสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนและความสนใจต่อการเรียนภาษาอังกฤษ และแบบวิเคราะห์เอกสาร จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูและนักเรียนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ (Development (D1): Design and Development) ขั้นตอนนี้เป็นการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย คู่มือการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีการตรวจสอบประสิทธิภาพด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Ratio: CVR) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน พบว่า คู่มือการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.99 จากนั้นหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้โดยการทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง และคำนวณหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า การจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 87.62/82.33 ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย (1) แบบทดสอบวัดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1 มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.27–0.67 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.53–0.76 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73 (2)แบบสอบถามวัดความพึงพอใจของนักเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)) อยู่ระหว่าง 0.67 –1 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.816

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัยและทดลอง (Research (R2): Analysis) เป็นการทดลองใช้กิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในขั้นตอนนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนกาญจนาอนุเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมี

ทั้งสิ้นจำนวน 17 ห้องเรียน และทำการสุ่มตัวอย่างห้องเรียนอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากมา 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 36 คน โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เป็นรูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว โดยใช้กลุ่มเดียวทดสอบก่อน – หลัง (One Group Pretest – Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้และคู่มือที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ (Development: D2): Evaluation) เป็นการประเมินผลและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ ดำเนินการโดยเปรียบเทียบความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถทางความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแบบทดสอบวัดความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ สถิติค่าที่แบบ Dependent ของนักเรียนแต่ละคน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าสภาพคาดหวังของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ คือ ครูต้องจัดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารด้วยวิธีการปฏิบัติจริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และมีการประเมินผลตามสภาพจริงเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความต้องการ ความคิดเห็น การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ และศึกษาวิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์และพัฒนาร่างการจัดการเรียนรู้ขึ้นเรียกว่า SESIE Learning Steps ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเร้าความสนใจ (Stimulate: S) คือ ขั้นตอนของการเตรียมความพร้อมของนักเรียน เช่น การทบทวนความรู้เดิม การนำเสนอประสบการณ์ใหม่ๆ การชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ การชี้แจงภาระงาน รวมไปถึงการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจเกี่ยวกับบทเรียน เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นอธิบายบทเรียน (Explain: E) คือ ขั้นตอนของการนำเสนอและอธิบายความรู้ใหม่ ได้แก่ เนื้อหา คำศัพท์ รวมไปถึงโครงสร้างประโยคที่ถูกต้อง เน้นที่ความถูกต้องทางภาษาที่ใช้จริง ผ่านสื่อการเรียนการสอนที่สร้างความเข้าใจที่ตรงกันของกลุ่มนักเรียนที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ขั้นที่ 3 ขั้นเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Study: S) คือ นักเรียนศึกษาและพิจารณาบทเรียนด้วยตนเองอีกครั้งเพื่อนำไปสู่การฝึกปฏิบัติการใช้ภาษา โดยควบคู่ไปกับการชี้แนะของครูในช่วงแรกและให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองในช่วงท้าย

ขั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้ (Implement: I) คือ ครูมอบภาระงานให้นักเรียนได้นำภาษาไปทดลองใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยอาจเป็นสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นเป็นต้น

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผลการใช้ภาษา (Evaluate: E) คือ การตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ภาษา ทบทวนและแก้ไขความรู้ โดยครูจะแก้ไขข้อผิดพลาดและแนะนำการใช้ภาษาเพื่อให้นักเรียนเกิดความมั่นใจในการใช้ภาษา

ซึ่งการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการหาอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Ratio: CVR) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ผลการตรวจสอบพบว่าการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีค่าอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหาเท่ากับ 0.99 และการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้มีการตรวจสอบประสิทธิภาพ (Tryout) กับกลุ่มใหญ่ โดยทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสรุปผลการหาประสิทธิภาพ E1/E2 ได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้

การประเมิน	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ	ประสิทธิภาพ
กระบวนการ (E ₁)	30	2839	94.63	90.14	E ₁ / E ₂
กระบวนการ (E ₂)	30	494	16.47	90	87.62/82.33

จากตารางที่ 1 การตรวจสอบประสิทธิภาพ (Tryout) กับกลุ่มใหญ่ โดยทดลองกับผู้เรียนจำนวน 30 คน พบว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของคะแนนระหว่างเรียนมีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 94.63 คิดเป็นร้อยละ 90.14 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.47 คิดเป็นร้อยละ 90 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 87.62/82.33 ตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ซึ่งยอมรับสมมติฐานข้อที่ 1 นอกจากนี้ผลในการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการหาอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Ratio: CVR) โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ได้แก่ 1. ปรับปรุงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนว Active Learning โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ 2. กำหนดภาระงานให้ชัดเจนในแต่ละขั้นการเรียนรู้ และ 3. ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และกำหนดเกณฑ์การวัดให้ชัดเจน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ

1) ผลการประเมินความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ

จากการนำการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยประเมินความสามารถในการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการใช้กิจกรรม ซึ่งสรุปผลดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความสามารถในการสื่อสารของนักเรียน

ผลการประเมิน	จำนวนนักเรียน (n)	คะแนนเต็ม	($\bar{X}$)	S.D.	t-test	Sig.
การประเมินก่อนเรียน	36	20	7.89	2.24	16.929	.000
การประเมินหลังเรียน	36	20	14.11	2.30		

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการประเมินก่อนการจัดการเรียนรู้ได้คะแนนมีค่า ($\bar{X}$) = 7.89, S.D. = 2.24 ผลการประเมินหลังการจัดกิจกรรมได้คะแนนมีค่า ($\bar{X}$) = 14.11, S.D. = 2.30 ค่า t-test มีค่า = 16.929 ค่า Sig. = .000 สรุปผลได้ว่าการเปรียบเทียบคะแนนการประเมินก่อนเรียน และคะแนนการประเมินหลังเรียน คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีความแตกต่างกันจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 โดยนักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สรุปผลได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับพึงพอใจ	ลำดับ
1. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.33	0.59	มาก	9
2. การจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.19	0.47	มาก	10
3. การจัดการเรียนรู้สนุกและน่าสนใจ	4.42	0.65	มาก	8
4. การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร	4.58	0.55	มากที่สุด	4
5. การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.64	0.59	มากที่สุด	2
6. การถ่ายทอดเนื้อหามีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.58	0.60	มากที่สุด	5
7. ภาระงานในแต่ละกิจกรรมมีความยากง่ายเหมาะสม	4.56	0.65	มากที่สุด	6

8. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนของตนเอง และเพื่อนในชั้นเรียน	4.50	0.61	มากที่สุด	7
9. สื่อการสอนเหมาะสมกับเนื้อหาและน่าสนใจ	4.61	0.55	มากที่สุด	3
10. นักเรียนมีโอกาสได้ซักถามข้อสงสัย และแสดงความคิดเห็น	4.69	0.47	มากที่สุด	1
รวม	4.51	0.57	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 ผลการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ พบว่า ภาพรวมของความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจสูงสุด คือด้านนักเรียนมีโอกาสได้ซักถามข้อสงสัยและแสดงความคิดเห็นมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.59) ตามลำดับ และผู้เรียนมีความพึงพอใจลำดับสุดท้าย คือ ด้านการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.47) มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 87.62/82.33 ตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ทั้งนี้เนื่องมาจากการศึกษาเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสนทนากลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้สอน และการสำรวจความต้องการของนักเรียน โดยการศึกษาและวิเคราะห์บริบทของสังคมในปัจจุบัน คุณลักษณะและการปรับตัวของผู้เรียนในสังคมพหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน รวมทั้งการนำผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมวิเคราะห์ร่วมด้วย ประกอบกับการได้มาซึ่งขั้นตอนและองค์ประกอบของกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์สิ่งที่คาดหวัง (Target) กับสภาพที่เป็นจริง (Actual) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สนองความต้องการของผู้เรียน และเหมาะสมกับสภาพบริบทของนักเรียนทำให้นักเรียนกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความสามารถในการสื่อสารจากการร่วมกิจกรรมโดยการปฏิบัติงานจริง ที่เกิดจากการนำกลวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะการฟัง พูด ภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ในศตวรรษที่ 21 กลวิธีการเรียนรู้ภาษา

แบ่งเป็น กลวิธีทางตรงและกลวิธีทางอ้อม ซึ่งเป็นกลวิธีที่มุ่งเน้นบทบาทของผู้เรียนให้ได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาให้มากที่สุด (ศราครณ์ หมั่นปรุ และ สุภาวดี ในเสนา, 2562)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องมาจาก การกำหนดกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานและการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสื่อสารผ่านการลงมือปฏิบัติภาระงานจริงทั้งกระบวนการกลุ่มและเดี่ยว ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับ Morrow (1981) ที่ได้กล่าวถึงหลักการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารไว้ว่า นักเรียนควรเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ กล่าวคือ ครูควรมีบทบาทเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำ และจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนกิจกรรมที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนได้มีการกระทำ และกิจกรรมที่จัดขึ้นควรมีลักษณะการสื่อสารที่แท้จริง และ ยังกล่าวอีกว่า การเรียนรู้คือการปฏิบัติ (To learn it, do it) คือ การที่ผู้เรียนจะมีความสามารถในการสื่อสารได้นั้นต้องอาศัยการทำกิจกรรมการสื่อสาร ดังนั้น บทบาทของผู้สอนจะเปลี่ยนไป คือ ผู้สอนจะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการสอน (Facilitator) และผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ภาพรวมของความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะของการทำกิจกรรมภาระงานเป็นลักษณะของทั้งงานเดี่ยวและงานกลุ่ม รูปแบบของภาระงานสอดคล้องกับความสามารถที่หลากหลายและแตกต่างกันของนักเรียน เป็นส่วนทำให้ความต้องการของนักเรียนได้รับการตอบสนองและนักเรียนได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินภาระงานของตนเองและของเพื่อน จึงเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับ รพีพรรณ สุฐาปัญญากุล (2557) ศึกษาการพัฒนาแบบการสอนภาษาอังกฤษเทคนิคโดยวิธีการสอนที่เน้นภาระงานและโครงงาน เพื่อพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษานิเทศศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการปฏิบัติภาระงานและโครงงาน ในลักษณะของงานเดี่ยว งานคู่ และงานกลุ่ม มีรูปแบบการปฏิบัติภาระงานและโครงงานที่สอดคล้องกับความสามารถที่หลากหลาย และแตกต่างกันของแต่ละคน เป็นส่วนทำให้ความต้องการของผู้เรียนได้รับการตอบสนอง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยกระบวนการ SESIE Learning Steps ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนรู้

จากแผนภาพที่ 2 กระบวนการ SESIE Learning Steps เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้บูรณาการท้องถิ่นที่เน้นภาระงาน เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ (Stimulate: S)
- ขั้นที่ 2 ขั้นอธิบายบทเรียน (Explain: E)
- ขั้นที่ 3 ขั้นเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (Study: S)
- ขั้นที่ 4 ขั้นการนำไปใช้ (Implement: I)
- ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผลการใช้ภาษา (Evaluate: E)

สรุป

การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีชื่อว่า SESIE Learning Steps ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ (S) ขั้นอธิบายบทเรียน (E) ขั้นเรียนรู้สู่การปฏิบัติ (S) ขั้นการนำไปใช้ (I) ขั้นประเมินผลการใช้ภาษา (E) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.62/82.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เน้นภาระงานถือเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยพัฒนาความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษให้กับนักเรียนได้ เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะด้านการสื่อสารจากสถานการณ์จำลองในชั้นเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจัดขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด เป็นผลมาจากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการโดยศึกษาข้อมูลด้านอื่น ๆ หรือวิธีการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ ที่จะพัฒนาความสามารถและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการโดยนำการจัดการเรียนรู้ด้วย SESIE Learning Steps ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยในครั้งนี้ โดยครูควรมีการเตรียมพร้อมในการจัดกิจกรรม และสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ผ่อนคลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างเต็มความสามารถของนักเรียน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการโดยนำการจัดการเรียนรู้ด้วย SESIE Learning Steps ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปบูรณาการร่วมกับเนื้อหาอื่นหรือสามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้แก่ผู้เรียนในทักษะด้านอื่น ๆ ได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ตามความพึงพอใจของนักเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการสื่อสารของนักเรียน คือ การจัดการเรียนรู้ด้วยขั้นตอน SESIE Learning Steps สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง โดยควรให้ความสำคัญกับผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียน เช่น ความสามารถในการอ่าน ฟัง หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการนำเนื้อหาสาระอื่นที่เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนมาบูรณาการ เช่น ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สมุนไพรใกล้ตัว เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ.
- รพีพรรณ สุสุภาปัญญกุล. (2557). *การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาอังกฤษเทคนิค โดยวิธีการสอนที่เน้นภาระงานและโครงงานเพื่อพัฒนาการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณพรรณ เลิศวัตรกานต์. (2556). *การพัฒนาชุดกิจกรรมโดยเน้นงานปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการฟังและพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมารีวิทยา (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วไลลักษณ์ พัสตร. (2553). *การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศราทธรณ์ หมั่นปรุ และ สุภาวดี ในเสนา. (2562). *กลวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมการฟัง พูดภาษาอังกฤษของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 9(2), 1-16.*
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อุษา มะหะหมัด. (2548). *การพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ จากนิทานพื้นบ้านไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดโพธิ์ จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Littlewood, W. (1983). *Communicative Language Teaching: An Introduction*. Cambridge: Cambridge University.
- Morrow, K. (1981). *Principle of Communicative and Methodology*. London: Longman.

การพัฒนาโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์
ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบ
และจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์
ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
Development of Mathematics Teacher in Senior Elementary Level
Training Program to Reinforcement the Competency in Designing and
Organizing Camp Activities to Enhance the Students' Mathematical
Process Skills through Active Learning

¹กนิษฐา เชาววัฒนกุล, ²เมธาสิทธิ์ ธัญรัตนศรีสกุล

¹Kanitha Chaowatthanakun, ²Mathasit Tanyarattanasrisakul

¹คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹Faculty of Education and Development Science Kasetsart University, Thailand

²กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนราชินีบูรณะ

²Department of Mathematics Rachineeburana School, Thailand

E-mail: Kanitha.ch@ku.th

Received February 11, 2021; Revised March 25, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาโปรแกรม 3) ทดสอบประสิทธิผล และ 4) ปรับปรุงโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 20 คนและนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 249 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบประเมินสมรรถนะ แบบประเมินทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และแบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยสรุปดังนี้ 1) คณะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และมีความต้องการใช้โปรแกรมอบรม 2) โปรแกรมอบรมมีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) สารการเรียนรู้ 2.4) กระบวนการ ชื่อว่า “EMMRD” 2.5) สื่อการเรียนรู้ และ 2.6) การวัดและประเมินผล 3) ผลการทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมพบว่า 3.1) สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ของครูอยู่ในระดับดีเยี่ยม ($\bar{x}$ = 56.10, S.D. = 1.59) 3.2) ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ ($\bar{x}$ = 10.80, S.D. = 2.44) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{x}$ = 8.24, S.D. = 2.38) 3.3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.49, S.D. = 0.63) และ 4) ผลการปรับปรุงโปรแกรมอบรมทำให้โปรแกรมมีความสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของครูผู้เข้าอบรม และสอดคล้องกับจุดเน้นของโปรแกรมอบรมมากขึ้น

คำสำคัญ: โปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์; สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์; ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study basic information; 2) to develop; 3) to test of effectiveness; and 4) to improve the mathematics teacher in senior elementary level training program to reinforce the competency in designing and organizing camp activities (CDOC) to enhance the students' mathematical process skills through active learning. Research samples were 20-mathematics teacher and 249-students in senior elementary level. The research instrument comprising of interview, document analysis, competency assessment forms, mathematical skills and processes assessment forms and satisfaction assessment forms. Data analysis used applied content analysis, percentage, arithmetic mean, standard deviation, and t-test.

The conclusion of this research showed that: 1) administrators and teachers in the senior elementary level were emphasized the development of mathematical skills and processes of students and need to use the training program; 2) training program were six-important component consists of 2.1) principles 2.2) objectives 2.3) contents 2.4) process entitle of “EMMRD” 2.5) materials and 2.6) measurement and evaluation; 3) the effectiveness test founded 3.1) the CDOC of teacher was the excellent level ($\bar{x}$ = 56.10, S.D. = 1.59) 3.2) the students' mathematical skills and processes after participating in mathematical camp ($\bar{x}$ = 10.80, S.D. = 2.44) was higher than before ($\bar{x}$ = 8.24,

S.D. = 2.38) 3.3) the students' satisfaction toward organizing camp activities was a high level ($\bar{x}$ = 4.49, S.D. = 0.63); and 4) training program consistent with the basic knowledge of the trainees and training program focusing increasingly.

Keywords: Mathematics teacher training program; Competency in designing and organizing camp activities; Mathematical process skills; Active learning

บทนำ

ค่ายคณิตศาสตร์ (Mathematical Camp) เป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายกิจกรรมหนึ่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติและสร้างความรู้จากการปฏิบัตินั้น เน้นการพัฒนาทักษะความสามารถที่ตรงกับพื้นฐาน ความรู้เดิม เน้นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้น เน้นการพัฒนาการคิดระดับสูง และเน้นให้นักเรียนปฏิบัติจริงมากกว่าการฟังบรรยาย (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2561; Williams, 2017) โดยมีส่วนประกอบสำคัญได้แก่ การมีวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือให้นักเรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติ นักเรียน มีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมและกลวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนได้สื่อสารเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังทำกับผู้อื่น ซึ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการ รวมทั้งใช้กิจกรรมที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายได้ตามความเหมาะสม (วัชรรา เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2560) แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าลักษณะการจัดค่ายคณิตศาสตร์ในปัจจุบันมีข้อแก้ไขหลายประการ อันเนื่องมาจากวิธีการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ที่มีความคลาดเคลื่อนทั้งในด้านการกำหนดจุดประสงค์ การออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรม รวมทั้งการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ โดยข้อแก้ไขดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมื่อดำเนินการจัดค่ายคณิตศาสตร์แล้วไม่ประสบผลสำเร็จในการส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนเท่าที่ควร อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อถึงคุณภาพการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสมรรถนะ ความเชี่ยวชาญ และความเป็นครูมืออาชีพในที่สุด ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

กระบวนการพัฒนาความเป็นครูมืออาชีพ (Professional Development) ที่ตอบสนองสภาพปัญหาข้างต้น สามารถดำเนินการได้หลากหลายแนวทาง เช่น การสร้างโปรแกรมหรือหลักสูตรอบรมในการพัฒนาครู การประชุมหรือสัมมนาทางการศึกษา การส่งครูเข้าศึกษาในหลักสูตรปริญญาชั้น

สูง การเข้าสังเกตการณ์ในโรงเรียนอื่นๆ การมีส่วนร่วมในเครือข่ายครูที่มีขึ้นเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู แนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการและขยายผลได้อย่างรวดเร็ว คือ การสร้างโปรแกรมหรือหลักสูตร อบรมครูฐานสมรรถนะ (Competency-Based Approach) ที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะการออกแบบและ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์นอกห้องเรียนใน รูปแบบค่ายคณิตศาสตร์ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ มโนคติ ตลอดจนทักษะและ กระบวนการที่มีความสำคัญต่อการเรียนคณิตศาสตร์และบูรณาการสู่ทักษะการดำเนินชีวิตในโลก ความเป็นจริงของนักเรียนได้เป็นอย่างดี (เนติพงศ์ พินิจนาม, 2560)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมอบรมครูผู้สอน วิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรม ค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งโปรแกรมอบรมจากการวิจัยจะเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้ในการส่งเสริมทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความต้องการใช้โปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษาตอนปลายผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้าง เสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
3. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา ตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการ ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
4. เพื่อปรับปรุงโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อ สร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทาง คณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การทบทวนวรรณกรรม

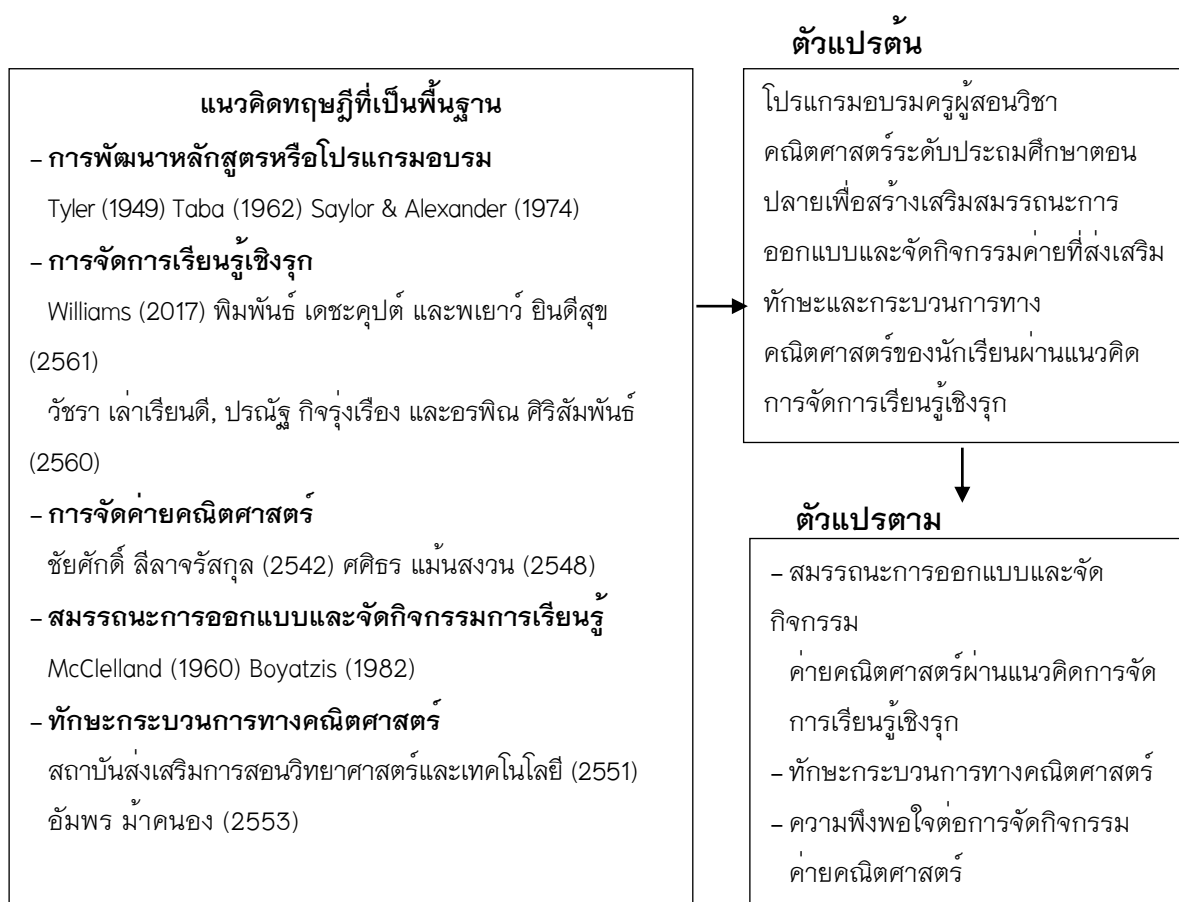
การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ โดยเริ่มต้นการศึกษาจากการวิจัย (Research) ตามด้วยการพัฒนา (Development) ซึ่งมีการทบทวนวรรณกรรมและสังเคราะห์แนวคิดที่สำคัญดังนี้

หลักสูตรหรือโปรแกรม (Curriculum or Program) เป็นมวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อนำพานักเรียนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการตามกรอบนโยบายที่กำหนด (Tyler, 1949; Taba, 1962; Saylor & Alexander, 1974) การพัฒนาโปรแกรมจำเป็นต้องตั้งอยู่บนแนวคิดและหลักการที่เหมาะสม ทั้งยังต้องสอดคล้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน ซึ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและสร้างความรู้ด้วยตนเองหรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มาจากทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และการเรียนรู้แบบรวมพลัง (Collaborative Learning) เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและใช้กระบวนการคิดในการสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจตลอดจนผลงานการเรียนรู้ โดยอาศัยการเรียนรู้แบบรวมพลังเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมายของนักเรียน ซึ่งครูผู้สอนสามารถใช้รูปแบบวิธีการ และเทคนิคได้หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ (วัชรภา เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิน ศิริสัมพันธ์, 2560; พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว อินดีสุข, 2561; Williams, 2017) เพื่อให้การเรียนรู้นั้นเกิดความหมายและมีประสิทธิภาพสูงสุด การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีความคล้ายคลึงและประยุกต์ใช้ได้กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ในค่ายคณิตศาสตร์ (Mathematical Camp) ซึ่งเป็นกิจกรรมนอกห้องเรียนที่จัดให้นักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันในสถานที่และเวลาที่กำหนดขึ้นเพียงชั่วคราว โดยใช้กิจกรรมทั้งประเภทวิชาการและนันทนาการเพื่อฝึกฝนให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่มีอยู่จากการศึกษาในห้องเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาและเรียนรู้จากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่กำหนด (ชัยศักดิ์ ลีลาจรัสกุล, 2542; ศศิธร แม่นสงวน, 2548) แต่อย่างไรก็ตาม การจัดกระบวนการจัดการเรียนรู้ในค่ายคณิตศาสตร์ให้ประสบผลสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Process Skills) ที่ เป็นความสามารถและความชำนาญของนักเรียนในการนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนทุกคน อันประกอบด้วย ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ ทักษะการสื่อสาร สื่อความหมาย และการนำเสนอทางคณิตศาสตร์ ทักษะการเชื่อมโยงทาง คณิตศาสตร์ และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551; อัมพร ม้าคนอง, 2553) ต้องอาศัยสมรรถนะการออกแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Design and Management Competencies) ที่เป็นผลของการหลอมรวมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของครูผู้สอนในการทำงานให้ประสบความสำเร็จในด้านการออกแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเกิดผลงานที่มีคุณภาพตามเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือสูงกว่า (McClelland, 1960; Boyatzis, 1982) ที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น โปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ที่ออกแบบผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนได้

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรหรือโปรแกรมอบรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการค่ายคณิตศาสตร์ สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์มาเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แสดงกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) จำแนกขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (Phase 1) การออกแบบและการพัฒนาโปรแกรมอบรมครู เป็นระยะที่ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเพื่อนำมาใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนา และทำการพัฒนาโปรแกรมอบรม ซึ่งมีรายละเอียดวิธีวิจัย ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูล** ได้แก่ คณะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 4 ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 5 และ 10 คน ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 15 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selected) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2554) คัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในการพัฒนาโปรแกรมอบรม

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบวิเคราะห์เอกสาร แต่ละฉบับมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ตามแนวคิดของ Rowinelli & Hambleton (1977) โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. **ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย** เดือนมีนาคม-สิงหาคม พ.ศ. 2562 รวม 6 เดือน

5. **ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการใช้โปรแกรมอบรม

2) สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนาโปรแกรมอบรม

ระยะที่ 2 การทดสอบประสิทธิผลและการปรับปรุงโปรแกรม เป็นระยะที่ผู้วิจัยนำโปรแกรมอบรมที่สร้างและพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้และนำข้อมูลสารสนเทศจากการทดลองใช้มาทำการปรับปรุงโปรแกรมอบรมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รายละเอียดวิธีวิจัย ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์และนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานศึกษาธิการ ภาค 4 จากการสุ่มแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2554) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์และนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 20 และ 249 คน ตามลำดับ จำแนกเป็นครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ในจังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดละ 5 คน และเป็นนักเรียนจังหวัดละ 45, 66, 86 และ 52 คน ตามลำดับ

2. **ตัวแปรที่ศึกษา**

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดอบรมตามโปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2) ตัวแปรตาม จำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่

2.1) สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.2) ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์จากการออกแบบและจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2.3) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์จากการออกแบบและจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. แบบแผนการวิจัย สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียววัดผลเฉพาะหลังทดลอง (One-Group Posttest Only Design) และสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดียววัดผลก่อนและหลังทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย

1) แบบประเมินสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ จำแนกเป็นการประเมินด้านสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมและด้านสมรรถนะการจัดกิจกรรม จำนวนด้านละ 6 รายการ รวมทั้งสิ้น 12 รายการ คะแนนรวม 60 คะแนน กำหนดเกณฑ์การแปลผลระดับสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรม โดยคะแนนรวม 51-60, 41-50, 31-40, 21-30 และ 12-20 คะแนน หมายถึง มีสมรรถนะอยู่ในระดับดีเยี่ยม, ดีมาก, ดี, พอใช้ และปรับปรุง ตามลำดับ และเกณฑ์การแปลผลระดับสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมแยกเป็นรายด้าน คะแนนรวมด้านละ 30 คะแนน โดยคะแนนรวม 26-30, 21-25, 16-20, 11-15 และ 6-10 คะแนน หมายถึง มีสมรรถนะอยู่ในระดับดีเยี่ยม, ดีมาก, ดี, พอใช้ และปรับปรุง ตามลำดับ จากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน พบว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.71-1.00

2) แบบประเมินทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 2 ระดับ ได้แก่ สามารถทำได้และไม่สามารถทำได้ตามรายการที่กำหนด ซึ่งคิดเป็น 1 และ 0 คะแนน ตามลำดับ แบบประเมินจำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการให้เหตุผล ทักษะการสื่อสาร การสื่อความหมาย และการนำเสนอ ทักษะการเชื่อมโยง และทักษะการคิดสร้างสรรค์ จำนวน 20 รายการ คะแนนเต็ม 20 คะแนน ทั้งนี้ กำหนดเกณฑ์การแปลผลที่แสดงถึงการมีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ โดยคะแนนรวม 16-20, 11-15, 6-10 และ 0-5 คะแนน หมายถึง มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ระดับดีมาก, ดี, พอใช้ และ

ปรับปรุง ตามลำดับ จากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน พบว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.71–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นตามสูตร KR20 (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2552) เท่ากับ 0.73

3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 5, 4, 3, 2 และ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ มีองค์ประกอบของการประเมิน จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม และด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 3, 4 และ 3 ข้อ ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ ทั้งนี้ กำหนดเกณฑ์การแปลผลระดับความพึงพอใจตามแนวคิดของ Best (1995) โดยค่าเฉลี่ย 4.51–5.00, 3.51–4.00, 2.51–3.00, 1.51–2.00 และ 1.00–1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ จากการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน พบว่ามีค่า IOC ตั้งแต่ 0.71–1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นตามสูตรของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2552) เท่ากับ 0.89

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean: $\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และการทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน (t-test for Dependent: t) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2552)

6. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562–เมษายน พ.ศ. 2563 รวม 7 เดือน

7. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1) จัดอบรมตามโปรแกรมอบรมที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นระยะเวลา 3 วัน วันละ 6 ชั่วโมง รวม 18 ชั่วโมง ในวันที่ 22–24 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ณ ห้องสัมมนา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

2) ประเมินสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและ กระบวนการทางคณิตศาสตร์กับครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งได้ดำเนินการจัดค่ายคณิตศาสตร์ กับนักเรียนที่ตนรับผิดชอบ ภายหลังจากการเข้าร่วมอบรมตามโปรแกรมอบรม

3) ประเมินทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่ผ่านการอบรมตามโปรแกรมอบรม ทั้งนี้ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์เป็นผู้ประเมิน

4) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่ผ่านการอบรมตามโปรแกรมอบรม โดยนักเรียนเป็นผู้ประเมินตนเอง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่าคณะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเห็นความสำคัญของการจัดโปรแกรมอบรม เนื่องจากการจัดค่ายคณิตศาสตร์ยังมีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่พัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้คณิตศาสตร์สู่การปฏิบัติในชีวิตจริง รวมทั้งฝึกกระบวนการคิด การตัดสินใจและกระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคม และมีความเห็นว่าควรพัฒนาสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ การวิเคราะห์นักเรียน การออกแบบหน่วยและการเขียนแผนการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย น่าสนใจ สอดคล้องกับศักยภาพและความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งมีความจำเป็นต่อการจัดค่ายคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย โดยมีความต้องการและคาดหวังให้การจัดค่ายคณิตศาสตร์สามารถส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ในระดับประถมศึกษาตอนปลายและมีลักษณะสำคัญคือ มีกิจกรรมที่ฝึกทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์อย่างครบถ้วน และเชื่อมโยงความรู้ที่นักเรียนได้เรียนรู้ในห้องเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้ประกอบการทำกิจกรรม ทั้งนี้ ผลลัพธ์สำคัญของการจัดค่ายคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลาย คือ นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ต่อการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง สามารถผสมผสานทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ในการคิดทั้งทางด้านกระบวนการและผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมอบรม พบว่าโปรแกรมอบรมมีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) สารการเรียนรู้ 2.4) กระบวนการ ชื่อว่า “EMMRD” จำแนกเป็น 5 ระยะ ได้แก่ 2.4.1) การสร้างเสริมความเข้าใจ (E) 2.4.2) การออกแบบโครงการค่ายคณิตศาสตร์ (M) 2.4.3) การออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ (M) 2.4.4) การสะท้อนชิ้นงานการออกแบบ (R) และ 2.4.5) การพัฒนาและการประเมินกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ (D) 2.5) สื่อการเรียนรู้ และ 2.6) การวัดและประเมินผล ซึ่งมีความเหมาะสม ความสอดคล้องเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

3. ผลการทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมอบรม ประกอบด้วยผลการศึกษาสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่าย ผลการเปรียบเทียบทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และผลการศึกษาความพึงพอใจ แสดงดังนี้

3.1 ผลการศึกษาศมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

รายการสมรรถนะ	จำนวนคน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
สมรรถนะการออกแบบ	20	30	27.70	1.08	ดีเยี่ยม
สมรรถนะการจัดกิจกรรม		30	28.40	1.43	ดีเยี่ยม
รวม		60	56.10	1.59	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 1 พบว่าสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์หลังเข้าร่วมโปรแกรมอบรม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 56.10 คะแนน ($\bar{X} = 56.10$, S.D. = 1.59) ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 27.70 คะแนน ($\bar{X} = 27.70$, S.D. = 1.08) และสมรรถนะการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.40 คะแนน ($\bar{X} = 28.40$, S.D. = 1.43) ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยมเช่นเดียวกัน

3.2 ผลการเปรียบเทียบทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์

การประเมิน	จำนวนคน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ	df	t
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	249	8.24	2.38	พอใช้	248	24.84*
หลังเข้าร่วมกิจกรรม		10.80	2.44	ดี		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.24 คะแนน ($\bar{X} = 8.24$, S.D. = 2.38) อยู่ในระดับพอใช้ และหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เท่ากับ 10.80 คะแนน ($\bar{X} = 10.80$, S.D. = 2.44) อยู่ในระดับดี และเมื่อทำการเปรียบเทียบโดยใช้สถิติทดสอบทีพบว่าค่าสถิติที่ได้เท่ากับ 24.84 ($t = 24.84$, $df = 248$) ทำให้สรุปได้ว่าทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เข้าร่วมอบรมตามโปรแกรมอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์จากการออกแบบและจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่าโดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เข้าร่วมโปรแกรมอบรมในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.49, S.D. = 0.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านความคุ้มค่าและประโยชน์ที่ได้รับ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับที่หนึ่ง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ($\bar{x}$ = 4.51, S.D. = 0.64) รองลงมาสองอันดับ ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรม และด้านเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งอยู่ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ($\bar{x}$ = 4.50, S.D. = 0.61) และ 4.45 ($\bar{x}$ = 4.45, S.D. = 0.65) ตามลำดับ

4. ผลการปรับปรุงพบว่า โปรแกรมอบรมมีความสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของครูผู้เข้าอบรมและสอดคล้องกับจุดเน้นของโปรแกรมอบรมซึ่งคือการนำไปใช้พัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเป็นผลมาจากการปรับลดสื่อประกอบการอบรมประเภทคลิปวิดีโอและสื่อประเภทใบงานและใบความรู้ ทำให้โปรแกรมมีความสมบูรณ์และเหมาะสมต่อการนำไปใช้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่าคณะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และมีความต้องการใช้โปรแกรมอบรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสำคัญของการจัดค่ายคณิตศาสตร์ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถพัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์และเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์สู่การปฏิบัติในชีวิตจริง รวมทั้งฝึกกระบวนการคิด การตัดสินใจ และกระบวนการอยู่ร่วมกันในสังคมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของชัยศักดิ์ สิลจารีสกุล (2542) สมวงษ์ แปลงประสพโชค (2548) และวันชนะ ปานสุวรรณภรณ์ และคณะ (2559) ที่อธิบายไว้อย่างสอดคล้องกันว่า การจัดค่ายคณิตศาสตร์เป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรนอกชั้นเรียนในรูปแบบของค่ายวิชาการ ซึ่งได้รับความนิยมและมีความตื่นตัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากการจัดค่ายเป็นการจัด กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับบุคลิกภาพ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียน รวมทั้งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริงผ่านประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในค่าย (ศศิธร มั่นสงวน, 2548; สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2551)

2. ผลการพัฒนาโปรแกรมอบรมพบว่า โปรแกรมอบรมที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่สำคัญจำนวน 6 องค์ประกอบ โดยการพัฒนาได้นำสารสนเทศจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาเป็นแนว

ทางการพัฒนาโปรแกรมอบรม ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาโปรแกรมอบรมหรือการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องตอบสนองต่อความต้องการของสังคม จึงจะทำให้ได้โปรแกรมอบรมที่มีประสิทธิภาพ สามารถกำหนดทิศทางและเป็นเครื่องชี้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เข้าอบรมได้ตรงตามความต้องการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Tyler (1949) Taba (1962) และ Saylor & Alexander (1974) ที่อธิบายว่า การพัฒนาโปรแกรมหรือหลักสูตรต้องมีการสำรวจ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลสภาพ ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นในการสร้างโปรแกรมอบรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสภาพปัจจุบันว่ามีปัญหาอุปสรรค และมีความต้องการในการแก้ไขหรือพัฒนางานให้ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร จะทำให้ได้แนวทางการพัฒนาโปรแกรมอบรมที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารัส อินทลาภาพร, มารุต พัฒผล, วิชัย วงษ์ใหญ่ และศรีสมร พุ่มสะอาด (2558) ที่พัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาสำหรับครูระดับประถมศึกษา ซึ่งใช้ข้อมูลสารสนเทศจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาเป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบของโปรแกรมอบรมหรือหลักสูตร เช่นเดียวกัน

3. ผลการทดลองใช้โปรแกรมอบรม พบว่าโปรแกรมอบรมมีประสิทธิภาพผลสามารถใช้สร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังเข้าร่วมโปรแกรมอบรมให้อยู่ในระดับดีเยี่ยม ส่งเสริมให้ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม และทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากโปรแกรมอบรมที่นำมาใช้ ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความเหมาะสม ความสอดคล้องเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จากผู้เชี่ยวชาญ เมื่อนำไปใช้จัดการอบรมจึงทำให้ครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมมีสมรรถนะการออกแบบและสมรรถนะการจัดกิจกรรมค่ายในระดับดีเยี่ยม และเมื่อครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปดำเนินการจัดค่ายคณิตศาสตร์จึงทำให้นักเรียนเกิดทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น จากความสำเร็จของนักเรียนที่มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น จึงทำให้นักเรียนพอใจในผลงานของตนที่ได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ในการเข้าค่ายคณิตศาสตร์ และเกิดความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ในที่สุด และอาจเนื่องมาจากกระบวนการของโปรแกรมอบรมที่นำมาใช้มีความเป็นลำดับขั้นที่ชัดเจน มีความคล่องตัว สามารถปรับให้เกิดความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ แสดงถึงคุณสมบัติของโปรแกรมอบรมหรือหลักสูตรที่ดี เมื่อนำไปใช้จริงจึงส่งผลให้ครูผู้เข้าอบรมเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สมรรถนะการออกแบบและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักการจัดค่ายคณิตศาสตร์ และทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ เมื่อนำมาผสมผสานและบูรณาการในการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ จึงเกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด นั่นคือ การเสริมสร้างสมรรถนะการออกแบบและการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ของ

ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของชนัท ธาตุทอง (2552) และ Beauchamp (1981) ที่อธิบายว่าโปรแกรมหรือหลักสูตรที่ดีย่อมส่งผลต่อการบริหารจัดการ โปรแกรมและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลดีต่อ กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ผลการวิจัยพบว่า ควรปรับลดสื่อประกอบการอบรมประเภทคลิปปิดิโอและสื่อประเภท ใบงานและใบความรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับระยะเวลาการอบรมตามโปรแกรมอบรม สอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรม และสอดคล้องกับจุดเน้นของโปรแกรมอบรมซึ่งคือการ นำไปใช้พัฒนาทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากบางคลิปปิดิโอครูผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมมีความคุ้นเคยและได้ศึกษามาบ้างแล้วส่งผลให้ขาด ความสนใจเนื่องจากตนเองสามารถค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อใดก็ได้ สื่อที่นำมาใช้จึงขาดความแปลกใหม่ และมีความเข้มข้นไม่เพียงพอที่จะสร้างความสนใจได้ตลอดระยะเวลาอบรม สอดคล้องกับแนวคิด ของชูวิทย์ รัตนพลแสนย์ (2554) ที่อธิบายว่า การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความตื่นตัวในบทเรียนหรือ เนื้อหาที่มุ่งนำเสนอได้นั้น จำเป็นต้องใช้สิ่งเร้าที่มีความหมาย แปลกใหม่ และมีความเข้มข้นเพียงพอ สำหรับสื่อประเภทใบงานและใบความรู้พบว่าควรปรับลดจำนวนลง เนื่องจาก มีบางกิจกรรมที่สามารถจัดรวมกันแบบบูรณาการได้ เช่น การออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ ในระยะที่ 3 การ ออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ (Mathematics Activity Design) ซึ่งตามโปรแกรมอบรมจัดเป็น 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมสร้างหน่วยกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ทั้ง 5 ทักษะ และกิจกรรมสร้างแผนการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ สามารถนำมาบูรณาการอยู่ใน ช่วงเวลาอบรมเดียวกันโดยการชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมอบรมดังกล่าวให้ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ครู ผู้เข้าร่วมโปรแกรมอบรมมองเห็นความคาดหวัง แนวทางการดำเนินกิจกรรม และตระหนักถึงผลลัพธ์ ได้อย่างชัดเจน และยังสามารถบริหารจัดการเวลาการทำกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชาติ สมितिไกร (2549) ที่อธิบายว่า การสร้างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมควรมีการจัดวางเนื้อหา และแบ่งระยะเวลาให้เหมาะสมและตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ โดยยึดหลักว่า ภายในระยะเวลาที่กำหนดจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หากไม่สามารถ เพิ่มระยะเวลาได้ อาจใช้วิธีการตัดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือเนื้อหาบางส่วนออกไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

โปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริม สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

หลักการ

1. เป็นโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ
2. เป็นโปรแกรมฝึกอบรมที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะการออกแบบและสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในค่ายคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
3. เป็นโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นกระบวนการกลุ่ม
4. เป็นโปรแกรมฝึกอบรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้เข้าอบรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์
3. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการออกแบบค่ายคณิตศาสตร์และออกแบบกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
4. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมีความสามารถในการจัดค่ายคณิตศาสตร์และจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สาระการเรียนรู้

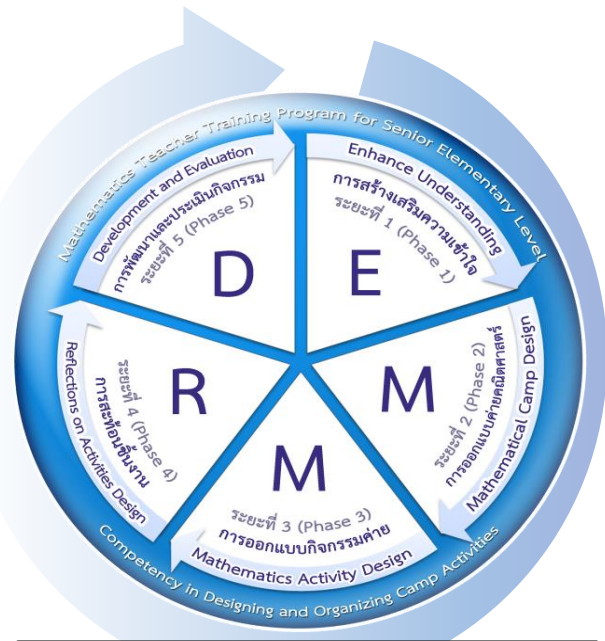
ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) แนวคิดและความหมายของการเรียนรู้เชิงรุก ความสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก และการออกแบบและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

หน่วยที่ 2 ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา

หน่วยที่ 3 การจัดค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ประกอบด้วย ความหมายและความสำคัญของการจัดค่ายคณิตศาสตร์ และการจัดค่ายเพื่อส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์

หน่วยที่ 4 การออกแบบกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์และการประเมินผล ประกอบด้วย การออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการวัดและการประเมินผลกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สื่อการเรียนรู้

1. สื่อนำเสนอประกอบการบรรยายและการจัดกิจกรรมตามโปรแกรมอบรม เรื่อง การจัดค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2. สื่อเอกสารประกอบการอบรม ประกอบด้วย ใบความรู้และใบกิจกรรม เรื่อง การจัดค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และการวัดและการประเมินผลการจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การวัดและประเมินผล

1. ด้านความรู้และสมรรถนะของครู ประกอบด้วย
 - 1.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 1.2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์
 - 1.3) สมรรถนะการออกแบบและการจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2. ด้านทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน ประกอบด้วย
 - 2.1) ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์
 - 2.2) ทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์
 - 2.3) ทักษะการสื่อสาร สื่อความหมาย และการนำเสนอทางคณิตศาสตร์
 - 2.4) ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์
 - 2.5) ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สรุป

โปรแกรมอบรมครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนปลายเพื่อสร้างเสริมสมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีองค์ประกอบสำคัญ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) สารการเรียนรู้ 2.4) กระบวนการ ชื่อว่า “EMMRD” จำแนกเป็น 5 ระยะ ได้แก่ 2.4.1) การสร้างเสริมความเข้าใจ (E) 2.4.2) การออกแบบโครงการค่ายคณิตศาสตร์ (M) 2.4.3) การออกแบบกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ (M) 2.4.4) การสะท้อนชิ้นงานการออกแบบ (R) และ 2.4.5) การพัฒนาและการประเมินกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ (D) 2.5) สื่อการเรียนรู้ และ 2.6) การวัดและประเมินผล ซึ่งมีความเหมาะสม ความสอดคล้องเชิงทฤษฎี และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ผลการทดสอบประสิทธิผลของโปรแกรมอบรม พบว่า สมรรถนะการออกแบบและจัดกิจกรรมค่ายที่ส่งเสริมทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์หลังเข้าร่วมโปรแกรมอบรม อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เข้าร่วมอบรมตามโปรแกรมอบรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์จากการออกแบบและจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่าโดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ซึ่งจัดโดยครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ที่เข้าร่วมโปรแกรมอบรมในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะประกอบด้วยข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อมูลสารสนเทศมาจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการภาค 4 จึงอาจทำได้ข้อมูลที่แตกต่างจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในสังกัดอื่น ดังนั้น หากนำผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้ไปใช้ควรคำนึงถึงบริบทเหล่านี้ด้วย

1.2 การวิจัยครั้งนี้พบว่าโปรแกรมอบรม จำแนกกระบวนการเป็น 5 ระยะ ซึ่งสอดคล้องสัมพันธ์กันทั้งระบบ สอดคล้องกับระยะเวลาและเงื่อนไขการจัดอบรมตามความต้องการของผู้ใช้ หากนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ควรคำนึงถึงความสอดคล้อง ระยะเวลา และเงื่อนไขความต้องการใช้โปรแกรมเป็นสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพในระหว่างการทดลองใช้โปรแกรมอบรมหรือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการอื่นร่วมด้วย เช่น การสอบถามความต้องการจำเป็น หรือการจัดสนทนากลุ่ม รวมทั้งอาจมีการสัมภาษณ์บุคคลอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้ได้สารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาโปรแกรมอบรมอย่างรอบด้านและครอบคลุมทุกมิติ

2.2 การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนโดยใช้แบบประเมินซึ่งพบอุปสรรคในการรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่อยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี และไม่ได้มีสัญชาติไทย การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการลงสนามวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น การลงพื้นที่เพื่อทำการสอบถามหรือสัมภาษณ์นักเรียน ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนผลการใช้โปรแกรมอบรมได้มากขึ้น หรือทำการศึกษาในเชิงชาติพันธุ์วรรณาแก่นักเรียนกลุ่มดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- สมนัท ธาตุทอง. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- จรัส อินทลาภาพร, มารุต พัฒผล, วิชัย วงษ์ใหญ่ และ ศรีสุมะ พุ่มสะอาด. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาสำหรับครูระดับประถมศึกษา. *Veridian E-Journal, Slipakorn University*, 8(2), 714–736.
- ชัยศักดิ์ สีลาจรัสกุล. (2542). *ชุดกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อพัฒนาการจัดการค่ายคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ชูชาติ สมितिไกร. (2549). *การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูวิทย์ รัตนพลแสนย์. (2554). *หลักการจูงใจในชั้นเรียน*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2552). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. นนทบุรี: อินเตอร์ โปรเกรสซิฟ จำกัด.
- เนติพงศ์ พิณจนาม. (2562). *หลักในการจัดการค่ายคณิตศาสตร์*. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/641524/>
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2554). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และ อรพิน ศิริสัมพันธ์. (2560). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21*. นครปฐม: เพชรเกษมพรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

- วันชนะ ปานสุวรรณภรณ์, นวลชื่น ธานีพูน และ สุตาภรณ์ ภูแพร. (2559). กิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปี การศึกษา 2558 โรงเรียนสิงห์บุรี. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 1(ฉบับพิเศษ), 25–42.
- ศศิธร แม่นสงวน. (2548). *โครงการและกิจกรรมคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำรามหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2551). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สมวงษ์ แปลงประสพโชค. (2548). *ค่ายคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อัมพร ม้าคะนอง. (2553). *ทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์: การพัฒนาเพื่อพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beauchamp, C. (1981). *A Curriculum Theory*. Boston: Peacock Publisher.
- Best, J. W. (1995). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Boyatzis, R. E. (1982). *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*. London: Wiley.
- McClelland, D.C. (1960). Testing for Competence Rather than for Intelligence. *American Psychologist*, 28(1), 1–14.
- Rowinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion–Referenced Test Item Validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2(1), 49–60.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning Curriculum for Schools*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum Development: Theory and Practice*. New York: Harcourt, Brace and World Nic.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Williams, N. K. (2017). Active learning Strategies for Legal Topics and Substance Abuse in a Pharmacy Curriculum. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 81(1), 54–67.

องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

Factors of Risk-Taking Behavior of Higher Secondary School Students
Under The Jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office 2

¹ชนัสมชนก แสงลูน, สุวิมล ตีรกานันท์ และ กมลทิพย์ ศรีหาเศษ

¹Chanatchanok Sangloon, Suwimon Tirakanant and Kamontip Srihasat

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

E-mail: kasalong.ca@gmail.com

Received March 13, 2021; Revised April 1, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,320 คน จากนักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 2 โดยสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี principal component analysis และหมุนแกนแบบ varimax

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 12 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การชอบความท้าทาย การเลียนแบบการกระทำผิด การขาดความยั้งคิด การไม่ดูแลรักษาสุขภาพและสุขลักษณะส่วนบุคคล การไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียน การฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน การยอมรับสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกต้อง การยอมรับวิธีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง การขาดความรับผิดชอบตนเอง การมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การเห็นการกระทำผิดเป็นเรื่องปกติ และการมีค่านิยมทางการศึกษาที่ผิด ทั้ง 12 องค์ประกอบเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้ร้อยละ 60.215

คำสำคัญ: พฤติกรรม; พฤติกรรมเสี่ยง; นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The purpose of this study was to examine the factors of risk-taking behavior of higher secondary school students using the technique of stratified random sampling. The sample population consisted of 1,320 students under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office Two. Data were collected using a questionnaire and analyzed using the technique of exploratory factor analysis with principal component analysis and varimax rotation.

The findings showed that risk-taking behavior of the students under study consisted of the twelve factors. These were preferring challenges, imitating the commission of an offence, lacking discretion, neglecting health and personal hygienic condition, ignoring learning activities, violating school regulations, accepting improper environment, accepting incorrect practices, lacking self-responsibility, having false beliefs about drugs, seeing the commission of an offence as normal, and having wrong values in education. These twelve factors could be explanatory of the variance of risk-taking behavior of the students under study at 60.125 percent.

Keywords: Behaviors; Risk behaviors; High school students

บทนำ

ประเด็นพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นนั้นพบว่า วัยรุ่นจำนวนมากที่มีความเสี่ยงในลักษณะบุคลิกภาพ ความเสี่ยงในสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ที่อาจนำไปสู่การมีปัญหาดังกล่าว พฤติกรรม อารมณ์และสังคม หากไม่ได้รับการช่วยเหลือป้องกัน ปัญหาดังกล่าวจะกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงและเรื้อรัง ยากที่จะบำบัดรักษาได้ (กรมสุขภาพจิต, 2554) พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ เป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต การเป็นโรค และความพิการ ในกลุ่มวัยรุ่นพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ สามารถพิจารณาจากกิจกรรมหรือการกระทำที่เสี่ยงในชีวิตประจำวันมีลักษณะของการปฏิบัติที่อาจส่งผลหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพและอาจเสี่ยงต่อการเกิดโรคได้ พฤติกรรมเสี่ยงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือพฤติกรรมเสี่ยงโดยตรง (direct risk behavior) ได้แก่ การใช้รถใช้ถนน การมีเพศสัมพันธ์ การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และใช้สารเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงโดยอ้อม (indirect risk behavior) ได้แก่ การใช้เข็มฉีดยา การสวมหมวกกันน็อก การออกกำลังกาย การรับประทานอาหารและรวมถึงพฤติกรรมที่ไปแล้วเสี่ยงต่อการเสียชีวิต พิการ ทุพพลภาพ เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยทั้งทางตรงและทางอ้อมจากพฤติกรรมนั้น (จรรยา เศรษฐพงศ์, 2550)

ในส่วนของการทบทวนศึกษาการได้ออกกฎกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548 ออกตามความในมาตรา 6 และมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติ

คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2545 ให้สถานศึกษาต้องออกกระเปาะว่าด้วยความประพฤติที่ไม่เหมาะสม 9 ประการคือ 1) หนีเรียน หรือออกนอกสถานศึกษาโดยไม่ได้รับอนุญาตในเวลาเรียน 2) เล่นการพนัน หรือจัดให้มีการเล่นการพนันที่ผิดกฎหมาย 3) พกพาอาวุธหรือวัตถุซึ่งใช้ประทุษร้าย 4) ซื้อ จำหน่าย แลกเปลี่ยน หรือเสพสุรา สิ่งมีเงินเมา หรือยาเสพติด 5) ลักทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ หรือบังคับ ชื่นใจ หรือ รีดไถบุคคลอื่น 6) ก่อเหตุทะเลาะวิวาททำร้ายร่างกายผู้อื่น 7) แสดงพฤติกรรมทางซู้สาวที่ไม่เหมาะสมในที่สาธารณะ 8) เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี 9) ออกนอกสถานที่พักเวลากลางคืนเพื่อเที่ยวเตร่หรือ รวมกลุ่มอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและผู้อื่น และจากผลการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าปัญหาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีแนวโน้มจะ ขยายตัวมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งจัดเป็นกลุ่มเสี่ยง โดยพฤติกรรม การดื่มในรอบ 12 เดือน พบว่าการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่วนใหญ่ ได้แอลกอฮอล์มาจากคนที่ อายุมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 24.0 รองลงมาคือซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้เองโดยไม่ตรวจบัตร ร้อยละ 21.3 และซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากร้านใกล้โรงเรียน ไม่เกิน 500 เมตร ร้อยละ 13.9 (ศูนย์วิจัย ปัญหาสุรา, 2557)

นอกจากนี้การรับรู้ต่อสถานศึกษาในทางลบของเด็กและเยาวชน สามารถทำนายการมีส่วนร่วม ในพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การไชยาเสพติด การดื่มสุรา การหนีเรียน การทะเลาะวิวาท และการมีปัญหาด้าน สุขภาพจิต และการรับรู้ต่อสถานศึกษารวมถึงความรู้สึกลูกผูกพันทางสังคม การยอมรับและได้รับความ เอาใจใส่จากครู มีความเกี่ยวข้องกันกับพฤติกรรมเสี่ยงด้านการไชยาเสพติด การสูบบุหรี่ การดื่ม สุรา การทะเลาะวิวาท การหนีเรียนและการมีปัญหาด้านสุขภาพจิต และยังพบอีกว่าการมีสัมพันธภาพ ทางบวกกับผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งได้แก่ ครู ครูแนะแนว และผู้ให้คำปรึกษาจะมี ความเกี่ยวข้องกันกับการมีสุขภาพกายที่ดีขึ้น มีความภูมิใจในตัวเอง มีความสุขและความพอใจในชีวิต มีความสำเร็จด้านการเรียน และช่วยลดการสูบบุหรี่ อาการซึมเศร้า การคิดฆ่าตัวตาย การมีพฤติกรรม เสี่ยง การทะเลาะวิวาท และการเข้าร่วมกลุ่มที่มีปัญหาความประพฤติ (ศุภวดี บุญญวงศ์, 2555)

บทความวิจัยนี้นำเสนอ องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอน ปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 เพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดทำกิจกรรม ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการลดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

การทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของพฤติกรรม

สุวรรณดา สงธนู (2558) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยตอบสนองต่อสิ่งเร้า การกระทำที่เกิดขึ้นทั้งที่ผู้กระทำรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว ซึ่งสามารถสังเกตได้และสังเกตไม่ได้

กรมสุขภาพจิต (2554) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมไว้ว่า พฤติกรรมหมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออก ตอบสนอง หรือตอบโต้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินได้ จับได้ และวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นเป็นภายในหรือภายนอกก็ตาม เช่น การร้องไห้ การเดิน การคิด การเต้นของชีพจร การอ่านหนังสือ เป็นต้น

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่า พฤติกรรม คือการตอบสนองต่อสิ่งเร้า ในสถานการณ์ต่าง ๆ และเป็นการกระทำที่ผู้กระทำอาจรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่น การคิด การเดิน การยืน การกิน และการนอน

ความหมายพฤติกรรมเสี่ยง

Jessor (1996 อ้างถึงใน อรอนงค์ ชัยโพธิ์กลาง, 2557) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมเสี่ยง หมายถึง พฤติกรรมใด ๆ ที่สามารถมีส่วนในทางจิตสังคมของพัฒนาการของวัยรุ่น เช่น การติดยาเสพติด การออกจากโรงเรียน การมีเพศสัมพันธ์แบบไม่ป้องกัน การดื่มแล้วขับ หรือมีแนวโน้มใช้ความรุนแรง เป็นต้น พฤติกรรมเสี่ยงสามารถเป็นอันตรายต่อความสำเร็จของพัฒนาการปกติการปฏิบัติตามบทบาทของสังคมที่คาดหวัง การมีทักษะที่สำคัญ การประสบความสำเร็จที่เหมาะสม และมีความสามารถและท้ายที่สุดแล้วต้องมีการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสมที่จะไปสู่ขั้นถัดไปในวงจรชีวิตในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

Santrock (1996 อ้างถึงใน บุรฉัตร จันทรวง, 2560) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมเสี่ยง หมายถึง เป็นการกระทำพฤติกรรมบ่งชี้แนวโน้มของผลลัพธ์ในเชิงลบที่เป็นพิษเป็นภัยต่อตนเอง และผู้อื่น เกี่ยวข้องกับการปรับตัวบกพร่อง ซึ่งนอกจากจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเอง และผู้อื่นแล้วยังเป็นอุปสรรค หรือตัวฉุดรั้งการพัฒนาตน ทำให้ไม่สามารถพัฒนาตนไปได้ถึงขีดสูงสุด

องค์การ UNICEF (2007 อ้างถึงใน กรเกล้า สาสี, 2558) ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมเสี่ยง หมายถึง การกระทำของบุคคลที่อาจส่งผลให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ ชีวิต หรือทรัพย์สิน ได้แก่ การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การเสพยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ การใช้ถุงยางอนามัย และการตั้งครกในวัยรุ่น

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า พฤติกรรมเสี่ยง หมายถึงพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีในอนาคต และสถานการณ์ที่เป็นอันตราย หรือก่อให้เกิดผลในทางที่ไม่ดี

ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงทั้งแนวคิดและงานวิจัย พบว่า ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสรุปตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนโดยสังเขป ดังนี้

กรมสุขภาพจิต (2554) ได้กล่าวถึง ปัจจัยเสี่ยงและการป้องกันแก้ไขปัญหามีแหล่งการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงคือ ภัยจากสารเสพติด (เสพ/ ค้า) ปัญหาการเรียน (การเรียนตกต่ำ ขาดเรียน หนีเรียน การออกกลางคัน) วิกฤตทางเพศ (ปัญหาพฤติกรรมทางเพศ ภัยทางเพศ) ความรุนแรง (การกลั่นแกล้ง ซ้ำตัวตาย อุบัติภัย การทะเลาะวิวาท การทำร้ายผู้อื่น) และมีปัจจัยเสี่ยงอันเนื่องมาจากตัวนักเรียนเอง จากครอบครัว จากโรงเรียน จากกลุ่มเพื่อน และจากชุมชน/ สังคม

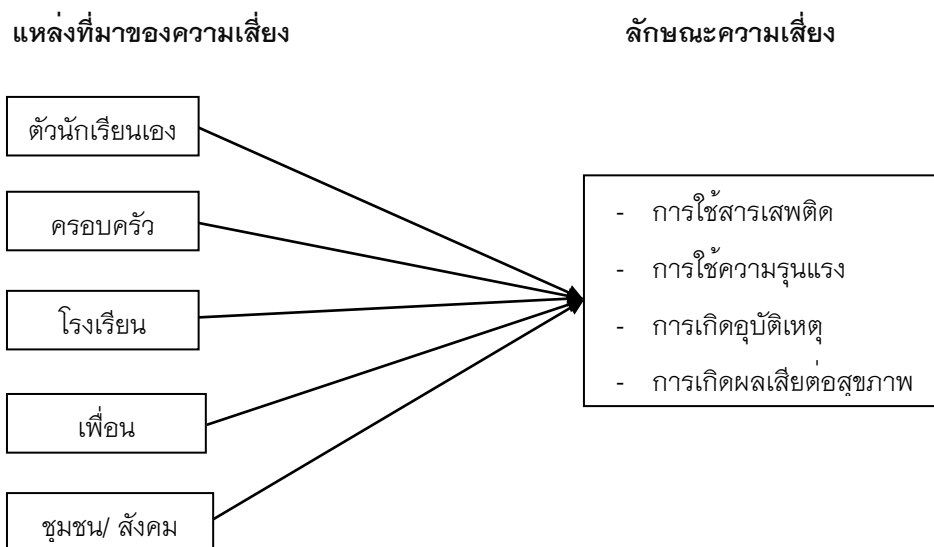
เบญจพร อิทธิวงษ์ (2558) ได้ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนมี 6 ด้าน คือ ด้านการบริโภคอาหารและยา ด้านการออกกำลังกาย ด้านการพักผ่อน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านการตรวจรักษาสุขภาพ ด้านการจัดการความเครียด มีพฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับพฤติกรรมสุขภาพจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ การจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูง การจัดการความเครียดอยู่ในระดับปานกลาง บริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลาง การพักผ่อนอยู่ในระดับปานกลาง การตรวจรักษาสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง การออกกำลังกายอยู่ในระดับปานกลาง

เจตณสฤษฏ์ สังขพันธ์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชนไทยในอำเภอบางใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า เพศ การอาศัยอยู่กับญาติ ปัจจัยด้านความรู้ และปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชน ในขณะที่เยาวชนซึ่งอาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาและปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสามารถทำนายพยากรณ์ได้ร้อยละ 59.90

จากการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความหลากหลายและล้วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมและสรุปตัวแปรที่มีความสอดคล้องกัน จากทั้งแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ตัวแปรพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนในการสร้างเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ทั้งหมด 5 ด้าน คือ ความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมเสี่ยงอันเนื่องมาจากตัวนักเรียนเอง จากครอบครัว จากโรงเรียน จากเพื่อน และจากชุมชน/ สังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้รวบรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนที่ใช้ในการวิจัย โดยสามารถสรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2554)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ประจำปีการศึกษา 2563 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane (1973 อ้างถึงใน สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์, 2557) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน โดยใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ ประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชลาดกระบัง โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย และโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา 2 เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาองค์ประกอบซึ่งตามหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 20 เท่าของจำนวนข้อคำถาม (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010, p. 102) เพื่อให้เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,320 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมความเสี่ยงของนักเรียน ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงอันเนื่องมาจากตัวนักเรียนเอง จากครอบครัว จากโรงเรียน จากกลุ่มเพื่อน และจากชุมชน/ สังคม อนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC) ได้ค่า IOC อยู่ในช่วง 0.67 – 1.00 ค่าความเที่ยงของข้อคำถามทั้งฉบับเท่ากับ .964 และวิเคราะห์

ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี principal component analysis และหมุนแกนแบบ varimax

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ใช้การสกัดองค์ประกอบด้วยวิธี principal component analysis และหมุนแกนแบบ varimax

ตารางที่ 1 การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นความเหมาะสมเมตริกซ์สหสัมพันธ์ในภาพรวมด้วย KMO and Bartlett's test

วิธีการทดสอบ	ผลการทดสอบ
Kaiser–Mayer–Olkin Measure of Sampling Adequacy	0.963
Bartlett's Test of Sphericity Approx. Chi-Square	46958.851
<i>df</i>	2145
<i>Sig</i>	0

ตารางที่ 2 ค่าไอเกนที่ได้จากการสกัดองค์ประกอบและความแปรปรวนทั้งหมดที่อธิบายได้ (total variance explained) สกัดองค์ประกอบด้วยวิธี Principal Component Analysis

องค์ประกอบ	ค่าไอเกน	ความแปรปรวน, %
1	8.266	12.524
2	4.398	19.187
3	3.990	25.233
4	3.551	30.613
5	3.248	35.534
6	2.864	39.872
7	2.710	43.979
8	2.686	48.049
9	2.459	51.774
10	2.194	55.099
11	2.112	58.298
12	1.265	60.215

จากตารางที่ 2 องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงมีค่าไอเกนที่มากกว่า 1 มีทั้งหมด 12 องค์ประกอบ โดยค่าไอเกนทั้ง 12 องค์ประกอบอยู่ระหว่าง 1.265 – 8.266 อธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้ร้อยละ 60.215 ทั้ง 12 องค์ประกอบ

ตารางที่ 3 สรุปองค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 2

องค์ประกอบ	ความหมาย
1. การชอบความท้าทาย	การชอบทดลองโดยไม่ได้นำถึงถึงความถูกต้อง หรือไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น เช่น การเคารพกฎหมาย กฎจราจร การทิ้งขยะ การพูดในสิ่งที่ไม่ดี การไม่รู้จักหน้าที่ในการรักษาความสะอาด การเล็งเห็นความไม่ปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานที่แออัด การกลั่นแกล้ง การทำร้ายร่างกายผู้อื่น การใช้สารเสพติด การไล่หมวกกันน็อคขณะซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ การเรียนหนังสือ การเล่นเกมเล่นที่อันตราย เช่น การจุดไฟใส่แอลกอฮอล์ การใช้คำพูดที่รุนแรงในครอบครัว การสูบบุหรี่ การไม่ระมัดระวังในการใช้อุปกรณ์ในห้องทดลอง
2. การเลียนแบบการกระทำผิด	การทำตามพฤติกรรมที่เป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เช่น การไม่ส่งการบ้านเหมือนเพื่อน การหนีเรียนพร้อมกับเพื่อน การไม่ตั้งใจเรียนเหมือนเพื่อน ตอบโต้ด้วยคำพูดที่หยาบคายกับเพื่อนที่ใช้คำพูดหยาบคาย การเล่นเกมกับเพื่อนโดยต้องคำนึงถึงเวลา การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ร่วมกับเพื่อน การใช้กำลัง
3. การขาดความยับยั้งชั่งใจ	การไม่รู้จักยับยั้ง หรือหยุดพฤติกรรมที่จะทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บ หรือเสียหาย เช่น การใช้ความรุนแรงทันที เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ไม่พอใจ การเลียนแบบความรุนแรงจากเกมออนไลน์ การทำร้ายจิตใจผู้อื่น ด้วยคำพูดและการกระทำ การขับขีรถจักรยานยนต์ด้วยความเร็วสูง การสวมหมวกกันน็อค
4. การไม่ดูแลสุขภาพและสุขลักษณะส่วนบุคคล	การมีพฤติกรรมที่ไม่รู้จักดูแลสุขภาพ ร่างกายของตนเองให้ปลอดภัย เช่น คัดเข็มขัดนิรภัย การหมั่นอาบน้ำบ่อยๆ การรักษาระยะห่างจากผู้ป่วย การตรวจสุขภาพประจำปี การล้างมือก่อนรับประทานอาหารกลางวัน การนั่งที่ขอบเบาะเบี่ยง
5. การไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียน	การไม่ใส่ใจในกิจกรรมการเรียน เช่น การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การทบทวนบทเรียนของครู สื่อการสอนของครู การตรวจสุขภาพในโรงเรียน
6. การฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน	การไม่ทำตามกฎระเบียบของโรงเรียน เช่น การนำเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาดื่มในโรงเรียน การสูบบุหรี่ในโรงเรียน การซื้อขายบุหรี่ในโรงเรียน วิ่งเล่นบนอาคาร การเล่นโทรศัพท์ขณะเรียน
7. การยอมรับสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกต้อง	การเห็นด้วย หรือการมีพฤติกรรมที่เหมือนคนอื่น ๆ เพื่อให้เข้ากับคนในสังคม/ชุมชนได้ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เช่น การพบเห็นการสูบบุหรี่และการซื้อขายยาเสพติดได้ทั่วไปในชุมชน การเข้าถึงง่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การทำตัวเป็นนักเลงเพื่อความอยู่รอดในสังคมชุมชน

8. การยอมรับวิธีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง	การเห็นด้วย หรือการยอมรับกับเหตุการณ์ที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น บรรยายภาคในครอบครัว การส่งเสริมการเรียนรู้ของพ่อแม่ การลงโทษของครูโดยใช้ความรุนแรงเมื่อกระทำผิด การดูต่ำของครูด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย
9. การขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง	การไม่มีความสนใจเอาใจใส่ หรือไม่มีความตั้งใจอันเนื่องมาจากตัวเอง เช่น การไม่ทำการบ้านส่งครู ไม่เข้าเรียนการรับประทานอาหารเช้า การชื้อยากินเอง การเล่นโทรศัพท์ขณะเดินลงบันได
10. การมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด	การมีความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น การมีความเชื่อว่าการทดลองใช้สารเสพติดในครั้งแรกไม่ทำให้ติดสารเสพติด การใช้สารเสพติดทำให้คลายเครียดได้ การไปเที่ยวกลางคืนไม่เกี่ยวข้องกับโอกาสในการใช้สารเสพติด
11. การเห็นการกระทำผิดเป็นเรื่องปกติ	การเห็นพฤติกรรมที่ผิดบ่อย ๆ เป็นประจำจนกลายเป็นเรื่องปกติ เช่น บรรยายภาคในครอบครัวที่พบเจอในชีวิตประจำวัน การทะเลาะวิวาทในครอบครัว การไปซื้อสารเสพติดให้บุคคลในครอบครัว การสูบบุหรี่ตามบุคคลในครอบครัว การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เหมือนบุคคลในครอบครัว
12. การมีค่านิยมทางการศึกษาที่ผิด	การมีความเชื่อ หรือทัศนคติที่ผิดเกี่ยวกับการศึกษา เช่น เชื่อว่าคนในชุมชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือก็สามารถมีงานทำได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายดังนี้

องค์ประกอบ 1 การชอบความท้าทาย สอดคล้องกับการโยนโยสภาวะวิกฤตของกรมสุขภาพจิต ที่ความรุนแรงจากการกลั่นแกล้งเพื่อน ภัยจากสารเสพติด เป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตนสฤษฏี สังขพันธ์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชนไทยในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพร สิงห์คำ (2560) ที่ได้ศึกษาบริบททางสังคมที่มีความสำคัญต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพาน จังหวัดพะเยา พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเพื่อนในกลุ่ม การดื่มแอลกอฮอล์ทำให้ความสำคัญกับเพื่อนสนิทกันมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Campbell et al. (2020) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงหลายด้านในสังคมวัยรุ่นกับผลเสียต่อสุขภาพ และผลลัพธ์ทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ก่อนเข้าสู่ผู้ใหญ่ ที่พบว่ามีพฤติกรรมเสี่ยงที่ไม่พึงประสงค์ คือ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ องค์ประกอบที่ 2 การเลียนแบบการกระทำผิด สอดคล้องกับการโยนโยสภาวะวิกฤตของกรมสุขภาพจิต ที่ปัญหาการเรียน เช่น การหนีเรียน ความรุนแรง จากการทำร้ายร่างกายผู้อื่น เป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่ง องค์ประกอบที่ 3 การขาดความยั้งคิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริยา ทรงพระ,

นฤมล ศราทธพันธุ์ และ อังคณา ชันตรีจิตรานนท์ (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยทางสังคมทางด้านกลุ่มเพื่อน สื่อ และเกมออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง องค์ประกอบที่ 4 การไม่ดูแลรักษาสุขภาพและสุขลักษณะส่วนบุคคล สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพร อธิหลวง (2558) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนมี 6 ด้าน คือ ด้านการบริโภคอาหารและยา ด้านการออกกำลังกาย ด้านการพักผ่อน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านการตรวจรักษาสุขภาพ ด้านการจัดการความเครียด องค์ประกอบที่ 5 การไม่ให้ความสำคัญต่อกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับการโยงโยสภาวะวิกฤตของกรมสุขภาพจิต ที่ปัญหาการเรียน เป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่ง องค์ประกอบที่ 6 การฝ่าฝืนกฎระเบียบของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรพรรณ คูหา (2558) ที่ได้ศึกษาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัย และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ การหาง่ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าการมีสถานที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างพอเพียง และมีชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำหน่ายหลากหลายประเภท มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความสามารถในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าระยะทางในการเดินทางไปซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากที่พักมีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ องค์ประกอบที่ 7 การยอมรับสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรพรรณ คูหา (2558) ที่ได้ศึกษาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัย และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือการหาง่ายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์พบว่าการมีสถานที่จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างพอเพียง และมีชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำหน่ายหลากหลายประเภท มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และความสามารถในการเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าระยะทางในการเดินทางไปซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากที่พักมีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ องค์ประกอบที่ 8 การยอมรับวิธีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สายสุตา สุขแสง และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดสงขลา พบว่าปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติด องค์ประกอบที่ 9 การขาดความรับผิดชอบตนเอง สอดคล้องกับการโยงโยสภาวะวิกฤตของกรมสุขภาพจิต ที่ปัญหาการเรียน เป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างหนึ่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Atorkey (2021) ที่ได้ศึกษาการจัดกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงหลาย ๆ ด้าน และการเชื่อมโยง ลักษณะทางสังคม กับกลุ่มสภาวะทางจิตใจของวัยรุ่นในกานา ในการวิเคราะห์ในชั้นเรียน และพบว่าพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ มี 5 ด้าน 1) การสูบบุหรี่ 2) การบริโภคผลไม้ไม่เพียงพอ 3) การบริโภคผักไม่เพียงพอ 4) การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 5) การอยู่เฉย ไม่กระตือรือร้น

องค์ประกอบที่ 10 การมีความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับยาเสพติด องค์ประกอบที่ 11 การเห็นการกระทำผิดเป็นเรื่องปกติ และองค์ประกอบที่ 12 การมีค่านิยมทางการศึกษาที่ผิด สอดคล้องกับการโยนโย่สภาวะวิกฤตของกรมสุขภาพจิต ที่ภัยยาเสพติด และการเรียน เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดความเสี่ยง ข้อดีของทั้ง 12 องค์ประกอบนี้คือ สามารถเห็นแนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่พบว่า ได้ตัวแปรใหม่ที่เกิดมาจากการคิดเห็นที่มีต่อพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนา กิจกรรม หรือจัดการอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนต่อไป

สรุป

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 2 โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (principal component Analysis) ทำการหมุนแกนองค์ประกอบแบบ orthogonal ด้วยวิธี varimax ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy หรือค่า KMO มีค่าเท่ากับ .963 ได้องค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1 ทั้งหมด 12 องค์ประกอบ โดยค่าไอเกนทั้ง 12 องค์ประกอบอยู่ระหว่าง 1.265 – 8.266 อธิบายความแปรปรวนที่เกิดขึ้นได้ร้อยละ 60.215

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โรงเรียนควรนำข้อมูลไปพัฒนา กิจกรรม หรือจัดการอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน เช่น การจัดโครงการขับขีปลอดภัย การอบรมให้ความรู้ในกิจกรรมโฮมรูม หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกฎหมายการทำร้ายร่างกาย กฎจราจร การขับขี โทษของยาเสพติด สุขอนามัยในเรื่องของการสวมใส่หน้ากากอนามัย การเว้นระยะห่าง การแจ้งในที่ประชุมผู้ปกครองถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และเรื่องเทคนิค สื่อการสอนของครู ที่ทันสมัยเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียน เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาป้องกันการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน และควรศึกษาองค์ประกอบพฤติกรรมเสี่ยงนักเรียน ในระดับชั้นอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรเกล้า สาลี. (2558). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพในเด็กวัยเรียนตอนปลาย(วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลเด็ก). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กรมสุขภาพจิต. (2554). คู่มือครูที่ปรึกษาแบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- จรรยา เศรษฐพงศ์. (2550). พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่นในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารการพยาบาลและการศึกษา, 3(3), 51-63.
- จริยา ทรงพระ, นฤมล ศราธพันธุ์ และ อังคณา ชันตรีจิตรานนท์. (2558). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 30(3), 96-109.
- เจตนสฤษฎี สังขพันธ์ และคณะ (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเสี่ยงใช้สารเสพติดของเยาวชนไทยในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 31(3), 88-103.
- บุรฉัตร จันทรแดง. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดงหลวงวิทยา อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร(วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เบญจพร อธิหลวง. (2558). พฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 6(1), 78 – 91.
- ปิยพร สิงห์คำ. (2560). บริบททางสังคมที่มีความสำคัญต่อการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และการรับรู้ความสามารถของตนเองในการปฏิเสธการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนดงเจนวิทยาคม อำเภอภูพานยาว จังหวัดพะเยา. วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 23(2), 193 – 205
- พัชรพรรณ คูหา. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยจังหวัดเชียงใหม่(การค้นคว้าอิสระสาขารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศุภาวดี บุญญวงค์. (2555). การป้องกันและแทรกแซงเส้นทางเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยงของเด็กและเยาวชน
ไทยฐานคิดสำหรับการแนะแนวและการให้คำปรึกษา. สงขลา: เทมการพิมพ์.

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2557). เรื่องเหล้า ก้าว 10. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา.

สุรศักดิ์ อมรรัตนศักดิ์. (2557). เทคนิคทางสถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

สุวรรณดา สงหนู. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความเสี่ยงและพฤติกรรมการป้องกันและควบคุม
ความเสี่ยงจากการทำงานของบุคลากรแผนกผงซักฟอก(วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรอนงค์ ชัยโพธิ์กลาง. (2557). ทุนสุขภาพกับพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพของวัยรุ่น(วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Atorkey, P., & Owiredua, C. (2021). Clustering of Multiple Health Risk Behaviors and Association
with Socio-Demographic Characteristics and Psychological Distress Among Adolescents in
Ghana: A Latent Class Analysis. *SSM – Population Health*, 13, 100707.
doi:10.1016/j.ssmph.2020.100707

Campbell, R., Wright, C., Hickman, M., Kipping, R. R., Smith, M., Poulou, T., & Heron, J. (2020).
Multiple Risk Behavior in Adolescence Is Associated with Substantial Adverse Health and
Social Outcomes in Early Adulthood: Findings from A Prospective Birth Cohort Study.
Preventive Medicine, 138, 106157. doi: 10.1016/j.ypmed.2020.106157

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson R. E., (2010). *Multivariate Data Analysis*.
(7th ed). New Jersey: Pearson.

การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร

Development of Manual for Stress Management of Government Teachers and Education Personal of Bangkok

¹เครือมาศ ชาวไร่เงิน, เบญจวรรณ บุญยะประพันธ์ และ ชนัดดา เพ็ชรประยูร

¹Crumas Chawraingern, Benjawan Boonyapraphan and Chanadda Petchprayoon

สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Industrial and Organizational Psychology, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand

E-mail: s6308031910011@email.kmutnb.ac.th

Received March 19, 2021; Revised March 25, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร 2) เพื่อสร้างคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง 2) การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกชนิดข้อมูล การวิเคราะห์ส่วนประกอบ การจัดระเบียบข้อมูล และสรุปลักษณะความสัมพันธ์ของข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร หมายถึง ความรู้สึกทางอารมณ์ของบุคลากรที่เกิดขึ้น โดยเกิดความรู้สึกกดดันไม่สบายใจ เกิดความวุ่นวาย ทำให้บุคคลเสียภาวะสมดุลของตน เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม 2) คู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย โปรแกรมการพัฒนา 10 ครั้ง 18 กิจกรรม 3) ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.985 และค่าอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา (CVR) เท่ากับ 1.00

คำสำคัญ: ความเครียด; คู่มือการจัดการความเครียด; ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the stress of government teachers and education personal of Bangkok; and 2) to develop the manual for stress management of Government teachers and education personal of Bangkok. Qualitative methodology was used to inform a case study. The key informants were collected include 5 Government teachers and education personal of Bangkok by purposive sampling. Research tools were 1) The data were collected by in-depth interview of structured Interview, and 2) the studied related documents, theories, and related researches. Qualitative data analysis techniques in content analysis, typological analysis, component analysis, data organizing, and summary of data relationship.

The result showed that 1) stress of Government teachers and education personal of Bangkok refers to the emotions of the personnel related to pressure and uneasiness to lose their equilibrium which is resulted in physical, psychological, and behavioral changes; 2) stress management manual for Government teachers and education personal of Bangkok consisted of 10 development programs included 18 activities; and 3) average of the Index of Item– objective congruence as a whole (0.985) and content validity ratio as a whole (1.00).

Keywords: Stress; Stress management manual; Government teachers and education personal of Bangkok

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ได้สร้างผลกระทบในหลากหลายแง่มุมเป็นอย่างมาก ทั้งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ การจ้างงาน การว่างงาน ตลอดจนด้านการศึกษา ซึ่งเป็นผลกระทบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตของคน การทำกิจกรรมหลายอย่างในชีวิตประจำวันต้องมีการปรับเปลี่ยนไป กิจกรรมที่เคยทำนอกสถานที่ต้องเปลี่ยนมาทำที่บ้าน ตลอดจนเด็กนักเรียนที่ต้องเก็บตัวอยู่กับบ้าน เรียนหนังสืออยู่ที่บ้านแทนการไปโรงเรียน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเรียนการสอน และที่สำคัญส่งผลโดยตรงด้านสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพจิต คนมีความเครียด ภาวะซึมเศร้า หรือฆ่าตัวตายเพิ่มมากขึ้น (กรมสุขภาพจิต, 2564) จากผลสำรวจของ American Psychological Association (2020) พบว่าระดับ

ความเครียดที่เกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาอยู่ในระดับสูง ผลของการระบาดได้เปลี่ยนแปลงชีวิตในทุกๆ ด้าน ตั้งแต่สุขภาพ การทำงาน ไปจนถึงการศึกษาและการออกกำลังกาย ในขณะที่ประเทศไทยก็เผชิญกับภาวะความเครียดสูงในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา เช่นเดียวกัน (ข่าวไทยพีบีเอส, 2564) ภาวะความเครียดที่เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลไม่มีความสุข มีผลกระทบต่อร่างกาย และจิตใจ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าผลของการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลต่อภาวะความเครียดและความวิตกกังวลให้กับคนทุกวัยอย่างเห็นได้ชัด ทั้งวัยทำงานที่ต้องปรับรูปแบบการทำงานเป็นแบบ Work from home วัยเรียนที่ต้องปรับเปลี่ยนการเรียน ผลกระทบด้านการศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนนคือ กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายในการปิดโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วประเทศรวมถึงโรงเรียนกวดวิชาทุกแห่ง (อัญชลี, 2563) มีการเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนไปในรูปแบบออนไลน์ การมอบหมายงานให้ทำที่บ้าน เพื่อลดการแพร่ระบาด (ข่าวมติชนออนไลน์, 2563) ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย โดยเฉพาะความเครียด ความวิตกกังวลของครูผู้สอนต่อการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ครบถ้วน การเรียนการสอนที่มากเกินไป ทำให้ครูต้องเผชิญกับความเครียดที่หลากหลายทั้งภาระงานที่มากขึ้น การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ การเปลี่ยนแปลงการวัดและประเมินผลใหม่ (ข่าวไทยรัฐ, 2564) ความกังวลที่มีต่อนักเรียนที่อาจเรียนไม่ทัน หรือเรียนไม่ครบตามหลักสูตร ซึ่งส่งผลให้ครูต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ต้องรู้จักกับการจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนให้ได้ เพื่อให้การสอนดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงและมีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นแหล่งที่ตั้งของอุตสาหกรรม ศูนย์กลางการค้า การปกครอง การศึกษา คมนาคม ซึ่งรวมอยู่ในกรุงเทพมหานครแทบทั้งสิ้น ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่โยกย้ายเข้ามาในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก มีการเดินทางเข้าออกทั้งจากในประเทศและจากต่างประเทศ ทำให้ต้องรับมือกับสถานการณ์ที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินการตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส ทั้งการปิดสถานที่ต่างๆ การกำหนดระยะเวลาการเปิด-ปิดการให้บริการ รวมทั้งการปิดโรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันพบว่าโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครเริ่มกลับมาเปิดเรียนในชั้นเรียนตามปกติ โดยทำตามมาตรการป้องกันอย่างเข้มงวด แต่เนื่องจากสถานการณ์มีการเปลี่ยนแปลง มีการพบผู้ติดเชื้อในบริเวณพื้นที่ใกล้กับโรงเรียน ทำให้ในบางโรงเรียนยังไม่สามารถกลับมาเปิดสอนได้ การสอนจึงมีทั้งรูปแบบการสอนออนไลน์และการสอนในชั้นเรียน ครูจึงมีภาระการสอนที่เพิ่มมากขึ้น มีการสอนชดเชยในช่วงเช้าและช่วงเย็นของแต่ละวันเพื่อให้นักเรียนเรียนได้ทันและครบตามหลักสูตรที่กำหนด ส่งผลให้ครูต้องเผชิญกับความวิตกกังวลและภาวะความเครียดอยู่ตลอดเวลา

บทความวิจัยนี้นำเสนอ ความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร และการพัฒนาเป็นคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อลดความเครียดและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

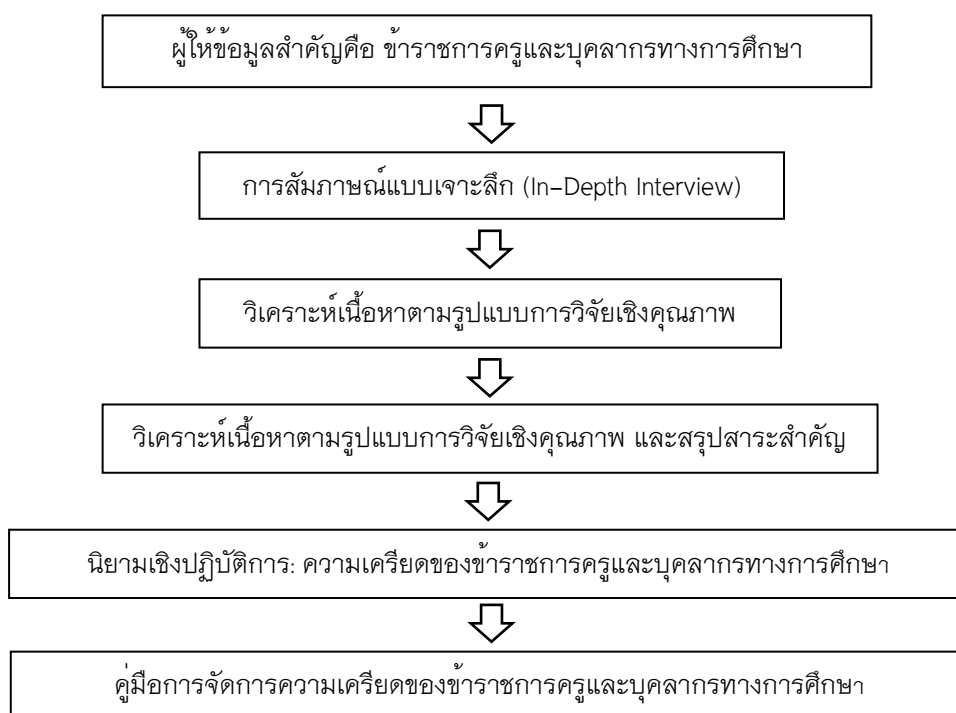
จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องความเครียด พบว่า ความเครียด เป็นภาวะที่บุคคลรู้สึกวาทน ถูกคุกคาม ก่อให้เกิดความไม่สบายใจกังวล สับสน วิดกกังวลเกิดความไม่สมดุล ซึ่งเป็นผลมาจากการที่บุคคลรับรู้หรือประเมินสิ่งที่ผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของตนว่าเป็นสิ่งที่คุกคามร่างกายและจิตใจ ทำให้เกิดการตั้งกลไกการป้องกันตนเองมาใช้เพื่อทำให้ความรู้สึกถูกกดดันหรือความเครียดเหล่านั้น คลายลงและกลับเข้าสู่สมดุลอีกครั้งหนึ่ง (กรมสุขภาพจิต, 2546) อาจกล่าวได้ว่าความเครียดเป็นภาวะรู้สึกคับข้องใจ อึดอัดใจ เป็นภาวะตอบสนองของร่างกายหรือจิตใจ ต่อสิ่งที่มาคุกคามแล้วทำให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น โดยแสดงออกทั้งด้านร่างกายจิตใจและความคิด (Lazarus, 1984) ซึ่งสามารถแบ่งพฤติกรรมการจัดการความเครียด เป็น 2 แบบด้วยกันคือ 1) การจัดการความเครียดโดยการมุ่งแก้ปัญหา เป็นพฤติกรรมการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิด สติปัญญา ใช้เหตุผล เพื่อหาแนวทางแก้ไขสภาวะที่สร้างความยุ่งยากให้ลุกล่วงไป โดยมุ่งเผชิญกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง วิเคราะห์ห็นทางแก้ไข เช่น วิธีการสำรวจตรวจตราตัวเอง (self-observation) เป็นการจดบันทึกเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวเองประจำวัน บันทึกพฤติกรรมที่แสดงออกในการตอบสนองต่อความเครียดในแต่ละวัน ซึ่งจะช่วยให้รับรู้ถึงพฤติกรรมของตนเอง และได้ทราบว่าควรเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไรเพื่อจะสามารถแก้ไขความเครียดอย่างได้ผล หรือการใช้วิธีการจัดกรอบใหม่(reframing) ซึ่งเป็นการจัดการกับความ คิดของตนเอง โดยพยายามมองในด้านบวก มองในสิ่งที่ดีสิ่งที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ แต่สามารถคิดในสิ่งที่แตกต่างได้โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ซึ่งการคิดในลักษณะดังกล่าวจะทำให้ไม่เครียด (Posen, 1995 อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ ภารชาตรี, 2551) 2) การจัดการความเครียดโดยมุ่งควบคุมอารมณ์ เป็นการปรับตัวโดยการกระทำหรือการพูดเพื่อให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น แต่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงสภาวะนั้น ๆ โดยมุ่งการปรับเปลี่ยนที่อารมณ์เพื่อบรรเทาความเครียดที่เกิดขึ้น เช่น การคลายเครียดตามแนวทางของกรมสุขภาพจิต (2546) มี 6 วิธี ดังนี้ 1) การผ่อนคลาย

กล้ามเนื้อ 2) การฝึกการหายใจ 3) การทำสมาธิ 4) การจินตนาการ 5) การคลายเครียดจากกายสู่ใจ 6) การนวดคลายเครียด

จากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดความเครียด และการจัดการความเครียดมาใช้ในการออกแบบคู่มือให้มีความสอดคล้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ทั้งการนำเทคนิคทางจิตวิทยา เช่น การจัดกรอบใหม่ การสำรวจตนเอง มาใช้ในการพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พรรณนารายละเอียด ดีความ หาคความหมาย สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เทียบเคียงกับบริบทการวิจัย เอกสาร แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสรุปสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จากนั้นนำประเด็นความเห็นมาสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความแตกต่างกันในด้านของอายุ อายุนาน ระดับชั้นสอน และรายวิชาสอน และมีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกได้แก่ 1) เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ภายใต้งานโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร 2) เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 5 ปี และยังคงทำงานอยู่โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง มีแนวคำถาม (Guideline) ไว้ล่วงหน้า ซึ่งเป็นรายการของประเด็นที่จะศึกษา โดยผู้วิจัยนำมาเป็นหัวข้อการสนทนา ที่มีความครอบคลุมเนื้อหาข้อมูลที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดำเนินการตามขั้นตอนการสัมภาษณ์ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นเริ่มสัมภาษณ์ ขั้นสัมภาษณ์เนื้อหา และขั้นยุติการสัมภาษณ์

ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดการสัมภาษณ์เชิงลึกของ Berry (1999) เพื่อสร้างบรรยากาศที่ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกสบายใจและให้ข้อมูลเชิงลึกได้มากขึ้น 2) การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ทฤษฎีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การจำแนกชนิดข้อมูล การวิเคราะห์ส่วนประกอบ การจัดระเบียบข้อมูล และการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วนำส่วนประกอบของข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อหาลักษณะร่วมที่เหมือนกันและแตกต่างกัน หลังจากนั้นจึงทำการสรุป พรรณนาให้เห็นถึงความหมายของข้อมูลเหล่านั้น (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540) และนำมาพัฒนาเป็นคู่มือการจัดการความเครียด

การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียด ใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคู่มือ 2 วิธี ได้แก่ 1) การวัดค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of item-objective congruence: IOC) 2) การวัดค่าอัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity ratio: CVR)

ผลการวิจัย

สำหรับผลการศึกษาผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหา 2 ตอนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ดังนี้

1. ความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร

ความเครียดเป็นภาวะที่บุคคลไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยเฉพาะความเครียดที่เกิดขึ้นจากการทำงาน จะทำให้บุคคลไม่มีความสุข มีผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะปัจจุบันที่มีปัญหาของโรคระบาด ทำให้ครูต้องทำงานในรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลอย่างมากต่อภาวะความเครียดของครู จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยสามารถสรุปลักษณะความเครียด กล่าวคือ ความเครียดของครูเกิดจากการมีภาระงานที่มากขึ้น ทั้งการสอนในรูปแบบออนไลน์ ตลอดจนการสอนสดเชยที่ใช้เวลาในการสอนต่อวัน 5-6 ชั่วโมง ทำให้เกิดความรู้สึกกดดัน วิดกกังวลกับภาระงาน มีความ

กระบวนการวางย ไม่มีสมาธิในการทำงาน โดยเฉพาะเมื่อมีภาระงานทับซ้อนหรืองานที่มีความเร่งด่วน ตลอดจนส่งผลถึงการรู้สึกพักผ่อนไม่เพียงพอ ตื่นเช้ามาไม่รู้สึกสดชื่น อ่อนล้า ง่วงนอนระหว่างวัน มีการปวดเมื่อยตามร่างกาย และคิดวกวนไปมาเมื่องานเกิดความผิดพลาด จะเห็นได้ว่าลักษณะความเครียดมักจะแสดงออกมาให้เห็นทั้งอาการทางด้านร่างกาย เช่น อาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามร่างกาย อาการที่เกิดทางด้านจิตใจ อาทิเช่น ความวิตกกังวล และอาการที่แสดงออกด้านพฤติกรรม อาทิเช่น การขาดสมาธิในการทำงาน ซึ่งอาการต่าง ๆ ย่อมส่งผลให้บุคคลเกิดภาวะเครียด ผลงานที่ออกมาขาดประสิทธิภาพ ผู้วิจัยสามารถสรุปความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานครที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การทบทวนเอกสาร แนวคิด ในการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของความเครียด ดังนี้

ความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร หมายถึง ความรู้สึกทางอารมณ์ของบุคลากรที่เกิดขึ้น โดยเกิดความรู้สึกกดดันไม่สบายใจ เกิดความวุ่นวาย ทำให้บุคคลเสียภาวะสมดุลของตน เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งประกอบด้วยอาการที่แสดงออกทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านพฤติกรรมที่แสดงออก ดังต่อไปนี้

- 1) อาการที่เกิดทางด้านร่างกาย หมายถึง บุคลากรมีอาการปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามร่างกาย นอนไม่หลับ รู้สึกอ่อนเพลียและเหนื่อยง่าย มีอาการง่วงนอนระหว่างวัน
- 2) อาการที่เกิดทางด้านจิตใจ หมายถึง บุคลากรมีความรู้สึกวิตกกังวลใจ อารมณ์หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย ท้อแท้หมดหวัง หมดความรู้สึกสนุกสนาน ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกชีวิตไร้ค่า
- 3) อาการที่เกิดขึ้นทางด้านพฤติกรรม หมายถึง บุคลากรมีอาการขาดสมาธิ มีอาการลุกโล่ลุกนอนอยู่ไม่นิ่ง ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทำงานผิดพลาดบ่อยขึ้น และมีเรื่องขัดแย้งกับผู้อื่นเสมอ และเมื่อบุคลากรมีภาวะเครียดเกิดขึ้น บุคคลจึงมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมเพื่อควบคุมความเครียดซึ่งเป็นการเผชิญและมุ่งจัดการต่อความเครียดอย่างมีประสิทธิภาพ

2. คู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ในการจัดทำคู่มือครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและรวบรวม เทคนิคทางการฝึกอบรม เทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อนำมาใช้ในการสร้างกิจกรรม ทั้งจากเอกสาร คู่มือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และนิยามเชิงปฏิบัติการที่ได้จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำโครงร่างของคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 3 นำโครงร่างคู่มือประเมินความเหมาะสมของเนื้อหาสาระของโปรแกรมด้วยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ดังนี้

1) การประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of item-objective congruence: IOC) เป็นการประเมินแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแบ่งเป็น 3 กรณีคือ 1 แสดงว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 0 แสดงว่าไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และ -1 แสดงว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยทั่วไปจะพิจารณาจากค่าดัชนี IOC ที่มีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป (Bollen, 1989) ผู้วิจัยนำแบบประเมินความสอดคล้องของกิจกรรมโปรแกรมฝึกอบรมที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุมประเด็นการวิจัย มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องเหมาะสม พบว่ามีค่าความสอดคล้องเหมาะสมของกิจกรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ ความเหมาะสมของชื่อกิจกรรม ความเหมาะสมของจุดมุ่งหมาย ความเหมาะสมของเทคนิค/ทฤษฎี ความเหมาะสมของเวลาที่ใช้ ความเหมาะสมของอุปกรณ์ ความเหมาะสมของวิธีดำเนินการ ความเหมาะสมของการประเมินผล พบว่าค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้องมีค่า $\geq .50$ และมีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.985

2) อัตราส่วนความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity Ratio: CVR) เป็นการประเมินว่าแต่ละกิจกรรมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือไม่ ถ้าผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยจะให้คะแนนเป็น 1 แต่ถ้าเห็นว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องจะให้ เป็น -1 โดยมีเกณฑ์ค่า CVR ต่ำที่สุดและมีนัยสำคัญที่ผ่านเกณฑ์ CVR ตามจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิของ Lawshe (1975); ประสพชัย พสุนนท์ (2558) ได้แก่ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ 5-7 คน ค่า CVR ต่ำที่สุดที่สุดคือ 0.99 ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญครอบคลุมประเด็นการวิจัย มาวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของโปรแกรมการฝึกอบรมมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรม พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเห็นว่ากิจกรรมมีความสอดคล้อง โดยได้ค่า CVR เท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วย ปก คำนำ สารบัญ แนวทางการใช้คู่มือ แผนการจัดกิจกรรมใน “คู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร” สารสำคัญของคู่มือฉบับนี้ประกอบด้วย โปรแกรมการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ใช้เวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง 45 นาที ประกอบด้วยโปรแกรมการฝึกอบรมทั้งหมด 10 ครั้ง 18 กิจกรรม

ตารางที่ 1 รายละเอียดคู่มือและการจัดกิจกรรมฝึกอบรม “การจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร”

ครั้งที่	เทคนิค/ทฤษฎี	กิจกรรม
ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศ (การสร้างสัมพันธภาพ)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีโอกาสแสดงความเป็นตัวเอง ทำความรู้จัก ผ่อนคลาย และเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความคุ้นเคย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้วิจัยและผู้เข้าอบรม รวมถึงระหว่างผู้เข้าอบรมด้วยกันเอง ตลอดจนเพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รับความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับความเครียด	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2. การละลายพฤติกรรม 3. การอภิปรายกลุ่ม เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการฟัง การสรุปความ 2. การพูดถึงการแก้ไขปัญห	1. กิจกรรม Line up 2. กิจกรรม ไหนเล่าดี
ครั้งที่ 2 การรู้จักกับความเครียด (การให้ความรู้เกี่ยวกับความเครียด)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมรู้จัก เข้าใจ และวิเคราะห์ได้ถึง ความเครียด แหล่งที่มาของความเครียด อาการที่เกิดจากความเครียด ตลอดจนผลเสียที่เกิดขึ้นจากความเครียด	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. เทคนิคการบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการสะท้อนความคิดความรู้สึก 2. เทคนิคการระดมสมอง ทฤษฎี 1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1956)	1. กิจกรรม ต้นไม้เจ้าปัญหา (Problem tree) 2. กิจกรรม ต้นไม้เจ้าปัญหาในโรงเรียน 3. กิจกรรม ไฟฉายองค์กร
ครั้งที่ 3 การลดความเครียด (ทางด้านร่างกาย) (1)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่เกิดทางด้านร่างกาย ด้วยวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อในส่วนต่างๆ ของร่างกาย และการใช้ดนตรีบำบัด เพื่อให้รู้สึกผ่อนคลายมากขึ้น	เทคนิคการฝึกอบรม 1. เทคนิคการสะท้อนกลับ เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ 2. เทคนิคดนตรีบำบัด	1. กิจกรรม Relax 2. กิจกรรม feeling good
ครั้งที่ 4 การลดความเครียด (ทางด้านร่างกาย) (2)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่เกิดทางด้านร่างกาย ด้วยวิธีการผ่อนคลายกล้ามเนื้อผ่านการฝึกโยคะ	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย 2. เทคนิคการลงมือปฏิบัติ เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการโยคะคลายกล้ามเนื้อ (หฐโยคะ)	1. กิจกรรม หฐโยคะลดเครียด

Homework assignment (1) ประกอบไปด้วย 1. กิจกรรม Relax 2. กิจกรรม feeling good 3. กิจกรรม หฐโยคะลดเครียด		
ครั้งที่ 5 การลดความเครียด (ด้านจิตใจ) (1)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการ เทคนิค ผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่ เกิดทางด้านจิตใจ รู้จักและเข้าใจถึงวิธีการ ประโยชน์ของเทคนิคศิลปะมันดาลา และการ ฝึกหัวเราะ	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคมันดาลา 2. เทคนิคหัวเราะบำบัด	1. กิจกรรม Nature Mandala 2. กิจกรรม 555
ครั้งที่	เทคนิค/ทฤษฎี	กิจกรรม
ครั้งที่ 6 การลดความเครียด (ด้านจิตใจ) (2)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการ เทคนิค ผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่เกิด ทางด้านจิตใจ เห็นถึงประโยชน์ของเทคนิค ศิลปะมันดาลา และการฝึกหัวเราะ	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคมันดาลา	1. กิจกรรม Mandala Art 2. กิจกรรม 555
Homework assignment (2) ประกอบไปด้วย กิจกรรมวาดภาพศิลปะมันดาลา และกิจกรรม 555		
ครั้งที่ 7 การลดความเครียด (ด้านจิตใจ) (3)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการ เทคนิค ผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่ เกิดทางด้านจิตใจ การมองมุมใหม่ การ เปลี่ยนมุมมองโดยการหาแง่มุมทางบวก	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการมองมุมใหม่ 2. เทคนิคการมองเชิงบวก	1. กิจกรรม เปลี่ยนกรอบ ความคิด 2. กิจกรรม เปลี่ยน ความคิด ชีวิตบวก
ครั้งที่ 8 การลดความเครียด (ด้านพฤติกรรม) (1)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการ เทคนิค ผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่ เกิดทางด้านพฤติกรรม เห็นถึงความสำคัญ ของการฝึกสมาธิเพื่อลดความเครียด การฝึก สมาธิเพื่อให้จดจ่อกับสิ่งที่กำลังทำ	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคการใช้สมาธิ 2. การให้รางวัล	1. กิจกรรม การฝึกสมาธิ โดยการนับลมหายใจ 2. กิจกรรม การมีสมาธิ... แก้ไขปัญหาได้
ครั้งที่ 9 การลดความเครียด (ด้านพฤติกรรม) (2)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้รู้จักวิธีการ เทคนิค ผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่ เกิดทางด้านพฤติกรรม ด้วยการฝึกเทคนิคที่ ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่น การรู้จัก บทบาท หน้าที่ และบุคลิกของคนทำงานใน หลาย ๆ รูปแบบ	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. การบรรยาย 2. การอภิปรายกลุ่ม เทคนิคทางจิตวิทยา 1. เทคนิคท่าทางการสื่อสาร	1. กิจกรรม เรามาทำงาน ด้วยกันเถอะ

ครั้งที่ 10 ปัจฉิมนิเทศ (สรุปโปรแกรมการจัดการความเครียด)		
เพื่อให้ผู้เข้าอบรมสามารถเข้าใจและเลือกใช้วิธีการจัดการกับความเครียดด้วยเทคนิคต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม เพื่อช่วยลดอาการที่เกิดจากความเครียดทั้ง 3 ด้าน	เทคนิคทางการฝึกอบรม 1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2. การอภิปราย	1. กิจกรรม Good bye ความเครียด

หมายเหตุ คู่มือฉบับสมบูรณ์สามารถดูได้จากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานครโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้สัมภาษณ์ได้พูดคุยอย่างละเอียดและลึกในหัวข้อเฉพาะที่ต้องการสามารถทำให้เข้าใจในข้อมูลระหว่างกันและกันได้ดี โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการสัมภาษณ์ 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นเริ่มสัมภาษณ์ ขั้นสัมภาษณ์เนื้อหาและขั้นยุติการสัมภาษณ์ ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดการสัมภาษณ์เชิงลึกของ Berry (1999) ที่กล่าวถึงขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึกว่าแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งเหมาะกับสภาพการทำงานที่เป็นแบบกึ่งทางการ แต่ต้องการบรรยากาศที่ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกสบายใจ และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้มากขึ้น และการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ เทคนิคการให้ความเห็นตรงกันข้ามกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อกระตุ้นให้เขาแสดงความเห็นเพิ่มเติม เป็นต้น พบว่าการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้สัมภาษณ์ได้ข้อมูลเชิงลึกมากขึ้น จากการดำเนินการตาม 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเริ่มต้นสัมภาษณ์ด้วยการแนะนำตนเองขั้นตอน และรายละเอียดหัวข้อที่จะสัมภาษณ์ นัดเวลาสัมภาษณ์ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้สัมภาษณ์ได้เตรียมตัว และจัดตารางเวลาที่เหมาะสมสำหรับการพูดคุยโดยไม่กระทบกับงาน จากนั้นเริ่มต้นการสัมภาษณ์จากการสร้างความสบายใจให้แก่ผู้สัมภาษณ์ก่อนด้วยการถามคำถามทั่วไป เช่น คำถามทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ การสอนหนังสือในโรงเรียนเป็นอย่างไร เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการสนทนาในหัวข้อของเนื้อหาในขั้นที่ 2 โดยในการสัมภาษณ์ได้ตรวจสอบว่าผู้สัมภาษณ์ได้ครบทุกประเด็น และเพื่อยืนยันความคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จึงสรุปยืนยันความคิดให้ฟังอีกครั้งก่อนจะยุติการสัมภาษณ์ในขั้นที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับ น้ำทิพย์ จรยาธรรม (2559) ที่กล่าวว่า การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ สามารถทำให้เข้าใจข้อมูลระหว่างกันและกันได้ตรงกัน ถ้ามีความเข้าใจผิดก็สามารถแก้ไขได้ทันที จึงมีลักษณะยืดหยุ่นมาก สามารถนำไปดัดแปลงและแก้ไขคำถามจนกว่าผู้ตอบจะเข้าใจคำถาม

2. การพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการนำเทคนิคทางการฝึกอบรม เทคนิคทางจิตวิทยาเพื่อนำมาใช้ในการสร้างกิจกรรม ทั้งจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นิยามเชิงปฏิบัติการ

และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำมาพัฒนาเป็นคู่มือ จากนั้นได้นำโครงร่างของคู่มือไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าคู่มือที่จัดทำขึ้นนั้นสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการวัดตามวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับ บุญเรียง ขจรศิลป์ (2545) ที่กล่าวว่าความเที่ยงตรงคือ คุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการวัดตามวัตถุประสงค์หรือจุดหมายใดจุดหมายหนึ่ง โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้การวัดความเที่ยงตรงที่มีความเหมาะสมกับบริบทของการวิจัย

รายละเอียดคู่มือและโปรแกรมการจัดกิจกรรมฝึกอบรม จะพบว่าผู้วิจัยได้นำเทคนิคการฝึกอบรมและเทคนิคทางจิตวิทยามาใช้ในการออกแบบกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถแสดงออกได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมมากที่สุด อาทิเช่น การใช้เทคนิคหัวเราะบำบัดเพื่อช่วยผ่อนคลายอารมณ์ความรู้สึกวิตกกังวลใจ และช่วยลดความเครียดของบุคคลลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะฉัตร นาคประสงค (2550) ที่ศึกษาเรื่องของผลของโปรแกรมการใช้อารมณ์ขันเพื่อลดความเครียดของวัยรุ่น พบว่า ความเครียดมีความสัมพันธ์กับอารมณ์ขันโดยมีความสัมพันธ์กันในทางลบ ($r = -.77, p \leq .01$) และพบว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการใช้อารมณ์ขันเพื่อลดความเครียดของวัยรุ่นมีความเครียดลดลงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมอารมณ์ขันเพื่อลดความเครียดของวัยรุ่น ดังนั้นแล้วผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับในเล่มการวิจัยที่สมบูรณ์เมื่อนำไปทดลองใช้ครบถ้วนทุกขั้นตอน จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องการนำไปใช้ และสามารถลดความเครียดลงได้

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

บทความวิจัยได้สร้างองค์ความรู้ใหม่คือ คู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร ที่พัฒนาขึ้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การทบทวนเอกสารแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การนำเทคนิคการฝึกอบรม เทคนิคทางจิตวิทยาและวิธีการจัดการความเครียดหลากหลายวิธี ซึ่งนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการความเครียดได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบท โดยเฉพาะหน่วยงานของกรุงเทพมหานครสามารถนำคู่มือที่ได้ไปใช้ในการจัดโปรแกรมการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อลดความเครียดเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของครู และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้จัดการความเครียดด้วยตนเองได้จริงในชีวิตประจำวัน

สรุป

การศึกษาความเครียดและการพัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคลากรสามารถจัดการกับความเครียด รู้จักวิธีการผ่อนคลายความเครียดที่ส่งผลต่ออาการที่เกิดขึ้นทางด้านร่างกาย อาการทางด้านจิตใจ ความรู้สึก และ

อาการทางด้านพฤติกรรม ด้วยการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการผ่อนคลายความเครียดที่เกิดขึ้น อาทิเช่น การใช้ดนตรีบำบัด และการฝึกโยคะ การฝึกหัวเราะ การมองมุมใหม่ การเปลี่ยนมุมมองโดยการหาแง่มุมทางบวก การฝึกสมาธิ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยลดความเครียดที่เกิดขึ้น เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และส่งเสริมการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ในการนำคู่มือไปใช้ควรมีการศึกษาขั้นตอน และเทคนิคที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะเทคนิคการฝึกอบรมทางจิตวิทยา เช่น เทคนิคมันดาลา ที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และความเชี่ยวชาญที่ผ่านการศึกษการใช้เทคนิคมันดาลามาแล้วในระดับหนึ่ง หากยังไม่มีความรู้ควรศึกษาความรู้และหลักการต่าง ๆ อย่างละเอียดก่อนนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้ ได้พัฒนาคู่มือการจัดการความเครียดของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากรุงเทพมหานคร แต่ยังไม่ได้นำไปทดลองใช้ ในการวิจัยลำดับต่อไปควรมีการนำคู่มือไปทดลองใช้กับกลุ่มข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจะได้ประเมินการเปลี่ยนแปลงภายหลังเข้าสู่กระบวนการฝึกอบรมตามคู่มือแล้วมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2546). *คุณภาพชีวิตและความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ปิยอนด์พับลิชชิง.
- กรมสุขภาพจิต. (2564). *สลดปี 63 ตัวเลขคนไทยฆ่าตัวตายสูงลิ่ว กรมสุขภาพจิตแนะสำรวจตนเอง*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30594>
- ข่าวมติชนออนไลน์. (2564). *‘ณัฐพล’ ย้ำ ผอ.-ครูให้การบ้านนักเรียนช่วงโควิดอย่างเหมาะสม หวั่นเด็กเครียด*. สืบค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/education/news_2514438
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2564). *COVID-19 ระลอกใหม่ ทำคนไทยเครียดขึ้น แนะฉีด “วัคซีนใจ”*. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2564, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/300042>
- ข่าวไทยรัฐ. (2564). *โควิดระลอกใหม่กระทบพัฒนาการเด็ก ครูเครียดค่าใช้จ่ายเพิ่ม*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/2034161>
- น้ำทิพย์ จรยารธรรม. (2559). *เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยทางการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2564, จาก <https://library.ipst.ac.th/handle/ipst/4960>

- บุญเรียง ขจรศิลป์. (2545). *สถิติวิจัย I*. กรุงเทพฯ: หจก. พีเอ็น การพิมพ์.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). *ความเที่ยงตรงของแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. *วารสารสังคมศาสตร์*, 18, 375-396.
- ปิยะฉัตร นาคประสงค์. (2550). *ผลของโปรแกรมการใช้อารมณ์ขันเพื่อลดความเครียดของวัยรุ่น*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานครและบุคลากรกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554. (2554, 27 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 128 ตอนที่ 42 ก. หน้า 2.
- สมภพ เรืองตระกูล. (2547). *ความเครียดและอาการทางจิตเวช*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2540). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัษฎลี. (2563). *กรมสุขภาพจิตเผยผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลต่อเด็กและเยาวชน*. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2564, จาก <http://www.prdmh.com/>
- เสาวลักษณ์ ภารชาติ. (2551). *ผลของโปรแกรมส่งเสริมความยืดหยุ่นทางอารมณ์ต่อความเครียดของนักเรียนที่เตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย(วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- American Psychological Association. (2020). *Stress in the Time of COVID-19*. Retrieved March 7, 2021, from <https://www.apa.org/news/press/releases/stress/2020/stress-in-america-covid.pdf>.
- Berry, Rita S. Y. (1999). *Collecting Data by In-Depth Interviewing*. Retrieved March 7, 2021, from <http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/000001172.html>
- Bollen, K. A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. North Carolina: John Wiley & Sons, Inc.
- Lawshe, C. H. (1975). A Quantitative Approach to Content Validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Lazarus, R. S. & Folkman, S. (1984). *Stress Appraisal, and Coping*. New York: Springer Publishing.

ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากร
ทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี

The Relationship between the Participation of Educational Personnel
with the Performance of Early Childhood Education Standards of
the Child Development Center under Ratchaburi Municipality

¹จรรยา ศิริโต และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์

¹Janya Sirito and Phornsak Sucharitrak

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

Muban Chombueng Rajabhat University, Thailand

Email: ¹naksamrith_orn@hotmail.com, ²Dr_singha@hotmail.com

Received January 25, 2021; Revised April 9, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี 2) ศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี จำนวน 186 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย และ 3) ด้านการบริหารจัดการ

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันสูง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา; มาตรฐานการศึกษา; ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the level of participation in educational management of educational personnel in the child development center under Ratchaburi municipality; 2) to study the performance level according to the early childhood education standards of the child development center under Ratchaburi municipality; and 3) to study the relationship between participation in educational management of educational personnel and the performance according to the early childhood education standards of the child development center under Ratchaburi municipality. The sample used was 186 the educational personnel of The Child Development Center under Ratchaburi municipality. The tools used in the research were questionnaires. The statistics used in the research were frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation.

The findings revealed that: 1. Overall, participation in the educational management of the educational personnel of The Child Development Center under Ratchaburi municipality was at a high level. When considered in descending order of mean, it was found that activity participation was at the highest level, followed by participation in the assessment at a very level, participation in decision-making at a very level, but participation in receiving benefits was moderate.

2. The performance following the early childhood education standards of The Child Development Center under Ratchaburi municipality was overall at a high level. When considering each aspect, the performance of all aspects was at a high level. When sorting the mean in descending order, it was as follows: 1) the process of care and learning experience, 2) quality of early childhood, and 3) management.

3. Overall, there was a relationship between participation in educational management of educational personnel and the performance of the early childhood education standards of The Child

Development Center under Ratchaburi municipality, statistically significant at the .01 level with high relevance.

Keywords: The Participation in the provision of education; Education Standards; The child development center

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมไทยเป็นสังคม คุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักรัฐที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่ พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2560) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการ ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมี คุณภาพ กล่าวคือเด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเริ่มตั้งแต่ ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาตามกรอบมาตรฐานการศึกษา ท้องถิ่นเดิม (มถ.) มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และมาตรฐาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยประกอบด้วย มาตรฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ซึ่ง มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในเชิงปรัชญาคือ สำคัญต่อการวางรากฐานของการพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้เกิดความสมดุลในคุณภาพของผู้เรียน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข (Damnoen, Phumphonkhochasorn, Songsraboon & Thongtao, 2021) สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ชุมชน และมีเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่นหรือชุมชน เมื่อมองในการปฏิบัติมาตรฐานการศึกษามีความสำคัญต่อการวางนโยบาย การ กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และมาตรการในการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Punwasuponchat, Meechai, Somruay & Srichan, 2021) นอกจากนี้ มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญ ในแง่ของการเป็นฐานข้อมูลสนับสนุน การพยากรณ์คุณภาพที่คาดหวังตามที่ต้องการ ก่อให้เกิดการ วางแผนระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวล่วงหน้าได้ และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนทางในการ พัฒนาการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา (Damnoen & Phumphonkhochasorn, 2020)

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี พบปัญหาและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีข้อเสนอแนะจากระดับผู้บริหารว่า ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องให้ความสนใจและให้ความสำคัญ ทั้งนี้ เพราะเยาวชนเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ จะต้องให้ความสำคัญในทุกเรื่อง เช่น การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนทั้งในเรื่องของอาคารสถานที่ การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก การส่งเสริมเรื่องโภชนาการ และสุขภาพ โดยจะมอบหมายให้หัวหน้าฝ่ายการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ รับผิดชอบและดูแล 2) ด้านพัฒนาการของเด็ก พ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย จึงจะช่วยให้พัฒนาการของเด็กได้รับการส่งเสริม เติบโตตามวัยที่เหมาะสม เช่น การดูแลเรื่องสุขอนามัยของเด็ก การสร้างสุขนิสัยในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ไม่รับประทานลูกอม ขนมขบเคี้ยว ที่อาจส่งผลต่อสุขภาพฟันช่องปาก เป็นต้น 3) ด้านคุณภาพของครูผู้ดูแลเด็ก พบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีจุดแข็งคือได้ครูที่มาจากคนในชุมชน เป็นคนในพื้นที่นั้น ๆ ทำให้รู้สึกเสียใจของครูว่ามีจิตใจอบอุ่นอารี มีความอดทน และเหมาะสมที่จะทำงานกับเด็กเล็ก ๆ ได้ แต่ทั้งนี้บุคลากรเหล่านี้หลายท่านยังขาดคุณวุฒิด้านปฐมวัย และวิชาชีพครู ครูบางคนยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการดูแลเด็กเล็ก ดังนั้นจึงเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งอาจทำได้โดยส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาตนเอง ศึกษาต่อเนื่องเพื่อเพิ่มเติมคุณวุฒิ ทักษะ และประสบการณ์

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี เพื่อนำผลวิจัยมาใช้ในการประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และเป็นแนวทางในการพัฒนาจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้ได้มาตรฐานที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1977 อ้างถึงใน ชาญภูมิณ บัณฑิต, 2560) เสนอไว้ว่าการมีส่วนร่วม มี 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจการดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจในการดำเนินการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการให้ความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ทางบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และมาตรฐานด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) ดังนี้

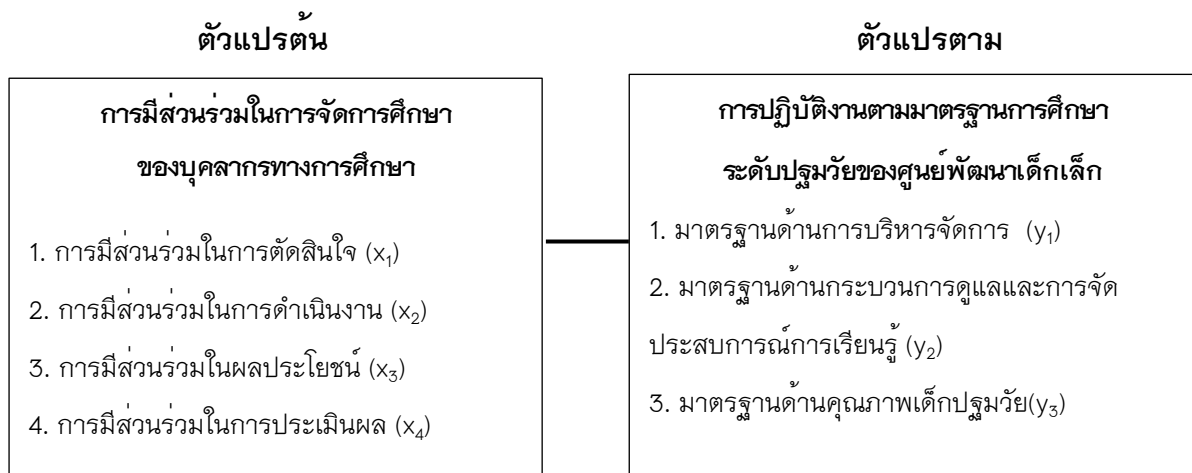
มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพการศึกษา ที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และมาตรฐานด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการหลักสูตร การบริหารจัดการบุคลากร การบริหารจัดการสภาพแวดล้อม การจัดการส่งเสริมสุขภาพการเรียนรู้ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน
2. กระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การดูแลและพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและสุขภาพ การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา และการสื่อสาร การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และวิทยาศาสตร์เบื้องต้นตามวัยโดยการเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตลอดจนการส่งเสริมเด็กในระยะเปลี่ยนผ่านให้ปรับตัวสู่การเชื่อมต่อในขั้นถัดไป

3. คุณภาพเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัย มีพัฒนาการสมวัย มี สุขนิสัยที่ดี มีพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหว อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา สังคมอย่างเหมาะสมสร้างสรรค์ มีคุณธรรม มีวินัย มีค่านิยมที่พึงประสงค์ และมีความเป็นพลเมืองที่ดี

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977 อ้างถึงใน ธัญญกมล ปันนที, 2560) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และมาตรฐานด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) โดยนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลจังหวัดราชบุรี รวมทั้งสิ้น 345 คน ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 9 คน 2) รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 คน 3) ผู้อำนวยการกองการศึกษา จำนวน 27 คน 4) หัวหน้าฝ่าย จำนวน 20 คน 5) ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 134 คน 6) ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 152 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลจังหวัดราชบุรี การกำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยการใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970 อ้างถึงใน ัญญกมล ปันนที, 2560) ได้ขนาดตัวอย่าง 186 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (proportional stratified random sampling) โดยใช้ตำแหน่งของบุคลากรทางการศึกษาเป็นชั้นในการสุ่ม (stratum) ได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 5 คน 2) รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 2 คน 3) ผู้อำนวยการกองการศึกษา จำนวน 14 คน 4) หัวหน้าฝ่าย จำนวน 11 คน 5) ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 72 คน 6) ผู้ดูแลเด็ก จำนวน 82 คน จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลาก เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคลากรทางการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย 1) เพศ 2) ระดับการศึกษา 3) ตำแหน่ง และ 4) สังกัด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 4 องค์ประกอบ มีข้อคำถามทั้งสิ้น จำนวน 20 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลจังหวัดราชบุรี จำนวน 3 องค์ประกอบ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) มีข้อคำถามทั้งสิ้น จำนวน 30 ข้อ

ลักษณะแบบสอบถามในตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's rating scale) โดยผู้วิจัยกำหนดค่าคะแนนของช่วงน้ำหนักเป็น 5 ระดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับ 1) เพศ 2) ระดับการศึกษา 3) ตำแหน่ง และ 4) สังกัด ใช้ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

2. การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี และระดับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลจังหวัดราชบุรี ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน แล้วนำค่าเฉลี่ยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของ Best (1986 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล

จังหวัดราชบุรี โดยการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient)

ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน

1.1) เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ มีเพศหญิงจำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 และเป็นเพศชาย จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 1.2) ระดับการศึกษา มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 72.60 รองลงมาคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 15.30 และสูงกว่าปริญญาตรีจำนวน 22 คน คิดเป็น ร้อยละ 11.80 1.3) ตำแหน่ง เป็นบุคลากรระดับปฏิบัติการ จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 82.80 และเป็นบุคลากรระดับบริหาร จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 17.20 1.4) สังกัด ส่วนใหญ่สังกัดอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 25.30 รองลงมาคือ อำเภอโพธาราม จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 23.70 อำเภอเมืองราชบุรี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 อำเภอดำเนินสะดวก จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 อำเภอปากท่อ และอำเภอบางแพ มีจำนวนเท่ากันคือ อำเภอละ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 23.70 อำเภอจอมบึง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 4.30 และอำเภอสวนผึ้ง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80 ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

3. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย และ 3) ด้านการบริหารจัดการ

4. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันสูง

อภิปรายผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาค

ส่วน ทั้งผู้บริหารองค์กร ผู้ปฏิบัติงาน ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542) ระบุไว้ว่า การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอด การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ควรตระหนักให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับตัวเด็ก และเป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลจังหวัดราชบุรีก็ได้ดำเนินการตั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นคณะกรรมการ เพื่อให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุตรหลานของตนเอง ในชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง และเช่นเดียวกับงานวิจัยของ ธัญญกมล ปันนทิ (2560) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรีโดยรวมและรายได้ออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน ด้านการร่วมมือกับชุมชน ด้านอาสาสมัคร ด้านการตัดสินใจ และด้านการสื่อสารตามลำดับ ส่งผลให้เด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้รับการดูแลที่ถูกสุขลักษณะ และส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคม (เมธาวรินทร์ อินทรายศ และ พัชรวิรรณ กิจมี, 2558)

2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลจังหวัดราชบุรี ได้ยึดตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ตามที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ได้จัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถดำเนินงานเพื่อพัฒนาเด็กได้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสมซึ่งจะเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสำหรับมาตรฐาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อกำหนดและข้อบ่งชี้ที่ทำให้บุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลจังหวัดราชบุรีสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามมาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา ยิงยงวรชัย (2554) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง พบว่า การร่วมกันคิดแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาไปสู่ความมีคุณภาพและได้มาตรฐานตามการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และ พัฒนา ตรงกับความต้องการของสังคม ตามนโยบายของรัฐบาล และตามความต้องการของสังคม (กรกนก ฐูประสม และคณะ, 2563)

3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะใน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้งบประมาณจากเงินรายได้เทศบาลเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ เพื่อมุ่งพัฒนาความพร้อมแก่เด็กให้ได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาคือในระดับประถมศึกษา สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ มาตรฐานด้านกระบวนการดูแลและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และมาตรฐานด้านคุณภาพเด็กปฐมวัย จึงทำให้ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันสูง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริลักษณ์ พรหมเสน (2559) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนจากทุกภาคส่วน อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตรอยู่ในระดับมาก รองลงมาด้านบุคลากรอยู่ในระดับมาก และต่ำที่สุดคือ ด้านบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลจังหวัดราชบุรี ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลจังหวัดราชบุรีให้ดียิ่งขึ้น

สรุป

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาล จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความสัมพันธ์กันสูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคลากรทางการศึกษา ครู ผู้ดูแลเด็ก ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาาระดับปฐมวัย ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลจังหวัดราชบุรี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. บุคลากรควรมีการศึกษา การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาที่ส่งผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาาระดับปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2. บุคลากรควรมีการศึกษา แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. บุคลากรควรมีการศึกษา การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, กระทรวงมหาดไทย.

กรกนก ฐปประสม และ คณะ. (2563). การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยตามความต้องการของผู้ใช้ครู ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 14(1), 69–81.

กรรณิการ์ สุตตาชาติ. (2555). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ณัญญา วงศ์คำ. (2555). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลจัว อำเภอนาทอง จังหวัดเชียงราย(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดเชียงราย.

ธัญญ์กมล ปันนที. (2560). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองท่าใหม่ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี(งานนิพนธ์ตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ปัทมา ยิ่งยงวรชัย. (2554). การพัฒนาแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของ
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอ่างทอง(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหา
บัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เมธาวรินทร์ อินทรายศ และพัชรีวรรณ กิจมี. (2558). การดำเนินการตามมาตรฐานการดำเนินงาน
ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 9(1), 146-157.
- ศิริลักษณ์ พรหมเสน. (2559). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของศูนย์
พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลแม่ปืม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา(วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. (พิมพ์ครั้งที่
2). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- Damnoen, P.S.P., & Phumphonkhochasorn, P. (2020). The Development of the Innovative Model
of School Administration in the Secondary Education Area Office 18. *Solid State Technology*,
63(2s), 2058-2065.
- Damnoen, P.S.P., Phumphonkhochasorn, P., Songsraboon, R., & Thongtao, J. (2021). The
Development of a large Schools Management According the King's Philosophy Model.
Psychology and Education, 58(1), 1615-1621.
- Punwasuponchat, N, Meechai, P., Somruay, P., & Srichan, P. W. (2021). A Study of Forest Dwelling
and Meditation Practice. *Psychology and Education*, 58(2), 10567-10571.

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก ของผู้บริโภคในประเทศไทย

The Influence of Causal Factors Purchasing Intention Sport Clothes on Facebook Fanpage of Consumers in Thailand

¹สมชาย เล็กเจริญ และ นพสิทธิ์ เลิศศิริสมบัติ

¹Somchai Lekcharoen and Nopphasit Lertsirisombut

วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Digital Innovation Technology Rangsit University, Thailand

E-mail; somchai.l@rsu.ac.th

Received March 28, 2021; Revised April 4, 2021; Accepted May 5, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ2” และพักอาศัยในประเทศไทย จำนวน 480 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และโมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ความง่าย 2) ด้านการรับรู้ความปลอดภัย 3) ด้านความไว้วางใจ และ 4) ด้านความตั้งใจซื้อ และโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 193.31, ค่า CMIN/df = 1.37, ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 141, ค่า GFI = 0.96, ค่า AGFI = 0.94, ค่า SRMR = 0.03, ค่า RMSEA = 0.02 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.89 แสดงว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กได้ร้อยละ 89 และปัจจัยด้านความไว้วางใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลทางตรงมากที่สุดต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภค ผลลัพธ์ในการวิจัยนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กเพื่อนำไปใช้ประโยชน์เพื่อวางแผนการตลาดและวางแผนกลยุทธ์เพื่อเพิ่มอันเป็นผลให้เกิดความตั้งใจซื้อต่อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กในอนาคต

คำสำคัญ: ความตั้งใจซื้อ; เสื้อผ้ากีฬา; เพจเฟซบุ๊ก; ความไว้วางใจ; ปัจจัยเชิงสาเหตุ

Abstract

The objectives of this research were to develop and validate the consistency a causal of relationship model of purchasing intention sport clothes on the Facebook fanpage of consumers in Thailand. This study was a quantitative research. The sample group consisted of 480 people who have been bought new or second hand sport clothes through the Facebook fanpage “Sueapha Kila Mue 2”. The tools used in the research was online questionnaires. The statistics used in data analysis were frequency, percentage and structural equation model.

The findings indicated that the structural equation model was used to analyze causal relationships to find the path to the causal influence of the variables consisting of 4 components: 1) Perceived ease, 2) Perceived security, 3) Trust, and 4) Purchase Intention and the model was consistent with the empirical data to a great extent. The statistic showed the Chi-square statistics goodness fit test (χ^2) = 193.31, degrees of freedom (df) = 137, CMIN / DF = 1.41, GFI = 0.96, AGFI = 0.94, SRMR = 0.03, RMSEA = 0.02 The final is predictive coefficient of 0.89, indicating that the variables in the model can explain the variance of the Purchase Intention of sport clothes on Facebook fanpage by 89 percent. It was found that the Consumer Trust were the most influence on Purchasing Intention sport clothes on the Facebook fanpage of consumers in Thailand. The results of this research are useful for entrepreneurs, sport clothes through the Facebook fanpage are utilized to a marketing plan and create marketing strategies that are suitable for consumers. Resulting in purchasing intention to sport clothes on the Facebook fanpage in the future.

Keywords: Purchasing Intention; Sport Clothes; Facebook Fanpage; Trust; Causal Factors

บทนำ

การเติบโตของสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีกระแสมากขึ้นในทุก ๆ วันซึ่งเป็นสื่อกลางที่สามารถเข้าถึงได้ในกลุ่มผู้บริโภคทุกเพศทุกวัยช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงเป้าหมายได้ง่ายขึ้น และยังเป็นสื่อกลางที่ให้ผู้บริโภคทำหน้าที่เป็นผู้สร้างข้อมูลข่าวสารไปพร้อม ๆ กันกับการแบ่งปันสิ่งเหล่านั้นให้กับผู้อื่นทั้งในและนอกเครือข่ายของตนได้รับทราบ จึงเกิดการขยายตัวของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ที่เรียกว่า Social Commerce ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยให้ธุรกิจเจริญเติบโตขึ้นผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ที่แพร่หลายในปัจจุบัน เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) หรือ อินสตาแกรม (Instagram) ซึ่งผู้บริโภคในปัจจุบันเชื่อข้อมูลในโลกออนไลน์ที่ผู้อื่นพูดถึงมากกว่าการโฆษณาแบบตรง ๆ

ยังพบวาร์ย่อยละ 86 ของคนทั่วโลกมักเชื่อในสิ่งที่ผู้อื่นกล่าวถึงตราสินค้านั้น ๆ (ภาวูธ พงษ์วิทย์ภานุ, 2555)

เพจเฟซบุ๊ก (Facebook Fanpage) เป็นคุณสมบัติหนึ่งของแอปพลิเคชันเฟซบุ๊ก มีไว้สำหรับการแสดงความคิดเห็น หรือรวบรวมคนที่ชอบอะไรเหมือนกัน หรือไว้เป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์อย่างหนึ่งให้แก่คนทั่วไปได้รับทราบ โดยแยกตัวออกจากบัญชีผู้ใช้ส่วนตัวปกติที่ใช้โปรไฟล์ในการพูดคุย แบ่งปันเรื่องราวดี ๆ กับเพื่อน ๆ และเราคือคนเดียวที่เป็นเจ้าของโปรไฟล์นี้ แต่สำหรับเพจเฟซบุ๊ก คือเพจที่สร้างขึ้นมากเพื่อเป็นตัวแทนของหน่วยงาน องค์กร หรือตราสินค้า ซึ่งผู้ใช้งานบนเฟซบุ๊ก (Facebook) สามารถเข้ามากดไลค์ (Like) เพื่อติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวของตราสินค้าได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อนกับผู้สร้าง ซึ่งให้บริการผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยที่บุคคลทั่วไปสามารถลงทะเบียนการใช้งานเพื่อสร้างพื้นที่ส่วนตัว อาจเป็นได้ทั้ง ข้อความ รูปภาพ และวิดีโอ สำหรับแนะนำตัวเอง และติดต่อสื่อสารกับเพื่อนหรือบุคคลอื่น ๆ รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับธุรกิจเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร หรือขายสินค้าบนเพจเฟซบุ๊ก (Sayreya, 2011)

เพจเฟซบุ๊กเสื้อผ้ากีฬามือ 2 เป็นเพจที่สร้างมาเพื่อซื้อขายเสื้อผ้ากีฬาหลายแบรนด์ดัง เช่น Adidas, Nike หรือ Puma ที่มีคุณภาพ หลากหลาย ทันสมัยและราคาถูกกว่าท้องตลาด มีสินค้าหลักเป็นเสื้อผ้ากีฬาจากต่างประเทศแล้วยังมีสินค้านำเข้าใหม่ล่าสุดอีกด้วยให้ตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า เพื่อรองรับกับความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค เพราะในปัจจุบันโซเชียลทำให้มีลูกค้าที่หลากหลาย ไม่ว่าจะอยู่ส่วนใดของประเทศ ก็สามารถเข้าถึงร้านขายเสื้อผ้ากีฬาได้ โดยสามารถสั่งซื้อสินค้าได้โดยบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” เพื่อเอื้อต่อการชำระเงินได้สะดวกกว่าการซื้อหน้าร้าน และปลอดภัย ทำให้ผู้บริโภคนั้นสามารถเลือกซื้อเสื้อผ้ากีฬาที่ชอบ สวยงาม คุ่มราคาและเหมาะกับผู้บริโภคมากที่สุด

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก มีหลายอย่าง โดยเฉพาะ 1) ด้านการรับรู้ง่าย (Perceived Ease) เกิดจากความเข้าใจและการรับรู้ถึงความรู้สึกของผู้บริโภคว่าสิ่ง ๆ นั้น มีขั้นตอนที่ง่าย ต้องมีความสะดวก รวดเร็ว ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย และไม่ยุ่งยากต่อผู้บริโภค 2) ด้านการรับรู้ความปลอดภัย (Perceived Security) เป็นการที่ผู้บริโภคมีความรู้สึกมั่นใจว่าผู้ประกอบการมีความซื่อสัตย์ และเชื่อถือในการให้บริการและให้ข้อมูลส่วนตัว สินค้าที่ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่มีคุณภาพ รายละเอียดสินค้าที่ละเอียดครบถ้วน และมีการชำระที่สะดวก รวดเร็ว ครอบคลุม ปลอดภัย 3) ด้านความไว้วางใจของลูกค้า (Customer Trust) เป็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดซึ่งเกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกค้ากับผู้ประกอบการ ลูกค้าที่มีความไว้วางใจจะเกิดความรู้สึกมั่นใจหรือเชื่อมั่นต่อองค์ประกอบของสินค้าหรือบริการสอดคล้องกับแนวคิดงานวิจัยของ Hajli et.al (2014) ซึ่งถ้าผู้ประกอบการจัดทำนายเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก สามารถสร้างความตั้งใจซื้อให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคได้ จะส่งผลต่อธุรกิจเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการวางกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคและใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการใช้เทคโนโลยีโดยผ่านเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ2” ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับด้านการรับรู้ความง่าย (Perceived ease)

Davis และ Fred (1989) ให้ความหมายของการรับรู้ความง่ายไว้ว่า การรับรู้ความง่ายเป็นระดับที่บุคคลเชื่อว่าการใช้งานของเทคโนโลยีใหม่ไม่จำเป็นต้องใช้ความพยายามมากนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Van der Heijden (2004) พบว่า การรับรู้ความง่ายเป็นปัจจัยที่ตอบสนองด้านอารมณ์ความรู้สึกถ้าโซเชียลคอมเมอร์เชียลแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการซื้อขายออนไลน์มีความสะดวกต่อการใช้งานผู้บริโภคก็จะใช้โซเชียลคอมเมอร์เชียลแพลตฟอร์มนั้นมากขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์ปียา เพ็งผ่อง (2558) พบว่า ปัจจัยรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานส่งผลต่อความตั้งใจซื้อ เนื่องจากผู้บริโภค โดยส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงการซื้อสินค้าหรือบริการสามารถทำได้สะดวก และเรียนรู้ได้ว่าสามารถทำได้โดยไม่ต้องใช้ความพยายามในการทำการสั่งซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับด้านการรับรู้ความปลอดภัย (Perceived Security)

Shin (2010) ให้ความหมายของการรับรู้ความปลอดภัยไว้ว่า ระดับความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการที่มีให้ผู้ให้บริการหรือระบบการให้บริการว่ามีความปลอดภัยเมื่อผู้ใช้งานเข้าใช้บริการ และ สุนันทา หลบภัย (2558) กล่าวว่า ผู้ใช้บริการชำระเงินผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของข้อมูลส่วนตัวเป็นอย่างมาก หากผู้ให้บริการมีระบบความปลอดภัยที่ดีจะทำให้ผู้ให้บริการมีความมั่นใจ และรับรู้ถึงความปลอดภัยที่มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความไว้วางใจในการใช้งานระบบการชำระเงินผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ และเกิดการยอมรับในการใช้งานมากขึ้นด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความไว้วางใจ (Trust)

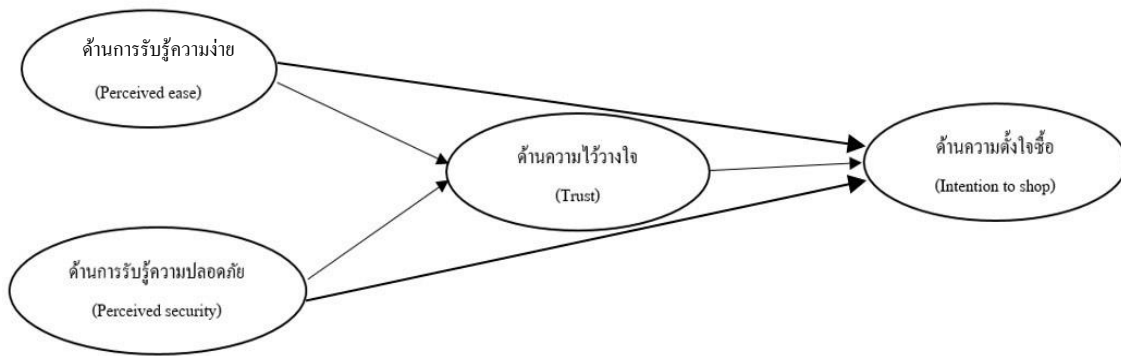
ภูมิภาควัฒน์ ภูมิพงศ์คชศร และคณะ (2562) กล่าวว่า ความมั่นใจในความน่าเชื่อถือ ความยุติธรรม และความซื่อสัตย์ เต็มใจที่จะไว้วางใจต่อบุคคลหรือองค์กรๆ หนึ่ง โดยความเชื่อมั่นเป็นส่วนหนึ่งของความน่าเชื่อถือ ซึ่งการที่ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นในผู้ให้บริการ หมายถึงการที่ผู้บริโภคเชื่อมั่นในองค์กร ว่ามีความน่าเชื่อถือ ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และบริการที่มีคุณภาพด้วยความยุติธรรม และมี ความรับผิดชอบ และยังสอดคล้องกับ Kim (2008) กล่าวว่า ความไว้วางใจ (Trust) จะถูกเชื่อมโยงเข้ากับความตั้งใจซื้อ กล่าวคือ หากผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจ และความเชื่อมั่นต่อผู้ขายสินค้า หรือบริการออนไลน์ในระดับสูง จะส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อสินค้า หรือบริการผ่านช่องทางออนไลน์ที่สูงขึ้นตามไปด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับด้านความตั้งใจซื้อ (Purchase Intention)

Kim & James (2016) กล่าวว่า ความตั้งใจซื้อ มีอิทธิพลมาจากทัศนคติที่ผู้บริโภคมีต่อผู้ผลิต ดังนั้นตราสินค้าชั้นนำควรรักษาภาพลักษณ์และความภาคภูมิใจในตราสินค้าของผู้บริโภคไว้ เนื่องจากเป็นกลยุทธ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง นอกจากนี้การรับรู้และการตระหนักจะทำให้ผู้บริโภคมีพฤติกรรมและแนวโน้มที่จะเกิดความตั้งใจซื้อมากขึ้น อีกทั้งในเรื่องของอิทธิพลทางสังคมยังช่วยเสริมบทบาทในเรื่องของการก่อให้เกิดความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคอีกด้วย สอดคล้องกับ Ajzen & Fishbein (1980) กล่าวว่า การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อ ทัศนคติและความตั้งใจซื้อ นักวิจัยใช้กันอย่างแพร่หลายในการทำนายและอธิบายพฤติกรรมการซื้อที่หลากหลาย ตามทฤษฎีนี้พฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละคนจะถูกกำหนด โดยเจตนาของผู้บริโภคจะก่อให้เกิดความตั้งใจซื้อที่ได้รับอิทธิพลจากทัศนคติเชิงบวกและเชิงลบจากผู้บริโภคที่มีต่อองค์ประกอบของสินค้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของ Sembada & Koay (2019) มาปรับปรุงและพัฒนา โดยปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก ได้แก่ ด้านการรับรู้ความง่าย (Perceived Ease), ด้านการรับรู้ความปลอดภัย (Perceived Security), ด้านความไว้วางใจ (Trust) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย
ที่มา: Sembada & Koay (2019)

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” และพักอาศัยในประเทศไทย จากผู้ที่ติดตามเพจ จำนวน 63,990 คน (ณ วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2563)

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่เคยซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” และพักอาศัยในประเทศไทย จำนวน 480 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Sampling) โดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ผ่านกล่องข้อความส่วนตัวในบัญชีผู้ใช้เพชบุ๊กของผู้บริโภค ซึ่งในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบมีตัวแปรแฝง (Causal Structural- Models with Latent Variable) Kline, (2011); นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้เสนอว่า ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสม 10-20 เท่าของ 1 ตัวแปรสังเกตได้ หรือตัวอย่างน้อยที่สุดที่ยอมรับได้ดูจากค่าสถิติ Holster ที่ต้องมีค่ามากกว่า 200 (Hoelter, 1983) ในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรที่สังเกตได้ จำนวน 20 ตัวแปรซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างประมาณ 200 คนเป็นอย่างน้อยและเพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของข้อมูลผู้วิจัยจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 480 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ เป็นแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อคำถามคัดกรอง ได้แก่ ท่านเคยซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” หรือไม่ และท่านพักอาศัยในประเทศไทยหรือไม่ จำนวนทั้งสิ้น 2 ข้อ ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ จำนวน

ทั้งสิ้น 4 ข้อ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจที่ซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 7 ระดับ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ความง่าย 2) ด้านการรับรู้ความปลอดภัย 3) ด้านความไว้วางใจและ 4) ด้านความตั้งใจซื้อ จำนวน 20 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Congruence หรือ IOC) ได้ IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มลูกค้าที่เคยเคยซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาโดยวิธีการคำนวณของครอนบัค (Cronbach’s Alpha) พบว่าด้านการรับรู้ความง่ายมีค่าความเชื่อมั่น = 0.81 ด้านการรับรู้ความปลอดภัยมีค่าความเชื่อมั่น = 0.87 และด้านความไว้วางใจ มีค่าความเชื่อมั่น = 0.94 โดยพิจารณาเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น = 0.70 ขึ้นไป (ชไมพร กาญจนกิจสกุล, 2555) แสดงให้เห็นว่าข้อคำถามในแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามออนไลน์จากผู้ที่เคยซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” และพักอาศัยในประเทศไทย โดยผู้วิจัยแบ่งปันลิงก์ URL ของแบบสอบถามออนไลน์ผ่านหน้าหลักของเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” โดยมีข้อคำถามคัดกรองจำนวน 2 ข้อ ได้แก่ 1) ท่านเคยซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” หรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่เคย ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์และ 2) ท่านพักอาศัยในประเทศไทยหรือไม่ ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่าไม่ใช่ ผู้วิจัยจะไม่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งเก็บข้อมูลในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม พ.ศ. 2564 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 เดือน มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 497 คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 480 คน นำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

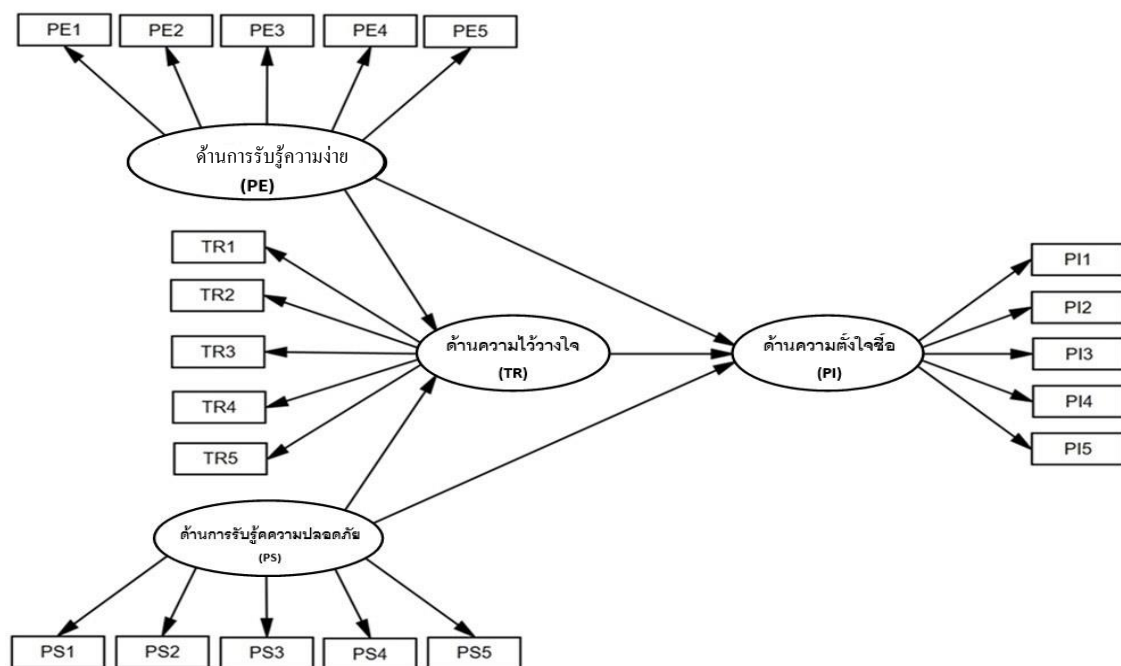
สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร หาขนาดอิทธิพล และทิศทางว่าเป็นอย่างไร จากแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยใช้ อ้างอิงมีการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติ CMIN/DF น้อยกว่า 3.00 ค่า GFI, AGFI, CFI ตั้งแต่ 0.90 – 1.00 และค่า RMSEA, SRMR น้อยกว่า 0.08 ซึ่งสอดคล้องกับสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (กริช แรงสูงเนิน, 2554)

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 480 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 62.1 ที่พักอาศัยอยู่ภาคกลาง จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 46 มีอายุระหว่าง 20–29 ปี จำนวน 292 คน คิดเป็นร้อยละ 61 สถานภาพโสด จำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 80.2 มีอาชีพเป็นนักเรียน นักศึกษา จำนวน 209 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 และผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเคยซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” และพักอาศัยในประเทศไทย

1. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย

1.1 ผลการพัฒนาโมเดล พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ตัวแปร จำแนกเป็นตัวแปรแฝงภายนอกจำนวน 1 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ความง่าย 2) ด้านการรับรู้ความปลอดภัย และตัวแปรแฝงภายใน 2 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านความไว้วางใจ 2) ด้านความตั้งใจซื้อ โดยผู้วิจัยได้พัฒนาและอ้างอิงโมเดลโดยยึดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นหลักการในการสร้างและพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทยดังภาพที่ 2

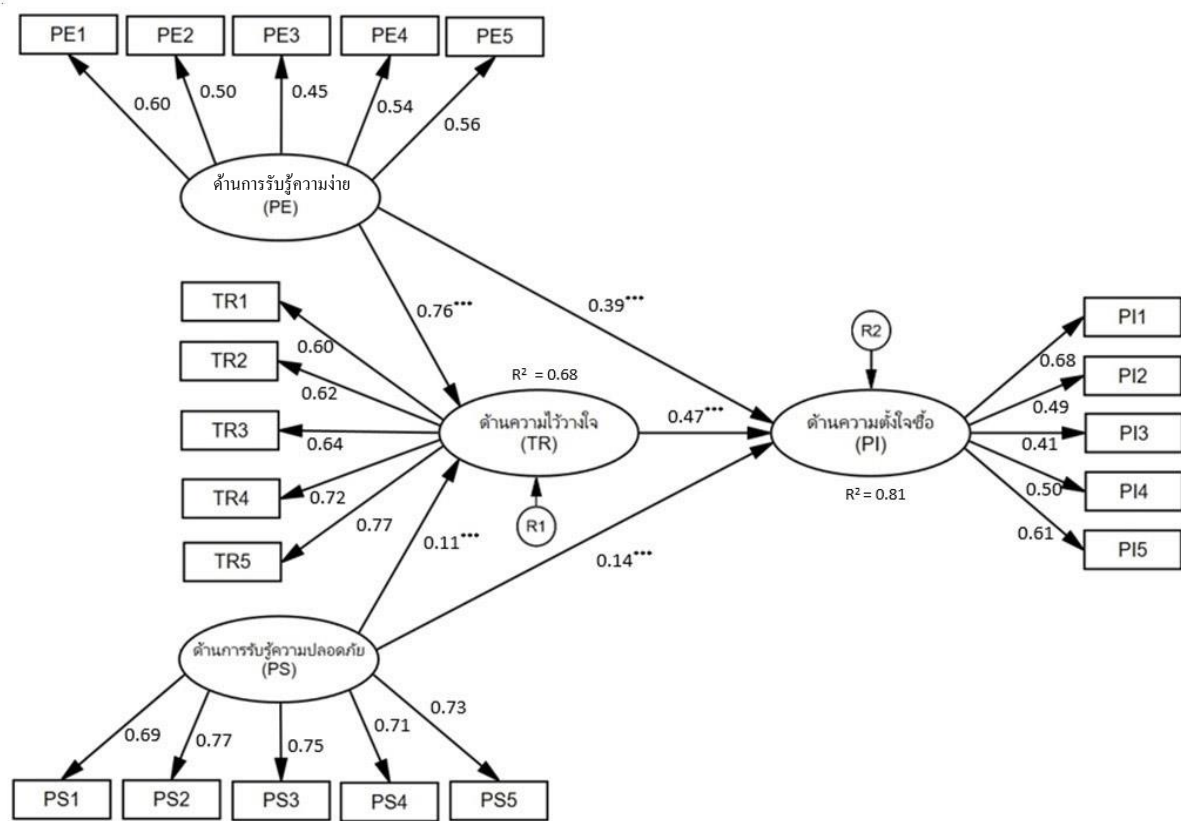
ภาพที่ 2 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย

1.2 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อหาเส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุของตัวแปร โดยการทดสอบความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าดัชนีบ่งชี้ความสอดคล้องและกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย

ดัชนีบ่งชี้ความสอดคล้องและกลมกลืน	เกณฑ์การพิจารณา	โมเดล (หลังปรับโมเดล)	
		ค่าที่ได้	ความหมาย
1. ไค-สแควร์สัมพัทธ์ (CMIN/df)	< 2.00	1.37	ผ่านเกณฑ์
2. ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดี (GFI)	≥ 0.90	0.96	ผ่านเกณฑ์
3. ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีที่ปรับแก้ไขแล้ว (AGFI)	≥ 0.90	0.94	ผ่านเกณฑ์
4. ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีเชิงเปรียบเทียบ (CFI)	≥ 0.90	0.98	ผ่านเกณฑ์
5. ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณ (RMSEA)	< 0.08	0.02	ผ่านเกณฑ์
6. ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR)	< 0.08	0.03	ผ่านเกณฑ์
7. ดัชนีแสดงค่าขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Holter) ที่ระดับนัยสำคัญ .05	> 200	421	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 ผลการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่ามีความสอดคล้องและกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (CMIN/df) มีค่าเท่ากับ 1.37 ค่าดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษในรูปคะแนนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.03 ดัชนีรากที่สองของความคลาดเคลื่อนในการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.02 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า SRMR และ ค่า RMSEA ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.08 และในส่วน of ค่าดัชนี GFI, AGFI และ CFI มีค่าเท่ากับ 0.96, 0.94 และ 0.98 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์โดยค่า GFI, AGFI, CFI ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.90–1.00 และ ค่า Hoelter ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ต้องมีค่าที่สูงกว่า หรือเท่ากับ 200 ซึ่งบ่งชี้ได้ว่าโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 3 ค่าสถิติจากโมเดลความสัมพันธ์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (โมเดลที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์)

จากภาพที่ 3 พบว่า ความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านความไว้วางใจ เท่ากับ 0.47 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และรองลงมาจากด้านการรับรู้ความง่าย ได้รับอิทธิพลทางตรง เท่ากับ 0.39 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.2 ผลการศึกษابัจจัยเชิงสาเหตุ อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก

ตัวแปรแฝงภายนอก	ตัวแปรแฝงภายใน					
	ด้านความไว้วางใจ (TR)			ด้านความตั้งใจซื้อ (PI)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ด้านการรับรู้ความงาม (PE)	0.76***	–	0.76***	0.39***	0.36***	0.75***
ด้านการรับรู้ความปลอดภัย (PS)	0.11***	–	0.11***	0.14***	0.05***	0.19***
ด้านความไว้วางใจ (TR)	–	–	–	0.47***	–	0.47***
ค่าสัมประสิทธิ์ การพยากรณ์ (R2)	0.68			0.81		

หมายเหตุ ***p ≤ .001, DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม

จากตารางที่ 2 พบว่า ด้านความตั้งใจซื้อได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านความไว้วางใจ เท่ากับ 0.47 นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางตรงรองลงมาจากด้านการรับรู้ความสะอาด เท่ากับ 0.39 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ได้รับอิทธิพลทางอ้อมมากที่สุดจากด้านการรับรู้ความสะอาด มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รองลงมา ได้แก่ ด้านความรับรู้ความปลอดภัย มีขนาดอิทธิพลทางอ้อม เท่ากับ 0.05 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าปัจจัยด้านความไว้วางใจส่งผลทางตรงมากที่สุดต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬาบนเพจเฟซบุ๊ก เนื่องจากผู้บริโภคมีความรู้สึกเชื่อมั่นและไว้วางใจในเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” ว่าจะไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และผู้บริโภคได้รับสินค้าตรงตามที่สั่งหรือคาดหวัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิศุทธิ์ อุปถัมภ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความไว้วางใจและลักษณะ ธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้านการบอกต่อส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อ สังคมออนไลน์มากที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พันธ์กร สิมะขจรบุญ (2561) ได้ศึกษาอิทธิพลการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่อความตั้งใจซื้อสินค้านานาชาติซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น พบว่าความไว้วางใจของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้านานาชาติซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น

ปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายมีอิทธิพลรองลงมาต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬา เนื่องจากผู้บริโภคได้รับความง่าย หรือความสะดวกในการซื้อเสื้อผ้ากีฬามากกว่าหน้าร้าน และเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” ยังมีขั้นตอนการชำระเงินที่ง่าย สะดวก รวดเร็ว และให้รายละเอียดเสื้อผ้ากีฬาได้อย่างชัดเจน รวมไปถึงมีบริการตอบคำถามได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล ยี่มะลี

(2560) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ความง่ายต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และการสื่อสารแบบปากต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-word of Mouth) ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการแอปพลิเคชันชมภาพยนตร์ และซีรีส์ของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ด้านความความสะดวกมีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการแอปพลิเคชันชมภาพยนตร์ และซีรีส์

ปัจจัยด้านการรับรู้ความปลอดภัยมีอิทธิพลรองลงมาต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬา เนื่องจากผู้บริโภครู้สึกมีความปลอดภัยด้านข้อมูลส่วนตัวจากเพจเฟซบุ๊ก “เสื้อผ้ากีฬามือ 2” เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ เป็นต้น ทางเพจมีความซื่อสัตย์ในการดำเนินธุรกิจ มีระบบการชำระเงินปลอดภัยและจะได้รับสินค้าที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุราสินี ตูลานนท์ (2562) ได้ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ พบว่า ด้านการรับรู้ความเข้าใจด้านการรับรู้ประโยชน์จาก การใช้งาน ด้านการรับรู้ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย และด้านการรับรู้ความไว้วางใจ มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับประกอบธุรกิจธุรกิจเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก ควรให้ความสำคัญกับความไว้วางใจ ทำให้ผู้บริโภคผู้บริโภคมีความรู้สึกเชื่อมั่นและไว้วางใจ ดำเนินธุรกิจด้วยความซื่อสัตย์ เจ้าของเพจ/แอดมินเพจเฟซบุ๊ก สามารถให้ข้อมูลรายละเอียดของสินค้าชัดเจน จึงส่งผลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กว่าจะไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และสินค้าต้องได้รับตรงตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรคำนึงถึงด้านการรับรู้ความง่ายของผู้บริโภคสามารถศึกษาข้อมูลรายละเอียดเสื้อผ้ากีฬา ได้เป็นอย่างดีผ่านเพจเฟซบุ๊กก่อนการซื้อสินค้า และ ผู้บริโภครู้สึกถึงความง่ายและความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นเมื่อซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก

สรุป

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในประเทศไทย ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ด้านการรับรู้ความสะดวก 2) ด้านการรับรู้ความปลอดภัย 3) ด้านความไว้วางใจ และ 4) ด้านความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเฟซบุ๊ก และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) = 193.31, ค่า CMIN/df = 1.37, ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 141, ค่า GFI = 0.96, ค่า AGFI = 0.94, ค่า SRMR = 0.03, ค่า RMSEA = 0.02

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ค ได้รับอิทธิพลทางตรงมากที่สุดจากด้านความไว้วางใจ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางตรงรองลงมาจากด้านความรู้ความ สดวก และด้านการรับรู้ความปลอดภัย ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้ประกอบธุรกิจเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊คควรให้ความสำคัญในความไว้วางใจเพราะสามารถทำให้ผู้บริโภค สบายใจว่าทางเพจจะไม่เอาเปรียบผู้บริโภค และเชื่อว่ามีคุณสมบัติในการให้บริการ อันจะนำไปสู่ความตั้งใจซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ค

1.2 ผู้ประกอบธุรกิจเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊คควรให้ความสำคัญในการรับรู้ความสบาย ของผู้บริโภคสามารถศึกษาข้อมูลรายละเอียดเสื้อผ้ากีฬา ได้เป็นอย่างดีผ่านเพจเพชบุ๊คก่อนการซื้อ สินค้า และผู้บริโภครู้สึกถึงความง่ายและความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้นเมื่อซื้อเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊ค

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพิ่มการศึกษาปัจจัยที่น่าสนใจอื่น ๆ เช่น ส่วนประสมทางการตลาด การรับรู้คุณสมบัติ ประโยชน์ ทักษะ ทักษะของสินค้าและบริการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการขายสินค้า ประเภทเสื้อผ้ากีฬานบนเพจเพชบุ๊คได้ตรงความต้องการของผู้บริโภคให้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

กริช แรงสูงเนิน. (2554). *การวิเคราะห์ปัจจัยด้วย SPSS และ AMOS เพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ:

ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ชไมพร กาญจนกิจสกุล. (2555). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ตาก: โพรเจกต์ไฟฟ์-ไฟว์.

นฤมล ยี่มะลี. (2560). *การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และการสื่อสารแบบปาก ต่อปากผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-word of Mouth) ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการ แอปพลิเคชันชมภาพยนตร์ และซีรีส์ของผู้บริโภคกลุ่ม Gen Y ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

พนัชกร สิมะขจรบุญ. (2561). *อิทธิพลการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมที่มีต่อความตั้งใจซื้อสินค้า ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น*. วารสารวิชาการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 12(4), 1365–1389.

พิชญ์ปิยา เพ็งผ่อง. (2558). *การยอมรับเทคโนโลยี ความไว้วางใจ การเน้นราคาประหยัด และความแปลกใหม่ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อตัวเครื่องบินออนไลน์ของสายการบินต้นทุนต่ำของผู้บริโภค ในกรุงเทพมหานคร(การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- พิศุทธิ์ อุปถัมภ์. (2556). *ความไว้วางใจและลักษณะธุรกิจผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าผ่านสื่อสังคมออนไลน์*(การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ภาวภู พงษ์วิทย์พานุ. (2555). *ความรู้เบื้องต้น E-commerce และ E-commerce คู่มือประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: สมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย.
- ภูมิภาควัฒน์ ภูมิพงศ์คชศร, จอมภักดิ์ จันทะคัต และ อัจฉราพรรณ ตั้งจาตุรโสมณ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความปลอดภัยในการใช้ Application Mobile Banking ในเขตจังหวัดชลบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 24(3), 362–385.
- สุธาสินี ตูลานนท์. (2562). *การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุนันทา หลบภัย. (2558). *การรับรู้ถึงความปลอดภัย ประโยชน์การใช้งาน และความง่ายในการใช้งานที่มีผลต่อการใช้บริการชำระเงินผ่านอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*(การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Beldad, A., Jong, D. M., & Steehouder, M. (2010). How Shall I Trust the Faceless and the Intangible: A Literature Review on the Antecedents of Online Trust. *Computers in Human Behavior*, 26(5), 857–869.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P., & Warshaw, P. R. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models. *Management Science*, 35(8), 982–1003.
- Hajli, M. N. (2014). A Study of the Impact of Social Media on Consumers. *International Journal of Market Research*, 56(3), 387–404.
- Heijden, H. V. D. (2004). User Acceptance of Hedonic Information Systems. *MIS Quarterly*, 28(4), 695–704.
- Hoelter, J. W. (1983). The Analysis of Covariance Structure: Goodness-of-Fit Indices. *Sociological Method and Research*, 11(3), 325–344.
- Kim, D., Ferrin, D., & Rao, R. (2008). A Trust-Based Consumer Decision-Making Model in Electronic Commerce: The Role of Trust, Perceived Risk, and Their Antecedents. *Decision support systems*, 44(2), 544–564.
- Kim, M. S., & James, J. (2016). The Theory of Planned Behaviour and Intention of Purchase Sport Team Licensed Merchandise. *Sport, Business and Management. An International Journal*, 6(2), 228–243.

- Kline, R. B. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. (3rd ed.). New York: The Guilford Press.
- Sayreya. (2011). *Facebook Fan Page สร้างตัวตนบนโลกออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <https://blog.inw.co.th/2011/09/27/facebook-fan-page>
- Sembada, A. Y., & Koay, K. Y. (2019). How Perceived Behavioral Control Affects Trust to Purchase in Social Media Stores. *Journal of Business Research*, 130, 574–582. DOI: 10.1016/j.jbusres.2019.09.028
- Shin, D. (2010). Analysis of Online Social Networks: A Cross-National Study. *Online Inform*, 34(3), 473–495.
- Thai Business Search. (2563). *Social Media ที่จำเป็นในการตลาดออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563, จาก <https://mandalasystem.com/blog/th/61/social-media-08092020>

การยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา

The Dissolution of Political Parties by the Constitutional Court by the Majority Vote

¹วรยุทธ วุฒิงาม, บุญมาก กันหาสาย และ รัฐฉา ฤาแรง

¹Worayout Wuttigarm, Bounmark Kunharsai and Radchada Lurang

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: tapdow_2012@gmail.com

Received January 16, 2021; Revised April 14, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี คำพิพากษาฎีกา งานวิจัย กฎหมายของประเทศไทยและของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองและมติเสียงข้างมากธรรมดาของศาลรัฐธรรมนูญ 2) ศึกษาปัญหาของการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เกณฑ์เลือกผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้งและกฎหมายนักการเมือง ดังนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3 ท่าน คณะกรรมการการเลือกตั้ง 3 ท่าน นักการเมือง 3 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การกำเนิดของพรรคการเมืองเกิดจากทฤษฎีสำคัญ คือ ทฤษฎีสถาบัน และ ทฤษฎีประวัติศาสตร์และสถานการณ์ การตัดสินใจวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น มาจากแนวคิดหลักการเสียงข้างมาก ส่วนมติในการวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญใช้มติเสียงข้างมากเด็ดขาด

2. การยุบพรรคการเมืองของประเทศไทยมีปัญหาคrucial 2 ประการคือ 1) มีเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองที่มากเกินไปและเป็นเหตุที่ไม่ร้ายแรง และ 2) ศาลรัฐธรรมนูญใช้เพียงมติเสียงข้างมากธรรมดาสั่งยุบพรรคการเมืองได้

3. ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่า ควรแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการยุบพรรคการเมือง มาตรา 91 และการสิ้นสุดสภาพพรรคการเมือง มาตรา 92 เหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง ซึ่งเป็นเหตุไม่ร้ายแรง และมีมากเกินไป ดังนั้น ควรมีการแก้ไข มาตรา 92 ให้คงไว้เฉพาะ (1) – (2) และยกเลิก (3) – (13) ในส่วนของมติในการยุบพรรคการเมืองตามที่ใช้เสียงข้างมากธรรมดา ควรแก้ไขรัฐธรรมนูญ ปี 2560

มาตรา 211 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมากเด็ดขาด เพื่อให้การยุบพรรคการเมืองกระทำได้อย่างขึ้น

คำสำคัญ: การยุบพรรคการเมือง; ศาลรัฐธรรมนูญ; มติเสียงข้างมากธรรมดา

Abstract

The purposes of this study were as follows: 1) to study the concept, theories, the Supreme Court, research the laws of Thailand and foreign countries on the causes of dissolution of political parties and ordinary majority resolutions of the Constitutional Court; 2) study the problems of dissolution of political parties by the Constitutional Court according to the resolutions Common majority; and 3) to suggest guidance on how to amend the law to be more appropriate. This study was a qualitative research method by studying documents from the law academic textbooks, research, the judgment of the Supreme Court Information from websites, and an in-depth interview method by using the criteria for selecting those who have experience and expertise in constitutional law Election Law and Politician Law as follows: 1) Three experts in constitutional law, 2) Three electoral committee, and 3) Three politicians. From research, it was found that:

1. The birth of political parties was due to important theories, namely institutional theories, and historical and situational theories. The judgment of the constitutional judge Derived from the concept of the majority principle for the resolution of the dissolution of political parties of the Constitutional Court, the majority vote is decided.

2. The dissolution of political parties in Thailand had two major problems: 1) there were excessive and non-serious reasons for the dissolution of political parties, and 2) the Constitutional Court can use only common majority vote to dissolve political parties.

3. The researcher, therefore, recommends that Section 91 of the Political Party Act and Section 92 of the political party's termination should be amended. Which is not a serious cause and there are too many Therefore, Section 92 should be amended to retain only (1) – (2) and repeal (3) – (13). As for the resolution of dissolution of political parties as to the majority vote, the Constitution of the 2017 Constitution, Section 211 should be amended. The decision of the Constitutional Court is decided by a majority vote. In order to make the dissolution of political parties more difficult.

Keywords: The Dissolution of Political Parties; Constitutional Court; Ordinary Majority Votes

บทนำ

การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรง แต่เดิมพรรคการเมืองไม่ใช่เรื่องจำเป็น แต่เมื่อสังคมสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการเมือง เพราะผู้แทนอิสระนั้นมีความคิดเห็นต่างๆ ได้หลากหลายกันออกไป การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองโดยยอมทิ้งความเห็นเล็กน้อยที่ไม่ตรงกัน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันที่สำคัญกว่าจะช่วยลดความสับสนในการเลือกผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้มีตัวเลือกที่น้อยลงและชัดเจนมากยิ่งขึ้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2561) อีกทั้งพรรคการเมืองยังเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างประชาชนให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างรอบด้าน โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการทางการเมือง (พัฒนาเรืองใจดี, 2553)

พรรคการเมืองมีหน้าที่หลัก คือ เป็นตัวกลางเชื่อมความต้องการและบทบาทของประชาชนกับรัฐบาล และเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมือง เป็นกลไกสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ในรัฐสภาให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะนโยบายของพรรคการเมืองจะถูกกำหนดขึ้นมาจากปัญหาความต้องการของประชาชน (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2550) มุ่งเน้นให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็ง และสามารถเสริมสร้างให้การเมืองมีความมั่นคง และมีเสถียรภาพ รวมทั้งสามารถสร้างคุณภาพของอำนาจทางการเมืองให้เกิดขึ้นในรัฐสภา (ชรินทร์ สันประเสริฐ, 2554) การยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย พบว่า นับตั้งแต่มีการก่อตั้งศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน ได้มีการตัดสินยุบพรรคการเมืองไปแล้วถึง 110 พรรคการเมือง (ไทยพับลิก้า, 2563) ทำให้พรรคการเมืองในประเทศไทยขาดเสถียรภาพและการพัฒนาเป็นสถาบันการเมืองที่มั่นคงเหมือนพรรคการเมืองของต่างประเทศ เช่น พรรคคริสตจักรและเดโมแครต ของสหรัฐอเมริกา ที่ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 1792 ถือเป็นพรรคการเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในโลกที่ยู่ยาวมาจนถึงปัจจุบัน

ประเทศไทยมีการกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองไว้ ดังนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 การสิ้นสุดสภาพความเป็นพรรคการเมือง ตามมาตรา 91 ศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา 92 และ มีการคว่ำรวบพรรคการเมือง ตามหมวด 9 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 132 วรรคสาม หัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรครู้เห็นหรือไม่ได้ยับยั้งผู้สมัครที่ทำให้การเลือกตั้งไม่สุจริต มาตรา 158 วรรคสอง และมาตรา 75 กรณีเรียกหรือรับทรัพย์สินเพื่อลงสมัครหรือส่งผู้สมัคร หรือไม่ลงสมัครหรือไม่ส่งผู้สมัครเพื่อให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ประโยชน์ ซึ่งความผิดตามกฎหมายการเลือกตั้งนี้ แม้เป็นความผิดต่อส่วนตัว แต่หัวหน้าพรรคหรือคณะกรรมการไม่ได้ยับยั้งการกระทำความผิด ศาลรัฐธรรมนูญก็สามารถสั่งยุบพรรคได้ จากเหตุการยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายดังกล่าว มีปัญหาว่าเป็นการกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองที่มากเกินไป โดยบางเหตุก็ไม่มีร้ายแรงเป็นเพียงความผิดเล็กน้อย หรือเป็นเหตุทางเทคนิค หรือเป็นเหตุที่ไม่ปฏิบัติตามกำหนดระยะเวลา ก็สามารถถูกตัดสินยุบพรรคการเมืองได้ กรณีนี้หากเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และสาธารณรัฐฝรั่งเศสแล้วจะเห็นได้ว่า เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองได้นั้นต้องเป็นเรื่องราวร้ายแรงและส่งผลต่อการดำรงอยู่ของรัฐ หรือกระทบกระเทือนต่อระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยเท่านั้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 211 วรรคสอง กำหนดว่า “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เว้นแต่รัฐธรรมนูญจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” หมายความว่า หากประชาชนหรือผู้ทราบการกระทำความผิดของพรรคการเมือง มายื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้ยุบพรรคการเมือง ในการวินิจฉัยลงมติว่าจะยุบพรรคการเมืองหรือไม่นั้น มีเพียงมติเสียงข้างมากธรรมดา คือ 4 ต่อ 3 ก็สามารถตัดสินให้ยุบพรรคการเมืองได้ ซึ่งต่างจากมติการยุบพรรคการเมืองในต่างประเทศที่ต้องใช้มติพิเศษเท่านั้นถึงจะยุบพรรคการเมืองได้

จากปัญหาดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎี ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และศึกษากฎหมายของต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทยในเรื่องของการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา เพื่อเสนอแนะแนวทางแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนำไปใช้ในการตัดสินยุบพรรคการเมือง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองและมติเสียงข้างมากธรรมดาของประเทศไทย ของต่างประเทศ แนวคำพิพากษาศาล มาตรการทางกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อศึกษาปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเกี่ยวเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดาของประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดาของต่างประเทศที่มีความเหมาะสม มาปรับใช้กับกฎหมายไทย

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายเกี่ยวกับพรรคการเมือง

1.1 พรรคการเมือง หมายความว่า คณะบุคคลที่ร่วมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง โดยได้รับการจัดตั้งการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมุ่งที่จะส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

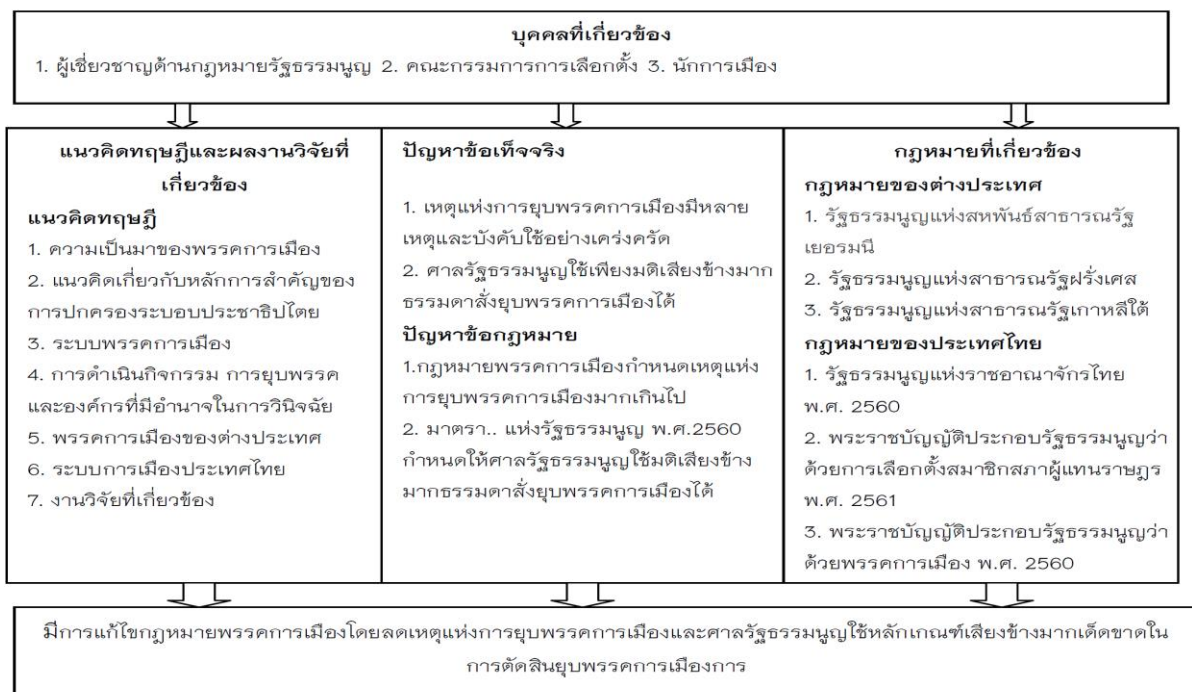
1.2 ศาลรัฐธรรมนูญ หมายถึง องค์การสูงสุดที่มีอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดว่า บทกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือการกระทำใดๆ ทั้งของรัฐและของบุคคล ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

รวมทั้ง อำนาจการวินิจฉัยชี้ขาดว่า ร่างรัฐพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือร่างข้อบังคับการประชุมสภา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นทั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และเป็นทั้งศาลที่จะต้องพิจารณาพิพากษาคดีหรือดำเนินการต่างๆ ตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

1.3 เสียงข้างมากธรรมดา หมายถึง การได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้อื่นแต่อาจไม่เกินกึ่งหนึ่งก็ได้

1.4 เสียงข้างมากเด็ดขาด หมายถึง การได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้อื่นแต่อาจเกินกว่ากึ่งหนึ่งหรือได้คะแนน 2 ใน 3 ของคะแนนเสียงทั้งหมด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสารจากตัวบทกฎหมาย ตำราทางวิชาการ งานวิจัย สถิติ ข้อมูลจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศเกี่ยวกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองโตศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ นักวิชาการด้านกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3 คน คณะกรรมการการเลือกตั้ง 3 คน และนักการเมือง 3 คน รวม 9 คน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี หลักเกณฑ์ มาตรการทางกฎหมาย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยุบพรรคการเมือง และการลงมติเสียงข้างมากธรรมดาของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วนำมาตั้งคำถาม

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง และการลงมติเสียงข้างมากธรรมดาของศาลรัฐธรรมนูญ

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยและกระบวนการวิจัย จากนั้นทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง และการลงมติเสียงข้างมากธรรมดาของศาลรัฐธรรมนูญ โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อสรุปผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า คำวินิจฉัยของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในการยุบพรรคการเมืองจะใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการใด ๆ ที่เห็นแก่ผลประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้องตน แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมทุกฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยฝ่ายเสียงข้างน้อย จะต้องได้รับความคุ้มครอง ขณะที่ต้องยอมรับฟังจากเสียงส่วนใหญ่ไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในสังคม (ศุภพรรัตน์ สุขพุ่ม, 2559) ส่วนเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศจะมีอยู่ 2 เหตุหลักๆ ที่เป็นเหตุร้ายแรง คือ ทำลายระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย และเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของรัฐ ในส่วนของการตัดสินชี้ขาดการยุบพรรคการเมืองตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือผู้มีอำนาจจะชี้มติเสียงข้างมากเด็ดขาดในการตัดสินยุบพรรคการเมือง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นับตั้งแต่มีศาลรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2562) มีพรรคการเมืองสิ้นสภาพและถูกยุบพรรคโดยคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ แล้วกว่า 110 พรรค (ไทยพับลิก้า, 2563) ซึ่งสรุปปัญหาได้ดังนี้

1) เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองมากเกินไป

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองเป็น 3 เหตุหลักคือ

(1) การสิ้นสภาพความเป็นพรรคการเมืองตามมาตรา 91 มีการบัญญัติการสิ้นสภาพพรรคการเมืองที่กว้างขวางมากเกินไป และปฏิบัติได้ยาก เช่น การกำหนดให้มีผู้ร่วมก่อตั้งพรรค 500 คน และต้องมีทุนประเดิมพรรคถึง 1,000,000 บาท และหลังจากภายหลังจากจดทะเบียนพรรคการเมืองได้แล้วยังต้องรักษามีจำนวนสมาชิกให้เหลือถึง 5,000 คน ซึ่งเป็นการยากที่พรรคเล็ก ๆ จะทำได้ จึงทำให้พรรคการเมืองในประเทศไทยส่วนมากต้องยุบพรรคตามเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 91 นี้ ดังจะเห็นได้จากในช่วงปี 2561-2562 ที่มีการยุบพรรคการเมือง 29 พรรค และมี

การยุบพรรคเพราะสิ้นสภาพพรรคการเมืองตามมาตรา 91 ถึง 28 พรรค การยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 91 นี้ถือเป็นเหตุไม่ร้ายแรงเท่ากับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 92 ซึ่งเมื่อเทียบกับต่างประเทศแล้วมิได้ระบุเหตุเหล่านี้ให้ร้ายแรงถึงกับจะเป็นเหตุให้ยุบพรรคการเมือง เช่น กรณีการไม่แจ้งหรือจัดทำรายงานการดำเนินงานกิจการของพรรคการเมืองในรอบปีปฏิทินที่ผ่านมาให้ถูกต้องตามความเป็นจริง แต่ตามกฎหมายไทยกลับบัญญัติให้เป็นเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง ซึ่งเท่ากับว่าเหตุในการยุบพรรคการเมืองของประเทศไทย เมื่อชั่งน้ำหนักความร้ายแรงกับผลถึงขนาดให้เป็นการยุบพรรค ซึ่งเป็นการทำลายเจตจำนงของประชาชนผู้สนับสนุนพรรคการเมือง อาจยังมิได้มีความเหมาะสมหรือได้สัดส่วนและสอดคล้องกับเหตุในการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ (ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2558)

2) เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 92 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองได้ ดังนี้ (1) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ (2) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (3) กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 20 วรรคสอง มาตรา 28 มาตรา 30 มาตรา 36 มาตรา 44 มาตรา 45 มาตรา 46 มาตรา 72 หรือมาตรา 74 (4) มีเหตุอันจะต้องยุบพรรคการเมืองตามที่มีกฎหมายกำหนด

ในปี พ.ศ.2562 ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคไทยรักษาชาติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 92 วรรคหนึ่ง (2) และวรรคสอง เพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของคณะกรรมการบริหารพรรคของ ซึ่งเป็นการวินิจฉัยยุบพรรคเพราะกระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เหตุของการยุบพรรคการเมืองตาม (1)-(2) และจากการศึกษาของกฎหมายของต่างประเทศที่มีการยุบพรรคตามกฎหมายเลือกตั้งคือ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐเกาหลีใต้ได้กำหนดว่าการกระทำผิดของกรรมการพรรคคนหนึ่งให้ถือว่าเป็นความผิดของกรรมการพรรคทุกคน แต่ให้หลักความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้นเมื่อกรรมการพรรคคนใดคนหนึ่งกระทำผิดถ้ากรรมการพรรคคนอื่นพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำนั้นด้วยก็จะไม่โดนตัดสิทธิในการเลือกตั้ง

2) ศาลรัฐธรรมนูญใช้เพียงมติเสียงข้างมากธรรมดาสั่งยุบพรรคการเมืองได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 213 บัญญัติให้บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้ เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องแล้ว ตามมาตรา 211 ก็ตั้งองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการนั่งพิจารณาและวินิจฉัยคำร้อง โดยประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่าเจ็ดท่าน โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เมื่อพิจารณาจากมาตรา 211

แล้วเท่ากับว่าเพียงแต่อาศัยเสียงข้างมากธรรมดาพรรคการเมืองก็สามารถยุบได้แล้ว เช่น องค์คณะเจ็ดคน ตุลาการรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากสี่คนมีมติให้ยุบพรรคการเมือง พรรคการเมืองนั้นก็ยุบได้ ซึ่งกรณีเช่นนี้ย่อมมีผลกระทบต่อการพัฒนาพรรคการเมืองของประเทศไทยให้เป็นสถาบันการเมืองที่เข้มแข็ง ดังเช่นสถาบันการเมืองของต่างประเทศ ที่ได้กำหนดมติยุบพรรคการเมืองไว้เป็น “เสียงข้างมากเด็ดขาด” (Absolute majority) (โกเมศ ขวัญเมือง, 2555) จึงทำให้การยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศทำได้ยากกว่าการยุบพรรคการเมืองในประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับการลงมติของตุลาการรัฐธรรมนูญประเทศต่าง ๆ จึงควรมีการแก้ไขมาตรา 211 จากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เป็นเสียงข้างมากเด็ดขาดเพื่อความยุติธรรมในการสั่งยุบพรรคการเมือง

วัตถุประสงค์ที่ 3 จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศ โดยเริ่มจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พบว่า เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองมีสองเหตุ คือ การกระทำของพรรคการเมืองที่ทำลายหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย หรือทำลายหลักการดำรงอยู่ของ “หลักสหพันธ์รัฐ” สาธารณรัฐฝรั่งเศส เหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง คือ การดำเนินการของพรรคมีวัตถุประสงค์ในการบั่นทอนหรือทำลายรูปแบบหรือบูรณภาพแห่งดินแดนของสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือมีการรวมตัวกันที่ขัดต่อรูปแบบการปกครองของประเทศหรือจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และสาธารณรัฐเกาหลีใต้ มีเหตุแห่งการยุบพรรค คือ พรรคการเมืองมีอุดมการณ์วัตถุประสงค์ หรือกิจกรรมของพรรคการเมืองเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ด้านมติในการยุบพรรคการเมืองของตุลาการรัฐธรรมนูญในต่างประเทศใช้มติเสียงข้างมากเด็ดขาด และมติเสียงข้างมากพิเศษ แต่ในประเทศไทยใช้มติเสียงข้างมากธรรมดาจึงทำให้มีการยุบพรรคการเมืองได้ง่ายกว่าพรรคการเมืองของต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การตัดสินใจวินิจฉัยของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น มาจากแนวคิดหลักการเสียงข้างมาก คือการตัดสินใจใด ๆ ของกลุ่มหรือคณะบุคคล หลังจากที่ได้มีการปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นพอสมควรแล้ว ก็ให้ตัดสินเป็นขอยุติโดยถือเสียงข้างมากเป็นเสียงชี้ขาด เพื่อให้สามารถดำเนินการเป็นรูปธรรมต่อไปได้ ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศพบว่า มีการกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองที่เป็นกรณีร้ายแรง คือ ต้องเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการทำลายหรือขัดขวางระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นภัยต่อการดำรงอยู่ของประเทศชาติเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การยุบพรรคการเมืองนั้นถือว่าการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น กฎหมายของต่างประเทศจึงกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองในกรณีที่ร้ายแรงเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การยุบพรรคการเมืองโดยองค์การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของปริญญา เทวานฤมิตรกุล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาการยุบพรรคการเมืองของประเทศไทย อันเป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงของสถาบันการเมืองมีอยู่ 2 ประการคือ

1. เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองมากเกินไป ตามกฎหมายของประเทศไทยนั้น มีการกำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ซึ่งเรียกโดยย่อว่ากฎหมายพรรคการเมืองและกฎหมายเลือกตั้ง โดยในกฎหมายพรรคการเมืองได้กำหนดเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองไว้ 3 เหตุคือ การสิ้นสภาพพรรคการเมืองตาม มาตรา 91 การถูกศาลสั่งให้ยุบพรรคการเมืองตาม มาตรา 92 และการควมรวบพรรคการเมืองตามหมวดที่ 9 จากการวิเคราะห์เหตุแห่งการสิ้นสภาพพรรคการเมืองตามมาตรา 91 พบว่า เป็นเหตุไม่ร้ายแรง ไม่ว่าจะเป็นการที่มีสมาชิกไม่ครบ 5,000 คนในหนึ่งปี มีสาขาไม่ครบ 4 ภาค หรือการไม่ส่งรายงานของพรรคตามกำหนดเวลา ซึ่งในต่างประเทศไม่มีการยุบพรรคการเมืองตามเหตุที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 สำหรับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 92 ถือเป็นเหตุร้ายแรงที่คล้ายคลึงกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศ แต่ใน มาตรา 92 พรรคสองมิได้กำหนดระยะเวลาในการตัดสินใจเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคไว้ ดังนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจวินิจฉัยตัดสินคดีเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบพรรคนานเท่าใดก็ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับต่างประเทศที่กำหนดไว้ 5 ปี ในกฎหมายเลือกตั้งมีประเด็นที่ มาตรา 138 วรรคสาม ซึ่งยกมาจาก มาตรา 237 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 และยังคงหลักการเดิมไว้คือ ถ้าหัวหน้าพรรคหรือกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีส่วนรู้เห็นหรือไม่ได้ยับยั้ง กรณีที่มีผู้สมัครทำให้การเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งจะดำเนินการเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้ยุบพรรคการเมืองนั้น และกรรมการบริหารพรรคจะถูกตัดสินคดีเลือกตั้งทุกคนโดยอัตโนมัติ ตามบทบัญญัตินี้มีได้นำหลักการความผิดต่อส่วนตัวมาใช้ ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักนิติธรรมที่ไม่ต้องรับผิดทางกฎหมายใน “การกระทำของบุคคลอื่น” ซึ่งตนเองไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ กับการกระทำความผิด และความเสมอภาคเบื้องต้นกฎหมายที่ต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเสมอภาคกัน แต่และในมาตรา 138 วรรคสาม มิได้กำหนดระยะเวลาตัดสินคดีเลือกตั้งไว้ ดังนั้นจึงเป็นดุลพินิจของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะใช้ดุลพินิจตัดสินคดีเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ถูกยุบพรรคนานเท่าใดก็ได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับต่างประเทศที่กำหนดไว้ 5 ปี (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2558)

2. การลงมติในการวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองของศาลรัฐธรรมนูญ องค์การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย และระบบศาลของแต่ละประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประเทศที่มีศาลรัฐธรรมนูญการวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองก็จะอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และประเทศไทย กลุ่มที่ 2 ประเทศที่ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ อำนาจวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองจะตกอยู่กับฝ่ายบริหาร ได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส การลงมติในการวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองนั้น พบว่า ประเทศไทยใช้เพียงมติเสียง

ข้างมากธรรมดา คือ มีเพียงคะแนนเสียง 4 ต่อ 3 ก็สามารถสั่งยุบพรรคการเมืองได้ ซึ่งต่างจากการลงมติของตุลาการรัฐธรรมนูญในกลุ่มประเทศเดียวกัน ที่ใช้มติเสียงข้างมากเด็ดขาด หรือเสียงข้างมากพิเศษในการสั่งยุบพรรคการเมือง สอดคล้องกับ โกเมศ ชวัญเมือง อธิบายไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองเปรียบเทียบ, 2555

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า กฎหมายของต่างประเทศทั้งในกลุ่มที่มีศาลรัฐธรรมนูญ และไม่มีศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 3 ประเทศนั้น มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเหตุที่จะทำให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตัดสินยุบพรรคการเมือง ก็จะเป็นเหตุที่ร้ายแรงถึงขนาดที่มีการทำลายระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย และทำลายประเทศชาติ และมติในการลงคะแนนเสียงของตุลาการรัฐธรรมนูญที่จะตัดสินยุบพรรคการเมืองในกลุ่มประเทศที่มีศาลรัฐธรรมนูญ จะใช้มติเสียงข้างมากเด็ดขาดหรือมติเสียงข้างมากพิเศษ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในประเทศไทยควรมีการแก้ไขกฎหมายให้คงเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองไว้เพียง มาตรา 92 (1) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และ (2) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเท่านั้น ในส่วนของการลงมติยุบพรรคการเมืองเพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศ ควรมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 211 ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญนำหลักการมติเสียงข้างมากเด็ดขาดมาใช้ เพราะการมีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองนั้นนอกจากจะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพแล้ว ยังก่อให้เกิดผลต่าง ๆ กับผู้บริหารพรรคหรือสมาชิกพรรคการเมืองทุกคน เช่น การถูกตัดสิทธิ์การลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเวลาหลายปี และยังเป็นการลดทอนความมั่นคงของสถาบันการเมืองไทยอีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การศึกษาเรื่องการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสียงข้างมากธรรมดา จะได้ทราบถึงเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ เช่น ในกฎหมายเลือกตั้งมาตรา 138 นั้น คล้ายกับ มาตรา 237 แห่งรัฐธรรมนูญ 2550 แต่มีการจำกัดการกระทำความผิดที่จะถูกตัดสิทธิ์ให้แคบลงจากเดิม ในส่วนของมติศาลรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นยังคงหลักการเดิมคือ ใช้มติเสียงข้างมากธรรมดาที่พบว่าทำให้มีการยุบพรรคได้ง่ายกว่าการยุบพรรคการเมืองของต่างประเทศจึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นประโยชน์ให้หน่วยงานที่มีอำนาจในการแก้ไขกฎหมายนำข้อมูลการวิจัยไปใช้ในการพิจารณาเสนอแก้ไขกฎหมายได้

สรุป

การกำเนิดของพรรคการเมืองจากทฤษฎีสำคัญ คือ ทฤษฎีสถาบัน และทฤษฎีประวัติศาสตร์และสถานการณ์ และการตัดสินใจของตุลาการรัฐธรรมนูญนั้น ก็มาจากแนวคิดหลักการเสี่ยงข้างมากในการตัดสินใจพรรคการเมือง สำหรับประเทศไทยมีเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามกฎหมายพรรคการเมืองมี 3 เหตุได้แก่การสิ้นสภาพพรรคการเมืองตามมาตรา 91 การถูกศาลสั่งให้ยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 92 และการคว่ำพรรคการเมืองตามหมวดที่ 9 ในกฎหมายเลือกตั้งมีประเด็นที่ มาตรา 138 วรรคสาม กรณีที่หัวหน้าพรรคหรือผู้บริหารพรรครู้เห็นว่ามีผู้สมัครทำให้การเลือกตั้งนั้นไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม มาตรา 91 เป็นเหตุที่ไม่ร้ายแรง ส่วนมาตรา 92 เป็นเหตุร้ายแรงเหมือนดังกฎหมายของต่างประเทศ สำหรับมติในการตัดสินใจพรรคการเมืองในต่างประเทศใช้มติเสี่ยงข้างมากเด็ดขาด แต่ประเทศไทยใช้มติเสี่ยงข้างมากธรรมดา ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 211 วรรคสอง จึงทำให้มีการตัดสินใจพรรคการเมืองได้ง่ายกว่ากฎหมายของต่างประเทศ ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขกฎหมายพรรคการเมืองให้คงเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองไว้เฉพาะมาตรา 92 ซึ่งเป็นเหตุร้ายแรงและสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศ และแก้ไข รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 211 วรรคสอง โดยให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสี่ยงข้างมากพิเศษ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการยุบพรรคการเมืองโดยศาลรัฐธรรมนูญตามมติเสี่ยงข้างมากธรรมดา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ควรยกเลิกเหตุสิ้นสภาพพรรคการเมืองตามมาตรา 91 (1) ลดจำนวนสมาชิกขั้นต่ำอันเป็นเหตุสิ้นสภาพตามมาตรา 91 (2) ให้เหลือ 15 คน และต้องกำหนดระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองเป็น 8 ปี
2. ยกเลิกเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 92 (3) – (13) ให้คงไว้เพียง 1) กระทำการล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และ 2) กระทำการอันอาจเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเท่านั้น
3. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 1) ต้องมีการแก้ไขเหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา 138 วรรคสาม พรรคการเมืองจะต้องรับผิดชอบเฉพาะกรณีที่มีหลักฐานยืนยันได้ว่าการกระทำผิดนั้นเกิดจากการสนับสนุนของพรรค

การเมือง หรือพฤติกรรมที่กระทำผิดนั้นเป็นไปตามการปฏิบัติตามโครงสร้างและวัตถุประสงค์ของพรรคการเมือง หากไม่สามารถพิสูจน์ความผิดตามที่กล่าวมาได้ ให้ความผิดทั้งหมดตกอยู่กับกรรมการพรรคผู้กระทำความผิดแต่เพียงผู้เดียว 2) ต้องกำหนดระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมือง 8 ปี

4. แก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา มาตรา 211 วรรคสอง จาก โดยให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมาก เปลี่ยนเป็น “โดยให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมากเด็ดขาด”

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการแก้ไข รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 211 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 91 และมาตรา 92 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 138 วรรคสาม โดยควรให้ความสำคัญกับเหตุแห่งการยุบพรรคการเมือง และมติของศาลรัฐธรรมนูญในการสั่งยุบพรรคการเมือง สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ บุคคลผู้มีอำนาจในการยื่นคำร้องสั่งให้ยุบพรรคการเมือง ตาม รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 213

เอกสารอ้างอิง

- โกเมศ ขวัญเมือง. (2555). *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันทางการเมืองเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ภูทับเบิก.
- ชรินทร์ สันประเสริฐ. (2554). พัฒนาการของรัฐธรรมนูญ ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ของการเมืองไทย* หน่วยที่ 4. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไทยพับลิก้า. (2563, 19 กุมภาพันธ์). *22 ปีศาลรัฐธรรมนูญยุบ 210 พรรค*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2563, จาก <https://thaipublica.org/2020/02/thailand-election-2562-85/>
- พัฒนา เรือนใจดี. (2553). *กฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2558). *การยุบพรรคการเมืองโดยองค์กรวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. (2550). ยุทธศาสตร์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 4(10), 16-27.
- ศุภพรัตน์ สุขพุ่ม. (2559). *เสียงข้างมากข้างน้อย*. สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2563, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?titl>
- สถาบันพระปกเกล้า. (2561). *พรรคการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title>

gold55. (2554). *กำเนิดและวิวัฒนาการของพรรคการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2563, จาก
<http://politicalparty-interestgroup-election.blogspot.com/2011/02/4.html>

การศึกษาการประเมินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา
5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
Project Assessment Studies "We Stand Together" Remedial Measures
5,000 Baht (3 months) In the Laksi Area Bangkok

¹อานนท์ณัฐ ศิริวงศ์, วิจิตรา ศรีสอน และ สุริยะ ประภาสธก

¹Anonnat Sirivong, Wijitta Srisorn and Suriya Prapysatok

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: s61463825039@ssru.ac.th

Received March 26, 2021; Revised April 5, 2021; Accepted May 5, 2021

บทคัดย่อ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ซึ่งมีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่รัฐต้องกำหนดมาตรการออกมาช่วยเหลือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งก็คือโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) แนวคิดหลักในการศึกษาคือเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชน และเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ พร้อมทั้งศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินโครงการ มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) เป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิจัย มีทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและงานวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากประชาชนในพื้นที่เขตหลักสี่กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณของทาร์ยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ทั้งหมด 400 คน และจากกลุ่มตัวแทนอาชีพต่าง ๆ อีก 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบเปรียบเทียบด้วย t-test และการหา One – way ANOVA หรือ F-test

ผลการวิจัย พบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ ด้านบริบทเกิดปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลต่อชีวิตประจำวันคือรายได้ลดลง การประกอบอาชีพติดขัด ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่าความเข้าใจแนวคิด วิธีการและการปฏิบัติตามการรับสิทธิ์ ด้านผลกระทบพบว่าผลกระทบทางบวกเป็นการกระจายงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ผลกระทบทางลบคือไม่มีข้อมูลฐานการประกอบอาชีพของประชากรที่ทันสมัยจึงทำให้ถูกตัดสิทธิ์ ด้านผลผลิตพบว่าจำนวนเงินที่ได้สามารถบริหารจัดการได้อย่างคุ้มค่าและเพียงพอต่อการยังชีพ ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคือ มาตรการนี้ควรขยายระยะเวลาออกไป ด้านผลลัพธ์พบว่าความสะดวกในการลงทะเบียน

สามารถลงทะเบียนทบทวนสิทธิได้เมื่อเกิดการลงทะเบียนผิดพลาด คุณภาพชีวิตของประชาชนพบว่าสามารถช่วยเหลือช่วงว่างงานได้

การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ไม่แตกต่างกัน

แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโครงการนั้นคือการปรับปรุงระบบการลงทะเบียนและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ชัดเจนเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องฐานข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของผู้ลงทะเบียนซึ่งทำให้ไม่สามารถยืนยันตัวตนที่แท้จริงได้ การทบทวนสิทธิให้ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิและประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ สามารถดำเนินการทบทวนสิทธิได้ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ดำเนินการตรวจสอบและคัดกรองเสร็จสิ้นก่อนแต่อย่างใด

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; โครงการเราไม่ทิ้งกัน; มาตรการเยียวยา

Abstract

The situation of the spread of COVID-19 Which has spread all over the world, including Thailand It is imperative that the state must take measures to help those affected. Which is a project "We do not leave each other" Remedy Measures 5,000 Baht (3 months). The main ideas in education were to study the level of opinion of the people and to compare the level of public opinion on the project implementation. Along with a study of recommendations for the implementation of the remedial measure project, 5,000 Baht (3 months). It was a research that combines both quantitative and qualitative research. A study of people in the Laksi area, a sample group from Taroya mane's calculation at 95% confidence level, total 400 people. And from a group of 17 other professional representatives. Analyze the data by percentage. Finding the mean, standard deviation and compare test using t – test and finding One – way ANOVA or F–test.

The results of the research were as follows: The level of public opinion on the project implementation. In the context, there was a crisis that occurred, affecting daily life, in terms of inputs, it was found that the concept, method and implementation of. On the impact side, it was found that the positive impact was to distribute the budget to help those in need. The negative impact is that there is no up-to-date population occupation database, thus it is disqualified. On the productivity side, it was found that the amount of money received was able to be managed

worthy and sufficient for sustenance. The satisfaction of the people participating in the project is This measure should be extended. On the results side, it was found that the ease of registration Able to register for eligibility review when registration error occurs. The quality of life of the people found that it can help during unemployment.

Comparing the opinion of the public found that. Personal factor of gender There were different opinions on the implementation of the remedial measure project of 5,000 baht (3 months) in the Lak Si area. Bangkok The difference was at the statistical significance level of 0.05, ie information perception. As for personal factors, age, marital status, occupation and average monthly income. There were no different opinions towards remedial measures project implementation of 5,000 baht (3 months).

The solution to the problems with this project is to improve the registration system and the conditions to be clear. Due to the problem of the registration occupation database which makes it impossible to verify the true identity. Review of rights to those who are not eligible and wish to request a review. Able to conduct a review of eligibility There is no need to wait for the inspection and screening to be completed.

Keywords: Project assessment; The project we do not leave each other; Remedial measures

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด-19 ซึ่งมีการแพร่ระบาดไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทยส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ตลอดจนการดำรงชีวิตของประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติซึ่งองค์การอนามัยโลกต้องประกาศให้การระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่และกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 (สำนักนโยบายการคลัง, 2563ข) แถลงการณ์สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของศูนย์โควิดครั้งที่ 1 สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ยังคงอยู่ในระยะที่ 2 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระยะที่ 3 โดยยังไม่มีมาตรการปิดประเทศ แต่จะเข้มงวดกับผู้เข้าเมืองทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ แม้ภาครัฐจะยังไม่ประกาศเข้าสู่ระยะที่ 3 แต่มาดูแลรับมือการแพร่ระบาดในระยะที่ 3 กันก่อน ซึ่งพบว่า มีการกำหนดเอาไว้ 3 เป้าหมายด้วยกัน คือ (สำนักนโยบายการคลัง, 2563ก) เป้าหมายที่ 1 ลดการแพร่เชื้อ ชะลอการระบาดของโลก เป้าหมายที่ 2 คนไทยปลอดจากโรค ส่วนเป้าหมายที่ 3 ลดผลกระทบทางสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ทั้งนี้ ระหว่างชะลอเข้าสู่ระยะที่ 3 แต่วิกฤติเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องเร่งทำให้ประชาชนเห็นและเชื่อมั่นให้ได้ คือ ปัญหาโควิดมาเป็นอันดับ 1 อย่าง

แท้จริง เพื่อความร่วมมือร่วมใจอย่างพร้อมเพรียงกัน รัฐบาลจำเป็นต้องเร่งเยียวยาประชาชนด้วยมาตรการต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเร่งด่วน มาตรการที่นำมาใช้เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบรัฐบาลนำมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) จากการลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์ www.เราไม่ทิ้งกัน.com ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 โดยเปิดให้ประชาชนตามเงื่อนไขที่ได้รับผลกระทบเข้ามาลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ์เงินเดือนละ 5,000 บาท จำนวน 3 เดือน ซึ่งหลังจากที่มีการเปิดให้ลงทะเบียนรับเงินเยียวยา 5,000 บาท ผ่านทางเว็บไซต์เราไม่ทิ้งกัน

ซึ่งเมื่อการดำเนินโครงการได้เริ่มต้นไปนั้นเกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นระบบการคัดกรอง ข้อมูลมีความซับซ้อนในหลายด้าน เช่น เรื่องอาชีพ ซึ่งในบางอาชีพพิสูจน์และตรวจสอบได้ แต่ในบางอาชีพพิสูจน์ไม่ได้ และยังมีบางส่วนที่เป็น Negative List คือคนที่อยู่ในลิสต์เกษตรกร นักศึกษา และประกันสังคม คือข้อมูลที่ประชาชนระบุมา และข้อมูลฐาน Negative List ของภาครัฐ เมื่อตรวจสอบแล้วตกอยู่ในฐาน Negative List ก็ต้องไปตรวจสอบอีกที อาจจะมีการขอข้อมูลเพิ่มเติม และประชาชนก็สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ โดยไม่มีปัญหาว่าจะถูกตัดสิทธิ์ถาวร เพราะจะมีรอบให้ยื่นอุทธรณ์อีกเรื่อย ๆ (สำนักนโยบายการคลัง, 2563) ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาเลขบัตรประชาชน เช่น บัตรประชาชนเคยถูกแจ้งว่าหาย, ไม่ใช่ใบล่าสุด, มีการเปลี่ยนชื่อ-นามสกุล และสะกดไม่ถูก ซึ่งอาจจะทำให้ข้อมูลนั้นผิดพลาดได้ ซึ่งหลังจากได้ชี้แจงกับประชาชนไปบ้างแล้ว ข้อมูลผิดพลาดนี้ก็ลดลงค่อนข้างมาก โดยประชาชนควรตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด ซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปเปลี่ยนเลขบัญชีได้แต่ก็ต้องตามเงื่อนไขเดิมคือชื่อบัญชีนั้นต้องตรงกับชื่อผู้ลงทะเบียน และต้องผ่านบัญชีพร้อมเพย์ ที่ลงทะเบียนกับบัตรประชาชน

ดังนั้น การศึกษามาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ผ่านทางเว็บไซต์เราไม่ทิ้งกัน ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก โควิด-19 ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานครเนื่องจากมาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการหยุดงาน เพื่อศึกษาการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา พร้อมกับศึกษาปัญหาและอุปสรรคการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ไม่ว่าจะเป็นปัญหาวิกฤติของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ความต้องการแก้ไขปัญหาของประชาชน ความเข้าใจภาวะวิกฤติที่เกิดขึ้นของประชาชน ซึ่งการประเมินโครงการนี้เป็นการประเมินเนื้อหาของโครงการซึ่งเป็นโครงการใหม่วัตถุประสงค์ของโครงการอาจจะไม่ชัดเจนมากนัก โครงการนี้มีความพร้อมเกี่ยวกับทรัพยากรมาน้อยเพียงใด โดยเฉพาะทรัพยากรที่เป็นตัวเงินงบประมาณที่จัดสรรสำหรับโครงการนี้ ความเหมาะสมของขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทั้งนี้เมื่อนำไปปฏิบัติแล้วประชาชนยอมรับโครงการนี้หรือไม่ และเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการมาน้อยเพียงใดทั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษานำไปปรับปรุงระบบฐานข้อมูลและปรับปรุงระบบการให้บริการเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานะฉุกเฉินให้มากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ แนวทางการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการประเมินโครงการ CIPP Model

การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่าการปฏิบัติงานตามโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด มีการเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่คิดไว้หรือไม่ ถ้าเบี่ยงเบนจะได้หาวิธีปรับปรุงแก้ไขความคาดหวังกับการปฏิบัติงานจริงนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันให้ได้โดยเฉพาะในปัจจุบันการบริหารการพัฒนาประเทศมิได้ประเมินเฉพาะผลสำเร็จของโครงการจากผลผลิต (Output) ที่ได้จากการดำเนินโครงการเท่านั้น แต่ความสำเร็จของโครงการจะต้องพิจารณาทั้งผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ด้วยซึ่งเราเรียกว่าการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Base Management) ดังนั้น การที่จะทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นจะต้องอาศัยกระบวนการติดตามและประเมินผลที่เป็นระบบ (ชนิศา จิระเดชประไพ, 2559)

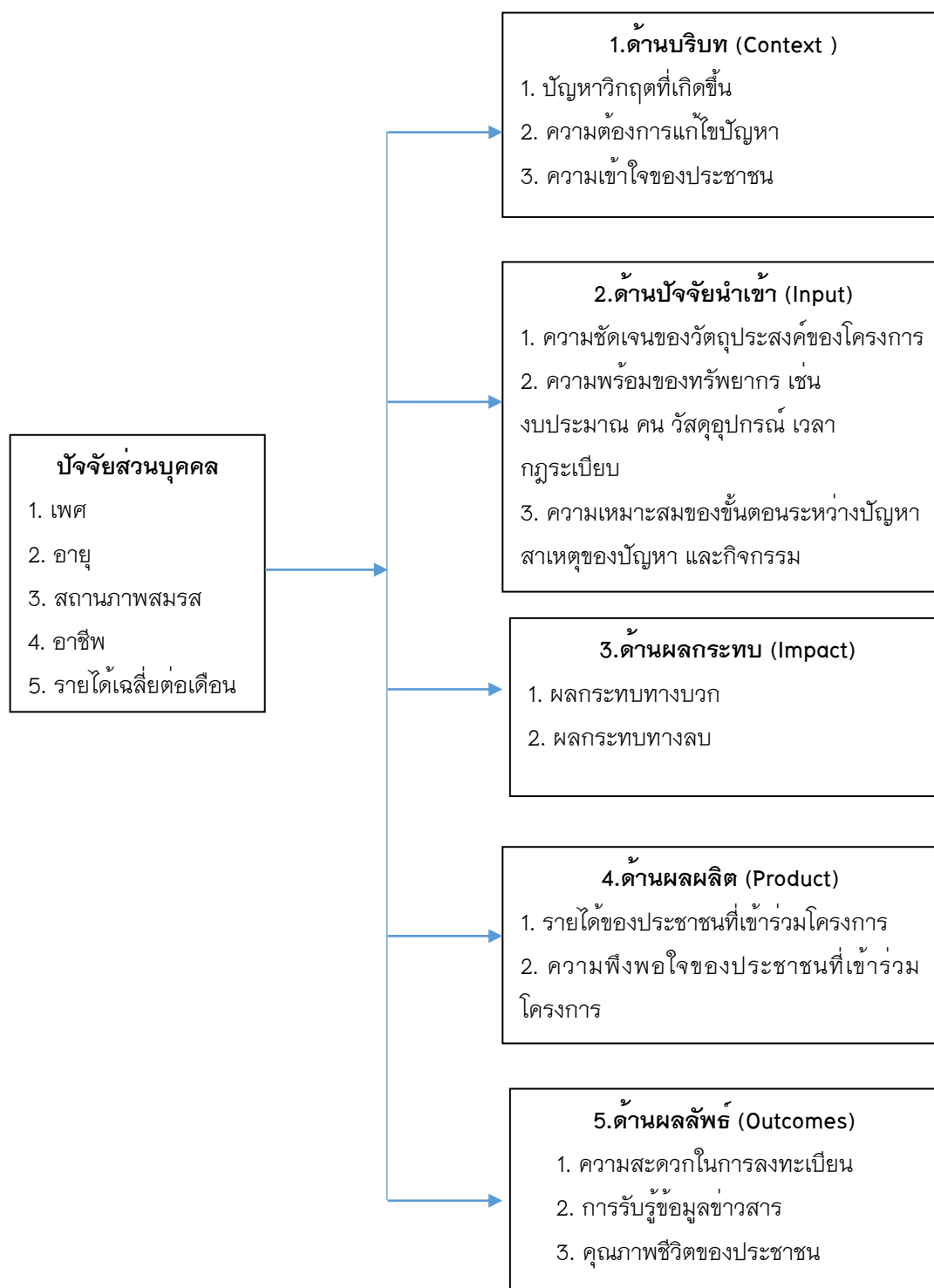
การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มุ่งแสวงหาคำตอบว่านโยบาย แผนงาน โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด โดยมีมาตรฐานและเครื่องมือในการวัดที่แม่นยำและเชื่อถือได้ จุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการมักจะมีคำถามอยู่ตลอดเวลาว่าประเมินผล เพื่ออะไร หรือประเมินผลไปทำไม ปฏิบัติงานตามโครงการแล้วไม่มีการประเมินผลไม่ได้หรือ ตอบได้เลยว่าการบริหารแนวใหม่หรือการบริหารในระบบเปิด (Open System) นั้นถือว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ซึ่งจุดมุ่งหมายของการประเมินผลโครงการประกอบไปด้วยเพื่อสนับสนุนหรือยกเลิก เพื่อทราบถึงความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานตามโครงการ เพื่อปรับปรุงงาน ถ้านำโครงการไปปฏิบัติแล้ว เพื่อศึกษาทางเลือก (Alternative) และเพื่อขยายผลในการนำโครงการไปปฏิบัติถ้าเราไม่มีการติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่องจากอาจจะไม่ทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ถ้าประเมินผลโครงการเป็นระยะ สม่่าเสมอผลปรากฏว่าโครงการนั้นบรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดวัตถุประสงค์ก็ควรจะขยายผลโครงการนั้นต่อไป แต่การขยายผลนั้นมีได้หมายความว่าขยายไปได้ทุกพื้นที่ การขยายผลต้องคำนึงถึงมิติของประชากร เวลา สถานที่ สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น โครงการปลูกพืชเมืองหนาวจะประสบความสำเร็จดีในพื้นที่ภาคเหนือ แต่ถ้าขยายผลไปยังภูมิภาคอื่นอาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป เพราะต้องคำนึงถึงลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิอากาศ เชื้อชาติ ค่านิยม ฯลฯ (Pressman & Wildavsky, 1973) ประเด็นการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam & Shinkfield, 2007) ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation: C) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P)

สรุปได้ว่าการประเมินผลโครงการได้ดี ซึ่งจะครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถวัดถึงความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐได้ซึ่งในทางปฏิบัตินักประเมินผลจะต้องนำเกณฑ์และตัวชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะและบริบทของโครงการด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยทำการประยุกต์การประเมินโครงการมาจากแนวคิด การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam & Shinkfield, 2007) โดยจำแนกตัวชี้วัดตามลักษณะของสิ่งที่จะประเมินในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านบริบท (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Product) ด้านผลลัพธ์ (Outcomes) และด้านผลกระทบ (Impact) ซึ่งสามารถนำเสนอได้ดังกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

พื้นที่ ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 104,701 คน (อายุระหว่าง 18-60 ปี ข้อมูลสถิติจำนวนประชากรและพื้นที่รายเขตของ

กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มาจากการหากลุ่มตัวอย่างของทนาย
ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้ทั้งหมด 400 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพนั้น
ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเลือกตามสภาพภาพของการประกอบอาชีพเป็นหลัก
โดยเลือกมาจากอาชีพละ 1 คน และเลือกจากสภาพพื้นที่ความแตกต่างของพื้นที่เขตหลักสี่ ทั้งสองแขวงที่
อาศัยอยู่ที่แตกต่างกันเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่เลือกได้ทั้งหมดประมาณ 17 คน

เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเป็นเครื่องมือ
ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในภาคสนาม โดยแบบสอบถามนั้น ประกอบด้วย 3 ส่วน แบบสอบถาม
มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ
อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะเป็นแบบการตรวจสอบรายการ (Check
List)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ การรับสิทธิมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่
เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มี
ต่อการดำเนินโครงการ "เราไม่ทิ้งกัน" มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) เป็นแบบสอบถามวัด
ระดับความเป็นจริงประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะทั่วไป ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด

2. เครื่องที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสร้างเครื่องมือสำหรับใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยศึกษาหลักการทฤษฎี เกี่ยวกับการสืบค้นสารสนเทศ และเอกสาร
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวคิดและแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2. สร้างเครื่องมือ โดยการศึกษาหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์ แล้วกำหนดประเด็น และ
ขอบเขตคำถามด้วยการจัดหมวดหมู่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อพิจารณาแบบ
สัมภาษณ์เบื้องต้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือทำการ
ทดสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของคำถาม ในแต่ละข้อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ความเที่ยงตรงเชิง
เนื้อหา (Content Validity) ครอบคลุมเนื้อหา ความถูกต้องของการใช้ภาษา และสอดคล้องกับการวิจัย
จากผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้ว จึงนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม
คอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวล วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามในแต่ละส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล (Personal Data) จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะเป็นแบบการตรวจสอบรายการ (Check List) วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถาม การรับสิทธิมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ และหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D (Standard Deviation) ใช้วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ "เราไม่ทิ้งกัน" มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) เป็นแบบสอบถามวัดระดับความเป็นจริงประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะทั่วไป ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยสรุปและพรรณนาโวหาร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์สมมติฐานการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า t-test ใช้ทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ใช้ One - way ANOVA หรือ F-test สำหรับตัวแปรที่แบ่งกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดระยะเวลาขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล จนกระทั่งได้ข้อมูลครบตามที่ต้องการแล้วจึงทำการวิเคราะห์สรุปอีกครั้งโดยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความ (Interpretation) เพื่อนำเสนอในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนาโดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกโดยวัตถุประสงค์ จะเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. จากผลการศึกษาพบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ "เราไม่ทิ้งกัน" มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่าด้านบริบทเกิดปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลต่อชีวิตประจำวัน คือ รายได้ลดลง การประกอบอาชีพติดขัด ปัญหาความเครียด วิตกกังวล กังวลในสถานการณ์ มีลูกค่าน้อยลง ปัญหาเรียนรู้การป้องกันตนเอง และปลอดภัยจากโรค ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า ความเข้าใจแนวคิด วิธีการ และการปฏิบัติตามการรับสิทธิมาตรการเยียวยา 5,000 บาท คือ รู้จักช่องทางการลงทะเบียน www.เราไม่ทิ้งกัน.com มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการลงทะเบียน การเตรียมหลักฐานต่าง ๆ ในการลงทะเบียนเพื่อขอรับสิทธิ ด้านผลกระทบพบว่า ผลกระทบทางบวกเป็นการกระจายงบประมาณ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน และให้ดำรงชีพอยู่ได้ในภาวะวิกฤตตามลำดับ และผลกระทบทางลบคือ ไม่มีข้อมูลฐานการประกอบอาชีพของประชากรที่ทันสมัย จึงทำให้ถูกตัดสิทธิ์ ด้านผลผลิตพบว่าจำนวนเงินที่ได้สามารถบริหารจัดการได้อย่างคุ้มค่าและเพียงพอต่อการยังชีพ และจำนวนเงินสามารถบรรเทาการขาดรายได้ ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคือ มาตรการนี้ควรขยายระยะเวลาออกไป มาตรการนี้บรรเทาความ

เดือดร้อนในเบื้องต้นได้ ด้านผลลัพธ์พบว่า ความสะดวกในการลงทะเบียน สามารถลงทะเบียนทบทวนสิทธิได้เมื่อเกิดการลงทะเบียนผิดพลาด ระยะเวลาการโอนเงินเข้าบัญชีล่าช้า ระยะเวลาการตรวจสอบล่าช้า คุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการพบว่าสามารถช่วยเหลือช่วงว่างงานได้ สามารถนำเงินมาหมุนเวียนเป็นรายจ่ายในชีวิตประจำวันได้ สามารถชดเชยรายได้จากการหยุดงานได้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโครงการนี้นั้น เนื่องจากเป็นโครงการใหม่ที่ได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีแนวทางที่ได้จากการศึกษาได้แก่ การปรับปรุงระบบการลงทะเบียนและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ชัดเจนเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องฐานข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของผู้ลงทะเบียน การทบทวนสิทธิ ให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิและประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ และกระบวนการหลังยื่นทบทวนสิทธิ ควรกำหนดแนวทางในการทบทวนสิทธิและแนวทางในการประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ สามารถยื่นขอทบทวนสิทธิได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิเข้าสู่กระบวนการพิจารณาการจัดสรรเงินเยียวยาใหม่อีกครั้งหนึ่งและควรทบทวนเรื่องของจำนวนเงินในการบริหารจัดการหากมองในด้านของการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ กำหนดมาตรการอื่นที่ไม่ใช่การแจกเงิน เพื่อให้ทุกกลุ่มอาชีพได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน เช่น การจ้างงาน การส่งเสริมอาชีพ การทำงานออนไลน์ การทำงานที่บ้าน เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการประเมินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษานำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. จากผลการศึกษาพบว่าระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่าด้านบริบทเกิดปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลต่อชีวิตประจำวัน คือ รายได้ลดลง การประกอบอาชีพติดขัด ปัญหาความเครียด วิตกกังวล กังวลในสถานการณ์ มีลูกค่าน้อยลง ปัญหาเรียนรู้การป้องกันตนเอง และปลอดภัยจากโรค ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า ความเข้าใจแนวคิด วิธีการ และการปฏิบัติตามการรับสิทธิมาตรการเยียวยา 5,000 บาท คือ รู้จักช่องทางการลงทะเบียน www.เราไม่ทิ้งกัน.com มีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการลงทะเบียน การเตรียมหลักฐานต่าง ๆ ในการลงทะเบียนเพื่อขอรับสิทธิ ด้านผลกระทบพบว่า ผลกระทบทางบวกเป็นการกระจายงบประมาณ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน และ

ให้ดำรงชีพอยู่ได้ในภาวะวิกฤตตามลำดับ และผลกระทบทางลบคือ ไม่มีข้อมูลฐานการประกอบอาชีพของประชากรที่ทันสมัย จึงทำให้ถูกตัดสินสิทธิ์ ด้านผลผลิตพบว่าจำนวนเงินที่ได้สามารถบริหารจัดการได้อย่างคุ้มค่าและเพียงพอต่อการยังชีพ และจำนวนเงินสามารถบรรเทาการขาดรายได้ ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคือ มาตรการนี้ควรขยายระยะเวลาออกไป มาตรการนี้บรรเทาความเดือดร้อนในเบื้องต้นได้ ด้านผลลัพธ์พบว่า ความสะดวกในการลงทะเบียน สามารถลงทะเบียนทบทวนสิทธิ์ได้เมื่อเกิดการลงทะเบียนผิดพลาด ระยะเวลาการโอนเงินเข้าบัญชีล่าช้า ระยะเวลาการตรวจสอบล่าช้า คุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีต่อการดำเนินโครงการพบว่าสามารถช่วยเหลือช่วงว่างงานได้ สามารถนำเงินมาหมุนเวียนเป็นรายจ่ายในชีวิตประจำวันได้ สามารถชดเชยรายได้จากการหยุดงานได้ ดังนั้นวิจัยที่พบว่าในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ออกมานั้นรัฐต้องคำนึงถึงความจำเป็น การสนองต่อความต้องการของประชาชน (วชิรวัชร งามละม่อม, 2560) การบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ตรงประเด็นมากที่สุด พร้อมกับการดำเนินนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยการนำระบบเทคโนโลยี สื่ออุปกรณ์ผ่านที่ทันสมัยเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐที่สะดวกและรวดเร็วให้มากที่สุด (วุฒิชัย แก้วบุญมา, 2561)

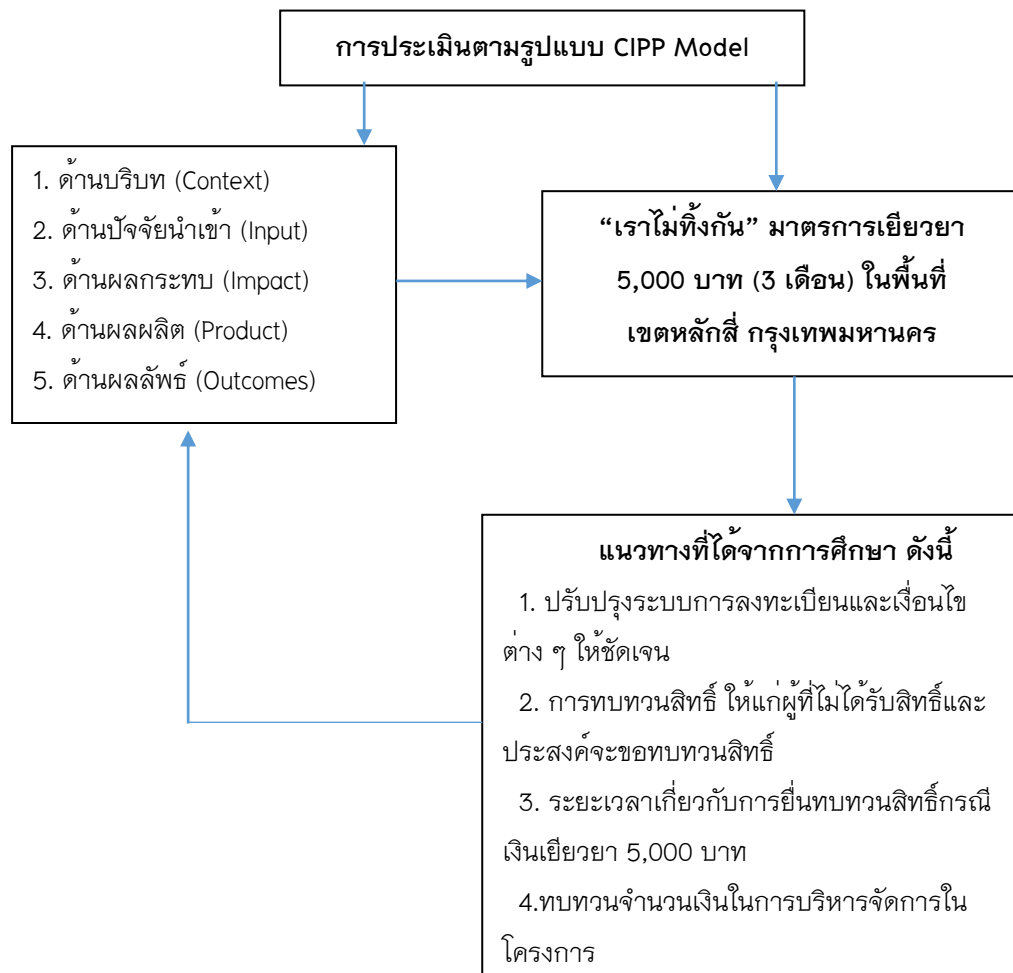
วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นวิจัยที่พบว่าปัจจัยของการสื่อสารข้อมูลข่าวสารและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทำให้เกิดความสับสนและบางครั้งข้อมูลมาจากหลายแหล่งที่มาจึงทำให้เกิดการต่อต้านและการถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ (สิริกมล นามเมืองรักษ์, 2556)

วัตถุประสงค์ที่ 3. แนวทางในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโครงการนี้นั้น เนื่องจากเป็นโครงการใหม่ที่ได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน ข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินโครงการมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีแนวทางที่ได้จากการศึกษาได้แก่ การปรับปรุงระบบการลงทะเบียนและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ชัดเจนเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องฐานข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของผู้ลงทะเบียน การทบทวนสิทธิ์ ให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิ์และประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ์ และกระบวนการหลังยื่นทบทวนสิทธิ์ ควรกำหนดแนวทางในการทบทวนสิทธิ์และแนวทางในการประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ์ สามารถยื่นขอทบทวนสิทธิ์ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิ์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาการจัดสรรเงินเยียวยาใหม่อีกครั้งหนึ่ง และควรทบทวนเรื่องของจำนวนเงินในการบริหารจัดการหากมองในด้านของการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ กำหนดมาตรการอื่นที่ไม่ใช่การแจกเงิน เพื่อให้ทุกกลุ่มอาชีพได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน เช่น การจ้างงาน การส่งเสริมอาชีพ การทำงานออนไลน์ การทำงานที่บ้าน เป็นต้น ดังนั้นวิจัยที่พบว่าการดำเนินนโยบาย

ต่าง ๆ นั้นควรมีความชัดเจนในการกำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีการประชาคมร่วมกับประชาชนในพื้นที่ (วินัย นามราช, 2561) ควรมีกรอบเวลาที่แน่นอนในการยืดหยุ่นผ่อนผัน การประกอบอาชีพที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าชายเลน และภาครัฐควรมีมาตรการรองรับด้านการจัดหาอาชีพอื่นที่ไม่กระทบกับป่าชายเลน และไม่กระทบกับความเป็นอยู่ของประชาชน (ศักดิ์สุตา จิระศุภโชค, 2560)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยการประเมินโครงการ “เราไม่ทิ้งกัน” มาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน) ในพื้นที่เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานครซึ่งพบแนวทางการโครงการที่เหมาะสม ดังแผนภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้ใหม่

สรุป

สรุปในภาพรวมของบทความในการศึกษาการประเมินตามรูปแบบของ CIPP Model นั้น ต้องคำนึงถึงบริบทสำคัญคือปัจจัยนำเข้าในด้านบริบท มีปัจจัยสำคัญอย่างไรบ้างไม่ว่าจะเป็นความเข้าใจแนวคิด วิธีการ และการปฏิบัติตาม การรับสิทธิ์มาตรการเยียวยา 5,000 บาท มีความพร้อมในการ

ให้บริการหรือการให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น เมื่อดำเนินโครงการไปแล้วว่าเกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง และกระทบกับใครบ้าง เพื่อให้ผลผลิตที่เกิดจากการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเกิดผลสำเร็จมากที่สุดและเกิดผลกระทบทางบวกกับประชาชนให้มากที่สุดโดยการกระจายงบประมาณเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน และผลกระทบทางลบคือไม่มีข้อมูลฐานการประกอบอาชีพของประชากรที่ทันสมัยจึงทำให้ถูกตัดสิทธิ์ ด้านผลผลิตพบว่าจำนวนเงินที่ได้สามารถบริหารจัดการได้อย่างคุ้มค่า และเพียงพอต่อการยังชีพ ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการคือ มาตรการนี้ควรขยายระยะเวลาออกไปอีก ด้านผลลัพธ์พบว่าความสะดวกในการลงทะเบียน สามารถลงทะเบียนทบทวนสิทธิ์ได้เมื่อเกิดการลงทะเบียนผิดพลาด สามารถช่วยเหลือช่วงว่างงานได้ นำเงินมาหมุนเวียนเป็นรายจ่ายในชีวิตประจำวันได้ สามารถชดเชยรายได้จากการหยุดงานได้พร้อมกับเมื่อทำการประเมินแล้วต้องศึกษาแนวทางการให้ความช่วยเหลือในระยะยาวอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1. พบว่าเกิดปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นส่งผลต่อชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นรายได้ลดลง การประกอบอาชีพติดขัด ปัญหาความเครียด วิดก กลัว กังวลในสถานการณ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดมาตรการการช่วยเหลือเพื่อสร้างอาชีพเสริม หรือการให้ความช่วยเหลือในช่วงวิกฤติเพื่อให้ประชาชน สามารถมีอาชีพทำงานในชุมชน เป็นกิจกรรมหรือโครงการทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นให้สามารถระดับประคองช่วยเหลือตัวเองได้ภายใน 3 – 6 เดือน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2. นั้นเกิดความแตกต่างในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ และมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวันของประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3. เนื่องจากเป็นโครงการใหม่ที่ได้ดำเนินการอย่างเร่งด่วนทำให้เกิดปัญหาหลายด้าน การปรับปรุงระบบการลงทะเบียนและเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ชัดเจนเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องฐานข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพของผู้ลงทะเบียน การทบทวนสิทธิ์ ให้แก่ผู้ที่ไม่ได้รับสิทธิ์และประสงค์จะขอทบทวนสิทธิ์ กำหนดมาตรการอื่นที่ไม่ใช่การแจกเงิน เพื่อให้ทุกกลุ่มอาชีพได้รับการช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกัน เช่น การจ้างงาน การส่งเสริมอาชีพ การทำงานออนไลน์ การทำงานที่บ้าน เป็นต้น

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีพัฒนาโครงสร้างทางสังคมอันเป็นพื้นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน เน้นการกระจายอำนาจ สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนและท้องถิ่น สร้างเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน เช่น วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ เครือข่ายโอท็อป หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ให้มีเครือข่ายที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือการกำหนดนโยบายหรือโครงการต่างๆ เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนในช่วงวิกฤตและเป็นการช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรทำการศึกษาผลของการนำงบประมาณที่ได้รับจากโครงการไปใช้ประโยชน์ พร้อมกับศึกษากระบวนการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม และศึกษาผลกระทบจากปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนในสถานการณ์วิกฤติ เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นแนวทางในการพร้อมรับมือการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนิศา จิระเดชประไพ. (2559). การประเมินโครงการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- วชิรวัชร งามละม่อม. (2560). การประเมินนโยบายช่วยเหลือชาวนาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตามโครงการจ่ายเงินช่วยเหลือชาวไร่ละ 1,000 บาท ในจังหวัดสุรินทร์(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- วุฒิชัย แก้วบุญมา. (2561). การประเมินนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- วินัย นามราช. (2561). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการมาตรฐานงานพิสูจน์หลักฐานของศูนย์พิสูจน์หลักฐาน 4(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศักดิ์สุตา จิระศุโขโชค. (2560). การประเมินผลนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 9(2), 301-329.
- สำนักนโยบายการคลัง. (2563ก). รายงานสถานการณ์การด้านการคลัง ปีงบประมาณ 2564 ฉบับที่ 2 พฤศจิกายน 2563. สำนักงานนโยบายการคลัง สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง.
- สำนักนโยบายการคลัง. (2563ข). แถลงข่าวมาตรการเยียวยา 5,000 บาท (3 เดือน). ข่าวกระทรวงการคลัง ฉบับที่ 27/2563. กระทรวงการคลัง.
- สิริกมล นาเมืองรักษ์. (2556). ประสิทธิภาพโครงการเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนในเขตปิงกู๋ม กรุงเทพมหานคร(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation*. (2nd ed). California: University of California.

Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation Theory, Models and Applications*. John Wiley and Son, Inc.

การจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี
อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

The Crime Management that Influence the Participation Among People
in the Area of Responsibility of Prachinburi Provincial Police Station
Mueang Prachinburi District Prachinburi Province

¹พลอยตะวัน สุภาพงษ์ และ กรเอก กาญจนโกศล

¹Ploytawan Supamong and Korneak Karnjanapokin

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: ¹Ploytawan_ploy@outlook.com, ²korneak.k@gmail.com

Received March 23, 2021; Revised April 3, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภัยจากอาชญากรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี 3) เพื่อศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้การวิเคราะห์ทดสอบแบบที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการภัยจากอาชญากรรมมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65

2) ความสัมพันธ์กันระหว่าง การจัดการภัยจากอาชญากรรม กับ การมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่ามีความสัมพันธ์กันในทุกด้าน ($R=.867$)

3) การจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรม ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม และด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม ($R^2 = .756$)

คำสำคัญ: การจัดการภัยจากอาชญากรรม; การมีส่วนร่วมของประชาชน; สถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี

Abstract

This article aimed to study 1) the crime management in the area of responsibility of the Prachinburi Provincial Police Station, Mueang Prachinburi District, Prachinburi province; 2) the relationship between the crime management and the participation among people in the area of responsibility of the Prachinburi Provincial Police Station, Mueang Prachinburi District, Prachinburi province; 3) the crime management that influences the participation among people in the area of responsibility of the Prachinburi Provincial Police Station, Mueang Prachinburi District, Prachinburi province. This research was a quantitative research. The sample was population in the area of Mueang Prachinburi District. They were selected by non-probability sampling the instrument for collecting data was questionnaires. Analysis data by frequency, percentage, and average standard deviation by using T-test, One-Way ANOVA, Pearson Correlation, and Multiple Regression Analysis. The research results were found as follows:

- 1) The overall opinion of crime management was at the highest level with an average of 4.65
- 2) The relationship between crime management with the participation among people found to be related with all aspects ($R = .867$).
- 3) Factors in the crime management that influence the participation among people, were based on preparedness from crime, protection from crime, mitigation from crime and Rehabilitation from crime is ($R^2 = .756$).

Keywords: crime management; public participation; Prachinburi Provincial Police Station

บทนำ

ปัญหาอาชญากรรมเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน อาชญากรรมเป็นความผิดทางอาญาที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อบุคคล สังคม เศรษฐกิจ ความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สินของประชาชน ในปัจจุบันรูปแบบของการก่ออาชญากรรมมีความซับซ้อน ยากต่อการป้องกัน และปราบปรามยิ่งขึ้น ด้วยเทคโนโลยีที่เข้ามาส่งผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ทำให้เกิดรูปแบบการก่ออาชญากรรมใหม่ขึ้น เดิมที่เป็นเพียงการลักขโมย ปล้น ชิงทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย เมื่อมีระบบอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา รูปแบบของการก่ออาชญากรรมเพิ่มขึ้นเป็นอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า อาชญากรรมไซเบอร์ เป็นการกระทำผิดกฎหมายโดยใช้คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือ เช่น ทำลาย เปลี่ยนแปลง หรือขโมยข้อมูล ทำให้ประชาชนเกิดความวิตกกังวลต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงต้องเพิ่มมาตรการในการจัดการกับภัยอาชญากรรมในทุกรูปแบบมากยิ่งขึ้น เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับอาชญากรรมในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ ทางสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดทำแผนปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) รวมถึงสอดคล้องรองรับกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มศักยภาพในการบังคับใช้กฎหมาย การอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญา และการให้บริการประชาชนอย่างเสมอภาคเป็นธรรม และยุทธศาสตร์ที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมอย่างยั่งยืน (สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ, 2564)

พื้นที่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี มีพื้นที่ประมาณ 426.76 ตารางกิโลเมตร (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี, 2564) จากการวิเคราะห์สถิติฐานความผิดคดีอาญาในพื้นที่ หรือที่เรียกว่า สถิติคดี 4 กลุ่ม คดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี ยังคงแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของปัญหาอาชญากรรมที่ต้องได้รับการแก้ไข ข้อมูลสถิติ ณ วันที่ 2 ตุลาคม 2563 สำหรับช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2561 ถึง 30 กันยายน 2562 เปรียบเทียบกับวันที่ 1 ตุลาคม 2562 ถึง 30 กันยายน 2563 แบ่งตามประเภทฐานความผิดได้ดังนี้ ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ปี พ.ศ. 2562 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 227 คดี จับกุมได้จำนวน 223 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 138 คดี จับกุมได้จำนวน 128 คดี ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ พ.ศ. 2562 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 539 คดี จับกุมได้จำนวน 459 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 297 คดี จับกุมได้จำนวน 248 คดี ฐานความผิดพิเศษ ปี พ.ศ. 2562 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 190 คดี จับกุมได้จำนวน 183 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 111 คดี จับกุมได้จำนวน 103 คดี และฐานความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 5,625 คดี จับกุมได้จำนวน 6,236 คดี ปี พ.ศ. 2563 มีคดีที่รับแจ้งจำนวน 6,538 คดี จับกุมได้จำนวน 7,059 คดี (ตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี, 2563) จากสถิติทำให้ทราบว่า มีการรับแจ้งคดีอาญาลดลง แต่สิ่งที่น่ากังวลคือ ความรุนแรงและผลกระทบจากการก่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มของความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายจาก ยาเสพติด การเสพยาเสพติด และการพนัน ปัญหาเหล่านี้จะนำมาซึ่งการก่ออาชญากรรมในท้องที่ได้

เป้าหมายของการศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภัยจากอาชญากรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี และศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี ผ่านการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม 400 ชุด จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 494,680 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2562) โดยกำหนดขนาดตัวอย่าง และวิธีการเลือกตัวอย่างแบบ Nonprobability Sampling กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อเกิดประโยชน์ในการจัดการกับภัยอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนอำเภอเมืองปราจีนบุรี เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดการภัยจากอาชญากรรม รวมถึงเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม และประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคงปลอดภัยต่อไป

บทความวิจัยนี้นำเสนอ “การจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี สถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี” ซึ่งในส่วนนี้เองทางผู้วิจัยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของประชาชน และส่งเสริมให้ท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อป้องกัน และปราบปรามการกระทำความผิดตามความเหมาะสมที่ประชาชนสามารถทำได้ ตามความต้องการของแต่ละพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภัยจากอาชญากรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อศึกษาการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นเหตุสนับสนุนการวิจัยและเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

ทฤษฎีตัวแปรต้นการจัดการภัยจากอาชญากรรม ตัวแปรย่อยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม การป้องกันภัยจากอาชญากรรม การลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม และการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม ผู้วิจัยสกัดมาจากผู้เชี่ยวชาญ พนม คลีฉายา (2559) ได้กล่าวว่า จากการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการจัดการภัยพิบัติแผ่นดินไหว พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการภัยพิบัติแผ่นดินไหว เป็นแนวทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับวงจรการจัดการสาธารณะภัยแบ่งการสื่อสารออกเป็น 3 ระยะ อันประกอบด้วย 1) ระยะก่อนเกิดเหตุการณ์ กลยุทธ์การสื่อสารสร้างเครือข่ายรณรงค์ให้ความรู้ สร้างทัศนคติ และพฤติกรรมรับมือ สร้างช่องทางสื่อเฉพาะ เพื่อสื่อสารระดับชุมชนและระดับประเทศ 2) ระยะเกิดเหตุการณ์ กลยุทธ์บริหารประเด็นข่าวและระดมความช่วยเหลือ เป็นการสื่อสารเพื่อรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน และปฏิบัติการช่วยเหลือทันทีทันใด 3) ระยะฟื้นฟูและพัฒนาหลังเหตุการณ์ กลยุทธ์การสื่อสารฟื้นฟู เป็นการฟื้นฟูทั้งทางกายภาพและสภาพจิตใจของผู้สูญเสีย เน้นการสื่อสารผ่านการเผยแพร่บทเรียน และผลักดันนโยบายเพื่อพร้อมรับมือ จิรายุทธ เชื้อตานาม (2560) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติของพยาบาลวิชาชีพใน โรงพยาบาลชุมชน เขต 9 พบว่า การเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการวางแผนที่ส่งผลต่อสุขภาพชุมชน รองลงมาคือ ด้านการจัดเตรียมฐานข้อมูลยานพาหนะ ระบบขนส่งต่อผู้ป่วยร่วมกับหน่วยงาน และเครือข่ายด้านการจัดการที่มียาพยาบาลและการฝึกอบรม และด้านการจัดทำคู่มือ กระบวนการพยาบาลและแนวทางปฏิบัติเพื่อภาวะรับมือภัยพิบัติมีค่าเท่ากัน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ คือ ด้านการประสานงาน การสื่อสาร และให้ความรู้ด้านภัยพิบัติ ทวีดา กมลเวช และคณะ (2562) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการภัย ประกอบด้วย 1) การดำเนินการก่อนเกิดภัย เพื่อป้องกันและลดผลกระทบ ตลอดจนเตรียมความพร้อมจากภัยพิบัติ (Prevention and Mitigation and Preparedness) อาทิ การให้ความรู้เรื่องภัย และการปฏิบัติตนด้วยการฝึกอบรม ประกอบกับการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ การวิเคราะห์ความเสี่ยงของแต่ละภัย และแต่ละพื้นที่ การจัดทำแบบจำลองสถานการณ์ 2) การดำเนินการระหว่างเกิดภัย (Emergency Response and Relief) เป็นการดำเนินการในสถานการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ โดยระดมทรัพยากรที่มีอยู่เข้าช่วยเหลือผู้ประสบภัย อาทิ การระดมหน่วยงานหลักและหน่วยประสานงาน การใช้ระบบบัญชาการเหตุการณ์ การติดต่อสื่อสารด้วยช่องทางต่าง ๆ 3) การดำเนินการ

หลังจากภัยผ่านพ้นไป (Reconstruction and Rehabilitation) เป็นการฟื้นฟูกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและของรัฐ ให้กลับคืนภาวะปกติ อาทิ การฟื้นฟูบูรณะทางกายภาพและจิตใจการติดตามประเมินความเสียหาย การจัดการเรื่องของบริษัท การวางแผนการฟื้นฟู และการประเมินความเสี่ยงต่อเมืองและการสร้างชุมชนสามารถฟื้นคืนจากภัย จุฑามาศ แก้วพิจิตร (2556) กล่าวว่า การจัดการภัยแบ่งเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงก่อน ระหว่าง และหลังสาธารณภัย ดังนี้ 1) ก่อนเกิดสาธารณภัย (Pre-Disaster) กิจกรรมที่ทำเพื่อลดความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และทรัพย์สิน เช่น การรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักเพื่อสร้างความแข็งแรงให้แก่ จุดเปราะบางต่าง ๆ 2) ระหว่างเกิดสาธารณภัย (Disaster-Occurrence) เป็นการช่วยเหลือเพื่อตอบสนองความต้องการ (needs) ของผู้ประสบภัย ซึ่งต้องให้การช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน 3) หลังเกิดสาธารณภัย (Post-Disaster) เป็นกิจกรรมเพื่อกอบกู้และฟื้นฟู ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ศิริพร วัชชวัลคุ (2562) ได้กล่าวว่า การจัดการภัย เป็นการตอบสนองต่อภัยพิบัติ คือความสามารถในการยืดหยุ่นปรับตัว การเตรียมพร้อม การฟื้นฟูบูรณะ การป้องกันความเสียหาย รวมถึงจัดการกับความเสียหายและความเปราะบางต่อการเกิดภัยพิบัติ และได้รับความเสียหาย การตอบสนองต่อสถานการณ์ฉุกเฉินอย่างมีประสิทธิภาพ การป้องกันก่อนการเกิดภาวะฉุกเฉิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการความเสี่ยงและความเปราะบาง ความสามารถในการยืดหยุ่นปรับตัวและฟื้นคืนสภาพ

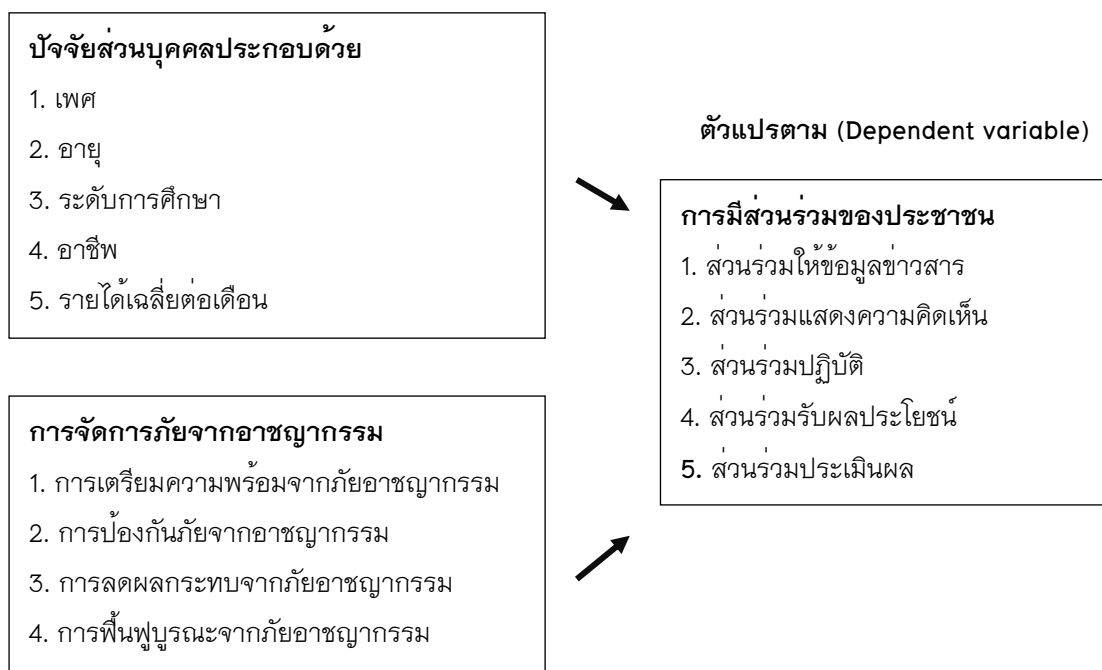
ทฤษฎีตัวแปรตามการมีส่วนร่วมของประชาชน ตัวแปรย่อยที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาประกอบด้วย ส่วนร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร ส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ส่วนร่วมปฏิบัติ ส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และส่วนร่วมประเมินผล ผู้วิจัยสกัดมาจากผู้เชี่ยวชาญ วีระภาคย์ ชำศิริพงษ์ (2559) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาแนวทางการศึกษาชุมชนเพื่อการรับมือภัยพิบัติซ้ำซ้อนผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียพบว่า เครือข่ายชุมชนสามารถใช้ทุนชุมชนเพื่อการรับมือภัยพิบัติซ้ำซ้อนผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียได้ กนกกาญจน์ เมืองแก้ว (2561) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วม และพึ่งตนเองของชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ. 2540 ปัญหาความขัดแย้ง และปัญหานี้สินทางการเกษตรที่เกิดขึ้นภายในชุมชน หนองสาหร่าย ส่งผลให้เกิดการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านภายในชุมชนเป็นกลไกหลัก ณัฐฐา วินิจนัยภาค (2561) ได้กล่าวว่า การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุด ประกอบด้วย ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ระดับการร่วมปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนร่วมกัน ระดับร่วมปฏิบัติ และระดับการควบคุมโดยประชาชน วีระ หวังสัจจะโชค (2562) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมสาธารณะ (Public participation) ประกอบด้วย 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมแบบหนา (Thick participation) เป็นการมีส่วนร่วมผ่านคนจำนวนมาก จัดกลไกให้มีการแบ่งกลุ่มในการแสดงความคิดเห็น และอภิปรายในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ หาข้อสรุปและการตัดสินใจร่วมกัน เช่น การสัมมนาเครือข่าย ยุทธศาสตร์และทางเลือกนโยบาย การวางกรอบ

ประเด็นนโยบาย การประชุมชุมชน การวางแผนงบประมาณอย่างมีส่วนร่วม เป็นต้น 2) การมีส่วนร่วมแบบบาง (Thin participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เน้นในเรื่องของปัจเจกบุคคล ในการเข้ามาใช้สิทธิได้โดยตรง เช่น การเข้าชื่อ เสนอกฎหมาย การแสดงความเห็นในแบบสำรวจ การบริจาคเงิน การมีส่วนร่วมในโลกอินเทอร์เน็ต เป็นต้น 3) การมีส่วนร่วมแบบดั้งเดิม (Conventional participation) เป็นการมีส่วนร่วมในรูปแบบมาตรฐานที่มีกฎกติกาชัดเจน สำหรับการตรวจสอบ ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Accountability) และความโปร่งใส (Transparency) ของรัฐบาล เช่น การจัดทำประชาพิจารณ์โดยรัฐสภาเมืองท้องถิ่น หน่วยงานตรวจสอบต่าง ๆ เป็นต้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีการจัดการภัยจากอาชญากรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคล การจัดการภัยจากอาชญากรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตัวแปรต้น (Independent variable)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี จากข้อมูลสถิติการสำรวจของสำนักทะเบียนกลาง จังหวัดปราจีนบุรีมีประชากรในพื้นที่จำนวน 494,680 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย, 2562)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ขนาดของตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 399.68 ตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เพื่อป้องกันความผิดพลาดจากการตอบแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์จึงจะทำการสำรวจ 400 ชุด โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) แบบกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง ลักษณะของกลุ่มที่เลือกเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้สูตรคำนวณของ Yamane (1967 อ้างถึงใน ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้ ความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม 5% ดังนี้

สูตรที่ใช้ในการคำนวณ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดประชากรที่ใช้ในการวิจัย
 e = ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่าง

โดยกำหนดเป็น 0.5 สามารถคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

แทนค่าสูตร

$$\begin{aligned} n &= \frac{494,680}{1 + 494,680(.05)^2} \\ &= \frac{494,680}{1 + 494,680(.0025)} \\ N &= 399.68 \end{aligned}$$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภัยจากอาชญากรรม เขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check-List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการภัยจากอาชญากรรม เขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม การป้องกันภัยจากอาชญากรรม การลดผลกระทบ จากภัยอาชญากรรม และการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์การตอบแบบสอบถามให้ 5 ระดับ ซึ่งใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ใช้วิธีแบบลิเคิร์ต (Likert' s Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรีประกอบด้วย การมีส่วนร่วมให้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นการมีส่วนร่วมปฏิบัติ การมีส่วนร่วมผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมประเมินผล โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์การตอบแบบสอบถามให้ 5 ระดับ ซึ่งใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ใช้วิธีแบบลิเคิร์ต (Likert' s Scale)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เป็นชุดคำถามในรูปแบบแบบสอบถามออนไลน์ ที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัยซึ่งเกิดจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และดำเนินการสกัดข้อมูลเพื่อกำหนดตัวแปรต้น (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable) ที่ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นกรอบการวิจัย

ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือแบบเลือกตอบ (Check-List) และวิธีสร้างเครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 point rating scale) ตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert' s Scale) โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) และให้คะแนนในแต่ละระดับ ตั้งแต่ค่าคะแนนน้อยที่สุด คือ 1 ถึงค่าคะแนนมากที่สุด คือ 5

ร่างเครื่องมือการวิจัยโดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ พันตำรวจเอกหญิง อัมพร วัฒนโยธิน ผู้กำกับการฝ่ายตรวจสอบพิเศษ กองตรวจสอบภายใน 1, พันตำรวจโทหญิง อรุณศรี ไสวศรี รองผู้กำกับการฝ่ายตรวจสอบพิเศษ กองตรวจสอบภายใน 1, และว่าที่พันตำรวจตรีหญิง สฐิตจิณณ์ ปุณย์ปรีชญ์ สารวัตรฝ่ายตรวจสอบพิเศษ กองตรวจสอบภายใน 1 สำนักงานตรวจสอบภายใน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำเสนอดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Congruence) พบว่า มีค่าความสอดคล้อง เท่ากับ 0.90

นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดลองใช้ (Try-out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 ชุด เพื่อนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ ครอนบาค (Cronbach' Alpha

Coefficient – α) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จึงจัดเก็บแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ เพื่อนำไปรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน โดยขอความร่วมมือประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ให้ตอบแบบสอบถามสุดท้ายจึงรวบรวมผลการตอบแบบสอบถามไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistic) ซึ่งประกอบด้วยค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) หรือ S.D การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Analysis) สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance หรือ One Way ANOVA), t-Test, F- test สถิติการวิเคราะห์แบบสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในการทดสอบสมมติฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.3 ส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.8 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงเกินกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.5 นอกจากนี้พบว่าระดับการศึกษาส่วนใหญ่เป็นปริญญาตรี มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 46.8 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 31.0 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงต่ำกว่า 15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.3

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนในการจัดการภัยจากอาชญากรรม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดการภัยจากอาชญากรรม

สรุปภาพรวมการจัดการภัยจาก อาชญากรรม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความเห็น
ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัย อาชญากรรม	4.43	0.721	มากที่สุด
ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรม	4.73	0.484	มากที่สุด
ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม	4.68	0.543	มากที่สุด

ด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม	4.75	0.497	มากที่สุด
รวม	4.65	0.504	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นการจัดการภัยจากอาชญากรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ย 4.75 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.497 ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ย 4.73 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.484 ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ย 4.68 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.543 และด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม มีค่าเฉลี่ย 4.43 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.721ตามลำดับ

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกด้าน อยู่ที่ร้อยละ 86.7

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการภัยจากอาชญากรรม กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

การจัดการภัย	การมีส่วนร่วมของประชาชน					รวม
	จาก อาชญากรรม	ให้ข้อมูล ข่าวสาร	แสดง ความ คิดเห็น	ปฏิบัติ	รับผล ประโยชน์	ประเมินผล
ด้านการเตรียม ความพร้อมจาก ภัยอาชญากรรม		$r = .713^{**}$	$r = .762^{**}$	$r = .710^{**}$	$r = .653^{**}$	$r = .782^{**}$
		Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000
		(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)
ด้านการป้องกัน ภัยจาก อาชญากรรม		$r = .748^{**}$	$r = .730^{**}$	$r = .772^{**}$	$r = .682^{**}$	$r = .777^{**}$
		Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000
		(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)
ด้านการลด ผลกระทบจาก ภัยอาชญากรรม		$r = .730^{**}$	$r = .730^{**}$	$r = .761^{**}$	$r = .731^{**}$	$r = .671^{**}$
		Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000
		(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)	(มีความ สัมพันธ์)
ด้านการฟื้นฟู บูรณะจากภัย		$r = .760^{**}$	$r = .685^{**}$	$r = .764^{**}$	$r = .724^{**}$	$r = .592^{**}$
		Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000

อาชญากรรม	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)
	$r = .818^{**}$	$r = .813^{**}$	$r = .832^{**}$	$r = .773^{**}$	$r = .738^{**}$	$r = .867^{**}$
รวม	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000	Sig = .000
	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)	(มีความสัมพันธ์)

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรมในภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับทางบวก ค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หมายความว่าตัวแปรต้น การจัดการภัยจากอาชญากรรม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับตัวแปรตาม การมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในภาพรวม มีค่าความสัมพันธ์ R เท่ากับ 0.867 ค่าความสัมพันธ์แสดงค่า

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี

ตารางที่ 3 แสดงการจัดการภัยจากอาชญากรรมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	0.327	0.139		2.346	0.019
ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม	0.298	0.028	0.389	10.709	0.000
ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรม	0.208	0.063	0.182	3.276	0.001
ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม	0.219	0.050	0.216	4.356	0.000
ด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม	0.202	0.058	0.182	3.463	0.001

จากตารางที่ 3 ปัจจัยการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่า ทุกด้านส่งผลการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 38.9 ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 21.6 ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 18.2 และด้านฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 18.2 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

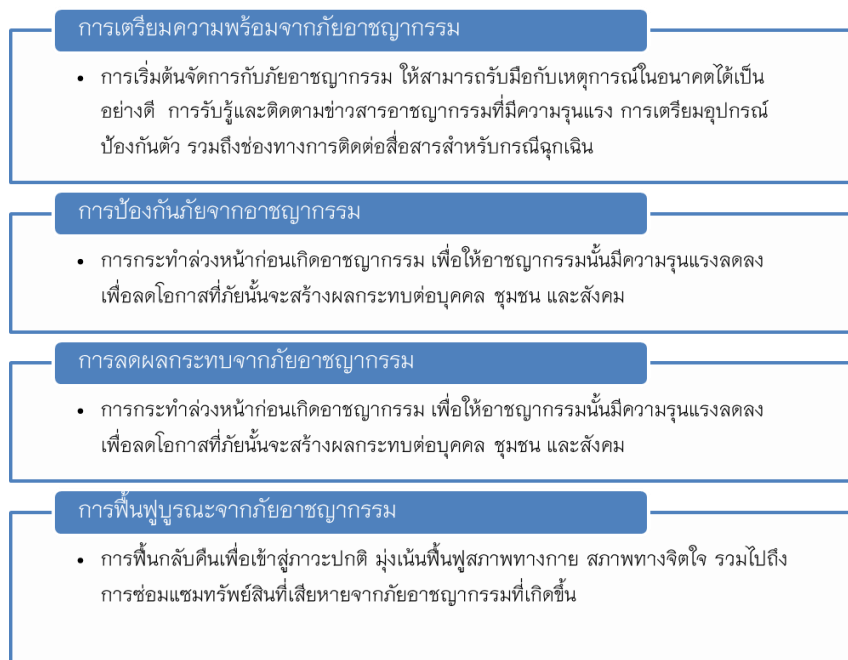
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรม ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรม ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม และด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ ศิริพร วัชชวัลคุ (2562) กล่าวว่า การตอบสนองต่อภัยพิบัติ คือ ความสามารถในการยืดหยุ่นปรับตัว การเตรียมพร้อม การฟื้นฟูบูรณะการป้องกันความเสียหาย รวมถึงจัดการกับความเสียหาย และความเปราะบางต่อการเกิดภัยพิบัติการรับมือภัยพิบัติและได้รับความเสียหาย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การจัดการภัยจากอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ ญัฐฐา วิณิชยภาค (2561) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจปัญหา เป็นผู้ทำทุกอย่างซึ่งไม่ใช่การกำหนดจากภายนอกแล้วให้ประชาชนเข้าร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุด ประกอบด้วย ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน ระดับการร่วมปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนร่วมกัน ระดับร่วมปฏิบัติ และระดับการควบคุมโดยประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงสุด คือ ด้านการเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 38.9 ($R^2 = .756$) รองลงมา คือ ด้านการลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 21.6 ด้านการป้องกันภัยจากอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 18.2 และด้านการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรมอยู่ที่ร้อยละ 18.2 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับ จิรายุทธ เชื้อตานาม (2560) ได้กล่าวว่า จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชน เขต 9 พบว่า การเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติ ประกอบไปด้วย ด้านการวางแผนที่ส่งผลต่อสุขภาพชุมชน ด้านการจัดเตรียมฐานข้อมูลยานพาหนะ ระบบขนส่งต่อผู้ป่วยร่วมกับหน่วยงาน ด้านการจัดการทีมพยาบาลและการฝึกอบรม และด้านการจัดทำคู่มือ กระบวนการพยาบาลและแนวทางปฏิบัติเพื่อภาวะรับภัยพิบัติ ด้านการประสานงาน การสื่อสาร และให้ความรู้ด้านภัยพิบัติ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัยการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี การให้ความสำคัญกับการจัดการภัยจากอาชญากรรมเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อความปลอดภัยภายในชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่มกอนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย โดยในการจัดการภัยจากอาชญากรรมนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเป็นอย่างดี เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัยต่อไป จึงมีภาพประกอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ประกอบการจัดการภัยจากอาชญากรรมของชุมชน

สรุป

การจัดการภัยจากอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน และการจัดการภัยจากอาชญากรรมยังส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกด้วย โดยการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และภายหลังเกิดภัย โดยก่อนเกิดภัยใช้วิธีการเตรียมความพร้อม การป้องกัน และการลดผลกระทบในการจัดการภัย ระหว่างเกิดภัยใช้วิธีการจัดการในภาวะฉุกเฉิน และหลังเกิดภัยใช้วิธีการฟื้นฟูบูรณะเพื่อลดความเสียหายจากภัยอาชญากรรมให้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการจัดการภัยจากอาชญากรรมที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตรับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรเมืองปราจีนบุรี อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนใน การจัดการภัยจากอาชญากรรม เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี สามารถนำผลจากการศึกษา เป็นข้อมูลช่วยในการวางแผน ป้องกันภัยจากอาชญากรรมในชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกด้าน อยู่ที่ย้อยละ 86.7 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน สามารถนำผลจากการศึกษา เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ การวางแผนการจัดการชุมชนให้มีความมั่นคงปลอดภัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การจัดการภัยจากอาชญากรรมส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ ผู้นำชุมชน และสมาชิกชุมชน ในพื้นที่อำเภอเมืองปราจีนบุรี สามารถนำผลจากการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ มาต่อยอดสร้างความร่วมมือในการป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของสมาชิกชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ องค์ประกอบการจัดการภัยจากอาชญากรรมของชุมชนที่สำคัญ คือ การเตรียมความพร้อมจากภัยอาชญากรรม การป้องกันภัยจากอาชญากรรม การลดผลกระทบจากภัยอาชญากรรม และการฟื้นฟูบูรณะจากภัยอาชญากรรม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการภัยจากอาชญากรรมในพื้นที่ชุมชนได้ โดยควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยในชุมชน สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาจใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือการสนทนากลุ่ม เพื่อข้อมูลที่จะเป็นข้อมูลเชิงลึก จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกกาญจน์ เมืองแก้ว. (2561). การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนบนพื้นฐานกระบวนการมีส่วนร่วมและพึ่งตนเองของชุมชนหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี(วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรายุทธ์ เชื้อตานาม. (2560). การศึกษาการเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชน เขต 9 สังกัดกระทรวงสาธารณสุข(วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2556). บทบาทขององค์การและฝ่ายทรัพยากรมนุษย์กับการจัดการสาธารณภัย. กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- ณัฐฐา วินิจนัยภาค. (2561). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์และสตูดิโอ.

- ตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี. (2563). สถิติคดีอาญา 4 กลุ่ม ของตำรวจภูธรจังหวัดปราจีนบุรี. สืบค้นจาก <http://www.prachinburi.police.go.th/law.html>
- ทวิดา กมลเวชช, วรณภา ตีระสังขะ, คิกานต์ อิศระชัยยศ และปาริฉัตร ครองชนธ์. (2562). รายงานฉบับสมบูรณ์ ข้อเสนอแนะนโยบายการพัฒนามาตรการไม่ใช้เชิงโครงสร้างในการลดภัยพิบัติและรูปแบบมาตรการไม่ใช้เชิงโครงสร้างในการลดความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหวและอาคารถล่มสำหรับประเทศไทย. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา: คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- พนม คลีฉายา. (2559). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับการจัดการภัยพิบัติแผ่นดินไหว (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีรภาคย์ ชำศิริพงษ์. (2559). แนวทางการศึกษาชุมชนเพื่อการรับมือภัยพิบัติซ้ำซ้อนผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย(วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระ หวังสัจจะโชค. (2562). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประชาธิปไตยใหม่ : การพัฒนาสถาบันการเมืองว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรัฐธรรมนูญโคลัมเบีย ตุรกี มอลโดวา และบราซิล สำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า.
- ศิริพร วัชชวัลคุ. (2562). ญี่ปุ่นกับการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ นโยบาย กลไก และตัวแสดง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ. (2564). แผนปฏิบัติราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. สืบค้นจาก <http://rtstrategy.police.go.th/web2020แผนปฏิบัติราชการสำนักงาน-2/>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปราจีนบุรี. (2564). ที่ตั้ง ขนาด อาณาเขต ประชากร. สืบค้นจาก http://164.115.23.146/prachinburi/new/index.php?option=com_content&view=article&id=85&Itemid=87&lang=th
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2562). โครงสร้างข้อมูลสถิติจำนวนประชากร. สืบค้นจาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php

**รูปแบบการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการ
ของสถานประกอบการซ่อมรถยนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี**
**A Model for Using Buddhist Dhammas to Promote the Service of Automobile
Repair Shops in Khueang-Nai District, Ubonratchathani Province**

¹ปรียาภรณ์ ฤทธาพรหม, พระโสภณพัฒนบัณฑิต (สุกันยา อรุณ) และ พระมหามิตร ฐิตปัญโญ

**¹Preeyaporn Ritthaprom, Phra Sophonphatthanabandit (Sukanya Aruno) and
Phramaha Mit Thitapanyo**

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khonkaen Campus, Thailand
E-mail: waewta_511@yahoo.co.th

Received February 22, 2021; Revised March 14, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ 2) เพื่อศึกษาการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ ซ่อมรถยนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ ซ่อมรถยนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ สัปปุริสธรรม 7 ทิฐยธรรมมีกัตตะประโยชน์ 4 ปาปนิกรรม 3 สังคหัตถ์ 4 อิทธิบาท 4 และสุจริต 3 การใช้หลักพุทธธรรมได้นำไปปรับใช้ในกิจการและการทำงานได้จริง วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการซ่อมรถยนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี : มีรูปแบบในการส่งเสริม 7 ด้าน คือ (1) ด้านผลิตรายการ ใช้หลักปาปนิกรรม 3 คือ รู้จัก รู้แหล่ง และเป็นที่ไว้วางใจ (2) ด้านราคา ใช้หลักทิฐยธรรมมีกัตตะประโยชน์ 4 คือ ขยันหา รักษาทรัพย์ คบเพื่อนดี มีความพอเพียง (3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล (4) ด้านส่งเสริมการตลาดใช้หลักปาปนิกรรม 3 คือ รู้จักเอาใจลูกค้า (5) ด้านบุคคลใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 และสุจริต 3 คือ รู้จักตน มีความเพียร คิดไตร่ตรอง ซื่อสัตย์ (6) ด้านการสร้างและนำเสนอ

ลักษณะทางกายภาพใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 คือ รู้จักประมาณพอเหมาะแก่ฐานะตน (7) ด้านกระบวนการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ให้การช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ตรงไปตรงมา

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การบริการ; สถานประกอบการซ่อมรถยนต์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the use of Buddhist dhammas for promoting the services of an establishment; 2) to study the use of Buddhist dhammas for promoting the services of Automobile Repair Shops in Khueang–Nai District, Ubonratchathani Province; and 3) to analytically study the use of Buddhist dhamma for promoting the services of Automobile Repair Shops in Khueang–Nai District, Ubonratchathani Province. This study was carried out by means of the qualitative research methodology through investigating the documents and fieldwork to conduct the interviews. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis.

The research results were as follows: Buddhist dhammas for promoting the services of an establishment included: Seven Sappurisdhamma (Seven Qualities of a Good Man), *Ditṭhadhammi*–*kattha* (Temporal Welfare), *Pāṇāṇika*–Dhamma (Qualities of a Successful Businessman), *Saṅgahavatthu* (Based of Social Solidarity), *Iddhipāda* (Paths of Accomplishment) and *Sucarita* (Good Conduct). The use of Buddhist principles can be applied in activities and work. The analysis of the use of Buddhist dhamma for promoting the services of Automobile Repair Shops in Khueang–Nai District, Ubon–ratchathani Province indicated seven types of promotion: 1) Product: *Pāṇāṇika*–Dhamma including shrewd, capacity of administering business and having a good credit rating should be used; 2) Price: *Ditṭhadhammi*–*kattha* including achievement of diligence, achievement of protection, association with good people, living economically should be applied; 3) Distribution channels: Seven Sappurisa–dhamma including to know time, community and people should be used; 4) Marketing: *Pāṇāṇika*–Dhamma including to please customers should be used; 5) Person: Sappurisa–dhamma, *Iddhipāda*, *Sucarita* used in terms of knowing oneself, having diligence, thoughtfulness and honesty should be used; 6) Creating and presenting physical characteristics: Sappurisa–dhamma including to know oneself according to one's own status should be used; 7) Process: *Saṅgahavatthu* including to perform useful conducts should be applied.

Keywords: Buddhism; Service; Automobile Repair Shops

บทนำ

ประเทศไทยมีการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง มีศักยภาพหลายด้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องแรงงาน ทรัพยากร พื้นที่ต่าง ๆ ในการจัดตั้งโรงงาน หรือเรื่องข้อกฎหมายในการจัดธุรกิจ รวมถึงความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ซึ่งเอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบการภายในประเทศและต่างประเทศหรือจะเป็นการร่วมทุนระหว่างประเทศ ให้ความสนใจมาลงทุนในประเทศมากมาย ทำให้กิจการต่าง ๆ มากมายเกิดขึ้นในประเทศ (พระเทพปริยัติเมธี, 2553) ซึ่งจะเห็นบริษัทชื่อดังจากต่างประเทศมากมายเข้ามาดำเนินธุรกิจภายในประเทศ เมื่อธุรกิจการผลิต ธุรกิจการบริการมีมากขึ้นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน คือ สาธารณูปโภค ในด้านระบบการขนส่งจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการประกอบการ สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการดำเนินธุรกิจ (อัมพวรรณ หนูพระอินทร์ และ อีราวรรณ จันทรแสง, 2563) นำไปสู่ความสำเร็จในการประกอบการ และเป็นผู้นำในการใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมในสถานประกอบการของตนเอง (ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช และ บุญทวรรณ วิงวอน, 2563) สามารถลดขั้นตอน ลดเวลา และลดต้นทุน มีช่องทางในการรับบริการที่รวดเร็วแก่ประชาชน อีกทั้งมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้เป็นอย่างดี (โสภิน โพนมรัตน์สิน และ วัฒนา อร่ามเชียรธำรง, 2563)

ศูนย์บริการรถยนต์ เข้ามามีบทบาทและสามารถทำตลาดในการให้บริการบำรุงรักษารถยนต์ เพราะปริมาณรถยนต์ในตลาดมีมากพอที่ ศูนย์บริการรถยนต์ทั่วไปประเภทเร่งด่วน FAST FIT จะเข้ามาชิงส่วนแบ่งทางการตลาด ที่ศูนย์บริการรถยนต์ของผู้ผลิตเคยเป็นผู้นำตลาด เนื่องจากนั้น ศูนย์บริการรถยนต์ทั่วไปประเภทเร่งด่วน FAST FIT มีความรวดเร็วในการให้บริการ ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย สบายใจในการใช้บริการแบบใกล้ชิดรถยนต์ของตัวเอง มีเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงานที่มีมาตรฐาน มีรายการส่งเสริมการขายประจำเดือน ด้วยการร่วมกับผู้ผลิตสินค้าบางประเภท จัดสินค้าที่มีคุณภาพดีมาจำหน่ายในราคาที่ถูก และคุ้มค่าเหมาะกับการใช้งาน มีการรับประกันสินค้าจากผู้ประกอบการ ให้บริการแนะนำให้คำปรึกษา เกี่ยวกับสินค้า การบริการมีการบริการหลังการขายที่ดี ที่สำคัญราคาสินค้า และบริการที่แตกต่างกันมากในการให้บริการ การให้บริการในสังคมไทยนั้น มักมีการให้การบริการเน้นไปที่ผลประโยชน์มากกว่าอาชีพ เช่น การให้บริการด้านคุณภาพอะไหล่ไม่ได้มาตรฐานตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงอุตสาหกรรม การบริการไม่ค่อยประทับใจเมื่อลูกค้ามาใช้บริการ การส่งเสริมการขายเพื่อจูงใจลูกค้าให้กลับมาใช้บริการอีกครั้ง CRM คือ หัวใจของงานบริการควรมีระบบฐานข้อมูลลูกค้าที่ดี เพื่อการติดตามให้บริการหลังการซ่อมบำรุงกับลูกค้าต่อเนื่อง (พัชร สมะลาภา, 2563)

ดังนั้น ผู้ประกอบการควรมีหลักพุทธธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจบริการ ได้แก่ อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 สัมปยุตธรรม 7 ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ปาปณิกธรรม 3 และสุจริต 3 (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2556) เพื่อให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จในภาวะแข่งขันของ

ธุรกิจอู่ซ่อมรถยนต์ระยะยาว เช่น พัฒนางานบริการซ่อมแซมและบำรุงรักษารถยนต์ รวมไปถึงความรวดเร็วและความชำนาญของช่าง ที่จะต้องทำการประเมินอาการของรถที่ลูกค้านำมาซ่อมบำรุงให้มีคุณภาพ การแก้ปัญหาของลูกค้าได้ ตรงจุด และให้บริการรวดเร็วตรงต่อเวลา รวมถึงมีการรับประกันงานซ่อม การนำเสนอราคาสมเหตุสมผลก็จะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับธุรกิจได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการของสถานประกอบการอู่ซ่อมรถยนต์ในอำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาการใช้หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอู่ซ่อมรถยนต์ในอำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

การทบทวนวรรณกรรม

จันทร์จิรา สุวรรณรังสี (2553) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและปัญหาการใช้บริการตรวจเช็ครถยนต์ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพิจารณาว่าจะนำรถยนต์ไปตรวจเช็คและซ่อมที่ศูนย์บริการ กลุ่มตัวอย่างจะพิจารณามาก รองลงมาคือ ระดับความสำคัญของปัจจัยในการพิจารณาปานกลาง คือ ปัจจัยทางด้านการโฆษณา ส่งเสริมการขาย และความคุ้นเคยกับเจ้าของกิจการ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้บริการที่สถานบริการอื่นมีความเห็นว่า ค่าอะไหล่และค่าแรงของการใช้บริการที่สถานบริการอื่นถูกกว่าศูนย์บริการ โดยมีระดับความสำคัญของปัจจัยในการพิจารณามากส่วนความสะดวกในการเดินทาง และความคุ้นเคยกับเจ้าของกิจการมากกว่าไปใช้บริการที่ศูนย์บริการ มีระดับความสำคัญของปัจจัยในการพิจารณาศึกษาปานกลาง

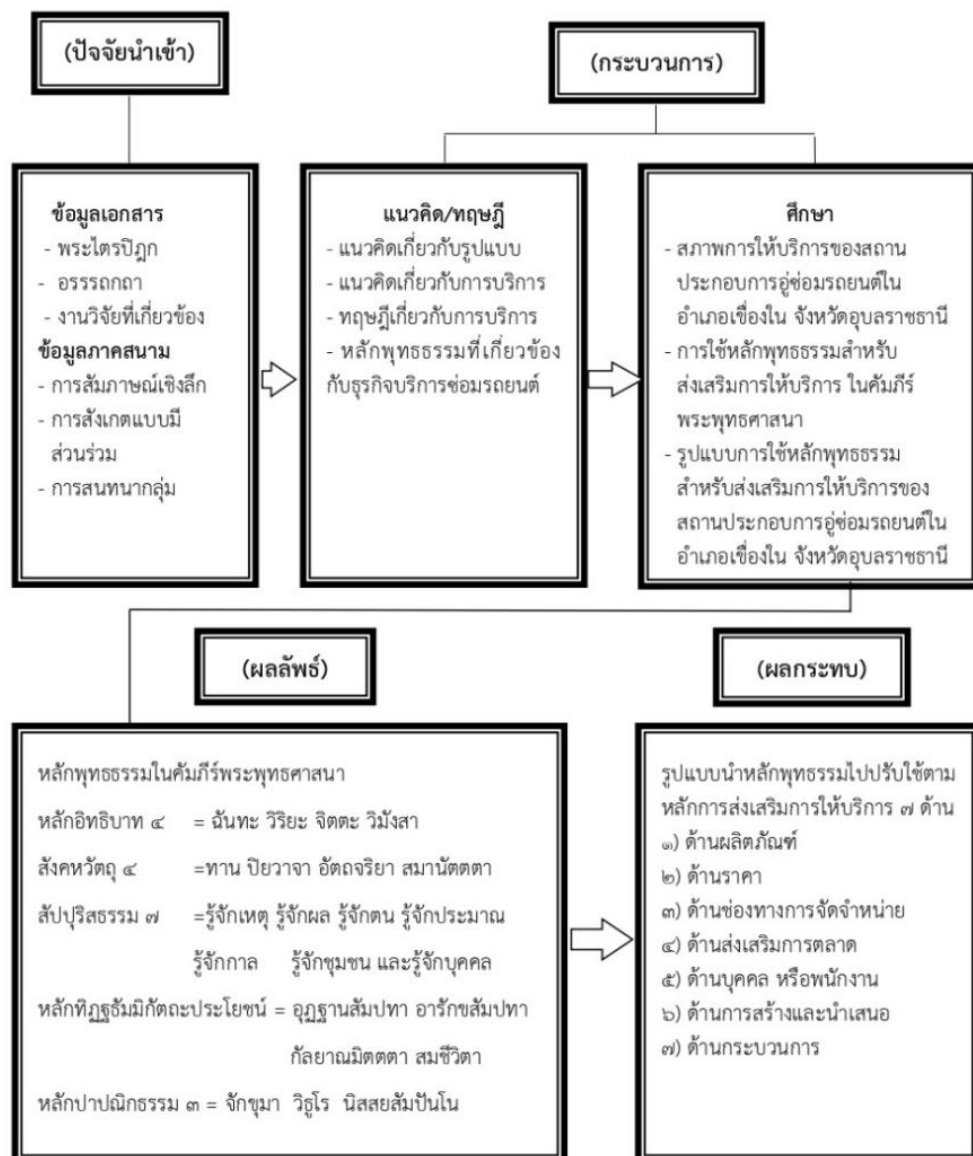
นิตนา ฐานิธรนกร (2555) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์ของผู้บริโภค ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายไม่มีผลกระทบต่อผลการตัดสินใจเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์ของผู้บริโภค โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านบุคลากร รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรม พอสรุปได้ว่า ในการประกอบกิจการอู่ซ่อมรถยนต์ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการประกอบกิจการได้จริง ส่วนด้านพนักงานของอู่ซ่อมรถยนต์สามารถนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ในการทำงานได้จริงเช่นกัน โดยนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้ในกิจการได้

เช่นกันคือ ทาน การให้บริการอย่างประทับใจและจริงใจกับทุก ๆ คนทุก ๆ ด้านปิยวาจา การให้บริการลูกค้าอย่างสุภาพเรียบร้อย พุดจาไพเราะอ่อนหวานมีสัมมาคารวะ อุตถจริยา การช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อลูกค้าที่มาใช้บริการโดยตรงไปตรงมา และสมานัตตตา เป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลายในการให้บริการ โดยเสมอภาค ไม่แบ่งชนชั้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปศึกษาวิเคราะห์ในงานวิจัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้กำหนดไว้ดังนี้ 1) การศึกษาในเชิงเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจาก หนังสือ ตำรา รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมายได้ผู้ให้ ข้อมูลหลัก 3) ข้อมูลจากสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับ รูปแบบการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอุ้มอมรณนต์ในอำเภอ เชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถาน ประกอบการ ศึกษาการใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ อุ้มอม รณนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี และศึกษาวิเคราะห์การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการ ให้บริการของสถานประกอบการ อุ้มอมรณนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

3. ขอบเขตด้านสถานที่ ผู้วิจัยใช้พื้นที่ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

4. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน แบ่ง ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการอุ้มอมรณนต์ กลุ่มที่ 2 พนักงานอุ้มอมรณนต์ และกลุ่ม ที่ 3 ผู้ให้บริการ (ลูกค้า) อุ้มอมรณนต์

ผลการวิจัย

1. การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ มี 6 หมวด ได้แก่ สัปปริสธรรม 7 ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ปาปณิกรรม 3 สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และสุจริต 3

สรุป การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการ มี 6 หมวด คือ 1) สัปปริสธรรม 7 คือ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล 2) หลักทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ คือ ขยันหา รักษา ทรัพย์ คบเพื่อนดี มีความพอเพียง 3) ปาปณิกรรม 3 คือ รู้จัก รู้แหล่ง และเป็นทีไว้วางใจ 4) สังคห - วัตถุ 4 คือ ให้การช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ตรงไปตรงมา 5) อิทธิบาท 4 คือ มีความเพียร คิดไตร่ตรอง และ 6) สุจริต 3 คือ มีความซื่อสัตย์ทางกาย วาจา ใจ

2. การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอุ้มอมรณนต์ในอำเภอ เชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

1) ผู้ประกอบการอุ้มอมรณนต์ นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการบริหารกิจการ คือ สัป - ปริสธรรม 7 (1) ธัมมัญญาตา (การรู้จักเหตุ) ต้องรู้จักพิจารณาวิเคราะห์วางแผนการดำเนินงานเพื่อให้ การทำหน้าที่บรรลุผลสำเร็จ (2) อุตถัญญาตา (การรู้จักผล) เป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจาก การทำงาน เป็นการรู้จักจุดหมายของหลักการทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจการ (3) อุตตัญญาตา (การรู้จักตน) รู้ตนเองว่ามีความรู้ ความสามารถที่สามารถจะวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ รู้จักแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับเป้าหมายอันจะเกิดผลดีต่อกิจการ (4) มัตตัญญาตา (การรู้จัก

ประมาณ) รู้จักความพอเหมาะ พอดี และรู้จักการประมาณตนเองในการปฏิบัติงาน (5) กาลัญญตา (การรู้จักเวลา) ต้องเป็นคนตรงต่อเวลา รู้จักลำดับเวลาความสำคัญของงานว่าควรทำอะไรก่อนหลัง (6) ปริสัญญตา (การรู้จักชุมชน) ต้องปรับตัวให้เข้ากับชุมชนและเข้าใจในสภาพ และขนบธรรมเนียม ประเพณีของชุมชนนั้น ๆ (7) บุคคลัญญตา (การรู้จักบุคคล) ต้องรู้จักบุคคล โดยรู้จักเลือกบุคคลให้เหมาะสมกับงาน เพื่อนำไปใช้ในธุรกิจบริการให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2) พนักงานอุช่อมรณนต์ นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการทำงาน คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ (1) อุฏฐานสัมปทา มีความขยันหมั่นเพียร ในการทำงาน ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย (2) อารักขสัมปทา รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิน เก็บเงินที่ได้จากการทำงาน ให้บริการลูกค้าให้ได้รับผลประโยชน์อย่างคุ้มค่า (3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่วเป็นมิตร มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีและสร้างมิตรไมตรีต่อกลูกค้าที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ให้กลับมาใช้บริการอีก (4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด อุดมอม รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดีมีความสุขได้ สามารถประหยัดทรัพย์ไว้ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอุช่อมรณนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี แบ่งออกเป็น (1) ผู้ประกอบการอุช่อมรณนต์ นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการบริหารกิจการ ได้แก่ สปัปฺริสธรรม 7 ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ปาปณิกธรรม 3 สังคหวัตถุ 4 และ สุจริต 3 (2) พนักงานอุช่อมรณนต์ นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการทำงาน ได้แก่ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 และ สุจริต 3

3. วิเคราะห์การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอุช่อมรณนต์ ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี

ผู้ประกอบการอุช่อมรณนต์ สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ สปัปฺริสธรรม 7 ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ ปาปณิกธรรม 3 และสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้ในการบริหารจัดการ ตามหลักการส่งเสริมการให้บริการ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการ 2) ด้านผลิตภัณฑ์ 3) ด้านราคา 4) ด้านส่งเสริมการตลาด 5) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 6) ด้านบุคคลหรือพนักงาน 7) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และพนักงานอุช่อมรณนต์ ก็สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้ในการทำงาน

สรุป วิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอุช่อมรณนต์ในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี มีรูปแบบในการส่งเสริม 7 ด้าน คือ (1) ด้านผลิตภัณฑ์ใช้หลักปาปณิกธรรม 3 คือรู้จัก รู้แหล่ง และเป็นที่ไว้วางใจ (2) ด้านราคา ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ 4 คือ ขยันหา รักษาทรัพย์ คบเพื่อนดี มีความพอเพียง (3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ใช้หลักสปัปฺริสธรรม 7 คือ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล (4) ด้านส่งเสริมการตลาดใช้หลักปาปณิกธรรม 3 คือ รู้จักเอาใจลูกค้า (5) ด้านบุคคลใช้หลักสปัปฺริสธรรม 7 อิทธิบาท 4 และสุจริต 3 คือ รู้จักตน มีความเพียร คิดไตร่ตรอง ซื่อสัตย์ (6) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพใช้หลักสปัปฺริสธรรม 7

คือ รู้จักประมาณพอเหมาะแก่ฐานะตน (7) ด้านกระบวนการ ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ให้การช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ตรงไปตรงมา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการให้บริการของสถานประกอบการอยู่ซ่อมรถยนต์ในอำเภอเขียงใน จังหวัดอุบลราชธานี จะให้บริการแบบครบวงจรและเฉพาะทางในการซ่อมบำรุงรักษารถยนต์ มีบริการทั้งในและนอกสถานที่ ส่วนมากจะเป็นธุรกิจแบบครอบครัว การให้บริการมี 4 ด้าน คือ 1) สภาพด้านผลิตภัณฑ์ มีสินค้าและอะไหล่จำหน่ายทั้งอะไหล่ใหม่และเชียงกง (มือสอง) 2) สภาพด้านราคา ราคาซ่อมรถยนต์จะถูกกว่าศูนย์บริการ 3) สภาพด้านบุคคลหรือพนักงาน บางอยู่ช่างซ่อมจะมีมือดี บางอยู่ช่างไม่มีความชำนาญ 4) สภาพด้านเจ้าของสถานประกอบการอยู่ซ่อมรถยนต์ จะเป็นกันเองกับลูกค้า อธิยาศัยดี สอดคล้องกับการวิจัย (ชัชวาล น้ำเย็น, 2555) พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ควรกำหนดราคาค่าบริการให้เหมาะสมกับคุณภาพที่ลูกค้าจะได้รับ และควรมีช่องทางการชำระเงินที่หลากหลาย ควรจัดหาพนักงานที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาคอยให้บริการและควรอบรมพนักงานในด้านการมีใจบริการ ด้านกระบวนการให้บริการ ควรจัดระบบการทำงานให้มีความรวดเร็ว และให้ความสำคัญกับการนัดหมายกับลูกค้าควรทำงานให้เสร็จทันตามกำหนด และด้านลักษณะทางกายภาพ ควรรักษาชื่อเสียงในการทำงานไม่ให้มีข้อเสื่อมเสีย และควรตกแต่งสถานที่ให้ดูทันสมัยและมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและได้มาตรฐาน

2. การใช้หลักพุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้ประกอบการอยู่ซ่อมรถยนต์ สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ สัปปริสธรรม 7 ญาณมิกัตถะประโยชน์ ปาปนิกรรม 3 และสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้ในการบริหารกิจการและพนักงานอยู่ซ่อมรถยนต์ สามารถนำหลักพุทธธรรม คือ ญาณมิกัตถะประโยชน์ อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ไปปรับใช้ในการทำงาน คือ 1) สัปปริสธรรม 7 ประการ ได้แก่ (1) การรู้จักเหตุ (2) การรู้จักผล (3) การรู้จักตน (4) การรู้จัก (5) การรู้จักเวลา (6) การรู้จักชุมชน (7) การรู้จักบุคคล 2) ญาณมิกัตถะประโยชน์ ได้แก่ (1) อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร (2) อารักขสัมปทา รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สิน (3) กัลยาณมิตตตา รู้จักเสวนาคบหาคนดีที่เกื้อกูลแก่การงาน (4) สมชีวิตา รู้จักเลี้ยงชีวิตแต่พอดี 3) ปาปนิกรรม 3 ได้แก่ (1) จักขุมา การมีวิสัยทัศน์ มองการณ์ไกล (2) วิฐุโร การบริหารจัดการดี (3) นิสสยสัมบันโน การมีมนุษยสัมพันธ์ 4) สังคหวัตถุ 4 ด้านทาน การให้บริการลูกค้าอย่างประทับใจ ปิยวาจา การให้บริการลูกค้าพูดจาไพเราะ อ่อนหวาน อุตถจริยา การช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ลูกค้า สมานัตตตา มีความเสมอต้นเสมอปลายในการให้บริการ 5) อิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) ฉันทะ ความพอใจ (2) วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่น (3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป (4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทบทวน การหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผล สอดคล้องกับ (สุมาลี สุขอร่าม, 2554) พบว่า ในการประกอบธุรกิจควรมีหลักในการดำเนินธุรกิจและจริยธรรมธุรกิจทุกอาชีพ โดยเฉพาะในวงการธุรกิจก็สามารถนำมาใช้ประกอบในการ

ดำเนินธุรกิจได้ ความสำเร็จของธุรกิจต้องมีความคู่กันไปทั้งด้านกำไรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจทั้งปวง ทั้งนี้ต้องมีปริมาณที่พอเหมาะ ทั้งสองด้านไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจโดยการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารงานบุคคลของพนักงาน ตลอดจนส่งเสริมให้ประพฤติตามหลักพุทธจริยธรรม ละเว้นอบายมุข และมีจรรยาวิชาชีพ ทำให้พนักงานเกิดความรักในองค์กร ขณะเดียวกันก็ได้บริการแก่ลูกค้าด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เอาเปรียบทำให้ธุรกิจดำเนินอยู่ได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ช่วยเหลือจรรโลงสังคมด้วยการร่วมมือกับชุมชนสร้างสรรค์สังคมรักษาสังแวดล้อม และจัดโครงการปฏิบัติธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป เป็นการคืนกำไรให้กับสังคมด้วย

3. รูปแบบที่ผู้ประกอบการอุซอเมอร์ยนต์ นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการบริหารจัดการ คือ สัปปุริสธรรม 7 ทัฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ปาปนิกรธรรม 3 และ สังคหัตถ์ 4 ตามหลักการส่งเสริมการให้บริการ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการ 2) ด้านผลิตภัณฑ์ 3) ด้านราคา 4) ด้านส่งเสริมการตลาด 5) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 6) ด้านบุคคลหรือพนักงาน 7) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และพนักงานอุซอเมอร์ยนต์ ก็ได้นำหลักพุทธธรรมไปปรับใช้ในการทำงาน คือ สังคหัตถ์ 4 อิทธิบาท 4 และทัฎฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ตามหลักการส่งเสริมการให้บริการได้ทั้ง 7 ด้านเช่นกัน สอดคล้องกับ (นิธินา สุวานิตธนกร, 2555) พบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศแตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอุซอเมอร์ยนต์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้บริโภคที่มีรายได้ อาชีพ สถานภาพการสมรส และอายุแตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอุซอเมอร์ยนต์ไม่แตกต่างกัน สำหรับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอุซอเมอร์ยนต์ของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ไม่มีผลกระทบต่อผลการตัดสินใจเลือกใช้บริการอุซอเมอร์ยนต์ของผู้บริโภค โดยปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอุซอเมอร์ยนต์มากที่สุด คือ ปัจจัยด้านบุคลากร รองลงมาได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และบริการ ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านการส่งเสริมการตลาดตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

พนักงานอุซอเมอร์ยนต์สามารถนำหลักการส่งเสริมการให้บริการทั้ง 7 ด้านไปปรับใช้ในการทำงานได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย สามารถอธิบายได้โดยสังเขปดังนี้

1. ด้านกระบวนการ กระบวนการในการจัดการด้านการบริการที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ การให้บริการอย่างถูกต้องรวดเร็ว
2. ด้านราคา ความเหมาะสมของราคากับคุณค่าที่ลูกค้าจะได้รับ คำนึงกับจำนวนเงินที่จ่ายไป
3. ด้านผลิตภัณฑ์ สินค้าหรือบริการ นำเสนอออกจำหน่ายหรือให้บริการ สามารถทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่จำหน่าย เช่น รูปแบบบรรจุภัณฑ์ กลิ่น สี ราคา ตราสินค้า
4. ด้านส่งเสริมการตลาด การส่งเสริมการขายที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการซื้อสินค้า ความต้องการและความพึงพอใจในสินค้าและ/หรือบริการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย ทางสื่อออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ไลน์ อินสตาแกรม อีเมล เป็นต้น
5. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ช่องทางการจำหน่ายสินค้าและ/หรือบริการไปยังผู้บริโภค เพื่อให้ทันต่อความต้องการ
6. ด้านบุคคล เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และความน่าเชื่อถือของบุคลากร ปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า ที่จะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ผูกพันกับสถานประกอบการนั้น ๆ ในระยะยาวต่อไป

7. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ สิ่งที่ปรากฏต่อสายตาลูกค้า เป็นสิ่งที่ลูกค้าสามารถสัมผัสได้จากการเลือกใช้สินค้าและ/หรือบริการของสถานประกอบการ เช่น การตกแต่งร้าน บรรยากาศภายในร้าน การพูดจาต่อลูกค้า การบริการที่รวดเร็ว มีสินค้าที่ดึงดูดความสนใจ

สรุป

การใช้พุทธธรรมสำหรับส่งเสริมการให้บริการของสถานประกอบการอยู่ช่อมรณณต์ในอำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นรูปแบบที่ผู้ประกอบการอยู่ช่อมรณณต์ นำหลักพุทธธรรม คือ สปัปฐิธรรม 7 ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ปาปณิกรรม 3 และสังคหัตถุ 4 ไปปรับใช้ในการบริหารจัดการตามหลักการส่งเสริมการให้บริการ 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการ 2) ด้านผลิตภัณฑ์ 3) ด้านราคา 4) ด้านส่งเสริมการตลาด 5) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย 6) ด้านบุคคลหรือพนักงาน 7) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และพนักงานอยู่ช่อมรณณต์ ก็ได้นำหลักพุทธธรรม คือ สังคหัตถุ 4 อิทธิบาท 4 และทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ ไปปรับใช้ในการทำงานตามหลักการส่งเสริมการให้บริการได้ทั้ง 7 ด้านจริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานรัฐและเอกชนควรพัฒนาบุคลากร ให้เพิ่มมากขึ้น โดยจัดการฝึกอบรมวิชาชีพในหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญและความชำนาญในการซ่อมบำรุงและรักษารถยนต์

2. หน่วยงานทางราชการ ควรออกตรวจสอบและควบคุมดูแลให้บริการอยู่ช่อมรณณต์ ในส่วน ของข้อกฎหมายและสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ หากปราศจากความดูแลและการเอาใจใส่ อาจทำให้มีการหลีกเลี่ยงข้อกฎหมายได้ เช่น ภาษีโรงเรือน ภาษีเงินได้ การขออนุญาตเปิดกิจการ

3. ผู้ประกอบการอยู่ช่อมรณณต์ ควรนำกระบวนการบริหารจัดการในศูนย์บริการรถยนต์ไปปรับใช้ในกิจการ เพื่อปรับปรุงกิจการของตนให้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะต้องมีการศึกษาถึงแผนกลยุทธ์จากอยู่ช่อมรณณต์ 4 ประเภท คือ ศูนย์บริการซ่อมบำรุงรถยนต์จากศูนย์จำหน่ายรถยนต์ อยู่ช่อมรณณต์ที่มีความชำนาญบางยี่ห้อ ศูนย์บริการเฉพาะ และอยู่ช่อมรณณต์ทั่วไป

2. ควรจะต้องมีการศึกษาความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ของลูกค้าที่มาใช้บริการ พฤติกรรมของลูกค้า และความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของลูกค้า เพื่อนำไปสู่การวางแผนการเปิดอยู่ช่อมรณณต์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช และ บุญทววรรณ วิงวอน. (2563). อิทธิพลของภาวะการเป็นผู้ประกอบการ
การบูรณาการองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่มีต่อผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่
ภาคเหนือตอนบน. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(2), 308–324.
- จันทร์จิรา สุวรรณรังสี. (2553). *ศึกษาพฤติกรรมและปัญหาการใช้บริการตรวจเช็ครถยนต์ในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ชัชวาล น้ำเย็น. (2555). *แนวทางการพัฒนาการให้บริการดูแลบำรุงรักษารถยนต์ (อู่ซ่อมรถ):
กรณีศึกษาผู้ใช้รถยนต์นั่งส่วนบุคคล* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
ราชภัฏภูเก็ต.
- นิตนา ฐานิตชนกร. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์* (รายงานการ
วิจัย). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระเทพปริยัติเมธี. (2553). *ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย* (รายงานการ
วิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 21).
กรุงเทพฯ: เพ็ทแอนด์โฮม.
- พัชร สมะลาภา. (1 มีนาคม 2563). *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2563, จาก
http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1432711854
- สุมาลี สุขอร่าม. (2554). *การประยุกต์ใช้พุทธจริยธรรมในการประกอบธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท
แฟร์แลนด์สรรพสินค้า จำกัด นครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสภิน โปยมรัตน์สิน และ วัฒนา อร่ามเชียรธำรง. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
ในการปฏิบัติงานของส่วนราชการ กรณีศึกษากรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวง
อุตสาหกรรม. *วารสารศิลปการจัดการ*, 4(1), 73–84.
- อัมพวรรณ หนูพระอินทร์ และ อีราวรรณ จันทร์แสง. (2563). โลจิสติกส์กับการพัฒนาอุตสาหกรรม
ไทยยุค 4.0, *WMS Journal of Management*, 9(1), 118–129.

การศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

A Study of Digital Survival Skills of Matthayom Sueksa Six Students

¹กัญญาภรณ์ กิ่งไทร, กมลทิพย์ ศรีหาเศษ และ สุวิมล ตีรกันันท์

¹Kanyaporn Kingsai, Kamontip Srihaset and Suwimon Tirakanant

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University

E-mail: liioiteltu@gmail.com

Received March 19, 2021; Revised April 8, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และ 2) เพื่อสร้างคะแนนจุดตัด (cutting score) ที่ใช้พิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 1,764 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยคือ แบบวัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล

ผลการวิจัย พบว่าทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยพิจารณาจากคะแนนจุดตัด ระดับที่ 1 การพิจารณาภาพรวมใช้คะแนนจุดตัดเมื่อได้คะแนน 80% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 10.32 ระดับที่ 2 การพิจารณารวมทักษะ กำหนดคะแนนจุดตัด ดังนี้ 1) ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 100 % มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 33.05 2) ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 95% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 5.78 3) ทักษะการแก้ปัญหา ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 90% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 1.13 4) ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยทางดิจิทัล ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 85% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 3.23 5) ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 80% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 12.64 และ 6) ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 100 % มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 45.46 และระดับที่ 3 การพิจารณารายบุคคลใช้คะแนนจุดตัดเดียวกับการพิจารณารายทักษะ โดยนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนไปเทียบกับคะแนนจุดตัด

คำสำคัญ: ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล; การอยู่รอดทางดิจิทัล; ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

Abstract

This research aimed to 1) study digital survival skills of Matthayom Sueksa Six Students; and 2) construct a cutting score for determining the test score in order to improve learning management. The sample consisted of 1,764 Matthayom Sueksa Six students from any schools under the Secondary Educational Service Area Office Six, Samutprakan province. The technique of multistage was used as sampling and the research instrument was a digital survival skills test.

The findings were as follows: Findings were found that digital survival skills of Matthayom Sueksa Six Students by determining the cutting score in 2 levels; the former is that the cutting score of the entire test score was at 80% and over and there were 10.32% of students who passed this level. The latter is that the cutting scores of each skill in the test were (1) 100% for networks and file management and there were 33.05% of students passed this level, (2) 95% and over for metacognition and life-long learning and there were 5.78% of students passed this level, (3) 90% and over for troubleshooting and there were 1.13 of students passed this level, (4) 85% and over for managing digital identity privacy and security and there were 3.23 of students passed this level, (5) 80% and over for strategic web and database searching and there were 12.64 of students passed this level, and (6) 100% for offences under the Computer Act and there were 45.46% passed this level.

Keywords: Digital Survival Skills; Digital Survival; Matthayom Sueksa Six students

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคดิจิทัล (Digital Age) หรือยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในทุกเรื่องราวของการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งทุกคนสามารถเข้าถึงและส่งต่อข้อมูลต่าง ๆ หรือสื่อมีเดียต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วทุกที่ทุกเวลา (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2563) ความเป็นยุคดิจิทัลนี้นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างโอกาสหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ การเกิดสภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่สำคัญคือส่งผลให้คุณลักษณะของเด็กเปลี่ยนไป (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2562)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่น มีความสร้างสรรค์ ท้าทายและซับซ้อนจะต้องมีการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมให้เป็นคนเต็มคน เน้นพัฒนาทักษะเพื่อความอยู่รอด 7 ประการ ตามทัศนะของ Tony Wagner ที่ให้ไว้ในหนังสือ The Global Achievement Gap คือ 1) ทักษะการคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา 2) ทักษะการทำงานร่วมกับเครือข่ายและการนำผู้อื่น 3) ทักษะความคล่องแคล่วและสามารถปรับตัว 4) ทักษะการริเริ่มและการเป็นผู้ประกอบการ กล้าคิด กล้าทำ 5) ทักษะการสื่อสารโดยการพูดและการเขียนที่มีประสิทธิภาพ 6) ทักษะการเข้าถึงและการวิเคราะห์สารสนเทศ และ 7) ทักษะความเป็นผู้อยากรู้ อยากเห็น และมีจินตนาการ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 9 ว่าด้วยเรื่องเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตรา 65 ได้กล่าวว่า ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2559) ยุทธศาสตร์ที่ 5 ได้กล่าวถึง การพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคนในวัยทำงานทุกสาขาอาชีพ ทั้งบุคลากรภาครัฐและภาคเอกชน ให้เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างชาญฉลาดในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาบุคลากรในสาขาเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรง ให้มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในระดับมาตรฐานสากล อันจะนำไปสู่การสร้างและจ้างงานที่มีคุณค่าสูงในยุคเศรษฐกิจและสังคมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อน นอกจากนี้สอดคล้องกับการศึกษาใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะของ ผู้เรียนให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยี และรวมถึงความเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งพลเมืองดิจิทัลนั้น คือ นิสัย การกระทำและการบริโภคเนื้อหาทางดิจิทัล และการใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนดิจิทัล อย่างมีคุณภาพ กล่าวคือ บรรทัดฐานของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสม ซึ่งการมีความรับผิดชอบ คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด รู้ถูก รู้ผิด มีความรับผิดชอบ และก่อให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวก (วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์, 2558)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในยุคดิจิทัลนั้น การเรียนรู้และการใช้ชีวิตของเด็กยุคนี้ มีลักษณะที่แตกต่างจากรุ่นก่อน ๆ โดยเฉพาะด้านทักษะชีวิตใหม่ ๆ ที่ต้องได้รับการเรียนรู้และฝึกฝน เพื่อให้เด็กที่เติบโตมาในยุคที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม การใช้ชีวิตของคนรุ่นใหม่ยังผูกติดกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์เกือบตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการรับข่าวสาร ความบันเทิง หรือการซื้อขายสินค้าและบริการ รวมไปถึงการทำธุรกรรมการเงิน ด้วยบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันทักษะความฉลาดทางปัญญาและทางอารมณ์ จึงไม่เพียงพอต่อสิ่งที่เด็กรุ่นใหม่ต้องเผชิญในโลกไซเบอร์ ยิ่งไปกว่านั้นอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ดิจิทัล แม้จะเข้ามามีบทบาทในการเพิ่มความสะดวกสบาย ในชีวิตประจำวันแต่สิ่งต่าง ๆ

เหล่านี้ก็มักจะแฝงอันตรายกับผู้ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การเสพติดเทคโนโลยี หากใช้งานสื่อดิจิทัลมากเกินไป หรืออันตรายจากมิจฉาชีพออนไลน์ การคุกคามทางไซเบอร์ เป็นต้น และการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ นักเรียนในยุคดิจิทัลนี้จึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และมีทักษะทางดิจิทัล เพื่อที่จะใช้ชีวิตให้อยู่รอดยุคดิจิทัลไม่ว่าจะสังคมออนไลน์หรือในชีวิตจริง แต่ประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาคือทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนอยู่ในระดับใด การกำหนดคะแนนจุดตัดซึ่งเป็นวิธีการที่มีความเฉพาะเจาะจงและแม่นยำในการสร้างมาตรฐานของประสิทธิภาพการทดสอบ ดังนั้น การกำหนดค่ามาตรฐานเพื่อใช้เป็นจุดตัดของระดับคะแนนคุณลักษณะที่มุ่งวัด จึงต้องพิจารณาถึงความสอดคล้องและความเหมาะสม การกำหนดคะแนนจุดตัดของซึ่งหมายถึงคะแนนต่ำสุดที่เป็นไปได้ในการวัด เพื่อใช้ในการประเมินว่านักเรียน “ผ่าน” หรือได้รับการพิจารณาว่า “เชี่ยวชาญ” ในบางกรณี จึงอาจมีคะแนนตัดคะแนนหลายระดับเพื่อแสดงถึงระดับความสามารถที่เป็นระดับที่แตกต่างกัน (Great Schools Partnership, 2014; Frey, 2018)

จากข้อมูลทีกล่าวนำข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ว่าอยู่ในระดับใด และต้องพัฒนาทักษะด้านใดเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
2. เพื่อสร้างคะแนนจุดตัด (cutting score) ที่ใช้พิจารณาปรับปรุงการเรียนการสอน

การทบทวนวรรณกรรม

การใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เป็นดิจิทัลในปัจจุบัน ทักษะต่าง ๆ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี หากกล่าวถึงทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะที่คนส่วนใหญ่นึกถึงคือทักษะที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เบื้องต้นทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน รวมไปถึงอุปกรณ์ที่ต่อพ่วงกับคอมพิวเตอร์ (แวนดา เตซาทวิวรรณ และ อัจฉรา ประเสริฐสิน, 2559) แต่ทักษะของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพนั้น ควรเป็นทักษะที่ความหลากหลายของการใช้เทคโนโลยีทั้งในด้านของทักษะด้านการทำงานของเทคโนโลยีที่ต้องรู้เกี่ยวกับการใช้งานให้เกิดประสิทธิภาพ ทักษะการคิดวิเคราะห์และประเมินสารสนเทศดิจิทัล ทักษะการทำงานร่วมกันทางออนไลน์ (เด่นพงษ์ สุดภักดี, 2557) จึงกล่าวได้ว่าทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสิ่งที่จำเป็นซึ่งการอยู่รอดทางดิจิทัล

ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล หมายถึง ทักษะความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีทั้งหมด 6 ทักษะ มีรายละเอียด ดังนี้

1) ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ (Networks and file management) หมายถึง การพัฒนาความสามารถด้วยการเรียนรู้เทคโนโลยีทางดิจิทัลในชั้นเรียนเกี่ยวกับการตั้งค่า ID และรหัสผ่าน การจัดการไฟล์และโฟลเดอร์ การเชื่อมต่อเครื่องพิมพ์และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย ประกอบด้วย การตั้งค่า ID และรหัสผ่านของอุปกรณ์ดิจิทัล ที่เก็บข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต (Cloud) และแอปพลิเคชันเพื่อเข้าใช้งาน การสร้าง ย้าย คำนวณ โหลด อัปโหลด จัดระเบียบไฟล์และโฟลเดอร์ในอุปกรณ์ดิจิทัลและที่เก็บข้อมูลบนอินเทอร์เน็ต (Cloud) การเชื่อมต่อเครื่องพิมพ์ (Printer) ผ่านเครือข่ายแบบมีสายและไร้สายได้ และการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัย ผ่านเครือข่ายแบบมีสายและไร้สาย

2) ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Metacognition and life – long learning) หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการใช้และเรียนรู้เทคโนโลยี โดยการเล่นเทคโนโลยีทางดิจิทัลเพื่อสอนตนเองให้สามารถทำได้ ประเมินความสามารถตนเองเพื่อให้ทราบ จุดแข็ง จุดอ่อนในการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลและพัฒนากลยุทธ์หรือวิธีการเพื่อปรับปรุงทักษะทางดิจิทัลของตนเองตลอดจนทราบถึงผลของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อผลร่างกายและจิตใจ ประกอบด้วย การเรียนรู้ในการประเมินตนเอง โดยการตรวจสอบว่าหัวข้อที่ได้จากการเรียนรู้หัวข้อใดสามารถใช้งานจริง การพัฒนากลยุทธ์หรือวิธีการที่จะปรับปรุงทักษะทางด้านดิจิทัลของตนเอง โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และผลของการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลส่งผลต่อร่างกายและจิตใจ

3) ทักษะการแก้ไขปัญหา (Troubleshooting) หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยีทางดิจิทัล วิธีการวิเคราะห์ปัญหาในระบบที่ซับซ้อน ระบุแหล่งที่มาของปัญหา พร้อมทั้งเรียนรู้และพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาเทคโนโลยีทางดิจิทัล ประกอบด้วย การเรียนรู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยี สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาอ้างอิงกับปัญหาของตนเองได้ เรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ปัญหาในระบบที่ซับซ้อน สามารถแยกประเด็นที่ไม่เกี่ยวข้องได้ และการระบุแหล่งที่มาของปัญหาและมีการพัฒนาเครื่องมือที่เป็นเอกประสงค์ใช้ในการแก้ปัญหาได้

4) ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล (Managing digital identity, privacy and security) หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับการสร้างโปรไฟล์ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของสื่อและการวิเคราะห์นโยบายทางด้านธุรกิจด้านความปลอดภัย เพื่อใช้งานบนสื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย ประกอบด้วย การเรียนรู้การสร้างโปรไฟล์ของสื่อสังคมออนไลน์ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของสื่อสังคมออนไลน์ และการวิเคราะห์นโยบายทางธุรกิจด้านความปลอดภัยทางดิจิทัล เพื่อรักษาความปลอดภัยในการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์และป้องกันการนำข้อมูลส่วนตัวไปใช้ในธุรกิจ

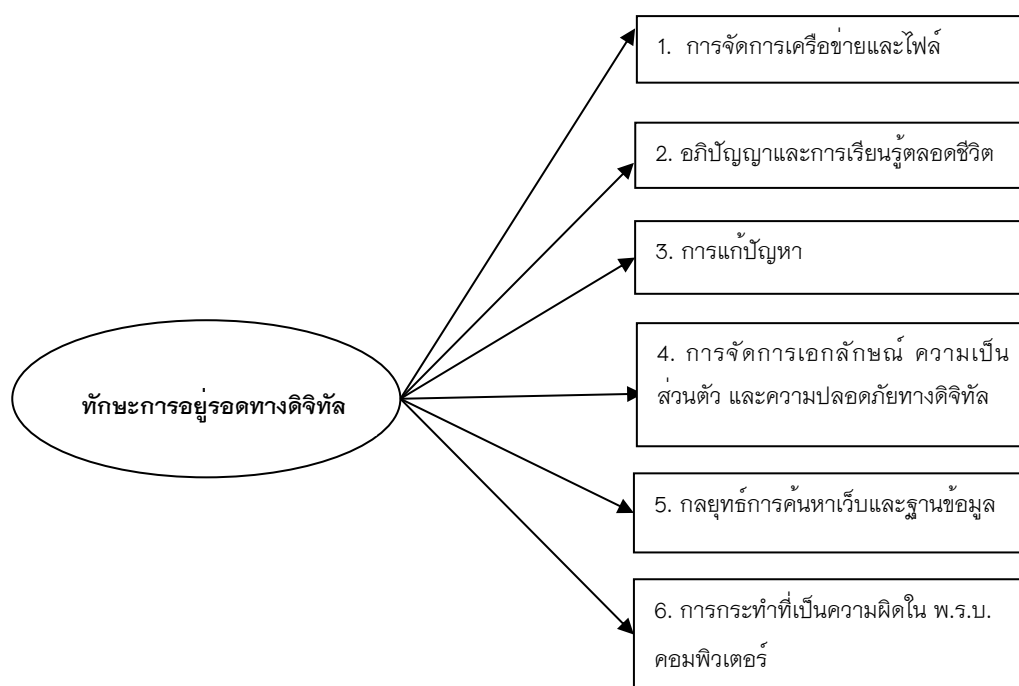
5) ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล (Strategic web and database searching) หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การค้นหาข้อมูลออนไลน์ การประเมินความต้องการเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการทราบ เลือกใช้อุปกรณ์และแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม ความเข้าใจเกี่ยวกับการ

ทำงานของโปรแกรมในการสืบค้นข้อมูล ประกอบด้วย การเรียนรู้การประเมินตนเองเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการสืบค้น เพื่อเลือกอุปกรณ์และแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม และการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของโปรแกรมในการสืบค้นข้อมูล เช่น เลิร์ซเอ็นจิน และอัลกอริทึม

6) ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ (Offences under the Computer Act) หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าข่ายการกระทำที่มีความผิดโดยมีระบบคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งระบบคอมพิวเตอร์นี้หมายถึง คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต ไอแพด โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน รวมถึงระบบต่าง ๆ ที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์ โดยการกระทำที่เข้าข่ายความผิด

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากผลการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล 6 ทักษะ (Bryn Mawr College, ม.ป.ป.; สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) ดังปรากฏในกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 ภาคเรียนที่ 1 จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จำนวน 6,443 คน จาก 25 โรงเรียน โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 2 โรงเรียน ขนาดกลาง 6 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 6 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ 11 โรงเรียน ตามเกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนของ สพฐ. (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970 อ้างถึงใน สุวิมล ติรภานันท์, 2551) จำนวน 377 คน แต่จากการสุ่มการ

กำหนดสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างเป็นขนาดโรงเรียน มี 4 ขนาด คือ ขนาดโรงเรียนเล็ก: ขนาดโรงเรียนกลาง: ขนาดโรงเรียนใหญ่: ขนาดโรงเรียนใหญ่พิเศษ ในอัตราส่วนขนาดโรงเรียน 1: 3: 3: 6 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 13 โรงเรียน และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนในการสุ่มนักเรียน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,764 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบวัดทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ เพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบวัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบวัดทักษะจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบวัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล และตอนที่ 2 แบบวัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล มี 6 ทักษะ คือ ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะการแก้ไขปัญหา ด้านการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล และ ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นคำถามแบบเลือกตอบ จากนั้นนำแบบวัดทักษะดังกล่าว มาพิจารณาความเหมาะสมของการใช้ภาษา และตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยนำแบบวัดทักษะเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ และให้คำแนะนำปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความชัดเจน ถูกต้องและสมบูรณ์และหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามวัตถุประสงค์การวัดตามนิยามศัพท์เฉพาะ (IOC) เลือกข้อคำถามที่มีค่า $IOC > 0.5$ ซึ่งจากแบบวัดทักษะได้ค่า IOC อยู่ในช่วง $0.67 - 1.00$ และปรับปรุงข้อคำถามที่เลือกไว้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้มีความเที่ยงตรงของเนื้อหาสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และนำไปเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม จากนั้นนำแบบวัดทักษะไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 จำนวน 40 คน นำมาหาค่าความเที่ยงสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach อยู่ในระดับ 0.89 จัดพิมพ์แบบวัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล เพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ผลการวิจัย

การศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล พบว่า

1. จำนวนชั่วโมงที่นักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตต่อวัน โดยเฉลี่ยคือ 9 ชั่วโมง 36 นาที และมีนักเรียนที่มีจำนวนชั่วโมงในการใช้อินเทอร์เน็ตมากที่สุดในหนึ่งวัน คือ 24 ชั่วโมง และน้อยที่สุด คือ 1 ชั่วโมง

อายุที่นักเรียนเริ่มใช้อินเทอร์เน็ตโดยเฉลี่ย คือ 10 ปี 7 เดือน และมีนักเรียนที่เริ่มใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุด คือ 17 ปีและ น้อยที่สุด คือ 3 ปี จำนวนอุปกรณ์ดิจิทัลที่นักเรียนเลือกใช้เข้าอินเทอร์เน็ต แบ่งตามจำนวนของอุปกรณ์ พบว่า กลุ่มคนที่เลือกใช้อุปกรณ์ 1 ชนิด สมาร์ทโฟน คืออุปกรณ์ที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25.40 กลุ่มคนที่เลือกใช้อุปกรณ์ 2 ชนิด คอมพิวเตอร์/แล็ปท็อป/โน้ตบุ๊ก และ สมาร์ทโฟน คืออุปกรณ์ที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 45.18 กลุ่มคนที่เลือกใช้อุปกรณ์ 3 ชนิด คอมพิวเตอร์/แล็ปท็อป/โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต และสมาร์ทโฟน คืออุปกรณ์ที่นักเรียนเลือกใช้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 19.10 วัตถุประสงค์ที่นักเรียนเลือกใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ ดูวิดีโอออนไลน์ (ผ่านทาง Youtube, Netflix, Vimeo) คิดเป็นร้อยละ 95.07 รองลงมาคือ ส่งข้อความแชตผ่านแอปพลิเคชัน (เช่น Line, Messenger, WhatsApp) คิดเป็นร้อยละ 89.17 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีปัญหาในการใช้เทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 31.46 โดยปัญหาในการใช้เทคโนโลยีที่นักเรียนมีมากที่สุด คือ โปรแกรมการทำงาน เช่น ซอฟต์แวร์ แอปพลิเคชัน เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 62.16 รองลงมาคือ อุปกรณ์ดิจิทัล (เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน เป็นต้น) คิดเป็นร้อยละ 56.58

2. ผลการวิเคราะห์ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า 1) ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ พบว่า หัวข้อที่มีความถนัดที่นักเรียนเคยเรียนรู้คือ การจัดเก็บไฟล์ คิดเป็นร้อยละ 84.13 และหัวข้อที่มีความถนัดสูงสุดที่นักเรียนไม่เคยเรียน คือ การเชื่อมต่อเครื่องพิมพ์ (Printer) โดยส่วนการเชื่อมต่อแบบผ่านเครือข่าย LAN คิดเป็นร้อยละ 47.90 2) ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวกับการใช้งานได้จริงด้านเทคโนโลยีทางดิจิทัลที่มีความถนัดสูงสุด คือ การดาวน์โหลดไฟล์ คิดเป็นร้อยละ 97.34 ซึ่งนักเรียนพัฒนาและปรับปรุงทักษะทางดิจิทัลของตนเอง โดยวิธีการศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยใช้สื่อทางดิจิทัล เช่น YouTube เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 93.82 ทั้งนี้ นักเรียนคิดว่าการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลเป็นเวลานาน ส่งผลต่อร่างกายและจิตใจในเรื่องสุขภาพจิต เช่น รู้สึกหมกมุ่น หงุดหงิด หดหู่ กระวนกระวาย เมื่อไม่ได้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมีความถนัดสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 โดยนักเรียนมีวิธีการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลเพื่อไม่ให้เกิดผลเสียกับร่างกายโดยกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การใช้งานอินเทอร์เน็ต การเล่นเกมออนไลน์ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 83.05 3) ทักษะการแก้ปัญหาที่นักเรียนนำไปใช้ที่มีความถนัดสูงสุดคือ เมื่อนักเรียนรู้ปัญหาทางเทคโนโลยีในด้านหนึ่งได้ ทำให้นักเรียนสามารถแก้ไขในด้านอื่น ๆ ได้ คิดเป็นร้อยละ 92.54 4) ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล ที่นักเรียนมีมากที่สุดคือ นักเรียนตั้งค่าการรักษาความปลอดภัยในการใช้งานของแอปพลิเคชันต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 93.71 5) ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล ที่นักเรียนใช้ที่มีความถนัดสูงสุดคือ นักเรียนมีวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น เป็นเว็บไซต์หน่วยงานของรัฐ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 82.14 และ 6) ทักษะการกระทำความผิดตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ที่นักเรียนตอบถูกมากที่สุดคือ เข้าถึงระบบหรือข้อมูล

ผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต คิดเป็นร้อยละ คือ 88.49 และเจตนาส่งข้อมูลที่เป็นสแปม (Spam) ให้ผู้อื่น เป็นข้อที่นักเรียนตอบถูกน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ คือ 65.76 ตามลำดับ

3) การกำหนดจุดตัดในการวิเคราะห์ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 พบว่าทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 583 คน คิดเป็นร้อยละ 33.05 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,181 คน คิดเป็นร้อยละ 66.95 ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 5.78 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,662 คน คิดเป็นร้อยละ 94.22 ทักษะ การแก้ปัญหา มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 1.13 และมี คะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,744 คน คิดเป็นร้อยละ 98.87 ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 3.23 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,707 คน คิดเป็นร้อยละ 96.77 ทักษะ กลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 223 คน คิดเป็น ร้อยละ 12.64 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,541 คน คิดเป็นร้อยละ 87.36 ทักษะการ กระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 802 คน คิดเป็นร้อยละ 45.46 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 962 คน คิดเป็นร้อยละ 54.54และ โดยภาพรวมของทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล พบว่า นักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 10.32 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด มีจำนวน 1,582 คน คิดเป็นร้อยละ 89.68 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนนักเรียนที่มีคะแนนผ่านและไม่ผ่านคะแนนจุดตัดทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล

ทักษะ	คะแนนจุดตัด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์	= 100 %	583	33.05
	< 100 %	1181	66.95
2. ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	≥ 95%	102	5.78
	< 95%	1662	94.22
3. ทักษะการแก้ปัญหา	≥ 90%	20	1.13
	< 90%	1,744	98.87
4. ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล	≥ 85%	57	3.23
	< 85%	1707	96.77
5. ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล	≥ 80%	223	12.64
	< 80%	1541	87.36
6. การกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์	= 100%	802	45.46
	< 100%	962	54.54
7. ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลในภาพรวม	≥ 80	182	10.32
	< 80	1,582	89.68

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีทั้งหมด 6 ทักษะ คือ 1) ทักษะจัดการเครือข่ายและไฟล์ 2) ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) ทักษะการแก้ไขปัญหา 4) ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล 5) ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล และ 6) ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ผลการวิเคราะห์ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลในภาพรวมมีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด 80 % ขึ้นไป จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 10.32 และไม่ผ่านคะแนนจุดตัด 80 % ของ จำนวน 1,582 คน คิดเป็นร้อยละ 89.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายทักษะปรากฏผล ดังนี้

1. ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 583 คน คิดเป็นร้อยละ 33.05 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,181 คน คิดเป็นร้อยละ 66.95 ซึ่งทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์นั้นเป็นด้านการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนในขั้นพื้นฐาน เช่น การตั้ง ID และ Password การสร้าง ย้าย ดาวน์โหลด อัปโหลด ไฟล์ การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งผลที่ได้นั้นขัดแย้งกับแนวคิดของ Bawden (2008 อ้างถึงใน ธิดา แซ่ซัน และทัศนีย์ หมอสนอน , 2559) ที่กำหนดทักษะพื้นฐานที่เทคโนโลยีดิจิทัล ว่า ทักษะพื้นฐานนั้น คือ การรู้หรือการอ่านออกเขียนได้ และการรู้คอมพิวเตอร์หรือการรู้ไอซีที ควรมีการสนับสนุนให้มีความเข้มข้นและต้องมีความรู้คอมพิวเตอร์ที่จำเป็นต่อการทำงาน จากแนวคิดของ AI Fern (2020) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบของ Digital Skills ที่คนทั่วไปควรรู้และใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ Tools & Technologies ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ มีความพื้นฐานเกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้น ๆ และจากงานวิจัยของ พนม คลีฉายา (2559) ที่ได้วิเคราะห์หลักสูตรของการใช้สื่อเทคโนโลยี/ดิจิทัล/สื่อ เห็นควรว่าต้องให้ความสำคัญกับการสอน เรื่องพื้นฐานด้านการใช้สื่อดิจิทัล/เข้าถึง หมายถึง การใช้งานคอมพิวเตอร์พื้นฐาน การเรียนรู้ซอฟต์แวร์ ฮาร์ดแวร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ระบบอินเทอร์เน็ต สามารถใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร จากแนวคิดของ Bawden (2008), AI Fern (2020) และงานวิจัยของ พนม คลีฉายา (2559) นั้น สอดคล้องตรงกันคือ นักเรียนควรได้รับการสนับสนุนและพัฒนาหลักสูตรให้นักเรียนได้มีพื้นฐานในการใช้เทคโนโลยี

2. ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 5.78 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,662 คน คิดเป็นร้อยละ 94.22 ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นด้านที่ใช้ประเมินความสามารถตนเองเพื่อให้ทราบ จุดแข็ง จุดอ่อนในการใช้เทคโนโลยีทางดิจิทัลและพัฒนากลยุทธ์หรือวิธีการเพื่อปรับปรุงทักษะทางดิจิทัลของตนเองตลอดจนทราบถึงผลของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อผลร่างกายและจิตใจของนักเรียน ซึ่งจัดว่าเป็นด้านที่จำเป็นที่คณะกรรมการการอุดมศึกษา (2561) ให้ความสำคัญจัดเป็นหนึ่งใน

สมรรถนะดิจิทัล ที่ใช้ในการกำหนดกรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี คือ 1) การสอนและการเรียนรู้ คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายอย่างสะดวกสบายในการเรียนรู้ สามารถติดตั้งและใช้ซอฟต์แวร์รวมถึงแอปพลิเคชันที่จำเป็นไว้ในอุปกรณ์ดิจิทัล สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ได้อย่างมั่นใจ และใช้ทดสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้และความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษา 2) เครื่องมือและเทคโนโลยี คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลายได้อย่างคุ้นเคยและสามารถติดตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีอุบัติใหม่ และนำมาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้อง AI Fern (2020) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบ Digital skills นั้น คือ Teach & Learn ซึ่งคือการเรียนการสอนแบบใหม่ที่จะต้องให้ผู้เรียนและผู้สอนมีทักษะการใช้งานเครื่องมือของเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นอย่างดี จากแนวคิดของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2561) และ AI Fern (2020) นั้น ทักษะบางอย่างเป็นทักษะขั้นสูงที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝน

3. ทักษะการแก้ปัญหา มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 1.13 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,744 คน คิดเป็นร้อยละ 98.87 ทักษะการแก้ปัญหาเป็นการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากเทคโนโลยีทางดิจิทัล วิธีการวิเคราะห์ปัญหาในระบบที่ซับซ้อน ระบุแหล่งที่มาของปัญหา พร้อมทั้งเรียนรู้และพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาเทคโนโลยีทางดิจิทัล สอดคล้องกับคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2561) ให้ความสำคัญจัดเป็นหนึ่งในสมรรถนะดิจิทัล ที่ใช้ในการกำหนดกรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี คือ การสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นความสามารถผลิตสื่อดิจิทัล สามารถเรียนรู้หลักการพื้นฐานได้ตามคำแนะนำและสามารถทดลองทำได้ รวมทั้งมีประสบการณ์การใช้เครื่องมือและแก้ไขสื่อแบบปฏิสัมพันธ์ได้ตอบโต้

4. ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 3.23 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 1,707 คน คิดเป็นร้อยละ 96.77 ซึ่งทักษะจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัว และความปลอดภัยทางดิจิทัล คือ การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เกี่ยวกับ การสร้างโปรไฟล์ การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของสื่อและการวิเคราะห์นโยบายทางด้านธุรกิจด้านความปลอดภัย เพื่อใช้งานบนสื่อออนไลน์และสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างปลอดภัย สอดคล้องกับแนวคิด JISC (2014 อ้างถึงใน ลูติยา เนตรวงษ์ (2561) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะดิจิทัลเป็นหน้าที่ที่สำคัญ หนึ่งในความสามารถที่ต้องพัฒนา คือ การจัดการการทำงานและความเป็นเอกลักษณ์ เป็นความสามารถในการจัดการภาพลักษณ์ทางดิจิทัลและเอกลักษณ์ทางออนไลน์ มนัสวี แสงวิเชียร-กิจ (2557 อ้างถึงใน พนม คลีฉายา, 2562) ได้ระบุว่า การป้องกันข้อมูลส่วนตัวของตนเองเสมอ เป็นพื้นฐานของพลเมืองยุคดิจิทัล ทั้งนี้งานวิจัยของ พนม คลีฉายา (2559) ได้ให้ความสำคัญความเป็นพลเมืองบนสื่อดิจิทัล ต้องมีพื้นฐานในเรื่องของความเป็นส่วนตัว อิสระในการพูด และสิทธิในการ

สร้างสรรค์ผลงาน โดยต้องให้นักเรียนรู้วิธีการปกป้องรักษาข้อมูลส่วนตัว ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล (2561) กล่าวว่าพลเมืองดิจิทัลนั้นควรมีทักษะเกี่ยวกับดิจิทัล ในมิติของการรักษาอัตลักษณ์และข้อมูลส่วนบุคคล เป็นการสร้างอัตลักษณ์ออนไลน์ การรักษาความปลอดภัยของข้อมูลตนเองในสังคมดิจิทัลที่มีความจำเป็นจะต้องมีการจัดการข้อมูลของตนเอง รู้ว่าข้อมูลใดควรเผยแพร่ ไม่ควรเผยแพร่ การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล การจัดการกับความเสี่ยงของข้อมูลเกี่ยวกับตนเองในสื่อสังคมดิจิทัล ชัดแย้งกับงานวิจัยของ วัชรภรณ์ น้อยภรณ์ และคณะ (2562) ที่ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์การใช้สื่อสังคมออนไลน์และการรู้สารสนเทศดิจิทัลของนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินระดับชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก

5. ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล ที่นักเรียนใช้ที่มีความถี่สูงสุดคือ นักเรียนมีวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยตรวจสอบความถูกต้องจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เช่น เป็นเว็บไซต์หน่วยงานของรัฐ เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 82.14 ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูลนั้นเป็นด้านที่พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้การค้นหาข้อมูลออนไลน์ การประเมินความต้องการเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการทราบ เลือกใช้อุปกรณ์และแหล่งข้อมูลที่เหมาะสม ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของโปรแกรมในการสืบค้นข้อมูล สอดคล้องกับแนวคิดของ Hague & Payton (2010) ที่นำเสนอองค์ประกอบของการรู้ดิจิทัล ในด้านของความสามารถในการค้นหาข้อมูลและการเลือกข้อมูลเกี่ยวข้องกับการที่ผู้เรียนมีวิจารณญาณในการสืบค้นและเลือกเนื้อหาสารสนเทศที่ค้นได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้อง AI Fern (2020) ที่กล่าวถึงองค์ประกอบ Digital skills นั้น คือ Find & Use ซึ่งคือความสามารถในการค้นหาข้อมูลจาก Search Engine และการวิเคราะห์และการตัดสินใจข้อมูลที่มีคุณภาพ รวมถึงการอ้างอิงข้อมูลต่าง ๆ และการนำไปใช้

6. ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 802 คน คิดเป็นร้อยละ 45.46 และมีคะแนนไม่ผ่านคะแนนจุดตัด จำนวน 962 คน คิดเป็นร้อยละ 54.54 ซึ่งทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. นั้น นักเรียนถือว่ามีความรู้อยู่ในระดับดี แต่จะต้องพัฒนาให้รอบรู้ในทุก ๆ ข้อของกฎหมาย สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับมิติจริยธรรมทางดิจิทัลของ ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล (2561) ที่กล่าวไว้ว่า พลเมืองดิจิทัลจะต้องรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ การกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม รู้จักคุณค่าและจริยธรรมจากการใช้เทคโนโลยี เช่น การไม่รังแกบนโลกไซเบอร์ รวมไปถึงเนื้อหาต่าง ๆ ที่ลุ่มเสี่ยง เช่น เนื้อหาที่มีความรุนแรง ไป่ ลามก หยาดคาย เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ แววรรณ เตชาทวีวรรณ และ อัจฉรา ประเสริฐสิน (2559) ที่ได้พัฒนาแบบวัดสำหรับการรู้ดิจิทัลสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มีองค์ประกอบ ทักษะการตระหนักรู้ มี 3 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความมีจริยธรรม การรู้กฎหมาย และการป้องกันตัวเอง

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่พบว่านอกจากทักษะความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพแล้ว ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ จัดเป็นทักษะจำเป็นที่ทุกคนต้องมีเพื่อให้สามารถใช้ดิจิทัลในสังคมออนไลน์หรือในชีวิตจริงได้อย่างปลอดภัย โดยทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลทุกทักษะมีความสำคัญและเชื่อมโยงกันเนื่องจากเป็นทักษะมีพัฒนาการต่อเนื่องกัน หากทักษะพื้นฐานดี ย่อมส่งผลทำให้นักเรียนมีทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลในระดับที่สูงขึ้นติดตามไปด้วย นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำไปพัฒนากิจกรรม หรือจัดการอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้

สรุป

การพิจารณาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 แบ่งการพิจารณาออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การพิจารณาในภาพรวมใช้คะแนนจุดตัดเมื่อได้คะแนน 80% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 10.32

ระดับที่ 2 การพิจารณารวมทักษะ กำหนดคะแนนจุดตัด ดังนี้ 1) ทักษะการจัดการเครือข่ายและไฟล์ ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 100% มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 33.05 2) ทักษะอภิปัญญาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 95% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 5.78 3) ทักษะการแก้ปัญหา ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 90% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 1.13 4) ทักษะการจัดการเอกลักษณ์ ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยทางดิจิทัล ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 85% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 3.23 5) ทักษะกลยุทธ์การค้นหาเว็บและฐานข้อมูล ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 80% ขึ้นไป มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 12.64 และ 6) ทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ใช้คะแนนจุดตัดเท่ากับ 100% มีจำนวนนักเรียนที่คะแนนผ่านจุดตัดคิดเป็นร้อยละ 45.46

ระดับที่ 3 การพิจารณารายบุคคลใช้คะแนนจุดตัดเดียวกับการพิจารณารายทักษะ โดยนำคะแนนของนักเรียนแต่ละคนไปเทียบกับคะแนนจุดตัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

ทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัล มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมยุคดิจิทัล จากการประเมินในภาพรวม พบว่านักเรียนผ่านคะแนนจุดตัดร้อยละ 80 เพียง

ร้อยละ 10.32 แสดงว่า โดยภาพรวมนักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะ โดยเฉพาะทักษะ การจัดการเครือข่าย และไฟล์ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในด้านอื่น มีนักเรียนผ่านคะแนนจุดตัด คิดเป็นร้อยละ 33.05 โรงเรียน ควรจัดการเรียนการสอน โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการเครือข่ายและไฟล์ เพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐาน ในการพัฒนาด้านอื่น นอกจากนี้ มีและทักษะการกระทำที่เป็นความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็น เนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายที่ว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ที่นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำที่มีความผิด และมีโทษ แต่จากการวิจัยพบว่า มีนักเรียนผ่านคะแนนจุดตัด คิด เป็นร้อยละ 45.46 ซึ่งถือว่ายังน้อยอยู่ และมีโอกาสสูงเสี่ยงที่จะเกิดการกระทำความผิด โรงเรียนจึง ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับการกระทำที่มีความผิดใน พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ของทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการวางแผนในการเรียนการสอน
2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาทักษะการอยู่รอดทางดิจิทัลที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้และ ความสามารถสูงสุดเพื่อการอยู่รอดทางดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). การแบ่งขนาดโรงเรียนหรือสถานศึกษาตามเกณฑ์ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2549. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2563, จาก http://www.secondary5.go.th/main/sites/default/files/ed_information/71-80.pdf
- คณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). แนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับ อุดมศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลสำหรับคุณวุฒิปริญญาตรี. ในรายงานการประชุม เรื่อง การนำสมรรถนะดิจิทัลมาเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ ด้านที่ 5 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี (12 กันยายน 2561).
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2561). ยุคแห่งพลเมืองดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.scimath.org/article-technology/item/8659-2018-09-11-07-58-08>
- ฐิติยา เนตรวงษ์. (2561). ห้องเรียนดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ร่วมและพัฒนาทักษะการอยู่รอดในยุคดิจิทัล. วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 31(108), 15-28.
- เด่นพงษ์ สุดภักดี. (2557). “การรู้ดิจิทัล”. ในรายงานการอบรม เรื่อง เทคโนโลยีสารสนเทศและการ สื่อสารในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อการวิจัย (21 พฤศจิกายน 2557). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ธิดา แซ่ซุ่น และ ทศนีย์ หมอสนอน. (2559). การรู้ดิจิทัล นิยาม องค์ประกอบและสถานการณ์ในปัจจุบัน. *วารสารสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 34(4), 116–145.
- พนม คลี่ฉายา. (2559). การใช้งาน ความเสี่ยง การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล และแนวทางการสอนเพื่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย. *โครงการวิจัยระยะที่ 1–2, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)*.
- พนม คลี่ฉายา. (2562). การใช้สื่อดิจิทัลและความเป็นพลเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย. *คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- มนัสวี แสงวิเชียรกิจ. (2557). *เปิดประตูความดีสู่วิถีอาเซียน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- แหวววรรณ เตชาทวิวรรณ และ อัจศรา ประเสริฐสิน. (2559). การพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้ดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (วิจัยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศ คณะมนุษยศาสตร์). *มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- วัชรภรณ์ นัยกรณ, จันทภา บัณฑิต และ นาถดา บุตรสันต์ (2562). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์และการรู้สารสนเทศดิจิทัลของนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ระดับชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). *มหาวิทยาลัยสวนดุสิต*.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์. (2558). *พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship)*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2562, จาก http://www.infocommmju.com/icarticle/images/stories/icarticles/ajwittaya/digital/Digital_Citizenship.pdf
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2558). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ตีรกันันท์. (2551). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวทางสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกชัย กิสุขพันธ์. (2559). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล (School Management in Digital Era)*. สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2563, จาก <http://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/52232/-edu-t2s1-t2-t2s3->
- Al Fern. (2020). *Digital skill คืออะไร และมีความสำคัญอย่างไรใน Office ยุคใหม่*. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2563, จาก <https://www.asearcher.com/content/digital-skill-office>.
- Bawden, D. (2008). *Origins and Concepts of Digital Literacy*. In *Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices*. Ed. by C. Lankshear & M. Knobe, 17–32.

Bryn Mawr College. (n.p.). *Digital Survival Skills*. Retrieved December 1, 2019, from

<https://www.brynmawr.edu/digitalcompetencies/digital-survival-skills>

Frey, B. B. (2018). *The SAGE Encyclopedia of Educational Research, Measurement, and Evaluation* (Vols. 1–4). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.

Hague, C. & Payton, S. (2010). *Digital Literacy Across the Curriculum*. Bristol, UK.: Future lab.

JISC. (2010). *Quick Guide–Developing Students’ Digital Literacy*. Retrieved May 19, 2018, from
https://digitalcapability.jiscinvolve.org/wp/files/2014/09/JISC_REPORT_Digital_Literacies_280714_PRINT.pdf/

The Impact of Socio–Demographic Factors on Employee Engagement at Multinational Companies in Thailand

¹Ngaochai Sungmala and Amara Verawat

¹Doctor of Philosophy Programme in International Business (International Program), Silpakorn University, Thailand

²Silpakorn University International College (SUIC), Thailand

E-mail: Ngaojit@gmail.com , Noppawanjit@gmail.com

Received February 16, 2021; **Revised** March 23, 2021; **Accepted** May 10, 2021

Abstract

Thailand is an increasingly high-profile global market, with growing employment by multinational corporations (MNCs), which participate in many economic areas. For these firms, employee engagement is a key success factor in the firm's performance. Employee engagement contributes to individual performance outcomes and firm outcomes such as profitability, productivity and efficiency. However, there are some gaps in the literature on the factors that contribute to employee engagement in Thai MNCs. For example, it is poorly understood how employee demographics influence employee engagement. It is also unclear how employees of domestic subsidiaries of MNCs respond to the MNC organizational environment and culture. This Article aimed to study (1) the impact of socio-demographic factors on the part company, and (2) to investigate socio-demographic factors part individual on employee engagement at the Thailand-based divisions of multinational corporations (MNCs). The sample was MNC employees in Thailand. There were 400 MNC employees completed an anonymous survey which asked about their socio-demographic categories and engagement levels. Quantitative method was conducted to determine whether engagement varies with age, education level, marital status, years of working with the company, job position, industry, and the countries where their companies are headquartered. They were selected by convenience sampling technique. The instrument for collecting data was a questionnaire. Analysis data by Descriptive statistics and Chi-square Analysis.

The research results were found as follows: (1) Employee engagement levels varied based on the company's country of origin but not by industry; and (2) Of the five hypotheses that predicted

personal socio–demographic effects on engagement, three were confirmed and two were rejected. These three factors are age, education level and years of working for the company.

The results can be implied that socio–demographic factors may be used to identify the employees who are most likely to become disengaged from their work and develop strategies to reduce this trend. Second, employee retention programs should be prioritized, given the positive relationship between years of service and engagement.

Keywords: Employee Engagement; socio–demographic; multinational companies

Introduction

This research is concerned with the problem of employee engagement in MNCs in Thailand. Evidence has been accumulating for employee engagement as an important contributor to the performance of multinational corporations (MNCs). Two large–scale studies have found that various performance outcomes, including profitability, productivity, and customer satisfaction, rise in conjunction with employee engagement (Harter, Schmidt & Hayes, 2002; Sorenson, 2013). Employee engagement also contributes to better employee productivity, reduced turnover and absenteeism, and increased employee loyalty, as well as positive word of mouth and referrals to new employees and customers (Antony, 2018).

Although engagement is critical to the success of MNCs, only one in four employees worldwide describe themselves as engaged, and a substantial minority say they are actively disengaged (Oehler & Adair, 2018). In another, more recent study, one global survey of 80 million people in 160 countries found that only 41% of employees are engaged, with the remainder either disengaged (38%) or actively disengaged (21%) (Peakon, 2020). Although rates vary by industry, there is also some demographic variance in gender and generation, with men and older employees reporting higher engagement. Thus, there is a significant gap in employee engagement for MNCs, which could result from the working conditions within MNCs. This may be particularly true for MNC employees in developing countries, given that many MNCs may use ethnocentric staffing practices, limit operations in developing countries, and impose other limits on the work and career prospects of employees in these countries (Maiorescu & Wrigley, 2016).

The problem of this research is how employee engagement forms in the context of domestic subsidiaries of MNCs. Employee engagement is challenging to manage in MNCs compared to domestic firms because as a concept, it is not consistent between cultures (Kelliher et al., 2014).

These differences between the work and long-term career prospects of employees in countries like Thailand compared to MNC home countries could exacerbate gaps in employee engagement. Thus, MNCs need to be aware that their international employees may show different engagement motivations and behaviours than those in their home offices.

The problem of limited research into employee engagement in Thailand is not just a problem of demographic studies – instead, there have been few studies overall that have addressed it, especially from the MNC perspective. Studies have addressed, for example, the effect of talent management practices in domestic firms (Piansoongnern, Anurit & Kuiyawattananonta, 2011) and the effect of individual leadership practices (Valentine, 2020). To date, however, there has not been much investigation of how the organizational climate and individual characteristics interact to create Thailand's particularly low level of employee engagement.

Given that there has been limited research into employee engagement in Thailand, despite the low levels of employee engagement observed (Oehler & Adair, 2018), this is a significant research gap. This research considers the problem from both an organizational perspective and from an individual perspective, following both threads of the research above. In addition to addressing this research gap, the study provides practical insights that may be useful for identifying the employees at the highest risk for disengagement and developing strategies to increase their engagement.

There were two objectives of this research which were established in response to this research gap. The first objective was to identify company factors in employee engagement for employees of Thai MNCs. The second objective was to investigate how individual demographic factors influenced employee engagement for employees of Thai MNCs.

The research questions of the study include: 1) How does the characteristics of the MNC influence employee engagement in the Thai offices of MNCs? And 2) How do employee sociodemographic characteristics influence employee engagement in the Thai offices of MNCs?

Literature Review

The literature review focused on employee engagement and the sociodemographic factors that influence it. These are the key questions of the research, and the main areas where research gaps are identified for Thai employees.

Employee Engagement

Various definitions of engagement that have been proposed over the years share some common features, such as employees' intellectual and emotional commitment to their workplaces, the degree to which they become involved with their work, and the effort and passion they put into it as a result (Kular et al., 2008). Some definitions also include additional factors, such as satisfaction and enthusiasm (Harter and Schmidt, 2006). This lack of definitional clarity makes it difficult to identify a single construct which employee engagement represents, creating a lot of ambiguity and uncertainty in using the construct of engagement (Macey & Schneider, 2008). Despite this lack of definitional clarity, authors have proceeded to define the concept as a single construct, emphasizing primarily organizational engagement and work involvement (Kular, et al., 2008). While this research is not designed to define or refine the concept of employee engagement, it should be recalled that the construct is only weakly defined.

Many variables may contribute to engagement, including perceptions of work as meaningful, career development opportunities, employee empowerment, corporate image (Kular et al, 2008), inspiring visionary leadership (Holcombe and Buehler, 2018), and organisational communication (Jaupi & Llaci, 2015). These variables mainly result from organizational policies and practices, including talent management practices such as hiring, performance evaluation, reward and promotion (Piansoongnern et al., 2008), leadership practices (Valentine, 2020) and the extent to which employees are included in the organisation's structure, policies and practices (Maiorescu & Wrigley, 2016). Simply, employees are typically engaged in their work when the organisation's structure and practices enable and encourage engagement, motivating employees to perform and allowing them to have control, autonomy and enjoyment in their work.

Although employee engagement is influenced by organizational culture, there is also evidence that socio-demographic factors also play a role in the likelihood of being engaged at work. Thus, these factors are also considered.

Socio–demographic Factors

Socio–demographic factors are characteristics that identify people as belonging to particular subpopulations, such as age, gender, race or ethnicity, religious affiliation, marital status, education level, income, and employment variables (position, duration of service, industry, etc.). Socio–demographic data are often collected to provide descriptive statistics for samples and to determine whether sampling error has occurred based on the relative representation of each group (Gesis Leibniz Institute for the Social Sciences, 2019). However, many researchers also collect socio–demographic data to determine whether there are differences among subpopulations for a particular outcome variable, such as engagement.

Impact of Socio–demographic Variables on Employee Engagement

Although no studies were identified that examined company country of origin effects on engagement, research has shown that employee engagement and its antecedents differ from one country to the next (BlessingWhite, 2011; Kular et al., 2008; Oehler & Adair, 2018), so cultural differences may play a role. Research has also shown that corporate image can contribute to engagement (Kular et al., 2008; Piyachat, Chanongkorn & Panisa, 2014), and that image may arise at least in part from the nation where a company was established (Dowling, 2000). Another concern for sociodemographic factors like country of origin that is specific to the MNC is that MNCs are often managed using ethnocentric policies, which offer advantages to home country nationals at the expense of others (Majorescu & Wrigley, 2016). For example, home country nationals may have preference for promotion, international postings, or other career advancement prospects, or may have better work–life balance and benefit programs compared to host–country workers. Thus, despite the overall lack of evidence on country of origin effects, it is possible that the dual structure of MNCs, especially those that pursue ethnocentric rather than geocentric staffing strategies, could significantly reduce employee engagement in host countries like Thailand.

There is also evidence for industry effects, as engagement is typically higher in nonprofit industries than their for–profit counterparts (Kular et al., 2008). Moreover, according to the findings of a recent global survey, it tends to be highest in the professional services, healthcare, finance, and hospitality industries and lower in the education–related industries (Holcombe and Buehler, 2018). However, these studies have investigated only a limited number of countries, which means that they cannot necessarily be applied to other countries like Thailand.

Studies have also been conducted to examine the effects of personal socio–demographic variables such as age on engagement. Jaupi & Llaci (2015) found that engagement ratings among bank workers rose steadily with age and were highest among older workers (aged 50–59). This finding accords with other studies that have found age effects on engagement (BlessingWhite, 2011; Richman et al., 2008; Simpson, 2009), though one study found decreasing engagement after age 41 (Zeng et al., 2009), and another found that engagement was highest among employees within the 18–25 and 42–and–over age groups (Rigg et al., 2014). On the other hand, a recent survey found that engagement levels remained relatively stable over time (Holcombe and Buehler, 2018). Therefore, it is not clear that demographic factors influence workers from different generations differently, or if employee engagement changes over the course of the workers' employment lifecycle. These varying results may be attributable to different measures used to assess engagement and the focus on varying industries and cultural environments. Given the lack of clear definition for employee engagement (Macey & Schneider, 2008), it is likely that differences in measurement and conceptualization of employee engagement are actually highly relevant to these variances in findings.

There is also evidence that education level contributes to engagement, with researchers typically finding an inverse relationship (Jaupi & Llaci, 2015; Simpson, 2009; Zeng et al., 2009). For example, Jaupi & Llaci (2015) found that for bank workers, engagement ratings peaked at the bachelor's degree level and declined with higher levels of education, and a similar trend was found in the hotel industry, with engagement levels decreasing among those with postgraduate degrees (Zeng et al., 2009). It is not clear why higher educational levels lead to lower employee engagement, although it may relate to relative intellectual engagement with the work itself, the higher likelihood of highly educated people being underemployed, or differences in individual disposition.

There is much less evidence for marital status or other demographic factors. Some research has also shown that married employees tend to be more engaged than their single counterparts (Kular et al., 2008; Richman et al., 2008), though other studies have found no effects for marital status (Rigg et al., 2014; Zeng et al., 2009). Thus, this is one of the areas with little consistency.

There is evidence that position within the organisation can contribute to engagement as well. Jaupi & Llaci (2015) found that low and middle–level bank managers and senior leaders were slightly more engaged than specialists, and Zeng et al. (2009) found that engagement varied in

conjunction with work position. Further evidence comes from additional studies showing that senior executives are typically more engaged than those at the bottom of the hierarchy (BlessingWhite; Kular et al., 2008). It is not entirely surprising that managers, with more authority and autonomy as well as better compensation and more varied work, would be more engaged than frontline workers who do not enjoy these advantages.

The evidence is also not very clear regarding years of experience. Kular et al. (2008), who conducted a comprehensive review of the literature, found evidence for declining engagement over time, which suggests that employees may lose their enthusiasm for their work. On the other hand, Jaupi & Llaci (2015), who examined the factors that contribute to employee engagement in the banking industry, found that engagement increased with years of experience, and that both general experience in the field and years of experience with a particular organisation influenced engagement levels. A similar trend was seen in a global workforce study (BlessingWhite, 2011), whereas a hospitality industry study found that engagement levels rose, fell, and then rose again over the duration of service (Zeng et al., 2009) and another study found no effect for years of service (Rigg et al., 2014). However, yet another multi-industry study found that engagement was highest among those who had been employed for less than a year, declined to its lowest point among those with 3–5 years of experience, and rose again to the point where those with more than 10 years of experience had engagement ratings nearly as high as the newest employees (Holcombe & Buehler, 2018).

Conceptual Framework

The conceptual model for this research (see Figure 4) proposes two sets of socio-demographic factors as independent variables that affect employee engagement. The first set, company factors, include the nation where a company is headquartered and the industry in which it operates. The places where companies originate shape their images (Dowling, 2000) and corporate image has been shown to influence engagement in Thailand (Piyachat et al., 2014) and elsewhere (Kular et al., 2008). Moreover, researchers have found national differences in employee engagement (Oehler & Adair, 2018; BlessingWhite, 2011; Kular et al., 2008) as well as variations in engagement by industry (Holcombe & Buehler, 2018; Kular et al., 2008). Therefore, it was expected that both factors would correlate with engagement.

H1: Employee engagement is influenced by company factors.

H1a: Employee engagement is influenced by the head country.

H1b: Employee engagement is influenced by industry.

The second hypothesis predicted relationships among individual socio–demographic factors and employee engagement, given the evidence for socio–demographic effects on engagement provided by other studies (BlessingWhite, 2011; Holcombe & Buehler, 2018; Jaupi & Llaci, 2015; Kular et al., 2008; Richman et al., 2008; Rigg et al., 2014; Simpson, 2009; Zeng et al., 2009). Gender was not included as a variable because many prior studies have shown no gender differences in employee engagement (Holcombe & Buehler, 2018; Jaupi & Llaci, 2015; Rigg et al., 2014; Zeng et al., 2009).

H2: Employee engagement varies based on individual demographic factors.

H2a: Employee engagement varies based on age.

H2b: Employee engagement varies based on education level.

H2c: Employee engagement varies based on marital status.

H2d: Employee engagement varies based on position within the organisation.

H2e: Employee engagement varies based on years working at the company.

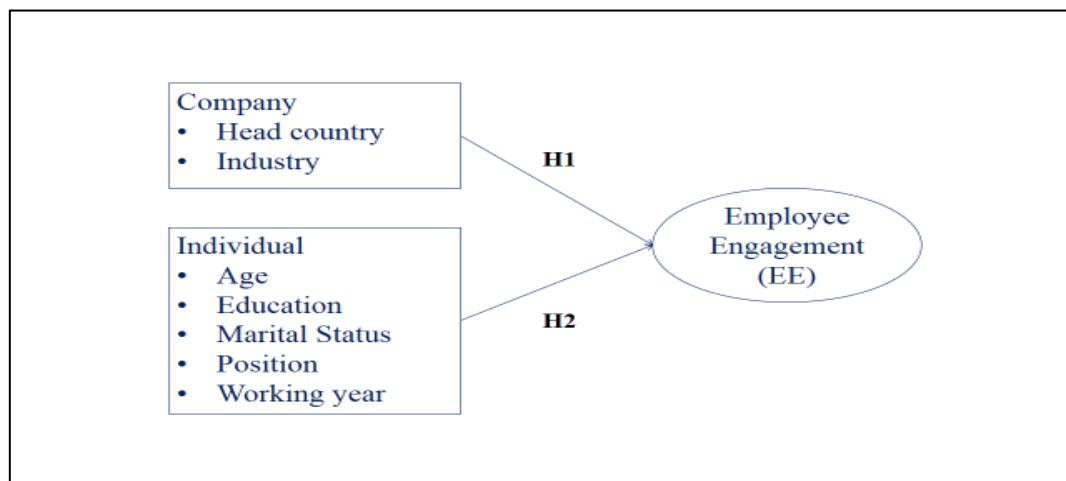

Figure 1. Conceptual model

Methodology

Quantitative methods were used to enable hypothesis testing. Data were collected with a self-administered survey that was developed for this study and completed by a population of MNC employees based in Thailand (n = 400).

The population of the study was Thai employees working at MNCs in Thailand. MNCs were considered as companies that had significant operations in two or more countries. Employees of Thai-domiciled MNCs were included as well.

Many employees are working at Thailand-based MNC divisions and the total population of Thai MNC employees has been rising rapidly as more MNCs are established or expand their Thailand divisions. Given these trends, the total size of this population was impossible to determine, so a representative sample was calculated using the formula for working with large, indeterminate populations provided by Lind, Marchal & Wathen (2012), which yielded a sample calculation of 384. This was rounded up to 400 to ensure that there were some extra surveys in case some respondents returned their questionnaires with incorrect or incomplete responses. The final sample size included 23 questionnaires that were discarded due to non-completion, achieving the final sample of 400 members.

The questionnaire was distributed offline, using a convenience sampling approach. The researcher distributed paper questionnaires in central business districts of Bangkok, where MNC offices are concentrated. A screening question was used to identify MNC employees, who were then recruited for the survey. Participants were not pre-screened based on industry or home country, but were asked to provide this information. In both cases, the sample was broadly distributed. The most common industries represented were Automotive (21.5%), Food and Beverage (17.7%), and Pharmaceutical (13). Overall, 18 industries were represented. The most common MNC home country was Japan (28.1%), followed by the United States (21.7%) and United Kingdom (5.7%). About 4% of the sample worked for Thai-domiciled MNCs. A total of 13 different home countries were represented.

Data were analyzed using chi-square tests to determine whether there were statistically significant relationships between each of the socio-demographic variables and employee engagement scores. The analysis also included descriptive statistics for the socio-demographic categories and employee engagement levels to determine whether all the subpopulations and engagement types were sufficiently represented in the sample.

Results

Descriptive Statistics

The personal socio– demographics of the sample are summarised in Table 1 (some percentage totals are slightly higher or lower than 100% due to rounding). Women made up nearly two– thirds of the sample (64.8%), and most of the participants were between 21 and 50 years of age (89.4%), with only 8.0% under 20 and 2.8% over 50. The majority had some postsecondary education, with just over half holding bachelor’s degrees (52.5%), 16.3% with master’s degrees, and 12.8% with diplomas or vocational degrees. Only 1.3% had doctoral degrees and 17.3% reported no postsecondary qualifications. Nearly two– thirds of the participants were single, widowed, divorced, or separated (65.3%) while married workers made up the remaining third (34.8%).

Table 1 Personal socio–demographic variables

Gender	Frequency (N = 400)	Percentage
Male	141	35.3
Female	259	64.8
Age	Frequency (N = 400)	Percentage
20 years or less	32	8.0
21 to 30 years	133	33.3
31 to 40 years	129	32.3
41 to 50 years	95	23.8
Older than 50 years	11	2.8
Education	Frequency (N = 400)	Percentage
Lower than diploma degree	69	17.3
Diploma/vocational degree	51	12.8
Bachelor’s degree	210	52.5
Master’s degree	65	16.3
Doctoral degree	5	1.3
Marital status	Frequency (N = 400)	Percentage
Single	249	62.3
Married	139	34.8
Widow/divorce/separated	12	3.0

Tables 2, 3, 4, and 5 summarise participants' workplace-related socio-demographics. The majority worked as operational staff (63.5%).

Table 2 Staff position

Position	Frequency (N = 400)	Percentage
Operation staff	254	63.5
Team leader	117	29.3
Management team	29	7.2

Most of the respondents had been with their companies for less than 10 years (81.0%). Just over half (50.5%) had worked at their organisations for 3 years or fewer while 20.5% had 4–6 years of experience.

Table 3 Years of working with the company

Year of working	Frequency (N = 400)	Percentage
3 years or less	202	50.5
4 to 6 years	82	20.5
7 to 9 years	40	10.0
10 years or more	76	19.0

The participating companies were headquartered in a wide range of countries. However, the largest proportion originated in Japan (29.8%), followed by the US (23.0%). Other countries, which included Canada, the European nations of Switzerland and Germany, and various Asian nations such as China, Hong Kong, Japan, Taiwan, South Korea, Singapore, and India, were minimally represented (< 10.0%).

Table 4 Countries where companies are headquartered

Company head countries	Frequency (N = 400)	Percentage
Thailand	17	4.3
US	92	23.0
UK	24	6.0
Switzerland	30	7.5
Germany	27	6.8

Company head countries	Frequency (N = 400)	Percentage
Canada	5	1.3
Hong Kong	17	4.3
Japan	119	29.8
China	12	3.0
Taiwan	22	5.5
South Korea	9	2.3
Singapore	18	4.5
India	8	2.0

The employees worked at companies representing a wide range of industries, though the highest concentration was found for automotive (22.8%), followed by food and beverage (18.8%) and pharmaceuticals (13.8%).

Table 5 Industries

Industries	Frequency (N = 400)	Percentage
Pharmaceutical	55	13.8
Medical equipment	10	2.5
Food and beverage	75	18.8
Automotive	91	22.8
Insurance	11	2.8
Pet industry	16	4.0
Household equipment	6	1.5
Hospital and health care	3	.8
Logistic	11	2.8
It and computer	19	4.8
Securities industry	13	3.3
Bank and financial institute	5	1.3
Retail	18	4.5
Market research/ consultant/business	20	5.0
Projector and printer	8	2.0
Services	6	1.5
Machine and equipment	10	2.5
Mobile	6	1.5

Industries	Frequency (N = 400)	Percentage
Export	8	2.0
Other	9	2.3

Table 6 provides a summary of engagement rates. Most of the participating employees said they were engaged with their work (61.3%), while just over one-third described themselves as neither engaged nor disengaged (36.8%).

Table 6 Engagement

Engagement	Frequency (N = 400)	Percentage
Highly Disengaged	8	2.0
Disengaged	147	36.8
Engaged	245	61.3

Hypothesis Results

Table 7 summarises the results of the hypotheses tests that were carried out to determine whether particular socio-demographic variables increase or decrease the likelihood that employees will be engaged. Chi-square tests were conducted, and the results were considered significant at $p < 0.050$. H1a, which predicted a relationship between the nation in which a company is headquartered and employee engagement, was confirmed ($p = 0.000$). The largest proportions of engaged employees were found in firms with home offices in the US, Germany, and Canada. In comparison, employees in Chinese and Indian firms were mainly disengaged or neither engaged nor disengaged. However, the other company variable, industry, was found to have no significant effect on engagement. Thus, employee engagement levels varied based on the company's country of origin but not by industry.

Of the five hypotheses that predicted personal socio-demographic effects on engagement, three were confirmed and two were rejected. Age ($p = 0.000$), education level ($p = 0.000$), and years of working for the company ($p = 0.001$) all affected engagement, whereas marital status ($p = 0.899$) and position within the company ($p = 0.175$) had no significant effects. Engagement increased with age and years of service, but the pattern was not clearly progressive for educational levels. Of the youngest age group, 56.3% were either disengaged or neither engaged nor disengaged; among the oldest age group (50+ years), 81.8% were engaged. In terms of education,

among those with lower than a diploma degree and a diploma degree, 60.8% were engaged. Among Bachelor's degree holders, 67.1% were engaged. However, engagement dropped among Master's and PhD holders. For years of service, among those with three years or less, 54% were engaged. Among those with 10 years or more service, 72.4% were engaged. It should be considered that age and experience are co-occurring to some extent, so these may not be separate.

Table 7 Hypothesis results

Hypotheses	Chi-square value	Results
H1a – Head country	.000	Accepted
H1b – Industry	.166	Rejected
H2a – Age	.000	Accepted
H2b – Education	.000	Accepted
H2c – Marital Status	.899	Rejected
H2d – Position	.175	Rejected
H2e – Year of Working	.001	Accepted

Discussion

Engaged employees put more effort into their work (Kular et al., 2008; Piyachat et al., 2014) and they are more likely to be satisfied with and enthusiastic about their jobs (Harter & Schmidt, 2006). Engagement varies by nation (BlessingWhite, 2011; Kular et al., 2008; Oehler & Adair, 2018) and based on the corporate image (Kular et al., 2008; Piyachat et al., 2014), and national image contributes to employee perceptions of corporate image (Dowling, 2000). Therefore, it was expected that the countries where companies were headquartered would influence employee engagement levels, and this supposition was confirmed. However, despite prior survey evidence that employee engagement also varies by industry (Holcombe & Buehler, 2018), this research found no industry-based differences.

Engagement effects were found for worker age, following the findings of Jaupi & Llaci (2015); BlessingWhite (2011); Richman et al. (2008); Simpson (2009); Zeng et al. (2009); Rigg et al. (2014). There was also a negative relationship between the highest qualifications earned and employee engagement ratings, in keeping with the findings of Jaupi & Llaci (2015); Zeng et al. (2009). Engagement rose in conjunction with years of experience with the company as well, which is in line with the finding of Jaupi & Llaci (2015) but contradicts the findings of other studies that

have shown a declining trend for engagement with duration of service (Kular et al., 2008). Marital status did not influence engagement, which provides further evidence for the lack of effect noted by Rigg et al. (2014); Zeng et al. (2009). There was also no effect for organisational position, in opposition to the findings of other researchers (Jaupi & Llaci, 2015; Kular et al., 2008; Zeng et al., 2009). However, employee engagement can be influenced by other factors not included in this research, such as leadership (Holcombe & Buehler, 2018), meaningful work, and career development opportunities (Kular et al., 2008). Therefore, it is possible that additional factors moderated the effects of socio-demographic variables on engagement.

This research did generate some new knowledge surrounding employee engagement in MNCs. One of the most important findings is that MNCs from different countries do have different levels of employee engagement. This could be because of cultural differences between the head office country and Thailand, which lead to different cultural expectations for employee engagement and participation. It could also be because of different working conditions in subsidiaries of MNCs from different head offices, as this can contribute to the formation of employee engagement. Another area of new knowledge was the sociodemographic differences in employee engagement that were observed. While factors like marital status and work position were not relevant, the significance of age, education and number of years working suggests that employees in Thai subsidiaries of MNCs have different experiences and working conditions that could change their level of employee engagement. This is an interesting question for additional organisational research.

Conclusion

This research was conducted to investigate whether socio-demographic factors influence employee engagement. Engagement levels varied based on the nations where companies were headquartered, employee age and education level, and years of service with a particular organization, whereas industry and job position had no effect. Several conclusions can be drawn from the findings. First, because the head country contributes to employee engagement, cultural factors or country image effects may play a role in engagement. Second, the fact that employee engagement levels increase with age and years of experience has implications for the development of targeted programs to increase engagement among the employees at the greatest risk for disengagement. Third, the decrease in engagement that occurs with higher education indicates that

the most qualified and skilled employees may be the least satisfied with and enthusiastic about their work.

Recommendations

This research found that age ($p = 0.000$), education level ($p = 0.000$), and years of working for the company ($p = 0.001$) all affected engagement, whereas marital status ($p = 0.899$) and position within the company ($p = 0.175$) had no significant effects. Some recommendations can be made based on the findings. First, socio-demographic factors may be used to identify the employees who are most likely to become disengaged from their work and develop strategies to reduce this trend. Second, employee retention programs should be prioritized, given the positive relationship between years of service and engagement.

References

- Antony, M. R. (2018). Paradigm shift in employee engagement–A critical analysis on the drivers of employee engagement. *International Journal of Information, Business and Management*, 10(2), 32–46.
- Blessing White (2011). *Employee engagement report 2011: Beyond the numbers: A practical approach for individuals, managers, and executives*. Retrieved from http://www.digitalopinion.co.uk/files/documents/Employee_Engagement_Report_Blessing_White_%202011.pdf.
- Dowling, G. (2000). *Creating corporate reputations: identity, image and performance*. Oxford, UK: Oxford University.
- Gesis Leibniz Institute for the Social Sciences. (2019). *Socio-demographic characteristics*. Retrieved from <https://www.gesis.org/en/gesis-survey-guidelines/instruments/survey-instruments/socio-demographic-variables/>.
- Harter, J. K., Schmidt, F. L., & Hayes, T. L. (2002). Business–unit–level relationship between employee satisfaction, employee engagement, and business outcomes: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 87(2), 268–279.
- Harter, J. K., Schmidt, F. L., & Kraut, A. I. (2006). Connecting employee satisfaction to business unit performance. In Kraut, A. I. (Ed.), *Getting action from organizational surveys: new concepts, technologies, and applications*. San Francisco, CA: Jossey-Bass, 33–52.

- Holcombe, K., & Buehler, L. (2018). *Trends in employee engagement 2017*. Retrieved from <http://newmeasures.com/wp-content/uploads/2018/01/Newmeasures-White-Paper-Trends-in-2017-Employee-Engagement-1-1.pdf>.
- Jaupi, F., & Llaci, S. (2015). The impact of communication satisfaction and demographic variables on employee engagement. *Journal of Service Science and Management*, 8(2), 191–200.
- Kelliher, C., Hailey, V. H., & Farndale, E. (2014). Employee engagement in multinational organizations. In Alfes, K, et al. (eds), *Employee engagement in theory and practice*. London: Taylor and Francis. 180–194.
- Kular, S., Gatenby, M., Rees, C., Soane, E., & Truss, K. (2008). *Employee engagement: A literature review*. Retrieved from <https://eprints.kingston.ac.uk/4192/1/19wempen.pdf>.
- Lind, D. A., Marchal, W. G., & Wathen, S. A. (2012). *Statistical techniques in business and economics*. New York, NY: McGraw-Hill/Irwin.
- Macey, W. H., & Schneider, B. (2008). *The meaning of employee engagement*. *Industrial and organizational Psychology*, 1(1), 3–30.
- Maiorescu, R., & Wrigley, B. (2016). *Diversity in multinational corporations*. Taylor & Francis.
- Oehler, K., & Adair, C. (2018). *Trends in global employee engagement: global employee engagement rebounds to match its all-time high*. Retrieved from http://images.transcontinentalmedia.com/LAF/lacom/Aon_2018_Trends_In_Global_Employee_Engagement.pdf.
- Piansoongnern, O., Anurit, P., & Kuiyawattananonta, S. (2011). Talent management in Thai cement companies: A study of strategies and factors influencing employee engagement. *African Journal of Business Management*, 5(5), 1578–1583.
- Peakon (2020). *Global employee engagement data 2020*. Retrieved from <https://peakon.com/heartbeat/data/employee-engagement/>
- Piyachat, B., Chanongkorn, K., & Panisa, M. (2014). The relationships among perceived employer branding, employee engagement, and discretionary effort. *DLSU Business & Economics Review*, 24(1), 59–72.
- Richman, A. L., Civian, J. T., Shannon, L. L., Jeffrey Hill, E., & Brennan, R. T. (2008). The relationship of perceived flexibility, supportive work-life policies, and use of formal flexible arrangements and occasional flexibility to employee engagement and expected retention. *Community, Work and Family*, 11(2), 183–197.

- Rigg, J., Sydnor, S., Nicely, A., & Day, J. (2014). Employee engagement in Jamaican hotels: do demographic and organizational characteristics matter?. *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism*, 13(1), 1–16.
- Simpson, M. R. (2009). Predictors of work engagement among medical–surgical registered nurses. *Western Journal of Nursing Research*, 31(1), 44–65.
- Sorenson, S. (2013). How employee engagement drives growth. *Gallup Business Journal*, 4, 1–4.
- Valentine, A. (2020). The Effects of Transformational Leadership on Work Engagement in the Kingdom of Thailand: A Case Study of a Thai MNC. *AU–GSB e–JOURNAL*, 12(2), 50–67.
- Zeng, H., Zhou, X., & Han, J. (2009). *Employee engagement and personal performance in hotel service industry of China*. Proceedings from ICSSSM '09: The Sixth International Conference on Service Systems and Service Management, Xiamen, China.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบ
การจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
Community Involvement in Sustainable Management: Case Studies
of Fresh Market Waste Management Model New Happyland,
Bueng Kum District, Bangkok

¹ชาวลิต อยู่เกิด, วิจิตรา ศรีสอน และ ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ

¹Chawalit Yukerd, Wijittra Srisorn and Sirot Bhaksuwan

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: s61463825038@ssru.ac.th

Received March 25, 2021; Revised April 21, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บและรวบรวมข้อมูลจากแม่ค้าในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ จำนวน 189 แผง รวมทั้งสิ้น 189 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งทำการพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย ผลการศึกษา พบว่า

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$) ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการวางแผน ($\bar{x} = 2.82$) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ($\bar{x} = 2.73$) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ($\bar{x} = 2.62$) ส่วนข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ($\bar{x} = 2.39$) และผลการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แนวทางทางการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่นั้นควรส่งเสริมบทบาทของผู้จัดการตลาดในการจัดการขยะ มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการ

จัดการขยะให้มีความเหมาะสมกับข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของตลาด การส่งเสริมการจัดการขยะภายในตลาดของผู้ค้า การสร้างคู่มือในการคัดแยกขยะภายในตลาดรวมทั้งการประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะให้กับผู้ค้าในช่องทางต่าง มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ค้าในการคัดแยกขยะภายในตลาด และการจัดระเบียบพื้นที่ของตลาดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกันตามชนิดสินค้าเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะภายในตลาด

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การจัดการแบบยั่งยืน; การจัดการขยะ

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the level of community participation in sustainable management in the New Happyland Fresh Market community, Bueng Kum District, Bangkok; 2) to compare the community participation in sustainable management in the new Happyland Fresh Market community, Bueng Kum District, Bangkok. Classified by personal factors; and 3) to propose a community waste management approach to the new Happyland Fresh Market, Bueng Kum District, Bangkok. This study was a quantitative research. Collected the data from 189 stalls of 189 new Happyland market vendors and analyzed the data by finding the mean and standard deviation. As well as proving the research hypothesis. It was found that

Participation in Solid Waste Management of People in the New Happyland Fresh Market Community, Bueng Kum District, Bangkok. Overall, the mean was at a moderate level ($\bar{x} = 2.60$), the highest level of participation was participation in planning ($\bar{x} = 2.82$), participation in activities ($\bar{x} = 2.73$), participation in monitoring and evaluation ($\bar{x} = 2.62$), and the one with the lowest level of participation was participation in solid waste utilization ($\bar{x} = 2.39$). And a study comparing the community participation in sustainable management in the new Happyland Fresh Market community found that the personal factors did not differ at a significant level of 0.05. The new Happyland Fresh Market community waste management approach should promote the role of marketing manager in waste management. There is a development of waste management technology to suit the market space limitations. Promoting waste management within merchants' markets Creating a manual for waste sorting within the marketplace, including promoting the sorting of waste to merchants in different channels. There is an incentive for traders to sort out their waste within the market. And organizing the market area into the same category according to Product types to facilitate the collection and sorting of waste within the market.

Keywords: Engagement; Sustainable Management; Waste Management

บทนำ

ขยะมูลฝอย ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของคนเรานั้น ในสังคมที่มีการใช้ทรัพยากรมากเท่าใด ปริมาณขยะมูลฝอยก็จะยิ่งเกิดขึ้นมากตามไปด้วย โดยที่ขยะมูลฝอยจะเกิดจากเศษอาหาร ผัก ผลไม้ ใบไม้ กิ่งไม้ เสื้อผ้า และเศษวัสดุทุกชนิด เช่น กระดาษ ขวด กระจก พลาสติก ฯลฯ ที่เกิดขึ้นจากครัวเรือนในแต่ละวัน จากสถิติปริมาณขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานครจะเกิดขึ้นวันละประมาณ 5,500 – 6,000 ตัน กรุงเทพมหานคร ไม่สามารถเก็บไปได้อีกหมด ส่วนที่เหลือจะถูกทิ้งไว้ตามบ้านเรือน บนถนน ในแหล่งน้ำ ท่อระบายน้ำ ในที่ดินว่างเปล่า ฯลฯ ซึ่งบางส่วนก็จะแห้งหรือย่อยสลายไปตามธรรมชาติ และบางส่วนก็จะถูกชะล้างด้วยน้ำหรือน้ำฝน กลายเป็นสิ่งปนเปื้อนอยู่ในที่ต่าง ๆ ไหลซึมลงสู่ใต้ดิน และแหล่งน้ำต่าง ๆ เช่น หนอง บึง ลำคลอง และแม่น้ำต่อไป ส่วนขยะที่กรุงเทพมหานครเก็บได้จากอาคารบ้านเรือน ร้านค้า ตลาด โรงพยาบาล ศูนย์การค้า ฯลฯ ในแต่ละวันประมาณ 5,000 ตันนั้น จะใช้รถเก็บขยะประมาณ 1,000 คันต่อวันออกเก็บ โดยที่ขยะส่วนหนึ่ง คือ ประมาณวันละ 1,000 ตัน จะถูกนำไปผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์นำไปเผาในเตาเผาขยะ และนำไปเข้ากระบวนการกำจัดในโรงงานของกรุงเทพมหานคร ที่ซอยอ่อนนุช รามอินทรา และหนองแขม ส่วนขยะมูลฝอยอีก 4,000 ตัน จะนำไปเทกองไว้กลางแจ้ง ให้ขยะย่อยสลายไปตามธรรมชาติโดยนำไปเทกองไว้ที่บริเวณโรงงานกำจัดขยะซอยอ่อนนุช 1, 2 ที่เขตบางเขน เพื่อให้ขยะถูกย่อยสลายไปตามธรรมชาติต่อไป ที่นำไปกองไว้กลางแจ้งนั้น นอกจากจะมีกลิ่นเหม็น เป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคแล้ว ขยะที่นำไปกองไว้จะเป็นขยะเปียกรวม อยู่ด้วย และเมื่อขยะทั้งหมดถูกน้ำฝนตกลงมาก็จะทำให้เกิดน้ำเน่าเสียมีกลิ่นเหม็นไหลซึมลงใต้ดิน และไหลไปตามผิวดินลงสู่แม่น้ำ เช่น หนอง บึง ลำคลอง และแม่น้ำในที่สุด (ทรงศักดิ์ ทิพย์คา, 2555)

ในขณะที่การเก็บขยะมูลฝอยในกรุงเทพมหานครยังไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะทำให้มีขยะ หลงเหลืออยู่ในสถานที่ต่าง ๆ ทุกวัน วันละประมาณ 1,000 ตัน การทิ้งขยะมูลฝอยก็ยังเป็นปัญหา เนื่องจากขาดแคลนพื้นที่สำหรับนำขยะไปรวมทิ้ง ที่ทิ้งขยะอยู่ห่างไกลจากจุดเก็บต้องใช้เวลาเดินทางไปทิ้งมากเกินไป มีการหยุดรถเก็บขยะระหว่างทาง เพื่อส่งวัสดุจากกองขยะไปจำหน่าย โรงงานกำจัดหรือแปรรูปขยะเป็นปุ๋ยหมักทำงานได้ไม่เต็มที่ และสภาพการตั้งบ้านเรือน ชุมชนในตลาด ซอกซอย ในสวน ริมลำน้ำ ทำให้รถบริการเก็บขยะเข้าไปไม่ทั่วถึง ดังจะเห็นได้ว่าปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานครนั้น นับวันจะมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเรื่อยมา แต่การเพิ่มขึ้นของประชากรในกรุงเทพมหานคร และเนื่องจากปริมาณการใช้สิ่งของเครื่องใช้ ทั้งที่เป็นพวกอุปโภค บริโภคที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นในแต่ละคน โดยที่ปัจจุบันได้มีการคำนวณไว้ว่า คนกรุงเทพมหานครเป็นผู้สร้างขยะมูลฝอยวันละประมาณ 600 – 1,200 กรัมต่อคน และถ้ารวมถึงสิ่งปนเปื้อนที่เกิดขึ้นจากอุจจาระ ปัสสาวะ (ไม่รวมกิจวัตรอื่น ๆ เช่น อาบน้ำ ซักผ้า ชำระล้างทำความสะอาด) ที่เกิดขึ้นประจำวันแล้วน่าจะพอคำนวณได้

ว่า ในแต่ละวันนั้นคนกรุงเทพมหานครจะก่อให้เกิดขยะและสิ่งปฏิกูล ได้วันละประมาณ 2 กิโลกรัม (ทรงธิดักดิ์ ทิพย์ดา, 2555)

สำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน โดยเน้นการป้องกันมลพิษ ณ แหล่งกำเนิดเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของกลไกการจัดการขยะมูลฝอยครัวเรือน โดยส่งเสริมการดำเนินการตามหลัก 3 R ได้แก่ การลดการใช้ (Reduce) การใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) โดยเริ่มจากการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือนก่อนทิ้ง และจัดให้เกิดกระบวนการนำกลับไปแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ การทิ้งขยะมูลฝอยรวมกันจะทำให้เกิดการปนเปื้อนสกปรก ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้หรือถ้าได้แต่คุณภาพต่ำ และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำความสะอาดค่อนข้างสูง การกำหนดแนวทางปฏิบัติ การลด การคัดแยก การเก็บรวบรวมขนส่ง และใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชนที่ถูกหลักวิชาการ และเป็นแบบแผนสำหรับปฏิบัติทั่วประเทศนั้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2555)

การศึกษางานวิจัยนี้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะของร้านค้าในตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร ซึ่งตลาดอยู่ในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร เนื่องจากผู้ค้าเป็นผู้ก่อปริมาณขยะมากหรือน้อยขึ้นนั่นเองดังนั้นหากมีการจัดการขยะที่ดีและถูกต้องอย่างเหมาะสมจะทำให้สามารถลดมลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งแนวทางในการจัดการขยะของตลาดแห่งนี้สิ่งที่จะต้องทำคือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยการทำกิจกรรม เพื่อเปิดโอกาสให้แม่ค้าเข้ามาแสดงความคิดเห็นร่วมกันบริหารจัดการขยะในตลาดอย่างเหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ แม่ค้าในตลาดมีการวางแผนร่วมกันในการจัดการปัญหา การใช้ขยะให้เกิดมูลค่าเกิดขึ้น การดูแลจุดที่ตั้งแผงของแม่ค้าเอง ช่วยกันดูแลควบคุมขยะ แต่ทั้งนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยอมรับการแสดงความคิดเห็นของเจ้าของชุมชนแห่งนี้ เพื่อหาแนวทางในการจัดการขยะและทิศทางในการบริหารเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และให้ชุมชนแห่งนี้ตระหนักถึงการรักษาสภาพแวดล้อม การจัดการขยะที่ถูกต้อง ความคาดหวังของชุมชนที่ต้องการให้เกิดตลาดปลอดภัย ปลอดภัย และที่สำคัญ เพื่อเป็นการค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในการจัดการขยะของตลาดแห่งนี้ ซึ่งความเหมาะสมที่เกิดขึ้นมีทิศทางเป็นอย่างไร เมื่อทุกคนในตลาดตระหนักแล้ว ชุมชนจะได้อะไรบ้างจากการมีส่วนร่วมเหล่านี้ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่แนวทางการจัดการขยะชุมชน การจัดการปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคม ซึ่งเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ลิส (Lisk, 1985) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจ และต้องครอบคลุมทัศนคติความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

วิลเลียม (Erwin, 1976) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงกับประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

Lisk (อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎาราวงกุล, 2550) ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับแนวคิดของการเชื่อใจและการยอมรับตนเองเพื่อที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสังเกตได้จากระดับความพึงพอใจ ระดับความไว้วางใจและต้องครอบคลุมทัศนคติความคาดหวังและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

William (อ้างถึงใน ธนวัฒน์ คำภิลาณนท์, 2550) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึงการเกี่ยวข้องทางสังคมด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์ ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มซึ่งการจะกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วม ตั้งแต่แรกจนถึงขั้นสุดท้าย

สรุปจากความหมายของการมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามามีส่วนร่วมในการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขยะ

พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หรือแม้กระทั่งข้อบัญญัติของกรุงเทพมหานคร เรื่อง การเก็บขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลหรือมูลฝอย พ.ศ. 2544 ให้ความหมายของ มูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจาก

ถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น ๆ พืช สกปรกพราหมณ์ (2535) ได้ให้ความหมายของขยะ (Refuse or Solid Waste) หรือมูลฝอย หรือยากเชื่อว่าหมายถึงบรรดาสิ่งของที่เสื่อมคุณภาพหรือชำรุดหรือหมดสภาพการใช้งาน หรือบรรดาสิ่งของของเศษวัสดุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากอาคาร ที่พักอาศัย สถานที่ทำการ โรงงานอุตสาหกรรม ตลาด ถนน ฯลฯ

กรมควบคุมมลพิษ (2555) ได้ให้ความหมายของขยะไว้หมายถึง มูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเช่น บ้านพักอาศัย ธุรกิจร้านค้า สถานประกอบการ สถานบริการ ตลาดสด สถาบันต่าง ๆ รวมทั้งเศษวัสดุก่อสร้าง ทั้งนี้ไม่รวมของเสียอันตรายและมูลฝอยติดเชื้อ ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของมูลฝอยไว้ว่า มูลฝอยหมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่นและยังให้ความหมายขยะมูลฝอย หมายถึง เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัสดุ ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร แก้ว มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น ๆ และหมายความรวมถึงมูลฝอยติดเชื้อ มูลฝอยที่เป็นพิษ หรืออันตรายจากชุมชนหรือครว้เรือน ยกเว้นวัสดุที่ไม่ใช้แล้วของโรงงานซึ่งมีลักษณะ และคุณสมบัติที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

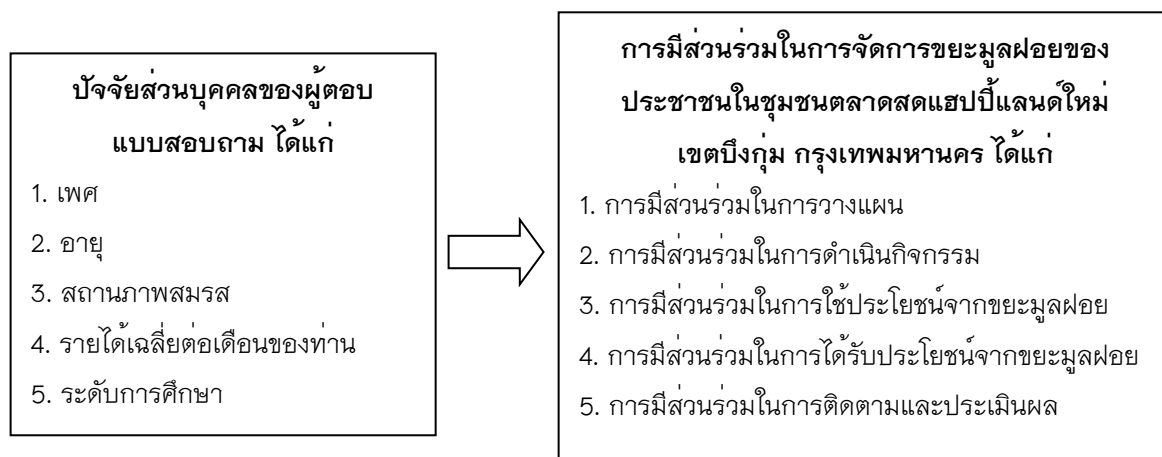
สรุป มูลฝอย หมายถึง สิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่ได้ใช้แล้วหรือทิ้งแล้ว เช่น ขยะเปียก ขยะแห้งและขยะอันตราย ขยะเหล่านี้มาจากหลายแห่ง อาทิ โรงงานอุตสาหกรรม อาคาร สำนักงาน บ้านเรือน ตลาดสด สถาบัน และที่อื่น ๆ

แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจรเน้นรูปแบบของการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุดสามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ (Resuade & Recycle) รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทางมีดังนี้ คือ การลดปริมาณการผลิตขยะมูลฝอย รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตขยะมูลฝอยในแต่ละวัน จัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่แปรรูปเพื่อใช้ใหม่ จัดกลุ่มอาสาสมัครหรือชมรมหรือนักเรียนให้มีกิจกรรม โครงการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ สำหรับวิธีการกำจัดขยะภายในตลาดสดได้ทำการแบ่งการกำจัดขยะในตลาดสด ออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (อาณัติ ตะปินตา, 2553) คือ กำจัดขยะโดยวิธีการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary Landfill) กำจัดโดยใช้เตาเผา (Incineration) และการหมักทำปุ๋ย (Compost) ประเทศไทยในครัวเรือนมีเศษผักอาหารผลไม้ (ขยะเปียก) วันละ 20 ตัน (ร้อยละ 50 ของขยะทั้งหมด) ซึ่งสามารถทำเป็นปุ๋ยหมักได้ การเริ่มกองทำปุ๋ยหมักเป็นวิธีการที่ช่วยเหลือสิ่งแวดล้อม วัสดุอินทรีย์ย่อยสลายโดยธรรมชาติโดยแบคทีเรียและเชื้อรา การทำปุ๋ยหมักเร่งให้กระบวนการนี้เร็วขึ้นโดยการทำให้เกิดสภาพแวดล้อมสำหรับการเปลี่ยนถ่ายของเสียอินทรีย์ไปเป็นผลิตภัณฑ์ปลายทางที่อุดมไปด้วยสารอาหาร คือดินดำ

กระบวนการใช้เวลานานหลายสัปดาห์ถึงหลายเดือน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของกองปุ๋ยหมักนั้น การทำปุ๋ยหมักเพิ่มความชื้นและสารอาหารให้กับดินและปรับปรุงโครงสร้างของดิน

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้ทำการสรุปนำเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยได้ทำการทบทวนแนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ประยุกต์มาจากแนวคิดของ ทานตะวัน อินทร์จันทร์ (2546) เกี่ยวกับลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม 4 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และประยุกต์มาจากแนวคิดของอินรพีพัฒน์ (2531) ที่ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน การค้นหาปัญหาและการพิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา 3) การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์ ซึ่งประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่ฐานเท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวของสังคมหรือวัตถุก็ได้ 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งประชาชนเข้ามาร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล จากผลที่เกิดจากกิจกรรม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

แนวทางการวิจัย การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

พื้นที่ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้คือของประชาชนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขต บึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,777 ครั้วเรือน และมีร้านค้าในแผงตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ จำนวน รวมทั้งสิ้น 189 แผง

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือแม่ค้าในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร จำนวน 189 แผง รวมทั้งสิ้น 189 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่าน และระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร โดยใช้รูปแบบสอบถามและแบบคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าตามวิธีของลิเคอร์ท (Likert' Scale) มี 5 ระดับ

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูล ด้านเอกสาร (Review Data) การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Study) ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอย ความหมายของขยะมูลฝอย ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) โดย

2.1). จัดส่งหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงผู้บริหารตลาด เพื่อขอความร่วมมือในการกรอกแบบสอบถาม

2.2). นำข้อมูลจากภาคสนาม ที่เก็บรวบรวมได้จากสำรวจเบื้องต้นจากแบบสอบถามนำมาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

2.3). นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจเบื้องต้น มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ในภาพรวมทั้งหมดอีกครั้ง

2.4). ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงและแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง พร้อมทั้งเก็บคืนด้วยตนเอง โดยแจ้งให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ วัน เวลา ที่จะเก็บแบบสอบถามคืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่าน และระดับการศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสำรวจ (Checklist) วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่และร้อยละ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร เป็นแบบสอบถามวัดระดับความเป็นจริงประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ค่า t-test ใช้ทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ ซึ่งจำแนกเป็น 2 กลุ่ม และการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว ใช้ One – way ANOVA หรือ F-test สำหรับตัวแปรที่แบ่งกลุ่มมากกว่า 2 กลุ่ม หากพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้การเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ้ (Scheff's Test)

ตอนที่ 4 คำถามปลายเปิดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ด้วยการสรุป วิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาวิเคราะห์

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ด้วยการสรุป วิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ซึ่งนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่ เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.60$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งมีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.82$) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.73$) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.62$) ส่วนข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.39$)

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่เขตปทุมธานี กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในด้านภาพรวมทั้งหมดที่มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคล “อายุ” ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนใน

การจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่ เขตปิงกูม กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน แตกต่างกันทั้งหมด ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนกรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคล “สถานภาพสมรส” ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่ เขตปิงกูม กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนบุคคล “รายได้” ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่เขตปิงกูม กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากขยะมูลฝอยและด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และปัจจัยส่วนบุคคล “ระดับการศึกษา” ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่เขตปิงกูม กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

ผลการศึกษานี้ขอเสนอแนะเพิ่มเติมพบว่าควรส่งเสริมให้เกิดแนวปฏิบัติของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาด โดยอาจจะนำข้อมูลการดำเนินโครงการภายในตลาดสดที่มีอยู่เดิม เช่น โครงการตลาดสดสีเขียว มาต่อยอดเพื่อพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาด ให้ความร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายการจัดการขยะภายในตลาดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมบทบาทของผู้จัดการตลาดในการจัดการขยะภายในตลาดที่อยู่ในความรับผิดชอบ เช่น การประเมินผู้จัดการตลาดดีเด่น โดยนำเรื่องการจัดการขยะภายในตลาดมาพิจารณาด้วย มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการขยะ ภายในตลาดให้มีความเหมาะสมกับข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของตลาด เช่น การผลิตก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์ภายในตลาดที่ใช้พื้นที่ไม่มากในการติดตั้ง มีการนำผลการศึกษาเสนอต่อผู้จัดการตลาดเพื่อนำไปเป็น แนวภาคปฏิบัติต่อการส่งเสริมการจัดการขยะภายในตลาดของผู้ค้า มีการสร้างคู่มือในการคัดแยกขยะภายในตลาดรวมทั้งการประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะให้กับผู้ค้าในช่องทางต่าง เช่น เสียงตามสาย สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในตลาดอย่างทั่วถึง มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ค้าในการคัดแยกขยะภายในตลาด เช่น การมอบรางวัล การมอบใบประกาศเกียรติคุณ และการจัดระเบียบพื้นที่ของตลาดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกันตามชนิดสินค้าเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะภายในตลาด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลการศึกษิตตามประเด็นวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแปเป่แลนด์ใหม่ เขตปิงกูม กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 3 แบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ส่วนข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล “เพศ” ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นในด้านภาพรวมทั้งหมดที่มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “อายุ” ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน แตกต่างกัน ทั้งหมด ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนกรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “สถานภาพสมรส” และ “ระดับการศึกษา” ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคล “รายได้” ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืนในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการมีส่วนร่วมในการได้รับประโยชน์จากขยะมูลฝอยและด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสนาะ แก้วคง (2560) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยภาคครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนราษฎร์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยภาคครัวเรือน ในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนราษฎร์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับบางครั้งโดยสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยรองลงมาคือด้านการคัดแยก ด้านการให้ความรู้ สมาชิกในครัวเรือน และด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ ตามลำดับ 2. จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนราษฎร์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีระดับการศึกษารายได้เฉลี่ยต่อเดือน การฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนราษฎร์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทราที่มีอายุ อาชีพ และจำนวนสมาชิก ภายในครัวเรือน แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกัน

สำหรับแนวทางทางการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร นั้น ควรส่งเสริมให้เกิดแนวปฏิบัติของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาด โดยอาจจะนำข้อมูลการ

ดำเนินโครงการภายในตลาดสดที่มีอยู่เดิม เช่นโครงการตลาดสดสีเขียว มาต่อยอด เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในตลาดให้ความร่วมมือกันในการกำหนดนโยบายการจัดการขยะภายในตลาดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการส่งเสริมบทบาทของผู้จัดการตลาดในการจัดการขยะภายในตลาดที่อยู่ในความรับผิดชอบ เช่น การประเมินผู้จัดการตลาดดีเด่น โดยนำเรื่องการจัดการขยะภายในตลาดมาพิจารณาด้วย มีการพัฒนาเทคโนโลยีในการจัดการขยะ ภายในตลาดให้มีความเหมาะสมกับข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ของตลาด เช่น การผลิตก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์ภายในตลาดที่ใช้พื้นที่ไม่มาก ในการติดตั้ง มีการนำผลการศึกษามาเสนอต่อผู้จัดการตลาดเพื่อนำไปเป็น แนวภาคปฏิบัติต่อการส่งเสริมการจัดการขยะภายในตลาดของผู้ค้า มีการสร้างคู่มือในการคัดแยกขยะภายในตลาด รวมทั้งการประชาสัมพันธ์การคัดแยกขยะให้กับผู้ค้าในช่องทางต่าง เช่น เสียงตามสาย สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ เพื่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะภายในตลาดอย่างทั่วถึง มีการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ค้าในการคัดแยกขยะภายในตลาดเช่น การมอบรางวัล การมอบใบประกาศเกียรติคุณ และการจัดระเบียบพื้นที่ของตลาดให้เป็นหมวดหมู่เดียวกันตาม ชนิดสินค้าเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการรวบรวมและการคัดแยกขยะภายในตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จีรวรรณ คุ่มพร้อม สาสี-พันธุ์ (2562) ผลการจัดการสอนแบบทีมต่อการสร้างจิตสำนึก ในการจัดการขยะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่าความคิดเห็นว่าประโยชน์สูงสุดของการสอนแบบทีม มี 4 ข้อ ดังนี้ (1) ข้อดีของการสอนแบบทีม (2) ข้อดีของการเห็นคุณค่าของขยะ วัสดุที่ใช้แล้ว (3) ข้อดีของการทำกระบวนการกลุ่ม และ (4) ข้อจำกัดด้านเวลา 4) จากแบบสำรวจพฤติกรรม การจัดการขยะของนักเรียนก่อนและหลังการจัดการสอน แบบทีม พบว่า พฤติกรรมในการจัดการขยะของนักเรียนหลังเรียน (4.34) สูงขึ้นจากก่อนเรียน (3.30) ในทุกด้าน ผลการวิจัย สำหรับวัตถุประสงค์งานวิจัยข้อ 2 มีดังต่อไปนี้ 5) จากแบบบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคล พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจการสอนแบบทีมของครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (4.39) หากพิจารณาเป็นรายกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจการสอนแบบทีมของครูในหน่วยที่ 6 มากที่สุด (4.46) และมีความพึงพอใจรองลงมาคือหน่วยที่ 4 (4.437) หน่วยที่ 3 (4.41) หน่วยที่ 5 (4.37) หน่วยที่ 2 (4.34) และหน่วยที่ 1 (4.33) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ภาพที่ 2 สรุปองค์ความรู้ใหม่

สรุป

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชน ในชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร เกิดการร่วมวางแผนการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการขยะในตลาด มีส่วนร่วมรับผิดชอบโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตลาดมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากขยะประเภทกระดาษ ขวดพลาสติก กระดาษหนังสือพิมพ์ หรือเศษกระดาษ ชุมชนสามารถจัดตั้งธนาคารขยะในชุมชนได้ ชุมชนมีแนวทางในการจัดการขยะมีระบบติดตามและตรวจสอบการจัดการขยะอย่างโปร่งใส ทุกคนสามารถตรวจสอบได้ สำหรับแนวทางที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการขยะได้อย่างยั่งยืนนั้น ควรมีการสร้างมาตรการ หรือสร้างแรงจูงใจให้กับแม่ค้าในตลาดในการคัดแยกขยะมีการจัดระเบียบพื้นที่

จัดระเบียบเวลาการจำหน่ายสินค้า จัดระเบียบหมวดหมู่ชนิดของสินค้าให้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการตั้งจุดบริการ และการรวบรวมและคัดแยกขยะภายในตลาดได้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งมีการรณรงค์มาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการลดใช้ขยะ หรือลดปริมาณของผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้ ซึ่งเป็นการลดปริมาณขยะตั้งแต่ต้นทางอย่างถูกต้องที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในชุมชนตลาดสดแบบปีแลนด์ใหม่ได้เกิด การมีส่วนร่วมโดยร่วมกันวางแผนการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการจัดการขยะ ร่วมรับผิดชอบโครงการ ร่วมใช้ประโยชน์จากขยะ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการมีส่วนร่วมคือ

1. ควรมีการสร้างมาตรการ หรือสร้างแรงจูงใจให้กับแม่ค้าในตลาดในการคัดแยกขยะ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดการขยะ และเป็นการจูงใจให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ดีกว่าบังคับใช้ข้อบังคับต่าง ๆ

2. ควรมีการจัดระเบียบพื้นที่ จัดระเบียบเวลาการจำหน่ายสินค้า จัดระเบียบหมวดหมู่ชนิดของสินค้าให้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการตั้งจุดบริการ และการรวบรวมและคัดแยกขยะภายในตลาดได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนตลาดสดแบบปีแลนด์ใหม่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมไปแล้วนั้น เพื่อให้เกิดมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรมีการศึกษาดังนี้

1. ควรส่งเสริมหรือมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ตลาดเพื่อเป็นการยกระดับตลาดสะอาดปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เข้ามาซื้อสินค้าในตลาด

2. มีการศึกษาการส่งเสริมความตระหนักรู้ของผู้ค้าในตลาดเกี่ยวกับการกำจัดขยะ และส่งเสริมการเรียนรู้ต่อการจัดการขยะเพื่อลดปริมาณขยะในตลาด

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2555). *แผนการจัดการมลพิษ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานและประเมินผลกรมควบคุมมลพิษ.

- จิรวรรณ คุ่มพร้อม สาสีพันธุ์. (2560). การพัฒนาการบริหารจัดการขยะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเชิงท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเกาะสมุย โดยใช้การสอนแบบทีม. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 13(2), 15 – 27.
- ธนวัฒน์ คำภีลานนท์. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลเมืองคูคต จังหวัดปทุมธานี(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ทรงศักดิ์ ทิพย์คา. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา(วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2546). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขต เทศบาลเมืองลำพูน(การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีดา เจษฎารางกูล. (2550). การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี(การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิชิต อินโองการ. (2555). การศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่เหมาะสมโดยใช้การวิเคราะห์การไหลของวัสดุ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา(วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยพะเยา.
- เสนาะ แก้วคง. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยภาคครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบางวัวฉนวนรักษ์ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา(วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อดิน รพีพัฒน์ (2531). ปัญหาการพัฒนาชนบท บทเรียนจากกรณียกกระบัตรโครงการพัฒนาชนบท ลุ่มน้ำแม่กลอง. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อาณัติ ตะปินตา. (2553). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. (1980). Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity. *World Developments*, 8(3), 213–235.
- Erwin, W. (1976). *Participation Management: Concept Theory and Implementation*. Atlanta G.: Georgia State University.
- Lisk, F. (1985). *Popular Participation in Planning for Basic Needs: Concepts, Methods and Practices*. Aldershot: Gower.

การศึกษาปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเลือกเมือง
จุดหมายปลายทางและความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย
ของนักท่องเที่ยวเกย์ชาวต่างชาติ

A Study of Destination Image Factors and Destination Choices the Foreign
Gay Tourists' Loyalty to Tourism Destination in Thailand

¹ตันติกร โคตรชาลี, ²จินณพัช ปทุมพร, ³ราณี อธิชัยกุล

¹Tantikon Kotchare, ²Jinnapas Pathumporn, ³Ranee Esichaikul

^{1, 2}คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

^{1, 2}Faculty of Administration and Accountancy, Khon Kaen University, Thailand

³Faculty of Management, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

E-mail: ¹fam_tan@hotmail.com; ²Jinnapas_p@hotmail.com; ³Esichai@gmail.com

Received March 17, 2021; Revised April 20, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ระดับการเลือกเมือง
จุดหมายปลายทางและระดับความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวเกย์
ชาวต่างชาติ โดยใช้รูปแบบการทําวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมจากกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จำนวน 400 ราย จากเมืองท่องเที่ยวยอดนิยมที่การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยแนะนำว่าเป็นเมืองยอดนิยมของนักท่องเที่ยวกลุ่มเกย์ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร
กระบี่ ภูเก็ต เชียงใหม่ พัททยาและเกาะสมุย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยภาพลักษณ์จากการรับรู้ (Cognitive image) รับรู้อยู่ในระดับมาก
($M=3.72$, $SD=0.136$) ปัจจัยภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) ในระดับน้อย
($M=2.53$, $SD=0.044$) ปัจจัยการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางอยู่ในระดับมาก ($M=3.64$, $SD=0.142$)
และความจงรักภักดีอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.24$, $SD=0.010$)

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว; จุดหมายปลายทาง; ความจงรักภักดี; แหล่งท่องเที่ยว;
นักท่องเที่ยวเกย์

Abstract

The purposes of this research were to study the tourism destinations and destination choices that loyalty to tourist destinations. The research model, along with quantitative research, was employed. Data were collected from tourism of foreign gay tourists. Quantitative data were from questionnaires distributed to 400 participants. The tourist attractions recommended by Tourism Authority of Thailand include Bangkok, Phuket, Pattaya, Koh Samui, Chiang Mai, and Krabi. The data were analyzed by using descriptive data analysis.

The results showed that cognitive image overall was at a high level ($M=3.72$, $SD=0.136$) and affective image ($M=2.53$, $SD=0.044$). Affective Image overall was at a small level ($M=2.53$, $SD=0.044$). Destination Choices overall were at a high level ($M=3.64$, $SD=0.142$). Destination loyalty overall was at a highest level ($M=4.24$, $SD=0.010$).

Keywords: Destinating Images; Destination Choices; Destination Loyalty; Gay Tourist

บทนำ

ปัจจุบันแนวโน้มการท่องเที่ยวโลกขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จากการคาดการณ์แนวโน้มการท่องเที่ยวขององค์การการท่องเที่ยวโลก World Tourism Organization : UNWTO (2017) ได้พยากรณ์ว่าเมื่อถึง ปี พ.ศ. 2573 จะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศจำนวน 1,800 ล้านคน จากการเก็บสถิติของ UNWTO ประเทศไทยมีรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึง 44.6 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือสูงเป็นอันดับที่ 6 ของโลก (กรมการท่องเที่ยว, 2560)

ประเทศไทยยังมีศักยภาพและโอกาสทางการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งด้านทำเลที่ตั้งในการเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อุตสาหกรรมไมตรีของคนไทย แนวโน้มจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

กลุ่มเพศทางเลือกหรือกลุ่ม LGBT (UNDP, USAID, 2014) ถือเป็นตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะ (Niche Market) และเป็นกลุ่มลูกค้าใหม่ ซึ่งมีการประมาณจำนวนประชากรทั่วโลกถึง 450 ล้านคน ประมาณการค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการอยู่ที่ 3.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และมีการประมาณส่วนแบ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวอยู่ที่ 73.5 ล้านเหรียญสหรัฐ (LGBT Capital, 2015) ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศที่มีประชากรกลุ่มเพศทางเลือกเป็นจำนวนมาก ถึงแม้จะยังไม่มีข้อมูลประชากรอย่างแท้จริง แต่จากการประมาณจำนวนประชากรของ LGBT Capital พบว่า กลุ่มเพศทางเลือกในประเทศไทยมีจำนวนถึง 4 ล้านคน และมีการประมาณการค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ

อยู่ที่ 17 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี มีการประมาณส่วนแบ่งรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติกลุ่ม LGBT ถึง 4.6 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งประเทศไทยเป็นอันดับ 2 ในเอเชียที่มีรายได้จากนักท่องเที่ยวและประชากรกลุ่มนี้รองจากประเทศจีน (LGBT Capital, 2015) ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในการลงทุนต่อกลุ่มเพศทางเลือกทางด้านการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ โดยนักลงทุนทองเห็น ว่าในอนาคตประชากรกลุ่มนี้จะมีค่าสำคัญในแง่ของผลประโยชน์ทางการเงิน เพราะถือเป็นกลุ่ม ที่ได้รับการยอมรับว่ามีรายได้ที่สูงและจากรายงานวิจัยหลายฉบับ พบว่า กลุ่มนี้มีการเดินทางท่องเที่ยว เป็นจำนวนที่บ่อยครั้ง (LGBT Capital, 2015)

จากเหตุผลข้างต้นผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และระดับการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางและระดับความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ เพื่อทราบถึงภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง และความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อเมืองท่องเที่ยวในประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ระดับการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางและระดับความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การทบทวนวรรณกรรม

ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Images)

แนวคิดภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Images) ดัดแปลงจากแนวคิดและทฤษฎีของ Echtner & Ritchie (2003) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ คือ องค์รวมความประทับใจที่มีต่อสถานที่หนึ่งๆ หรือการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่หนึ่ง ๆ (Echtner & Ritchie 2003) ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวประเมินต่อสถานที่หรือประเมินต่อสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น ๆ โดยภาพลักษณ์สถานที่จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเลือกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่มีภาพลักษณ์ที่ดี เช่น สถานที่ที่มีชื่อเสียง ที่มีความสวยงาม มีความสะอาด และมีความปลอดภัย ในทางตรงกันข้ามนักท่องเที่ยวจะหลีกเลี่ยงที่จะเดินทางไปยังสถานที่ที่มีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี กล่าวคือ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไม่เลือกเดินทางไปยังสถานที่ที่สกปรก สถานที่ที่ไม่ปลอดภัย สถานที่ที่มีความไม่มั่นคงทางการเมืองหรือเกิดการประท้วง การจลาจล เป็นต้น

Schmöll (1977); Crompton (1979); Woodside & Lyonski (1989); Echtner & Ritchie (1991) จากการศึกษาของนักวิชาการ สามารถสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ มีความสำคัญ ดังนี้ 1) การตัดสินใจเลือก

ที่จะมาเยือนยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ 2) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 3) การทำกลยุทธ์ทางการตลาด และ 4) การตัดสินใจที่จะเดินทางท่องเที่ยว

Kotler (1994) กล่าวว่า ภาพลักษณ์หมายถึง “ผลรวมความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ความคาดหวัง และความประทับใจของบุคคลที่มีต่อสถานที่หรือต่อวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่ง”

Gensch (1978) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ เป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรมอันประกอบไปด้วยอิทธิพลต่าง ๆ ของการส่งเสริมการขายในอดีตที่ผ่านมา ความมีชื่อเสียง และผลจากการประเมินตัวเลือกต่าง ๆ โดยบุคคลในระดับเดียวกันภาพลักษณ์มาพร้อมกับความคาดหวังของผู้ใช้

ภาพลักษณ์ของสถานที่ประกอบด้วยภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Cognitive Image) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) และภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (Overall/Global Image) (Baloglu & McCleary 1999) ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ (Perceptual/Cognitive Image) เป็นการรับรู้ที่เกิดจากการเห็นหรือการได้ยินจากสื่อต่าง ๆ รวมถึงการรับรู้ที่ตนเองได้เห็นหรือมีประสบการณ์การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้เป็นภาพลักษณ์ที่ก่อให้เกิดความเชื่อ (Beliefs) หรือความรู้ (Knowledge) เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้แก่ ความโดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว ประเพณี และวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นต้นซึ่งความเชื่อหรือความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมาจากแหล่งข้อมูลตามสื่อต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยหนึ่งในการจูงใจหรือการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความอยากรู้อยากเห็นและเกิดความสนใจที่จะมาสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวใหม่ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ มาก่อน

2) ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกที่ถูกประเมินหลังจากนักท่องเที่ยวได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเห็นหรือการได้ยิน ทำให้นักท่องเที่ยวมีทัศนคติหรือมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสถานที่ต่าง ๆ นั้น

3) ที่มีต่อสถานที่โดยรวม (Overall/Global Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ (Cognitive Image) และภาพลักษณ์ที่เกี่ยวกับการประเมินความรู้สึกต่อคุณลักษณะต่าง ๆ ของสถานที่นั้น (Affective Image) เกิดเป็นองค์รวมหรือภาพรวมสะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดของนักท่องเที่ยวที่มีต่อภาพลักษณ์ใหญ่ของสถานที่นั้น ๆ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ตามคุณลักษณะต่าง ๆ ของสถานที่ เช่นทิวทัศน์ภูมิประเทศ อากาศ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น และความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อคุณลักษณะต่าง ๆ นั้น เป็นปัจจัยที่มีผลต่อภาพลักษณ์โดยรวมของจังหวัดหรือภาพลักษณ์ของประเทศ

การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง (Destination Choices)

Muller (1991) ได้ทำการสร้างแผนผังคุณลักษณะ (profile) สำหรับบอกลักษณะตลาดนักท่องเที่ยวชาติต่าง ๆ ทำการสำรวจชาวอเมริกันที่กำลังวางแผนไปท่องเที่ยวที่เมืองโทรอนโต (Toronto)

ประเทศแคนาดา ใน ค.ศ. 1987 โดยมีจุดมุ่งหมายของการสำรวจเพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำแผนผังคุณลักษณะนักท่องเที่ยวเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อจะชี้ให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แต่ละแห่งเป็นแหล่งที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมที่แตกต่างกันออกไป Muller มีความเชื่อว่า ข้อมูลที่มีค่านิยมเป็นฐานสามารถเก็บรวบรวมได้ง่ายกว่าแผนผังคุณลักษณะทางด้านของแบบแผนชีวิตหรือไลฟ์สไตล์ (lifestyle) เนื่องจากการสำรวจค่านิยมใช้แบบสอบถามมีจำนวนคำถามสั้นกว่าแบบสอบถามที่วัดแบบแผนชีวิต (เลิศพร ภาระสกุล, 2559)

- 1) จำแนกตลาดออกเป็นส่วน ๆ โดยจำแนกตามความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง
- 2) สร้างแผนผังคุณลักษณะของนักท่องเที่ยวโดยใช้ค่านิยมของนักท่องเที่ยวเป็นฐาน
- 3) ทำการประเมินนัยทางการตลาดของค่านิยมประเภทต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การส่งเสริมทางการตลาด

Shih (1986) ได้ศึกษาถึงความสำคัญในด้านการรับรู้ (perception) กับประเด็นด้านภาพลักษณ์ (image) ว่าเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเลือกจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว มีการวิจัยบางเรื่องต่าง ๆ Lapage & Cormier (1977) ได้แสดงให้เห็นว่า การรับรู้ที่นักท่องเที่ยวมีต่อสถานที่ที่มีอิทธิพลที่สำคัญต่อการเลือกจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว และเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าการตัดสินใจเลือกจุดหมายปลายทางท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับภาพลักษณ์ในใจของนักท่องเที่ยวมากกว่าข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง

Pelasol (2012) ได้กล่าวว่า การที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องเข้าถึงพื้นที่นั้น ๆ อีกทั้งควรคำนึงถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว 6 ประการ ได้แก่ 1. ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) 2. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) 3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4. การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) 5. ที่พัก (Accommodation) 6. กิจกรรม (Activities) และธุรกิจท่องเที่ยวต้องมีส่วนประกอบหลักดังนี้

1) มีจุดสนใจ (Attraction) ที่นักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจ เช่น ทัชมาฮาลในประเทศอินเดีย พีรามิดในประเทศอียิปต์ ฯลฯ จุดสนใจนี้สามารถที่จะเป็นจุดสนใจที่เกิดขึ้นใหม่หรือเป็นจุดสนใจที่มีอยู่ดั้งเดิมแล้ว จุดสนใจที่มีความสำคัญที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

2) มีจุดหมาย (Destination) สถานที่ที่ท่องเที่ยวควรเป็นจุดหมายหลักที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ เช่น เป็นประเทศหรือเมือง หรือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ เช่น บาห์ลีมีชายหาดที่สวยงาม

3) สามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) สถานที่ที่ท่องเที่ยวต้องสามารถเข้าถึงได้ในทุกช่องทาง ซึ่งหากนักท่องเที่ยวไม่สามารถจะเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ ก็นับว่าสถานที่ดังกล่าวยังไม่พร้อมที่จะดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ตัวอย่างเช่น ใจกลางป่าอเมซอน ซึ่งไม่สามารถเดินทางไปถึงได้ ความสำคัญของความสามารถเข้าถึงได้นี้เป็นส่วนสำคัญมากต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวและมีส่วนที่ทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเติบโตได้มากหรือน้อย

4) สิ่งปลูกสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) ธุรกิจท่องเที่ยวต้องประกอบด้วยสิ่งปลูกสร้างพื้นฐาน อันจะนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่พื้นที่ได้ เช่น ถนน สนามบิน ท่าเรือ ฯลฯ สิ่งปลูกสร้างนี้อาจมิใช่สิ่งถาวร หรืออาจทำขึ้นชั่วคราว เช่น บ้านพักบนต้นไม้

5) ความสะดวกสบาย (Facilities) เป็นปัจจัยสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะพิจารณาความต้องการ เบื้องต้นของอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความปลอดภัย ควรจัดให้มีในแหล่งท่องเที่ยวและ จะเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้เกิดธุรกิจต่อเนื่อง

ความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Loyalty)

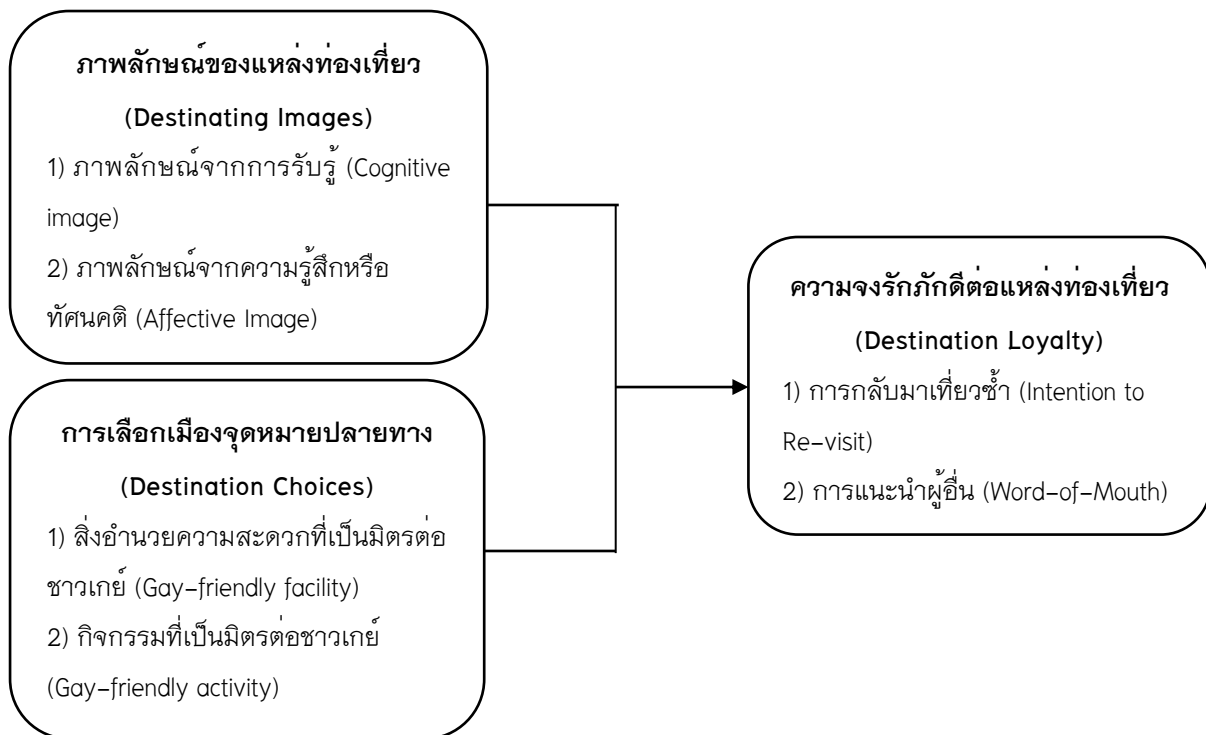
Oliver's (1997) ความจงรักภักดี หมายถึง ความมุ่งมั่นในการซื้อซ้ำ สนับสนุนการใช้บริการซ้ำ รวมถึงการบริการ โดยในอนาคตอาจจะทำให้เกิดการซื้อซ้ำในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ จากการวางแผนทางการตลาด

Chaudhuri & Holbrook (2001) ความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การใช้บริการซ้ำ ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว โดยไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปใช้บริการสินค้าอื่น ๆ เป็นความผูกพันในระดับทัศนคติ

Yoon & Uysal (2005) ความจงรักภักดีคือ ประสิทธิภาพปลายทางของนักท่องเที่ยวที่จะเลือก มาท่องเที่ยวซ้ำหรือแนะนำให้เพื่อนหรือญาติๆ ได้เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น

ความภักดีต่อแหล่งหรือสถานที่ท่องเที่ยวเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในอนาคต โดยปกติจะแสดง ออกมาในลักษณะของการกลับมาเที่ยวซ้ำ หรือการแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยว โดยเฉพาะการแนะนำให้ผู้อื่นมาท่องเที่ยวหรือการพูดปากต่อปาก (Word-of-mouth) ถือเป็นช่องทางการโฆษณาที่ถูกต้องและมี ประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นจึงนิยมใช้ความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความสำเร็จ ด้านการโฆษณาหรือการตลาด ช่วยเสริมความสามารถในการแข่งขันให้กับแหล่งท่องเที่ยว (อัศรพงศ์ อันทอง และ มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2553)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

นักท่องเที่ยวเกย์ชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน 6 เมืองท่องเที่ยวที่ได้รับการแนะนำจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวยอดนิยมของนักท่องเที่ยวกลุ่มเกย์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กระบี่ ภูเก็ต เชียงใหม่ พัทลุงและเกาะสมุย เนื่องจากไม่มีการบันทึกสถิติจำนวน ประชากรเกย์ชาวต่างชาติที่เดินทางที่มมาท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ผู้ศึกษาวิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ด้วยวิธีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวน (Cochran, 1977)

$$\text{จากสูตร } n = \frac{Z^2 p(1-p)}{e^2}$$

n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

Z แทน ค่าที่กำหนดจากค่าความเชื่อมั่นที่ผู้ศึกษาต้องการจะใช้เพื่อ

การสรุปผลที่ระดับความเชื่อมั่น 95% มีค่า $Z = 1.96$

p แทน ค่าสัดส่วนของลักษณะที่ต้องการศึกษา

e แทน ค่าความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่าในสูตร

$$n = \frac{Z^2 p(1-p)}{e^2}$$

$$n = \frac{(1.96)^2 \times 0.5(1-0.5)}{(0.5)^2}$$

$$n = \frac{3.84 \times 0.5 \times 0.5}{0.0025}$$

$$n = 384$$

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณคือ 384 คน เพื่อป้องกันความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง จึงทำการเก็บจำนวน 400 ตัวอย่าง และเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ตามสถานที่แหล่งท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยระบุให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเพศทางเลือก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นการสอบถามเกี่ยวกับ ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง และความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะของคำถามปลายปิด (Close – Ended Questions) ประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) ตามรูปแบบของ Likert's scale โดยกำหนดการให้คะแนนคำตอบของแบบสอบถาม (Likert, 1961)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม จากการใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยว โดยทำการเตรียมผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูลภาคสนามจำนวน 8 คน จากนักศึกษาทางด้านการท่องเที่ยวหรือผู้ที่มีประสบการณ์ทางด้านท่องเที่ยวไม่ต่ำกว่า 4 ปี ทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลและช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ผู้ศึกษาวิจัยได้เตรียมผู้ช่วยวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูล ตลอดจนขั้นตอนในการวิจัยเพื่อให้เข้าใจตรงกัน และผู้ช่วยวิจัยจะต้องทดลองใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 ราย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูลในเรื่องภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Images) การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง (Destination Choices) และความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว (Destination Loyalty) จากเมืองท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติในประเทศไทยจำนวน 6 เมือง

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ

ผู้ศึกษาวิจัยได้ค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากแหล่งอินเทอร์เน็ตจากฐานงานวิจัยระดับสากล ได้แก่ องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) การ

ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กองวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และผลงานวิจัยจากต่างประเทศในฐานะข้อมูลจาก Tourism Management, Annals of Travel research, Journal of Travel research, Journal of Service Management, Journal of Hospitality Marketing and Management.

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ

ผู้ศึกษาวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายข้อมูลใน

1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statics) ได้แก่ ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ซึ่งการวิเคราะห์ใช้สถิติพื้นฐานบรรยายเพื่อให้ทราบค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการศึกษา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ผลการศึกษพบว่า ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วยภาพลักษณ์จากการรับรู้ (Cognitive image) และภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ภาพลักษณ์จากการรับรู้ (Cognitive image)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลความ
1. คุณภาพชีวิตที่ดี	3.93	0.742	มาก
2. ความปลอดภัยส่วนบุคคล	3.15	0.951	ปานกลาง
3. ความมีชื่อเสียงที่ดี	3.45	0.745	มาก
4. ความหรูหรา	3.69	0.807	มาก
5. ความทันสมัย	3.41	1.128	มาก
6. ความแปลกใหม่	3.86	0.841	มาก
7. สภาพอากาศที่ดี	3.66	0.882	มาก
8. ความเป็นมิตรต่อผู้คน	3.96	0.902	มาก
9. วิถีชีวิตยามค่ำคืน	4.12	1.011	มาก
10. มีวิธีการประกอบอาหารที่หลากหลาย	3.92	0.843	มาก
11. โอกาสสำหรับกิจกรรมทางด้านกีฬา	3.32	1.179	ปานกลาง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย
ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ต่อ)

ภาพลักษณ์จากการรับรู้ (Cognitive image)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลความ
12. ความหลากหลายของพืชและสัตว์ในท้องถิ่น	3.56	1.029	มาก
13. ความน่าสนใจของสถานที่ทางวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์	3.97	0.773	มาก
14. ภูมิทัศน์ที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์	3.94	0.765	มาก
15. วิถีชีวิตและประเพณีที่หาได้ยาก	3.65	0.848	มาก
16. กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม	4.09	0.748	มาก
17. แหล่งช้อปปิ้ง	4.14	0.796	มาก
18. ความสะอาด	3.08	1.018	มาก
19. ชายหาดที่สวยงาม	3.55	0.888	มาก
20. โรงแรมและห้องพักได้มาตรฐาน	3.92	0.719	มาก
21. มีโครงสร้างพื้นฐานที่ได้รับการพัฒนาอย่างดี	3.71	0.684	มาก
รวม	3.72	0.136	มาก
ภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลความ
1. มีดมัว เศร้าหมอง – นาดินแดน	2.65	1.117	ปานกลาง
2. ง่วงนอน – ดิ้นตัว	2.49	1.027	น้อย
3. ไม่มีความสุข – ผ่อนคลาย	2.78	1.092	ปานกลาง
4. เชิงลบ – เชิงบวก	2.62	1.100	ปานกลาง
5. ไม่สนุก – สนุก	2.57	1.060	น้อย
6. ไม่เป็นที่ชื่นชอบ – เป็นที่ชื่นชอบ	2.24	1.005	น้อย
7. น่าเบื่อ – สนุก	2.41	1.113	น้อย
รวม	2.53	0.044	น้อย

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล
ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความ
คิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ภาพลักษณ์จากการรับรู้ (Cognitive image) ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)
รองลงมาเป็น ภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติ (Affective Image) ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.41$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) การเลือกเมืองจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง Destination Choices	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลความ
1. สภาพอากาศที่ดี	3.64	0.653	มาก
2. ทางเลือกในการพักผ่อน	2.86	0.929	ปานกลาง
3. ความปลอดภัยส่วนบุคคล	3.19	0.808	ปานกลาง
4. ความเงียบสงบ	3.60	0.654	มาก
5. กลุ่มเกย์ที่มีชื่อเสียง	3.82	0.618	มาก
6. ความเป็นมิตรของผู้อยู่อาศัย	3.99	0.662	มาก
7. ราคาที่เหมาะสม	3.76	0.592	มาก
8. การประกอบอาหารท้องถิ่น	3.73	0.750	มาก
9. วิถีชีวิตยามค่ำคืน	3.07	0.841	ปานกลาง
10. กิจกรรมทางวัฒนธรรม	4.32	0.827	มากที่สุด
11. พื้นที่ลองเรือ	3.42	0.925	มาก
12. สภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อชาวเกย์	2.91	0.940	ปานกลาง
13. ชายหาดที่สวยงาม	3.71	0.806	มาก
14. สภาพแวดล้อมที่สะอาด	3.68	0.634	มาก
15. ทิวทัศน์	3.84	0.593	มาก
16. ความใกล้ชิดของพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว	3.86	1.020	มาก
17. ความทันสมัยของเมืองจุดหมายปลายทาง	2.81	1.049	ปานกลาง
18. สิ่งอำนวยความสะดวกทางกีฬา	3.36	0.729	มาก
19. ที่พักสำหรับชาวเกย์	3.68	0.604	มาก
20. ที่พักที่เป็นมิตรต่อชาวเกย์	4.00	0.647	มาก
21. ร้านอาหารที่ดี	4.24	0.669	มากที่สุด
22. ร้านค้า	4.18	0.653	มาก
23. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.99	0.590	มาก
24. โครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอ (สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขภาพ ถนน)	3.77	0.676	มาก
รวม	3.64	0.142	มาก

จากตารางที่ 2 จากการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านการเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง(Destination Choices) พบว่า นักท่องเที่ยวได้สนใจในประเด็น กิจกรรมทางวัฒนธรรมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) รองลงมาเป็นร้านอาหารที่ดี ($\bar{X} = 4.24$) และน้อยที่สุดเป็นวิถีชีวิตยามค่ำคืน ($\bar{X} = 3.07$)

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Division) ความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ความจงรักภักดี	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	แปลความ
การกลับมาเที่ยวซ้ำ (Intention to Re-visit)			
1. นักท่องเที่ยวเฝ้ารอที่จะได้มาเที่ยวประเทศไทยอีก	4.23	0.746	มากที่สุด
2. นักท่องเที่ยวจะค้นข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยเพื่อจะกลับมาเที่ยวที่นี่อีก	3.73	0.798	มาก
3. นักท่องเที่ยวจะพิจารณาประเทศไทยเป็นจุดหมายการเดินทางของฉันทีกในอนาคต	4.02	0.649	มาก
4. มีความเป็นไปได้สูงมากที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางมาประเทศไทย	4.18	0.617	มาก
5. นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวประเทศไทยอีกแน่ ๆ	4.20	0.664	มาก
6. นักท่องเที่ยวจะแนะนำคนอื่น ๆ ให้มาเที่ยวประเทศไทยแน่ ๆ	4.26	0.640	มากที่สุด
รวม	4.07	0.070	มาก
การแนะนำผู้อื่น (Word-of-Mouth)			
1. นักท่องเที่ยวจะแนะนำประเทศไทยให้กับคนอื่น	4.29	0.732	มากที่สุด
2. นักท่องเที่ยวตั้งใจจะมาประเทศไทยอีกในอนาคต	4.24	0.751	มากที่สุด
3. นักท่องเที่ยวจะพูดถึงดี ๆ ของประเทศไทยกับคนอื่น ๆ	4.19	0.747	มาก
รวม	4.24	0.010	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 จากการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ (Intention to Re-visit) พบว่า มีระดับความคิดเห็นเฉลี่ยการกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.07$, $SD=0.070$) เมื่อพิจารณารายข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำคนอื่น ๆ ให้มาเที่ยวประเทศไทยแน่ ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.26$, $SD=0.640$) รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวเฝ้ารอที่จะได้มาเที่ยวประเทศไทยอีก อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.23$, $SD=0.746$) และนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวประเทศไทยอีกแน่ ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.20$, $SD=0.664$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจะค้นข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยเพื่อจะกลับมาเที่ยวที่นี่อีก อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=3.73$, $SD=0.798$)

จากการวิเคราะห์ปัจจัยทางการแนะนำผู้อื่น (Word-of-Mouth) พบว่า ระดับความคิดเห็นเฉลี่ยการแนะนำผู้อื่นมาท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.24$, $SD=0.010$) เมื่อพิจารณารายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำประเทศไทยให้กับคนอื่น อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.29$, $SD=0.732$) รองลงมาเป็นนักท่องเที่ยวตั้งใจจะมาประเทศไทยอีกในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.24$, $SD=0.751$) ส่วนรายชื่อที่มีค่าน้อยที่สุด คือ นักท่องเที่ยวจะพูดถึงดี ๆ ของประเทศไทยกับคนอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก ($M=4.19$, $SD=0.747$)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์จากการรับรู้ คือ มีวิถีชีวิตและประเพณีที่หาดูได้ยาก 2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติคือ ไม่สนุก – สนุก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mak (2017) ที่ศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ออนไลน์: การเปรียบเทียบมุมมองขององค์กรการท่องเที่ยวระดับชาติและนักท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีมุมมองภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว 2 ปัจจัย ได้แก่ ภาพความรู้ความเข้าใจ โดยมีองค์ประกอบทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรมและศิลปะ กิจกรรมเฉพาะ อาหารและเครื่องดื่ม พืชและสัตว์ ผู้คน การขนส่ง ข้อมูล สถานที่พัก สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และภาพที่มีผลต่อความรู้สึก ได้แก่ ความน่ารื่นรมย์ การปลุกใจ ความไม่น่าพอใจ ความน่าตื่นเต้น และการผ่อนคลาย

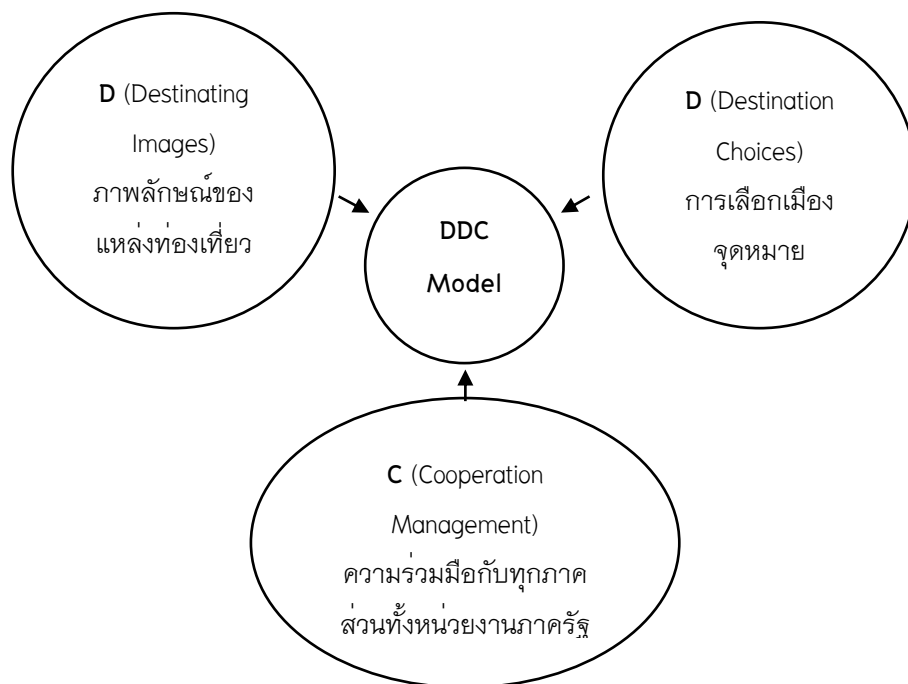
การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นมิตรต่อชาวเกย์ คือ ที่พักที่เป็นมิตรต่อชาวเกย์ และ 2) ปัจจัยด้านกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อชาวเกย์ คือ สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านกีฬา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jacobsen & Munar (2012) ได้ศึกษาเรื่องการค้นหาข้อมูลของนักท่องเที่ยวและเมืองจุดหมายปลายทางในยุคดิจิทัล พบว่าการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางประกอบด้วย การเลือกที่พัก การเลือกกิจกรรมในเมืองท่องเที่ยว การเลือกสถานที่รับประทานอาหาร การเลือกบริษัททัวร์และตัวแทนทัวร์

ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) การกลับมาเที่ยวซ้ำ คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำคนอื่น ๆ ให้มาเที่ยวไทยแน่ ๆ 2) การแนะนำผู้อื่น คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำเมืองไทยให้กับคนอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเป็นจำนวนมากได้แก่ Yoon & Ugsal (2005) ที่ศึกษาเรื่องการตรวจสอบผลของแรงจูงใจและความพึงพอใจต่อความจงรักภักดีปลายทาง พบว่าความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวจะแสดงออกในรูปแบบของ การแนะนำผู้อื่นและการกลับมาเที่ยวซ้ำ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ได้องค์ความรู้ใหม่

ออกมาเป็น DDC Model สามารถสรุปได้ดังนี้คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวต่างชาติจะมีแนวทางการพัฒนา โดยสร้างภาพลักษณ์ของเมืองท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการเดินทางมายังเมืองท่องเที่ยว เช่น งานไพรด์ และการเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง โดยการสร้าง Guidebook, Application สำหรับ นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวต่างชาติถือเป็นสื่อเครื่องมือทางการตลาดที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวเชิงเกษตรชาวต่างชาติ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดจะเกิดขึ้นได้ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน ภาครัฐและเอกชนในการประสานงานกันทั้งในเรื่องนโยบายทางการท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการสร้างเครือข่ายองค์กรการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการ พัฒนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติของประเทศไทย

ภาพที่ 2 DDC Model

สรุป

ปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สามารถแบ่งปัจจัยภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์จากการรับรู้ คือ มีวิถีชีวิตและประเพณีที่หาได้ยาก 2) ปัจจัยด้านภาพลักษณ์จากความรู้สึกหรือทัศนคติคือ ไม่สนุก – สนุก และการเลือกเมืองจุดหมายปลายทางประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นมิตรต่อชาวเกษตร คือ ที่พักที่เป็นมิตรต่อชาวเกษตร และ 2) ปัจจัยด้านกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อชาวเกษตร คือ สิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านกีฬา ส่วนความจงรักภักดีของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) การกลับมาเที่ยวซ้ำ คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำคนอื่น ๆ ให้มาเที่ยวไทยแน่ ๆ 2) การแนะนำผู้อื่น คือ นักท่องเที่ยวจะแนะนำเมืองไทยให้กับคนอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสามารถนำปัจจัยทางด้าน ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Images) การเลือกเมืองจุดหมายปลายทาง (Destination Choices) ความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยว (Destination Loyalty) มาใช้ในการพัฒนานโยบายและออกแบบการบริการที่เหมาะสมต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ นำมาซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและสามารถนำรายได้มาพัฒนาประเทศต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยตัวแปรต้นเพิ่มเติมในประเด็นประสบการณ์ของผู้บริโภค (Consumer Experience) และบุคลิกภาพปลายทาง (Destination Personality) ของนักท่องเที่ยวต่างชาติ และการเปรียบเทียบกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางทั้ง 6 เมืองท่องเที่ยว ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต พัทยา เชียงใหม่ เกาะสมุย และกระบี่ รวมถึงศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของนักท่องเที่ยวกลุ่มเลสเบี้ยน (L) ไบเซกซวล (B) และกลุ่มผู้หญิงข้ามเพศ (T) ว่ามี ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว การเลือกเมืองจุดหมายปลายทางและความจงรักภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

บทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนการวิจัยภายใต้แผนงานเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาการวิจัยรุ่นใหม่ ตามทิศทางยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม ประเภทยุทธศาสตร์ศึกษา จากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2562 และบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาเอก สาขาการจัดการนวัตกรรมการท่องเที่ยวและบริการ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ 2560-2564*. สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2560, จาก <http://www.dot.go.th>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). *LGBT Tourism: Thailand as a vagaytion*. TATReview. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2560, จาก <https://www.tatreviewmagazine.com/article/vagaytion/>.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2559). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อัศวพงศ์ อ้นทอง และ มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2553). ภาพลักษณ์และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติ ภายใต้สถานการณ์วิกฤตการเมืองไทย. *Thammasat Economic Journal*, 28(3), 55-98.

- Baloglu S., & McCleary, K. W. (1999). A Model of Destination Image Formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868–897.
- Chaudhuri, A., & Holbrook, M. B. (2001). The Chain of Effects from Brand Trust and Brand Affect To Brand Performance: The Role of Brand Loyalty. *Journal of Marketing*, 65(2), 81–93.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.
- Crompton, J. L. (1979). Motivations for Pleasure Vacations. *Annals of Tourism Research*, 6(4), 408–424.
- Echtner, C. M., & Ritchie, J. R. B. (2003). The Meaning and Measurement of Destination Image. *The Journal of Tourism Studies*, 14(1), 37–48.
- Fielding, N. G., & Lee, R. M. (1998). *Computer analysis and qualitative research*. London: Sage.
- Gensch, D. H. (1978). Image Measurement Segmentation. *Journal of Marketing Research*, 15(3), 384–394.
- Jacobsen, J. K. S., & Munar, A. M. (2012). Tourist Information Search and Destination Choice in a Digital Age. *Tourism Management Perspectives*, 1(1), 39–47.
- Kotler, P. (1994). *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and control*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Lapage W. F., & Cormier P. L. (1977). Images of Camping—Barriers to Participation?. *Journal of Travel Research*, 15(4), 21–25.
- LGBT Capital. (2015). *LGBT MARKET STATISTICS*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.lgbt-capital.com>
- Likert, R. (1961). *New Patterns of Management*. New York, NY.: McGraw–Hill.
- Mak, A. H. N. (2017). Online Destination Image: Comparing National Tourism Organisation's and Tourists' Perspectives. *Tourism Management*, 60(C), 280–297.
- Muller, T. E. (1991). Using Personal Values to Define Segments in An International Tourism Market. *International Marketing Review*, 8(1), 57–70.
- Oliver, R. L. (1997). *Satisfaction: A Behavioral Perspective on the Consumer*. New York, NY.: McGraw–Hill
- Pelasol, J. (2012). Igcabugao: A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines. International Peer Reviewed Journal JPAIR Multidisciplinary Research is Being certified for QMS ISO 9001:2008 by the Anglo Japanese American Registrars of the United Kingdom.

- Schmöll, G. A. (1977). *Tourism promotion*. London: Tourism International Press.
- Shih, D. (1986). VALS as a tool of tourism market research: the Pennsylvania experience. *Journal of Travel Research*, 24(4), 2–10.
- UNDP, USAID. (2014). *Being LGBT in Asia: Thailand Country Report*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2561, จาก <https://www.refworld.org/pdfid/54ed82784.pdf>
- World Tourism Organization (UNWTO). (2017). *UNWTO Tourism Highlights 2017 Edition*. Retrieved October 15, 2018, from <https://www.e-unwto.org>.
- Woodside, A. G., & Lysonski, S. (1989). A general model of traveler destination choice. *Journal of Travel Research*, 27(4), 8–14.
- Yoon, Y., & Uysal, M. (2005). An Examination of the Effects of Motivation and Satisfaction on Destination Loyalty: A Structural Model. *Tourism Management*, 26(1), 45–56.

การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัย จังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม

The Development of Participatory Marketing Public Relations Strategies for Safe Vegetable brand in Nakhon Pathom Province

สุชาดา แสงดวงดี

Suchada Saengduangdee

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Faculty of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand

E-mail: suchadas@webmail.npru.ac.th

Received January 6, 2021; Revised February 13, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม ตามกรอบแนวคิดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาด แนวคิดการสร้างและสื่อสารตราสินค้ายุคเศรษฐกิจดิจิทัล และแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี การทบทวนวรรณกรรม และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยในจังหวัดนครปฐมพบว่า เกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมมีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตผักปลอดภัยจนผลิตภัณฑ์ของทุกคนได้รับการรับรองมาตรฐานการเกษตรแห่งประเทศไทยที่เรียกว่าเกษตรตามแนวปฏิบัติที่ดีหรือการรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยทุกราย แต่ยังขาดความรู้และทักษะการประชาสัมพันธ์การตลาดทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถส่งเสริมการตลาดผักปลอดภัยถึงผู้บริโภคโดยตรงทำให้จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแก่ผู้บริโภค ดังนั้น บทความนี้จึงเน้นที่การให้แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมโดยแบ่งเป็นกลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร กลยุทธ์ด้านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร และกลยุทธ์ด้านผู้รับสาร เพื่อให้เกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้และเป็นแนวทางการศึกษาค้นคว้าต่อไป

คำสำคัญ: ประชาสัมพันธ์; ตราสินค้า; ผักปลอดภัย; นครปฐม

Abstract

The purpose of this article was to present the development of participatory marketing public relations strategies for safe vegetable brand in Nakhon Pathom province based on the concept of marketing public relations strategy, the concept of brand creation and brand communication in digital economy, and the concept of participatory development communication. The preliminary study of theory, literature review and interviewing with involved parties for the state of marketing public relations to promote safe vegetables in Nakhon Pathom province found that Nakhon Pathom smart farmers had knowledge and skills in doing organic and safe vegetables, then the products of them all were certified by Thai agricultural standard entitled good agricultural practices or organic agriculture certification Thailand, but they still lacked of knowledge and skills in marketing public relations to promote safe vegetables directly to their consumers, so it needed to have marketing public relations strategies to promote brand awareness to their consumers. Therefore, the article emphasized to present guidelines for the development of participatory marketing public relations strategies for safe vegetable brand in Nakhon Pathom province comprising of sender strategies, message strategies, media strategies and receiver strategies, so that, Nakhon Pathom smart farmers and the parties involved could bring about these guidelines for further application and studying.

Keywords: public relations; brand; safe vegetables; Nakhon Pathom

บทนำ

การประชาสัมพันธ์การตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือสินค้าเกษตรปลอดภัยไปสู่ผู้บริโภคเป็นเรื่องที่มีความสำคัญโดยเฉพาะสำหรับประเทศไทย เนื่องจากปัญหาโดยรวมของสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรปลอดภัยก็คือการขาดระบบส่งเสริมสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยที่ครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ ดังจะเห็นได้จากนโยบายภาครัฐที่ผ่านมาล้วนให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรปลอดภัยไปสู่เกษตรกร ทำให้การศึกษาวิจัยที่ผ่านให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและการสื่อสารเพื่อสร้างการยอมรับในการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตแบบเคมีมาเป็นการผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรตามแนวปฏิบัติที่ดี (GAP) แต่สร้างกระแสการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรปลอดภัยเมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา การส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์/ปลอดภัยยังมีปัญหาแบบเดิมที่ยากจะแก้ไข จำเป็นต้องแก้ปัญหาแบบองค์รวม โดยแนวทางข้อหนึ่งคือการพัฒนากระบวนการจัดการ

สื่อสารที่ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่ายด้วยการสื่อสารคุณภาพของผลผลิต คุณค่าทางอาหาร ประโยชน์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อให้ผู้บริโภคมีความรู้และรับทราบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งผลิตอย่างต่อเนื่อง ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการเผยแพร่แนวคิดการบริโภคอาหารปลอดภัย (บำเพ็ญ เขียวหวาน (2562) จากปัญหาโดยรวมที่กล่าว ผู้เขียนเห็นช่องว่างการสื่อสารในส่วนของผู้บริโภคหลายมิติ ได้แก่ การสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรปลอดภัย การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์และสินค้าเกษตรปลอดภัยเมื่อเปรียบเทียบกับอันตรายหรือผลเสียจากการบริโภคสินค้าเกษตรด้วยวิธีการผลิตแบบเดิม ช่องว่าง การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตและผู้ผลิตและแนวคิดการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยไปสู่ผู้บริโภคที่สามารถสื่อสารผ่านตราสินค้าโดยใช้วิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาเบื้องต้นที่พบปัญหาการประชาสัมพันธ์การตลาดผักปลอดภัยในจังหวัดนครปฐมน้อยเกินไป ไม่มีระบบและทิศชัดเจน กระจายและไม่ต่อเนื่อง ไม่มีการสร้างตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักและจดจำสำหรับผู้บริโภคซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับเศรษฐกิจยุคดิจิทัล โดยมีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานภาครัฐ 2) การขาดความรู้และทักษะของเกษตรกรทันสมัยจังหวัดนครปฐม และ 3) การขาดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับผู้บริโภคและพันธมิตรที่เกี่ยวข้อง

จากปัญหาการขาดระบบและทิศทางของการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ และสินค้าเกษตรปลอดภัยโดยรวมทั้งประเทศและในจังหวัดนครปฐม ทำให้บทความนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันสมัยจังหวัดนครปฐมเชิงรุกแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างนิเวศการสื่อสารตราสินค้าแบบมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ สามารถค้นหาโอกาสและปรับกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าได้อย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการอยู่รอดในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลเช่นในปัจจุบัน และเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยในจังหวัดนครปฐมและการนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่าง ๆ ต่อไป

เนื้อหา

การนำเสนอเนื้อหาในบทความได้แบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) แนวคิดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาด 2) แนวคิดการสร้างและสื่อสารตราสินค้ายุคเศรษฐกิจดิจิทัล 3) แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 4) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและภัยคุกคาม (SWOT) และ 5) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดผักปลอดภัยเชิงรุกแบบมีส่วนร่วมจังหวัดนครปฐม ตามลำดับ

แนวคิดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาด

การประชาสัมพันธ์การตลาดเป็นเครื่องมือทำให้การตลาดประสบความสำเร็จ ช่วยเพิ่มลูกค้าใหม่ ด้วยเหตุผล 11 ข้อได้แก่ 1) ได้พบเห็นหรือรับฟังข้อมูลผลิตภัณฑ์จากสื่อใหม่ 2) มีบุคคลที่ 3 ช่วยรับรองข้อมูลสินค้าหรือบริการ 3) มีส่วนร่วมกับชุมชนในการคิดค้นนวัตกรรม และแผนงานใหม่ 4) ทำข่าวประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน 5) สร้างยอดขาย (leads) ให้กับสินค้าหรือบริการใหม่ๆ วารสารทางการค้า (trade press) 6) สร้างสภาพแวดล้อมที่ช่วยกระตุ้นการตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ โดยเน้นถึงสิ่งที่สินค้าหรือบริการสามารถช่วยแก้ปัญหาให้กับลูกค้าได้ 7) ชื่อเวลาเพื่อโฆษณาองค์กรในเวลาที่ต้องการ 8) เขียนบทความให้ข้อมูลองค์กรหรือผลิตภัณฑ์แก่ผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้ซื้อ 10) ทำให้องค์กรเป็นแหล่งสารที่น่าเชื่อถือ (authoritative source) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ และ 11) เป็นเครื่องมือช่วยขายสินค้าที่มีงบประมาณโฆษณาจำกัด (Wilcox, Cameron, & Reber, 2015) จากที่กล่าว ทำให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพเหนือกว่าการโฆษณาและการตลาดอย่างชัดเจนโดยกลยุทธ์สำคัญที่นำมาใช้มี 9 ประการ ได้แก่ การสร้างชื่อเสียงให้ตราสินค้า การปลูกฝังผู้นำทางความคิด การสร้างชื่อเสียงองค์กร การพัฒนากลยุทธ์ การช่วยนำสินค้าใหม่ออกตลาด การสร้างการตระหนักรู้ในตราสินค้า การตลาดแบบปากต่อปากโดยผู้บริโภคหรือการตลาดแบบไวรัล การพัฒนาสาร และการแก้ปัญหาวิกฤติต่าง ๆ (Wang, Ghalih, & Porter, 2017)

แนวคิดการสร้างและสื่อสารตราสินค้ายุคเศรษฐกิจดิจิทัล

การสร้างชื่อเสียงตราสินค้าที่มีประสิทธิภาพในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล หรือการตลาด 4.0 มีกลยุทธ์สำคัญ 4 ข้อ ได้แก่ 1) การสร้างชุมชนผู้บริโภคที่มีการสื่อสารแบบสองทางระหว่างตราสินค้าและผู้บริโภค และระหว่างผู้บริโภคด้วยกัน 2) การสร้างความแตกต่างด้วยคุณสมบัติและรหัสตราสินค้าซึ่งก็คือเหตุผลหรือแก่นของตราสินค้าอย่างชัดเจนพร้อมกับยึดมั่นคำสัญญาที่ให้กับลูกค้าเสมอ 3) การทำให้ผลิตภัณฑ์กลายเป็นสินค้าด้วยแนวคิด (4C's) ซึ่งเป็นแนวคิดการสร้างคุณค่าร่วมระหว่างองค์กรและผู้บริโภคโดยเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ (co-creation) ร่วมกำหนดราคาที่ยืดหยุ่น (currency) ร่วมพบปะระหว่างผู้ผลิตและผู้ซื้อ (communal activation) ผ่านมือถือหรือการตลาดแบบปฏิสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างตราสินค้ากับลูกค้า และร่วมพูดคุย สนทนา (conversation) เกี่ยวกับตราสินค้า และ 4) เปลี่ยนจากระบบการให้บริการลูกค้าเป็นการดูแลลูกค้าแบบมีส่วนร่วม (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017)

กระบวนการสร้างตราสินค้านี้มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การสร้างอัตลักษณ์ (brand identity) ด้วยการค้นหาและทำให้ตราสินค้านั้นมีจุดเด่น และความแตกต่าง 2) การสร้างความหมายตราสินค้า (brand meaning) ให้เกิดขึ้นในใจผู้บริโภค ได้สัมผัสกับสินค้าทั้งแบบเป็นรูปธรรมและนามธรรม 3) การสร้างการตอบสนองต่อตราสินค้า (brand response) และ 4) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภค

กับตราสินค้า (brand relationship) และตระหนักถึงคุณค่าของตราสินค้า นำไปสู่ความรู้สึกภักดีต่อตราสินค้าในที่สุด (Keller, 2008) ตามแนวคิดเส้นทางพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัลที่เรียกว่า 5 A's ประกอบด้วย ขั้นรับรู้ (awareness) ขั้นดึงดูดใจ (appeal) ขั้นถาม (ask) ขั้นตัดสินใจซื้อ (act) และชั้นบอกต่อ (advocate) แก่บุคคลอื่น โดยเป้าหมายสำคัญที่สุดของการสร้างและสื่อสารตราสินค้าก็คือการบอกต่อเพราะแสดงให้เห็นว่าลูกค้ามีความภักดีต่อตราสินค้าอย่างมากจึงกล้าที่จะแนะนำผู้บริโภครายอื่นให้สนับสนุนตราสินค้า (Kotler, Kartajaya, & Setiawan, 2017)

ทั้งนี้กลยุทธ์ที่นำมาใช้เพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าท่ามกลางการแข่งขันสูงมี 8 ข้อ ได้แก่ 1) รับฟัง ตระหนักถึงความต้องการคาดหวัง สร้างและรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง 2) สร้างการรับรู้ผ่านสื่อสังคมด้วยข้อความที่โดดเด่น 3) ใช้ข้อความรับรองหรือการรีวิวของลูกค้า 4) ร่วมมือกับผู้ทรงอิทธิพล (influencers) ในสื่อสังคมที่มีแนวคิดสอดคล้องกับตราสินค้า และมีกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน 5) ทำวิจัยเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องมือค้นหา (search engine optimization: SEO) เพื่อให้พบเว็บไซต์ในอันดับต้นๆ สามารถวิเคราะห์และปรับปรุงเว็บไซต์ให้ดียิ่งขึ้น 6) สร้างความรู้สึกเป็นส่วนตัว การรับรู้ตราสินค้า และแบ่งปันข้อมูลผ่านอีเมล 7) ใช้เทคนิคแคมเปญรีมาร์เก็ตติ้ง เพิ่มการรับรู้ตราสินค้าไปยังผู้ที่เคยพบเห็นตราสินค้า และ 8) เป็นพันธมิตรกับธุรกิจ在同ถิ่น (Adminb, 2020) ส่วนสื่อหรือเครื่องมือการประชาสัมพันธ์การตลาดที่ดึงดูดใจผู้บริโภคได้แก่ สิ่งตีพิมพ์ สื่อที่สะท้อนอัตลักษณ์องค์กร กิจกรรมพิเศษ ข่าว สุนทรพจน์ กิจกรรมเพื่อบริการสังคม การเป็นผู้อุปถัมภ์ รวมถึงการใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ บล็อก สื่อสังคม และสื่อมวลชนสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้าในตลาดต่างประเทศ (Wang, Ghalih, & Porter, 2017)

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) กองทุนระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม (IFAD) (FAO, 2014a; FAO, 2014b; FAO, 2015; IFAD, 2010; Tufte & Mefalopoulos, 2009) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยวิเคราะห์สถานการณ์และการประเมินการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในภาคสนาม 2) การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมด้วยการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักมีส่วนร่วมคิดและหาความเห็นพ้องต่อกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการสื่อสาร 3) การพัฒนาสื่อเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ด้วยการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาสื่อหรือกิจกรรมตั้งแต่ร่วมวางแผน ตัดสินใจ ทดสอบสื่อ ผลิตจำนวนมาก และนำไปใช้ 4) การปฏิบัติการตามแผนสื่อสาร และ 5) การติดตามและประเมินผลการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม (Strength, Weakness, Opportunities, Threats: SWOT)

ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามของการประชาสัมพันธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการตลาดผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม จากข้อมูลปฐมภูมิ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) และการสัมภาษณ์บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมในเบื้องต้น พบข้อมูลสำคัญตามลำดับ ดังนี้

จุดแข็ง สำคัญมี 3 ประการ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และนโยบายจังหวัดนครปฐมในการเป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัย 2) การมีบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐที่มีความรู้และตั้งใจทำหน้าที่ส่งเสริมการผลิต การควบคุมและรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม และ 3) การมีเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมที่มีความรู้และประสบการณ์ในการผลิตผักอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย

จุดอ่อน มี 4 ประการ ได้แก่ 1) การขาดแหล่งสาร และเครือข่ายการประชาสัมพันธ์การตลาดผักปลอดภัยอย่างเป็นระบบและมีทิศทางภายในจังหวัดนครปฐม เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด อำเภอและตำบลที่เกี่ยวข้อง 2) การขาดความรู้และทักษะการประชาสัมพันธ์การตลาดของเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม 3) การไม่มีตราสินค้าและกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดที่สร้างการรับรู้และความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งภายในจังหวัดนครปฐมและพื้นที่อื่น และ 4) การขาดความรู้และช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภค

โอกาส มี 2 ประการ ได้แก่ 1) นโยบายระดับชาติในการส่งเสริมการผลิต บริโภคและการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัยมากขึ้น และ 2) กระแสความนิยมของผู้บริโภคที่สนใจเรื่องสุขภาพทำให้สนใจซื้อและบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เกษตรปลอดภัยเพิ่มขึ้น

ภัยคุกคาม มี 2 ประการ ได้แก่ 1) การที่ผู้ค้าหลายรายขาดความซื่อสัตย์ มีการนำสินค้าเกษตรที่ใช้ยาฆ่าแมลงหรือยากำจัดศัตรูพืชมาปนกับสินค้าเกษตรปลอดภัย ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีต่อผักอินทรีย์หรือผักปลอดภัยโดยรวม และ 2) การมีคู่แข่งเพิ่มขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์จุดจุดแข็ง

จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม SWOT ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมให้มีประสิทธิภาพในแง่ของการสร้างการรับรู้ จุดจำ ชื่นชอบหรือเชื่อมั่น ตัดสินใจซื้อ และบอกต่อ ควรเริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลสถานการณ์ตลาดและการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ ความต้องการคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยการบูรณาการการทำงานเพื่อสร้างและสื่อสารตราสินค้าผักปลอดภัยของจังหวัด

นครปฐมอย่างเป็นระบบ โดยหน่วยงานเจ้าภาพหลักได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม โดยความร่วมมือกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม และสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐม โดยมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ด้านสาร ด้านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสาร ดังนี้

การพัฒนากลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร จากการศึกษาแนวคิด ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม และการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การพัฒนากลยุทธ์ด้านผู้ส่งสารสำหรับการประชาสัมพันธ์การตลาดผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม มี 2 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพการประชาสัมพันธ์การตลาดของผู้ส่งสาร หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐมและสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐมควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐมให้มีความรู้ และทักษะการกำหนดกลยุทธ์การตลาดประชาสัมพันธ์การตลาดและผลิตสื่อเพื่อนำเสนอผักสินค้าอินทรีย์หรือผักปลอดภัยไปสู่ผู้บริโภคเพื่อให้เกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐมสามารถผันตัวเป็นผู้ประกอบการ โดยร่วมกันกำหนดหลักสูตร การคัดเลือกเกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐมที่ความตั้งใจและเวลาในการเข้าอบรมตลอดหลักสูตร โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ มีวิทยากรให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเพื่อนำไปใช้ได้จริง และการติดตามผลการพัฒนาศักยภาพเกษตรกรเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรและรูปแบบการอบรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การกำหนดผู้ส่งสารหลักสำหรับการประชาสัมพันธ์ตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมไปสู่คนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และผู้บริโภคในวงกว้างผ่านเครือข่ายการสื่อสารระหว่างบุคคลแบบออฟไลน์ และออนไลน์ ได้แก่ 1) เกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐม 2) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด อำเภอและตำบล 3) เครือข่ายการสื่อสารชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาและโรงพยาบาลพยาบาลที่มีอำนาจตัดสินใจสั่งซื้อผักอินทรีย์หรือผักปลอดภัยในปริมาณมากและต่อเนื่อง 3) ผู้บริโภค และ 4) ผู้ทรงอิทธิพล (influencers) หรือบล็อกเกอร์ (bloggers) ที่เป็นที่รู้จักในสื่อสังคมเพื่อสร้างการรับรู้แก่กลุ่มเป้าหมายในวงกว้างมากขึ้น

โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ควรให้ความสำคัญกับ 1) ปัจจัยความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร โดยเน้นปัจจัยความรู้ความเชี่ยวชาญ (qualification factors) เป็นหลัก รองลงมาคือ ปัจจัยความปลอดภัย (safety factors) เน้นความตั้งใจจริง เจตนาดี และซื่อสัตย์ และปัจจัยพลวัต (dynamic factors) เน้นการกระตือรือร้น และการพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพเกษตรอย่างต่อเนื่อง 2) บริบทหรือสถานการณ์การสื่อสาร 3) ชนิดของสื่อ 4) หัวข้อหรือเนื้อหาที่น่าสนใจ และ 5) กลุ่มเป้าหมาย

การพัฒนากลยุทธ์ด้านสาร จากการศึกษาแนวคิด ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม และการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การพัฒนากลยุทธ์ด้านสารเพื่อการประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรท้นสมัยจังหวัดนครปฐมสำหรับนำไปผลิตสื่อ มี 2 ประการ ดังนี้

การกำหนดองค์ประกอบของตราสินค้า หน่วยงานเจ้าภาพหลัก ได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัด นครปฐม ร่วมกับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครปฐม สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐม เกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม และผู้เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมให้เห็นในการกำหนด องค์ประกอบหลักของตราสินค้าได้แก่ ชื่อตราสินค้า ภาพ ข้อความ รวมถึงสโลแกนที่บ่งบอกจุดยืน (positioning) เอกลักษณ์ตราสินค้า (identity) และคำมั่นสัญญา (promises) ที่มอบให้ผู้บริโภคสำหรับ นำไปออกแบบร่างตราสินค้า ร่วมกันคัดเลือกแบบร่างตราสินค้า ร่วมกันประเมินและหาข้อสรุปต่อการ พัฒนาร่างแบบตราสินค้า ร่วมนำไปทดลองใช้และประเมินผลการนำไปใช้ในสื่อหรือจุดสัมผัส (touch points) ต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคสามารถพบเห็นและเข้าถึงได้

การกำหนดกลยุทธ์สารประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐม ไปสู่ ผู้บริโภค หน่วยงานรัฐที่เป็นเจ้าภาพหลักได้แก่ สำนักงานเกษตรจังหวัดนครปฐม ร่วมกับสำนักงาน พาณิชย์จังหวัดนครปฐม และสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐม และผู้เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วม นำปัญหา สำคัญที่พบ ซึ่งก็คือ ผู้บริโภคไม่รู้จักเกษตรกรจังหวัดนครปฐมซึ่งเป็นผู้ผลิตผักปลอดภัยที่เชื่อถือได้ เนื่องจากไม่มีตราสินค้า ไม่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับผักอินทรีย์ ผักปลอดภัยและผักที่ปลูกด้วยวิธีการ แบบเคมีทั่วไป ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 3 ประการได้แก่ 1) กลยุทธ์สารเพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้า หรือกลยุทธ์การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่ม เกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม 2) กลยุทธ์สารเพื่อการเรียนรู้ ด้วยการให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับ นิยาม กระบวนการผลิตที่ดี ผลดีต่อผู้บริโภค เกษตรกร สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และข้อดีหรือประโยชน์ต่อสุขภาพจากการบริโภคผักอินทรีย์หรือผักปลอดภัย และ 3) กลยุทธ์สารเพื่อ การโน้มน้าวใจโดยใช้จุดมุ่งใจทางอารมณ์นำจุดจุดใจด้วยเหตุผล แบ่งเป็น 2 แนวคิด ได้แก่ 1) แนวคิด จากฟาร์มสู่โต๊ะอาหาร (from farm to table) โดยเน้นข้อมูลกลุ่มผักปลอดภัยและคุณประโยชน์หลัก เพื่อ เชื่อมโยงสู่การปรุงเมนูสุขภาพส่งความสุขทุกคนรอบครัว และ 2) แนวคิด ชม ชะ ชิม ช้อป เชื่อมโยง การเกษตรกับการท่องเที่ยวซึ่งก็คือการท่องเที่ยววิถีเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย โดยมีภาพตรา สินค้า และสโลแกนปรากฏในทุกสื่อหรือทุกจุดสัมผัส เพื่อตอกย้ำ ชำทวน สร้างการจดจำตราสินค้า ทำให้ผู้บริโภคมีแนวคิดการบริโภคผักอินทรีย์หรือผักปลอดภัย และช่วยสื่อสารแนวคิดนี้ไปสู่ผู้คนใน สังคม สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ระบุว่าสารโน้มน้าวใจช่วยกำหนดกรอบ (frame) การคิดเกี่ยวกับ สถานการณ์ (situations) คุณลักษณะ (attributes) ทางเลือก (choices) การกระทำ (actions) ประเด็น สื่อสาร (issues) และความรับผิดชอบที่พึงมีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการมากขึ้น (Lecheler & De Vreese, 2012) และผลการวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจในการบริโภคอาหารอินทรีย์หรืออาหารปลอดภัยที่ พบว่า เหตุผลที่บริโภคหรือตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์อาหารอินทรีย์หรือปลอดภัย ได้แก่ เพื่อสุขภาพที่ ดีกว่า รสชาติที่ดีกว่า หาสื่อได้สะดวก เพื่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตโดยรวมที่ดีกว่า เพื่อรักษาโลก ตลอดจนเพื่อความปลอดภัยของเกษตรกร (Zepeda & Li, 2007; Regine, 2011; Girone, 2012)

การพัฒนากลยุทธ์ด้านสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร จากการศึกษาแนวคิด ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ตลอดจนการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม ผู้เขียนมีความเห็นว่า สื่อออฟไลน์และสื่อออนไลน์ล้วนมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าไปสู่ผู้บริโภคในจังหวัดนครปฐมและผู้บริโภคชาวไทย และต่างมีส่วนในการเสริมหนุนซึ่งกันและกัน ดังผลการวิจัยของ Mayangsari, Trenggana, Ali, & Abdillah (2018) ที่พบว่าสื่อสังคมเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังอย่างมาก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้วทสแอพ (WhatsApp) อินสตราแกรม (Instagram) และเฟซบุ๊ก (Facebook) ในการสื่อสารกับผู้บริโภค Girone (2012) ที่พบว่า สื่อที่ผู้บริโภคนิยมค้นหาข้อมูลผลิตภัณฑ์/อาหารอินทรีย์ 3 อันดับแรก ได้แก่ บรรจุภัณฑ์ เว็บไซต์เพื่อสุขภาพ และนิตยสารเพื่อสุขภาพ และผลการวิจัยของ สุรัชย์ ศรีนรจันทร์ และบุหงา ชัยสุวรรณ (2562) ที่พบว่า ตราสินค้าเกษตรอินทรีย์ใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ แต่เน้นความสำคัญที่การจัดจำหน่ายแบบออฟไลน์ โดยใช้กลยุทธ์การสื่อสารออนไลน์ดึงดูดผู้บริโภคให้เข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์ที่ฟาร์มเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความรักดีต่อตราสินค้า

จากที่กล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลยุทธ์สื่อหรือช่องทางการสื่อสารตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐม แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การกำหนดประเภทและกลยุทธ์สร้างสรรค์สื่อ และ 2) การกำหนดกลยุทธ์การกระจายสื่อ โดยคำนึงถึงพฤติกรรมผู้บริโภค รับบริบทเป้าหมายการใช้สื่อ โดยเน้นการให้ข่าวสาร ความรู้ และสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภค มีการออกแบบสื่อที่เรียบง่าย ชัดเจน มีสไตล์ อารมณ์ (mood) โทนสี (tone) และวิธีนำเสนอที่สอดคล้องกัน ดังนี้

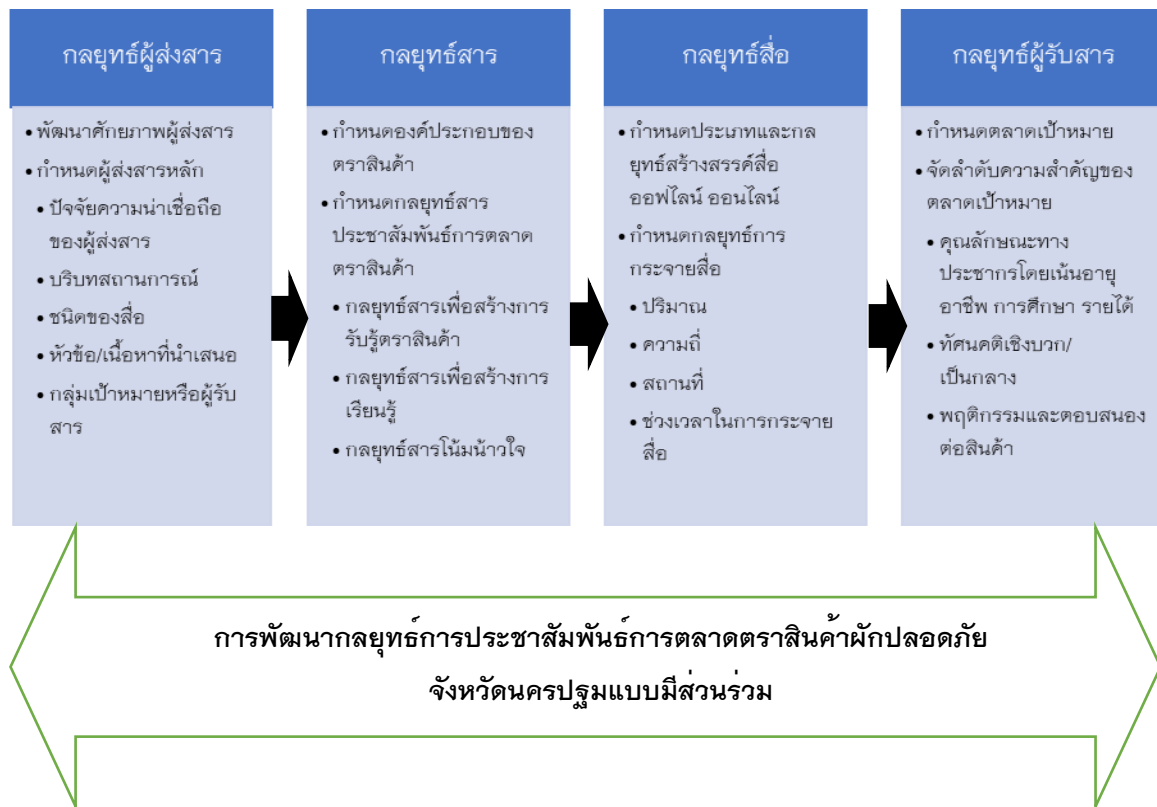
1. ประเภทและกลยุทธ์สร้างสรรค์สื่อออฟไลน์ ออนไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมดังนี้ 1) สื่อออฟไลน์ที่ใช้ในตลาดเกษตรกร ตลาดชุมชน ตลาดสีเขียว ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ ห้างสรรพสินค้าและสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมควรเป็นสื่อหลักที่ได้รับความนิยม ได้แก่ นามบัตร ป้ายไว้นิล ป้ายแนะนำชนิดผักปลอดภัย และ/หรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่ให้ความรู้อื่น ๆ อาทิ แผ่นพับ ใบปลิว โปสเตอร์ หรือเอกสารแนะนำ เป็นต้น โดยดัดแปลงภาพตราสินค้า โลโก้และช่องทางการติดตามข่าวสาร/สั่งซื้อทุกสื่อ 2) ประเภทสื่อออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับสื่อสังคมที่คนไทยรวมถึงผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์/ปลอดภัยนิยมมาก อาทิ สติ๊กเกอร์ไลน์ สื่อ Motion Graphic เพื่อให้ความรู้และความสนุกสนาน สื่อคลิปวิดีโอสร้างสรรค์การรับรู้ตราสินค้า และสร้างความบันเทิงและจดจำตราสินค้าไปพร้อมกัน เช่น คลิปวิดีโอทำเมนูอาหารสุขภาพตามแนวคิด จาก”ฟาร์มสู่โต๊ะอาหาร” และคลิปพาเที่ยวแปลงผักปลอดภัยแบบวันเดียว (one day trip) ตามแนวคิด ชม แชะ ชิม ช้อปที่สนุกสนานโดยนำเสนอผ่านยูทูบ และเพจเฟซบุ๊กทางการผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร สอบถามข้อมูล และสั่งซื้อสินค้า

2. กลยุทธ์การกระจายสื่อออฟไลน์ ออนไลน์ ควรให้ความสำคัญกับ ปริมาณ ความถี่ สถานที่ และช่วงเวลาในการกระจายสื่อเพื่อการพบเห็น และจดจำตราสินค้าอย่างต่อเนื่อง โดยนำเสนอสื่อออฟไลน์ทุกประเภทผ่านเพจเฟซบุ๊กทางการตราสินค้าของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม ส่วน

สื่อออนไลน์ได้แก่ สติกเกอร์ไลน์ควรจัดทำและเสนอขายสู่สาธารณะเพื่อให้มีส่วนร่วมสนับสนุนด้วยการซื้อไปใช้ สื่อ Motion Graphic และคลิปวีดิทัศน์ควรนำเสนอผ่านยูทูป โดยมีลิงก์เชื่อมโยงที่หน้าเพจ เพจบุ๊กทางการ เพื่อดาวโหลดไปอ่าน มีส่วนร่วมกดถูกใจ (like) หรือกดส่งต่อ (share) ไปยังบุคคลอื่น

การพัฒนากลยุทธ์ด้านผู้รับสาร จากการศึกษาแนวคิด ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ตลอดจนการสัมภาษณ์บุคลากรหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐม ผู้เขียนมีความเห็นว่า การพัฒนากลยุทธ์ด้านผู้รับสาร ซึ่งหมายถึงผู้บริโภคหรือผู้ที่คิดว่าจะเป็นลูกค้าในอนาคต ควรให้ความสำคัญกับ 1) การร่วมกันกำหนดตลาดเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเกณฑ์ที่ควรนำมาใช้ควรเน้นที่คุณลักษณะทางประชากร โดยเฉพาะอายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้ มีทัศนคติเชิงบวกหรือเป็นกลางต่อสินค้า การรักษาโลกหรือสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการซื้อและตอบสนองต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรปลอดภัย ซึ่งผลการศึกษาเบื้องต้นพบว่าตลาดเป้าหมายหลัก ได้แก่ คนที่รักสุขภาพ ส่วนใหญ่เป็นคนชั้นกลางที่มีกำลังซื้อ สถานะการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปและอาชีพมั่นคง มักทำงานในองค์กรรัฐหรือเอกชน มีทั้งผู้สูงอายุ กลุ่มคนทำงานองค์กรมักมีครอบครัว และคนรุ่นใหม่โดยเฉพาะนักศึกษามหาวิทยาลัย และ 2) จัดลำดับความสำคัญของตลาดเป้าหมายตามปริมาณ ความถี่ จำนวนเงินที่สั่งซื้อ พบว่าเป็นผู้ที่รักสุขภาพ ซึ่งมีวัยผู้สูงอายุ ตามด้วยวัยทำงานที่มีครอบครัว และนักศึกษามหาวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ปัจจัยที่สำคัญต่อการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้แก่ 1) ระดับความรู้และข้อมูลข่าวสารทางโภชนาการ 2) ระดับความรู้และข้อมูลข่าวสารการป้องกันโรคและสุขภาพ และ 3) การมีส่วนร่วมในโครงการเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยผู้บริโภคที่มีระดับความรู้ รายได้ และความถี่ในการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์มาก มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติที่ดีต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น (Lima-Filho, Quevedo-Silva, & Foscales, 2012) และผลการศึกษาที่พบว่า ผู้สูงอายุเป็นตลาดเป้าหมายของอาหารอินทรีย์ รองลงมาเป็นคนเจนวายซึ่งนิยมบริโภคอาหารที่ช่วยควบคุมน้ำหนักตามธรรมชาติ อาหารเข้าและขนมคบเคี้ยวที่อุดมด้วยโปรตีนอาหารที่ดีต่อสุขภาพ โดยมองว่าการบริโภคอาหารอินทรีย์ช่วยรักษาโลกใบนี้ได้ (Regine, 2011)

จากข้อเสนอต่อการพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันทสมัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม ทำให้สรุปแบบจำลองได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม

สรุป

การพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรทันสมัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม แบ่งเป็น 1. กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร ประกอบด้วย 1) การพัฒนาศักยภาพการประชาสัมพันธ์การตลาดของผู้ส่งสาร และ 2) การกำหนดผู้ส่งสารหลักสำหรับการประชาสัมพันธ์ตราสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ออนไลน์ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ควบคู่กับปัจจัยบริบทสถานการณ์ ชนิดของสื่อ ประเด็นของสาร และ กลุ่มเป้าหมาย 2. กลยุทธ์ด้านสาร ประกอบด้วย 1) การกำหนดองค์ประกอบของตราสินค้า ได้แก่ ชื่อตราสินค้า ภาพ ข้อความ รวมถึงสโลแกนที่บ่งบอกจุดยืน เอกลักษณ์ตราสินค้า และคำมั่นสัญญาที่มอบให้ผู้บริโภค และ 2) การกำหนดกลยุทธ์สารประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้า แบ่งเป็น กลยุทธ์เพื่อสร้างการรับรู้ตราสินค้า กลยุทธ์เพื่อสร้างการเรียนรู้ และ กลยุทธ์สารให้นมโนภาพ 3. กลยุทธ์ด้านสื่อ ประกอบด้วย 1) การกำหนดประเภทและกลยุทธ์สร้างสรรค์สื่อออนไลน์ ออนไลน์ที่หลากหลายสอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคโดยมีแนวคิดการออกแบบ สไตส์ อาร์มณและโทนสีที่สอดคล้องกัน และ 2) การกำหนดกลยุทธ์การกระจายสื่อโดยเน้นปริมาณ ความถี่ สถานที่และช่วงเวลาการกระจายสื่อเพื่อการพบเห็น และ จัดจำตราสินค้าอย่างต่อเนื่อง และ 4. กลยุทธ์ด้านผู้รับสาร ประกอบด้วย 1) การกำหนดตลาดเป้าหมายที่ชัดเจน และ 2) จัดลำดับความสำคัญของตลาดเป้าหมายโดยเน้นคุณลักษณะทางประชากร

ได้แก่ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ทักษะ ทักษะ การตอบสนองต่อสินค้าเกษตรอินทรีย์ /ปลอดภัย

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เป็นผลสำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้วยการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์บุคลากร หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตลอดจนเกษตรกรทั้งสมัยจังหวัดนครปฐม เพื่อให้ได้มุมมองต่อการพัฒนา กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าผักปลอดภัยจังหวัดนครปฐมแบบมีส่วนร่วม เท่านั้น ควรมีการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการวิเคราะห์เอกสาร/สื่อประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการส่งเสริมการตลาดผักปลอดภัยจังหวัด นครปฐม มุมมองผู้บริโภคต่อการสร้าง/ สื่อสารตราสินค้า รวมถึงพฤติกรรมการเปิดรับและแสวงหา ข้อมูลข่าวสารเพื่อกำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์การตลาดตราสินค้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บำเพ็ญ เขียวหวาน. (2562). อาหารและเกษตร (ไม่) ปลอดภัย: แนวคิดและการจัดการเกษตรอินทรีย์ เชิงระบบ. *วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาเกษตร*, 3(1), 1–8.
- สุรัชย์ ศรีนรจันทร์ และ บุษงา ชัยสุวรรณ. (2562). กระบวนการสร้างตราสินค้าและการสื่อสาร การตลาดออนไลน์สินค้าเกษตรอินทรีย์. *วารสารวิชาการเกษตร*, 37(2), 177–185.
- Adminb. (2020). 8 กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้แบรนด์ (Brand awareness). สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.ko.in.th/8-กลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้แบรนด์/brandawareness/>
- FAO. (2014a). *Communication for Rural Development Sourcebook*. Rome: FAO.
- FAO. (2014b). *Communication for Rural Development: Guidelines for Planning and Project formulation*. N.P.: FAO.
- FAO. (2015). *Planning Communication for Agricultural Disaster Risk Management: A Field Guide*. Rome: FAO.
- Girone, C. (2012). *Using Public Relations Techniques to Market Organic Food: Understanding Consumer Buying Behavior*. Retrieved December 29, 2020, from <https://rdw.rowan.edu/etd/198>
- IFAD. (2010). *Participatory Mapping and Communication: A Guide to Developing a Participatory Communication Strategy to Support Participatory Mapping*. Peru: The International Fund for Agricultural Development (IFAD).

- Keller, K. L. (2008). *Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity*. (3rd ed.). New Jersey: Pearson.
- Lecheler, S., & De Vreese, C. H. (2012). News Framing and Public Opinion: A Mediation Analysis of Framing Effects on Political Attitudes. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 89(2), 185–204.
- Lima-Filho, D. D., Quevedo-Silva, F., & Foschaches, C. A. (2012). A Profile of the Brazilian Consumers of Organic Products. *African Journal of Business Management*, 6(23), 6939–6947.
- Mayangsari, I. D., Trenggana, A. F., Ali, D. S., & Abdillah, F. (2018). Marketing Strategy of Organic Products in Bandung: Farmer Community, Product Innovation and Social Media. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(4.38), 1286–1291.
- Regine, K. (2011). Generation Y Consumer Choice for Organic Foods. *Journal of Global Business Management*, 7(7), 1–12.
- Tufte, T., & Mefalopulos, P. (2009). *Participatory Communication: A Practical Guide*. Washington: The World Bank.
- Wang, T. C., Ghalih, M., & Porter, G. A. (2017). Marketing Public Relations Strategies to Develop Brand Awareness of Coffee Products. *Science Journal of Business and Management*, 5(3), 16–121.
- Wilcox, D. L., Cameron, G. T., & Reber, B. H. (2015). *Public Relations Strategies and Tactics*. (11st ed.). London: Pearson Education.
- Zepeda, L., & Li, J. (2007). Characteristics of Organic Food Shoppers. *Journal of Agricultural and Applied Economics*, 39(1), 17–28.

การลอกเลียน: The Mask Singer การซ้อนทับการสื่อความหมายของการ แต่งหน้าของกรรมการภายใต้วัฒนธรรมในยุคหลังสมัยใหม่

Pastiches: The Mask Singer Signification Overlapping of Makeup for Judges
under Cultures in Postmodern Age

กฤษณ์ คำนนท์

Krit Kamnon

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Faculty of humanities and social sciences Sisaket Rajabhat University, Thailand

E-mail: web_webmaz@live.com

Received March 6, 2021; Revised March 26, 2020; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปของการสื่อสาร และ
ซ้อนทับการสื่อความหมายของการแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The mask singer เพื่อความอยู่
รอดในสังคมยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า การแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The
mask singer มีลักษณะเป็นสื่อลูกผสม อันเกิดจากได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปของสื่อ ในลักษณะการ
เปลี่ยนแปลงรูปร่างสมบูรณ์ คือ การแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าให้มีลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างไป
จากใบหน้าที่ดั้งเดิม และการเปลี่ยนแปลงรูปร่างกึ่งสมบูรณ์ คือ การแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าที่
ลักษณะแตกต่างจากใบหน้า จนสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ยังพบว่าการสื่อสารด้วยการแต่งหน้า
ของกรรมการในรายการ The mask singer ได้เกิดการซ้อนทับการสื่อความหมายจากการเชื่อมโยงตัว
บทในลักษณะพันธุภาพโดยเป็นการสร้างตัวบทใหม่จากตัวบทดั้งเดิมด้วยการใช้จินตนาการสร้างสรรค์
ผ่านการลอกเลียน เพื่อสร้างความบันเทิงและความรื่นรมย์

คำสำคัญ: การลอกเลียน; การซ้อนทับการสื่อความหมาย; การแต่งหน้า; วัฒนธรรม; ยุคหลังสมัยใหม่

Abstract

This article aimed to analyze characteristics of trans-communication and signification
overlapping of makeup for judges on the show “The Mask Singer” in the postmodern age. The

study revealed that the judge makeup was media hybrid resulting from channel changes through complete metamorphosis which was face shape changes from the original and incomplete metamorphosis which was the other obvious face change. Furthermore, communication was intertextuality overlapping in architextuality. It was new context from the former one using creative imagination through pastiche for entertainment and aesthetics.

Keywords: pastiche; signification overlapping; makeup; culture; postmodern age

บทนำ

สื่อโทรทัศน์ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2559 สร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่วงการโทรทัศน์มากมาย รายการโทรทัศน์จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบดิจิทัลเพื่อสามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร เกิดการแข่งขันกันอย่างเข้มข้นในรายการโทรทัศน์ด้วยกัน รวมถึงแข่งขันกับเนื้อหาผ่านสื่อใหม่ (เดวิด หอมจันทร์ และ ณัฐพงศ์ แยมเจริญ, 2562) ดังเช่นที่ ปิยะรัตน์ ชูเรือง (2560) ได้ศึกษาถึงการปรับตัวด้วยการการแพร่กระจายเนื้อหาของรายการ The Mask Singer ใน 2 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบเนื้อหารายการแบบจำกัด เป็นการออกอากาศรายการบนแพลตฟอร์มดั้งเดิมผ่านสื่อโทรทัศน์ ทางสถานีโทรทัศน์ของเวิร์คพอยท์ หมายเลข 23 และแพลตฟอร์มฟอร์มออนไลน์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ 2. รูปแบบเนื้อหารายการแบบไม่จำกัด โฉมทำเสนอเนื้อหาของรายการผ่านแพลตฟอร์มที่หลากหลาย เช่น แพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก แพลตฟอร์มยูทูบ แพลตฟอร์มเว็บไซต์ และแพลตฟอร์มแอปพลิเคชัน

รายการบันเทิงจะมีส่วนช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดจากชีวิตประจำวันได้ดี รายการประเภทวาไรตี้ได้รับความนิยมและมีการแข่งขันที่สูงอย่างมาก ซึ่งหนึ่งในรายการวาไรตี้ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงก็คือรายการ The Mask Singer ผลิตโดยมีบริษัทเวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) (ภารดี ภัทรโชคชัย และ แอนนา จุมพลเสถียร, 2559) The Mask Singer ออกอากาศตอนแรกในวันที่ 6 ตุลาคม 2559 จนถึงปัจจุบัน ที่มีฤดูกาลแข่งขันมากถึง 10 ฤดูกาล โดยตัวรายการได้สร้างความบันเทิงจากรูปแบบรายการ การสร้างสรรค์หน้ากาก เครื่องแต่งกาย สีลาการแสดง และการร้องเพลงของนักร้องผู้ร่วมแข่งขัน

“กรรมกร” ถือหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยสร้างความบันเทิงและทำให้รายการดำเนินไปอย่างสนุกสนาน สิ่งที่สร้างความโดดเด่นให้แก่กรรมกรที่มีความน่าสนใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการสร้าง ความหมายของนักร้องผู้เข้าแข่งขัน คือ “การแต่งหน้า” ที่ฐานะเป็นการสื่อสาร โดย รายการ The Mask วรรณคดีไทย, The Mask งานวัด และ The Mask ลูกไทย ได้นำการแต่งหน้ามาช่วยเสริมสร้างความหมายให้พิธีกรในรายการ The mask singer ให้มีความน่าสนใจขึ้น จนเกิดเป็นกระแสไวรัล (Viral) ที่ช่วยช่วงชิงเรตติ้ง (Rating) ของรายการให้กลับมาอีกครั้ง ท่ามกลางรายการประกวดแข่งขันร้องเพลง

ที่เกิดขึ้นราวกับดอกเห็ดในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการเชื่อมโยงตัวบท (Intertextuality) ผสมผสานกับการใช้จินตนาการสร้างสรรค์ (Creative Imagination) ผ่านการลอกเลียน (Pastiche) ที่สร้างภาพลักษณ์ของกรรมกรในรายการขึ้นมาให้มีความโดดเด่นและแตกต่างจากกรรมกรในรายการแข่งขันร้องเพลงอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล

งานเขียนชิ้นนี้ผู้เขียนพยายามที่จะอธิบายให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนและความอยู่รอดของการแต่งหน้าในยุคดิจิทัล โดยการแต่งหน้าของกรรมกรสามารถช่วยเสริมสร้างให้รายการเกิดความสนุกสนาน ความบันเทิงและความรื่นรมย์ นำไปสู่การพัฒนาทางวิชาการ และสามารถนำวิธีการไปปรับประยุกต์ใช้ในการผลิตงานด้านวิชาชีพสื่อสารมวลชนได้ในปัจจุบัน

การแปลงรูปแบบของการสื่อสาร (Trans-communication) ด้วยการแต่งหน้ากรรมกรใน The mask singer ที่อุบัติขึ้นในยุคดิจิทัล

รายการเกมส์โชว์หลายเกมส์ที่มักมีการเล่นกับ “ร่างกาย” (เช่นเดียวกับการละเล่นแบบพื้นบ้านในงานเทศกาลฉลองคานิวัลต่าง ๆ เนื่องจากร่างกายของคนมีสถานภาพหลาย ๆ อย่างเช่น อาจเป็นบริเวณที่ถูกสังคมควบคุม (เช่น ห้ามผู้หญิงนั่งไขว่ห้าง ต้องยืนตรงทำความเคารพธงชาติ ฯลฯ) เป็นสถานที่แห่งเอกลักษณ์ (site of identity) เช่น เป็นคนรูปร่างผอมสูง อ้วนจ้ำม่ำ ช่วงขาวาวเรียว ฯลฯ รวมทั้งเป็นอาณาบริเวณที่เจ้าของร่างกายหรือคนอื่นจะมาใช้หาความสุข (กาญจนา แก้วเทพ, 2545) หากเพ่งพินิจจากแนวคิดดังกล่าวแล้วพบว่า การแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer ได้ใช้ร่างกายในส่วน “ใบหน้า” ถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความเพลิดเพลินในรายการ ซึ่งการแต่งหน้านั้นสามารถขยายประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่ผู้ชมรายการในทุกสัปดาห์เมื่อรายการออกอากาศซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการแสวงหาความบันเทิงที่น่าสนใจ

การแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer ในฐานะที่เป็นตัวสื่อมีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงรูปทางการสื่อสารของตัวสื่อ โดยการแต่งหน้าที่มีลักษณะเป็นภาพตายตัว ซึ่งการรับรู้ของบุคคลในสังคมมีฐานะเป็นสื่อเก่าที่ไม่ได้ตายไปไหน หากแต่ได้กลับไหลเท่านั้น อนึ่งการแต่งหน้าได้ปรับเปลี่ยนโดยถูกปลูกให้ตื้นขึ้นมามากครั้ง เพื่อความอยู่รอดในสังคมยุคดิจิทัล ผู้เขียนจึงได้นำแนวคิดเรื่องการผสมผสาน (hybrid) ของ McLuhan (1964 อ้างถึงใน ยุทธนา สุวรรณรัตน์, 2559) ได้กล่าวไว้ ถึงปรากฏการณ์การผสมผสาน หรือการพบกันของสองสื่อว่า คือ ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริงเป็นปรากฏการณ์ที่รูปแบบใหม่ได้ถือกำเนิดขึ้น เป็นช่วงเวลาของการเป็นอิสระและปลดปล่อยจากสภาวะดั้งเดิมที่สื่อเคยสร้างให้เกิดขึ้นกับผัสสะต่าง ๆ ของคนเรา

จากที่กล่าวไปข้างต้นจะเห็นว่าผู้เขียนเห็นว่า ลักษณะการแต่งหน้าของกรรมกรมีฐานะเป็น “ตัวสื่อ” (Media) ได้ทำให้การเปลี่ยนแปลงรูปจากสื่อดั้งเดิมซึ่งก็คือ ธรรมชาติของใบหน้ามนุษย์ (Medium) กลายเป็นสื่ออีกตัวหนึ่งหรือสื่อใหม่ขึ้น โดยสื่อดั้งเดิมได้เข้าไปรวมกับสื่อหนึ่งในลักษณะที่เป็นตัวสารของสื่อใหม่นั้นเอง ดังนั้นการแต่งหน้าจึงมีอิทธิพลกำหนดให้ตัวสื่อเดิมให้กลายมาเป็นสารของตัวมันเองได้ เช่นเดียวกับที่ ศิริชัย ศิริกายะ (2558ก) กล่าวว่า ในยุคดิจิทัลตัวสื่อมีพลังอำนาจ

มากกว่าตัวสาร เมื่อสื่อชนิดหนึ่งกลายเป็นตัวสารของสื่ออีกชนิดหนึ่งสืบทอดต่อเนื่องกันไป สารถูกจำกัดด้วยธรรมชาติของสื่อที่นำเอาตัวสารนั้นมาเป็นตัวเนื้อหาของตน

เมื่อพิจารณาว่าการแต่งหน้าของกรรมมีฐานะเป็นตัวสื่อที่สามารถกำหนดความหมายของเนื้อหาหรือตัวสื่อ โดยเมื่อพิจารณาจากคุณลักษณะธรรมชาติของสื่อ ตามแนวคิดของ McLuhan ได้แบ่งสื่อเป็น 2 ประเภทได้แก่ สื่อร้อน (Hot media) และสื่อเย็น (Cold media) โดยสื่อร้อน จะมีลักษณะที่ให้รายละเอียดมาก จินตนาการมาก คนเราจะเพิ่มเติมได้น้อยมีส่วนร่วมก็จะน้อยตามไปด้วย สื่อเย็นจะมีลักษณะที่ให้รายละเอียดน้อย จินตนาการน้อย คนเราจะเพิ่มเติมได้มาก การมีส่วนร่วมก็จะมาตามไปด้วย (อภิวัฒน์ อ่อนแก้ว, 2551) เราจึงสามารถนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาช่วยจำแนก คุณลักษณะของการแต่งหน้ากรรมในรายการ The mask singer โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มกรรมการใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้น และกลุ่มกรรมการใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เบาบาง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กลุ่มกรรมการใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้น ในรายการ The Mask วรรณคดีไทย, The Mask งานวัด และ The Mask ลูกไทย

การแต่งหน้าของคุณเกียรติศักดิ์ ฤทธิมนต์ ในรายการ The Mask วรรณคดีไทย
แพร่ภาพเมื่อวันที่ 11 เม.ษ. 2562
ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=OLDsZWLuRel&t=1664s>

การแต่งหน้าของคุณศิริพร อยู่ยอด ในรายการ The Mask งานวัด
แพร่ภาพเมื่อวันที่ 5 มี.ค. 2563
ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=KH2fKqoKdwk&t=623s>

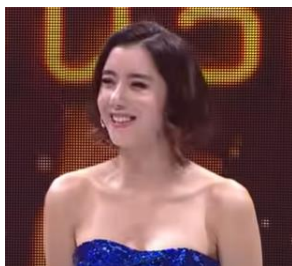

การแต่งหน้าของคุณเกียรติศักดิ์ ฤทธิมนต์ ในรายการ The Mask ลูกไทย
แพร่ภาพเมื่อวันที่ 2 ก.ค. 2563
ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=KnjR5lgTFjg&t=330s>

ตารางที่ 2 กลุ่มกรรมการที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เบาบาง ในรายการ The Mask วรรณคดีไทย, The Mask งานวัด และ The Mask ลูกไทย

การแต่งหน้าของ คุณณีนุช
เสมอรุต ในรายการ The Mask
วรรณคดีไทย แพร่ภาพเมื่อวันที่
18 เม.ษ. 2562
ที่มา: [https://www.youtube.com
/watch?v=8lxixhsvyhY&t=84s](https://www.youtube.com/watch?v=8lxixhsvyhY&t=84s)

การแต่งหน้าของ คุณอภิญา
เครื่องคงคา ในรายการ The Mask
งานวัด แพร่ภาพเมื่อวันที่ 16 เม.ษ.
2563
ที่มา: [https://www.youtube.com/
watch?v=OIUjARm-TAU&t=448s](https://www.youtube.com/watch?v=OIUjARm-TAU&t=448s)

การแต่งหน้าของคุณศิริพร อยู่ยอด
ในรายการ The Mask ลูกไทย
แพร่ภาพเมื่อวันที่ 25 มิ.ย. 2563
ที่มา: [https://www.youtube.com
/watch?v=KnjR5lgTFjg&t=330s](https://www.youtube.com/watch?v=KnjR5lgTFjg&t=330s)

ในส่วนของกลุ่มกรรมการที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้น มีลักษณะเป็นสื่อร้อนมาก โดยได้ช่วยต่อขยายการรับรู้ออกไปอย่างมาก เนื่องด้วยการแต่งหน้าล้นเต็มไปด้วยข้อมูลมากมาย ทำให้ผู้รับสารมีส่วนร่วม จินตนาการ และเติมเต็มข้อมูลได้น้อย ทว่ากลุ่มกรรมการที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เบาบาง มีลักษณะเป็นสื่อร้อนน้อยกว่า เนื่องจากสื่อที่ไม่ได้ช่วยขยายการรับรู้เท่าใดนัก ส่งผลทำให้ผู้รับสารมีส่วนร่วม จินตนาการ และเติมเต็มข้อมูลได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ฉะนั้นเราไม่สามารถจัดจำแนกคุณลักษณะของการแต่งหน้าตามลักษณะของความ “เข้มข้น” หรือ “เบาบาง” หากแต่จำเป็นต้องพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของผู้รับสารร่วมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบท (Context) ประกอบเข้าด้วยกัน

ทั้งนี้การแต่งหน้าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปของสื่อ ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับแนวคิดการเปลี่ยนรูปของสิ่งมีชีวิตในทางชีววิทยาที่เรียกว่าการเปลี่ยนแปลงรูปร่าง (Metamorphosis) (สุธรรม อารีกุล, 2559) โดยกลุ่มกรรมการที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้น เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปร่างสมบูรณ์ (Complete metamorphosis) โดยการแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าให้มีลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างไปจากใบหน้าที่ดั้งเดิม จนดูไม่ออกว่าใบหน้าที่ดั้งเดิมมีลักษณะอย่างไร และกลุ่มกรรมการที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เบาบาง เป็นการเปลี่ยนแปลงรูปร่างกึ่งสมบูรณ์ (Incomplete metamorphosis) โดยการแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าที่มีลักษณะแตกต่างจากใบหน้า จนสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการแปลงรูปแบบการสื่อสารในลักษณะนี้ถือเป็นการแปลงรูปสื่อให้มาเป็นสารในสื่อใหม่ และในเวลาเดียวกันก็เป็นการแปลงอัตตะของการสื่อสาร (meta-communication) ซึ่งเป็นผลมาจากการใช้รหัสในการแต่งหน้าที่แตกต่างกันออกไปด้วย

ทั้งนี้การแต่งหน้าเกิดจากการผสมรวมเครื่องหมายต่าง ๆ/สัญญาณ (Sign) ของโครงสร้างการแต่งหน้า (ขั้นตอนการแต่งหน้า) คือ 1. การรองพื้น 2. การไฮไลท์ 3. การเชคคิ้ว 4. การทาแป้งฝุ่น 5. การเขียนคิ้ว 6. การปิดมัสคาร่าคิ้ว 7. การเขียนขอบตา 8. การทาทายแชโดว์ 9. การปิดมัสคาร่า 10. การติดขนตาปลอม 11. การปิดแก้ม และ 12. การทาปาก และองค์ประกอบพื้นฐานทางศิลปะ คือ สี เส้น รูปทรง รูปร่าง ลักษณะพื้นผิว ช่องว่าง จังหวะ แสงและเงา ดังนั้นเมื่อเกิดการแต่งหน้าทำให้สื่อเดิมให้กลายเป็นเนื้อหาหรือสารของสื่อตัวใหม่ซึ่งล้วนเกิดการการแปลงรูปของสื่อ นั่นก็หมายความว่า การแต่งหน้าได้ทำให้เกิดการแปลงรูปแบบของการสื่อสาร เหมือน Bolter (2002) ได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจถึงลักษณะของสื่อดิจิทัลไว้ว่า ตัวสื่อเดิมได้มีการปรับปรุง และนำเนื้อหาของตัวสารเดิมมาใช้ในสื่อใหม่ที่เกิดจากการฟื้นฟูหรือการทำสื่อขึ้นใหม่ (Remediation) ดังเห็นได้จากวงการสื่อสารเพื่อสร้างความบันเทิงได้หยิบยกเนื้อหาของตัวสารเดิมมาปัดฝุ่นและนำไปใช้ในสื่อใหม่ ๆ ที่แตกต่างกันออกไปในปัจจุบัน

ดังนั้นเมื่อเกิดการแต่งหน้าจึงได้เกิดการแปลงรูปแบบของการสื่อสารของใบหน้าที่เป็นสื่อเดิมให้กลายเป็นสื่อตัวใหม่ขึ้น โดยใบหน้าที่และการแต่งหน้าต่างดำรงอยู่ร่วมกันในลักษณะ “ปฏิภักสัมพันธ์” ขององค์ประกอบสองสิ่งที่แตกต่างกันในการสื่อความหมายของการแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer โดย ศิริชัย ศิริกายะ (2558) ได้เสนอแนวคิดการมี “ปฏิภักสัมพันธ์” มี 3 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่งเป็นภาวะแบบมีปฏิภักสัมพันธ์แบบพึ่งพา (Mutualism) ประเภทที่สองเป็นภาวะมีปฏิภักสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน (Commensalism) และประเภทที่สามเป็นภาวะมีปฏิภักสัมพันธ์แบบปรสิต (Parasitism)

จากแนวคิดดังกล่าวเทียบเคียงได้ว่า “กลุ่มกรรมกรที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้น” สื่อทั้งสองเป็นคู่ปฏิภักสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์แบบปรสิต เป็นการอยู่ร่วมกันของผู้ที่มาเกาะติดอาศัยอยู่ (Parasite) คือ “การแต่งหน้า” กับตัวผู้ให้อาศัย (Host) คือ “ใบหน้า” ซึ่งสื่อที่มาเกาะติดนั้นจะได้ประโยชน์ แต่ถ้าแยกออกไปจะทำให้เสียประโยชน์ กล่าวคือ แต่งหน้าในลักษณะที่เข้มข้นช่วยให้เกิดความตลกขบขัน ความรื่นเริง และบันเทิง หากไม่แต่งหน้าก็จะไม่สามารถสร้างความบันเทิงได้เลย ซึ่งเมื่อเทียบเคียง

ในกรณีของ “กลุ่มกรรมกรที่ใช้การแต่งหน้าในลักษณะที่เบาบาง” เป็นคู่ปฏิภักสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์แบบแบบพึ่งพา ที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันและแยกออกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ กรรมกรในรายการมีความจำเป็นต้องใช้การแต่งหน้าเพราะหากไม่ใช้การแต่งหน้าจะทำให้เกิดผลเสียขึ้น เช่น หากไม่แต่งหน้าจะทำให้ใบหน้าเกิดความมันวาวเมื่อกระทบกับแสงไฟ ในสตูดิโอ หรือหากไม่แต่งหน้าจะทำให้ใบหน้าแลดูหมองคล้ำ ซีดเซียว ไม่สดใสเหมือนคนไม่สบาย หรือถึงขั้นขาดความสวยงามไปเลยก็ได้

ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของใบหน้าที่และการแต่งหน้ามีลักษณะปฏิภักสัมพันธ์ในการสื่อความหมายของการแต่งหน้าของกรรมกรขึ้นมา ซึ่งการแต่งหน้าจึงถือเป็นการสร้างงานศิลปะและยัง

เป็นตัวสื่อในเวลาเดียวกัน โดยมีลักษณะที่เรียกว่า สื่อลูกผสม (media hybrid) ที่มีความกำกวม (ambiguous) และความคลุมเครือ (Uncertainty) ทางการสื่อสาร ทว่ามีคุณค่าทางสุนทรียะในรายการ The mask singer ที่เกิดขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ดังเช่น ธัญญา สังขพัฒน์ (2559) เห็นว่า ลักษณะของสื่อหรืองานศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ (The Age of Postmodernism) มักไม่ยึดตามกรอบของสื่อเพียงสื่อเดียวแบบเดิม

การแต่งหน้าของกรรมการจึงเป็นการสร้างตัวสื่อที่มีสุนทรียะที่อยู่ภายใต้รหัสเชิงวัฒนธรรม (Cultural codes) โดยได้แสดงออกให้เห็นถึงความสัมพันธ์ (Relation) ระหว่างตัวบท (Text) ที่อยู่ภายในบริบท (Context) ของวัฒนธรรมไทย ทั้งนี้บริบทจึงถือเป็นตัวกำหนดความหมายของการแต่งหน้าผ่านแนวคิด (Concept) ของฤดูกาลแข่งขันในแต่ละ Season เช่น รายการ The Mask วรรณคดีไทย, The Mask งานวัด และ The Mask ลูกไทย

จากปรากฏการณ์การแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The mask singer ที่เป็นการกระโดดสร้างความหมายใหม่ให้แก่กรรมการในรายการ โดยได้ก้าวข้ามและพ้นผ่านการตอกตรึงอยู่กับภาพตายตัว (Stereotypes) ของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นภาพลักษณ์ซ้ำ ๆ เดิม ๆ และขาดความน่าสนใจ แต่นั่นก็คือการแปลงรูปของสื่อเช่นเดียวกัน ซึ่งล้วนระดับความเข้มข้นแตกต่างกันไป ทว่าการอุปติของการแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The mask singer ในฐานะสื่อลูกผสมที่ได้มีการปรับเปลี่ยน (Adaptations) ผสมผสาน (mixed) และการแปลงรูปของสื่อ ซึ่งนำพาตนเองเข้าไปอยู่ร่วมกับสื่ออื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด ผ่านการแปลงรูปทางการสื่อสารที่เกิดขึ้นในยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ดังที่ McLuhan (1964) ได้ชี้ให้เห็นว่าการแปลงรูปหรือการข้ามผ่านขององค์ประกอบของการสื่อสารจากตัวสื่อหนึ่งกลายเป็นอีกองค์ประกอบของสื่ออีกตัวหนึ่ง ล้วนเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลาของการสื่อสารที่อยู่ในยุคดิจิทัล

อนึ่ง การสื่อสารด้วยการแต่งหน้ากรรมการในรายการ ใน The mask singer ได้ช่วงชิงความสนใจจากผู้ชมรายการ อันเนื่องมาจากการผสมรวมของสื่อที่มีลักษณะแตกต่างกันนำไปสู่การก่อให้เกิดสื่อความหมายขึ้นมาใหม่ โดยการแปลงรูปของสื่อจะมีระดับที่แตกต่างกันออกไปตามความสร้างสรรค์และบริบทของรายการโทรทัศน์ ดังนั้นเมื่อผู้ทำการสื่อสารเข้าใจถึงบริบทที่สามารถนำมาแปรสภาพเป็นรหัสที่ใช้ในการสื่อสารได้ นั่นคือจุดที่สร้างความน่าสนใจและความนิยมให้แก่รายการก็เป็นได้ และแสดงให้เห็นถึงการสร้างสรรค์เพื่อความอยู่รอดในสังคมยุคดิจิทัล ทั้งนี้ กำจร หลุยยะพงศ์ (2556) มองว่าการเรียนรู้ชนบ (Convention) หรือสูตรสำเร็จของแนวเรื่องเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นหากผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ หรือนักสร้างสรรค์สื่อเข้าใจชนบของแนวเรื่องหรือสูตรสำเร็จของสิ่งที่กำลังสร้าง อยู่ดีเพียงพอก็ย่อมรู้ว่าจะ “ฉีกชนบ” (ซึ่งก็คือ Invention) เพื่อเอาชนะความคาดหวังของผู้ชมไปพร้อม ๆ กับรักษาชนบเดิม ที่เป็นหัวใจสำคัญไว้ได้อย่างกลมกล่อม

การความบันเทิงและความรื่นรมย์ด้วยการลอกเลียนด้วยการแต่งหน้าของกรรมกรใน รายการ The mask singer

ในมิติของการสื่อความหมายด้วยการแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer ในฐานะที่เป็นตัวสารมีความจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท (Transtextuality) ทุติยบท (Hypertextuality) และการเชื่อมโยงตัวบท (Intertextuality) เพื่อศึกษาถึงลักษณะของตัวสารหรือตัวบทที่มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใดที่จะนำไปสู่การสื่อความหมายของการแต่งหน้าให้เกิดขึ้นได้ Genette (1997 อ้างถึงใน เจริญพงศ์ ศรีสกุล, 2550) นักภาษาศาสตร์ได้กล่าวถึง ลักษณะความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันและกันระหว่างตัวบทหรือ “transtextuality” ซึ่ง ครอบคลุมถึงทุกสิ่งซึ่งทำให้ตัวบทหนึ่งสัมพันธ์กับตัวบทอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นโดยชัดเจนหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ Genette ได้แบ่งประเภทความสัมพันธ์ของตัวบทดังกล่าวไว้ 5 ลักษณะได้แก่ 1) ลักษณะสัมพันธ์บท (Intertextuality) 2) ลักษณะการเป็นปริสติดของตัวบท (Paratextuality) 3) ลักษณะอัตตะของตัวบท (Metatextuality) 4) ลักษณะการเป็นทุติยบท (Hypertextuality) และ 5) ลักษณะพันธูปบท (Architextuality)

ในทัศนะของ Genette (1997 อ้างถึงใน วรันธร บุญพิทักษ์, 2551) ได้สรุปลักษณะการพัฒนาจากตัวบทเป็นทุติยบทว่ามี 2 ลักษณะ ได้แก่ การแปลงรูป (Transformation) ซึ่งไม่จำเป็นต้องปรากฏว่าได้เกิดจากตัวบทเดิมและการเลียนแบบ (Imitation) ซึ่งจำเป็นต้องมีต้นแบบ (Model) หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของปฐมบทอยู่ด้วย จากงานของ Gerard Genette ผู้เขียนจึงเทียบเคียงว่า การแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer เป็นการสื่อสารด้วยกับอวัจนภาษา ล้วนได้มีการเลียนแบบตัวบทดั้งเดิมในลักษณะการลอกเลียน (Pastiche) จากการแต่งหน้าของบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสื่อประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคม เพื่อสร้างความตลก ขำขัน ความสนุกสนาน ความบันเทิง และความรื่นรมย์

Real (1996 อ้างถึงใน เพ็ญสิริ เศวตวิหारी, 2541) กล่าวว่า Pastiche เป็นลักษณะเช่นเดียวกับการปะติดปะต่อภาพหรือความหมายต่าง ๆ ให้ให้ปรากฏเด่นชัดออกมาในระดับผิวหน้า (Surface Level) คือ ศิลปะการนำส่วนต่าง ๆ มาผสมผสานทั้งลักษณะเก่าและใหม่ไม่เน้นความสอดคล้องกลมกลืนเป็นการนำสิ่งที่แปลกหรือเห็นได้อย่างชัดมากกล่าวถึง ล้อเลียน เลียดสี ทั้งนี้ Dentith (2002) ในนำเสนอทัศนะเกี่ยวกับการลอกเลียน ไว้ว่า การลอกเลียนเป็นวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญโดยได้ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนความหมายไปจากมาตรฐานปกติ หรือสภาพปกติที่ควรจะเป็นไปตามธรรมชาติ การลอกเลียนนำไปสู่ความตลกขบขัน

เชกเช่นที่ Genette (1997) ได้ชี้ให้เห็นลักษณะของการลอกเลียน (Parody) เป็นความสัมพันธ์ของตัวบทแบบทุติยบท (Hypertextuality) เพื่อเกิดความตลกขบขัน (Comedy) จากการเย้ยหยัน (Irony) การเหน็บแนมหรือการเสียดสี (Satiric) ตัวบทที่มีอยู่ดั้งเดิม ดังนั้นจากลักษณะการลอกเลียน ที่เป็นการนำเอาตัวบทเดิมใช้เพียงส่วนประกอบของตัวบทใหม่ขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความบันเทิงและความรื่นรมย์ การสร้างตัวบทใหม่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยผ่านการลอกเลียนแบบมาจากตัวบท

ดั้งเดิม ทว่าต่างกันตรงเจตนาของผู้ส่งสารโดยการลอกเลียน (Parody) ได้มุ่งเน้นให้เกิดความตลกเป็นสำคัญ

การลอกเลียนด้วยการแต่งหน้ากรรมการในรายการ ใน The mask singer จึงเปรียบเสมือนศิลปะของการสื่อสารในยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ที่ได้เกิดการลอกเลียนในลักษณะของการปะติดปะต่อ เช่น การแต่งหน้าลอกเลียนแบบของ “แก้วหน้าม้า” “อุทัยเทวี” หรือ “นางยักษ์” ฯลฯ ที่มีการผสมผสานภาพแห่งความทรงจำในอดีต จนเกิดกระแสความนิยมจนเป็นกระแสไวรัลขึ้น บนพื้นฐานของการโหยหาอดีต (Nostalgia) ดังเช่น ปรากฏการณ์ความนิยมในภาพยนตร์เรื่อง “แฟนฉัน” หรือในปัจจุบัน คือ “พระมหาเทวีเจ้า” ที่มีชื่อเสียงในยุคดิจิทัล ดังเช่นที่ Hutcheon (อ้างถึงใน Dunn, 1991) ได้หยิบยกกฎแห่งการลอกเลียนขึ้นมา กฎเกณฑ์ที่ว่านี้ทำให้ศิลปินในยุคหลังสมัยใหม่สามารถที่จะผลิตผลงานได้ โดยดึงเอาเนื้อหาออกมาจากเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านพ้นมาแล้วในอดีต ซึ่งไม่ใช่ว่าเอากลับมาทำใหม่ทั้งหมด แต่เป็นเพียงการสร้างเรื่องราวขึ้นมาใหม่จากการแตกตัวออกจากเรื่องราวเก่า ๆ ผ่านการขัดเกลาให้ผิดแผกไปจากเดิม

การแต่งหน้าของกรรมการถือเป็นการเลียนแบบตัวบทหรือเนื้อหา ในลักษณะของการลอกเลียนที่ล้วนท่วมท้นไปด้วยจินตนาการ (Imagination) โดยเป็นการใช้จินตนาการความสร้างสรรค์ (Originality หรือ Creative Imagination) คือ การจินตนาการในการสร้างภาพใหม่ ๆ ผ่านจินตนาการผลิตซ้ำ (Reproduction Imagination) จากประสบการณ์ที่เคยสัมผัสมาในอดีตที่น่าหลงใหลหรือความประทับใจที่สามารถระลึกถึงได้ เช่น ภาพของสาวน้อยดกน้ำ ภาพของนางงามในงานวัด หรือภาพของนางเอกลิเก ในลักษณะของภาพตัวแทน (Representation)

ดังนั้นการแต่งหน้าของกรรมการจึงเกิดจากอารมณ์แห่งจินตนาการที่ผสมผสานกับความจริงของตัวบทดั้งเดิม โดยการแต่งหน้าเป็นการสื่อสารที่เปรียบประดุจเป็นงาน “ศิลปะ” อันเกิดจากการผลิตซ้ำ ซึ่งการแต่งหน้าได้มุ่งให้ความสำคัญและทำหน้าที่ไปที่การสร้างประทับใจ ความตึงตาดตึงใจ และระลึกถึงคุณค่าแห่งความงาม ดังเช่นที่ Benjamin (อ้างถึงใน ทวีรัก กลิ่นสุคนธ์, 2541) ที่ได้เสนอว่างานศิลปะที่ถูกผลิตซ้ำได้ จะกลายมาเป็นงานศิลปะที่ถูกออกแบบขึ้นขึ้นที่สามารถจะคัดลอกใหม่ได้ (Reproducibility) หน้าที่ของงานศิลปะจึงเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้าม แทนที่จะอยู่บนพื้นฐานของพิธีกรรมต่าง ๆ เช่นในอดีต งานศิลปะจะกลายมาเป็นศิลปะที่อยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติในด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการรังสรรค์ขึ้นด้วยหน้าที่ใหม่ที่สำคัญต่อระดับตัวงาน นั่นคือการตระหนักถึงคุณค่าความงามของงานศิลปะชิ้นนั้น

ในรายการ The Mask วรรณคดีไทย เช่น การแต่งหน้าของคุณธนวัฒน์ ประสิทธิ์สมพร ได้เลียนแบบการแต่งหน้ามาจากนางแก้วในวรรณคดีเรื่อง “แก้วหน้าม้า” และการแต่งหน้าของคุณเกียรติศักดิ์ อุดมภาค ได้ปรับเปลี่ยนการแต่งหน้ามาจากอุทัยเทวี ในวรรณคดีเรื่อง “อุทัยเทวี” ในรายการ The Mask งานวัด เช่น การแต่งหน้าของคุณธนวัฒน์ ประสิทธิ์สมพร ได้เลียนแบบการแต่งหน้ามาจากนางงามในงานวัด การแต่งหน้าของคุณเจมส์ ฟอเกอร์ลุนด์ ได้ปรับเปลี่ยนการแต่งหน้ามาจากลูกนิมิตในวัด

และการแต่งหน้าของคุณเกียรติศักดิ์ อุดมภาค ได้เลียนแบบการแต่งหน้ามาจากสาวน้อยตกน้ำในงานวัด ในรายการ The Mask ลูกไทย เช่น การแต่งหน้าของคุณเกียรติศักดิ์ อุดมภาค ได้เลียนแบบการแต่งหน้ามาจากไกรทอง ในวรรณคดีเรื่อง “ไกรทอง” และการแต่งหน้าของคุณธนวัฒน์ ประสิทธิ์สมพร ได้เลียนแบบการแต่งหน้ามาจากนางยักษ์ ในวรรณคดีเรื่อง “พระอภัยมณี” ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The Mask วรรณคดีไทย

การแต่งหน้าเป็น “แกวหนามา”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 9 พ.ค. 2562

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=twQqI20Sd2k>

การแต่งหน้าเป็น “อุทัยเทวี”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 20 มิ.ย. 2562

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=bO5elglP3ck>

ตารางที่ 5 ภาพการแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The Mask งานวัด

การแต่งหน้าเป็น “นางงาม”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 16 เม.ษ.

2563

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=OIUjARm-TAU>

การแต่งหน้าเป็น “ลูกนิมิต” แพร่ภาพ

เมื่อวันที่ 16 เม.ษ. 2563

ที่มา:

<https://www.youtube.com/watch?v=OIUjARm-TAU>

การแต่งหน้าเป็น “สาวน้อยตกน้ำ”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 16 เม.ษ.

2563

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=OIUjARm-TAU>

ตารางที่ 6 ภาพการแต่งหน้าของกรรมการในรายการ The Mask ลูกไทย

การแต่งหน้าเป็น “นางเอกลิเก”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 4 มิ.ย. 2563

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=pMpQR21wftY&t=1263s>

การแต่งหน้าเป็น “นางยักษ์”

แพร่ภาพเมื่อวันที่ 2 ก.ค. 2563

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=K95VYkdrKz0>

จากตารางแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างปฐมบทและตัวบทใหม่ที่เกิดขึ้นจากการแต่งหน้าของกรรมการ The mask singer ล้วนมีระดับของการเลียนแบบของตัวปฐมบทมากขึ้นแตกต่างกันออกไป แต่ก็แฝงไว้ด้วยจุดประสงค์ในการสร้างความบันเทิงและความรื่นรมย์ ซึ่งไม่ได้มีการยับยั้งการเหน็บแนมหรือการเสียดสี ดังเช่น การลอกเลียนในรูปแบบของ “Parody” “Travesty” และ “Caricature” ทั้งนี้การแต่งหน้ายังแสดงให้เห็นถึงอัตตาของตัวบท โดยลักษณะการแต่งหน้าเชื่อมโยงความสัมพันธ์โดยได้อธิบายเห็นเห็นตัวบทดั้งเดิม เหนือเช่นเดียว บทวิจารณ์ (Commentary) นั่นเอง

ทั้งนี้ผู้เขียนจึงพิจารณาว่า องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ที่จะช่วยเสริมสร้างความชัดเจนทางการสื่อสารให้แก่กรรมการในรายการ The mask singer คือ ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับก็มีลักษณะการเป็นทุติยบทด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวก็มีลักษณะของการลอกเลียน (Pastiche) ซึ่งจะปรากฏสิ่งที่บ่งบอกและเชื่อมโยงถึงตัวบทดั้งเดิม ปฐมบทหรือมีต้นแบบ (Model) ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับของคุณณวัฒน์ ประสิทธิ์สมพร

ที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=K95VYkdrKz0>

การสื่อสารด้วยการลอกเลียนแบบทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับของกรรมการในรายการ The mask singer มีความสัมพันธ์ของระหว่างตัวบท โดยได้มีการเชื่อมโยงกับตัวบทอื่น ๆ ในส่วนทรงผมของคุณณวัฒน์ ประสิทธิ์สมพร ได้เชื่อมโยงตัวบทกับทรงผมที่เรียกว่า “ทรงผมปีก” (พวงผกา คุโรวาท, 2535) ในส่วนของเครื่องแต่งกาย ได้เชื่อมโยงตัวบทกับเครื่องแต่งกายที่เรียกว่า “ตะเบงมาน” (อภิโชค แซ่โค้ว, 2542) และสุดท้ายเครื่องประดับ ได้เชื่อมโยงตัวบทกับเครื่องประดับที่เรียกว่า “ทับทรวง” ตัวนาง (สุภาวดี โพธิเวชกุล, 2548) ซึ่งเป็นการลอกเลียน โดยปราศจากการเสียดสี ยั่วยุ หรือถากถางแต่อย่างใด โดยปัจจัยดังกล่าวได้เข้ามาช่วยในการกำกับความหมาย (anchorage) ของการแต่งหน้า ทั้งยังช่วยเสริมสร้าง เติมเต็มและขยายความเข้าใจในการสื่อความหมายของการแต่งหน้าให้เกิดความสมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น

ทั้งนี้จากลักษณะที่ได้กล่าวมาได้ชี้ชัดให้เห็นว่า การลอกเลียนด้วยการแต่งหน้า ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ มีลักษณะเป็นปรสิตรัสการสื่อสาร (Paracommunication) จากปรสิตรัสของตัวบท (Paratextuality) ในระดับภายในตัวบท (Endoparasite) ที่เกิดปรสิตรัสที่เกิดจากรูปลักษณ์ภายนอก (Appearance) คือ การแต่งหน้า ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ จากกระบวนการสื่อสารดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่า ก็ถือเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้รายการเกิดความสนุกสนาน ความบันเทิงเรีรรมย์ และนำไปสู่การประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นผลดีต่อการสร้างเรตติ้ง กระแสความนิยม และกระแสไวรัล (Viral) ทั้งในสื่อแบบดั้งเดิม (Traditional Media) และสื่อใหม่ (New Media) ในโลกยุคดิจิทัล

จากทั้งหมดที่กล่าวมาถือได้ว่าการแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer เป็นการสร้างตัวบทหรือเนื้อหาแห่งความบันเทิง ความสนุกสนาน และความรื่นรมย์ให้แก่ผู้ชมรายการเป็นสำคัญในยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ซึ่งถือเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะที่อยู่บนพื้นฐานของการสื่อสารเพื่อสร้างความรื่นเริงบันเทิงใจให้แก่ผู้คน ซึ่งความรื่นเริงบันเทิงใจที่เกิดขึ้นก็ไม่จำเป็นต้องจมปลักอยู่กับการเย้ยหยันหรือถากถาง ดังที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2554) ได้กล่าวถึงสภาวะแบบหลังสมัยใหม่ไว้ว่า ในสังคมแบบนี้ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อีกต่อไป มีแต่การลอก ลอกเลียน จับแพะชนแกะ (pastiche) เป็นการลอกเลียน เลียนแบบที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการถากถางหรือล้อเลียนอย่างวิพากษ์แบบสมัยใหม่ แต่เพื่อความสำราญเป็นสำคัญ

สรุป

การแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปของตัวสื่อ ในลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปร่างสมบูรณ์ (Complete metamorphosis) คือ การแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าให้มีลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างไปจากใบหน้าที่ดั้งเดิม และการเปลี่ยนแปลงรูปร่างกึ่งสมบูรณ์ (Incomplete metamorphosis) คือ การแต่งหน้าได้แปลงรูปของใบหน้าที่มีลักษณะแตกต่างจากใบหน้า จนสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การแต่งหน้าที่เกิดขึ้น จึงมีลักษณะเป็น “สื่อลูกผสม” อันเกิดจากการผสมรวมเครื่องหมายต่างๆ/สัญญาณ (Sign) โดยถูกจัดการด้วยรหัสเชิงวัฒนธรรม (Cultural codes) ที่ทำหน้าที่เป็นบริบททางการสื่อสารของการแต่งหน้าในแต่ละฤดูกาลแข่งขัน สอดคล้องกับ นันททอง ทองใบ (2561) ได้กล่าวทิ้งท้ายในบทสรุปว่านักสร้างสรรค์ เนื้อหาในทุก ๆ สื่อ ไม่เฉพาะแต่สื่อโทรทัศน์ได้ตระหนักว่า หากต้องการอยู่รอดบนโลกที่เต็มไปด้วยเนื้อหาอันท่วมท้นในเวลานี้ คงต้องมองหาหนทางตัด แต่ง ตัวตน หลอมรวมให้กลายเป็นสื่อ “ลูกผสม” เหมือนเช่น “The Mask Singer”

ทั้งนี้การสื่อสารด้วยการแต่งหน้าของกรรมกรในรายการ The mask singer ได้เกิดการซ้อนทับการสื่อความหมายของสื่อหลายประเภทรวมเข้าด้วยกัน อันเกิดจากการเชื่อมโยงตัวบท (Intertextuality) ในลักษณะพันธุบท โดยเป็นการสร้างตัวบทใหม่จากตัวบทดั้งเดิมด้วยการใช้จินตนาการสร้างสรรค์ (Creative Imagination) โดยการลอกเลียนที่มีการเชื่อมโยง ปรับเปลี่ยน ปรับแปลง ผสมผสานและอ้างอิงตัวบทดั้งเดิมจนเกิดเป็นตัวบทใหม่ที่มีความน่าสนใจ สอดคล้องกับ Eco (1977) กล่าวว่า สิ่งทีก่อร่างสร้างรูปขึ้นมาเป็นเนื้อหาของตัวงานยังไม่น่าสนใจเท่ากับกลวิธีที่ก่อตัวขึ้นจนเป็นงาน ซึ่งผู้รับสารไม่เพียงแต่รับเอาเนื้อหาจากตัวสารเท่านั้น แต่ทว่ายังได้รับเอาวิธีการที่ตัวสารได้รับการถ่ายทอดเนื้อหานั้นมาด้วย

จากการเชื่อมโยงตัวบทในลักษณะพันธุบทได้แสดงให้เห็นถึงปริสติดัวบท (Paratextual Sign) ซึ่งมีฐานะเป็น “สิ่งรบกวน” ของการสื่อสารที่สามารถสวมบทบาทเป็นรหัสในการจัดการความหมายของการแต่งหน้า ซึ่งทำให้เกิดการสื่อความหมายถึงความตลกขบขัน อันนำไปสู่ความบันเทิง ความรื่นรมย์ และความน่าตื่นตาตื่นใจในยุคดิจิทัล โดยถือเป็นการสร้างความน่าสนใจให้แก่เนื้อหาของรายการ

ท่ามกลางการช่วงชิงกระแสความนิยมของสื่อในยุคหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ดังที่ กาญจนา แก้วเทพ (2552) กล่าวว่า “เราได้มาถึงยุคสิ้นสุดของเหล่าเก่าในขวดยุคใหม่ หรือ เหล่าใหม่ในขวดยุคเก่าแล้ว เพราะทั้งเหล่าและขวดยุค (Elements) ล้วนแล้วแต่เป็นของเก่าทั้งสิ้น แต่น่าจะมี “วิธีริน” (Organization หรือ Relation) ที่ยังคงแปลกใหม่ได้” เราจะเห็นได้ว่าวิถีคิดของยุคหลังสมัยใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือคุณค่าต่อผลงานต้นฉบับมากกว่าผลงานที่เกิดจากการผลิตซ้ำ

ทั้งนี้การสื่อสารด้วยการแต่งหน้าของกรรมในรายการ The mask singer จำเป็นต้องอาศัยรหัสตัวสารเชิงเสมือนจริง (analogic message code) และรหัสเชิงตรรกะ (digital message code) (Fiske, 1990) โดยรหัสตัวสารเชิงเสมือนจริง คือ การแต่งหน้า ทรงผม เครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับ ที่มีความเหมือนกับสิ่งที่มันแสดงแทน (Referent) โดยต้องผสมรวมกับรหัสเชิงตรรกะ คือ ภาษาต่าง ๆ หรือ ถ้อยคำ (Word) ที่ปรากฏในบทสนทนา (Dialogue) บทบรรยาย (Narration) หรือแม้กระทั่งกราฟิก (graphic) ในรายการโทรทัศน์ เพื่อช่วยลดความคลุมเครือทางการสื่อสารที่เกิดขึ้น และทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (mutual understanding) ผู้เขียนมุ่งหวังว่าบทความนี้จะเป็ประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้ที่ศึกษาด้านการสื่อสาร และจะเป็นประโยชน์ยิ่งหากผู้ผลิตสื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้การผลิตผลงานสร้างสรรค์ทางด้านนิเทศศาสตร์ในยุคดิจิทัล

นอกจากนั้นบทความนี้จะเป็พื้นฐานทางความคิดต่อผู้ผลิตผลงานทางด้านนิเทศศาสตร์ จำเป็นต้องใช้ความคิด จินตนาการ การลอกเลียน การปะติดปะต่อ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานที่มีฐานะเป็น “สื่อลูกผสม” ในหลังสมัยใหม่/ยุคดิจิทัล ที่สามารถสร้างความน่าสนใจ ความโดดเด่น และช่วงชิงกระแสความนิยมหรือเรตติ้งของผลงานให้แก่ผลงานของตนเองได้ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์หรือบริบททางการสื่อสารอย่างไม่หยุดนิ่ง

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สัมพันธบท (Intertextuality): เหล่าเก่าในขวดยุคใหม่ในการสื่อสารศึกษา.

วารสารนิเทศศาสตร์, 27(2), 1-29.

กาญจนา แก้วเทพ. (2545). สื่อบันเทิง: อำนาจแห่งความไร้สาระ. กรุงเทพฯ: ออล อเบ้าท์ พรินท์.

กำจร หลุยยะพงศ์. (2556). ภาพยนตร์กับการประกอบสร้าง สังคม ผู้คน ประวัติศาสตร์และชาติ.

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจริญพงศ์ ศรีสกุล. (2550). การออกแบบเนื้อหาส่วนควบและส่วนขยายในสื่อวีดิทัศน์ภาพยนตร์

(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). แนะนำสกุลความคิดหลังโครงสร้างนิยม. กรุงเทพฯ: สมมติ.

เดชิต หอมจันทร์ และ ญัฐพงศ์ แยมเจริญ. (2562). พฤติกรรมการเปิดรับและความพึงพอใจของผู้ชม

ต่อรูปแบบรายการ หน้ากากนักร้อง (The Mask Singer) ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสาร

นิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 23(1), 343-354.

- ทวีรัก กลิ่นสุคนธ์. (2541). การศึกษากระบวนการผลิตและการบริโภคภาพเขียนลอกแบบในประเทศไทย(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาคร.
- นันทอง ทองใบ. (2561). เรื่องเล่าลูกผสมและการสร้างคาแร็คเตอร์แบบการ์ตูนในรายการ The Mask Singer. *วารสารศรีปทุมปริทัศน์*, ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 18(1), 107-116.
- ปิยะรัตน์ ชูเรือง. (2560). การกระจายเนื้อหารายการและการจัดวางตราสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ในรายการโทรทัศน์ The Mask Singer หน้ากากนักร้อง ผ่านมัลติแพลตฟอร์มที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ชม(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญสิริ เศวตวิหारी. (2541). อิทธิพลของแนวคิดยุคหลังสมัยใหม่ที่ปรากฏในภาพยนตร์ไทยของผู้กำกับรุ่นใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2538-2540(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงผกา คุโรวาท. (2535). *คู่มือประวัติเครื่องแต่งกาย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ภาวดี ภัทรโชคชัย และ แอนนา จุมพลเสถียร. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติ และแนวโน้มในการรับชมรายการ The Mask Singer. สืบค้นเมื่อ 9 สิงหาคม 2563, จาก <http://203.131.210.100/ejournal/wp-content/uploads/2017/12/JCIS60045.pdf>.
- ยุทธนา สุวรรณรัตน์. (2559). การข้ามผ่านทางการสื่อสารของบทพระราชนิพนธ์เรื่องไกลบ้าน (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสยาม.
- วรินทร์ บุญพิทักษ์. (2551). *การผลิตการสื่อสารในการแสดงตลกจากสื่อวีซีดีบันทึกการแสดงสดของวงโปงลางสะออน*(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริชัย ศิริกายะ. (2558ก). แบบจำลองการสื่อสารในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 13(15), 8-13.
- ศิริชัย ศิริกายะ. (2558ข). ข้อเสนอแนะประเด็นการสื่อสารเพื่องานวิจัยนิเทศศาสตร์ตามแนวคิด “ปฏิภักษ์สัมพันธ์” (Symbiosis) ในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 14(16), 7-11.
- สุธรรม อารีกุล. (2559). *การเจริญเติบโต*. สืบค้นเมื่อ 11 กรกฎาคม 2563, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/page=t19-5-infodetail02.html>
- สุภาวดี โพธิเวชกุล. (2548). *รูปแบบการแสดงเบิกโรงละครรำในยุครัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 9)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อภิโชค แซ่โค้ว. (2542). *การแต่งกายไทย*. กรุงเทพฯ: เอส.ที.พี.เวิลด์ มีเดีย.
- อภิวัฒน์ อ่อนแก้ว. (2551). *การส่งความสุขปีใหม่ด้วยสื่อบัตรอวยพร โทรศัพท์เคลื่อนที่ และไฮเปอร์มีเดีย*(วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Bolter, J. (2002). Formal Analysis and Cultural Critique in Digital Media Theory. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 8(4), 77–88.
- Dentith, S. (2002). *Parody*. London: Routledge.
- Dunn, R. (1991). Postmodernism: Populism, Mass Culture, and Avant–Garde. *Theory, Culture and Society*, 8, 111–135.
- Eco, U. (1977). *A Theory of Semiotics*. London: The Macmillan Press.
- Fiske, J. (1990). *Introduction to Communication Studies*. London and New York: Routledge.
- Genette, G. (1997). *Literature in the Second Degree*. Translated by Channa Newman and Claude Doubinsky. London: University of Nebraska Press.
- McLuhan, M. (1964). *Understanding media: The extensions of man*. New York: McGraw–Hill.

มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนามหายาน

The Leader's Path According to The Great Determination of Mahayana Buddhism

¹พระสมชาย สิกขาสโภ และ สุวิญ รักษัตย์

¹Phra Somchai Sikkhaspho and Suvin Raksat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: Somchai37706@gmail.com

Received January 13, 2021; Revised January 26, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนามหายาน เป็นแนวคิดที่กล่าวถึงผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือ มีความเฉลียวฉลาดเป็นที่ยอมรับของบุคคลากรทั่วไป มีพฤติกรรมที่เหมาะสม มีความเสียสละสามารถนำพาคนอื่นไปในทางที่ถูกต้อง ซึ่งผู้นำที่ดีจะเป็นส่วนหนึ่งที่น่าพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสม เป็นผู้ที่สามารถทำให้เป้าหมายหรืออุดมการณ์ต่าง ๆ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม บทความนี้จะนำเสนอประเด็นที่เป็นหัวข้ออย่างนี้ 1) ความหมายและความสำคัญของผู้นำ 2) ภาวะของการเป็นผู้นำที่ดี 3) อุดมคติของผู้นำตามแนวทางพระพุทธศาสนามหายาน 4) มรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธาน โดยจะรวบรวมข้อมูลจากและวิเคราะห์จากเอกสารทั้งฝ่ายพระพุทธศาสนาเถรวาทและพระพุทธศาสนามหายาน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับผู้สนใจต่อไป

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; มหาปณิธาน; พระพุทธศาสนามหายาน

Abstract

The leader path of Mahayana Buddhism is told as the way of acceptance leaders with intelligence as well as donation. These behaviors are to take people to the right destination and to change the society better because leaders can choose the appropriate solution for chaotic society. This was to present these aspects 1) Meaning and importance of leadership, 2) The Good character of leadership, 3) The leaders Idealism along Mahayana Buddhism, and 4) Paths of

leaders along the great aspiration. Data were collected via the Theravada Buddhism and the Mahayana Buddhism texts, and to guide the study for those interested in further.

Keywords: Leadership; The Great Determination; Mahayana Buddhism

บทนำ

มรรคาแห่งผู้นำตามแนวทางปณิธานของพระพุทธศาสนาหายาน เป็นการกล่าวถึงแนวคิดผู้นำที่ได้รับการยอมรับนับถือ มีความเฉลียวฉลาด เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป มีพฤติกรรมที่ดี มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้ความสามารถในการนำพาผู้อื่นไปในทางที่ถูกที่ควรได้ มีการบำเพ็ญตามโพธิสัตว์จรรยา มีเมตตาช่วยเหลือสรรพสัตว์อื่นก่อนช่วยเหลือตนเอง (เสถียร พันธรัณย์, 2549) ผู้นำที่ดีจะนำพาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสม จนสามารถนำพาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือต้องมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า มนุษย์รู้จักการรวมตัวกันเป็นกลุ่มมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าแสนปีมาแล้ว โดยในระยะแรก ๆ ได้รวมตัวกันอย่างง่าย ๆ แล้วค่อยวิวัฒนาการมาตามลำดับ จนกลายเป็นสังคม สาเหตุที่มนุษย์ต้องรวมตัวกันอยู่เป็นกลุ่มหรือสังคมนั้นก็เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพ เช่น ช่วยกันผลิตอาหาร ช่วยกันสร้างที่อยู่อาศัย ช่วยกันสร้างเครื่องมือการเกษตรและอาวุธ เพื่อช่วยป้องกันภัยที่อาจจะเกิดขึ้นจากธรรมชาติ หรืออันตรายที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต และมีแนวทางที่ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกันผ่านกระบวนการต่าง ๆ (เพ็ญรุ่งจรัส ตฤณชาติวณิชย์, พระปลัดสมชาย ปโยโค และ พระณัฏ วฑฒโน, 2563)

นักปราชญ์หลายท่านได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้มนุษย์มาอยู่รวมกันในสังคม ดังนี้ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม โดยเขาเชื่อว่า โดยสภาพธรรมชาติของมนุษย์แล้วจะต้องมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ๆ มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระตามลำพังได้ จะต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อการดำรงชีพ (สมพร สุทัศนีย์, 2542) สังคมจึงเกิดขึ้น อริสโตเติล ยังย้ำอีกว่ามนุษย์เพียงคนเดียวนั้นไม่สามารถสืบเชื้อสาย ไม่สามารถป้องกันตัว เองและไม่สามารถหาเลี้ยงชีพอยู่ได้นาน การสมัครใจที่จะอยู่รวมกันในสังคมนั้น โดยมุ่งหวังที่จะได้รับความคุ้มครองและประโยชน์สุขเป็นการตอบแทน แบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2551)

มนุษย์จะมารวมกันเป็นสังคมนั้น มนุษย์มีชีวิตร่วมอยู่ตามธรรมชาติซึ่งเป็นสภาพที่ปราศ จากสังคม ปราศจากรูปแบบการปกครองหรือรัฐบาล เป็นสังคมที่ไม่มีกฎหมายไม่มีความยุติธรรม ไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร มนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติมีความต้องการมากกว่าเหตุผล ดังนั้น การใช้พลังกำลังจึงเป็นเครื่องมืออันเดียวที่จะควบคุมสิทธิของมนุษย์ตามธรรมชาติ (Punwasuponchat et al. (2021) ทำให้มนุษย์ตามสภาวะธรรมชาติมีความโหดร้าย มีความเห็นแก่ตัว อย่างไรก็ตามเพื่อขจัดภาวะอันความ

โหดร้ายดังกล่าว มนุษย์จึงสัญญาที่จะเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นสังคม โดยค่อยๆ ละทิ้งสภาวะธรรมชาติที่โหดร้ายเหล่านั้นเสีย (ณรงค์ เล็งประชา, 2538)

ดังนั้นการที่มนุษย์จะอยู่รวมตัวกันได้อย่างสงบสุขนั้น ต้องมีผู้นำที่จะคอยควบคุมชี้แนะ ชักนำว่าสิ่งไหนควรหรือไม่ควรทำ และผู้จะเป็นผู้นำได้นั้นต้องมีความเฉลียวฉลาด มีความเข้มแข็ง อดทน เสียสละ และมีความตั้งใจจริง และต้องมีภาวะของการเป็นผู้นำ (Snongtaweepon, Siribensanont, Kongsong and Channuwong, 2020) เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาระดับชุมชน ประเทศ หรือระดับโลก ล้วนเกิดมาจากผู้นำทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นอดีตที่ผ่านมา หรือที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน และในอนาคตที่จะเกิดขึ้น ปัญหาเหล่านั้นล้วนเกิดจากผู้นำ ซึ่งในทางตรงกันข้าม สังคมทุกระดับจะมีความสุข ก็ล้วนเกิดมาจากผู้นำเช่นกัน ผู้นำจึงถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในสังคมที่จะเป็นผู้กำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม (Suwanprattheep, Koomkrong, Kamalo, Phra Rajratanamuni and Srihanu, 2020) ซึ่งในการนำเสนอบทความในครั้งนี้ ผู้เขียนจะได้นำเสนอเป็นแนวทางในการค้นคว้าในอนาคตสืบต่อไป

ความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำ

ผู้นำนั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ การที่จะมีผู้นำได้นั้น ต้องได้การยอมรับนั้นถือจากคนโดยทั่วไปก่อนว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่จะนำพาหมู่คณะ พวกพร้อมไปสู่ทางที่ดี หรือประสบความสำเร็จได้ ความหมายโดยรวมของผู้นำนั้น ทั้งทางพระพุทธศาสนาและคณาจารย์ทั่วไปได้ให้ความหมายของผู้นำไว้ดังนี้

เสถียร พันธรังสี (2549) ผู้นำต้องมีปัญญาอันสามารถนำพาไปทางสว่างเข้าสู่มรรคาของนิพพานได้ ดำเนินตามหลักโพธิสัตตมรรค มีความเชื่อเรื่องความดี ความชั่วเป็นของตนเอง ต้องพึ่งตนเอง เชื่อหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า มีแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์และสามารถนำพาผู้อื่นให้พ้นทุกข์ตามไปด้วย

พระยามนุฆานราชชน (2532) กล่าวว่า มนุษย์มีความเชื่อในทางที่ผิด เชื่อในสิ่งที่เป็นธรรมชาติบ้าง เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นบ้าง ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นไม่อาจแก้ปัญหาได้ ศาสนาจึงเป็นเสมือนผู้นำ ทั้งผู้นำทางความประพฤติ และผู้นำทางวิญญาณ เพื่อนำพาหมู่มนุษย์ให้พ้นจากปัญหาเหล่านั้นไปได้

สุมาลี มหณรงค์ชัย (2546) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำว่า トラバใดที่ยังมีผู้มองไม่เห็นแสงธรรม トラบนั้นโลกก็จะมีโพธิสัตว์ คือยอมเป็นผู้ที่ทนทุกข์ลำบาก ถึงแม้จะเปื้อนหนายในสังสารวัฏ เห็นโทษของกิเลส แต่ก็ไม่ขอละกิเลสให้หมดโดยเร็ว แต่ก็ยินดีที่จะอยู่ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และเป็นบุคคลสุดท้ายที่จะขอบรรลุปุทธภูมิ

เสถียร โพธิ์นันทะ (2555) มหายานคือยานอันประเสริฐที่สามารถดับทุกข์อันไพศาลของสรรพสัตว์ และประกอบประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้ถึงพร้อม ที่จะนำพาสรรพสัตว์ออกจากกองทุกข์

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2550) ได้กล่าวว่า ผู้นำคือ ผู้ที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลาย ที่มีความแตกต่างกัน กระจัดกระจากกัน มาประสานทำงานต่าง ๆ ไปด้วยกันได้ และพากันไป

ด้วยดี ผ่านพันธกิจอันตราয়อุปสรรคข้อขัดขัดทั้งหลาย ดำเนินไปจนบรรลุถึงประโยชน์สุขหรือความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย

Tannenbaum (1961) ให้ความหมายผู้นำว่า ผู้นำ หมายถึง ผู้ใช้อิทธิพลระหว่างบุคคลโดยผ่านขบวนการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

Morphet et al. (1982) ได้ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือผู้มีอิทธิพลต่อการกระทำ พฤติกรรม ความเชื่อถือ และความรู้สึกของบุคคลหนึ่งในระบบสังคมที่มี ต่อบุคคลหนึ่งโดยผู้ถูกกระทำเต็มใจยอมรับอิทธิพลนั้น

สรุปว่า ผู้นำคือผู้ที่บุคคลอื่นให้การยอมรับนับถือ และมีความเฉลียวฉลาด เป็นที่ยอมรับของ คนทั่วไป มีพฤติกรรมที่ดี มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีความรู้ความสามารถในการนำพาผู้อื่นไป ในทางที่ถูกที่ควรได้ การที่สังคมเราจะเป็นไปอย่างไรนั้น หน้าที่ของความเป็นผู้นำเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้า ยุคสมัยไหนมีผู้นำที่ดี ยุคนั้นสมัยนั้นก็จะเป็ยุคสมัยแห่งความสุข ดังนั้นถึงถือได้ว่าผู้ที่จะเป็นผู้นำนั้น ต้องมีภาวะของการเป็นผู้นำมากพอ

คุณลักษณะของภาวะผู้นำที่ดี

ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ผู้ปกครอง จะต้องให้ความสำคัญ และเกี่ยวข้องเพราะว่าคุณธรรมสำหรับ ผู้นำจึงเป็นเรื่องสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะส่งผลทำให้ทำอะไรสำเร็จนั้นคือความตั้งใจ หรือเรียกอีกอย่าง หนึ่งว่า การตั้งปณิธาน คือ ความมั่นคง แน่วแน่ ไม่เปลี่ยนแปลง หรือความมุ่งมั่นตั้งใจจริง ดังเช่นมหา ปณิธานที่ปรากฏในคัมภีร์ “โภชชยคุรุไวฑูรยประภาสัปปุฏฐตพุทธปณิธานวิเศษสูตร” นั้นกล่าวได้ว่า มหาปณิธานอยู่ในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระโพธิสัตว์ และเปรียบ เสมือนสิ่งอันเป็นเครื่อง กระตุ้นความมุ่งมั่นทะเยอทะยานอันแรงกล้าในการบำเพ็ญบารมีธรรมของผู้เป็นพระโพธิสัตว์ และพระ โพธิสัตว์จะต้องมีปณิธาน ส่วนจะกี่ข้อนั้นแล้วแต่พระโพธิสัตว์แต่ละองค์ นี้โดยหน้าที่ของตน ที่จะต้อง เป็นผู้นำ คือนำสัตว์ออกจากความทุกข์ทั้งปวงได้ จึงจะเป็นแนวทางให้ถึงความเป็พระพุท เจ้าได้ และ ถือว่าเป็นผู้นำที่สูงสุด

เสถียร โพธิ์นันทะ (2555) กล่าวว่า ผู้นำที่ดีต้องมี ปารมิตา 6 คือ ทาน การรู้จักให้รู้จัก ช่วยเหลือแบ่งปัน ศีล ความสำรวมกาย วาจา ใจ ให้ปกติเรียบร้อย ขันติ ความเข้มแข็งอดทนไม่ย่อท้อ ต่อปัญหาและอุปสรรค วิริยะ ความเพียรพยายาม เพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมายให้ได้โดยไม่ย่อท้อ อดทน (หรือสมาธิ) ความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ความมั่นคงแห่งจิตใจ ปัญญา มีความรอบรู้อันสามารถพาไปสู่ทาง แห่งการมองเห็นสัจธรรมได้ เพื่อจะยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้สำเร็จ

พระพรหมคุณภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ได้กล่าวถึงผู้นำที่ดีต้องมีคุณสมบัติในตัวของผู้นำ มี 7 ประการ ดังนี้

- 1) รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้ กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง
- 2) รู้จุดหมาย มุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจนและมุ่งมั่นแน่วแน่

3) รู้ตน สำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่งๆ ขึ้นไป

4) รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดชั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ จะต้องรู้จักประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องและจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

5) รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะ จังหวะ ปริมาณ

6) รู้ชุมชน คือ รู้สังคม จะต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

7) รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล

จากข้อมูลในเบื้องต้นสามารถสรุปได้ว่า การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความมั่นคง แน่วแน่ รู้จักว่าอะไรควรไม่ควรแล้ว ยังมีมีคุณธรรมสำหรับผู้นำ วางตัวถูกต้อง ไม่เอาความคิดตนเองเป็นใหญ่ และช่วยส่งเสริมบุคคลในสังคมในด้านต่าง ๆ ผู้นำที่ดีจะต้องมีความเสียสละ มั่นคงทางกาย วาจาใจ เข้มแข็งอดทน มีความเพียรพยายามและมีจิตใจที่ตั้งมั่นเด็ดเดี่ยว ยอมรับช่วยเหลือช่วยแก้ไข และให้อภัยการกระทำของคน ให้อุบายวิธีช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีความรัก ความปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข หรือพ้นจากความทุกข์ในปัจจุบัน แนะนำแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อเป็นหนทางแห่งความสุขที่จะได้รับในอนาคต และมีส่วนช่วยส่งเสริมคุณธรรมทางจิตใจ เพื่อเอาชนะอกุศลธรรมฝ่ายต่ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ ๆ ผู้นำต้องกระทำ เพื่อความเป็นผู้นำที่ดี

อุดมคติของผู้นำตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การที่คนเราจะเป็นผู้นำคนได้นั้น ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ ความมั่นคงแน่วแน่แม้ว่าจะต้องพบปัญหามากมายแค่ไหนก็แล้วแต่ และมีความรักความสงสารเป็นพื้นฐานมีความปรารถนาดี หวังดีต่อผู้อื่นเป็นที่ตั้ง รวมถึงรู้จักให้อภัยเวลาเขาทำผิดพลาด หวังดีหวังใยผู้อื่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต คิดช่วยเหลือไม่ว่าจะการช่วยเหลือทางร่างกายหรือจิตใจ ซึ่งหลักการเป็นผู้นำที่ถอดได้จากมหาปณิธานที่ปรากฏในคัมภีร์ “โฆชชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปूरพณิธานวิเศษสูตร” นั้น ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการที่จะนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินสำหรับผู้ที่จะเป็นผู้นำได้ มหาปณิธานหรืออุดมคติของพุทธบริษัทฝ่ายมหายานนั้นมี 4 ประการดังต่อไปนี้

- 1) เราจะละกิเลสให้หมด
- 2) เราจะศึกษาสัจธรรมให้จบ
- 3) เราจะช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลายให้สิ้น
- 4) เราจะบรรลุพระพุทธานุอันประเสริฐสุด (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2506)

จากการนำเสนอในเบื้องต้นสามารถนำมาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเป็นผู้นำที่ดีได้ดังนี้

1) ผู้นำนั้นต้องมีจิตใจดี ไม่ดีความรู้สึกละฝ่ายต่ำครอบงำ (กิเลส) เพราะว่าการทำจิตใจให้ปราศจากความคิดที่เป็นกิเลส จะเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการเป็นผู้นำ เพราะการเป็นผู้นำจะต้องตัดสินใจเพื่อ

แก้ปัญหาระหว่างคนสองฝ่าย ดังนั้นหากจิตใจของผู้นำที่ปราศจากกิเลส จะส่งผลให้ได้รับความไว้วางใจจากผู้ตาม และเป็นหลักในปรัชญามหาปณิธานของพระโพธิสัตว์ตามแนวโพธิสัตว์มรรคา และช่วยสัตว์ให้ได้รับยินดีในความสุข (เสฐียร พันธรัณย์, 2542; สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2546)

2) ผู้นำต้องมีปัญญาดี และถือว่าเป็นคุณสมบัติข้อหนึ่งของพระโพธิสัตว์คือ มหาปัญญา ได้แก่ ความเป็นผู้ทันต่อกิเลส ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส มีปัญญาเห็นแจ้งในธรรม มีปัญญาเห็นแจ้งในศุขยตา ซึ่งมหาปัญญานั้น ใช้ได้ทั้งการเป็นผู้รู้เท่าทันกิเลสหรือละกิเลส และการศึกษาสังขารธรรม หรือความจริงแท้ของชีวิต ตามแนวทางของปรัชญาปริมิตา โดยเป็นปัญญาที่แท้จริง (Errickere, 1995)

3) ผู้นำต้องมีความรัก ความกรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน และถือว่าเป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ โดยจะต้องมีจิตกรุณาไม่เบียดเบียนชีวิตอื่น อุทิศความดีงามทั้งหลายของตน เพื่อการบรรลุโพธิญาณ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2546)

4) ผู้นำต้องมีเป้าหมายสูงสุด เป้าหมายหรืออุดมการณ์เป็นสิ่งที่สำคัญทั้งเป้าหมายโดยส่วนตน คือได้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือ คือประสบความสำเร็จในชีวิต หน้าที่การงาน จนถึงการบรรลุพุทธภูมิ การที่จะช่วยคนอื่นได้นั้น เราจะต้องมีมุมมองหรือทัศนคติที่ดี โดยมีปณิธานตั้งมั่น (Christopher, 2000) เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมคือนำพาสรรพสัตว์สู่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ทางกาย หรือทุกข์ทางใจ ตลอดจนถึงการนำพาสรรพสัตว์ให้พ้นจากวัฏสงสารให้หมดสิ้น และถือว่าเป็นองค์ประกอบอีกข้อหนึ่งของผู้นำดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของผู้นำคือ (ข้อ 3) จุดหมาย “เช่นจะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้และแน่วแน่ในจุดหมาย เป็นต้น” ดังนั้นความเป็นผู้นำต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน เปรียบเหมือนธงที่ปักไว้ปลายทางข้างหน้าเพื่อให้ตัวเองและผู้อื่นเห็นถึงจุดหมายที่จะมุ่งไป

สรุป ความเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องมีจิตใจดีไม่โดยความรู้สึกละเป็นฝ่ายต่ำครอบงำ ไม่มีอคติทั้ง 4 เป็นสิ่งที่ทำให้เสียความเที่ยงธรรม มีปัญญาดี มีความฉลาด มีความรอบรู้ ขวนขวายในการแสวงหาและพัฒนาความรู้ มีความรักความเมตตา คิดช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน มีจิตใจกว้างขวาง มีความเสียสละ และอย่างสุดท้ายต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน ทั้งเป้าหมายโดยส่วนตัวและส่วนรวม ถึงแม้ว่าจะเจอเจอปัญหาและอุปสรรคมากขนาดไหนก็ไม่ละทิ้งอุดมการณ์

มรรคาหาหนทางสู่การเป็นผู้นำที่ดีตามหลักมหาปณิธาน

การจะเป็นผู้นำที่ดีได้ ต้องรู้หน้าที่และองค์ประกอบของการเป็นผู้นำ ซึ่งหน้าที่ของผู้นำตามแนวมหาปณิธานที่ปรากฏในคัมภีร์ “โภชัชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปุรวปณิธานวิเศษสูตร” นั้นมีองค์ประกอบดังนี้ (วิศวกัทร มณีปัทมเกตุ, 2544)

1) ยอมรับและช่วยแก้ไขในส่วนที่เป็นอดีต ทนพื้นฐานของคนเรานั้นไม่เท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นทุนทางร่างกาย สติปัญญา หรือความรู้ความสามารถ ผู้นำต้องมองว่าคนเราย่อมมีโอกาสทำผิดพลาดเป็นธรรมดา แต่การที่เราไม่ให้อภัยเขาเวลาเขาทำผิด อาจจะเป็นช่องทางที่ทำให้เขาทำความผิดมากขึ้นกว่าเก่า สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำตามหลักมหาปณิธานที่ต้องช่วยแก้ปัญหา

2) ใช้อุบายวิธีช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้นำต้องมีความรับรู้ถึงความต้องการของคนทั้งหลาย ทั้งความต้องการที่มองเห็นประจักษ์ด้วยสายตา หรือที่เขาบอก ร้องขอมา และความต้องการที่มองไม่เห็น ไม่สามารถมองได้ด้วยสายตา แต่เป็นการรับรู้ถึงความต้องการของเราด้วยใจ ผู้นำต้องมองให้เห็นถึงปัญหาที่เขาได้รับในปัจจุบัน และมองให้เห็นถึงความต้องการของเขาว่า จริง ๆ แล้วนั้น ยังมีอะไรซ่อนเร้นอยู่ในปัญหาเหล่านั้น และพร้อมที่จะเขาไปช่วยเหลือ ซึ่งถ้าปัญหาเหล่านั้น ถูกแก้ไขให้หมดไปได้ ก็จะเป็นพื้นฐานให้ได้มีโอกาสบำเพ็ญบารมี ตามวิถีปัญญาแห่งความจริงแท้หรือพัฒนาเป็นวิถีทางแห่งปรากฏการณ์ และเป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าบนเส้นทางแห่งสัจจะยิ่งขึ้นไป (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2545)

3) วางรากฐานเสริมสร้างปัญญา นำพาสู่ออนาคตที่ดี ความเป็นผู้นำนั้น ไม่ใช่แต่นำเขาไปแต่ในทางเดินที่ส่งผลเฉพาะในปัจจุบัน แต่ต้องวางรากฐานชีวิตให้เขาในอนาคต ทั้งอนาคตเบื้องหน้าที่จะต้องดำเนินชีวิตต่อไป ดังนั้นเพื่อเป็นการวางรากฐานแห่งความสุข ผู้นำต้องวางแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เขาได้รับความสุข ในอนาคตหรือในภพต่อ ๆ ไป แนวทางเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำตามหลักมหาปณิธานอีกข้อหนึ่ง

4) ปลดปล่อยจิตใจ ให้เกิดความงดงาม แต่การเป็นผู้นำตามหลักมหาปณิธานนั้น ไม่ได้เป็นผู้นำเฉพาะทางด้านร่างกาย แต่ต้องเป็นผู้นำทางด้านจิตใจ หรือจิตวิญญาณด้วย หากเขามีความเห็นไม่ถูกทาง เช่น เขามีโลภะ โทสะ โมหะ หรือถูกโลภะ โทสะ โมหะผูกมัด ทำให้ทำอกุศลกรรม ทำอนันตริยกรรม ไม่ทำกุศลกรรม ไม่ยินดีในการปฏิบัติธรรม ผู้นำต้องนำเขาเข้าสู่ทางที่ถูกต้อง (โพธิสัมมามรรค) ให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ เห็นถึงผลที่จะได้รับจากการทำอกุศลกรรม ให้รู้สึกเกลียดกลัว ผลกรรมชั่วทั้งหลาย และให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี มีจิตใจที่ดีงาม สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำตามหลักมหาปณิธานอีกข้อหนึ่ง

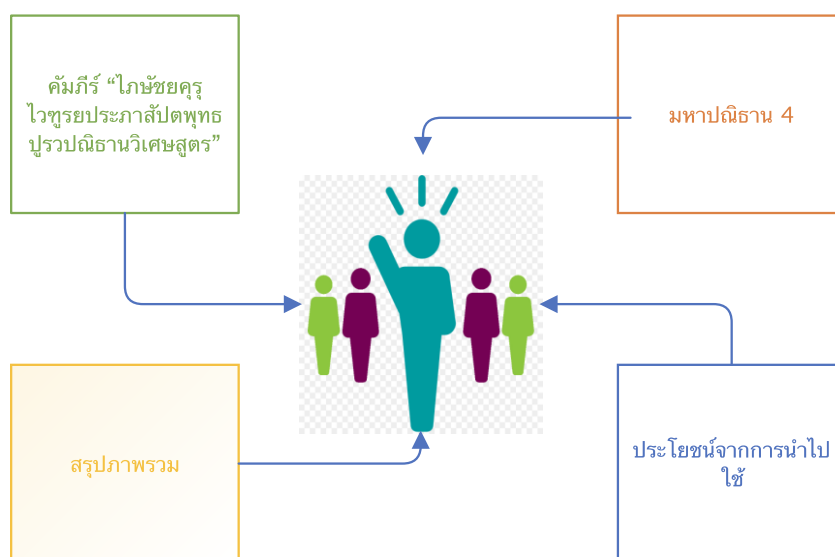
การประยุกต์ใช้มหาปณิธานในการดำเนินชีวิต

การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน บ้างครั้งเราอาจเป็นทั้งผู้นำ และผู้ตาม ดังนั้นถ้าโอกาสใดมาถึงเราต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เช่นในภาวะที่เราต้องเป็นผู้นำ การคิดการตัดสินใจเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นต้องตัดสินใจโดยใช้ปัญญา และอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ จะทำให้สิ่งที่เรตัดสินใจไป จะเป็นการตัดสินใจที่ดีที่สุด และได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง

การประยุกต์ใช้กับครอบครัว การใช้ชีวิตกับครอบครัว ภาวะของการเป็นผู้นำเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นภาระหน้าที่ที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข ดังนั้นการเป็นผู้นำในครอบครัว ต้องตัดสินใจไปในทางที่เป็นธรรมที่สุด และทำให้ทุกคนรู้สึก ว่า สิ่งที่ทำไปนั้นได้รับประโยชน์ร่วมกัน และในบางครั้งการเป็นผู้นำที่ดีในครอบครัว อาจไม่จำเป็นต้องคิดตัดสินใจเองทุกเรื่อง แต่การยอมรับในสิ่งที่คนในครอบครัว เป็นแสดงถึงความเป็นผู้นำที่ดีได้เช่นกัน

ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือในหน่วยงาน ในการปฏิบัติงานหรือการทำงานในหน่วยงานนั้น การมีภาวะผู้นำเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะต้องทำงานกับคนหมู่มาก มีหลายคนหลายความคิด วุฒิ

ภาวะแตกต่างกัน ดังนั้นผู้นำในหน่วยงานต้องมีความเข้มแข็ง อดทน มีความรู้ ความฉลาด ความสามารถ มีปัญญา และมีพื้นฐานความรัก ความกรุณาต่อผู้ร่วมงาน จึงจะสามารถพาหน่วยงานไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน การประยุกต์ใช้กับครอบครัว หรือประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือในหน่วยงานได้ ซึ่งจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้สามารถแสดงเป็น Model ได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงการประยุกต์ใช้

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการหลักมหาปณิธานในการดำเนินชีวิต จะมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนสามารถอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

- 1) ยอมรับช่วยเหลือแก้ไข ให้อภัยในการกระทำ วางรากฐานเสริมสร้างปัญญา นำพาสู่นาคตที่ดี ใช้อุบายวิธีช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ปลดปล่อยจิตใจ จากอกุศล
- 2) มหาปณิธานนั้นมี 4 ประการมีหลักการคือ เราจะละกิเลสให้หมด เราจะศึกษาสังขารจนให้จบ เราจะช่วยโปรดสัตว์ทั้งหลายให้สิ้น เราจะบรรลุพระพุทธานุภาพอันประเสริฐสุด
- 3) การประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ประยุกต์ใช้กับครอบครัว และประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานหรือในหน่วยงาน
- 4) ผู้นำที่ดีนั้นต้องมีจิตใจดีไม่โดยความรู้สึที่เป็นฝ่ายต่ำครอบงำ มีปัญญาดี มีความฉลาด มีความรอบรู้ ขวนขวายในการแสวงหาและพัฒนาความรู้ มีความรักความเมตตา คิดช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน มีจิตใจกว้างขวาง มีความเสียสละ มีเป้าหมายที่ชัดเจน ไม่ละทิ้งอุดมการณ์ และเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณนำเข้าสู่ทางที่ถูกต้อ ง(โพธิสัมมามรรค)

บทสรุป

แนวคิดมรรคาแห่งผู้นำตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาหายานนั้นมองว่า มนุษย์จะอยู่กันได้อย่างมีความสุขได้นั้น ต้องมีผู้นำที่จะคอยควบคุมชี้แนะ ชักนำไปในทางที่ถูกที่ควร เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้น เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจความจริงของชีวิต ดังนั้นจึงต้องอาศัยผู้คอยชี้แนะ แต่ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้น ต้องมีความเฉลียวฉลาด มีความเข้มแข็ง อดทน เสียสละ และมีความตั้งใจจริง และต้องมีภาวะของการเป็นผู้นำ เพื่อนำพาทุกคนไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้อย่างมีความสุข ด้วยความตั้งใจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการตั้งปณิธาน คือความมั่นคง หรือความมุ่งมั่นตั้งใจจริง ดังเช่นมหาปณิธานที่ปรากฏในคัมภีร์ “โฆษชยคุรุไวฑูรยประภาสัปตพุทธปุรวปณิธานวิเศษสูตร” นั้นกล่าวได้ว่ามหาปณิธานอยู่ในฐานะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระโพธิสัตว์ หรือสัตว์ที่จะเป็นผู้นำ

ส่วนหน้าที่ของผู้นำตามแนวมหาปณิธานนั้นคือ 1) ต้องยอมรับ ให้อภัยและช่วยแก้ไขข้อผิดพลาดของคนในส่วนที่เป็นอดีต 2) มีปัญญาใช้อุบายวิธีในการช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และต้องรู้ถึงความต้องการของเขา ทั้งความต้องการที่มองเห็น และมองไม่เห็น เพื่อให้เขาได้มีโอกาสบำเพ็ญบารมี สร้างความดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป 3) ส่งเสริมสร้างปัญญา เพื่อวางรากฐานชีวิตในอนาคตให้แก่เขา ให้เขามีความคิดที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ให้เขาได้รับความสุข ในอนาคตหรือในภพต่อไป 4) นำทางด้านจิตใจ หรือจิตวิญญาณ นำเขาเข้าสู่ทางที่ถูกต้องให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ เห็นถึงผลที่จะได้รับจากการทำกุศลกรรม ให้รู้สึกเกลียดกลัวผลกรรมชั่วทั้งหลาย และให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นสังคมอุดมคติที่ดั่งตามแนวมหาปณิธานของพระพุทธศาสนาหายาน ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เล็งประชา. (2538). *มนุษย์กับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- ทวีวัฒน์ ปุณฺณทริภุชงค์. (2545). *ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบตและญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ธานี สุวรรณประทีป, ชัยชาญ ศรีหาญ, พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์. (2563). มิติของการตีความคำสอนของศาสนาส่งผลต่อจุดยืนและวิธีการเข้าถึงความจริงสูงสุด. *วารสารพุทธมคธ*, 5(2), 88–97.
- นพดล เจริญทรัพย์นันต์. (2562). *ลักษณะของผู้นำที่ดี 14 ประการ*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2564, จาก <https://www.toward-goal.com/contents/>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *ภาวะผู้นำ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระยาอนูมานราชชน. (2532). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: ศรุสภา.
- เพ็ญรุ่งจรัส ตฤณชาติวิเศษ, พระปลัดสมชาย ปโยโค และ พระณัด วฑฺฒโน. (2563). ความเชื่อในการสร้างพระพุทธปุษยคีรีศรีสุวรรณภูมิ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 85–96.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2551). *มนุษย์สัมพันธ์ : พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วิศรภัทร มณีปัทมเกตุ. (2544). *พระโฆษาจารย์คุรุไวฑูรยประภาส ปตฺตพฺทปฺพรวปณิธานวิเศษสูตร*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

สมพร สุทัศน์ย์. (2542). *มนุษย์สัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2546). *พุทธศาสนมหายาน*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

สุวิญ รักษ์ตย์. (2555). *พระพุทธศาสนมหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บางกอกบล๊อค.

เสฐียร พันธรั้ง. (2542). *พุทธประวัติมหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศยาม.

เสฐียร พันธรั้ง. (2549). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2506). *วิมลเกียรติคุณเทสสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

เสถียร โพธิ์นันทะ. (2555). *ปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.

Christopher, S. Q. (2000). *Engaged Buddhism in the West*. Boston: Wisdom Publications.

Erickere, C. (1995). *Buddhism*. USA: NTC Publishing Group.

Morphet, E. L. et al. (1982). *Educational Organization and Administration*. (4th ed.). London: Prentice Hill.

Punwasuponchat, N. et al. (2021). A Study of Forest Dwelling and Meditation Practice. *Psychology and Education*, 58(2), 10567–10571.

Snongtaweepon, T., Siribensanont, C., Kongsong, W., & Channuwong, S. (2020). Total Quality Management in Modern Organizations by Using Participation and Teamwork. *Journal of Arts Management*, 4(3), 818–829.

Suwanpratheep, T., Koomkrong, V., Kamalo, P.K., Phra Rajratnamuni, & Srihanu, C. (2020). The Leadership in Sangha Governance in ASEAN Community. *Solid State Technology*, 63(4), 2576–2584.

Tannenbaum, I. R. (1961). *Leadership and Organization: A Behavioral Science Approach*. New York: McGraw–Hill.

การเสริมสร้างสันติสุขในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

To Reinforce The Peace in Social by Mahayana Buddhism

¹ภัคทีฆวิณห์ ไศสุริยพสุธีร์ และ สุวิน รักษัตย์

¹Pukteekawin Isulyodphasutee and Suvin Raksat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: l.pukteekawin@gmail.com

Received January 17, 2021; Revised February 13, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางเสริมสร้างสันติสุขในสังคมโดยใช้แนวทางตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ด้วยการนำเสนอหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่นำมาใช้ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนและชักชวน สอน ช่วยเหลือ ให้ผู้อื่นในสังคมได้ปฏิบัติจะสามารถช่วยเสริมสร้างสันติสุขในสังคมและผู้คนจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข บทความนี้จะนำเสนอประเด็นที่เป็นหัวข้อ ดังนี้ 1) ความหมายและความสำคัญของสันติสุข 2) การเสริมสร้างสันติสุข 3) หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท 4) การเสริมสร้างสันติสุขในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ: การเสริมสร้าง; สันติสุข; พระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The purpose of this article aimed to present ways to reinforce the peace in society by using the principles of Mahayana Buddhism. By presenting the doctrine of the Mahayana religion when used to act according to the doctrine and persuade others to help others in society, it can help to reinforce the peace in society and people will live together happily. This was to present these aspects 1) Meaning and importance of peace, 2) Reinforcing the peace 3) Principles of Mahayana Buddhism, and 4) Reinforcing the peace in society according to Mahayana Buddhism to guide further education.

Keywords: Enhancing; The peace; Mahayana Buddhism

บทนำ

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมในยุคศตวรรษที่ 21 มีความเสี่ยงภัยคุกคาม ปัญหาที่ผู้คนต้องประสบ เช่น วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ โรคระบาด การก่อการร้าย ภาวะโลกร้อน สภาพสังคมแออัด เปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง เนื่องจากวิถีชีวิตจากกระแสของศตวรรษที่ 21 ทำให้วิถีชีวิต พฤติกรรมผู้คนเปลี่ยนแปลงจะเอาแต่ประโยชน์ของตนเองเป็นหลักทำให้เกิดปัญหาห้วงว่างกัน สังคมจึงไม่มีสันติและผู้คนไม่มีความสุข (ศูนย์คุณธรรม, 2561) การเสริมสร้างสันติสุขในสังคม เป็นความสำคัญและจำเป็นเพื่อให้ผู้คนในสังคมอยู่ร่วมกันด้วยสันติและมีความสุข วิธีการที่ทำให้มนุษย์เป็นอิสระทางใจได้ก็คือการไขปริศนาสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงปลอดภัย สันติภาพที่แท้จริงมิใช่ปรากฏอยู่ภายนอกแต่ต้องมีภายในใจเราต่างหาก ขณะใจเราก็คือขณะโลก เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และอริยสัจ 4 เป็นวิถีทางที่ดีที่สุดที่จะช่วยให้โลกพบสันติภาพ การปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์ย่อมสามารถบรรลุสิ่งที่พึงประสงค์ได้อย่างแท้จริง หลักการทางพระพุทธศาสนาสามารถก่อให้เกิดสันติภาพแก่โลกอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2540) และผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม (นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกลุณยานุสิทธีวัฒน์ และ กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์, 2563) ทั้งนี้การประยุกต์ใช้ของแต่ละบุคคลย่อมมีเหตุผลที่แตกต่างตามบริบทของการดำเนินชีวิต (ธานี สุวรรณประทีป, ชัยชาญ ศรีหาม, พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์, 2563)

ดังนั้น สันติสุขในสังคม จึงจำเป็นต้องใช้ศาสนาเข้ามาขัดเกลากล่อมเกลายให้แก่สังคมมนุษย์ ซึ่งการเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคมตามแนวหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหมายถึง บารมี 6 และอแปมัญญา 4 มหาปณิธาน 4 และหลักมหาปณิญา เป็นอีกแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างสันติสุขให้กับสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาหมายถึง มุ่งเมตตาให้การช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เมตตาที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างสันติและทำให้ผู้คนมีความสุข เพราะผู้คนในสังคมนี้มีความเมตตาต่อกัน มนุษย์จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ในฐานะที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก การนำแนวทางปฏิบัติของพระพุทธศาสนามาปฏิบัติตาม จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยสร้างสันติและความสุขแก่สังคมของไทยได้ด้วย

ความหมายและความสำคัญของสันติสุข

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของการเสริมสร้างว่า หมายถึง เพิ่มพูนให้ดีขึ้นหรือมั่นคงยิ่งขึ้น ได้แก่ สิ่งใดที่เห็นว่าดีเป็นประโยชน์แก่สังคมก็ควรจะต้องปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างสังคมให้ดีขึ้น

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2540) ได้กล่าวว่า การสร้างสันติ คือภารกิจที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้ด้วยควมสามัคคี มีความรักและช่วยเหลืออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พระครูปลัดจรรย์พันธ์ กิตติภาโร (บุญกาญจน์) (2560) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สันติสุข หมายถึง การทำให้คนที่อยู่ในสังคมเดียวกันอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขโดยไม่เกิดการทะเลาะและบาดหมาง

พระนราศักดิ์ วรรณโม (ธรรมศรีใจ) (2560) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สันติสุข คือการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ ประองคอง สามัคคี มีความรัก ความเมตตา ช่วยเหลือกันอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขระหว่าง คน สัตว์ ระบบนิเวศและทุกสรรพสิ่งโดยปราศจากทุกความขัดแย้ง ความรุนแรงซึ่งอันจะนำมาถึงความสูญเสียทางทรัพย์สินและชีวิต สันติภาพในเชิงทวิภาวะประกอบด้วย สันติภาพภายใน หมายถึงสภาวะที่จิตหลุดพ้นจากการครอบงำของสิ่งต่างๆ อันเป็นสภาพจิตที่ไร้ความขัดแย้งความรุนแรงทุกชนิด ซึ่งพุทธศาสนาเรียกภาวะนี้ว่า “นิพพาน” สันติภาพภายนอก หมายถึงสภาวะที่บุคคล สังคมและโลก ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรักความสามัคคี มีเสรีภาพและเคารพในสิทธิมนุษยชน

สรุปว่า สันติสุข หมายถึงการที่ผู้คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบ มีความสุข ความเมตตา กรุณาต่อกัน ช่วยเหลือกัน มีความสามัคคี ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของคุณธรรม

ประภาส แก้วเกตุพงษ์ และ วิเชียร แสนมี (2563) กล่าวว่า สันติสุขมีความสำคัญในลักษณะทำให้เกิดความสบาย ความเย็นใจ ความสงบ ระวัง เป็นความสุขที่เกิดจากภาวะแห่งความสงบและสามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าไปถึงความอิสระจากปัจจัยทั้งปวง สันติสุขมีความสำคัญที่ต้องมีความเข้าใจ เห็นชอบถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิต เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้วการดำเนินชีวิตจะเป็นไปอย่างถูกต้อง ความคิด คำพูดและการกระทำ สันติสุขมีความสำคัญที่พระพุทธเจ้าส่งเสริมสอนให้มนุษย์เข้าถึง สัจธรรมแห่งชีวิตและสันติสุข รวมถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ลดความขัดแย้งจากความเห็นแก่ตัว การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข หมายถึงการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ด้วยการไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน (พระมหาปริดา ขนฺติโสภโณ, 2559)

หากสังคมยังไม่มีสันติสุข การขัดแย้ง ทะเลาะเบาะแว้ง เกิดความสูญเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนเกิดขึ้นอีกกับผู้คนในสังคม หากมุ่งเน้นพัฒนาวัตถุ โดยละเลยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณ ความขัดแย้ง ความรุนแรง ทำร้าย ทำลาย การโกรธแค้น ฯลฯ ยังมีอยู่ในหมู่ผู้คน สร้างความทุกข์ ความวุ่นวาย ไม่สงบให้เกิดขึ้นต่อใจอยู่เนือง ๆ สังคมที่มีแต่ความสันติสุขจะเป็นสังคมที่ที่ผู้คนสามารถอยู่ร่วมกันได้มีสันติภาพ ซึ่งพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต, 2537) กล่าวว่า สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ไม่ควรละเลยมิติด้านจิตใจ เพราะสันติภาพที่แท้จริงคือ เกิดขึ้นจากจิตใจของมนุษย์ก่อน ตราบใดที่จิตใจของบุคคลยังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งเป็นเชื้อแห่งความขัดแย้ง สันติภาพที่แท้จริงจะเกิดไม่ได้ ซึ่งสันติภาพภายในนี้มีอยู่ในระดับความรู้อย่างแท้จริง ทำให้จิตมีอิสรภาพหลุดพ้นจะพัฒนาจิตเพื่อให้รู้แจ้งหลุดพ้น เข้าใจและขจัดความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ จิตต้องมีปัญญา ปัญญาต้องได้รับการหมั่นฝึกฝน สันติสุขและสันติภาพนั้นไม่ได้อยู่ที่ใด หากแต่อยู่ในจิตใจของเราทุกคน

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหยายน

มหายาน เป็นนิกายในพระพุทธศาสนาฝ่ายอาจารย์วาท ที่นับถือกันอยู่ในประเทศแถบตอนเหนือของอินเดีย เนปาล จีน ญี่ปุ่น เกาหลี เวียดนาม มองโกเลีย ไปจนถึงบางส่วนของรัสเซียและไทย

จุดเด่นของมหายาน คือ แนวคิดในการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์และสร้างบารมี เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ชีวิตในโลกไปสู่ความพ้นทุกข์ เพราะแนวคิดเช่นนี้ของมหายานที่จะเป็นจุดข้อดีในการเสริมสร้างสันติและความสุขให้แก่โลกด้วย เพราะการมุ่งช่วยเหลือทุกชีวิตให้พ้นจากความทุกข์ การที่ผู้คนประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างพระโพธิสัตว์ ที่สำเร็จบรรลุปุทธเกษตรสุชาวดีด้วยเพราะใจมีสุขได้สำเร็จ เนื่องด้วยพระโพธิสัตว์ตามแนวมหายานทั้งหลายผู้ก้าวสู่พุทธเกษตร ล้วนเป็นผู้สมบูรณ์พร้อมด้วยจริยวัตรและปณิธาน ต่างก็ประพฤติคุณธรรมดำรงตนอยู่ในกุศลธรรมและดำเนินจริยาด้วยอุบายะที่ชาญฉลาดทั้งสิ้น จึงได้ตรัสรู้เข้าสู่พุทธเกษตรด้วยความเต็มใจสมควรทำตามอย่าง ให้ทำลายกิเลสแก้ปัญหาคความขัดแย้ง การแบ่งแยก อันเป็นเหตุโสมมให้ทำลายความสุขสงบของสังคม เป็นการสร้างคนดีให้สังคมกระบวนการในการเสริมสร้างสันติสุขตามแนวพุทธศาสนามหายาน

สุวิญ รักษัตย์ (2555) กล่าวถึงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนามหายาน ได้แก่ หลักคุณธรรมเป็นหลักคำสอนในการบำเพ็ญ เรียกว่า บารมี ซึ่งมี 6 ข้อ จึงเรียกว่า บารมี 6 ได้แก่ 1) ทานบารมี 2) ศีลบารมี 3) ขันติบารมี 4) วิริยบารมี 5) สมาธิบารมี และ 6) ปัญญาบารมี

หลักมหาปณิธาน 4 เป็นอุดมคติของพระโพธิสัตว์ ซึ่งต้องตั้งไว้ในใจ ดังนี้ 1) ต้องโปรดสัตว์ทั้งหลายให้สิ้น 2) ต้องละกิเลสทั้งหลายให้หมด 3) ต้องศึกษาอบรมในธรรมทั้งหลายให้เจนจบ และ 4) ต้องบรรลุปุทธภูมิให้จงได้

หลักคุณสมบัติ 3 คือคุณธรรมของพระโพธิสัตว์ มี 3 ประการ ดังนี้ 1) มหากรุณา ได้แก่ ต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างใหญ่ มีจิตใจกรุณาอย่างไม่มีขอบเขต 2) มหาปัญญา ได้แก่ ความเป็นผู้ทันต่อกิเลสไม่ตกเป็นทาสของกิเลส มีปัญญาเห็นแจ้งในธรรม และ 3) มหาอุบาย ได้แก่ ความเป็นผู้ฉลาดในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ เป็นการหาทางใช้กุศโลบายเพื่อขจัดทุกข์ให้สรรพสัตว์ให้ได้

หลักอัปปมัญญา 4 คือการอบรมจิตให้มีคุณสมบัติอันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ไปยังสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ กล่าวคือ

เมตตา มุ่งให้มีความสุขแก่สรรพสัตว์โดยไม่เลือกหน้า ปราศจากดีต่อสัตว์ทั้งปวง

กรุณา มุ่งปลดปล่อยความทุกข์ให้ผู้อื่น เห็นความทุกข์ของผู้อื่นเหมือนกับความทุกข์ของตนเอง หรือยิ่งกว่าความทุกข์ของตนเอง

มุทิตา พลอยยินดีต่อการมีความสุข มีความสำเร็จของผู้อื่น ไม่มีจิตริษยา

อุเบกขา วางใจเป็นกลาง กล่าวคือ ไม่ยึดถือในความดีว่า ตนเองได้กระทำให้แก่ผู้อื่นและไม่ปราศรันาที่จะได้รับการตอบแทนจากการทำความดีต่อผู้อื่น โดยให้ระลึกเสมอว่า ความดีนั้น เป็นการบำเพ็ญ (ชานี แสงภักดี, 2558)

สรุปว่า หลักธรรมของพระพุทธศาสนามหายาน ตามที่กล่าวมา เป็นหลักคำสอนหรือโพธิสัตว์มรรค ที่สามารถใช้เป็นแนวทางที่พระโพธิสัตว์ปฏิบัติที่นำมาสร้างเสริมสันติสุข ซึ่งประกอบด้วยคุณธรรมหรือบารมี 6 หลักมหาปณิธาน 4 หลักคุณสมบัติ 3 และหลักอัปปมัญญา 4

การเสริมสร้างสันติสุขในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนาหายน

การนำแนวทางของพระพุทธศาสนาหายนมาเสริมสร้างสันติสุขในสังคมไทย คือ การนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาหายน มาประพฤติปฏิบัติโดยเริ่มที่ตัวบุคคลแล้วชักชวน สอน ช่วยเหลือให้ผู้อื่นปฏิบัติ วิธีที่ผู้คนในสังคมที่ถ้าประพฤติปฏิบัติตามคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในสมาธิ ใช้ปัญญาอย่างมั่นคงด้วยขันติ วิริยะ สังคมที่เต็มไปด้วยจิตใจของผู้คนเช่นนี้จะเกิดความสันติและทุกคนในสังคมจะมีแต่ความสุข ซึ่งองค์ความรู้ที่บูรณาการจากแนวทางของพระพุทธศาสนาหายนเพื่อให้ผู้คนปฏิบัติเพื่อนำสันติและความสุขเกิดขึ้น ดังนี้

1. ประพฤติตามหลักอแปปมา 4 แนวทางการปฏิบัติ

1) เจริญเมตตา พระพุทธศาสนาหายน ต่างมุ่งให้ผู้คนบำเพ็ญตนตามแบบพระโพธิสัตว์ มุ่งเมตตา ให้การช่วยเหลือแก่ผู้อื่น เมตตาที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างสันติและทำให้ผู้คนมีความสุข เพราะผู้คนในโลกนี้หากมีความเมตตาต่อกัน มนุษย์จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งเมตตาบารมีเป็นอุดมคติของมหายานที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นปกติ (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2518) ความเมตตาทำให้เกิดการเกื้อกูลต่อกัน ไม่ทำร้ายทำลายเบียดเบียนกัน พระพุทธศาสนายกย่องการให้ที่ไม่หวังผลตอบแทนว่าเป็นการให้ที่บริสุทธิ์ไม่หวังผลตอบแทน เป็นการให้ที่ประกอบด้วยเมตตา ซึ่งการช่วยเหลือสรรพสัตว์

2) เจริญมหารกรุณา ให้มีจิตใจปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมในการช่วยเหลือผู้อื่นเรียกว่าเมตตากรุณา เพื่อสละความเห็นแก่ตัว การยึดติดยึดตา เป็นเหตุให้เกิดการแย่งชิง ทำลายสันติสุขระหว่างกัน

3) เจริญมุทิตา ผู้บำเพ็ญบารมีโพธิสัตว์เป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตากรุณาตั้งปณิธานที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเสมอด้วยความเสียสละ ซึ่งการให้ที่สำคัญที่สุดคือการช่วยแนะนำ ชักชวน สอนให้ผู้คนเป็นผู้มีคุณธรรม ซึ่งจะทำให้ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้การช่วยเหลืออย่างไม่มีขอบเขต ปัจจัยเรื่องเพศ ความเป็นชาติ การนับถือศาสนาต่างกัน ภาษาที่ใช้สื่อสารอาจทำให้เข้าใจวัฒนธรรมและความคิดแตกต่างกัน แบ่งแยกด้วยอัตตา เหล่านี้คือปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการแบ่งแยก ชัดแย้งจนก่อการทะเลาะแบ่งแยก โต้เถียง แยกแยก ฯลฯ

4) เจริญอุเบกขา ด้วยการระลึกและปฏิบัติตามมหาปณิธาน 4 กล่าวคือ การมุ่งช่วยเหลือสรรพสัตว์ด้วยการโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น ดังนั้น การมีเมตตา กรุณา มุทิตา ต่อผู้อื่นในสังคมอย่างไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

2. ให้ดำรงตนอยู่ในกุศลธรรมด้วยการบำเพ็ญตามหลักบารมี 6 ซึ่งเป็นการสร้างกุศลธรรมบำเพ็ญของพระโพธิสัตว์ การสร้างทานบารมี เสียสละ ทรัพย์ อวัยวะ ฯลฯ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งการเสียสละทรัพย์คือการเสียสละทางวัตถุได้แก่ บริจาคทรัพย์และสิ่งของ เสียสละอวัยวะ ได้แก่ ใช้กายช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละทางใจคือ มีเมตตากรุณา ให้อภัย เป็นหลักบารมีที่มหายานปฏิบัติ และพึงปฏิบัติ ดังนี้

1) ทานบารมี การที่จะมีทานบารมีได้ โดยใช้การเจริญเมตตาช่วย เพื่อให้มีจิตมีแต่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข จะช่วยการประพัตทานบารมีจะสำเร็จได้ด้วยดี

2) รักษาศีล การสำรวมสังวรในอินทรีย์กุศล ศีลเป็นหนึ่งในหกในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ในมหายานแบ่งเป็น 3 ประเด็นคือ (1) การควบคุมการไม่ให้ทำร้าย ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติดีกในกาม ไม่ดื่มสุรา เสพยาเสพติด (2) การควบคุมวาจา คือ เว้นจากการพูดเท็จ คำหยาบ คำไม่สุภาพ คำไม่จริงและเหตุผล และ (3) ควบคุมใจหลีกเลี่ยงความโลภ โกรธ หลงและความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

การรักษาศีลทำให้ไม่คิดทำร้าย ทำลายใคร ไม่ทำร้ายจิตใจ ไม่แย่งชิง สิ่งที่เป็นสิทธิ์ของผู้อื่นไม่คดโกง ไม่หลอกลวงด้วยคำพูด ไม่เสพสุรา เสพสารเสพติด แล้วทำให้ขาดสติ ลิดรอนสิทธิ์ของผู้อื่น การปฏิบัติได้ตามหลักศีลเหล่านี้ ทำให้ไม่เบียดเบียน ก่อความเดือดร้อนทางกาย ทางใจแก่ผู้อื่น ที่ทำให้ออกการเป็นศัตรู อาฆาต โกรธแค้น พยาบาท จนทะเลาะวิวาท มุ่งพาดฟันแก้แค้นต่อกัน เพราะการไม่ปฏิบัติตามหลักของศีล

3) ขันติบารมี อดทนต่ออุปสรรค ไม่ย่อท้อถอยต่อการช่วยเหลือ การปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความอดทนได้แก่ ไม่ถือโทษ ไม่โกรธตอบและให้อภัย

4) วิริยบารมี วิริยบารมีมุ่งทำความดีช่วยเหลือผู้คนในสังคมโดยไม่ท้อถอย วิริยบารมีและขันติบารมีเป็นคุณธรรมที่ผู้สนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ แก่ไขสันตติสุขให้เกิดขึ้นต้องอาศัยความเพียรและความอดทน สมาธิกับปัญญาบารมีทำให้เข้าใจว่าต้องทำอะไรและสันตติสุขเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักร่วมกัน

5) ปฏิบัติสมาธิบารมี สมาธิมีความจำเป็นเพราะทำให้จิตมีความสงบ ระวังไม่หวั่นไหวต่อเหตุทั้งหลายในสังคมจะทำให้ชักจูงใจในคุณธรรมที่ต้องปลูกฝัง เพื่อเป็นฐานรองรับคุณธรรม สมาธิมีความจำเป็นเพราะทำให้จิตมีความสงบ ระวังไม่หวั่นไหว ปัญหาก็จะสามารถแก้ไขได้ด้วยการทำสมาธิ ความสงบสุขอันเป็นสิ่งที่ดี หรือที่เรียกว่าคุณธรรมส่วนมากก็ล้วนมาจากจิตใจที่ดีของมนุษย์

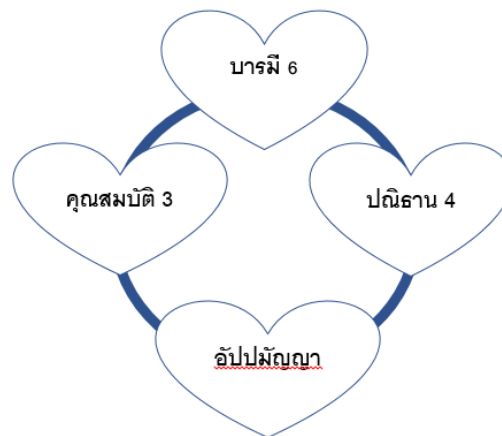
6) ปฏิบัติปัญญาบารมี การฝึกตนให้รู้แจ้ง ได้แก่ ปัญญาเป็นบารมีธรรมที่สามารถนำมาใช้ควบคุมและลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญาโดยการมีเมตตาไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น จึงต้องแสดงปณิธานแห่งเมตตาต่อคนอื่นทุกคน

เสถียร โพธิ์นันทะ (2518) กล่าวถึงอุดมคติของมหายานว่า ให้ทุกคนบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์เพื่อที่จะได้ช่วยปลดปล่อยทุกข์ของสัตว์โลกได้กว้างขวาง ฉะนั้น พึงปฏิบัติตามหลักคุณธรรมหรือ บารมี 6 เพื่อทำลายโลภะต้นเหตุของการทำให้เบียดเบียน แย่งชิง เพื่อเป็นของตน ขันติและวิริยะทำลายกิเลสต้นเหตุของการเกิดโทสะจนทำลายล้างผู้ที่ตนโกรธ ไม่พอใจ สมาธิและปัญญาจะทำลายโมหะต้นเหตุของการไม่เข้าใจความไม่รู้ทำให้นอกจากไม่ได้ช่วยไม่เกิดสันตติสุข แต่กลับเป็นผู้ทำลายสันตติสุขในสังคม ปัญญาที่เห็นความจริงทำให้ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส

สรุปว่า หากผู้คนได้รับปัญญาจากพุทธธรรมก็สามารถจะรู้แจ้ง รู้วิธีปฏิบัติตน การเผยแผ่ด้วยมหาอุปาย จากการปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่เกิดจากเมตตาในการช่วยเหลือ ชักจูงผู้คนให้ศรัทธา วิธีแห่งพุทธมหายานจะเป็นอีกแนวทางที่สร้างสันติสุขให้จิตใจผู้คนได้ การประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแบบคำสอนของพระพุทธศาสนามหายาน จะนำความเอื้ออาทรเกื้อกูลอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ที่กล่าวมาย่อมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามหายานมาเสริมสร้างสันติสุข

ในการดำเนินชีวิตประจำวันในสังคมไทย แสดงเป็นโมเดลได้ดังแผนภาพ ที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงการประยุกต์ใช้

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการหลักบาร์มี 6 มหาปณิธาน 4 คุณสมบัติ 3 และอปัมมัญญา 4 ที่นำมาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังนี้

- 1) บาร์มี 6 ทานและศีลบาร์มีช่วยกำจัดโลภะ ขันธ์และวิริยะช่วยกำจัดโทสะ สมาธิและปัญญาช่วยกำจัดโมหะ
- 2) มหาปณิธาน 4 ช่วยให้มีจิตใจมุ่งมั่น แน่วแน่ ที่จะช่วยตนเองและผู้อื่นในสังคมหลุดพ้นจากความทุกข์ ตัดกิเลสได้สำเร็จ
- 3) คุณสมบัติ 3 ช่วยให้การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การทำงาน อย่างประกอบด้วยปัญญา รู้เท่าทัน เห็นแจ้งในการกระทำที่ไม่ดี เช่นเบียดเบียนผู้อื่น
- 4) อปัมมัญญา 4 การมีเมตตา ช่วยเหลือเกื้อกูล สงสาร สามัคคี ไม่เบียดเบียน ทะเลาะ ชัดแย้ง สร้างความดีศรีอันให้ตนเองและผู้อื่นในสังคม

บทสรุป

แนวคิดการเสริมสร้างสันติสุขในสังคมตามแนวพระพุทธศาสนามหายาน มุ่งให้สังคมจะไม่มี ความทุกข์ ภัยอันตรายและการเบียดเบียนทะเลาะเบาะแว้ง แดกความสามัคคี มีความขัดแย้งกัน ลด ละ

เลิกจากกิเลสที่เป็นต้นเหตุ ทำให้โลกอยู่ไม่เป็นสุขเพราะขาดคุณธรรม ทำให้กระทำความไม่ดีงาม ขาดปัญญา ไม่มีความเมตตา กรุณา ดังนั้น จึงต้องอาศัยการประพฤติคุณธรรม ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง ก่อนแล้วสอน ชักชวน ช่วยเหลือให้ผู้อื่นปฏิบัติ อย่างมีความอดทน หมั่นเพียร หมั่นอบรมจิตด้วยสมาธิ ปัญญาที่จะช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ไปด้วยกันตามหลักคำสอนปณิธาน 4 อย่างมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขาอย่างไม่มีประมาณ เพื่อตัด ลตกิเลส ไข่มหาปณิธาน 4 เป็นกำลังที่จะทำให้การปฏิบัติตนและการช่วยเหลือผู้อื่นมีความสุข มีความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หวังให้ผู้อื่นพ้นทุกข์อันเป็นแนวทางพระโพธิสัตว์ของพุทธมหายาน หากปฏิบัติตนและมุ่งช่วยเหลือผู้อื่นให้การช่วยเหลือแผ่กว้างขยายออกไปกว้างขวางมากเท่าใด สันติสุขจะยิ่งบังเกิดในสังคมและตนเองรวมทั้งผู้อื่นจะมีความสุขอย่างแท้จริงในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- ชำนาญ แสงภักดี. (2558). *แนวคิดเรื่องโพธิสัตว์จรียาในพระพุทธศาสนา* (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นวลวรรณ พูนวสุพลฉัตร, พระครูพิพิธปริยัติกิจ, พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ และ กมลาศ ภูวนาธิพงศ์. (2563). การวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้และกระบวนการให้การปรึกษาเชิงพุทธจิตวิทยา. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 16(2), 79-91.
- ธานี สุวรรณประทีป, ชัยชาญ ศรีหาญ, พระปลัดประพจน์ สุภาโต และ พระมหาสมศักดิ์ ญาณโพธิ์. (2563). มิติของการตีความคำสอนของศาสนาส่งผลต่อจุดยืนและวิธีการเข้าถึงความจริงสูงสุด. *วารสารพุทธมัตต์*, 5(2), 88-97.
- พระครูปลัดจกักรพันธ์ กิตติภาโร (บุญกาญจน์). (2560). *รูปแบบการสร้างสันติสุขตามหลักพระพุทธศาสนาในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *การสร้างสรรค์ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษยชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2537). *สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข*. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2564, จาก <https://www.payutto.net/book-content/>
- พระนราศักดิ์ วรธมโม (ธรรมศรีใจ). (2560). *วิเคราะห์แนวคิดเรื่องสันติภาพของ ดิข นัท ธันท์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปริดา ขนดีโสภณ. (2559). พุทธธรรม: พลังขับเคลื่อนสู่สังคมสันติสุข. *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2559*, 71-78.
- ประภาส แก้วเกตุพงษ์ และ วิเชียร แสนมี. (2563). พุทธศาสนา: แนวคิดเรื่องสันติสุข. *วารสารพุทธมัตต์*, 5(1), 63-73.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2561). *การส่งเสริมคุณธรรม “พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา” สร้างคนดีสู่สังคม*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- สุวิญ รักษ์ตย์. (2555). *พระพุทธศาสนamahayana*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บางกอกบลิ๊ก.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2518). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ*. กรุงเทพฯ: สภาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.

วิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมาธิษฐานของพระโพธิสัตว์ ตามแนวคัมภีร์มหาวัสตุดาน

Analyzed Bodhisattva's Hypothetical Devil Adventures According
to The Mahavastu Avadana Scriptures

วรารัตน์ พัฒนวรเศรษฐ์

Wararat Pattanaworasate

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: originalpatta@gmail.com

Received January 19, 2021; Revised March 23, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมาธิษฐานของพระโพธิสัตว์ตามแนวคัมภีร์มหาวัสตุดาน ซึ่งคัมภีร์มหาวัสตุดานนี้เป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนาของนิกายโลโกตตรวาทที่มีความสำคัญ แต่ในประเทศไทยยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเท่าใด ในคัมภีร์มหาวัสตุดาน เล่ม 2 ได้มีการพรรณนากล่าวถึงการผจญมารของพระโพธิสัตว์จนกระทั่งพญามารได้พ่ายแพ้ให้แก่พระโพธิสัตว์ กล่าวได้ว่า เมื่อศึกษาคัมภีร์เล่มนี้แล้วก็จะพบว่า พระโพธิสัตว์นั้นได้ใช้ปารมิตา 6 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา วิริย ฌยาน และปรัชญาปารมิตา ในการต่อสู้กับมารซึ่งก็คือเครื่องขวางกั้นแห่งความดีจนได้รับชัยชนะ อันเป็นแนวทางปฏิบัติแก่ผู้ที่สนใจเพื่อนำไปพัฒนาสืบต่อไป

คำสำคัญ: คัมภีร์มหาวัสตุดาน; การผจญมารเชิงธรรมาธิษฐาน; การผจญมารของพระโพธิสัตว์

Abstract

This academic article aimed to analyze Bodhisattva's hypothetical devil adventures according to the Mahavastu Avadana scriptures. The Mahavastu Avadana scriptures are the Buddhist scriptures of the Lokottaravath sect that are important but how widely in Thailand is not yet known. In the Mahavastu Avadana book, Volume 2, there is a description of the Bodhisattva's devil adventures until the devil is defeated to the Bodhisattva. In other words, after studying this

book, the Bodhisattva used the Parmita 6, precept, giving, patience, determination, and wisdom in the fight against the devil, which is the barrier of good to victory. Which is a practice for those who care for further development.

Keywords: Mahavastu Avadana; An Adventurous Devil Adventure; Bodhisattva's Devil Adventure

บทนำ

หลังการทำสังคายนาครั้งที่ 2 ได้ประมาณ 100 ปี ได้มีนิกายต่าง ๆ เกิดขึ้นในพุทธศาสนา มากมาย โดยมีสาเหตุมาจากข้อขัดแย้ง 2 ประการ คือ เพราะการปฏิบัติพระวินัยไม่ทัดเทียมเสมอกัน ที่เรียกว่าความวิบัติแห่งศีลสามัญญตา และเพราะทัศนะในเรื่องของหลักธรรมซึ่งได้อธิบายไม่ตรงกันที่ เรียกว่าความวิบัติแห่งทฤษฎีสามัญญตา (อภิชาต โภธิประสิทธิ์ศาสตร์, 2539) อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากความเข้าใจที่แตกต่างกันแล้วนำไปสู่การปฏิบัติที่ต่างกันจนออกไป และในยุคเดียวกันนั้นมีภิกษุรูปหนึ่งในกลุ่มมหาสังฆิกะชื่อมหาเทวะ ได้อวดอ้างตนว่าเป็นพระอรหันต์กระทำความผิดหลายอย่างจึงได้สร้าง เหตุผลต่าง ๆ เพื่อกลบเกลื่อนความผิดนั้น ๆ ของตน จนกลายเป็นประเด็นสำคัญในการเปลี่ยนอุดมคติ จากคำสอนเดิมไปอย่างชัดเจนและนำไปสู่การแยกนิกายทางพุทธศาสนาเป็นนิกายต่าง ๆ ในสมัยต่อมา ต่อมาภิกษุในนิกายโลกิยัตถวาทีน (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, 2548) ซึ่งเป็นกึ่งหรือนิกายที่แยก มาจากนิกายมหาสังฆิกะ เมื่อหากยังเผยแพร่คำสอนเรื่องพระอรหันต์คงไม่ได้ผล จึงปรับเปลี่ยนเป็น แนวทางในการเผยแพร่คำสอนของตน คือเปลี่ยนจากเดิมที่มุ่งสู่อุดมคติแห่งพระอรหันต์ซึ่งยังเป็นภาวะ ไม่แน่นอน มีเงื่อนไข มีข้อจำกัดหรือมีข้อบกพร่องมากมายตามความเห็นของพระมหาเทวะไปสู่อุดมคติ แห่งพุทธะได้ และได้ประพันธ์คัมภีร์หนึ่งขึ้นมาโดยใช้ชื่อคัมภีร์ว่า มหาวัสตุอวทาน เพื่อเชิดชูพุทธภาวะ ซึ่งถือว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้อยู่เหนือโลกไม่แปดเปื้อนในกระแสแห่งโลก เป็นอนันตกาลเป็นต้น แต่ใน เนื้อหาจะเพิ่มคำว่า ศรี นำหน้าด้วยซึ่งในสมัยนั้นคงจะเป็นคำที่นิยมใช้เพื่อจะยกย่องสรรเสริญ จึงได้ เรียกว่า ศรีมหาวัสตุอวทาน แต่โดยทั่วไปมักจะนิยมเรียกว่า คัมภีร์มหาวัสตุ

สำหรับเนื้อหาที่อยู่ในคัมภีร์มหาวัสตุอวทานที่นำมานั้นเป็นฉบับที่มีการแปรจากต้นฉบับภาษา สันสกฤต โดย รศ.ดร. สำเนียง เลื่อนไธ ซึ่งมีเนื้อหาคล้ายกับนิทานกथाของเกรวาท (Bapat, 1956) ซึ่ง ได้กล่าวถึงพระจริยาวัตร การบำเพ็ญบารมีมากมายของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ ก่อนที่จะมาตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้า โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ซึ่งตอนที่ผู้เขียนได้นำมาคือ มหาวัสตุอวทาน เล่ม 2 โดยเนื้อหาได้กล่าวถึง ตั้งแต่ตอนเริ่มเป็นสันดุสิตเทพบุตร โพธิสัตว์อยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิตจนถึงลงมา ประสูติในพระครรภ์ของพระนางสิริมหามายา อสิตดาบสเข้าเฝ้า ทรงได้รับขนานพระนาม ทรงศึกษา ศิลปวิทยาการต่าง ๆ ทรงอภิเษกสมรสได้พระกุมาร เสด็จออกผนวชเรื่อยมาจนถึงประทับ ณ โพธิบัลลังก์ การชนะมาร และได้ตรัสรู้จนตรัสมาสัมโพธิญาณ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),

2551) จากเนื้อหาของคัมภีร์มหาวัสตถวาทน เล่ม 2 ผู้เขียนสนใจนำเสนอในส่วนของการผจญมาร โดยเริ่มตั้งแต่การผจญมารของพระโพธิสัตว์จนถึงความพ่ายแพ้ของพญามาร มารในที่นี้คือสิ่งที่ทำบุคคลให้ตายจากคุณความดี, สิ่งทีล้างผลาญคุณความดี, ตัวการที่กำจัดหรือขัดขวางบุคคลมิให้บรรลุผลสำเร็จอันดีงาม การวิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมมาธิฐานของพระโพธิสัตว์ตามแนวคัมภีร์มหาวัสตถวาทนเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจศึกษาเนื้อหาในส่วนนี้ หรือเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาคัมภีร์วัสตถวาทนแก่ผู้สนใจสืบต่อไป

คัมภีร์มหาวัสตถวาทน

มหาวัสตถถือเป็นคัมภีร์พุทธประวัติที่เก่าแก่ที่สุด ได้ชื่อว่าเป็นวินัยปิฎกของนิกายโลโกตตรวาทิน แต่เนื้อหาเป็นไปต่างจากวินัยปิฎกทั่วไป คือมีเนื้อหาส่วนมากคล้ายกับบางสูตรในสูตรตันตปิฎก นอกจากนี้ยังมีนิทานบางเรื่องคล้ายชาดกอีกด้วย

ในบรรดาคัมภีร์พระพุทธรศาสนาทั้งหลาย พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีอันเป็นคัมภีร์หลักของเถรวาทนับเป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุด สมบูรณ์ที่สุด โดยเหตุนี้คัมภีร์พระพุทธรศาสนาเล่มอื่น ๆ ที่ไม่ปรากฏชื่อ ไม่ว่าจะเป็นภาษาใดล้วนแต่งขึ้นภายหลัง และหากมีเนื้อหาหรือข้อความไปคล้ายกับเนื้อความในคัมภีร์พระไตรปิฎกตอนใดก็ตาม ก็น่าจะเชื่อได้ว่าคัมภีร์เล่มนั้นได้เนื้อความไปจากพระไตรปิฎก ส่วนที่ผิดเพี้ยนหรือต่างกันก็น่าจะเนื่องด้วยมีการปรับปรุงหรือประยุกต์ให้เหมาะสม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2526) คัมภีร์มหาวัสตถนี้ก็เช่นเดียวกัน สามารถเชื่อในเบื้องต้นได้ว่า มีเค้าโครงเรื่องหรือเนื้อหา เนื้อความมาจากวินัยปิฎก หรือยังคงมีเนื้อความบางส่วน บางตอนที่อ้างอิงในพระไตรปิฎก แล้วนำมาประยุกต์ปรับให้เป็นคัมภีร์ของฝ่ายมหายาน

คัมภีร์มหาวัสตถถือเป็นคัมภีร์วินัยปิฎกของนิกายโลโกตตรวาทิน ซึ่งในข้อนี้อาจชวนให้เกิดข้อสงสัยว่า เมื่อกล่าวว่าเป็นวินัยปิฎก แต่เนื้อหาภายในกลับไม่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบัญญัติสิกขาบทหรือข้อห้ามต่าง ๆ เลย มีเพียงแต่เนื้อหาเรื่องราวที่คล้ายกับชาดก เรื่องเล่า นิทานหรือตำนานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับข้อปฏิบัติหรือจริยวัตรพระโพธิสัตว์ซึ่งเมื่อเสวยพระชาตินั้น ๆ ได้บำเพ็ญบารมีมากมาย หากเปรียบเทียบกับเถรวาทแล้วอาจเท่ากับพระสูตรตันตปิฎกเท่านั้น หากดูความหมายของวินัยแล้วอาจหมายถึงการประพฤติปฏิบัติก็ได้ อาจหมายถึงการฝึกฝนหรือสั่งสอนก็ได้ ทำให้นิกายโลโกตตรวาทินแล้วคำว่าวินัยจึงไม่ได้หมายถึงข้อห้ามหรือข้อบัญญัติเพียงเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการฝึกฝนและสั่งสอนทั้งตนเองและบรรดาเวไนยสัตว์เหล่าอื่นของพระโพธิสัตว์ที่อยู่ในรูปของการประพฤติหรือจริยวัตร นั่นก็คือการบำเพ็ญบารมีในชาติต่าง ๆ นั่นเอง

สำหรับผู้ประพันธ์นั้นผู้ที่ศึกษาหลายท่านได้ศึกษาสืบค้นเกี่ยวกับคัมภีร์มหาวัสตถนี้พอจะสันนิษฐานได้ว่า ฤษีผู้เป็นนักปราชญ์ในนิกายโลโกตตรวาทิน ซึ่งตั้งสำนักอยู่ในมัธยมประเทศทางตอนเหนือของอินเดียระหว่างภูเขาคิมาลัยกับภูเขาวินทยะ (Nariman, 1992) ได้เป็นผู้ประพันธ์คัมภีร์มหาวัสตถนี้ เพราะคัมภีร์นี้มีเนื้อหามากและใช้เวลาหลายร้อยปีในการประพันธ์ จึงเป็นไปได้ว่าคัมภีร์ฉบับนี้ถูกประพันธ์และเรียบเรียงขึ้นโดยคณะบุคคล ไม่ใช่การประพันธ์ของบุคคลเพียงคนเดียว (Jones, 1983)

ภาษาที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ในการประพันธ์คัมภีร์มหาวัสดูนี้ คือใช้ภาษาสันสกฤตอันเป็นภาษาถิ่น ซึ่งที่นิยมพูดกันทางตอนเหนือของอินเดียในสมัยนั้น อันเป็นสมัยแห่งการถือกำเนิดขึ้นแห่งคัมภีร์คือราว พ.ศ. 200 เพราะเป็นภาษาที่ใช้บันทึกเรื่องราวทางพุทธศาสนาจึงเรียกว่า สันสกฤตแบบพุทธ หรือจะเรียกว่า สันสกฤตแบบผสม หรือสันสกฤตพันทางก็ได้เช่นเดียวกัน ที่เรียกเช่นนั้นก็เพราะว่า ในการประพันธ์คัมภีร์นี้ใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลัก บางตอนก็เป็นภาษาปรากฤตด้วยประกอบกันไป เมื่อแนวคำสอนและคัมภีร์มหาวัสดูของนิกายโลโกตตรวาทินี้ได้แพร่หลายเป็นที่ยอมรับนับถือทั่วไป คัมภีร์นี้จึงถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ คือ บาลี สิงหล ส่วนที่แพร่หลายทางตอนเหนือของอินเดียก็ถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ เช่นกันคือ ทิเบต คัมภีร์มหาวัสดูฉบับภาษาจีนนั้น นักธรรมจาริกจีนชื่อ ฟาเหียน ได้แปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีนเมื่อประมาณ พ.ศ. 900 ปัจจุบันยังคงมีอยู่ ส่วนฉบับอื่น ๆ ไม่ปรากฏว่ายังมีอยู่หรือบางที่อาจสูญหายไปตามกาลเวลา ส่วนในฉบับภาษาไทยนั้นได้แปลโดย รศ.ดร. สำเนียง เลื่อมใส ซึ่งได้ใช้ต้นฉบับภาษาสันสกฤตที่ ดร. ราชาโควินทะ บาสัก (Radhagovinda Basak) เป็นบรรณาธิการ ซึ่งจัดพิมพ์โดย Calcutta Sanskrit College, Calcutta เมื่อปี พ.ศ. 2508 โดยเบื้องต้นได้ปริวรรตต้นฉบับจากอักษรเทวนาครีเป็นอักษรไทยก่อน แล้วจึงแปลเนื้อเรื่องทั้งหมดโดยไม่ได้ตัดทอนข้อความใด ๆ เลย

แม้คัมภีร์นี้จะจัดเป็นพระวินยปิฎกของนิกายโลโกตตรวาท แต่เนื้อหาโดยรวมก็เน้นการเล่าชีวประวัติของพระพุทธเจ้า ต้นฉบับคัมภีร์มหาวัสดูอวทานมี 3 เล่ม ในเล่มที่ 1 กล่าวถึงนรก ความทุกข์ในนรก และข้อปฏิบัติให้ถึงความเป็นพระพุทธเจ้า เล่าเรื่องสมัยที่พระพุทธเจ้ายังเป็นพระโพธิสัตว์กำเนิดโลกและมนุษย์พวกแรกจนถึงวงศ์ศากยะ (คล้ายกับทูลเรณิทานในนิทานกಥา) เล่มที่ 2 กล่าวถึงประวัติของพระกุมารโพธิสัตว์ตั้งแต่ถือปฏิสนธิจนถึงตอนพระโพธิสัตว์ทรงชนะมารและได้ตรัสรู้ (คล้ายอวิทูเรณิทาน) ส่วนเล่มที่ 3 กล่าวถึงการประกาศพระศาสนาของพระพุทธเจ้า การแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ และมีเรื่องพระสาวกที่เข้ามาขอบรรพชา เช่น พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะ เป็นต้น (คล้ายสันติเกนิทาน)

สำหรับเนื้อหาที่ผู้เขียนจะนำเสนอต่อไปนั้นเกี่ยวกับการผจญมารของพระโพธิสัตว์ ซึ่งอยู่ในคัมภีร์มหาวัสดูอวทาน เล่ม 2 ที่มีการบรรยายลักษณะพิเศษของพระพุทธเจ้าตามแนวคิดของนิกายโลโกตตรวาทที่ชัดเจนมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการกล่าวถึงความมหัศจรรย์ของพระโพธิสัตว์ตั้งแต่อยู่บนสวรรค์ชั้นดุสิต พระองค์ก็อยู่ในสภาวะของเทพบุตรที่เปี่ยมล้นด้วยบุญญาธิการ ในยามก้าวลงสู่พระครรภ์ของพระมารดา และตอนประสูติก็บังเกิดสิ่งมหัศจรรย์มากมาย มีเทวดาหลายโกฏิมาอภิบาลพระมารดาและร่วมเป็นสักขีพยาน ในช่วงพระเยาว์เมื่อพระองค์ทำสมาธิจนได้บรรลุญาณใต้ต้นทวักก็เป็นที่อัศจรรย์แก่ผู้พบเห็น ครั้นถึงเวลาอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงยโสธราพระองค์ก็ได้แสดงความสามารถเหนือคนทั่วไปจนเป็นที่ประจักษ์แก่มหาชนและเชื่อพระวงศ์จำนวนมาก เมื่อทรงออกผนวชเหล่าเทวดาก็เปิดทางให้เสด็จออกจากพระราชวังโดยสะดวก พร้อมทั้งมีเทวดาร่วมแสดงความยินดีกันถ้วนหน้า ในวาระที่ทรงบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุพระโพธิญาณก็มีเทวดานำเครื่องประดับและอัญมณีอันวิจิตรมา

ประดับตกแต่งต้นโพธิ์พฤษภ อิกทั้งมีดนตรีทิพย์ขับกล่อม ครั้นเมื่อผจญมารพระองค์ก็สามารถแสดงปาฏิหาริย์ปราบมารนั้นเพียงแค่นี้ก็เสี่ยงกระแอม และเมื่อทรงใช้พระหัตถ์เคาะพื้นปฐพีเท่านั้น พญามารพร้อมทั้งเสนามารก็แตกพ่ายไปโดยง่ายดาย ซึ่งการกล่าวพรรณนาถึงปาฏิหาริย์และความมหัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าเหล่านี้ก็คือลักษณะเด่นของคัมภีร์มหาวัสตถุอวทาน เล่ม 2 นี้ และนอกจากนี้ คัมภีร์มหาวัสตถุอวทาน เล่ม 2 นี้ ยังเป็นแหล่งรวบรวมเรื่องราว ที่บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรม และยังเป็นแหล่งรวมนิทานชาดกโบราณเรื่องต่าง ๆ หลายเรื่องด้วยกัน มีทั้งเรื่องที่คล้ายกับในอรรถกถาชาดกและเรื่องที่แต่งต่างออกไป ซึ่งบางเรื่องนั้นก็มีความคล้ายกันใกล้เคียงกันมากบ้างน้อยบ้าง แต่ส่วนใหญ่แล้วโครงเรื่องจะคล้ายกัน แต่ก็มีข้อแตกต่างกันหลายประการ เช่น การแสดงบารมี การตีความ ลักษณะตัวละคร เป็นต้น ชาดกเหล่านี้ นอกจากจะให้ความบันเทิงใจแล้วยังมีแง่คิดและคติธรรมแฝงอยู่ทุกเรื่อง ซึ่งเนื้อเรื่องส่วนใหญ่เน้นวิริยะบารมี และปัญญาบารมีของพระโพธิสัตว์ เพราะเกี่ยวเนื่องกับการบำเพ็ญเพียรและการใช้ปัญญาเพื่อการตรัสรู้ของพระพุทธองค์นั่นเอง (สำเนียงเลื่อมใส, 2557) ซึ่งผู้เขียนจะได้แสดงให้เห็นในเรื่องของการผจญมารของพระโพธิสัตว์ก็กระทั่งพญามารได้พ่ายแพ้เป็นลำดับต่อไป

การผจญมารเชิงธรรมาธิษฐาน

คำว่า “มาร” ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นลักษณะของมารที่เป็นตัวกิเลสหรือที่เรียกว่า “ธรรมาธิษฐาน” ซึ่งมารก็คือตัวการที่ก่อกวนหรือคอยขัดขวางไม่ให้บุคคลบรรลุผลสำเร็จอันตั้งงามมีอยู่ 5 ประเภท ได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2553)

1) กิเลสมาร หมายถึง มารคือกิเลส กิเลสเป็นมารเพราะเป็นตัวก่อกวนหรือขัดขวางความดี ทำให้สัตว์ประสบความพินาศทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2) ขันธมาร หมายถึง มารคือเบญจขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ที่ถือได้ว่า ขันธ์ 5 เป็นมาร เพราะเป็นสภาพอันปัจจัยปรุงแต่ง มีความขัดแย้งกันเองอยู่ภายใน ไม่นั่นคงทนทาน เป็นภาระในการบริหารทั้งแปดปวงเสื่อมโทรมไปเพราะชราพยาธิ เป็นต้น ล้วนแต่ตรอนโอกาสมิให้บุคคลทำกิจหน้าที่ หรือบำเพ็ญคุณความดีได้เต็มตามความต้องการของตน

3) อภิสังขารมาร หมายถึง มารคืออภิสังขาร ที่ถือว่าอภิสังขารเป็นมารนั้น เพราะเป็นตัวปรุงแต่งกรรม นำให้เกิดชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น ขัดขวางมิให้หลุดพ้นไปจากสังสารทุกข์

4) เทวปุตตมาร หมายถึง มารคือเทพบุตร ที่ถือว่าเทพบุตรเหมือนมาร เพราะเป็นนิमितแห่งความขัดข้อง คอยขัดขวางเหนี่ยวรั้งบุคคลไว้มิให้ล่วงพ้นจากแดนอำนาจครอบงำของตน โดยชักนำให้ห่วงพะวงอยู่กับกามสุข ไม่กล้าตัดสินใจเสียสละออกไปบำเพ็ญคุณความดีที่ยิ่งใหญ่ได้

5) มัจจุมาร หมายถึง มารคือความตาย ที่ถือว่าความตายเป็นมารนั้น เพราะเป็นตัวการตัดโอกาสที่จะก้าวหน้าต่อไปในคุณความดีทั้งหลาย

มารที่เป็นตัวกิเลสหรือแบบธรรมาธิษฐาน หลายพระสูตรที่ได้นำตัวละครที่เรียกว่า “มาร” มาเป็นตัวเปิดฉากในการพูดถึงเรื่องธรรมะเป็นตอน ๆ ไป หรือบางครั้ง มารแสดงบทบาทในลักษณะดล

จิตใจให้คนอื่นคล้อยตาม หรือตกอยู่ในอำนาจครอบงำของตน หรือมารแสดงบทบาทในลักษณะจำแลงตนเป็นคนหรือเป็นสัตว์ชนิดต่าง ๆ หรือบางครั้งแกล้งแสดงตนเป็นเหมือนผู้มีจิตใจเมตตา

การผจญมารของพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์เป็นแนวคิดที่ฝ่ายมหายานให้ความสำคัญมาก หมายถึง ผู้ที่มุ่งมั่นปรารถนาบรรลุพุทธภูมิเพราะการเกิดเป็นพระพุทธรูปเจ้าเท่านั้น จึงจะสามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริงและไม่จำกัด ช่วยเหลือผู้อื่นที่เดือดร้อน อุทิศความดีงามทั้งหลายของตน เพื่อการบรรลุโพธิญาณ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2546) คติมหายานถือว่าการจะหลุดพ้นได้นั้นบุคคลจะต้องช่วยเหลือคนอื่นให้หลุดพ้นไปพร้อม ๆ กับตน หากกล่าวถึงบทบาทของพระโพธิสัตว์ต่อการผจญมารนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายคำว่า “บทบาท” หมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ การที่มนุษย์จะแสดงบทบาทได้ก็ต้อง มีหน้าที่อันเนื่องมาจากสภาพของบุคคลนั้น กล่าวคือ จากคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ 8 ประการ ตามที่กล่าวแล้วนั้น เป็นตัวกำหนดสภาพของพระโพธิสัตว์ให้บังเกิด จึงทำให้พระโพธิสัตว์มีบทบาทสำคัญในพุทธประวัติตอนผจญมาร (สมบัติ สมศรีพลอย, 2561) ดังนี้

การบำเพ็ญบารมี คือ คุณธรรมหรือคุณสมบัติ อันเป็นเหตุให้ถึงฝั่ง คือ ความสำเร็จต่าง ๆ ตามที่บุคคลผู้นั้นมุ่งหมาย บุคคลต้องการบรรลุผลอันใดต้องบำเพ็ญบารมีอันเป็นเหตุให้บรรลุผลอันนั้น เพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้นจากปวงกิเลสและปวงทุกข์ ฝ่ายมหายานเรียกบารมีว่า ปารมิตา มี 6 ประการ ประกอบด้วย ทานปารมิตา (การให้) ศีลปารมิตา (การรักษากาย วาจา ใจ) ฌานปารมิตา (ความอดทน) วิริยปารมิตา (ความพากเพียร) ฐานปารมิตา (ความตั้งมั่นของจิต) และ ปรชญาปารมิตา (ความรู้อันลึกซึ้งก่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง)ตามวิถิปัญญาแห่งความจริงแท้หรือพัฒนาเป็นวิถีสานแห่งปรากฏการณ์ และเป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าบนเส้นทางแห่งสัจจะยิ่งขึ้นไป (ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์, 2545)

การเผชิญมาร การเผชิญมารหรือการปะทะต่อสู้กันระหว่างพระโพธิสัตว์กับพญามาร เป็นบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นการแสดงให้เห็นมิตถานุภาพของพระโพธิสัตว์อย่างยิ่งในการต่อสู้กับกองทัพนรกจำนวนมหาศาลพร้อมศาสตราวุธมารุมทำร้ายพระโพธิสัตว์เพียงพระองค์เดียว นับเป็นบทบาทที่แสดงให้เห็นความตั้งมั่นเด็ดเดี่ยวว่าศรัทธาในการต่อสู้ครั้งนี้พญามารเป็นบุคลาธิษฐานที่สมมุติให้เห็นเป็นรูปธรรม มารคือกิเลสเพราะเป็นตัวก่อกวนและขัดขวางความดี ทำให้พระโพธิสัตว์ประสบอุปสรรคขัดขวางมิให้บรรลุพระโพธิญาณ

การอภัยทาน การอภัยทานเป็นการเสริมบทบาทพระโพธิสัตว์ การกล่าวอภัยทานดังกล่าวมีนัยยะเป็นการประกาศให้โลกได้รับรู้เรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ เป็นการหวังผลที่ยิ่งใหญ่ การอภัยทานเป็นบุคลาธิษฐานเพื่อยืนยันการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์มีส่วนช่วยเสริมบทบาทพระโพธิสัตว์ให้โดดเด่นเหนือกว่าพญามาร

ความกล้าหาญ ความกล้าหาญของพระโพธิสัตว์ที่ไม่ทรงหวั่นไหวต่อพญามารและเสนามาร ที่มารังควานการตรัสรู้ของพระโพธิสัตว์นับเป็นบทบาทของมหาบุรุษที่ไม่เกรงกลัวต่อภัยอันตราย มีความกล้าหาญ เด็ดเดี่ยว เป็นบทบาทแห่งมหาบุรุษที่ยังคงความเป็นมนุษย์ซึ่ง “มีความแกล้วกล้าและไม่สะดุ้งต่อภัยอันตราย” และ “ไม่ครั่นคร้ามเหมือนราชาสีห์ ไม่สะดุ้งตกพระหทัย” บทบาทความกล้าหาญของพระโพธิสัตว์ที่เชษฐมารช่วยสนับสนุนคุณสมบัติพระโพธิสัตว์ กล่าวคือ มีฉันทะความพอใจอันใหญ่หลวง มีอุตสาหะและความพยายามที่จะบรรลุถึงพระโพธิญาณ คือ ความรักความปรารถนาที่จะบรรลุ สัพพัญญุตญาณอย่างแรงกล้า แม้ว่าจะมีอุปสรรคที่ยากต่อการฝ่าฟันก็ไม่ยอมแพ้ให้มีความโดดเด่นขึ้น ความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว ความมั่นคงแห่งจิตใจ ปัญญา มีความรอบรู้อันสามารถพาไปสู่ทางแห่งการมองเห็นสัจธรรมได้ เพื่อจะยังประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้สำเร็จ(เสถียร โพธิ์นันทะ, 2555)

นอกจากพระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญบารมีอย่างแรงกล้าแล้ว ในการที่จะบรรลุซึ่งสัพพัญญุตญาณนั้น คงไม่พ้นที่จะต้องเผชิญกับพญามารเป็นสิ่งที่บรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลายจะต้องเผชิญ และจะต้องผ่านพ้นไปได้ นับได้ว่าเป็นด่านสุดท้ายของการบรรลุสัพพัญญุตญาณ

วิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมาธิฐานของพระโพธิสัตว์ตามแนวคัมภีร์

มหาวิสตุวาทาน

การผจญมารนั้นเป็นการต่อสู้กับกิเลสที่อยู่ภายในจิตใจของเราทุกคน อันเกิดจากความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ไม่มีที่สิ้นสุด ต้องการมีแต่ความสุขไม่มีความสุขทุกข์จึงแสวงหาวิถีทางต่าง ๆ นา ๆ เพื่อที่จะไม่ให้ตกไปอยู่กับความทุกข์ ด้วยการสนองความต้องการของตนเอง สนองกิเลสหรือมารที่อยู่ใใจของตนเช่นกัน แล้วจะทำอย่างไรจึงจะต่อสู้เอาชนะมารนั้นได้ ก็ต้องรู้วามารที่แท้จริงนั้นเป็นเช่นใด ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่ามารในเชิงธรรมาธิฐานนั้น ได้แก่

- 1) กิเลสมาร เป็นตัวก่อกำจัดหรือขัดขวางความดี, ฆณมาร เบญจขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นมาร
- 2) อภิสังขารมาร อภิสังขารเป็นตัวปรุงแต่งกรรม นำให้เกิดชาติ ชรา มรณะ เป็นมารคอยขัดขวางไม่ให้หลุดไปจากสังสารทุกข์
- 3) ทวปุตตมาร เทพบุตรเหมือนมาร เพราะเป็นนิमितคอยชักนำให้อยู่กับกามสุข สนุกสนานบันเทิง เกินความพอดี
- 4) มัจจุมาร มารคือความตาย เพราะเป็นตัวตัดโอกาสที่จะทำความดี การใช้ปารมีตา 6 อันเป็นการบำเพ็ญเพียรบารมีของพระโพธิสัตว์ที่ได้กระทำสะสมมาอย่างยิ่งยวดแล้วนั้น สามารถที่จะเอาชนะมารทั้งหมดได้

เมื่อวิเคราะห์การผจญมารเชิงธรรมาธิฐานของพระโพธิสัตว์ตามแนวคัมภีร์มหาวิสตุวาทาน ที่ปรากฏนั้นพระโพธิสัตว์เป็นผู้ไม่สะดุ้งกลัวต่อพญามาร ที่มาขัดขวางการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยม และทรงนึกถึงอริยมานะอันประกอบด้วยอาการ 32 อย่าง ดังนี้

1. ทรงนึกถึงอริยมาณะด้วยเหตุ 15 ประการ คือ เพราะความยินดีในความสุขเป็นเหตุก็หาไม่, เพราะผู้ที่ไม่ยินดีในสังขารทั้งปวงจักบรรลุความก้าวล่วงเหนือสังขารทั้งปวง, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยความรู้แจ้งเกี่ยวกับการเกิดในชาติก่อน, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยการเกิดที่ล้ำเลิศ, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยการตั้งปณิธานไว้ก่อน, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยความมั่นใจ, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยอุปการะ เพราะทรงถึงพร้อมด้วยการอุปถัมภ์, เพราะทรงถึงพร้อมด้วยสัมภาระ, เพราะเป็นผู้มีการสมาทานหนักแน่น, เพราะจักไม่ทำลายการสมาทานที่เคยทำมาก่อนด้วยกุศลกรรม, เพราะเป็นผู้มีใจหนักแน่นมั่นคง, เพราะเปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่และมีใจกว้างหาประมาณมิได้, เพราะมีความเพียรล้ำเลิศ และเพราะเมื่อบรรลุถึงภูมินั้นแล้วจักทำประโยชน์แก่คนหมู่มาก

2. ทรงนึกถึงอริยมาณะเมื่อปรารภนาประโยชน์ 11 ประการ ได้แก่ ประโยชน์อันยิ่งใหญ่, อันบริบูรณ์, อันประณีต, อันบริสุทธิ์, อันไม่เปลี่ยนแปลง, อันไม่เคยมีมาก่อน, อันเป็นเครื่องนำออกจากทุกข์, อันเป็นโลกุตตระ, อันไม่ทั่วไปแก่คนทั้งปวง, อันหาโทษไม่ได้ และอันจะมีในอนาคต

3. คำรเพื่อการได้มาซึ่งประโยชน์นั้น 6 ประการ ดังนี้ ความสุขย่อมไม่มี ถ้าเราไม่เสียสละ, ความสุขในโลกุตตรโลกย่อมไม่มี ถ้าเราไม่เสียสละ, ความทุกข์ในโลกจะไม่มี ถ้าเราไม่ยึดมั่นถือมั่น, ความพลัดพลัดยินดีในโลกย่อมไม่มี ถ้าเราไม่เสียสละ, สิ่งที่สวยงามในโลกย่อมไม่มี ถ้าเราไม่เสียสละ และความยิ่งใหญ่ในโลกย่อมไม่มี ถ้าเราไม่เสียสละ

ดังนั้น มารที่แท้จริงในมหาวัสตูอวทานนั้นโดยภาพรวมก็คือ กาม เพราะกามทั้งหลายเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและปราศจากความสุข ผู้รู้ย่อมไม่เห็นประโยชน์ในเรื่องนี้ เพราะเป็นทางไปสู่นรก โลกของเดรัจฉาน ยมโลก และโลกของเปรต ผู้ที่สนใจในอธรรมและยินดีในเมถุนธรรมจะเป็นผู้ที่มีตมม ไม่มีดวงตาเห็นธรรม ห่างจากกุศลธรรม ปุณฺณกำหนดยินดีเพราะว่าใจยังไม่รู้แจ้ง แต่พระโพธิสัตว์นั้นไม่มีกามตัณหาเลยแม้แต่น้อย ดังที่กล่าวในคัมภีร์มหาวัสตูอวทานว่า “บัณฑิตทั้งหลายย่อมรังเกียจกาม คนผู้่น่าสงสารมัวแต่เสพกาม และไม่มีความรู้แจ้งย่อมก่อให้เกิดตัณหาอันเป็นดุจตาข่ายฉนั้น ผู้มีปัญญาจึงไม่ยินดีในสิ่งเหล่านี้ บุคคลผู้ถูกความงามชักนำจนกลายเป็นคนลุ่มหลง และทำให้กามตัณหาเกิดขึ้นด้วยความโง่เขลา เขาย่อมเสวยมูลเหตุแห่งโรคที่ทำให้เกิดความทุกข์ด้วยตนเอง” (สำเนียง เลื่อมใส, 2557)

การผจญมารเชิงธรรมาธิฐานของพระโพธิสัตว์นั้นจะต้องหนักแน่นด้วยฉันทะ วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา เพื่อที่จะใช้ต่อสู้กับมารก็คือกิเลสตัณหาอันประกอบด้วย กาม (ความรัก) อารติ (ความไม่พอใจ) กษุติปาสา (ความหิวและความกระหาย) ตณฺหา (ความอยาก) สตยานมิตะ (ความเกียจคร้านและความเฉื่อยชา) ภีร (ความกลัว) วิจิตสา (ความสงสัย) มานะ (ความถือตัว)

มารในมหาวัสตูอวทานนั้นเปรียบเหมือนกับนิรณ (สิ่งห้ามกันจิตไว้ไม่ให้บรรลุความดี) ที่เข้ามาขัดขวางทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้พระโพธิสัตว์บรรลุเป้าหมายนั่นก็คือ การบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ พระโพธิสัตว์นั้นสามารถเอาชนะมาร โดยใช้อาวุธ ดังนี้ ไซ่ทวน ศีล ขันติ วิริยะ ฌาน เป็นอาวุธในการทำลายกิเลส ใช้ปัญญาในการตัดบ่วงมารคือตัณหาอันเป็นตาข่ายที่ไม่มีใครเอาชนะและเป็นเครื่อง

นำไปสู่การเวียนว่ายตายเกิด และสามารถดับไฟคือราคะอันเป็นกองกิเลสที่ยังเหลืออยู่อย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้แล้วนั้นจะต้องประกอบด้วยความเมตตา ความกรุณา ประพฤติโพธิจรรยาเพื่อประโยชน์แก่สรรพสัตว์ และมีแนวทางที่ดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกันผ่านกระบวนการต่าง ๆ (เพ็ญรุ่งจรัส ตฤณชาติ วณิชย์, พระปลัดสมชาย ปโยโค และ พระณัฏ วฑฒโน, 2563) ตั้งใจที่จะคอยช่วยให้สรรพสัตว์หลุดพ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปณิธาน เป็นอาวูฐที่ใช้ต่อสู้กับมารหรือกิเลสนั่นเอง

สรุป

เนื้อหาที่อยู่ในคัมภีร์มหาวิสตุทธทานนี้มีเนื้อหาคล้ายกับนิทานกಥาของเถรวาท ซึ่งได้กล่าวถึง พระจริยาวัตร การบำเพ็ญบารมีมากมายของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้า มีทั้งหมด 3 เล่ม แต่ผู้เขียนได้นำมาเฉพาะเล่มที่ 2 ที่กล่าวถึงตอนพระโพธิสัตว์ทรงชนะ มารและได้ตรัสรู้

1) กิเลสจะคอยปิดบังและทำลายความตั้งใจ คอยชักจูงจิตใจ ให้ทำความชั่วได้ง่าย ต้องมี ทาน (ทานปารมิตา) เสียสละประโยชน์ส่วนตน รู้จักให้ไม่ยึดติดในสิ่งของทรัพย์สินเงินทอง ลาภยศ สรรเสริญ, ต้องมีศีล (ศีลปารมิตา) คอยรักษากาย วาจา ใจ, มีความอดทน (กษานติปารมิตา) ต่อความ ยากได้ ยากมี ยากเป็น, มีความตั้งมั่นตั้งใจแน่วแน่ (ธยานปารมิตา) ไม่สั่นคลอนต่อการทำลาย กิเลสให้หมดสิ้น, มีความเพียร (วิริยปารมิตา) ปฏิบัติเพื่อตัดกิเลส และต้องมีปัญญา (ปรัชญาปารมิตา) ในการคิดพิจารณา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นอาวูฐหรือหลักธรรมในการต่อสู้กับมารชนิดนี้

2) ชนธมารคอยลวง คอยเบียดเบียนให้ตกอยู่ในความประมาท เมื่อตกอยู่ในความประมาทย่อม ไม่หาโอกาสทำความดี ต้องมีความตั้งมั่นแห่งจิต (ธยานปารมิตา) ก็คือมีสติสัมปชัญญะ รู้สึกตัวอยู่ ตลอดเวลาว่ากำลังทำอะไร

3) อภิสังขารมารคอยปรุงแต่งจิตให้หลงเดินผิดทาง นำไปสู่ความหายนะ ทำให้หลงติดอยู่ในภ พชาติจนไม่อาจก้าวผ่านไปได้ ต้องมีปัญญา (ปรัชญาปารมิตา) คิดวิเคราะห์เพื่อไม่ให้หลงไปในทางที่ผิด

4) เทวบุตรมารคอยทำทุกวิธีทางเพื่อไม่ให้ทำความดีได้โดยสะดวก ไม่ยินดีเมื่อบรรลุลุทธิธรรม ต้อง มีความอดทน (กษานติปารมิตา) กับผู้ที่คอยยั่วยุ คอยทำลาย ใส่ร้ายในขณะที่เรากำลังกระทำความดี

5) มัจจุมารทำให้เห็นความตายเป็นเหมือนตัวทำลายโอกาสแห่งความสำเร็จของชีวิต ต้องมี ความอดทน (กษานติปารมิตา) ในการทำความดี, มีปัญญา (ปรัชญาปารมิตา) คิดเห็นมองเห็นตาม ความเป็นจริงว่าชีวิตนี้นั้นหนักหนาคายไม่ได้ ฉะนั้นจงเร่งทำความดี

มารก็คือกิเลส ความหลงมัวเมาในกามทั้งหลาย ในทรัพย์สินเงินทอง ในอำนาจ ในความ สวยงาม ต้องการมีแต่ความสุข สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นั้นล้วนแล้วแต่เป็นมารทั้งสิ้น ซึ่งผู้ที่มีปัญญานั้นจะ รู้จักคิด วิเคราะห์ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นั้นเกิดประโยชน์ที่แท้จริงต่อชีวิตหรือไม่ บัณฑิตทั้งหลายล้วน แล้วแต่ต้องการที่จะขจัดมารหรือกิเลสให้หมดสิ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์. (2545) *ศาสนาและปรัชญาในจีน ทิเบต และญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโญ. (2548). *พระพุทธศาสนamahayanในอินเดีย พัฒนาการ และ สวรรค์ธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพ็ญรุ่งจรัส ตฤณชาติวณิชย์, พระปลัดสมชาย ปโยโค และ พระณัด วฑฺฒโน. (2563). ความเชื่อ ในการสร้างพระพุทธรูปยศศิริศรีสุวรรณภูมิ อำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 5(2), 85–96.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2526). *เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 4: วรรณคดีไทยหน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมบัติ สมศรีพลอย. (2561). ลักษณะพระโพธิสัตว์จากคัมภีร์พุทธประวัติ ตอน “พจณุมาร” ตาม แนวคิดแบบเถรวาทและมหายาน. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 12(1), 73–88.
- สำเนียง เลื่อมใส. (2557). *มหาวิสดุทธาทน เล่ม 2 แปลจากต้นฉบับภาษาสันสกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สันสกฤตศึกษาในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2546). *พุทธศาสนamahayan*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2555). *ปรัชญามหายาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิ ราชวิทยาลัย.
- อภิรักษ์ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์. (2539). *พระพุทธศาสนamahayan*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิ ราชวิทยาลัย.
- Bapat, P. V. (1956). *2500 Years of Buddhism*. New Delhi: Ministry of Information and Broadcasting. Government of India.
- Jones, J. J. (1983). *The Mahavastu, Vol. 3*. Oxford: The Pali Text Society.
- Nariman, J. K. (1992). *Literary History of Sanskrit Buddhism*. Delhi: Motilal Banarsidass.

ศึกษาความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตร

To study the relation of the Bodhicitta and the Buddha Pure Land

ภิกษุณีโสภิตา มะลิกุล

Bhikkhuni Sobhita Malikul

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: sobhitamalikul999@gmail.com

Received January 18, 2021; Revised February 11, 2021; Accepted May 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาโพธิจิตในพระพุทธานามหายาน 2) ศึกษาพุทธเกษตรในพระพุทธานามหายาน 3) ศึกษาความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตรในพระพุทธานามหายาน ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งนำเสนอผลการศึกษาดังกล่าวในการพิจารณาเชิงวิเคราะห์ ในการศึกษาถึงเรื่องของโพธิจิต ซึ่งเป็นจิตที่บริสุทธิ์ เป็นจิตที่ว่าง ปราศจากมลทิน เป็นศักยภาพอันลึกซึ้ง และซ่อนเร้นอยู่ในสรรพสัตว์ทั้งหลาย ผู้บำเพ็ญโพธิสัตว์จรวย่อมสามารถเข้าถึงพุทธเกษตร หรือวิสุทธิภูมิได้ด้วยหลักธรรมสำคัญที่จะนำไปสู่ความเป็นพระโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรม ทั้งนี้ หากผู้ประพฤติปฏิบัติสามารถบำเพ็ญบารมีเต็มเปี่ยม ยกระดับจิตของตนเข้าถึงวิสุทธิภูมิภายในตนแล้ว ก็จะเข้าถึงดินแดนพุทธเกษตรตามคติมหายานได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์; โพธิจิต; พุทธเกษตร

Abstract

The purposes of this research article were to study: 1) the meaning of Bodhicitta; 2) the meaning of the Buddha Pure Land; and 3) the relation of the Bodhicitta and the Buddha Pure Land. This study was a qualitative study and presented in a form of the descriptive analysis. In the study of Bodhicitta which is pure mind and purity of mind. It is the pure state of mind free from Kilesa. It's deeply felt. The Bodhisattva practitioner is able to access the Buddha Pure Land or stage of purity with the important principles to the moral conduct of the Bodhisattva. Anyhow

when the meditators fulfil their mind purification. They will approach the most suitable of the Buddha Pure Land of Mahayana Buddhism.

Keywords: Relation; The Bodhichitta; The Buddha Pure Land

บทนำ

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาล้วนต้องการความสุข ไม่มีใครที่ปรารถนาความทุกข์ แต่บางคนก็ไม่ว่า การที่จะให้ได้รับผลคือ ความสุข ความสบาย หรือความหลุดพ้น ไม่ทุกข์ต่าง ๆ นั้น จะต้องทำเหตุ คือ การกระทำของตนให้ถูกต้องและตรงประเด็น กล่าวคือ เมื่อต้องการให้จิตเกิดโพธิ มีปัญญา เป็นจิตที่ บริสุทธิ์หรือโพธิจิต นั้นก็ต้องมุ่งไปที่การปฏิบัติ หรือการบำเพ็ญเพื่อให้จิตพัฒนา จำเป็นจะต้องรู้วิธีการ ที่สำคัญอันได้แก่ หลักธรรม องค์ประกอบต่าง ๆ หรือวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เช่นเดียวกับ ความสัมพันธ์ของโพธิ

จิตกับเส้นทางพุทธเกษตร (สุขาวดี) ก็เช่นกัน จำเป็นจะต้องปฏิบัติทางจิตอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อเข้าสู่แดนพุทธเกษตร (สุขาวดี) กล่าวคือ รู้ว่าอะไรคือเป้าหมายแท้ (ความพ้นทุกข์) อะไรคืออุปาย (การเพ่งจินตภาพเกี่ยวกับสุขาวดี) อะไรควรเป็นจุดเริ่มต้น (การสวดพระนาม) และอะไรเป็นก้าวต่อไป (สุญญตา) และเมื่อได้รู้วิธีการแล้วก็ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการปฏิบัติ ผูกพันทางจิตอย่างจริงจัง หากมีเพียงแต่ศรัทธาก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้ (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2552) ฉะนั้นจึงจำเป็นต้อง ศึกษาความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตร และศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับโพธิจิต พุทธ เกษตร ความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับพุทธเกษตร ได้แก่ ความสัมพันธ์ในพระสูตร และความสัมพันธ์ในแง่การปฏิบัติ อันประกอบด้วย วิธีการโพธิจิตสู่แดนพุทธเกษตร, วิธีปฏิบัติเพื่อบ่มงู้งานแดนพุทธเกษตร (สุขาวดี) และทศภูมิสูตร เป็นต้น

ความหมายของโพธิจิต

จิต เมื่อได้ปฏิบัติจนเข้าถึงความรู้อย่างแจ้ง คือ ศูนย์ตา อันเป็นลักษณะสูงสุดของปรากฏการณ์ ก็คือ ภาวะของจิตที่เป็นโพธิ หรือโพธิจิต จึงขอกกล่าวถึงความหมายและประเภทของโพธิจิต ดังนี้

โพธิจิต หมายถึง จิตที่มุ่งต่อการตรัสรู้เพื่อประโยชน์แก่สัตว์โลก คำว่า โพธิจิต เป็นคำสมาส จากคำว่า โพธิ (การตรัสรู้) + จิต ดังนั้น โพธิจิต จึงแปลว่า จิตแห่งการตรัสรู้

โพธิจิต ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน (พระมหาสาธิต วิสุทโธ (เทียนครบ) และคณะ, 2561) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สมมติโพธิจิต เป็นโพธิ-จิตดั้งเดิมมีเมตตากรุณาเป็นแรงจูงใจ เป็นรากฐานให้โพธิประณิธิจิต ตระและปรารถนาโพธิจิตจะเกิดขึ้น ได้แก่ จิตปรารถนาปัญญาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยเหลือสรรพ สัตว์ให้พ้นไปจากสังสารทุกข์โดยไม่หวังผลตอบแทน และมีการบำเพ็ญพุทธธรรมบารมีของพระ โพธิสัตว์ทุกประการ เพื่อให้จิตปฏิบัติดำเนินไปสู่ปัญญาตรัสรู้สมบูรณ์

2. ปรมัตถโพธิจิต ประกอบด้วย ปรัสนาโพธิจิตระดับสูงสุดเป็นจิตที่มีปัญญาเห็นแจ้งศูนยตา ซึ่งเป็นลักษณะสูงสุดแห่งปรากฏการณ์ทั้งหมด ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแท้จริง คือ ธรรมกาย มีโพธิจิตดั้งเดิมเป็นแรงจูงใจ

ความหมายของพุทธเกษตร

พุทธเกษตร มีสาเหตุเกิดมาจากปณิธานของพระโพธิสัตว์และกลายเป็นสถานที่ประทับเมื่อได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว เป็นโลกธาตุที่เหมาะสมตามบารมีธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ โลกธาตุเหล่านี้มักอยู่ในภาวะทิพย์ บางทีก็เรียกว่า พุทธเกษตรบริสุทธิ วิสุทธิภูมิ หรือบริสุทธิภูมิ (The Buddha pure land)

พุทธเกษตร หรือวิสุทธิภูมิ (The Buddha Pure Land/The Buddha Land) หมายถึง ขอบเขต มิติ หรืออาณาเขตแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ บางท่านอธิบายว่าเนื้อที่ของจักรวาลแบ่งออกเป็นส่วนย่อยลงไปอีกจำนวนประมาณไม่ได้ อาณาเขตย่อยแต่ละแห่งของจักรวาลเรียกว่าพุทธเกษตร ในหนึ่งพุทธเกษตรมีพระพุทธเจ้าประทับอยู่หนึ่งพระองค์ เนื่องจากพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากมายเท่ากับเม็ดทรายในท้องน้ำคงคา พุทธเกษตรที่รองรับการอุบัติของพระพุทธเจ้าก็ย่อมมีจำนวนมากมายเท่ากับเม็ดทรายในท้องน้ำคงคาคด้วย (สมภาร พรหมทา, 2534) โลกธาตุ หรือพุทธเกษตรบางแห่งก็เกิดขึ้นจากอำนาจจิตของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ๆ เป็นผลลัพธ์แห่งปณิธานและคุณธรรมอันแผ่ไพศาลที่ท่านสั่งสมไว้ ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่เส้นทางแห่งโพธิสัตว์ เช่น บางพระองค์ตั้งปณิธานว่าภายหลังตรัสรู้แล้ว ขอให้มิพระวรกายสว่างไสวเพื่อยังสัตว์มันใจว่าจะบรรลุเช่นนั้นได้อย่างแน่นอน ซึ่งกลายเป็นว่าบุคคลผู้ไปเกิดในพุทธเกษตร ถือว่าเป็นผู้เที่ยงต่อนิรวาณ ดังนั้น พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงเรียกมรรควิธีของตนว่าเป็นหนทางอันง่ายที่ใช้หลักศรัทธา กับหนทางอันยากที่ใช้ปัญญา ซึ่งก็คือทางสายหลัก (ปัญญา) และทางสายรอง (ศรัทธา) เพราะทั้งสองหนทางต่างก็ดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ความสำคัญของพุทธเกษตร

หลักคำสอนเรื่องพุทธเกษตร มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกับหลักการ 3 อันได้แก่ 1. หลักมหารกรุณา เป็นผู้มีจิตใจกว้างอย่างไม่มีขอบเขตในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ 2. หลักมหาปรัชญา เป็นผู้ทันต่อกิเลส ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส มีปัญญาเห็นแจ้งในบุคคลศูนยตา และธรรมศูนยตา และ 3. หลักมหาอุपाय เป็นผู้ฉลาดในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ ใช้กุศโลบายเพื่อขจัดทุกข์ของสรรพสัตว์ จึงจำเป็นต้องใช้มหาอุपायเพื่อให้เข้าถึงธรรม ดังข้อความในพระสูตรมหายาน ดังนี้ “ดูก่อนรัตนัญญ ในสรรพสัตว์ทั้งปวง นั้นแล ชื่อว่าเป็นวิสุทธิเกษตรแห่งพระโพธิสัตว์ ข้อนั้นเพราะเหตุดังฤกษ์ก็เพราะว่าพระโพธิสัตว์ยอมบำเพ็ญหิตานุหิตประโยชน์โปรดสรรพสัตว์ จึงอาจสามารถให้สำเร็จซึ่งพุทธเกษตรได้ อุปมาดังบุคคลผู้ปรารถนาจักสร้างปราสาทในแผ่นดินที่ว่าง เขาย่อมยังกิจที่ปรารถนาให้สำเร็จได้ แต่ถ้าเขาไม่อาศัยแผ่นดิน กลับไปอาศัยอากาศเพื่อสร้างปราสาทไซ้ ย่อมไม่มีหนทางสำเร็จฉันใด พระโพธิสัตว์ก็มีอุปมาฉันนั้น กล่าวคือ ในการยังพุทธเกษตรให้สำเร็จบริบูรณ์ ก็เพื่อประโยชน์แห่งสรรพสัตว์นั่นเอง รัตนัญญ เธอพึงสำเหนียกว่า จิตที่ตั้งไว้ถูกต้องนั้นแล ชื่อว่า วิสุทธิภูมิของพระโพธิสัตว์..จิตที่ลึกซึ้งนั้น

แล ชื่อว่ามหาบุรุษสามสิบสองประการของพระพุทธเจ้า บางแห่งอาศัยความเจียบ ดังนั้น ความสำคัญทั้งในแง่ธรรมาธิฐานและบุคลาธิฐานจึงเป็นเรื่องของมหาอุปายทั้งสิ้น

ลักษณะของพุทธเกษตร

ลักษณะของพุทธเกษตร หรือวิสุทธิภูมิที่มีความงดงามมาก แม้สวรรค์ก็มิอาจเปรียบได้ อยู่พ้นจากความทุกข์และความไม่เที่ยง พุทธเกษตรยังมีใช้ภาวะที่เรียกว่านิพพาน แต่เป็นภาวะที่อยู่กึ่งกลาง ระหว่างสังสารวัฏกับนิพพาน ต่างจากสวรรค์ตรงที่ผู้ใดอุบัติอยู่ในพุทธเกษตรจะได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า หรือพระโพธิสัตว์ เพื่ออบรมขัดเกลาชำระวิบากกรรมของตนเอง แล้วเลื่อนขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ ไม่ต้องดิ้นรนหรือทุกข์ทรมานในสังสารวัฏอีก ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดเหมือนดังเทวดาทั้งหลายที่เสวยสุขอยู่ในภพภูมิสวรรค์ ผู้อุบัติในที่นั้นสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสุขสงบ อยู่ในดินแดนนั้นจนกว่าจะหลุดพ้นได้อย่างแท้จริง หรือเมื่อใดที่หลุดพ้นแล้วสามารถตั้งจิตอธิษฐานเพื่อกลับมาช่วยเหลือเวไนยสัตว์อื่นได้อีก (การที่ต้องกลับมาสู่การเวียนว่ายตายเกิดในสหัสโลกธาตุนี้ อีก ก็เพื่อการบำเพ็ญบารมีต่อหรือเพื่อจะโปรดสรรพสัตว์ต่อไปอีกเรื่อย ๆ จนกว่าจะเข้านิพพาน) จะถือว่าพุทธเกษตรเป็นแดนพักระหว่างโลกกับนิพพานก็ได้

ลักษณะของพุทธเกษตรในมหายานแต่ละแห่งนั้นส่วนมากจะคล้ายคลึงกัน เช่น พุทธเกษตรสุขาวดี ดินแดนทิพย์ที่สุดแสนอลังการ โลกธาตุหยาบของมนุษย์ไม่อาจเทียบเคียง ที่นั่นไม่มีทะเลแต่มีแม่น้ำ ต้นไม้ และทิวเขา ซึ่งล้วนประกอบไปด้วยรัตนะทั้งเจ็ด ดังนี้ โลกธาตุแห่งพระพุทธโลกนาถที่นั่นมีรัตนพฤษภอยู่เป็นอันมาก บ้างเป็นรุกขชาติทองคำบริสุทธิ์ บ้างเป็นรุกขชาติเงินบริสุทธิ์ เป็นไวฑูรย์ แก้วพลี อำพัน หยก โมรา ที่ประกอบสำเร็จขึ้นด้วยรัตนะประการเดียวมีเจือปนด้วยรัตนะอื่น และมีรัตนะหนึ่งประการบ้าง มีรัตนะสองประการบ้าง จนถึงเจ็ดประการ เสาเงิน และเสาแก้วทั้งหลาย แต่ละเสาวัดโดยรอบสามชั่วบุรุษ ผังสี่สามชั่วบุรุษ สูงสิบสองชั่วบุรุษ มีต้นตาลล้อมกรุงกุสาวดีเจ็ดแถว ต้นตาลทองหนึ่งแถว ต้นตาลเงินหนึ่งแถว ต้นตาลสารพัดแก้วอย่างละแถว ต้นตาลทองมีลำต้นเป็นทอง ใบและผลเป็นเงิน ต้นตาลเงินมีลำต้นเป็นเงิน ใบและผลเป็นทอง ต้นตาลแก้วไพฑูรย์มีลำต้นเป็นแก้วไพฑูรย์ ใบและผลเป็นแก้วพลี ต้นตาลแก้วพลีมีลำต้นเป็นแก้วพลีใบ และผลเป็นแก้วไพฑูรย์ ต้นตาลแก้วโกเมนมีลำต้นเป็นแก้วโกเมน ใบและผลเป็นแก้วบุษราคัม ต้นตาลแก้วบุษราคัมมีลำต้นเป็นแก้วบุษราคัม ใบและผลเป็นแก้วโกเมน ต้นตาลทำด้วยแก้วรัตนะ ทุกอย่างมีลำต้นทำด้วยรัตนะทุกอย่าง ใบและผลทำด้วยรัตนะทุกอย่าง (ที.ม. 10/163/135.)

ความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับพุทธเกษตร (สุขาวดี)

ความสัมพันธ์ในพระสูตร

คัมภีร์ลลิตวิสตระ ได้กล่าวถึงจำนวนของพระพุทธเจ้ามีจำนวนมากมายจนเหลือคณานับ เปรียบดังเม็ดทรายในแม่น้ำคงคา และบรรดาพระมานุสสพุทธเจ้าเหล่านี้ ล้วนเป็นผู้อวตารมาจากพระอาทิพุทธะ อุบัติมาในรูปของมนุษย์ผู้ประเสริฐ (สมมติโพธิจิต) เมื่อบรรลุเป็นพระพุทธเจ้าแล้วจะไม่มี การเกิดใหม่อีกต่อไป ในเรื่องภาวการณเป็นพระพุทธเจ้านั้น กอปรกับความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างภาวะ

ที่พระพุทธเจ้าดำรงอยู่ในร่างที่เป็นสัมโมคคกายอันเป็นทิพย์ (ลักษณะภาวะของจิตเป็นจิตขั้นสูงสุด: ปรมาตถโพธิจิต) รวมถึงเป็นที่อาศัยอยู่ของพระอานันทพุทธเจ้าทั้งหลาย จึงเกิดมีดินแดนที่เรียกว่า พุทธเกษตร (The Buddha Pure Land) ขึ้น ดินแดนพุทธเกษตร (วิสุทธิเกษตร) จะมีลักษณะที่เป็นดินแดนที่มีความสุข เป็นดินแดนที่มีความเพียบพร้อมบริบูรณ์ มีลักษณะคล้ายดินแดนของพระเจ้าในศาสนาเทวนิยม ในคัมภีร์อมิตาภสูตร คัมภีร์สุขาวดียหสูตร และจุลสุขาวดียหสูตร ได้ให้ลักษณะของดินแดนพุทธเกษตรไว้อย่างชัดเจน คัมภีร์ดังกล่าวแสดงพระดำรัสของพระพุทธเจ้า ตรัสกับพระสารีบุตรความว่า “ห่างไปทางทิศตะวันตกของดินแดนพุทธเกษตรนั้นเรียกว่า ดินแดนสุขาวดี ซึ่งพระอมิตาภพุทธเจ้า กำลังแสดงธรรมอยู่ เป็นที่ประทับของพระอมิตาภพุทธเจ้า พระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ และพระมหาสถาปราตโพธิสัตว์ เป็นดินแดนที่ประกอบด้วยเพชรนิลจินดา เงิน ทอง อัญมณีต่าง ๆ มากมาย มหาศาล มีสระที่บรรจุอัญมณีเหล่านั้นไว้ ส่วนด้านตะวันออกของดินแดนนี้ยังเป็นที่อยู่ของพระโกลัสซชยคุรุพุทธเจ้า” (สุวิญ รัตตย์, 2552)

คัมภีร์สังฆธรรมปฐกสูตร แนวคิดเรื่องพุทธภาวะของพุทธปรัชญามหายาน นั่นก็คือแนวคิดเชิงจริยธรรม ที่มุ่งเน้นความเมตตากรุณาที่มีต่อสรรพสัตว์ของพระโพธิสัตว์ (สมมติโพธิสัตว์) ผู้ได้ชื่อว่ามี ความตั้งมั่นแน่วแน่ต่อพุทธภูมิ แม้ว่าจะให้ความสำคัญต่อหลักการเมตตากรุณาเป็นหลักก็ตาม ปัญญาที่จะนำพาให้ถึงภาวะแห่งการบรรลุ นั้น ก็เป็นสิ่งที่สำคัญไม่แตกต่างกัน แนวคิดทางจริยธรรม เรื่องความเมตตากรุณานั้นนับเป็นอุดมการณ์ของพระโพธิสัตว์ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการยอมรับในศักยภาพของสรรพสัตว์ที่มีความเป็นพุทธะ หรือพุทธภาวะอยู่ในตัวเหมือนกันเป็นการยอมรับความเสมอภาคกันของสรรพสัตว์

ในเรื่องของภาวะที่เกิดขึ้นภายในจิตนั้น เป็นศักยภาพเชิงปัญญาของสรรพสัตว์ที่จะพึงธรรมแล้วเข้าใจ เป็นฐานรองรับแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิ์มีความสามารถหรือศักยภาพที่จะบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์และสามารถที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ หากหมั่นฝึกชำระจิตจนบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยเมตตาและปัญญาบารมี (ปรมาตถโพธิจิต) เมื่อนั้นสรรพสัตว์ก็จะหลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดและบรรลุธรรมเช่นเดียวกับที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงกระทำสำเร็จมาแล้ว (สุวรรณา สถาอานันท์, 2536) และเมื่อได้ปฏิบัติจนจิตรู้แจ้งด้วยปัญญาจนถึงขั้นศูนย์ตาแล้ว ก็จะมีพุทธเกษตรซึ่งเป็นขอบเขตหรืออาณาเขตแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ซึ่งในคัมภีร์สังฆธรรมปฐกสูตร ได้แสดงลักษณะของพุทธเกษตรไว้ว่า.... พุทธเกษตรของพระองค์ได้รับการประดับประดาอย่างเลอเลิศไม่มีมลทิน หรือความชั่วร้าย ไม่มีเศษกระเบื้องหรือเศษหินเสาบูน ไม่มีหนาม หรือต้นไม่มีหนาม ไม่มีสิ่งปฏิกูลหรือสิ่งโสโครกทั้งหลาย แผ่นดินราบเรียบ ไม่มีที่สูงที่ต่ำ ไม่มีหลุมบ่อ พื้นจะเป็นแก้วไพฑูรย์ มีต้นไม้ อัญมณีขึ้นเรียงรายข้างถนน และมีเชือกทองกันขอบขอบเขตถนน ดอกไม้มณีโปรยปรายกระจายไปทั่วทุกแห่ง จะดูบริสุทธิ์และสะอาด พระโพธิสัตว์แห่งพุทธเกษตรนั้นจะมีจำนวนมากมายนับไม่ถ้วนเช่นกัน (Watson, 2014)

ตถาคตตรึงสูตร เป็นพระสูตรสำคัญพระสูตรหนึ่ง ได้กล่าวถึงศักยภาพแห่งพุทธะของสรรพสัตว์ว่า ไม่ว่าจิตจะถูกครอบครองด้วยกิเลส อย่างไรก็ตาม จิตนั้นก็จะสามารถบรรลุถึงภาวะแห่งพุทธะได้ในที่สุด พุทธภูวณนั้นได้รับการยืนยันจากพระพุทธเจ้าว่า ตถาคตตรึงสูตรนั้นสมบูรณ์พร้อมด้วยคุณธรรมและมีได้เป็นอื่นแตกต่างไปจากพระองค์ (Harvey, 1990) สรรพสัตว์มีความรู้ที่แท้จริงแฝงอยู่ในจิตของแต่ละคน แต่เป็นเพราะกิเลสเข้ามาทำให้จิตนั้นแปดเปื้อนเกิดความรู้ หลงอยู่ในอำนาจของกิเลสจนทำให้ห่างไกลจากความเป็นพุทธภูวณ พุทธภูวณจะเกิดขึ้นได้เร็วหรือช้าขึ้นอยู่กับการพัฒนาศักยภาพแฝงที่อยู่ภายในจิตของแต่ละคน และตามทัศนะของนิคายโยคอาจารย์ กลับมองว่าตถาคตตรึงสูตรนั้นก็คือ จิตหรือออลยวิญญาน เป็นสภาวะที่มีความบริสุทธิ์ เป็นจิตที่หลุดพ้นจากกองกิเลสทั้งหลาย ตถาคตตรึงสูตรนั้น เป็นจิตในด้านที่บริสุทธิ์ของปุถุชนกล่าวคือ เป็นพุทธภูวณที่แฝงอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล พุทธภูวณนี้เป็นศักยภาพอันไร้ขอบเขต ที่มนุษย์สามารถหยั่งถึงความหลุดพ้นได้ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เป็นช่องว่างที่เราทั้งหลายจะได้เติมความเป็นพุทธะลงไป (สุมาลี มหณรงค์ชัย, 2552) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ปุถุชนก็มีพุทธภูวณในตัวเป็นภาวะที่แฝงตัวอยู่ และสามารถพัฒนาให้มีศักยภาพในการหลุดพ้นได้ ไม่แตกต่างจากพุทธภูวณที่มีอยู่ภายในของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และเมื่อเป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็จะมีพุทธเกษตร ซึ่งเปรียบเสมือนขอบเขตแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ ซึ่งใน 1 พุทธเกษตรจะมีพระพุทธเจ้าประทับอยู่ 1 พระองค์

ความสัมพันธ์ในแง่การปฏิบัติ

วิธีการโพธิจิตสู่แดนพุทธเกษตร (สุชาวดี)

ในการปฏิบัติเพื่อให้จิตเข้าถึงความเป็นโพธิ หรือโพธิจิต (ตรัสรู้ธรรม) ในอันที่จะไปยังแดนพุทธเกษตร (วิสุทธิเกษตร) นั้น จะต้องอาศัยเครื่องมือ หรือคุณเครื่องที่จะนำไปให้ถึงฝั่ง ประสบผลสำเร็จ นั่นก็คือ หลักธรรม ศรัทธาบารมี 6 ปณิธานบารมีของพระโพธิสัตว์ และอุตมการณ์ 3

หลักธรรมสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนามหายาน ได้แก่ ศรัทธาบารมี 6 ปณิธาน 4 และอุตมการณ์ 3

ศรัทธาบารมี 6 ในการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ ได้แก่

1. ทานปารมิตา หมายถึง การให้ การบริจาคหรือเสียสละสิ่งของ แม้กระทั่งชีวิตในคราวจำเป็น
2. ศีลปารมิตา หมายถึง การปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติของศีลทั่วไป และรวมทั้งโพธิสัตว์ศีลด้วย

3. ฌานปารมิตา หมายถึง ความสามารถอดทนต่อการใช้อารมณ์ร้ายของผู้อื่น

4. วิริยปารมิตา หมายถึง ความเพียรพยายาม

5. ฌานปารมิตา หมายถึง การบำเพ็ญสมาธิภาวนาจนได้ฌานระดับสูง

6. ปรชญาปารมิตา หมายถึง ปัญญาในการหยั่งรู้ถึงความเป็นสัจจตาของสิ่งทั้งหลาย (พระสันติ สิทธิสมบุรณ์ (ถ่ออาจ), 2554)

ปณิธานบารมีของพระโพธิสัตว์มี 4 ประการ ได้แก่

1. เราจะต้องโปรดสัตว์ทั้งหลายให้หมดสิ้น จะให้สัตว์เหล่านั้นได้พ้นทุกข์ พระโพธิสัตว์กำหนดรู้ทุกข์แห่งตนแล้ว เอาตนเป็นเครื่องเปรียบเทียบ ย่อมเห็นชัดแจ้งว่า สัตว์เหล่านั้นก็เต็มไปด้วยทุกข์เช่นกัน เหมือนคนไข้ที่อยู่ในโรงพยาบาลเดียวกัน คือโลกนี้
2. เราจะต้องทำลายกิเลสให้หมดสิ้น และจะช่วยให้ผู้อื่นให้ทำลายกิเลสด้วย เหมือนคนเป็นโรคอยู่ด้วยกัน เห็นพิษของโรคแล้วช่วยกันทำลายโรคนั้นเสีย
3. เราจะต้องศึกษาพระธรรมทั้งหมดให้เจนจบและช่วยให้ผู้อื่นได้ศึกษาด้วย เปรียบเหมือน การศึกษาวิธีป้องกันและวิธีกำจัด ใครศึกษาล่วงหน้าไปก่อนต้องพยายามช่วยผู้อื่นที่เริ่มศึกษาภายหลัง
4. เราจะต้องบรรลุปุทธภูมิให้จงได้และจะช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุด้วย เปรียบเหมือนผู้มุ่งการ หายโรคด้วยตนแล้ว ประารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นให้หายโรคด้วย

อุดมการณ์ 3 เป็นหลักธรรมในการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์ ได้แก่

1. การไม่ทำบาปทั้งปวง
2. การทำกุศลให้ถึงพร้อม
3. การทำจิตให้ผ่องใส

วิธีปฏิบัติเพื่่อมุ่งสู่แดนพุทธเกษตร (สุขาวดี)

คณาจารย์ที่มีชื่อเสียงของมหายาน คือ ท่านชานเต้า (Shan-tao) เป็นศิษย์ของเตาโจ สมัยราชวงศ์ถัง ได้ให้ความสำคัญพระสูตรหลักที่จะนำไปสู่แดนสุขาวดี (พุทธเกษตร) มี 3 คัมภีร์ (สมาธิ มหณรงค์ชัย, 2547) ได้แก่

มหาสุขาวดีวชิหสูตร (ไต๋ ออ นี ถ่อ ฮุก เก็ง)

จุลสุขาวดีวชิหสูตร (ออ นี ถ่อ เก็ง) และ

อมิตายุรธยานสูตร (กวง บ่อ เหลียง ชิว เก็ง)

พระสูตรหลักทั้ง 3 คัมภีร์นั้น ในจุลสุขาวดีวชิหสูตร ได้กล่าวถึงวิธีที่ง่ายที่สุดที่จะนำไปสู่ดินแดนสุขาวดี (พุทธเกษตร) ก็คือการสวดพระนามของพระอมิตาภะด้วยจิตตั้งมั่นและศรัทธา ส่วนในมหาสุขาวดีวชิหสูตร และอมิตายุรธยานสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงการบำเพ็ญกุศลในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ควบคู่ไปกับการตั้งจิตอธิษฐานและสวดพระนามพระอมิตาภะ ทั้งสองพระสูตรนี้เห็นสอดคล้องกันว่าผู้ที่ไปอุบัติ ณ แดนสุขาวดี จะต้องมีความคิดที่ถูกต้อง (Right Understanding) ซึ่งในทางเถรวาทตรงกับ การมีสัมมาทิฐิ (ความเห็นถูก) และสัมมาสังกัปปะ (Right Aspiration) (ความคิดถูก) นอกจากนี้ยังต้องมีศรัทธาที่ลึกซึ้ง (Deep Faith) และมีการตั้งจิตอธิษฐานขอให้ได้ไปอยู่ที่นั่น โดยพร้อมจะอุทิศกุศลกรรมทั้งหลายที่ได้กระทำไว้ เพื่อบรรลุความตั้งใจดังกล่าว

ในอมิตายุรธยานสูตร ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้ตั้งความปรารถนาไปอุบัติ ณ แดนสุขาวดี จะต้องปลูกฝังคุณธรรม ซึ่งเป็นการกระทำที่บริสุทธิ์เพื่อหนทางนำไปสู่สุขาวดี (พุทธเกษตร) และเป็นสิ่งที่พระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ทรงสอน ด้วยหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1. มีความ

กตัญญู เลี้ยงดูผู้มีพระคุณ เคารพครูบาอาจารย์และผู้อาวุโส มีจิตกรุณาต่อชีวิตทั้งหลาย ไม่เบียดเบียนชีวิตอื่น ตั้งตนอยู่ในกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2. ตั้งปณิธานขอถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ รักษาศีล ไม่ทำลายเกียรติของตน (ละบุญก่อบาป) 3. มุ่งจิตเพื่อการบรรลุโพธิญาณ เชื่อในกฎแห่งกรรม ศึกษาและท่องพระสูตรมหายาน รวมทั้งแนะนำให้ผู้อื่นศึกษาด้วย

สรุปวิธีปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่แดนสุขาวดี (พุทธเกษตร) แบบย่อ มี 3 ข้อหลัก คือ ศรัทธา (สิ่ง), ปณิธาน (วัง) และปฏิบัติกุศลกรรม (เหง) โดยเริ่มจากท่องพระนามเป็นอันดับแรก และปฏิบัติกุศลปัจจัยให้ได้ไปเกิดตามที่ตั้งปณิธานไว้

ทศกัมมิเพื่อวัดผลการเข้าถึงวิสุทธิกัมมิ (ทศกัมมิ: เป็นสูตรที่ได้กล่าวถึงภาวะของจิตอันเกิดจากการบำเพ็ญธรรมของพระโพธิสัตว์อย่างชัดเจนและเป็นระบบที่สุดสูตรหนึ่ง) ระดับจิตของพระโพธิสัตว์ (มหายาน) ที่เข้าถึงกัมมิระดับต่าง ๆ ด้วยการบำเพ็ญเครื่องวัตรธรรมที่เป็นแกนหลักคือปารมิตาและหลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบอื่น ๆ 10 ประการ (ทศกัมมิสูตร) (Tsele Natsok Rangdröl, 2549) ได้แก่

ประมุขิตากัมมิ – กัมมิที่ 1 มุ่งโพธิ (ปัญญา) มุ่งช่วยเหลือผู้อื่น (กรุณา)

วิมลากัมมิ – กัมมิที่ 2 ความบริสุทธิ์แห่งศีล

ประภากรีกัมมิ – กัมมิที่ 3 เป็นผู้สั่งสอนแนะแนวทางให้สรรพสัตว์พ้นจากกามราคะ

อรรจิมติกัมมิ – กัมมิที่ 4 โพธิสัตว์เป็นผู้ปลงรัศมีออกไป เต็มไปด้วยความกรุณา พ้นจากลักกายทิฏฐิ

สุทรรชากัมมิ – กัมมิที่ 5 เข้าใจในอริยสัจ 4 รู้ทางและมีใช้ทาง มองเห็นแก่นแท้แห่งปรากฏการณ์ทั้งหลาย และสามารถสั่งสอนผู้อื่นได้

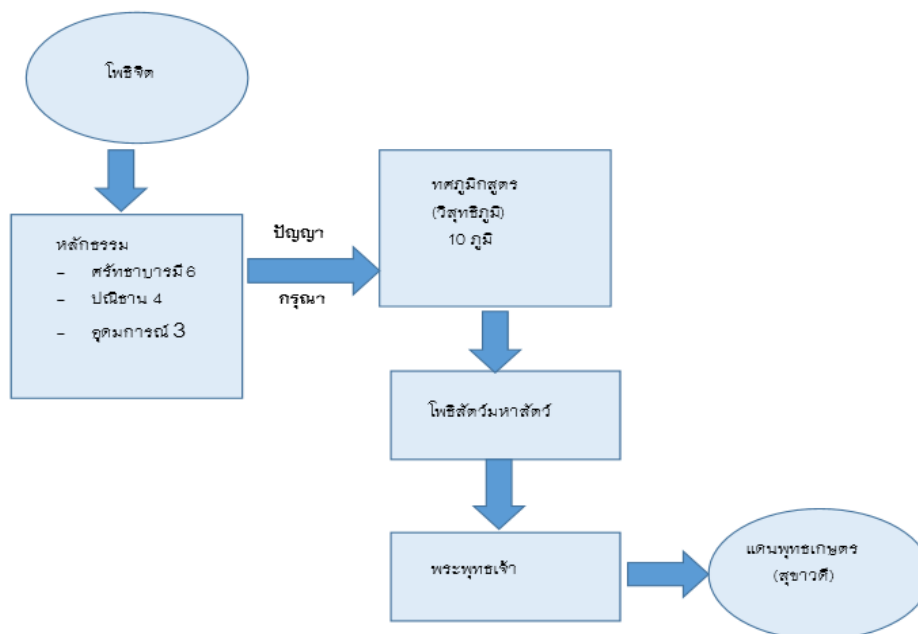
อภิมุขีกัมมิ – กัมมิที่ 6 เข้าใจในปรัชญาปารมิตา และเข้าใจในธรรมทั้งปวง สามารถทบทวนได้โดยไม่ติดขัด

ทุรังคมาภิมุขีกัมมิ – กัมมิที่ 7 เป็นผู้ไม่ข้องด้วยกิเลสทั้งปวง แต่ก็ยังไม่ปราศจากกิเลส เพราะยังมีความต้องการตถาคตญาณ

อจลกัมมิ – กัมมิที่ 8 เป็นผู้ไม่มีมรรคอันบริสุทธิ์ด้วยปัญญา และอุปายโกศล มุ่งมั่นในพระพุทธเจ้า สามารถแปลงร่างได้ตามปรารถนา

สาธุมตีกัมมิ – กัมมิที่ 9 บรรลุสัมมัตตปัญญา เป็นผู้ได้ธารณีต่าง ๆ สามารถสั่งสอนสรรพสัตว์ และช่วยให้เข้าถึงพระนิพพานได้

ธรรมเมฆากัมมิ – กัมมิที่ 10 มีสมาธิและธารณีอยู่เต็มเปี่ยม เป็นผู้ได้รับอภิhekเทียบเท่ากับพระพุทธเจ้า เป็นผู้ได้รับชญาณความรู้ทั้งปวง ได้โพธิสัตว์วิโมกข์ 10 ประการ

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตร

สรุป

ความสัมพันธ์ของโพธิจิตกับเส้นทางพุทธเกษตร ในพุทธศาสนาหายาน กล่าวโดยย่อก็คือ การทำให้จิตเกิดปัญญา (โพธิ) ได้แก่ สมมติโพธิจิต คือ จิตที่ปรารถนาตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์โดยไม่หวังผลตอบแทน โดยบำเพ็ญพุทธธรรมบารมีของพระโพธิสัตว์ เพื่อให้จิตปฏิบัติดำเนินไปสู่ปัญญาตรัสรู้สมบูรณ์ และปรารถโพธิจิต เป็นปรารถโพธิจิตระดับสูงสุดเป็นจิตที่มีปัญญาเห็นแจ้งศูนย์ตา มีโพธิจิตดั้งเดิมเป็นแรงจูงใจ ซึ่งเป็นลักษณะสูงสุดแห่งปรากฏการณ์ทั้งหมด ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแท้จริง คือ ธรรมกาย และเมื่อบารมีของตนบำเพ็ญได้อย่างเหมาะสม ก็จะเข้าถึงโพธิสัตว์มหาสัตว์ เป็นพระพุทธเจ้า และมีพุทธเกษตรมารองรับตามธรรมบำเพ็ญ และจากการศึกษาในคัมภีร์ลิลิตวิสตระ, คัมภีร์สัทธรรมปุณฑริกสูตร และคัมภีร์ตถาคตครุสสูตร ได้กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าถึงความบริสุทธิ์แห่งจิต และพุทธภาวะที่แฝงอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล พุทธภาวะนี้เป็นศักยภาพอันไร้ขอบเขต ที่มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าถึงความหลุดพ้นได้ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า เป็นช่องว่างที่เราทั้งหลายจะได้เติมความเป็นพุทธะลงไป มนุษย์นั้นสามารถที่จะพัฒนาตนเพื่อให้เข้าถึงพระนิพพานได้เสมอกัน ซึ่งคนปกติทุกคนมีธรรมชาติอย่างหนึ่งในตัวเสมอกัน ธรรมชาตินี้เรียกว่า พุทธภาวะ (Buddhahood) ได้แก่ ความสามารถที่จะเข้าใจธรรมแล้วก้าวสู่ความหลุดพ้นได้ ความสามารถนี้เชื่อกันว่า ทุกคนมีอยู่เท่าเทียมกันไม่มีใครมากกว่าใคร (สมภาร พรหมทา,

2546) และการจะเข้าถึงจิตที่บริสุทธิ์นั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักกรรมและการปฏิบัติ อันได้แก่ ศรัทธา บารมี 6; ปณิธาน 4; อุดมการณ์ 3 เมื่อได้ฝึกฝนจิต ชำระซักฟอกจิตให้ใสสะอาดบริสุทธิ์ และเมื่อบารมีของตนบำเพ็ญได้อย่างเหมาะสม ก็จะเข้าถึงโพธิสัตว์มหาสัตว์ เป็นพระพุทธเจ้า และมีพุทธเกษตรมารองรับตามบารมีธรรมของตน ๆ สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- พรณชนก ชีระกุล. (2553). *มโนทัศน์เรื่องพุทธเกษตรในพุทธศาสนamahayana (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระปรีชา เกียนก้อ (โพธิ์เงิน) และคณะ. (2562). แนวทางการเสริมสร้างความเป็นโพธิสัตว์บนฐานจริยธรรมของพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธจิตวิทยา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(8), 4030-4040.
- พระมหาสายนธ์ วิสุโท (เทียนครบ) และคณะ. (2561). โพธิจิตในพระพุทธศาสนาตามแนวทาง: ศึกษาวิเคราะห์บนฐานพระพุทธศาสนายุคต้น. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(3), 337-349.
- พระสันติ ลิทธิสมบุญ (ถ่ออาจ). (2554). การศึกษาเปรียบเทียบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทกับมหายาน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธปรัชญามหายาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมภาร พรหมทา. (2534). *พุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2546). *พุทธศาสนานิกายเซน: การศึกษาเชิงวิเคราะห์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี มหณรงค์ชัย. (2547). *พุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สุวรรณ สภาอานนท์. (2536) *ปรัชญาพุทธศาสนากับมหายานธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิญ รักษิตย์. (2552). *พระพุทธศาสนามหายาน*. กรุงเทพฯ: บางกอกบล๊อค.
- เสถียร พันธรังสี. (2512). *พุทธศาสนามหายาน*. ธนบุรี: โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- Dayal, H. (1970). *The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature*. Delhi: Sundarlal Jain.
- Harvey, P. (1990). *An introduction to Buddhism: Teaching history and practice*. United Kingdom: Cambridge University.
- Tsele Natsok Rangdröl. (2549). *ประทีปแห่งมามุตรา (Lamp of Mahamutra)*. (พระคัมภีร์ กิตติขโย, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- Watson, B. (2547). *สังฆกรรมปิณฑริกสูตร (The Lotus Sutra)*. (สมาคมสร้างคุณค่าในประเทศไทย, ผู้แปล). นนทบุรี: สมาคมสร้างคุณค่าในประเทศไทย.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์

โดย

พระสุนทร ปภสฺสโร (แพรมณี)

Phra Sunthorn Paphasaro (Paremanee)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโศส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhaghosa Nakhonpathom Campus, Thailand

E-mail: torn79985@gmail.com

Received February 19, 2021; Revised March 9, 2021; Accepted May 10, 2021

ผู้แต่ง : สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

สกลมหาสังฆปริณายก

สถานที่พิมพ์ : โรงพิมพ์เมตตาทราย

ปีที่พิมพ์ : 2553, พิมพ์ครั้งที่ 6

จำนวนหน้า : 200 หน้า

บทนำ

หนังสือ “การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์” เป็นพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก จำนวน 88 หน้า พิมพ์ครั้งที่ 6 เดือน เมษายน 2553 พิมพ์ที่โรงพิมพ์เมตตาทราย ทรงประทานอนุญาตให้จัดพิมพ์เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติอันจะยังประโยชน์ ต่อมวลมนุษยชาติสืบต่อไป เนื้อหาหลักกล่าวถึง ประเด็นการศึกษารวมตามหลักสิกขา 3 ของพระพุทธเจ้า คือ สीलสิกขา จิตตสิกขา และ ปัญญาสิกขา ทรงมุ่งผลให้ผู้อ่านได้ปฏิบัติตาม ให้เชื่อว่าเมื่อได้เกิดเป็นคนแล้ว ควรจะศึกษาปฏิบัติตามศีล สมาธิ ปัญญาโดยเพียรพยายามอบรมให้ถึงเพื่อละเว้น กำหนดรู้ หากได้พัฒนาตนไปทางที่ถูกแล้ว ย่อมทำให้เป็นคนโดยสมบูรณ์

หนังสือได้เสนอแง่มุมความคิดเห็นเกี่ยวกับ คำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาเรื่องนี้ว่า อยู่ที่ การรู้ การเข้าใจ และการศึกษาเพื่อปริญญา คำว่า ปริญญามีรากศัพท์มาจาก ปริ แปลว่า รอบคอบ และ ญา แปลว่า รู้ ปริญญา แปลว่า รู้รอบคอบ หรือกำหนดรู้ ปริญญาในพระพุทธศาสนามี 3 ระดับ ญาณปริญญา กำหนดรู้ด้วยความรู้ ธีรณปริญญา กำหนดรู้ด้วยการพิจารณา ปหานปริญญา กำหนดรู้ ด้วยการละ ซึ่งกระบวนการศึกษาทั้งสาม มีความสัมพันธ์ระหว่างการจัดแบ่งระดับขั้นตามหลักการ ปฏิบัติธรรม คนทั่วไปไปศึกษาเพื่อให้ความรู้ความสามารถในการประกอบกิจการงาน ช่วยเหลือดูแล สังคม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข แต่หากพัฒนาศักยภาพต่อไป เพียรเพื่อให้ความเป็นคน โดยสมบูรณ์ ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เพื่อให้พ้นทุกข์ทั้งปวงเป็นปัญญาในอริยสัจ เพื่อวิมุตติ บรรลุนิพพาน เป็นปรมาัตถธรรม

พระนิพนธ์ เล่มนี้มีการวางกรอบในลักษณะการอธิบายแบ่ง เป็น 3 กรอบ คือ ศิลในพระพุทธศาสนา สมาธิในพระพุทธศาสนา และ ปัญญาในพระพุทธศาสนา มีประเด็นน่าสนใจอยู่ที่ การนำเสนอความหมาย ประเภท รูปแบบ หลักการ ความสำคัญ วิธีการนำไปใช้หรือประโยชน์ของศิลป สมาธิ ปัญญา ในแต่ละระดับ จากมุมมองในประเด็นดังกล่าว ใจความโดยย่อมีดังต่อไปนี้

1. ศิลในพระพุทธศาสนา ศิลเป็นพื้นฐานเพื่อมิให้ลวงละเมิด ให้มีความเป็นปกติเป็นที่ตั้งของ กุศลธรรม เจตนาให้งดเว้นจากกายกรรม วาจากรรม มโนกรรมที่เป็นอกุศล ปฏิบัติตามสิกขาบทคือการ รักษาศีล จากคำว่า บทกับบาทมาจากรากฐานศัพท์ หรือมูลธาตุเดียวกัน คือแปลว่าเท้า หรือการเดิน ไปทีละก้าวๆ สิกขาบทจึงเปรียบหมายถึง การปฏิบัติทีละบทๆ ซึ่งก็เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษา ในทางธรรมแห่งพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายสูงสุดได้แก่วิมุตติความหลุดพ้นหรือนิพพาน หากยังไม่ บรรลุนิพพานก็ต้องปฏิบัติกันต่อไป

ซึ่งคำว่าศีล นั้น หมายถึง ความที่มีวิริยเจตนา ความตั้งใจงดเว้นในข้อที่พระพุทธเจ้าทรง บัญญัติให้งดเว้น และประพฤตินข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติให้ประพฤติ เพื่อความมีวินัย ความมี มรรยาทอันดีงามทั้งหลาย ดังนี้

1.1 สิ้นนิสัย เมื่อได้ปฏิบัติในศีลจนเป็นปกติ การปฏิบัติในศีลดังกล่าวนี้เป็น การปฏิบัติขัดต่อ ตัณหา เป็นสิ่งที่กั้นขวางไม่ให้เกิดตัณหา การกำหนดเพื่อมิให้เกิดทุกข์หรือเกิดโทษจากตัณหาในจิตใจ คือสมุทัยนั่นเอง ซึ่งต้องใช้ความอดทน หรือขันติ ใช้สติ ใช้ปัญญา และตั้งใจอบรมสมาธิ อบรมปัญญา เพื่อเอาชนะตัณหาให้สงบลง

1.2 ศิลเป็นสรณะ เพื่อป้องกันตนเองจากตัณหา ต้องรักษาศีลเพื่อให้เป็นที่พึ่ง และถือว่าเป็น นิโรธ การปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หากปฏิบัติธรรมด้วยความตั้งใจ ด้วยสติปัญญา ก็จะไม่เกิดข้อผิดพลาด ในขั้นศีลนี้เอง

1.3 ศิลเป็นเสมือนรั้วกันความชั่ว ยิ่งศีลมีข้อมาก ก็ยิ่งมีที่แน่นหนา แข็งแรง แต่ก็เปรียบได้ว่าการจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ก็คือการรักษาจิตของตนเพียงอย่างเดียว

1.4 ศิลคือความปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ เมื่อเกิดความโลภ โกรธ หลง ก็จะทำให้ประพฤติดผิดปกติ หากมีศีล ก็คือมีสังวร หรือมีเจตนาที่จะงดเว้น ย่อมไม่ล่วงละเมิดภัยเวรใดๆ และความสงบ ความดี จะก่อหน้าให้เป็นบารมีศีล

1.5 บารมีศีลมี 3 ชั้น ได้แก่ ศีลบารมี บำเพ็ญศีลยิ่งกว่าบุคคลที่รักและทรัพย์สิน ศีลอุปปบารมี บำเพ็ญศีลยิ่งกว่าอวัยวะ ร่างกายของตน และ ศีลปรมัตถบารมี บำเพ็ญศีลยิ่งกว่าชีวิตของตน

1.6 อานิสงส์ของศีล คือการไปสู่คติ (การไปดี) โภคสมบัติ (พร้อมด้วยโภคทรัพย์) และนิพพุตติ (ความดับทุกข์)

2. สมาธิในพระพุทธศาสนา สมาธิ คือการตั้งจิตอันเป็นกุศล เพื่อให้เกิดความสุข พระพุทธเจ้าได้กล่าวไว้ 4 ประการคือ “พึงยกจิตที่ควรยก” “พึงข่มจิตที่ควรข่ม ในสมัยที่ควรข่ม” “พึงทำจิตที่ควรทำให้ระเริง ในสมัยที่ควรทำให้ระเริง” และ “พึงเพ่งเฉยจิตที่ควรเพ่งเฉย ในสมัยที่ควรเพ่งเฉย” ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชท่าน ได้กล่าวในรายละเอียดของคำว่า สมาธิ ไว้ดังนี้

2.1 หลักการปฏิบัติสมาธิ เป็นการอบรมจิต หรือเพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปเพื่อการทั้ง 4 ข้างต้น การทำให้จิตเป็นสมาธิ ก็เพื่อที่จะให้เกิดปัญญาในขั้นต่อไป

2.2 สมาธิภาวนา มี 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1. สมาธิภาวนาเพื่ออยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ข้อ 2. สมาธิภาวนาเพื่อญาณทัสสนะ ข้อ 3. สมาธิภาวนาเพื่อสติสัมปชัญญะ ข้อ 4. สมาธิภาวนาเพื่อสิ้นอาสวะ

2.3 สมาธิ คือสมถกรรมฐาน กรรมฐานเป็นอุบายสงบใจ เรียกว่า สมถกรรมฐาน เป็นขั้นในการมุ่งเพื่อให้จิตนิ่งไม่กวัดแกว่ง หรือเรียกว่า มีสมาธิ ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์ของความสงบ ซึ่งต่างจากวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอุบายเรื่องปัญญา

2.4 เครื่องกั้นจิตไม่ให้ได้สมาธิ คือนิเวรณ มี 5 ข้อ คือ ข้อ 1. กามฉันท์ ความพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โภกฐัพพะ(หรือสัมผัส) และกามมีทั้ง กิเลสกาม และวัตถุกาม ข้อ 2. พยาบาท ความมุ่งร้าย ความโกรธ ข้อ 3. ถีนมิทธะ ความง่วง เเคลิบเคลิ้ม ท้อแท้ ข้อ 4. อุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่าน รำคาญใจ ข้อ 5. วิจิกิจฉา ความเคลือบแคลงสงสัย

2.5 กรรมฐานสำหรับแก่นิเวรณ ทั้ง 5 แบ่งออกเป็น กรรมฐานสำหรับแก้กามฉันท์ ได้แก่ กายคตาสติ พิจารณากายว่าเป็นของที่ไม่สะอาด หรืออสุกกรรมฐาน พิจารณาว่าเป็นของที่ไม่งดงาม น่าเกลียด โดยกำหนดหรือรู้จักบังคับจิตใจ ใช้สันโดษ ความพอเพียง เป็นสามัญสำนึก

2.6 กรรมฐานสำหรับแก้พยาบาท ใช้การแผ่เมตตา หรือแผ่จิตไปให้แก่สรรพสัตว์ ทั้งแบบเจาะจงและไม่เจาะจง

2.7 กรรมฐานสำหรับแก้ถีนมิทธะ หรือแก้ความง่วงงุนเคลิบเคลิ้ม กำหนดใจให้เกิดพลัง พร้อมทั้งจะทำงาน อาโลกสัญญา หรือการกำหนดความสว่างจะทำให้ไม่ง่วงงุน เเคลิบเคลิ้ม และมีให้ท้อแท้ ส่วน พุทธานุสสติระลึกถึงองค์พระคุณของพระพุทธเจ้า ได้แก่ เมื่อจิตใจระลึกถึงพระคุณอันประกอบด้วยพระปัญญาคุณ พระวิสุทธิคุณ พระกรุณาคุณ ก็จะทำให้จิตใจมีความกระปรี้กระเปร่ามีพลังในอันที่จะทำหน้าที่การทำงานให้ลุล่วงไป

2.8 กรรณฐานสำหรับแก้อุทกัจจุกัจจะ ใช้อานาปานสติ เป็นการกำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นเครื่องแก้ความฟุ้งซ่านรำคาญใจให้หมดไป และตามคูกายทั้งสอง คือ นามกายและรูปกาย มีหลายวิธีที่นิยมใช้สำหรับการประคับประคองจิตที่ยิ่งใหม่ เช่น ให้ใช้วิธีนับ 1-1 ถึง 5-5 และนับต่อไปถึง 10-10 หรือวิธี พุทโธ

2.9 กรรณฐานสำหรับแก้วิจิกิจฉา ใช้การพิจารณาแยกธาตุกาย ธาตุกรรมฐานคือวิธีทำให้จิตใจสงบระงับความยึดมั่นถือมั่นในกาย อันประกอบขึ้นด้วย ปฐวิธาตุ(ดิน) อาโปธาตุ (น้ำ) วายุธาตุ (ลม) เตโชธาตุ (ไฟ)

2.10 โยนิโสมนสิการ (กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย)เป็นความฉลาดในการปฏิบัติ หมายถึงการคอยสังเกต หาเหตุผลให้ทัน ข้อประกอบและต้องมีประจำในกรรมฐานทุกแบบ โดยเฉพาะการแก้วิจิกิจฉา เพราะเมื่อสงสัยขึ้นมา ก็ต้องฉลาดหาเหตุผลมาแก้ความสงสัย

3. ปัญญาในพระพุทธศาสนา ปัญญา หมายถึงความรู้ทั่วถึงเหตุและผลตามความจริง หากเป็นความหลงผิด คือไม่ใช่ความรู้จริง ก็ไม่เรียกว่าปัญญา แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ปริยัติปัญญา ปฏิบัติปัญญา และ ปฏิเวธปัญญา

3.1 ปัญญา เป็นข้อธรรมที่สำคัญและเป็นข้อสูงสุด รับส่งความรู้ผ่านอายตนะทั้ง 6 ได้แก่ จักขุทวาร (ตา) โสตทวาร (หู) ฆานทวาร (จมูก) ชิวหาทวาร (ลิ้น) กายทวาร (กาย) และ มโนทวาร (ใจ)

3.2 มิมโน เป็นตัวเชื่อมระหว่างรูป (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) และนาม (เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) โดยวิธีจิตใจเทียบกับระบบมันสมอง

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้ ใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐาน ในการอธิบายเนื้อหาของกระบวนการพัฒนาคน ตามแนวไตรสิกขา อาจจะไม่ได้ละเอียดมากนัก แต่ก็ครอบคลุมหัวข้อสำคัญในการจัดการศึกษาหรือสิกขา โดยมีการวางกรอบการอธิบายเป็นขั้น ๆ ผ่านกระบวนการคิดเป็นขั้นแรก สมาธิเป็นขั้นที่สอง และ ปัญญาเป็นขั้นสุดท้าย อธิบายความหมาย ระดับ ของแต่ละกรอบ ประโยชน์ วิธีการนำไปใช้ และทำให้พบข้อสังเกตเห็นว่า แต่ละระดับก็จะเหมาะกับคนแต่ละประเภท ซึ่งแนวคิดทางพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคน ตามระดับของคนนั้น เช่น ตามวัยเด็ก ก็อาจจะใช้ศีลเป็นตัวกำหนดเรื่องระเบียบ วัชผู้ใหญ่ ศีลเป็นตัวกำหนดเพื่อละเว้นกิเลส การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์ตามหลักไตรสิกขา มี 3 ประการดังนี้

1) หลักการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีศีล หรือมีระเบียบวินัยในตัวเอง นอกจากหลักศีล 5 แล้ว ผู้เรียนควรเคารพกฎระเบียบทางสังคม เพื่อความเป็นปกติสุข

2) หลักการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความมั่นคงทางจิต (สมาธิ) หมายถึงกระบวนการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้เรียนเพื่อให้สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้ด้วยตัวเอง

3) หลักการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดปัญญา ปัญญาในที่นี้ คือ ความสามารถในการใช้เหตุผลอย่างถูกต้อง และมุ่งให้ผู้เรียนเกิดปัญญา 3 ด้าน อันได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

สิ่งที่มีอยู่ในงานเขียนเล่มนี้ คือ นอกจากจะแน่นไปด้วยวิธีการปฏิบัติแล้วยังมีเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย ทำให้หนังสือเล่มนี้กลายเป็นหนังสือธรรมะ ที่ได้ความรู้ในการปฏิบัติแบบกว้าง ที่ไม่เป็นเชิงคัมภีร์ คือมีการแปลศัพท์คำยาก ๆ เพื่ออธิบายแบบไม่ตามตำรามากเกินไป อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วถือว่าได้ความรู้ ได้หลักการปฏิบัติที่ดี ๆ และสามารถไปใช้ได้ ส่วนรูปแบบของการเขียนนั้น เป็นรูปแบบที่เขียนแบบธรรมะ และบางตอนจะมีการยกตัวอย่างในคัมภีร์ โดยไม่มีการอ้างอิงเพิ่มเติม หรือขยายความรายละเอียดไว้ในเชิงอรรถ ทำให้ไม่สามารถนำข้อความดังกล่าวไปใช้ในวิทยานิพนธ์ บทความวิจัย หรือบทความวิชาการ ที่กล่าวไว้ เช่น ดังที่แสดงไว้ในจริยาปิฎก เล่าเรื่องดิรัจฉานบั้ง มนุษย์บั้ง เทพบั้ง ผู้รักษาศีลยิ่งกว่าชีวิต แม้เป็นเรื่องนิทานชาดก...เป็นวัฒนธรรมไทย อันมีการวางรากฐานไว้ให้มีไตรรงค์ อันประกอบด้วย ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ

การศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์นั้น เป็นการฟื้นฟูภายในตัวตนให้เข้าใจตัวเองอย่างแจ่มแจ้ง ตามหลักวิธีการทางพระพุทธศาสนา ข้อธรรมที่สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ท่านได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ คือ ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษาเพื่อสร้างสมบูรณ์ของมนุษย์ ด้วยคำสอนอริยสัจสี่ของพระพุทธเจ้า ประมวลภาพตามลำดับมาจาก ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หากไม่พัฒนาตนตามหนทางนี้ก็จะทำให้ทุกข์หรือปัญหาของแต่ละคนแผ่ขยายและเพิ่มพูนมากขึ้นไป แต่ถ้าใช้วิธีประพฤติปฏิบัติตาม ศีล (กาย) สมาธิ (จิต) และปัญญา (ความรู้) ย่อมสามารถแก้สารพันปัญหาและความทุกข์ก็จะบรรเทาลงได้ด้วยตัวเองอย่างแน่นอน

สรุป

ผู้วิจารณ์เห็นว่า หนังสือเล่มนี้เป็นธรรมะบรรยายซึ่งไม่มีการอ้างอิงที่มาของคัมภีร์ หรืออรรถฎีกาแต่อย่างใด ส่วนภาษาที่ใช้ไม่ใช่ภาษาวิชาการ ทำให้ไม่เหมาะกับการนำไปใช้ในงานวิชาการ แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นหนังสือที่น่าอ่านเหมาะสำหรับผู้ที่สนใจในพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่เด็กเล็ก จุดเด่นคือภาษาไม่สลับซับซ้อน อ่านง่าย ถึงแม้จะขาดหลักการทางวิชาการ แต่หนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นคือ จำนวนหน้าไม่มาก อ่านแล้วได้ประโยชน์ทำให้เข้าใจในกระบวนการพัฒนาคนตามหลักไตรสิกขา ว่าหมายถึงการฝึกตนให้มีศีล มีสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญา ในการรู้และใช้เหตุผล ประกอบไปในทางที่ดี ในทางเจริญ และเห็นด้วยอย่างยิ่งในแง่ที่ว่า ปัญญาในอริยสัจเป็นปัญญาสูงสุด เพราะเห็นว่าคุณค่าความรู้ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ ให้รู้จักเหตุผลในด้านเป็นทุกข์ และเหตุผลเพื่อความดับทุกข์ เป็นสัจธรรม

ความรู้ในทางโลกถึงแม้จะก่อทุกข์ให้กับมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม แต่เราชาวโลกก็ไม่อาจปฏิเสธทุกข์ได้ จำเป็นต้องดับต้นเหตุเพื่อการดับทุกข์ หากการปฏิบัติและการบำเพ็ญปัญญาบารมียังมิได้ส่งผลไปถึงนิพพานก็ยังคงปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลสร้างบารมีกันต่อไป การศึกษาหาความรู้ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเชื่อมต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนากับศาสตร์วิชาสมัยใหม่ ให้มุ่งถึงจุดหมายหมาย คือ

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณค่าของพระรัตนตรัย เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีและปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตีความพิจารณาแนวความคิดที่หลากหลาย และวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องโดยยึดหลักเหตุผล
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจและสังคม

เอกสารอ้างอิง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2553). *การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เมตตาธรรมา.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ศาสนาสำคัญของโลก

โดย

พระประทีป ชนติโก (ศรีสมบุญ)

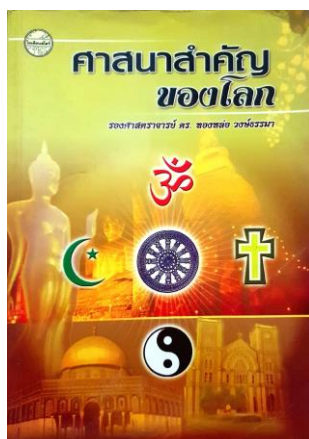
Phra Prathueng khanitgo (Srisomboon)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhaghosa Nakhonpathom Campus, Thailand

E-mail: kanon_1166@hotmail.com

Received March 8, 2021; Revised March 11, 2021; Accepted May 10, 2021

ผู้แต่ง: รองศาสตราจารย์ ดร. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา

ISBN: 978-974-998-642-4

สถานที่พิมพ์: โอเดียนสโตร์

ปีที่พิมพ์: 2551

จำนวนหน้า: 312 หน้า

บทนำ

หนังสือเล่มนี้แต่งโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา ผู้แต่งได้เรียบเรียงจากคำบรรยายกระบวนวิชาศาสนาเปรียบเทียบและวิชาปรัชญาและศาสนา ซึ่งทั้งสองวิชาถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต เพื่อให้เป็นตำราสำหรับการศึกษาค้นคว้าของนิสิต นักศึกษา และเพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับศาสนาสำหรับท่านผู้สนใจสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้ หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยคำนำ สารบัญ หนังสือเล่มนี้มี 6 บท ประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาขงจื้อ และจบด้วยบรรณานุกรม ซึ่งแต่ละบทจะมีเนื้อหาโดยย่อที่จะกล่าวต่อไป

บทที่ 1 “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนา” กล่าวถึงความหมายของศาสนา องค์ประกอบมูลเหตุให้เกิดศาสนา ประเภทของศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับศาสตร์อื่นๆ ศาสนากับลัทธิ ศาสนากับวัฒนธรรม ศาสนากับปรัชญา ศาสนาพิธีกรรม บทบาทและความสำคัญของศาสนา การมีศาสนากับการนับถือศาสนา หลักการและวิธีการศึกษาศาสนา ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และหลักการเปรียบเทียบศาสนา

บทที่ 2 “ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู” ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับยุคก่อนศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และยุคหลังศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ว่ามีความเป็นมาและความสำคัญอย่างไร หลักคำสอน ระบบวรรณะ ลัทธิต่างๆ และคัมภีร์ หลักปฏิบัติ พิธีกรรมต่างๆ และหลักปรัชญา ในการดำรงชีวิตของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

บทที่ 3 “พระพุทธศาสนา” ผู้เขียนอธิบายเกี่ยวกับ ความหมาย อันติยสมัยก่อนพุทธกาล พุทธประวัติ หลักฐานเกี่ยวกับพุทธประวัติ คำสอนในศาสนาพุทธ หลักธรรมในพุทธศาสนา คัมภีร์ ศาสนพิธี ศาสนสถาน และนิายสำคัญในพุทธศาสนา

บทที่ 4 “ศาสนาคริสต์” ผู้เขียนอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดของศาสนาคริสต์ก่อนและหลังพระเยซู ประวัติของพระเยซูคริสต์ สาวกนักบุญ การยอมรับนับถือศาสนาคริสต์ คัมภีร์ หลักคำสอนสำคัญของศาสนาคริสต์ ศาสนสถาน และนิกายต่างๆ ในศาสนาคริสต์

บทที่ 5 “ศาสนาอิสลาม” ผู้เขียนอธิบายเกี่ยวกับ ประวัติศาสนามุสลิมยุคก่อนและหลังการอุบัติของพระมุฮัมมัด ประวัติพระนะบีมุฮัมมัด การสืบทอดตำแหน่งศาสดา นิกายต่างๆ ในศาสนาอิสลามทั้งเก่าและเกิดขึ้นใหม่ คัมภีร์ โครงสร้างของศาสนาอิสลาม ภาควรรณคดี ภาควิธีปฏิบัติ จริยธรรม ประเพณี อารยธรรมของศาสนาอิสลาม และการบริหารกิจการอิสลามในประเทศไทย

บทที่ 6 “ศาสนาขงจื๊อ” ผู้เขียนอธิบายเกี่ยวกับ การกำเนิดศาสนาขงจื๊อ ประวัติ ความสำคัญ คัมภีร์ แนวคิดและหลักการของขงจื๊อ ทศนะเกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต และความดีสูงสุดในศาสนาขงจื๊อ

จุดเด่น

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือมีคุณค่า และเป็นตำราในการศึกษา ค้นคว้า เป็นการเพิ่มพูนพัฒนาความรู้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเหมาะกับผู้ที่สนใจในเรื่องของศาสนาต่างๆ ที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาขงจื๊อ ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวถึงความเป็นมา ความสำคัญและประวัติของแต่ละศาสนา ผู้ก่อตั้ง คัมภีร์หรือคำสอน สาวก ศาสนพิธีที่สำคัญ และศาสนสถาน อันเป็นสถานที่พักและประกอบพิธีทางศาสนาต่างๆ ที่ผู้เขียนลำดับขั้นตอนของเนื้อหาได้อย่างลงตัว สำนวนภาษาที่ใช้ก็อ่านเข้าใจง่าย เหมาะแก่การครอบครอง และผู้เขียนก็บรรยายอีกว่า ผู้ที่เป็นศาสนิกของแต่ละศาสนา นอกจากจะศึกษาคำสอนในศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้องแล้ว จะเป็นสิ่งที่ดีขึ้นไป หากได้ศึกษาคำสอนในศาสนาอื่นๆ จะได้เป็นตัวช่วยให้เข้าใจในทั้งคำสอนและหลักปฏิบัติของศาสนิกที่นับถือศาสนาอื่นๆ ผลดีที่ตามมาคือ ความเข้าใจระหว่างกันและเป็นเหตุ นำมาซึ่งความสามัคคี มีไมตรีต่อกัน แม้มีความแตกต่าง แต่ก็ไม่แตกแยก เปรียบเหมือนดอกไม้

หลากหลาย เมื่อนำมาไว้ที่เดียวกันทุกดอกต่างก็สร้างสรรค์ความงามให้เกิดขึ้น ทุกศาสนาก็มีคุณค่าสำหรับผู้ศรัทธา ไม่มีศาสนาใดมีค่าน้อยไปกว่าศาสนาอื่น เพราะทุกศาสนา เชื้ออำนาจประโยชน์แก่ผู้นับถือทั้งสิ้น

หนังสือเล่มนี้เหมาะเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่คิดสนใจในเรื่องของศาสนา เพราะศาสนาเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ทุกคนต้องรู้ เข้าใจ รู้เท่าทัน แล้วนำไปปฏิบัติ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ยิ่งทุกวันนี้ต้องดำเนินชีวิตแบบวิถีใหม่ (New normal) เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังมาล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย ไม่ว่าจะเป็นวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวิถีดั้งเดิม

จุดด้อย

หนังสือเล่มนี้มีจุดที่ควรปรับปรุง เริ่มจากแต่ละบทขาดสรุปท้ายบท และควรปรับปรุงตัวหนังสือ เพราะมีขนาดเล็กไป ยังมีอีกหลายศาสนาที่ขาดหายไป ที่ผู้เขียนไม่ได้นำมาเขียนไว้ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นศาสนาที่คงอยู่หรือศาสนาที่ตายไปแล้ว เช่น ศาสนาลิกซ์ ศาสนาซินโต ศาสนาเต๋า ศาสนายูดา ยะโซโรอัสเตอร์ ศาสนาบาไฮ และศาสนาเซน ซึ่งศาสนาเหล่านี้ ที่ผู้เขียนไม่ได้นำมาเขียนไว้ บางคนก็รู้ บางคนก็ไม่รู้ ควรนำมาเขียนไว้ คนอ่านจะได้รู้ เข้าใจ มีมุมมองหลากหลาย มีข้อเปรียบเทียบ จะได้เข้าใจในศาสนาอื่นๆ มากยิ่งขึ้น จะทำให้หนังสือเล่มนี้สมบูรณ์แบบมากกว่านี้ และหนังสือเล่มนี้เหมาะแก่การครอบครองเป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2551). *ศาสนาสำคัญของโลก*. กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1

โดย

สังข์वाल เสริมแก้ว

sungwan Sroemkaeow

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhaghosa Nakhonpathom Campus, Thailand

E-mail: sungpapassaro@gmail.com

Received March 12, 2021; Revised March 19, 2021; Accepted May 10, 2021

ผู้แต่ง : สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร)
ป.ธ.9, M.A., Ph.D., ศาสตราจารย์พิเศษ
อัครมหาบัณฑิต

ที่ปรึกษา : พระคันธสราภิวังค์
พระมหาประนอม ฐมมาลังกาโร
พระมหานิमित ฐมมสาโร
นายจำรูญ ธรรมดา

คอมพิวเตอรูปเล่ม : พระมหานิमित ฐมมสาโร
รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล

สถานที่พิมพ์ : กรุงเทพมหานคร

ปีที่พิมพ์ : ประยุทธ์ศาสตร์ไทยการพิมพ์

จำนวนหน้า : 871 หน้า

บทนำ

ในการวิจารณ์หนังสือครั้งนี้ เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรดุสิตบัณฑิตเท่านั้น จึงใคร่ขอความเมตตาขออนุญาตท่านผู้รู้และคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐมมา ณ ที่นี้ด้วย และเพื่อเป็นการน้อมรำลึกนึกถึงคุณผู้เป็นบูรพาจารย์

เนื่องด้วยผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ควรค่าแก่การเผยแพร่ให้ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์พระธรรมบทที่ยังไม่ชำนาญที่ต้องการมองหาหนังสือพระคาถาธรรมบทหลักเล่มเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดจากสำนักเรียน คัมภีร์พระคาถาธรรมบทนี้ใช้เป็นคู่มือการศึกษาของนิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันนี้พระเดชพระคุณเจ้าพระคุณสมเด็จท่านละสังขารไปแล้วคงหาผู้มาสืบสารต่อยอดได้ยากจึงเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่เปรียบไม่ได้ ควรไม่ควรสุดแท้จะเมตตา

เนื้อหาสังเขป

หนังสือเล่มนี้แต่งโดยคำรของ เจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทฺธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร), ป.ธ.9, M.A., Ph.D., ศาสตราจารย์พิเศษ, อัครมหาบัณฑิต, อดีตเจ้าคณะใหญ่หนกลาง และอดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โดยพระเดชพระคุณท่านได้ระบุว่าหนังสือเล่มนี้เป็นงานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1 และเล่ม 2 โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ก็จะประกอบด้วย รายนามเจ้าภาพพิมพ์หนังสือคู่มือการศึกษาภาษาบาลี งานวิจัยเชิงวิเคราะห์ “การศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท”, คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ 2, กิตติกรรมประกาศ, หนังสืออ้างอิง อักษรย่อ, คำชี้แจง, และต่อด้วยสารบัญ ซึ่งในงานวิจัยทั้ง 2 เล่มนี้จะแบ่งออกเป็น 2 บทในการอธิบายศัพท์ จากนั้นจะเป็นการวิเคราะห์ศัพท์ แต่ละบทจะมีเนื้อหาโดยย่อที่จะกล่าวต่อไปนี้

เนื้อหาบทที่ 1 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับ “บทนำ” เริ่มต้นที่ ความเป็นมาก่อนดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ประวัติคัมภีร์พระธรรมบท จำนวนวรรคในพระคาถาธรรมบท สถานที่ตรัสพระคาถาธรรมบท คัมภีร์อธิบายพระคาถาธรรมบท

เนื้อหาบทที่ 2 เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับ “ขอบข่ายการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท” ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตามหลักนันทลักษณ์ การวิเคราะห์สำนวนตามหลักอุปมาอุปไมยและนัยยะ การวิเคราะห์ตามหลักไวยากรณ์บาลี การวิเคราะห์ตามหลักอรรถาธิบาย

ในส่วนที่ 3 จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์พระคาถาธรรมบทตามลำดับคาถามีดังนี้ วิเคราะห์มกวรรค วิเคราะห์อัปมาทวรรค วิเคราะห์จิตตวรรค วิเคราะห์ปุพพวรรค วิเคราะห์พาลวรรค วิเคราะห์บัณฑิตวรรค วิเคราะห์อรหังตวรรค วิเคราะห์สัทสวรรค วิเคราะห์ปาปวรรค วิเคราะห์ทัณทวรรค และวิเคราะห์ชราวรรค

บทวิจารณ์

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้

หนังสือเรื่อง “ศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท เล่ม 1” ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ได้ช่วยให้ได้มุมมองในการศึกษาคัมภีร์ธรรมบทกว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น มีการเทียบเคียงฉบับต่าง ๆ และชี้แจงความถูกต้องไว้ตามหลักภาษา พร้อมทั้งการวิเคราะห์ความงดงามทางฉันทลักษณ์และอรรถาธิบาย เมื่อผู้อ่านทำความเข้าใจหนังสือเล่มนี้แล้วก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำความเข้าใจพระไตรปิฎกเล่มอื่นได้เป็นอย่างดี

พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้ประดิษฐานในประเทศไทยหลังการสังคายนาครั้งที่ 3 ในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ได้ส่งสมณทูต คือ พระโสณะและพระอุตระมาประกาศศาสนา ณ แคว้นสุวรรณภูมิ นับตั้งแต่นั้นมาก็ได้เจริญรุ่งเรืองทั่วแผ่นดินไทยในระหว่างนี้คัมภีร์ทางศาสนา คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถาถูกนำมาใช้เป็นตำราเรียนของพระภิกษุสามเณรผู้สืบศาสนทายาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ได้นำมาเป็นคัมภีร์ในการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์หลักสูตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ และหลักสูตรใบประกาศนียบัตรบาลีพุทธศาสตร์

อย่างไรก็ดี การเรียนคัมภีร์พระธรรมบทและอรรถกถาของคณะสงฆ์เป็นการแปลมคธเป็นไทย และแปลไทยเป็นมคธเท่านั้น ไม่ได้มีการศึกษาในรูปแบบการวิเคราะห์หลักไวยากรณ์ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีประโยชน์มากแก่ผู้สนใจที่จะต้องการวิเคราะห์ฉันทลักษณ์, อรรถาธิบาย และสำนวนพุทธโวหาร เพราะจะทำให้เห็น นักศึกษา และผู้สนใจที่ต้องการศึกษาได้มีแนวทาง ในการวิเคราะห์พระคาถาธรรมบทตามหลักภาษาในด้านฉันทลักษณ์ อุปการะ นัย ไวยากรณ์ และอรรถาธิบายมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการวิเคราะห์โดยยึดคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาธรรมบท พร้อมด้วยไวยากรณ์ชั้นสูงที่เรียกว่า สัททวิเสส ที่เป็นทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต

ขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์ ในขั้นต้นเป็นการนำพระคาถาธรรมบทฉบับภาษาไทย คือ ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย ฉบับฉันทะสังคายนาที่พิมพ์เป็นอักษรพม่า และฉบับลังกามาตรวจสอบหาความแตกต่างของฉบับต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปศัพท์ที่ถูกต้องตามหลักภาษามากที่สุด พร้อมทั้งได้ศึกษาระเบียบบัญญัติของฉันทลักษณ์และประเภทต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบของฉันทลักษณ์และพระคาถาในคัมภีร์พระธรรมบทตามคำอธิบายที่กล่าวไว้ในวุตโตทัยปกรณ์ ศึกษาวิเคราะห์สำนวนโวหารที่ตรงพระธรรมบทตั้งแต่บทมุ่งหมายพุทธประสงค์ตามหลักอุปการะและนัย ศึกษาวิเคราะห์ทุกศัพท์ตามหลักภาษาในไวยากรณ์ และศึกษาหลักอรรถาธิบายตามคัมภีร์สุโฆสาอรรถาธิบาย เพื่อศึกษาหลักการประพันธ์เชิงอรรถาธิบายที่ติดแต่เสียงและความหมาย แล้วนำมาแปลทั้งหมดเป็นภาษาไทย

จุดด้อยของหนังสือเล่มนี้

เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเป็นภาษาชั้นสูง และลีลาในการแต่งการประพันธ์ใช้ศัพท์ค่อนข้างยากมีภาษาบาลี สันสกฤต และปรากฤต สำหรับผู้ที่ไม่มีพื้นฐานทางภาษาจะเข้าใจได้ยาก ฉะนั้นผู้ที่สนใจหนังสือเล่มนี้จึงมีความจำเป็นต้องมีพื้นฐานทางภาษาอย่างน้อย คือ ต้องมีประโยค ป.ธ. 1-2 หรือต้องมีพื้นฐานด้านไวยากรณ์จำจะสามารถเข้าใจและศึกษาเนื้อหาได้เป็นอย่างดี เพราะพระคาถาธรรมบท เป็นบทธรรมลุ่มลึกดื่มด่ำใจผู้ได้ศึกษา จึงมีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ จำนวนมาก บางพระคาถาในพระธรรมบทก็ปรากฏในรูปของภาษาสันสกฤต และปรากฤต ขอยกตัวอย่างดังนี้

บาลี

มโนปุพพคมมา ฐมมา มโนเสฏฐา มโนมยา
มนสา เจ ปทญฺเฐน ภาสตี วา กโรติ วา
ตโต นํ ทกฺขมนฺเวติ จกุกํ วหโต ปทํ.

สันสกฤต

มนะปุรฺวคฺมา ฐรฺมา มนะศฺรยฺฐา มโนมยา
มนสา เจตฺปฺทญฺเฐน ภาสเต วา กโรติ วา
ตตเอนํ ทกฺขมนฺติ จกฺรฺมิว วหเต ปทํ.

บาลี

อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย ฐมฺมํ สุจฺริตํ จเร
พฺรหฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมํ โลเก ปรมฺหิ จ.

ปรากฤต

อุตฺติฏฺเฐ น ปุรฺมเชอ ฐมฺ สุจฺริต จริ
ฐมจฺริ สุหฺ คฺเอดิ อสฺมิโลกิ ปฺริส อ.

คัมภีร์พระธรรมบทได้รับความนิยมมาก เพราะว่่าสมบูรณ์ด้วยอรรถและรสอย่างน้อย 3 ประการ

1. สาระทางธรรมะที่กล่าวในธรรมบทสั้น เรียบง่าย จัดเจน ลึกซึ้ง สะท้อนหลักพุทธธรรมที่แท้จริงจึงช่วยให้จดจำได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ตัวอย่างเช่น

อสาเร สารมตินโน สารเ จ อสารทสฺสิโน
เต สารํ นาธิตฺตจฺจนฺติ มิจฺฉาสงฺกปฺปโคจฺรา.

ผู้ใดเห็นสารที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เห็นสิ่งที่เป็นสาระว่าไร้สาระ ผู้นั้นมีความคิดผิดเสียแล้ว ย่อมไม่ประสบสิ่งที่เป็นสาระ.

ยสฺส ปารํ อปารํ วา ปาราปารํ น วิชฺชติ
วิตฺตทฺทํ วิสฺยุตฺตํ ตมฺหํ พฺรุมิ พฺรหฺมณํ.

ผู้ใดไม่มีฝั่งนี้ (อายตนะภายใน 6) ฝั่งนั้น (อายตนะภายนอก 6) หรือไม่มีทั้งสองฝั่ง ไม่มีความกระวนกระวายใจเป็นอิสระ เราเรียกผู้นั้นว่า พราหมณ์.

2. ข้อธรรมที่สั้น เรียบง่าย ทว่าลึกซึ้งถึงแก่นธรรมเหล่านี้ ได้นำเอามาจัดรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่เหมาะสม ทำให้ผู้สนใจสามารถเลือกอ่านได้ตามความสนใจ

3. วิธีการเสนอธรรมที่เด่นที่สุดในธรรมบท คือ การใช้บทอุปมาอุปมัยอย่างคมคาย ชัดเจน ตัวอย่างเช่น

อุปมาโท อมตปัทม ปมาโท มจฺจุโน ปทํ

อุปมตฺตนา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา.

ความไม่ประมาทเป็นเหตุแห่งนิพพาน ความประมาทเป็นเหตุแห่งความตาย ผู้ไม่ประมาทไม่มีวันตาย ผู้ประมาทถึงชีวิตอยู่ก็เหมือนคนตายแล้ว

เอกสารอ้างอิง

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (อุปสมมหาเถร). (2546). *งานวิจัยการศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท*

เล่ม 1, กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์,